הלכה · שולחן ערוך · מפרשים

עיקרי הדט יורה דעה

רבי דניאל טירני

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

עיקרי הדט יורה דעה

רבי דניאל טירני

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/עיקרי-הדט-יורה-דעה/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

סימן א 5
סימן ב 27
סימן ג 36
סימן ד' 43
סימן ה 51
סימן ו 62
סימן ז 73
סימן ח 94
סימן ט 100
סימן י 108
סימן יא 120
סימן יב 135
סימן יג 149
סימן יד 160
סימן טו 166
סימן טז 171
סימן יז 184
סימן יח 188
סימן יט 194
סימן כ 208
סימן כא 217
סימן כב 241
סימן כג 256
סימן כד 265
סימן כה 268
סימן כו 277
סימן כז 295
סימן כח 315
סימן כט 329
סימן ל 333
סימן לא 347

סימן לב 352
סימן לג 360
סימן לה 375
סימן לו 398

סימן א

לרבי דניאל טירני ז"ל:

דיני שחיטה וכסוי ובדיקת הסכין והריאה אות א אם יכול האב להרשות בנו לשחוט הגם דדחה תשובת הרב הלק"ט ח"א סי' ל' במה דמסיק דכל מקום שהאמינה תורה עד אחד אפילו אשה אפילו קרובים נאמן באיסורין מ"מ לענין שיוכל להעיד האב לבן שהוא מורשה לשחוט גם לו לבב כמוהו דכיון דבלא"ה ק"ל דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן רק תקנו האחרונים ליטול קבלה וגם מילתא דעבידא לגלויי נאמן האב להרשותו אך לכתחלה טוב שירשנו מי שאינו קרוב (שבות יעקב ח"א סימן מ"ג):

כתב הד"ט וכבר בא מעשה לידי וסמכתי על פסקו של הרב הלק"ט הנז' גם הרב פרי הארץ סימן י"ב התיר בלי פקפוק כלל דעד אחד נאמן אפילו להעיד על אחר שהוא נאמן ולא חש למ"ש הרפ"ח סי' קי"ט בתירוץ ב' דחילק בין מעיד על הדבר עצמו שמותר לבין מעיד על אחר שנאמן ונראין דבריו להתיר מהטעמים של הרב ש"י הנזכר ואפילו לכתחלה וכן מעשים בכל יום שהרב שבעיר הוא לבדו מרשה לשחוט והרי ע"א בלבד והכי אמרי' בפ"ק דחולין האי טבחא דלא סר סכינא קמי חכם וכו' ולא קאמר קמי חכמים או קמי ב"ד מכלל דאפילו אחד סגי בשחיטה וכיון שכן גם קרוב במשמע אף שמעיד על אחר ועיין ג"כ להרב פנים מאירות ח"ב סי' ג' ועיין להרב בית לחם יהודה בשאלותיו סי' א' דדעתו ז"ל דרשאי האב להמנות בב"ד ולא הוא יחידי להרשות על השחיטה עיין שם ואני בעניותי ראיתי כמה וכמה פעמים שחכם הקהל לבדו הוא המרשה ולא אחר עמו ודין מי ששחט בלי רשות ע"ל אות כ"ט:

ב שוחט שאמר מתחלה שהבהמה כשרה ולקח ממנה בשר וחזר ואמר שהיא טריפה אם נאמין לו יש לאסור ואי לא לא כיון שעשה מעשה ולקח בשר ממנה אם לא שנתן אמתלא ברורה למה לא אמר כן מתחלה. ועיין ג"כ בח"ב סימן מ"ב באומר שוגג הייתי או נתן אמתלא (שם):

הד"ט ועיין ג"כ להרב עזריאל דיאיינא בשו"ת כ"י סי' ע"ד בדין טבח שהכניס ידו ואמר טריפה ובדק אח"כ ואמר לא מצאתי בה פיסול אם נותן אמתלא טובה על שהטריף בראשונה יש להכשיר ועיין להרב צרור הכסף סי' א' ולהרב שמלה חדשה סימן א' אות מ"א דהא דנאמן באמתלא ה"ד דהיה מקום לאמתלא בשעה שהטריף אבל בלאו הכי אינו נאמן ואפי' לא עשה מעשה להחזיק לטריפה רק אמר כן דינו כמעשה ועיין עוד שם בתבואות שור שלו אות ע"ו והנמשכים ועוד בדף קי"ז ע"ד דכל דשויא אנפשיה חתיכה דאיסורא אע"פ שיודע בעצמו שהאמת עם העדים שהכחישוהו רק שעשה ע"י אמתלא

גרועה שלא האמינוהו להתירו עליו לא יאכל ממנו אפילו בינו לבין עצמו וכמו שכן ה"ה באם ב' אמרו על דבר א' שאסור ויודע הוא בבירור שמותר ושקר העידו לא יאכל ממנו אפילו בצינעה דכיון שאסרוהו עליו בפרהסיא הלא כל שאסור מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור ע"ש:

ג אסוקי מסיק דבנמצא טבעת על הסכין יש להכשיר כרט"ז סימן כ"ד ס"ק י"ז ושדברי הרכה"ג סי' קכ"ב להחמיר אינן מוכרחין (שם סי' ע"ו וח"ב סי' נ"ה ונ"ו):

הד"מ ובנמצאת שלימה על האפר כתב הרב משאת בנימין סי' קצ"ז להתיר בפשיטות ועיין להרב עולת יצחק בדיני ניקור דהחמיר אף בנמצאת על הארץ ועיין להרב חינוך ב"י סי' כ"ה וכ"ו ואף שהרב שארית יוסף סי' מ"ז נשאר בספק מ"מ יש להכשיר כיון דהאגור ומרן התירו אפילו בנמצאת על הסכין אלא דמור"ם הטריף בנמצאת על הסכין וכ"פ ג"כ הר"מ מלובלין סי' כ"ד ועיין להדב"ש סי' רמ"ד ורמ"ו וביעב"ץ ח"ב סי' קל"ז שהתיר בנמצאת חתיכת טבעת דבוקה על פני הסכין ע"ש ולהרב עבודת הגרשוני קכ"ב ולהרב נחלת שבעה סי' ס"ט:

ד כל שסילק השוחט את ידו מהשחיטה ונקרא עליו שם הכשר שחיטה אין לאסור אם לא מת העוף ובא אחר ושחט בסכין פגום אף דאין לעשות כן לכתחלה עוד לו שם באם נמצא גמי מונח בושט או בקנה טריפה וכמור"ם סימן כ"ג אך מ"ש משום שהייה הנה המעיין במקורו בתרומת הדשן סי' קפ"ה הוא מטעם אחר ונ"מ דאף אם נמצא גמי בין סימן לסימן טריפה ואפשר דמור"ם נמי ס"ל הכי ונקט בקנה או וושט לפי שכן הדרך להמצא ע"י אכילה ושתייה (שם ח"ב סי' נ"ד):

הד"ט מ"ש הרב שכן דרך להמצא ע"י אכילה ושתיה לשרי לן מנייר דהניחא בושט אך בקנה הוא שלא כדרכו וטבעו שאין האוכלים ומשקים עוברים שם רק במקרה אם יקדים קנה לושט וחוץ מטבעו ממש וא"כ כיון שכתב מור"ם בקנה או בושט בדוקא קאמר תוך הושט ולא מבחוץ ע"ג ושט או קנה (וע"ל אות מ"ט) ובענין הראשון אם לא מת העוף ושחט וכו' עיין להרב בעי חיי ח"ד סי' ק"ד דקרא תגר על הנוהגים כששוחטים אווזים לשבור מפרקתן למהר מיתתם אף אם אינו שוחט למכור דהא סלקא בתיקו אי משום גוזל את הבריות שמכביד הבשר או משום בליעת דם באיברים ושכן פסק מהרימ"ט רבו בחי"ד סי' מ"ג והרב בנימין זאב סי' שכ"ז ע"ש:

ה מה שנהגו באיזה מקומות שהרבנים מחדש מכריזים שכל בשר שיובא ממדינה שהאוכלו כאוכל בשר טריפה ולאסור גם הכלים שנתבשלו בתוכן לאו שפיר עבדו דחיישי לאיבה ולבא עי"כ לידי תקלות רבות רק יעשו כל מה שבידם למנות בכל המדינה

שוחטים מומחים ויראי שמים כאשר היה משתדל לעשות מר זקנו ומר חמיו והגאון מהר"ד אופנהיים בפראג שם סי' נ"ח):

ו יפה עשה שוחט אחד שהתחיל לחתוך מקצת העור ושהה ושחט במקום אחר ואח"כ כבס העור שהתחיל לחתוך וראה שלא נחתך כל העור והכשיר ואפי' יצא דם בחיתוך מקצת העור יש להקל כדעת רש"ל והסכים לדבריו הרפ"ח להתיר בפשיטות אף דמשמעות דברי מור"ם בס"ס כ"ג להטריף ול"ד למריטת נוצות העוף עוד לו שם בתרנגולת היוצא מפיה חוט ארוך ואינו יוצא לחוץ יש לשחוט הקנה בלבד ושוב יבדוק היכן נמתח והולך החוט עוד לו שם להטריף אם נכבה הנר באמצע השחיטה אע"פ שהשוחט בלילה בלי נר כשרה מ"מ ע"י כביית הנר מבעית השוחט ועושה שהייה (ועיין להרב בית יעקב סי' כ"ו) (שם סי' ס"א):

ז הוכיח בשבט פיו לבני ספרדים שבאיזה מדינות צרפת שאינן בני תורה דדרכן לחתוך בתחלה עור צואר הבהמה ואח"כ מוציאין לחוץ הב' סימנין ושוחטין אותן כי כן היו הטבחים נכרים חפצים מפני העור והדם ואמרו ג"כ שכן היו נוהגין מעדן ועדנין ושלא יעשו עוד כזה ושאם רבני ספרדים יכתבו בטעם וראיות להחזיק בזה ידעו מה להשיבן אך שהוא מהנמנע שיעלה היתרו לכתחלה בדעת שום חכם שבעולם (שם סי' ק"י):

ח שום ששכח מלבדוק צד שמאל של הריאה ונמצאת האומה סרוכה לדופן עשו כדין להעבירו ולנדותו ולהטריף שחיטתו ולענין חזרתו לאומנתו הכל לפי מ"ש אדם ואם יצתה תקלה זו מתחת ידו מצד פחזותו אין מחמירין עליו ללבוש שחורים וכו' ודי להעבירו ימים מספר כדי שלא ירויח במהירתו ויקבל בפני ג' דברי חברות כמ"ש הרשב"א בתשובה אהלי יעקב סי' נ"ד): הד"ט וע' ג"כ להרב פנים מאירות ח"ב סי' כ"ז שהקיל גם הוא בענין חזרתו לכשרותו ועיין ג"כ להרב דבר משה ח"א סי' ב' וד' ולהרב זרע אמת סי' א' ב' וג' ולקמן סי' י"ו אות כ"ד. ועיין להרב אשדות הפסגה בדין בודק שהכשיר ריאה סרוכה (וע"ש אופן הסירכא) דפסק דאין לו תקנה רק בתשובה דפ' זה בורר ובאיזה ענין אמרי' השתא הוא דאיתרע או מטריפין למפרע וע"ל סי' ג' אות ג' מחלוקת הפוסקים שהבאתי ולכ"ע בפושע אמרי' השתא הוא דאיתרע וע' ג"כ להרב משפט צדק סי' ב' ורשד"ם י"א וריב"ל ח"א סי' כ"ד והרא"ם סי' כ"ד והר"י מינצי סי' כ"ה ועיטור בכורי קציר סי' א' וזולתם רבים הזכירם לטובה הרב פחד יצחק אות ט' ערך טבח שיצא וכו' (וע"ל אות י"ב):

ט הרבה חדושי דינין בדיני ושט ויישב מה שהניח הרב"ח בצ"ע על רבינו ירוחם ועל קושית הרט"ז סי' ל"ג סקי"ח על תקנת בדיקת הושטות ואגב נכנס בדין נמוק הכבד

וניטל מקום המרה וחיותה ותמה על מרן בדין הוריק סמוך למקום חיותה ועוד לו שם בדין מי ששחט סמוך לראש ויש לחוש להגרמה (פנים מאירות ח"א סי' א') הד"ט ועיין להרב בית לחם יהודה בתשובותיו סי' ב' מ"ש על דברי הרב פ"מ הנ' דמסיק דכל הדבוק בלחיים הוי תורבץ הושט ודלא כהרב פ"מ הנז':

י התיר בפשיטות מה שגדולים נתחבטו בדין אם מותר לישראל לתת בהמתו לעובד כוכבים לנוחרה כדי שלא יתקלקל העור ההובא ברט"ז סי' קי"ו ורב"ח בא"ח סי' תקנ"א והגאון הרב גרשון בתשו' סי' י"ב והפר"ח ושאין כאן צער בע"ח ובל תשחית כיון שאינו מניח הבהמה בחייה ועיין ג"כ להרב בית יעקב סי' מ"ב (שם סי' ע"ה):

יא ולד בהמה שלא נודע שכלו לו חדשיו יש להמתין לכ"ע לשחטו עד ליל ח' ואפי' בדיעבד אסור באכילה שלא יצא מכלל ספק נפל (בית יהודה סי' ל"ח):

הד"ם ועיג"כ להרב יעב"ץ ח"ב סי' נ"ז דאסר באכילה ואפי' הפריס ע"ג קרקע מחמרי' לפנים משה"ד ואם אין הטבחים רוצים להמתין ונוחרים אותה לוקח מהקיבה שלהן לעשות גבינות ולא יוכלו היהודים לעשות עוד גבינות ישחוט אותה עם כשרות ודאות ואם לאו ישחוט בלא ברכה או ינחרם וכמ"ש במגדל שלו דף שנ"ט ע"ב ע"ש ואני בעניותי לא זכיתי להבין מ"ט באו לידי כך להתיר להם הקיבה דאמאי לא יוכלו להשתמש מהן אף אם יניחו להם לנחרם אטו חמירא הא מקיבת נבלות וטרפות דמותר לכתחלה לעשות מקיבתן גבינה וכמבואר בסי' פ"ז וע"ש להרב פר"ח סקכ"ב וסי' פ"א ס"ו: יב בודק שנמצאת אחריו טריפה אמרינן השתא הוא דאיתרע (שם סי' מ"ד): חד"ט דווקא בכה"ג דפושע וכיוצא אמרינן השתא הוא דאיתרע לכ"ע אמנם אם בדקוהו ונמצא שאינו יודע הלכות שחיטה או שאינו מרגיש בפגימות לא השוו הפוסקים ז"ל בדעותיהם דאם נמצא שאינו יודע ונעל פעם א' קבלה להרט"ז ז"ל בשם האגודה בסי' א' סק"א והובאת ג"כ תשובתן בתשובות גאוני בתראי מטריפין למפרע ולא אמרי' השתא הוא וכו' והסכים עמו הרפ"ח סק"ט וראיתי ג"כ להרב שמלה חדשה דס"ל לאסור למפרע דווקא מזמן שלפי אומדן דעתא התחילה שכחתו והכל לפי ענין האיש אבל כל מה ששחט קודם אותו זמן יש להתיר בפשיטות והביא שם בתבואות שור שלו אות כ' חבילות של תשובות על מאן דס"ל בהיפך מזה ע"ש ועיג"כ תשובות גאוני בתראי הנז' סי' י"ד ט"ו ול"א ולהרש"ל בפ' גיד הנשה סי' ט"ז בשם מהר"ם כתב ג"כ לאסור למפרע ושכ"כ גם כן רבו ע"ש ולהרב משאת משה ח"א סי' ג' ולהרש"ך בספר נקודות הכסף שלו ולהרב"ח סי' א' בשם כל הגדולים ולהרב בית יעקב סי' ד' ול"א ושאר דוכתי ולמהר"י בי רב סי' ב' ולהרב שבות יעקב ח"ב סימן נ"א ולהרב כרתי סי' א' אות י"ג ופלתי אות ו' דס"ל דיש להקל בשכח

הלכות שחיטה משום דאף אם אחר כך שכח מ"מ הרגילות מביאו לשחוט כהוגן ועיין להרב המופלא חק לישראל (מתושבי קק"י פירינצי הלז בדור שלפנינו) דדחה באמת הבנין סברת הרפ"ח וסיים דאין לזוז מהוראת האגודה והרמ"א ואגודת שאר האחרונים דקיימי כוותייהו ושאין לנו להכריע נגד סברתם משיקול דעתנו וע' ג"כ להרב פרי תואר שם ס"ק ג' דאחר שהאריך בענין כתב בד"ה שבתי וראיתי וכו' דבנמצא שאינו יודע יש פנים לומר דהשתא הוא דאיתרע גם הרב זרע אמת ח"ב סי' א' מתון ומסי' כסברת הרב שבות יעקב הנזכר וכהרמ"א גם הרב בית לחם יהודה ושער אפרים שם סק"ט דחה סברת הרט"ז והפר"ח מפני הרב"ח והרש"ך ומסיק דאין להחמיר בהפסד מרובה ומכ"ש שאין להחמיר בכלים ע"ש וכעת ראיתי למהר"מ פרובינצאלי בתשובותיו סי' קנ"ד דפסק בדין שוחט שנמצא שאינו יודע דיני שחיטה יש להחמיר ולהטריף גם מה ששחט למפרע כיון דלא ידעינן אימת שכח אא"כ יאמר חזרתי למודי בזמן פ' והייתי יודעם דאז יש להעמידו בחזקתו כל ששחט קודם חזרת הלימוד והביא ראיה לדבריו ועל הכלים שנשתמשו בשחיטתו יש ספקות אחרות להקל ובנמצא שיודע דיני שחיטה ואינו יודע דיני בדיקה יש להקל אם יש ג"כ בעין בשר מלוח שנבדק קודם שתגלה חרפתו ולא למפרע כיון דבהמה כיון שנשחטה בחזקת כשירה קיימא ע"ש:

ואם יש מקום לחלק בין אינו יודע לאינו מרגיש בפגימות כבר נודע דהרב כנה"ג חילק ידע וס"ל דבהרגשה אמרינן דעביד אינש לאבד הרגשתו כהרף עין ושוב מצאתי להרב דבר משה ח"ג סי' א' דכתב דאף הרב כנה"ג לא התיר אלא להלכה ע"ש וכן ראיתי ג"כ להרב קול ן' לוי במפתחות הרב החביב וכמ"ש בתשובותיו חלק א' סימן ז' דכתב שיש לחוש למעשה לסברת מהרי"ט ודעימיה ועיין להרב פרי תואר הנזכר שלא נכנס באזניו לחלק כלל בין זה לזה ואדרבה לדידיה יש להקל יותר בשכח דיני שחיטה משאינו מרגיש דאז יש להחמיר ולאסור למפרע ועיין להרב הנזכר שם דבחדא מחתא מחתינהו להטריף תרווייהו למפרע ודשאני מפושע. והרב כרתי ופלתי הנזכר בקי הוא בהטיה לכף זכות בשאינו יודע יותר ממשולל הרגשה ואומר על פגום שאינו פגום ושיש להחמיר כרט"ז ופר"ח אם לא שיש דבר לתלות שכחתו מאז ואילך כגון דהיה חולה או הסיח דעתו דאז אין לאסור רק מאותו זמן גם הרב עזריה יהושע הזכירו הרב כנסת הגדולה כתב דבהעדר הרגשה יש מקום לומר דקודם ששחט ג"כ לא היה מרגיש ועי"ג בבעי חיי שלו סימן ז' הנזכר שהאריך בענין שהכלל העולה הוא דלדמשק אליעזר ורט"ז והרב ע"י הנזכר כל שנפסל השוחט בין בהרגשה בין בדינים יש להטריף למפרע גם הכלים ולדעת הרב שארית יוסף אין לאסור למפרע לא הבשר ולא הכלים ושכ"כ ג"כ הפרישה

סימן י"ט אות ט' ושה"ה במקיל ופושע באיסורין ועיין להרש"ך שכתב דאפילו להרמ"ף המתיר למפרע במקיל ופושע ה"ד כשלא יצאה תקלה מתחת ידו וסיים דלענין מעשה יש לחוש לפשט תשובת הרשב"א ורשד"ם ורט"ז ודמשק אליעזר ומהרע"י וזולתם ע"ש ועיין להרב בית לחם יהודה הנזכר בתשובותיו שלאחר חיבורו סי' א' דאחר שהביא דברי הרט"ז דס"ל שגם הכלים אסורים למפרע כשאינו יודע דיני שחיטה הוסיף מדיליה דדווקא בשוכח משנתו אבל במחוסר הרגשה יכול להיות אף בשעה א' ושאני ממקוה דחסר ואתאי ושאפשר דגם הרט"ז והפר"ח לא דברו בזה ושבמשולל הרגשה אין להטריף הכלים למפרע ע"ש ועיין ג"כ להרא"ש בתורת חיים סי' י"א ונאמן שמואל סי' י"ג ול"ד ופנים מאירות ח"ג סי' כ"ז וקרית מלך רב ח"א דמ"א וצרור הכסף סימן א' ויעב"ץ חלק ב' סי' קי"ג וקצ"ו וקצ"ז ודבר משה הנזכר ח"א סימן ב' וד' וחלק ג' סימן א' וחקרי לב ס"ס ט' וסי' ע"ח ולמרן באבקת רוכל סי' ר"ח ומאחר עלות על הספר ובדיו דתיהם שונות של הפוסקים ז"ל אשר ראתה עיני עין עטלף בענין זה אם אמרנו נבוא לחלק למחמירים בין כלי מתכות לכלי חרס שא"א להכשירם אם יש לדונם כשאינם בני יומן בדיעבד ולהתירם אפילו לכתחלה אין כאן מקומו בשכבר קדמנו בעניותנו את אשר נלענ"ד בחא"ח הנדפס בס"ד בסי' ז' אות כ"ח וסי' י"ט אות ט' ועיין ג"כ להרב חקרי לב הנזכר בדף פ"א ע"ד שורה כ"ו ונוקי באתרין דכיון דלפחות מידי ספיקא דדינא לא נפקינן אם יש לאסרן למפרע דיינו להחמיר בכלי מתכות ולא לגדוש את המדה גם בכלי חרס בלתי ב"י וכ"ש בכלי שני כקערות וכדומה וק"ו ובהפסד מרובה ועיין ג"כ להרב אהל יוסף סי' א' וב' הזכרתיו לקמן אות ט"ו ל"ד ול"ה ועיין לקמן סי' י"ח ובענין תשלומי ההפסד ע"ל סימן י"א אות כ"ב ועיג"כ להרב בית יהודה סימן מ"ד דפסק דנראה דפטור משום היזק שאינו ניכר דסימן שפ"ה ועיג"כ לרש"ך סימן כ"ה בטיהר את הטמא ולהרב תשב"ץ ח"א סי' קי"ג דכתב דבכל ענין חייב אא"כ הוא מומחה ועושה בחנם עיין שם ולענין דינא נראה לענ"ד דכיון דתלוי במחלוקת אזלינן לכללין דהמע"ה:

יג השיב בענין על כל קוץ וקוץ לסתור סברת הרט"ז סל"ט סק"ו דפסק דאין אנו בקיאים בבדיקה ע"י נפיחה רק לחומרא אנו מצריכים נפיחה ולא להקל דליתא דבקיאין אנו לבדוק בכ"מ חוץ ממקום שמפורש באר היטב שאין אנו בקיאים ואין להוסיף על הטריפות (מקום שמואל סי' ט'):

אד"ט ועיג"כ להרב אהל יוסף סי' ע' והנמשכים בדיני נפיחה ובהשמטות ובדבר משה הל' נדרים סי' ל"ד שהאריכו בזה ושהכל תלוי במנהג המקום שבעיר סאלוניקי מקילין ונופחים אפילו בסירכא שלא כסדרה ובמקומות אחרים מחמירים ואוסרים בלי נפיחה

ואם אפי' למחמירים בטבחי עובדי כוכבים יש להקל בטבחי ישראלים ודין ההולך ממקום למקום שמ"מ יש להקל בכלי המקילים אף להאוסרים ע"ש ובמקומותינו המנהג פשוט להחמיר בבשר שלהם שמא הוא מבשר שהכשירו ע"י נפיחה וכן שמעתי שזה שבוע או שבועים הובאו לליורו לשונות של שוורים מלוחות מסאלוניקי ואסרום בהחלט וגם שמנהג עיר הזאת פירינצי ועיירות הסמוכות לנו לאסור הנפיחה בסרכות ודאות שלא כסדרן מ"מ נלע"ד דיש להקל אפילו לדידן בשעת הדחק בסירכא בת יומא ורירין בעלמא כי אין אנו יודעין אם מה שנהגו להחמיר אפי' ברירין עשו כן השוחטים מצד עצמן או מהסכמת חכמי העיר ולכן בשעת הדחק יכולים לשנות ממנהגם וכאשר עיני ראתה תשובת הרב חביבי כמהררי"ח מלאוידא נר"ו מפיראראא בהיותי משתעשע בו ובתורתו זה שנתים ימים שנטה להקל בנידון דידן מטעם הנז' של חסרון הידיעה אם החמירו השו"ב מצד עצמן או מהסכמת חכמי העיר ומצאתי ג"כ סעד ותמך לסברתו הישרה הלזו מתשובת הרב, המפורסם נודע ביהודה סי' נ"ד שכ"כ בנידון שלו שמ"ש שבמקום שנהגו כלם להחמיר נקרא פורץ גדר הבא להקל היינו בידוע שנעשה מתחלה בהסכמת חכמי העיר וכן משמע הלשון המוסכם בין הכל אבל בלא"ה מי מעיד שלא נהגו כן הנשים מעצמן או מפי חברתה ע"ש והיא הדא היא הדא דניד"ד ומ"מ הייתי לע"ד מזקיקם ומחייבם בכל כה"ג דרירים לעשות הנפיחה להחמיר דדיינו שלא להתיר בנפיחה בסרכות ודאות דוקא לא ברירין דבלא"ה יש כמה מקומות המקילין ברירין אפי' בלא נפיחה כנלע"ד הקצרה ועיין להרב נאמן שמואל סי' כ"ח דפסק במי שהלך למקום שאינן אוכלין בנפיחה למקום שמקילין בו להשתקע עמהן ישאל התרה וינהוג כמנהגם גם בסי' כ"ט נשא ונתן בתשו' הרח"ש כ"י בחילוק בין יחיד לרבים ההולכים ממקום שמחמירים להשתקע עם בני המקום שמקילים ע"ש ועיג"כ להרב דבר משה ח"א סי' ל"ד דפסק דהולך ממקום שנוהגין איסור בנפיחה למקום שמקילין יש להם התרה ושגם לאנשי המקום שמחמירין יש להם התרה ביש להם דוחק גדול ועיין להרב בעי חיי סי' ח' וט' מה שהליץ בעד מקצת בני עירו שהיו אוכלין בנפיחה אף שמנהגו וקצת בני עירו לא היו אוכלים בנפיחה ואף שהתיר כלי המקילים למחמירים מ"מ הוא היה מחמיר ע"ע ואף לאחרים לא התיר אלא אם יזמנום לאכול ולא לשאול מהם כליהם וכמ"ש הרלנ"ח סי' קכ"א דמה שהיו מבשלות להראב"ד בכלי אוכלי הדבק לא היו עושים כן במאמרו ועיג"כ שם בסי' נ"ט ולהריב"ל ח"א סי' פ"ח ולמשפט צדק סי' ב' ומקור ברוך סי' ל"ה ועיין להרב בית שלמה סי' י"ו דפסק דאין ספק שאסור לספרדי האוכל מבשר נפיחה לתת לאשכנזי בשר נפיחה ולא יודיעהו כי אינה חומרא בעלמא רק מנהג הגון

וראוי לדעת כמה פוסקים מדינא דש"ס שאף אם ישאלו התרה אין מתירין להן כההיא דבני בישן וכמ"ש הרשד"ם סי' מ' וקכ"ט ודוקא במנהג שהוא משום חומרא בעלמא נשאל ומתירין לו לדעת איזה מפרשים כמ"ש בי"ד סי' רי"ד ע"ש באורך קצת על פרט זה ועיג"כ להרב צרור הכסף סי' ב'. ולהרב ב"ד דף ג' ובשאגת אריה וקול שחל דף מ"ב ע"ב ובזרע אמת ח"ב סי' י"ט דבדין גיסטרא דאינו רק חומרא מותר להתארח ולאכול אצל מי שאינו נוהג בו איסור לא כן בדבר התלוי במחלוקת דהנוהג היתר חייב להודיע לנוהג איסור ע"ש ועיג"כ להרב ברוך אנגיל ומהר"ם קלעי והרב דניאל איסטרוסא והרב שלמה ן' מאיור לפסק מהרח"ש בדין אנשי איזמיר הנוהגים איסור בנפיחה דהעלה דדבר התלוי במנהג הוא דיש להם התרה ולרווחא דמלתא יתירו להם ג' שאינם מבני העיר ע"ש מסי' ו' עד סי' י' ועיין למרן באבקת רוכל סי' ר"ט בענין דבוקה כולה אם יש להכשיר בלי נפיחה שהעלה דדבר התלוי במחלוקת הוא ואף שרבו המכשירים במקום שנהגו להחמיר אין להתיר להם ע"ש וע"ל סי' ג' אות א' ובסי' י"ו אות י"א:

יד שוחט ששחט והרגיש בשחיטתו שנגע הסכין בכותל או בקרקע אינו יודע אם קודם גמר השחיטה או אחריה ולא נפגם הסכין יש להכשיר בלי חשש דזה כחו עדיף מנידון הרש"ל שלא נדחף הסכין מהצואר ואף שהמנהג לאסור אפי' שהייה כל דהו הבו דלא לוסיף עלה וכ"פ הרב עה"ג סי' צ"ו במי ששחט ונחתך באצבע ונסתפק אם נחתך באופן שנשתהה ותמה על מ"ש בשחיטות אחרונים בשם בדיקות ישנים לאסור אם נגע הסכין בכותל ושהוא שהייה גמורה והביא ג"כ מ"ש הרב בית לחם יהודה ע"ש דליתא לאסור אם נמצאת סכינו יפה שם סי' י"ט הד"ט ועי' ג"כ בזכרון יוסף סי' א' בשוחט שהרגיש שנגע בעץ א' ואומר ברי לי שלא שהיתי כלל ולא נזדעזעתי ולא חתכתי העץ רק נגיעה בעלמא והעלה שיש להקל מכמה טעמים אף למנהג איסור שהייה כ"ש ונשא ונתן קצת דברי עה"ג ורב"י ע"ש. טו שוחט השור ששחט בסכין בדוק ונמצא אחר השחיטה פגום ובדקו במפרקת ומצאוה פגום אם החתך בעומק ולא בלבד בלובן שסביב העצם יש להכשיר וכ"ש אם אין הפגימה חוגרת (שם סי' ס"ד):

הד"ט ועיג"כ בשבות יעקב ח"ב סי' נ"ג בדין אם נמצא פגום ובדק שלא היה חוגרת בו הצפורן דאם הסכין ששחט בו הבהמה של בעל הבהמה פטור השוחט לשלם ואם הוא של שוחט חייב שפשע ששחט בסכין רע ואם נגע במפרקת פטור השוחט בכל גוונא (וע"ל סוף אות י"ב) ולענין הכשר הבהמה ג"כ יש מקום להכשיר כל שאין בפגימה חגירת צפורן כיון דלהרא"ש וסייעתו לא מיטרף עד שיהיה כדי חגירת הצפורן ע"ש ולהרב"י שכ"פ להלכה וע' בבית יעקב סי' כ"א ובמעשה שבא לידו ששמע השוחט קול

הסכין שנגע במפרקת שעשה קר"ק בל"א שהכשיר בלי פקפוק דבכה"ג שיש רגלים לדבר כ"ע לודו דבעצם איפגים גם הרב זקן אהרן סי' כ"ד הכשיר בפשיטות במה שנשאל במי ששחט תרנגול א' בסכין בדוק וכששחט שחיטה כראוי נשמטו גפי העוף והכו בסכין בכח בעת פרכוס ומצא אח"כ הסכין פגום והכשיר דודאי אמרינן דבהכאה איפגים ודחה סברת איזה מעוררים שהיו חושבים דבעי' שיראה דדרך חודו הכה דליתא וליתא ע"ש גם הרב יכין ובועז ח"ב סי' ל"ח התיר כבש שנשחט בסכין בדוק ואחר השחיטה היפך השוחט בסכינו הצואר לראות אם נשחטו הסימנים ושוב בדק הסכין ומצאו פגום ובדק בעצם המפרקת ומצא שהסכין גרר אותה ע"ש:

טז נשא ונתן בדין שחיטת נשים ועבדים ועוד לו שם חידושי דינין על כל חי"ד והוא קונטרס בפ"ע עד סי' שצ"ט (שם מדף א' עד כ"ט):

הד"ט ועיין להרב בעי חיי סי' ב' שהכשיר שחיטת חש"ו אם אחר עומד על גביו ושם בסי' ג' הכשיר גם כן שחיטת סומא אפי' מב' עיניו ואף אם לא ראה מאורות מימיו אם אחר עומד על גביו וראיתי להרב פחד יצחק אות שי"ן שעדיין לא נדפס ערך שחיטה כשרה בזרים וכו' שיש בו אריכות דברים מבעלי תריסין על מ"ש הפר"ח ר"ס א' ועיין גם כן להרב יעב"ץ ח"ב סי' קנ"ז שנכנס בדין נשים ועבדים ודעתו שאע"פ שאם האשה יודעת דיני שחיטה רשאה לשחוט לעצמה ובעומד אחר על גבה ובדק הסכין ונתן לה יכולה לשחוט גם לאחרים מ"מ אין למנותה לשחוט לרבים כלל אם יש אנשים מומחין וה"ה עבד שאינו משוחרר דמשוחרר דינו כישראל גמור ע"ש ועיין בלימודי ה' סי' קכ"ו על מ"ש מרן בריש דיני שחיטה דעבדים משוחררים הם בכלל ישראל ועבדים סתם הם בלתי משוחררים ותמה על מרן שתמה על הטור דהוא עצמו כתב באור חיים סי' תרפ"ט על מ"ש הטור עבדים סתם ע"ש והביא דברי הכרתי ופלתי על הד"מ ריש הלכות מגילה ורצה לתרץ קושית התוס' דמגילה ד"ד ע"א ודאישתמיט מיניה מ"ש מר"ן ושיש לעיין להרא"ם על הסמ"ג והרדב"ז ח"א בלשונות הרמב"ם סי' קכ"ד ובחלק א' סי' תת"ח ובפר"ח סימן תרע"א ובחידושי המאירי פרק קמא דמגילה ופרק ב' סוף משנה ו' יז בהמה הנרבעת מעובד כוכבים או ישראל בפני עדים החזיק בהוראת הרט"ז סי' קנ"ג סק"א דהתירה באכילה האידנא דליכא מיתת ב"ד לבהמה ושכן פסק הרב צ"צ סימן מ"ו ויצא לישע סברת הרט"ז מהשגת הרב בית יעקב סימן קי"ח דהוכיח דמדינא לכתחלה אסור לשוחטה ובדיעבד מותר (שם סימן צ"ח):

הד"ט ועיין להרב צבי סימן פ"ד דפסק בפשיטות להתיר שלא כהרב"ח סימן קי"א ושמותר לשחטה וכ"ש אם נרבעת מישראל דתהא הבהמה עוברת בשוק ויאמרו זו וכו'

מצוה לנוחרה ולהעבירה מן העולם אם לא במקום שנהגו העובדי כוכבים שלא לאכלה ומטעם חילול השם ועי' ג"כ להרב ברית עולם שכתב שכן מוכח מהש"ס ורש"י ותוספות פ"ח דזבחים ורמב"ם פ"ג וד' דאיסורי מזבח ושל טעם חילול השם מתכוין מהר"י החסיד סימן תתכ"ט ושהרב"ח בתשובה סימן קי"א הביא דבריו ועכ"ז ראוי שלא לאכלה ודלא מהר"ץ הנזכר והצ"צ סי' מ"ו. ועיין להרב הנזכר במחזיק ברכה שלו סי' כ"ט שרמז דברי שאר אחרונים ועיג"כ ביד אליהו סימן ל"ה ראיות ברורות דבזמן סנהדרין גם כן היתה מותרת באכילה בנרבעת מעובד כוכבים וכן אם נרבעת מישראל בשוגג ע"ש פלפולו הזך על מ"ש הרמב"ם והרב"ח חמיו ועיין ג"כ להרב המנוח בלקט הקמח דף כ"ב ע"א. יח שוחט שבדקוהו פעם וב' ונמצא סכינו פגום ובפעם הג' תיקן סכין אחר ונמצא כשר העמיק הרחיב הרב המחבר והרב בנו אם יש לסמוך מכאן ולהבא על שחיטתו (קול אליהו סימן א' וב' וג'):

יט טעמא טעים לטעמא דיהיב הרמב"ם דפ"א מהלכות שחיטה דשחיטת העוף מן התורה מהיקשא דאשר יצוד ציד חיה או עוף דתמה עליו הלח"מ והרכ"מ ותירצו בדוחק והוא תירץ תירוץ מרווח (יריעות האוהל סי' מ"ו): הד"ט ועיין להרב בעי חיי סימן י"ב דשקיל וטרי בענין זה ומסיק דיש שחיטה לעוף מן התורה ונפקא מינה לספיקא (ועיין להכנה"ג בי"ד סי"ג): כ אסר איסור מכמה טעמים לצוד חיה או עוף ומנבלים אותם ואסור ג"כ לעשות בהן סחורה ואף אם עושין כן לשחוק וטיול בעלמא אסור ועיין להרב גבעת שאול פ' וישב ומרן י"ד סי' כ"ח ובית הלל שם בשער אפרים סימן נ"ז וחינוך ב"י סימן ב' והר"מ די בוטון סי' ה' וחות יאיר סי' קמ"ב וקע"ח וזולתם והביא ג"כ פסק ארוך ממהרש"א מהזקנים לאסור (פחד יצחק (כ"י) אות צ' ערך צידה):

הד"ט גם הרב שמש צדקה סי' ח"י ונ"ז הביא הרבה טעמים לאסור ובכללן צער בעלי חיים ועיין להרפ"י הנזכר שם בערך צער בע"ח בשם הנימוקי יוסף פ"ב דב"מ וא"ח סימן ש"ה ומג"א שם ריש סימן ופסקים וכתבים סימן ק"ה ותוספות פ"ק דעבודת כוכבים כשמצערם בלי ריוח והרי"ף פרק ח' דשבת ומרן א"ח סימן רע"ב וגופי הלכות אות תפ"ג: כא שוחט ובודק הקק"י שהלך בחור א' ללמוד ממנו בור רק מחכמה ודיני שו"ב והניחו השוחט לקרוע הטרפש ולבדוק הריאה תחלה ואמר שהיא טריפה ושוב בדק השו"ב והכשיר ובהודע הדבר למ"צ הוכיחו לשו"ב על פניו שאין לעשות כן והוא השיב בעזות מצח שכשרה ושרשאי לעשות כן ושכן יעשה להבא ואפי' ע"י עובד כוכבים ויענהו הרב אם כה תעשה אבדה אמונתך להיות עוד שו"ב ויורו המורים מהרי"ד אולמו תלמיד חבר להרב המחבר והר"ש מורפורגו (עי' בשמש צדקה שלו) והר"ש מלויקוו

והר"י גירון מפירינצי והרש"א ריקנאטי מפירארא והר"י בסאנו מוירונה והר"י פינקארלי מאליסנדריא והרש"ש באזיליאה ממנטובה גם בשם הר"י בריאל והרב סגרי מקאסאלי כלם פה א' שיש להעניש לשו"ב שהתריס נגד הרב ולהטריף את העגל ולסלקו מאומנתו עד שידע חובתו ויעשנה על אשר בזה את דבר ה' ולהרב מ"צ שכן השעה צריכה לכך פן יזידון עוד הגם דלענין דינא לא השוו דמהרי"ב והרש"ם הנז' ס"ל דאי לאו דבנידון דידן ראוי להחמיר משום כבוד הרב היו צדדין וצדדי צדדין להקל ובפרט בבהמת ישראל או לצורך שבת וי"ט ואלו לדעת הרב המחבר והרי"א דעת אחר להם ע"ש (פחד יצחק במהדורא בתרא כ"י אות שי"ן ערך שו"ב):

כב בהמה או חיה טהורה שנבראת ע"י ס' יצירה עיין בטור ברקת פ' י"ט דף קמ"ג ע"ג דכתב דבשר היורד מן השמים א"צ ניקור ואין בו איסור גיד הנשה וא"צ שחיטה וכ"כ ג"כ הרב של"ה פ' וישב דף ע' ועיג"כ להרב צבי בתשובה בדין גברא דברא מר זקנו דנסתפק אם ישלים מנין עשרה ומ"מ בכל כה"ג אפשר דיש לשוחטו משום מראית העין (וע' מה שכתבתי בח"א הנדפס בס"ד סימן ג' אות ט"ו בההיא דהר"ן הנזכר). (שדה הארץ חלק ג' סימן א'):

כג האריך בדין סכין שאסור לראובן בהנאה אם מותר לשחוט בו ולנקר בו בשר ומסיק דשרי אבל לא למלוח בשר במלח המודר וביאר דינו היכא דאמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו והיכא לא אמרינן ועיג"כ בסי' מ"ז בדין נר שהדליק עובד כוכבים בשבת דמותר ללמוד לאורו (פני אריה ס"ד והנמשכים):

הד"ט ועיין להרב יעב"ץ בח"ב סי' קנ"ח דקרא לה שאלת הבל ודברי בורות תשובה שהביא הרב לחם הפנים סי' ח' במי שקנה סייף מתליין שדן בו דיני נפשות ותקנו לסכין של שחיטה אם מותר לשחוט בו משום דחרב הרי הוא כחלל כדאי' בפ"ז דנזיר ומטמא הבשר ודנטהר ע"י טבילה דמה ענין טומאה וטהרה לשחיטה דהאידנא וגם מ"ש דחרב כחלל אינו אלא לחרב עצמו ולא למה שנטמא ממנו וכל יומא אכלי כהני בשר שנטמא אפי' ממת עצמו ובשר שנטמא באהל המת אין לו טהרה עולמית אפי' יהיה לנו מקור נפתח לנדה ולחטאת אך אם יש לחוש לסכין זה הוא משום איסור הנאה וביחוד אם דן בו ישראל דודאי שלא כדין הרגו ונראה דדינו כדין סכין של עבודת כוכבים דאסור לשחוט בו מסוכנת ע"ש:

כד טעמא יהיב למ"ש הר"ם בפ"ד ממאכלות אסורות וטי"ד סי' כ"ט דהא דקי"ל טריפה אינה חיה ילפינן מקרא דלכלב תשליכון אותו דהוא ממכילתא ושבקו ילפותא דש"ס דידן פא"ט דע"ב ע"א דיליף ממש"ה זאת החיה דחיה אכול וכו' (שם סי' צ"ד):

כה הניח בעיון מ"ש מרן סי' ל"ג ס"ג והוא מרמב"ם פ"ב הל' שחיטה דין י"ט דפסק דאם ניקב הושט בכ"ש במקום הראוי לשחיטה ה"ז נבלה שכתב מרן כ"מ שהוציאו ממתני' פ' השוחט דל"ב ע"א ומהש"ס שם דא' הרואה לא ימצא שם ראיה והדבר צריך תלמוד (שם סי' צ"ה):

כו ב"ד שקבלו עדות נגד בודק א' שלא בפניו אחר שהביא הרב המחבר תשובת הרמ"ש באזילה לזכות הבודק דחאו מהלכה ושנה ופירש הסבות שקבלו העדות שלא בפניו ועוד הוסיף תת כחה דהיתרא דבלא"ה נמי יאי ויאי למעבד הכי אפילו לכתחלה כמ"ש בהדיא רבינו בצלאל דבאיסורין מקבלין עדות שלא בפני בע"ד ומסייע ליה גברא רבא הרב מנחם לבית מאיר גם הרדב"ז קבע מסמרות לסברא זו דכיון דהוי לאפרושי מאיסורא כל ישראל בע"ד נינהו וכן בחשש קטטות ומריבות תקנת גאונים הוא לקבל שלא בפני בע"ד ככתוב בהגהות מרדכי בחדשות (שו"ת הרמ"ז סימן י"א):

הד"ט ועיין ג"כ סניגרון לסברא זו בספרו של הרב שמש צדקה בענין קידושין של אורבינו בי"ד שלו סי' כ"ז ולהרא"ם ח"ב סי' כ"ד וראיתי בשו"ת כ"י הרב עזריאל דיאיינה מסי' קי"ב עד קי"ז שבשנת רצ"ד קרא תגר על ב"ד א' שקבלו עדות נגד אלמנה א' שנשתדכה שלא בפניה ולא קראוה בתחלה לשמוע מה תדבר ושאין לב"ד התנצלות ממ"ש הרשב"א בתשובה דדוקא בממונא אין מקבלין אבל באיסורא מקבלין ואפילו להתיר א"א ואע"ג דאתייליד מממונא דשאני עובדא דאלמנה הזאת דאין זה דבר איסור דלא אתחזק איסורא דאף דאסרה נפשה בשבועה כיון שרוצה לתת אמתלא טובה לדבריה על שרוצה לבטל השידוך מאי איסורא איכא הכא לקבולי עדות שלא בפניה לא בזה דבר הרשב"א וכמבואר שם ועוד דכל שאר הפוסקים כתבו דאין מקבלין שלא בפני בע"ד אא"כ הוא חולה או עדיו חולין או הולכין למדינת הים ושלחו הב"ד לבא ולא בא עיין בהרי"ף פ' הגוזל בתרא ומרדכי פרק נערה שנתפתתה והר"ם פ"ג מהל' עדות וסמ"ג והרא"ש והטור ואיך יניח המורה סברת כל הפוסקים הללו לומר קי"ל כהרשב"א דאפילו בדיני ממונות לא אמרינן קי"ל כיחיד כשחולקין עליו רוב חכמי ישראל. וכמ"ש מהריק"ו בתשובה דאין לפסוק כירושלמי נגד בבלי ע"ש ובמה דשייך בענין השידוכין וסבלונות ששלח לה משודכה האריך על סברת חכמי דורו הרב צמח ממילי והרב עובדיה ספורנו והגאון הרב יעקב אורינאלדו והגאון הרב קלונימוס ממנטובה ואכ"מ ובחלק אה"ע אם יסכימו עלי מן השמים שם אתן את דודי לך:

כז בהמה שנפלה ממקום גבוה ושחטוה מיד טריפה ודאית היא ולא ספק ונפקא מינה שלא לדונה בספק ספיקא כגון נפלה ולא נודע גבהו של מקום (שם סי' ל"ב) הד"ט ועיין

להרב חקרי לב סימן ס"א דבהמה שהיו מושכין אותה בחבל ומחמת סירובה לילך הכוה על ראשה מכה רבה ושחטה בלי עמידה ושהייה מעת לעת אין מקום לחשש ריסוק איברים ותמה על הרב תורת חסד שכתב בזה דדינו כנפולה ע"ש ועיין בסימן ס"ב בדין נפולה שהלכה אך גוררת רגליה דבעי בדיקת כל החלל ולא סגי בבדיקת החוט לבד ע"ש וע"ל סימן ב' אות ז':

כח מי שנכנס למקולין וראה ב' שוחטין ב' בהמות ואמר שראה א' מהן ששהה בשחיטתו ואינו יודע מי מהם והשוחטים שותקין אם העד אומר אתם ידעתם שיש ביניכם:

ספק בשחיטה והם שותקין יש להטריף שתיהן אך אם לא אמר להם אתם ידעתם אפילו שתקו אין בכך כלום (שבות יעקב ח"א סימן מ"ג). הד"ט וכ"ש אם מכחיש העד דוודאי נאמן אף אם אמר להם אתם ידעתם עיין למרן סי' קכ"ז סעיף א' כט שוחט שבדק בלי רשות חכם כנהוג ונמצא ששחט כראוי אין להטריף כלל מה שעשה ולא הכלים שנשתמשו אף דלכתחלה אין לעשות כן ועיג"כ להרב חוות יאיר סי' קע"ח שכתב דלאו בר נידוי הוא דכבר כתב הטור בשם אביו סי' ח"י דהאידנא נהגו חכמים למחול על כבודם ועוד יש לחלק בין בדיקת הסכין לבדיקת הריאה ודלא דמי נידון הרש"ך ח"ג סימן ל"ב לנידון דידן ע"ש (דבר משה ח"א סי' ג'):

הד"ט ועיג"כ להרב בעי חיי סימן ז' ד"ה ויש לחקור וכו' דנשא ונתן במ"ש הריב"ל ח"ג סי' ק"ב וזולתו ודעתו להחמיר ע"ש וע"ל אות ל"ד ול"ה:

ל משאו ומתנו יפה במ"ש הר"ם פ"ג מהלכות שחיטה דין י"ט והוכיח דלדידיה אם נשברה המפרקת ורוב הבשר עמה נבילה אף שהחוט קיים וכצ"ל דברי הטור ס"ס כ"ז ושכן יש להחמיר לדעת הפוסקים מפורסמים ויישב ג"כ מ"ש הרט"ז סי' כ"ב סק"ב וסי' כ"ז א מה שהקשה עליו מע' השואל (הרב צבי סימן ש"ח):

לא סבר וקביל דבן פקועה של בהמה דקה שוה לגסה אם הפריס עג"ק לענין שחיטה ולכלא מילי ותלמוד ערוך הוא בתמורה די"א השוחט את החטאת ומצא בה בן ד' חי אינה נאכלת אלא לזכרי כהונה וכתבו התוס' דאילו בן ה' לדקה אינה נתרת לרבנן בשחיטת אמו כדאי' בפ' בהמה המקשה ע"ש ותמה על הגהה שנמצאת בהר"ם הל' תמורה פ"ד המיוחסת להר"י אבוהב שכתב דבן ח' חי בגסה ובן ד' בדקה ע"כ דק' מאד דהכל יודעים שאין חטאת באה מהבקר רק פר יוה"כ ופר העלם דבר של צבור וזכרים הם הנשרפים א"כ א"א שיהיה להן ולד ונאכל וכל החטאות הנאכלות בין דיחיד בין דצבור אינן באות רק מכבשים ועזים לכן נראה פשוט שצ"ל בן ד' חי ותו לא וכגירסת גמרתנו (שאלת יעב"ץ ח"א סי' כ"ה) הד"ט ועיין להרב טוב עין סי' ט' אות ב' דכתב דהפר"ח כתב דלדעת

הרא"ש פשיטא דמברך על השחיטה וששוב ראה בס' בשמים ראש שהוא מהרא"ש שכתב בסי' רפ"ג בפשיטות שלא יברך אמנם אינו חתום שם הרא"ש בסוף התשובה ואפשר שתשו' זו מרב אחר:

לב שחט אווזא ולפי דברי השוחט קודם שהתחיל לשחוט נשמטה מידו ושוב לקחה ושחטה ואשה אחת מכחישתו בפניו וא"ל שאחר שהתחיל לשחוט נשמטה ואח"כ לקחה וגמר השחיטה ושמתחלה נטף הדם על ידו והוא מכחישה בפניה דבר ברור הוא דלדידה שויא אנפשה חתיכה דאיסורא ומכל מקום אין עדותה עדות להסיר השוחט מחזקתו דאפילו אשה בעלמא במה שנאמנת לא סגיא אפילו עדות איש להוציאה מחזקתה אם מכחישתו ושטעו בזה המורים שהכשירו לאותה אשה ופסלו את השוחט לגמרי דתרתי דסתרן הדדי נינהו וזיל בתר איפכא לאסרה על האשה דווקא ולא להוריד השוחט (וע"ל סי"ג אות כ"ד) (שם ח"ב סי' קמ"ד) דבר ויקרא ארש מור"ם סי' כ"ג ס"ב שכתב דאם שהה כדי שיגביה הבהמה וירביצנה וישחוט עד רוב הסימנים שהוא הכשר שחיטתו פסולה והביא מ"ש שם הרש"ך סק"ג על אשר הוסיף מרן תיבת עד ומ"ש הפר"ח סי' כ"ב סק"ד ופשיטא ליה להרב המחבר דהוי לקולא והביא דוגמא לזה מפ"ב דברכות דף י"ג ע"ב דאמר שם אלא אימא עד לבבך בעמידה והביא גם כן מ"ש מור"ם בד"מ שלו ולא הביא דברי הר"מ אך הביא מ"ש הפר"ח בשם הר"ן ותשובת הרשב"א וממנו נקח דתוספת תיבת עד שהביא בש"ע כוון לדברי הר"ן עש"ד (עדות ביהוסף להר"י ן' סאמון סי' כ"ז):

הד"ט ועיין להרב פרי הארץ סי' ד' דפסק בדין שהייה דחייה דשיעורה בכדי שיגביה בהמה דקה וירביצנה ושישחוט ושכן הסכים מר אחיו: לד האריך לשון בדין ב' שוחטים מומחים בעיר איסקופיא שא' מהם שו"ב במקולין א' וזה באחר שאחר איזה שנים נבדקו ונמצא א' מהם בלתי מרגיש ובלתי משיב כהלכה בדיני שו"ב והשני נמצא אומן בקי במלאכתו וסלקו הראשון והלך למקום אחר ושמש שם בשו"ב ובהוודע הדבר לבית דין של הרב המחבר שלחו לו לבוא אצלם ובדקוהו ולא מצאו סכינו יפה וחזר והשחיז ונמצא יפה וצוו לו לילך למקולין שלהן ימים או עשור ולהראות סכינו בכל יום סך מה וכן עשה ופעמים נמצא סכינו יפה ופעמים לא ולשאול הגיעו אנשי הקק"י הב' מה יהיה משפט הכלים שבשלו בהם מבשר שחיטתו וחזרתו לכשרותו ועמד הרב המחבר על כל הפרטים ומסיק דלענין מעשה תלוי בראות עיני הדיין דאם נטל קבלה מאדם גדול דמסתמא מצאו בקי ומומחה אמרינן השתא הוא דאיתרע ואם לאו יש להטריף הכל למפרע דרבו סבר דידע ולא ידע ושקיל וטרי במ"ש מר"ן בסימן א' בשם הרשב"א וכנה"ג

שם אות מ' בשם חידושי אגודה ושם אות ט"ל בשם הר"י בי רב ודברי הרט"ז ופר"ח ופ"ת שם והמורם מהם ג' חילוקים בדבר דבנמצא שאינו יודע דיני שחיטה כההוא דרשב"א אין לאסור הכלים מן הדין אם נטל קבלה רק מצד חומרא דמה שאסר הרשב"א מיירי בלא נטל קבלה אלא שמ"ש שיש להחמיר קצת בענין הכלים כיון דליכא הפסד מרובה להגעילם הניחא כלי מתכות אבל כלי חרס דשבירתו טהרתו מאי איכא למימר ואין לומר דכלי מתכות יגעיל וכלי חרס בלא כלום דא"כ נראה כחוכא החילוק הב' אם נמצא בלתי מרגיש בפגימות אוסרין הכלים למפרע אף אם נטל קבלה ג' אם איתרע בדיני טרפיות א"צ אפילו משום חומרא להכשיר הכלים עוד חזר ועמד על שאר ראיות הרט"ז ופר"ח והרדב"ז הביאו הכנה"ג הגהת ב"י שם אות מ' דהתיר כלי אוכלי בשר הנפיחה לשאינן אוכלין אף דלגבי דידהו הבשר בנפיחה אסור בוודאי משום דאיכא ספיקי טובא ולכן כתב המחבר דבנידד"ד דאיכא נמי ספיקי טובא אין ספק אצלו שמי שאסר הכלים לא ראה תשובת הרדב"ז הנזכר ושאין לפקפק על הכלים בשוחט הנפסל איך שיהיה וכ"ש בניד"ד שלא נמצא פיסול בשוחט לא בשחיטה ולא בבדיקה רק בהראות הסכין ואפשר דמשום ביעתותא אבד חוש ההרגשה ע"ש (ומ"ל אות י"ב) ועל אופן חזרתו לכשרותו הקיל בו יען כי אחר שסלקוהו הלך לו למקום אחר ונתעכב שם כארבעה חדשים אצל אביו ורבו וסיפר לו המאורע וחזר ללימודו שם ואז קבלוהו עליהם לשו"ב ופשיטא שאין לו דין פושע דחזר לכשרותו אחר שלמד ועיין להרב ב"ד חי"ד סי' א' וב' ובדבר משה סי' א' שכתב על נידון זה למצוא לו מזור לשחוט עם שוחט אחר על הצד היותר טוב בלבד וגם על שלא השיב כהלכה למה ששאלוהו אמר הרב המחבר שהוא שאל ממנו כמה דברים והכירו היותו בקי במנהגיו בחומריות יתירות והרצה הרב המחבר תשובתו להרב ד"מ הנזכר ולא הסכים עמו להחזירו לאומנתו ושאם באפשר להראות סכינו תמיד לחכם שבעיר ניחא ולא סגי שיקבל עליו ד"ח ואם אין בעיר חכם או שוחט אחר בקי בהרגשה אין להכשירו לשחוט והשיב הרב המחבר על כל ראיותיו וחיזק הוראתו להקל וכנזכר (אהל יוסף סימן א'):

הד"ט ועיין להרב יכין ובועז ח"א סימן ה' שהאריך להוכיח שאין לנדות הטבח שיצתה טריפה מתחת ידו ולא להעבירו אא"כ יש לחוש שעבר במזיד: לה נשא ונתן בדין מי שלא עמד ושמש בבקיאות בדיקת הריאה ולא נטל רשות ושחט ובדק בהמות דקות מה דינו ומשפט הכלים וריש כל מראיהן הביא ההיא דחולין ד"ח ע"א האי טבחא דלא סר סכיניה לחכם משמתינן ליה ומ"ש הר"ב ול"ח וכנה"ג סי' ח"י הגה"ט אות כ"ו שהביא תשובת המבי"ט ח"א סי' ל"ה ואחרים המדברים באם יכול החכם למחול על

כבודו ולמד מדבריהם דדוקא לאנשים ידועים וממונים על השו"ב מחלו חכמים כבודם ולא לגבי השו"ב בביתו ובחומותיו וה"נ מסתברא דאלת"ה אפי' בוקי סריקי ילך וישוב לביתו וסכינו בידו וישחוט בלי הראות סכינו לחכם ועיג"כ ברש"ך ח"ג סי' ל"ב על מעשה שהיה בכפר שמצאו בבהמה בועא חתוכה בחיתוכי דאוני והכשירוה בודקי הזמן בלי שאלת חכם ונקט ביה מלתא ולבש בגדי קנאה וכתב לאיסור וחרה אפו עליהם על ששאלו לבודקים אחרים ואת פיו לא שאלו ומשם למד הרב המחבר דניד"ד דחמיר מההוא דרש"ך כ"ש דמחמרינן טפי והאריך ג"כ בענין הכשר הכלים ועל ההיא דרשב"א סי' רי"ח ותרי"ט ותר"ך ואוקי באתרין דמלא את ידו בהל' שחיטה כדת והלכה רק נמצא נעדר בבדיקת הריאה אין כליו צריכין הכשר ואף שראוי השוחט לנזיפה כליו מה חטאו להיותו נעדר מהל' בדיקה ושגדולה מזו הכשיר הרשד"ם בי"ד סי' ל"ח והביא ג"כ מ"ש הכנה"ג שם אות מ' דעת הריב"ל ח"ג סי' ק"ב ורשד"ם הנז' דאף בספק דאורייתא כל שהכלי אינו ב"י ספיקא דרבנן מיקרי ואין לשברם אם הם של חרס והביא ג"כ דעת הרדב"ז ח"א סי' רצ"ו דהרב המאסף עצמו מסיק עלה לאנשי איזמיר שאינם אוכלים בנפיחה להתיר הכלים הבלועים מבשר נפיחה וסיים הרב המחבר דבודק דניד"ד אף דפקר טפי לשחוט ולבדוק בלי רשות וראוי לנזיפה מ"מ אין כליו צריכים הכשר עוד הוסיף מדיליה דאחר כ' שנה אירע כזה בשאלוניקי והראה פסקו למהר"ם אמראריליו והשיבו כנדפס בדבר משה שלו סי' ג' דשקיל וטרי בדין השוחט אם ראוי לנזיפה או לא וחזר הרב המחבר והחזיק בהוראתו וא' זה ואחד זה ס"ל דכליו לא חטאו וכנזכר (שם סימן ב'):

הד"ט ועי"ל אות י"ג וכ"ט ול"ד ועיין להרב בעי חיי סוף סי' ז' שהאריך ומסיק דסברת הריב"ל היא המחוורת ושכן יש להוכיח ממ"ש הרדב"ז ח"א סי' הנזכר דחיישינן אפי' לכלים שאינן ב"י ע"ש:

לו טרח ויגע לעשות סמוכות למנהג שאלוניקי ואיזמר ומצרים שנהגו שהשוחטים יטלו שכר הכשרות יותר מהטרפות שלדעת הריב"ש הביאו מרן סימן י"ח אין לך מנהג גרוע ורע ומר מזה והרב המחבר יצא לישע לחלק בין שכר מועט למרובה וכסברת רט"ז ורש"ך ותמה על הכנה"ג הגהות הרב"י אות ס"ב שחלק על זה והביא ג"כ מ"ש הרב נאמן שמואל סימן ל"ב ועוד הליץ טוב על מנהג עירו דכשאירע איזה ספק כל א' קורא לאחר שאינו נוגע כלום בהכשרו כדי שיסכים עמו ועיג"כ שם טעמים אחרים להליץ בעד מנהגם (אהל יוסף סי' ה'):

הד"ט ועיין להרב פחד יצחק אות ט' ערך טבח הנוטל שכר על הכשרות בלבד כי לא טוב עושה וכמ"ש מרן סימן י"ח והר"י דיבוטון והדב"ש סי' קכ"ב ובהגהת הרב גא"ל סי' י"ח וזולתם ומסיק דטרחו ויגעו בעירו פירארא לחייב שלא ליטול על הכשרות יותר מהטרפות ולא עלה בידם ועיג"כ להכנה"ג בבעי חיי שלו סימן י"ו שגם הוא ערער הרבה על זה וביטלו בעיר תיריא וברוסיא ביטלוהו על ששמעו שקרא תגר ושאחר זמן רב נדפס ספרו של הר"ם די בוטינא ושם בסימן ו' מהודא ומשבח לקק"י שעשו תיקון זה ע"ש גם פה פורינצי מימים מקדם דרכן לשכור שו"ב בכ"כ לשנה ואינו נוטל כלום מהטבח לא מן הכשרות ולא מן הטרפות ושבוחי משבחינן להו בקאלוס קאלוס ועיגכ"ל סי' ג' אות ג':

לז החזיק בכל עוז דעת הרב ימין משה בדין ריאת העוף שנסרכה לצלעות דכשרה ודווקא אם נסרכה מקמא יש להטריף ותמה מאד עמ"ש בשם הר"א יצחקי שהטריף אף כשנסרכה אומת ריאת העוף לצלעותיה ודומיא דבהמה שאין לסברא זו שורש וענף שאין לריאת העוף חיתוכא דאונא לתת שם אומה ואונא ובפרט שכל הריאה דבוקה מאד לצלעותיה ומקום הריאה צר מראשה לסופה משא"כ בבהמה דבמקום האונות מקום צר ובאומות מקום רחב ושם אין הצלעות מגינות ומצא ג"כ סעד לסברתו מהמרדכי דפ' אלו טריפות ד' תשל"ב אמנם אם ריאת העוף נסרכה מקמא לצד פנים מספקא ליה ומסיק להטריף והכי דק ואשכח להרשב"ץ כ"י שכתב ומכאן למדנו שחייב לבדוק וכו' בבהמה וחיה אבל בעוף לא שמענו מעולם בדיקתה מסרכות אע"פ שאם נמצא בה סרכא העוף אסור וכו' ונראה שכ"מ שתסרך לצלעות כשר לפי שמהודקת שם אבל לצד פנים טריפה ומכל מקום אין אנו זקוקים לבדוק רק בהמה וחיה עכ"ל ושמח לבו שמצא סברתו מפורשת והוסיף עוד מה שכתב הכנסת הגדולה במעשה שבא לידו שהטריף בהסכמת רבני קוסטא אם הסרכא מצד הפנים גם מצא להרב פרי הארץ בי"ד סימן ב' בדין סרכות ריאת העוף שכתב שהיא דבוקה כולה לצלעות והיינו רביתה הלכך לא מיטרפה אבל אם תמצא בה סרכא ממקום למקום וכו' וכיוצא לדידן דקי"ל דאין סירכא בלא נקב טריפה אבל אינו חייב לבדוק ריאת העוף (שם סימן י"ג):

הד"ט זה לי רבות בשנים שנשאלתי גם אני אם יש להחמיר לבדוק ריאת העוף והשיבותיו גם אני לעניות דעתי כדברי הרב הרשב"ץ והבאתי ראיות מכריחות דאין להחמיר ככתוב אצלי בשותא דינוקא סימן ק"ד ועיגכ"ל סימן ג' אות ט"ז ועיין להרב בעי חיי סימן מ"ה שהוכיח במישור טעות האומרים דאין סרכא פוסלת רק בריאת הבהמה ולא בעוף דליתא דדוקא חסר ויתר כשר בעוף ולא סרכא ושכן מצא דהרב יבין שמועה כ"י לרשב"ץ שכ'

בפי' דסירכא פוסלת גם בעוף ושכן הסכימו עמו מהרי"ט ן' יעו"ש ושאר חכמי קוסטא אלא דבעוף מילתא דלא שכיחא רק מיעוטא דמיעוטא ופעם ביובל ומן הסתם אין צריך לבדוק כשם שגם בבהמה אין צריך לבדוק אחר שאר הטרפיות משום דלא שכיחי חוץ מטרפיות הריאה דשכיחי ושמדברי רש"ל בהגהותיו לספר הטורים גם כן יש לדקדק כן וממה שכתב בכנסת שלו סי' ל"ח הגה"ט ע"ש ועיג"כ להר"י ן' סאמון בעדות ביהוסף שלו הנדפס מחדש סימן י"ג שלא נטה ימין ושמאל מכל האמור לח העלה לחייב לכסות כל הדם היוצא מהעוף ודלא סגי בכיסוי מקצתו ודדווקא דם הניתז ושעל הסכין אין צריך לגררו ולכסותו אם יש שם דם זולתו אבל שאר הדם היוצא צריך לכסות הכל למצוה מן המובחר מדאורייתא או לפחות מדבריהם ומה גם שהרז"ה פסק כרבנן שצריך לכסות אפי' דם הניתז ושעל הסכין להביא ג"כ דדווקא משום שלא להטריח פסק מור"ם סי' כ"ח סט"ו דאין צריך לכסות כל דמו (בית שלמה סי' ט"ו): הד"ט ואני בעניי לא ראיתי בשום מקום נזהרין בזה ומעשים בכל יום מוכיחין פעם בשוק פעם ברחובות קריה בפרהסיא ששוחטין הרבה עופות זה על זה או זה אצל זה ונזהרין דוקא לכסות באופן שיכסו כל מיני דמים ולא כל דמיהן וכפשט לשון הטור ומרן סי' סט"ו דסתם קאמרי שא"צ לכסות כל הדם ובכל ענין משמע דאל"כ היה להם לתת טעם לפי שלא הטריחוהו לגרר דם שעל הסכין ועל מ"ש מור"ם הנזכר ועיין להרב זרע אמת ח"ב סי' י"ב שהקשה עליו בכח והוכיח דליתא לחייב להמתין עד שיתחיל לירד טיפין טיפין דדי לכסות מקצת דם הקילוח וכמנהג הפשוט:

לט הרבה להשיב על מ"ש הרט"ז סי' ט"ז סקי"ג שמתיר איסור אותו ואת בנו באם שחט הראשון גדול שאינו יודע דיני שחיטה ומדמהו לשחיטת חש"ו דפסק מרן להתיר דליתא דלא יהיה אלא ספק בשחיטה דלרט"ז נמי אסור לשחוט השני עוד הקשה עליו קושיות אחרות והניחן בצ"ע ובסי' שלאחריו נכנס בדין כסוי הדם אם יש לכסות בספק פיסול בשחיטה וכן אם יש לחלק בין ספק לספק או כל הספקות שוות (חקרי לב סי' י"ז וי"ח):

מ צדד בתחלה להתיר שחיטת צדוקי ובייתוסי בישראל עע"ג והדר מסיק דמ"מ אין זה ראיה להתיר לבעלי מקרא שבדורנו שיש להטריף אף אם ישראל עע"ג ועיין להרב בצלאל סי' ג' בתשובה לרדב"ז וברש"ך ח"ג סי' ט"ו והר"ם מטראני ח"א סי' ל"ז שהקראים שבזמננו פסולים בכל גוונא (בעי חיי סי' י'):

מא השיב כהלכה לשואל בענין ראובן שנתן לשמעון בהמה לשחטה ואחר ששחט בא ואמר ששחטה לשם עבודת כוכבים והאריך בפלפולו הזך ומסיק דאף דשמעון היה שותף בבהמה מ"מ לא אסרה דאף לרמב"ם וסייעתו דס"ל דכשיש לו שותפות בגוה

אסורה ה"ד בששמענו שאמר כן בפירוש בשעה ששחט לא כבניד"ד ומה גם בישראל סתם שעומד בחזקת כשרות דלא מהימנינן ליה ומותרת אפי' באכילה (שם סי' י"א) מב השוחט בשבת לחולה מסוכן אסור לכסות דמו אף אם יש לו עפר מוכן (שם כ"ג):

מג האריך וביאר דלדעת הרשב"א והרא"ש והטור ומרן כל שזורעים בו ומצמיח אע"פ שאינו עפר מכסין בו וכל שאינו מצמיח אע"פ שמגדל צמחים והוא עפר אין מכסין בו זולת אם קראו הכתוב עפר דאז אף אם אינו מגדל צמחים מכסין בו ודלא כריר"ו דס"ל דאף אם אינו מצמיח מה שזורעים בו כיון שמגדל צמחים מותר לכסות ולענין עפר לחה כגון מתונתא שאסר מור"ם בס"ס כ"ח כך כתב מרן בב"י בשם סמ"ג וסמ"ק משום דלא מיקרי עפר רק עפר דק ונפרד שראוי למנות וכמש"ה אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ כלומר שהוא דק ונפרד ויוכל למנות אם לא מפני רבויו ואם הוא לח א"א למנותו אפי' מועט ושמקום הגהתו הנזכר שלא במקומה היא ומקומה על מ"ש מרן אין מכסין בזבל גס וחול הגס ואין איסור מתונתא לפי שאינה מגדלת צמחים דראויה לזריעה היא וכמ"ש רש"י בפרק אלו עוברין בהדיא וזו היא גירסא נכונה והגירסא שהביא מרן אינה ראויה לזריעה נוסחא מוטעת היא וע"פ זה א"צ להגהת הרש"ך שם בדברי מור"ם כיון דאין פה מקום ההגהה ע"ש (שם סימן כ"ד):

מד חמץ הנשרף בע"פ אחר זמן איסורו לשיטת הפוסקים כר"י דהוא בשריפה שרי לכסות אפי' לכתחלה דנשרפין אפרן מותר ולפוסקים כרבנן נמי דס"ל דהשבתתו בכל דבר ואפרו אסור מ"מ אפשר דשרי משום דמצות לאו ליהנות ניתנו וכ"ש בדיעבד דלא מטרחינן ליה לחזור ולכסות ואפי' בלא ברכה דאאת"ל דהרמב"ם פסק כזעירי דס"ל דבדיעבד נמי לא יצא (ועיין להרל"מ פי"ד מהל' שחיטה) מ"מ לענין דינא נקטינן ככולהו רבוותא דאפילו לכתחלה שרי וכ"ש בדיעבד (שם סי' כ"ה):

מה סניגרון עשה למנהג עירו שלו לאחוז העוף ביד א' ולשחוט באחרת ע"י עיקום אגפיהן ע"ג להשימן תחת רגלי העוף וקושרין הרגלים ורובן אינן קושרין ומעקמים בלבד אגפיהן ותופסים אותן ביד אחת ושוחטין באחרת וכמנהג קצת השוחטים שבקוס' אבל בעירו א' תופס העוף והשוחט שוחט ושפיר עבדי דחוששין לשמוטת הגף ואף דלכאורה צידד קצת למנהג עקמימות האגף מ"מ מנהג ותיקין שלא לעקם (שם סי' ע"ד) מו עוף שבשעת שחיטה או אפי' לאחר שחיטה עודנו מפרכס נשמטו אגפיה והכו בסכין ונמצא הסכין פגום א"א לשער אם הכו בסוף האגפים דרכים הם או למעלה שהם קשים ומנקט לחומרא עדיף ולא תלינן בהו דחיישינן דבעור איפגים ואותו העוף ג"כ אסור וכ"ש אם שחט עופות אחרים אח"כ דתלינן דאפי' בעצם הראשונה איפגים וכ"ש אי איפגים בעור

שכולן אסורות (וע"ל אות ט"ו סי' קל"ט): מז שוחט שבהיותו נחפז לשחוט עופות הרבה בעיוה"כ לא בדק סכינו בין שחיטה לשחיטה וכששחט ז' מהן בדק סכינו ומצאו פגום ונעלם דבר משלמי הרעה ונפל הספק בראשונות ג"כ ששחט קודם הז' אחרונות קרוב לשמונים עופות ואחר שהאריך בענין העלה דכל שפירשו מתחלה ועד סוף מישרי שרו כיון שלא נודע להן חזקת איסור דבהתירא קפריש וגם את כולם יאכלו אפי' בבית א' בא' מהדרכים לבשלם בב' קדרות או באחת על ידי שיוסיפו עליהם לבטלם (משאת משה ח"א בי"ד סי' ב'):

מח מי שחתך המפרקת אגב חדוד הסכין במקום שנוהגין להטריף גיסטרא מ"מ מכסין דמו בברכה ושאני מכוי דמכסה בלי ברכה כדי שלא יבאו להתיר חלבו משא"כ כאן דאי אתי למיכל נמי ס"ס התירא אכיל (וע"ל אות י"ג) (שם ח"ב בחלק יו"ד סי' א') מט עמד השואל ושאל בדין תרנגולת שנמצא לאחר שחיטה דוחן בוושט או בקנה אם יש לדונו כגמי ולהטריף א"נ שאני גמי דהוא דבר רך ושוהה חדוד הסכין לחתוך ואת"ל דל"ש אכתי ספק אם נחתך או לא מהו ספק דרבנן ולקולא כמ"ש הכנה"ג גבי עשב וגמי רך או לא והשיב דמציאות כזה לא באה בכתובים רק בירק עשב דק שהקיל בו הרב"ח סי' כ"ו ויליף ממ"ש התה"ד בנמצא קנה של גמי ונשא ונתן בדבריו ופוסקים אחרים ומסיק דניתן להאמר חילוק בין דבר רך לקשה כדוחן בהצטרף ג"כ הספק אם נחתך או לא אך בודאי נחתך מידי מחלוקת הפוסקים לא יצאנו (וע"ל אות ד') (בתי כהונה חלק ב"ד סי' י') הד"ט ואם נמצא בוושט אווז עיסה אפויה שמלעיטין בה האווזות (מאקארו"ן בלע"ז) כל שלא נודע ודאי שנחתך שם שמעתי בשם הרב מהרש"א מהזקנים מ"צ בעיר קאסאלי שהורה להכשיר כל שלא נודע ודאי שנחתך ואם ודאי נחתך דמי לגמי ולהטריף ואם הושט מלא סובין ויורד עם קלוח הדם עיין להרב שמלה חדשה דהכשיר ג"כ כל שאין אנו יודעים שחתך שלא כהוראת הרב לקט הקמח שאסר אף אם לא ראינו שנחתך ע"ש: נ ישב דעת הרמב"ן שדימה דין סכין שנאבד אחר השחיטה לדין סימנין שנאבדו בלי בדיקה דכיון שיש לו חזקת בדוק ואינו עומד להתקלקל וליפגם מעצמו מוקמינן ליה אחזקתיה (נודע ביהודה סימן ז' וח'):

נא ראובן צוה לעבדו עובד כוכבים להפשיט גדי אחד שחוט קודם בדיקת הריאה ולא היה רבו שם כשהפשיטו ופתח העובד כוכבים גם החזה הורה להתיר ובפרט בגדיים דאף רט"ז אינו מחמיר רק בגסה ובפרט שהיא בהמת ישראל ועוד לו טעמים אחרים ע"ש (מכתם לדוד סימן א'):

נב מעשה במי ששחט עוף ובדק בסימן ומצא שלא שחט רק מקצת הוושט ונסתפק אם היה רובו שחוט והטריף מספק והשליכה מידו ועמדה והלכה כדרכה ולא מתה וחיתה המכה וכמשלש חדשים הטילה ביצים וישבה ג"כ עליהם והגדילה אפרוחים וחזרה והטילה ביצים והיא בריאה לפנינו רק נשאר קצת רושם בצוארה ומסיק דכלל שבידנו דטרפה אינה חיה ואינה יולדת אין להזיזו ממקומו בספק טרפה דבטרפה ודאית אין הטלת ביצים ושהיית י"ב חודש מועיל וכמו שכתב הרשב"א בתשובה סימן צ"ח אף כאן לשוחט הזה נאמר שמא נתחלף לו בין ווושט לקנה ומ"מ לדידיה אסור דשויא אנפשיה חתיכה דאיסורא חוץ מאפרוחים דלדידיה נמי שרי ולדידן הכל מותר דודאי טועה הוא וישחוט במקום אחר ויבדוק אח"כ מבפנים במקום הרושם דאם יש שם ריעותא לדידן נמי אסור ולא מהני הלידה (שם סי' י' הד"ט ולענ"ד הייתי חושש להתיר אפי' לאחרים לפי שהכלל הוא על הרוב ואין ה"נ דאיכא מיעוטא דחיות יותר מיב"ח ומטילות ביצים אף בטרפה ודאית וכיון שכן עד שנתיר מכח אומדנא דשמא נתחלף לו בין קנה לוושט דהוא דבר זר למומחה לטעות בין זה לזה נימא דשמא ממיעוטא דיולדת היא וטרפה לכל אדם ועיין להרב בעי חיי סי' כ"ז ולהרב חקרי לב סימן כ"ה כ"ו כ"ז מ"ש אי מהני לידה לכל מיני ספיקות ע"ש וע"ל סי' ו' אות ב' ועיין ג"כ להרב מגיד מראשית סי' ב' דכתב דכדומה לזה יש להסתפק גבי אחיות האסורות בחייהן דנטרפה הראשונה וקידש לאחותה ועיין לרמב"ם בדין שעיר המשתלח והרא"ש סוף קונטרס עגונא דאתתא ותוס' פ' המפלת ונעלם מהרא"ש ז"ל תוס' דזבחים וקמא דף נ"א ע"ש נג אסר איסר לשו"ב להיות גאבילייר ואף אם מינוהו כבר לא יבדוק הוא לבדו דהוי גנבה וחשיד אהא חשיד אנבלה ואין לו תקנה עד שיחזיר הגנבה מעצמו ויעשה תשובה דפ' ז"ב וליטול שכר קצוב לשבוע ונתן טעם למנהג סאלוניקי שנוטלין שכר על הכשרות בלבד (נאמן שמואל סימן ל"ב):

הד"ט בשותא דינוקא סי' קמ"ה הוצרכתי להשיב בענין חשוד על השבועה אם שחיטתו כשרה והעליתי לע"ד דחשוד על הגזל אינו חשוד על השחיטה והסכים עמי גדול א' וע"ל סי' ג' אות ג' ולהרב משפט צדק סי' ב' ולהרדב"ז סי' רפ"ה ולרש"ל ביש"ש סי' ג' ולהרב עבודת הגרשוני סי' ט"ו ונ"ד ובענין מנהג סאלוניקי ע"ל אות ל"ו נד ביאר היטב מהו טבעת הגדולה של קנה ומהו כובע ושיפוי כובע וחיטי דאמר רב פפא משמיה דרבא שייר בחיטי כשרה וכו' והלכתא משיפוי כובע ולמטה כשרה והוא דשייר בחיטי (זקן אהרן סימן קצ"ד):

נה נשאל אם מדבר שהיו מותרים בבשר נחירה הותרה גם כן להם טריפה והשיב דלמ"ד בפ"ק דחולין דף ט"ו ע"ב דהותרה פשיטא דטריפה לא הותרה דהא איסור טריפה מובשר בשדה טריפה וכו' נפקא שנא' במ' יום ראשונים שעלה משה להר ואילו נחירה לדידיה לא נאסרה עד שנכנסו לארץ ועוד דר"י בן פנחס דס"ל התם דאין שחיטה לעוף מן התורה ונחירתו שחיטתו ל"פ אמתני' דאלו טרפות בעוף ומדר"י נשמע לר"ע דס"ל בשר נחירה אישתרי אה"נ דמ"מ טרפה נוהגת בה (תשב"ץ ח"ב סי' ק"י):

הד"ט מדברי הרב משמע דלמ"ד דלא הותרה בשר נחירה אפשר דטרפה הותרה ואם כך סברתו ז"ל איני יודע בעניותי אמאי לישתרי ומ"מ לפי שיטתו ז"ל דאין היתר הטרפות תלוי בהיתר נחירה יש לתת טעם למה עובר בהמה שנשחטה והפריס עג"ק מותר בנחירה לר"ש שזורי ואף לרבנן דמחייבי בשחיטה כדאיתא התם פ"ד אינו אלא מפני מראית העין ואם נטרף בדרוסת הדוב מותר וכמ"ש רב אשי שם דף ע"ה ע"ב דדוקא משום מה"ע א"ל לאדא בר חבו זיל שחטיה ומשמע דטרפות נמי אינו מטריף בו כשם שנחירה מותרת וכ"פ הפוסקים ואמאי לא אמרינן דהגם דנחירה מותרת מ"מ טרפה אסורה. נו דברי פח"ח באם שחט עוף ושהה בו ואינו יודע אם ניקב הושט דפסק מרן כרמב"ם פ"ג דחוזר ושוחט הקנה לבדו במקום אחר ולמה לא ישחוט הקנה באותו מקום בהזהר שלא ליגע בושט או לשחוט הושט במקום אחר ואמר מר דעצה טובה קמ"ל שימהר לשחוט הקנה במקום אחר ואם היה רוב בשחיטה ראשונה אפי' ניקב הושט הכשיר העוף ברוב קנה ואם אין בו רוב יבדוק הושט מבפנים ולמדנו הרב לפי דרכו דתקנה זו לא שייכא בושט במקום אחר שאף ששחט במקום אחר ולא מצא נקב באותו מקום יש לחוש לנקב כדאמרי' בפ' א"ט דכיון דפעיא ביה זימנין דמתרמי הדדי ודלמא במקום נקב שחט (שם סי' קמ"ו):

הד"ט עדיין יש מקום לשאול מפני מה לא תקן ג"כ לשחטה ברוח אחרת דהא מאי דאמרי' בדף מ"ג ושט דאכלה ביה ופעיא ביה זימנין דמתרמי הדדי היינו דוקא כשניקבו שניהם מצד א' אבל מב' רוחות א"א מעולם דאתרמי הדדי וכשר כמ"ש הפוסקים בסימן ל"ג ואפי' מצד א' איכא מ"ד דלא מתרמי ודאי אם יש הרחק מקום בין זה לזה הגם דלהלכתא אין דעת הרב פר"ח כן כמ"ש שם סק"י:

נז גדי שנשחט ונסתפקו אם עברו ח' ימים ללידתו יש להכשיר משום ס"ס דהיינו אם עברו ח' ימים ואת"ל שלא עברו אכתי ספק אם כלו לו חדשיו דהיינו ה' לדקה וט' לגסה דמבואר בפ"ק דבכורות דבכלו חדשיו מותר לשוחטו אפי' בו ביום (שם בטור א' לחוט המשולש):

סימן ב

בדיני גלגלת. שדרה. צלעות. קנה. ושט. דרוסה. ונפולה:

אות א מים שנמצאו בראש הבהמה ולא נודע אם היה המוח מגולה או מכוסה וגם לא נודע אם נחסר מהמוח שיעור המים רבו הספקות והמחמיר מאבד ממונם של ישראל אהלי יעקב סימן קי"ח):

הד"ט ועיין להרב אהל יוסף סימן ח' במי שלקח ראש כבש ממקולין אחד והוליכו לביתו והכה עליו בגרזן להוציא המוח ומלחו והדיחו ובשלו ולעת ערב הביא המוח לפני בודקים ולא מצאו בו ריעותא וא"ל הקונה דעודנו מכה בקדקד להוציאו ראה מעט מים ולא ידע כמה ושאלוהו אם היה כמלא כף שאוכלים בו ואמר הן ושאלוהו למה לא בא מיד לשאול והשיב שהוא אינו בקי רק שאשתו ספרה הדבר עם השכנות וא"ל שצריך לשאול ומיד בא אצלם ולא ידעו הבודקים מה להשיב ונעשה ערבוביא גדולה שהיתה לבעה"ב הכנה לש"ק מאותו הכבש ובפרט בבית חתנות וביום ש"ק אחר תפלה נתועדו המוסמכים ונשאו ונתנו ביניהם והכשירו להיות שעת הדחק ועונג שבת ושמחת חתונה והפסד מרובה והסכימו עמהם הרב המחבר והרח"ש אמאריליו להקל ועיג"כ להרב פרי האדמה ח"ד ד"כ ע"ג בדין ספק אם המוח מקיף שהביא ג"כ סברת הריב"ל ח"ג דף ק"ז וכנה"ג סי' ל"א אות י"ט ורש"ך סי' נ' ס"ג וזולתם ועיגכ"ל סי' י"א אות כ"ז ועיין להרב שער המים סי' ל"א אות ה' שהביא הסימן שכתב הרב"ח להבחין מאיזה בהמה היא הגלגולת שנמצא בתוכו מים ושלדעתו אין סימן מובהק הוא לסמוך עליו להקל ע"ש: ב עוף שנשתברה א' מצלעותיה וראש השבירה חד כקוץ תלוי במחלוקת אחרונים וכמ"ש הפר"ח סי' נ"ד ויש להטריף במכ"ש בנשבר הגף וכסברת הרדב"ז והסכים לדבריו הרב רבו (בית יהודה במנהגי ארגיל סימן ס"א): הד"ט ועיין להרב שבות יעקב ח"א סי' נ"ה וח"ב ס"ס ס"ג בדין עצם השדרה של תרנגולת שהוא מעוקם ועב ונראה שנשבר העצם עם הבשר וחזר ונקשר היטב אין לחוש לפסיקת החוט ושחזר ונתרפא ושיש להקל בהפסד מרובה אבל אם נודע ודאי שנשברה המפרקת ורוב בשר אף שהחוט קיים הוי נבלה ודאי דלא כרט"ז ס"ס כ"ז והפר"ח שם וראיתי ג"כ בתשובת כ"י להר"ם פרווינצאלי סי' קנ"ז בדין תרנגולת שנשבר לה עצם בשדרתה ולא היתה מהלכת אע"פ שלא יצא העצם לחוץ ואפי' הטילה ביצים אח"כ כל שלא הטילה אחר גמר הטעינה הראשונה ושהה אח"כ כ"א יום ואח"כ הטילה ביצים יש להטריף היא וביציה כיון שאינה הולכת דחיישינן שמא נפסק החוט ולא אמרי' שגרונא נקטה כיון דאיכא ריעותא עיין בטור ומרן סי' ל"ב ונ"ד ואף אם השבר למטה מהגף שאין לחוש לפסיקת החוט מ"מ כיון שאינה מהלכת

יש לחוש ע"ש ואם יש עוקץ בשבירה נלע"ד להטריף היא וביציה אף אם חזרה וטענה דחיישינן לנקיבת אחד מהאברים הפנימים אחר הטעינה מחדש אמנם אם חזר ונקשר יפה ואחר כך הטעינה שפיר איכא למימר דאי איתא דנקב לא היתה טוענת מחדש ואחר שנקשר יפה שוב אין לה עוקץ לנקוב ולענין ספק אם ניקב החוט ע"ל אות ג' ועיין להרב בעי חיי סי' ע"ה דטעמא טעים על שהורה לאיסור עוף שאחת מצלעותיה שבורה ואפי' אין בה עוקץ שאין סתירה להוראתו ממתני' ר"פ א"ט ע"ש:

ג מי שקנה בהמה אחת שהיתה הולכת במישור ושחטה ובאו אח"כ ב' אנשים ואמרו שהם מכירים הבהמה ההיא שהיו רוצים לקנותה וא"ל המוכר שלא יקנה שצולעת קצת לפי שהירך נפל מהקערה אם אין המוכר אומר שנודע לו בודאי דשף מדוכתיה ושא"ל המורה שצריך בדיקה רק דקים ליה הכי על ראותה צולעת חיישינן לדדמי והבהמה כשרה דהא מדינא דהש"ס שמיטת ירך אינה נאסרת אא"כ איעכול ניבי ואף למקצת הפוסקים בעינן עכ"פ דאיפסק ניבי ואף למ"ד בשמיטת ירך דאין אנו בקיאים אי איפסיק או איעכול ה"ד כששמוטה לפנינו משא"כ בניד"ד דאין שמוטה לפנינו לא קודם ולא אחר שחיטה רשאין אנו לבדוק ניבי עוד לו שם בבהמה שנתקלה ברגליה אחרונים ונעשית חגרת צריך בדיקה בירך אף דבסי' ל"ד ס"ז במגררת רגליה לא חיישינן לריעותא ואמרינן שגרונא נקטה שאני הכא דתברא בצדה שנתקלה (ועיין לעיל הגהת אות ב') (שם ח"ב סי' נ"ט):

הד"ט ועיין להרב בית יהודה במנהגי ארגיל סי' ס"ו ששמע מרבו דבוקא דאטמא דלא שף מדוכתיה אף אם נתעכלו ניביו יש להכשיר דתרתי בעינן שף מדוכתיה ועיכול ניבי ודלא כפר"ח סי' נ"ה סק"י דמטריף בעיכול ניבי בלבד ועיין להרב זרע אמת ח"ב סי' ט"ו דפסק להתיר בקוליא שנשמט מהשוק ועור ובשר חופין את רובו אם לא איפסק ולא איעכול ניבי ונשא ונתן בדברי מור"ם סי' נ"ה וס"ג וסי' ס"ב ס"ג והרשב"א סי' פ"ט ורצ"ד ע"ש: ד דורס שנכנס לדיר ונמצא צפורן תחובה באחד מהן ועוברה בצדה ונסתפק אם נולד לאחר שנדרסה האם יש להטריף במכ"ש דהאם אף אם נולד קודם שנדרסה האם כיון דאין לעובר כח לברוח ולפרוס עג"ק כולי האי ואולי נדרס אף אם המקום רחב שאין לחוש בגדולה לדריסה כיון שיכולה לברוח משא"כ עובר שנולד לשעתו ודחה סברת הרב בית יעקב סי' ח' שהשוה הדין ולד דרוסה לדין ולד טרפה והגם שולד טרפה מוסכם להכשיר מ"מ בולד דרוסה יש להחמיר וכדעת הרב פייבוש הביאה הרט"ז ס"ס ע"ט ופר"ח שם לאסור (שבות יעקב ח"א סימן נ"ד):

הד"ט ועיין להרב בעי חיי שהאריך בדין דרוסה מסימן פ"ז עד סי' צ' ועיג"כ לרב"ח סימן קמ"ז וקמ"ח:

ה החזיק בהוראתו במנחת יעקב שלו ריש כלל פ"ט להתיר תרנגולים ואווזים שהנוצה שע"ג ראשיהם גבוה משאר הנוצה וברובן יש חסרון בעצם הגלגולת ושכן ראה בבית הגאון חמיו ונכדו להתיר דלא כהרב חנוך ב"י שכתב ליזהר לכתחלה שלא לקנותם (שם סי' ס"ג) הד"ט ועיג"כ להרב שתי הלחם סי' מ"ב בדין תרנגולת שיש להן כמין כובע נוצה בראשן דאם נמצאו תחתיו נקבים הרי הן מתחלת ברייתן ולא חיישינן לנקיבת קרום של מוח וכסברת מהר"א אמיגו שקיים מנהג ירושלים ודלא כהרב גיסו דדחה הוראת הרא"ה הנזכר ולהחמיר ע"ע היה רשאי ולא על אחרים ועיין בצ"ץ סי' ע"א ורמ"ע סי' ע"ו וכן קיבל מרבותיו להקל ועיג"כ ראיות מופתיות שכליות שהביא ברוחב בינתו להוציא מלב המחמיר כסברת הרפ"ח גיסו ובסי' ל"א סס"ק ז' גם הרב חק לישראל הסכים לסברת הצ"צ להכשיר ועיג"כ להרב חוט המשולש אחר דרשותיו סי' ג' שכתב שכן עשה מעשה בעיר ברוסא ושהסכימו גדולי הדור להתיר ע"ש זכרון שמותם ועיין להרב שער המים סי' ל"א אות ח' דדעתו ז"ל כהרב פר"ח להחמיר שלא לשחטה לכתחלה בירושלים תוב"ב שקבלו עליהם הוראת מרן ע"ש שנשא ונתן קצת בדברי הרב תב"ש ומ"ש בשם הרב צ"צ הנזכר ע"ש ועיין להרב נודע ביהודה בחי"ד סימן ה' דכתב דאווזות שיש להן נקב בגלגולת מהתולדה ואין בנקב שיעור חסרון יש להקל ובפרט כשהעור שעליו סותם הנקב ודלא מרש"ך סי' מ"ו ס"ק ג' ואף בעוף המים הדין כן דאין סוף הקרום לינקב. והעיד על עצמו איך צוה לשוחט א' להניח הרבה ראשי אווזות לייבש ואחר שהפשיט עורם מעליהם בדק יותר מששים ובכלם מצא נקב קטן בגלגלותם שאחר שנתייבש העצם ואין עליו שום עור נראה כנקב קטן וכיון שנתברר לו שברייתן כך הכשיר בהחלט אם הנקב קטן שאין לספק בו לפ"ע שיעור סלע בבהמה אבל אם הנקב גדול שיש לספק בשיעורו לא היה מתירו רק בהפסד מרובה ע"ש ועיג"כ להרב בעי חיי סי' כ"ח דמתיר בפשיטות באתרא דשכיחי תרנגולים שחסר מהקדרה למעלה מהעצם מתחלת ברייתה ושאף למור"ם דמטריף בניקב פחות מסלע הכא שאני דלא אתיליד בהן ריעותא:

ו הביא בשם הרב עפר יעקב כ"י תשובה אחת במעשה שהיה בעוף פאונוי שנפל מגובה איזה אמות תוך באר מים והעלוהו משם חי ולא עמד על רגליו ולא הלך ואף שהורה לו המורה שלא לשחטו עד אחר מעל"ע שחטו וראו שפרכס וכדין מסוכנת ומ"מ הטריפו והסכימו עמו הרב"ך מריגיו והרי"ם פאדבה ממודינא והר"י ניצה מויניציאה עצמו שפסק מתחלה להתיר הודה אח"כ בענותנותו על האמת ובפיו מלא לאמר שחזר

בו והסכים לאסור והוכיח הרב המחבר שאין לזה דין מסוכנת ולכן הפרכוס אינו מעלה או מוריד (וע"ל סי' א' אות כ"ז ולקמן אות ז') (פחד יצחק כ"י אות ע' ערך עוף וכו'):
ז הרבה להשיב בדין טלה א' שהכוהו בכח בדקר גדול על כתפה עד שאינו יכול לילך רק בג' רגלים ועל שהוכה אינו יכול לישען עליה כלל וחשש השואל מרסוק אברים או שנשברה א' מצלעותיו מחמת המכה ונכנס השבר בפנים וניקב הריאה כמו שאנו חוששים בנשבר או נשמט הגף והרב המחבר הוכיח במישור שכיון שהלך אין לחוש עוד לרסוק אברים ובפרט על שלא היה רק בא' מידיו ולנשבר וניקב הריאה נמי אין לחוש דשאני עוף שריאה נחבאת בין הצלעות וקירום הבשר רך בין צלע לצלע (שו"ת כ"י מהרב עזריאל דיאינה סי' ע"ט):
הד"ט וע"ל אות ב' ואם נכוה ורבצה ואינה יכולה לעמוד ושחטוה בלי שהייה ובלי עמידה כלל אין ספק דטרפה וכ"פ בהדיא הרב תורת חסד סי' ו' ושאין הבדיקה מועלת לכלום ועיג"כ להרב נודע ביהודה סי' כ"ב דפסק בדין שור שנפל מעצמו ולא ממקום גבוה ולא עמד ושהה מעל"ע שהביא מ"ש רט"ז סי' נ"ח סק"א דפחות מעשרה לא מטרפינן אפי' לא עמדה ושכ"כ הרש"ך סי' ל"ב סקי"ב שגם בדיקת חוט השדרה א"צ בפחות מעשרה וכמ"ש ג"כ הרב פ"ח ומעתה לפי דעת כל האחרונים א"צ בדיקה רק אם פרכס מחשש מסוכנת והוא ז"ל לא כן חשב וטעמא טעים ע"ש וששוב ראה דברי הגאון תבואת שור סי' ל"ב שהקשה על רש"ך ודעתו דאף בפחות מעשרה כדאית ריעותא שאינו יכול להלך חיישינן לפסיקת החוט אך דקדק קצת ממ"ש בב"ק דף נ"א ע"א דמשמע דבפחות מעשרה ליכא שום סכנה אף לענין החוט ועש"ד שהניח בעיון על הרמב"ם שלא הביא בדיני רוצח דבית שאינו גבוה יותר מעשרה א"צ מעקה ע"ש ח ביטל עדותו של הרב עולת יצחק בשם הרט"ז דדוקא בבר אווזא זכר אין לחוש אם בקנה שלו סמוך לסופו נמצא בו כפתור ותחת ב' קנים ממנו יוצאים כאורך חצי אצבע סמוך לריאה ואותן ב' קנים נכנסים לב' צדדי הריאה ואין לחוש ליתר ודוקא בזכרים היינו רביתייהו ולא בנקבות דליתא דגם בנקבות שאין להן כפתור אין משגיחין אם נתפצל לב' סמוך לריאה ואפשר דכשהורה להחמיר בנקבות היינו משום שהיה סובר שלא נמצא כן רק בזכרים ושוב בא לידו נקבה אחת וראה קנה שלה שנתפצל וחזר בו מסברתו הראשונה וה"ט דלא דבר בזה בחבורו ובר מן דין לא גרע מירקות כבד של עוף בייתי שיש ממנו מדבריית שכבדן ירוק ככרתי (ועיין לקמן סי' ד' אות ז') ה"נ כיון שכל הזכרים דרכן כן אם ימצא בנקבה נמי אין לאסור והביא ג"כ ראיה מרב"ח סי' ס' סק"י בדין נמצא עצם תוך הלב של שור א' שהכשירו משום שכן נמצא בלב צבי (וע"ל סי' ד' אות ט') ואי ילפינן בהמה

מחיה כ"ש דילפינן נקבות מזכרים בניד"ד ע"ש שכן בדק ומצא אווזא נקבה שנתפצל הקנה סמוך לריאה ולא היה לה כפתור (שב יעקב סימן כ"ד): הד"ט ועיין להרב פחד יצחק אות ג' ערך גרגרת שכתב דבבר אווזא זכר נמצא כן בסופו ב' פיצולים כגרגרת קטן ושכן מצא להרב כה"ג הגהת ב"י סל"ד אות כ"ח שכן ראה באווז המים ע"ש ושאולי ראה זכר בר אווזא אך לא נמצא כן מנקבות מאותו המין עכ"ל וישישו בני מעיו ישישו בשמחה שאף שבדרך אולי ואפשר אמרו מ"מ הרואה בספרו בעי חיי מבואר שם בסי' קי"ח שכן דעתו ז"ל דדוקא בזכרים היינו רביתייהו וכדעת החכם השואל שבאו לידו ב' או ג' גרגרים מאווז זכר שבסוף הקנה כשמתחיל להתפצל מצא כמין בועה בלא מוגלא ומים זכים רק יבשה ומלאה אויר (והיינו נדון של הרב עולת יצחק הנזכר) והשיב שכן ראה גם הוא פעמים שלש והיינו רביתייהו ושגם העיד לפניו חכם א' בשם הרבנית אמו שכן דרך האווזים הזכרים להיות להם כן משום הפעיית שפועים וראויה היא לסמוך עליה שהנשים נאמנות על המליחה ועיקור דהויין מלתא דשכיחי בגווייהו וכ"נ שע"י הפעיה מתרחב הקנה והולך ונעשה בו כמין בועה וה"ז דומה לזכוכית רך שבהיותו עיסה נופחין בו ומחתיכה קטנה נעשית כלי גדול וכן עושין דבש מבושל שלוקחים חתיכה קטנה ונופחין אותה ועושין ממנה כל מה שירצה וכן הדבר הזה ע"י הפעיה דהויא כנפיחה מתרחב העור ועושה ממנו הבועה ההיא והיינו רביתייהו וכשרין ועי"ע לו שם דלא אמרי' דשמא ניקב שם ועלה עליו קרום כבועה דכיון דהיינו רביתייהו לא חיישינן להא ועיין להרב שער המים סי' ל"ג אות י"ג דדעתו כהרב תבואות שור בדין ב' ושאין להטריף שלא כדעת הרב פר"ח שמיקל אמנם בקנה היוצאים מהזכרים כמין לול יש להכשיר וכסברת הרב תב"ש הנזכר ע"ש. ט השג השיג על השגת הרט"ז סי' נ"ז על מה שמצא כתוב שאם נמצאו בעדר א' נדרסין שכל העדר אסור וכתב עליו הרט"ז דטעות גמור הוא דליתא דאין כאן טעות כלל ודינא קאמר דכולהו קיימי בספק דרוסות (שאלת יעב"ץ ח"א סי' ח'):

י נסתפק באיסור מכירת טרפות לעובד כוכבים שמא יחזור וכו' הכתוב בס"ס כ"ז אם יש לחלק בין עיר שרובה עובדי כוכבים שיש מקום להקל לעיר שרובה ישראלים להחמיר או דלמא ל"ש ואסור אם אין האיסור ניכר וידוע לכל כגון דרוסה ונפולה ושיש להחמיר למעשה בכל מקום (שם סימן ע"ב): הד"ט וע"ל סי' ג' אות י"ח בדין אווז הבר דיש מקומות שאין אוכלין אותו ושם יכול למכרו לעובד כוכבים אם נדרס כמ"ש הרב שבות יעקב ודברים המתיישבין הם דהכל תלוי באם יש לחוש שיחזור וימכור לישראל ובמקום שאוכלין אותו ג"כ יש להתיר בספק דרוסה עד שתטיל ב' ביצים דלא אמרו בסי' נ"ז ופ"ו

שהיית כ"א יום רק בעופות דשכיחי כתרנגולת דזמן טעינה שלהם כ"א יום לא כן אווז הבר עיין בב"ק דף נ"ה דלא טעין רק חדא ביעתא ע"ש:

יא בהמה שהיתה לה מכה בצוארה במקום שחיטה ונודע שבאה לה ע"י א"י אומן שהיה לה חולי והניח ברזל מלובן על מכתה לשרוף החולי שזו היתה רפואתה ויש לחוש לנקיבת הוושט ואין לה תקנה ולא מצא בפוסקים טעם מספיק להכשיר (חקרי לב סי' כ"ג). הד"ט ואני אומר לענ"ד דאי למיחש בעינן מי לא יחוש אך בעיקר הדין ולהלכה דוקא צדדי ההיתר נראין הרבה דבסתמא האומן בקי במלאכתו ואין לחוש דייתי לנחומי וצעורי מצער לה בברזל מלובן ולא יזהר שלא לשרוף סימניה ואומדנא הוא דהעור בלבד תפס בידו והניח סימניה למטה לבל יכוו וישרפו ואי יתרמי דיטה הברזל קצת הלא לאמונה עור הבהמה אינו כ"כ רך שלא יעמוד ויגין סימניה ועי"ל סי' ה' אות י"ד:

יב תרנגולת שנשברה מפרקתה וחזרה ונקשרה אי הויא נבילה מחיים שהביא רט"ז סי' כ"ח סברתו וסברת הרב אחיו שקיל וטרי הרב המחבר בדבריהם ובדברי הטור (בעי חיי"ד סימן כ'):

הד"ט ועיין להרב זרע אמת ח"ב סי' ג' שכתב דעוף הבא לפנינו בצואר עקום אם יש לתלות שנולד כך כשר אך אם נראה שנשבר העצם וחזר ונקשר יש להטריף שמא נפסק החוט ופלפל בחכמה בחולין דף כ' ע"ב בדין נשבר המפרקת ורוב בשר ולא נפסק החוט והעלה דאפי' טרפה אינה וכדעת הרט"ז סי' כ"ז והפר"ח שם ודלא ממהר"י אחיו של הרט"ז דס"ל דהויא נבלה והקשה ג"כ על הרב צבי סי' כ"ח וסתר מ"ש הרב שבות יעקב ח"א סי' כ' דרצה גם הוא לקיים סברת מהרי"ל הנזכר ע"ש:

יג ושט שניקב סמוך לראש הדבוק בבשר גם שאין לזוז מדברי הרמב"ם פ"ו מהל' שחיטה דס"ל דהבשר סותם ואין מ"ש הרב תבואות שור שם סק"ב כדאים לדחות מ"מ ה"ד בעלמא אמרינן הכי אבל ושט שניקב סמוך לראש והבשר סותמו הדבר קשה להקל כיון שאע"פ שעינינו רואות שעורות הושט קשה להפרידם מ"מ קי"ל דניקבו שניהם זה כנגד זה טרפה דהואיל ואכלה ביה וכו' זימנין דמתרמי הדדי א"כ גם בבשר אי אפשר לסמוך ולומר שדבוק שם ולכן אין לסמוך על סתימת הבשר (נודע ביהודה סי' ט'):

הד"ט ועיין למרן וד"מ שם והרש"ך ס"ק ד' ורט"ז ס"ק א' וסי' מ"ח ס"ק מ"ב והפרי חדש סימן מ"ו ס"ק:

יד הביאו לפניו לשון אחד שהיו בה ג' פיצולין בשורש אחד והכשיר אע"ג דיתר כנטול דמי עיין בפר"ח סי' מ"ה סקי"ב לדעת רש"י שאם ניטל הלשון טרפה כמנהג עיר הקודש ירושלים (ועיין לפר"ח הנזכר סי' ל"ג סק"ב) מ"מ שאני הכא שיש להם שורש אחד אינה

אלא א' (פרי הארץ סי' ו'): טו בהמה שיש בה י"ב צלעות שיש בהן מוח שדרכן להיות י"א אין לחוש ליתר כנטול וכשרה ועיין במור"ם סי' ד"ן ס"ג (מהר"י מבורנא סי' קל"ג): טז כשהצואר מלוכלך בדם דכתב רש"ך דלדעת מור"ם סי' ל"ג ס"ו ולא חשיב מקום ידוע ע"ש סק"ז מ"מ הגידו לו זקני ההוראה שמנהג עירו להפריד עור הוושט זה מזה ולבדוק הפנימי ושמצא בכתבי הרב מהטוב שנוכל לסמוך על רבותינו הראשונים שהיו בודקים מבפנים ע"י קיסם או קש דק לראות אם הנקב מפולש ובפרט כשיש בועא מבחוץ ונקב קטן מבפנים כמלא מחט סדקית הבועה מגנא ומצלא והביא ג"כ מה שכתב הרב שבות יעקב ח"ב סי' כ"ו דסתר פסק הרב פנים מאירות סי' א' דכייל בקבא רבא להחמיר ואין לשמוע לו בדבר הזה להפסיד ממונם של ישראל ושם פי' מ"ש הרט"ז ס"ק ז' ומסיק לענין דינא דאין לזוז מסברת הרב פר"ח דס"ל כרט"ז להכשיר (ועיין להר"ם מפאדובה סי' פ"ג והרב דב"ש סימן רל"ח) (פחד יצחק אות ו' ערך ושט אין לו וכו'):

יז בר אווזא שאין לו זפק יש לכל הושט דין ושט באם נרקב וטעות בא מאליו להרב מהטוב שכתב בשם מהר"י לוי ואולי משום דאין אנו בקיאים עד מקום שמושך העוף צוארו יש לשער אם ניקב ממקום שהתחיל לשפע ולהתקצר למעלה בושט טרפה ולמטה יש להקל דליתא דבדק ובדקו אחרים בכתבי הרי"ו הנזכר ולא נמצא כאלה בדבריו ושאחר כך נדפס הש"ע בהגהות הרגא"ל ופסק בס"ס צ"ו בשם רבו ששמע דהזפק באווזות הוא הבשר שמתחיל להתלבן אחר כלות הושט שהושט כעין אדום עיין בסי' ו' ס"א אבל מפי החסיד הרב הלל מויאדאנא שמע שיש לתת לכל דין ושט עד הבשר לבן שבין ושט לקורקבן (שם ערך זפק שניקב):

הד"ט וע"ע לו שם בערך ושט בר אווזא שכתב בדין בשר שבין זפק לקורקבן דמתפשט תכלא מבפנים בבועא ובחוץ זך העור ונקי שהיו רבותיו מטריפין והוא דן לפניהם כמה פעמים להכשיר והשיבו לו שגם הם היו תוהים על זה אך מתורת רבותם למדו לטרוף טרף ע"ש ועיין להרב זרע אמת סי' ה' דמכשיר בנמצא במעי שבין זפק לקורקבן בהרות כבועות מצרירות הדם כשבשר שתחת הדם בריא כאולם וע"ע לו שם סי' י"ח אות ה' בשם מהרי"ב להכשיר אם נמצאו בסוף הושט רשומים שחורים ובדחיקת אצבע יוצא דם מבפנים ולא עברה הלקותא בחוץ ע"ש גם הרב פחד יצחק אות ו' ערך ושט בר אווזא כתב כן בשם מהרי"ב הנזכר ע"ש:

יח הביא מנימוקי מהר"י בריאל בדין חפושית הנקרא סקאראפאגי"ו הנמצאת לפעמים בין קנה לושט ועושה סביבה כיס קטן מקירום דק ובתוכו יושבת שלימה בכנפיה קשים וגסים ולא נודע מאין באת אם מעור הצואר או מהושט וקרום הושט במקום חבורה

לחפושית ומצא עדיין רגל א' שלא עבר והוברר שבאה מהושט והטריף ואף אם לא היה נמצא הרגל יש להטריף מספק ומ"מ אחר שא"ל מהרי"ב קאזיס רופא ג"כ מובהק שרחוק מן הדעת לומר שניקב הושט ויצאת החפושית משם וחזר הושט והבריא רק באה מתחת הלשון או מצדדיה דרך קירום דק בין העור והושט וחזר בו מסברתו ושמא שראה מעשה הנזכר אולי עודנה חיה נקבה ברגליה הושט ולעולם א"א שתבא מהושט או מעור הצואר שיהיה הקרע גדול ולא יתכן שישוב כבתחלה בלי רושם אך פעמים רבות מצאנו שניקב הושט ברגליה ולכן היה חותך הושט ובודקו ושוב א"ל חקלאה א' שהעופות אוכלים אותם והגדולים בולעים אותם בפיהם ומורידים אותם בזפקם אך העופות הקטנים אין להם כח לבלעם והחפושים בכחה ושיניה קורעת הושט לצאת ועור הושט דק יבריא ועדיין הצריכו עיון וסיים הרב המחבר דמנהגו להחמיר דלא יהיה אלא ספק (זרע אמת ח"ב סי' י"ח אות ט'):

הד"ט ועיין להרב בעי חיי סי' ק"פ דהטריף מכמה טעמים עוף א' שנמצאת בזפקו חולדה קטנה שמא ניקב גנו או נדרס מהחולדה קודם מותה וספק דרוסה טרפה:

יט טעמא טעים לנוהגין שלא לבדוק חתיכת הושטין שלמעלה ממקום השחיטה ושאין להחמיר כ"כ בענין בדיקת הושטין של אווזות שמלעיטין (שבות יעקב סי' מ"ט) הד"ט ובמקום שהמנהג לבדקן שבא חתול ונטל את הושט קודם הבדיקה והחזירו ומצאו נקוב עיין להר"ם זיסקינד סי' י"ד שכתב דיראה לו דתלוי במחלוקת הר"ם מלובלין ומהר"י אשכנז שבתשובות מהרי"ו סי' כ"א ומהר"י אסר ומסיק דאסור אפי' בדיעבד כשנאבד הושט בלא בדיקה יפה והוחזר נקוב ושאין להתיר רק בהפסד מרובה:

כ ביטל דעתו מפני דעת זקן רבו בדין זפק שניקב וגם עור החיצון של החזה שאין לאסור שאין יציאת המאכל מטריף רק ביציאתו לחלל הגוף ולא לאויר העולם שאם יצא מעט הרי רובו הולך לדרכו ויוכל להתקיים (בית יהודה במנהגי ארגיל דף קי"א ע"ג):

הד"ט ועיין להרב זרע אמת ח"ב ובהשמטותיו אחר קיצור הלכות טרפות שנשא ונתן בדבריו ולא נשא פני זקן הנזכר ושלדעתו יש להטריף אף שאינו יוצא לחוץ רק מקצת המאכל ועיין להרב אהל יוסף ס"ס ט"ו שהביא דרך אגב מעשה שבא לידו תרנגולת שנקרע גג זפקה קרע גדול עד שהמאכל היה נראה מבחוץ ובמשך הזמן חיתה המכה והטילה ביצים ואסר אותה וביציה דדוקא ספק טרפה מועלת הטלת ביצים לא בודאי טרפה כניד"ד כמ"ש מרן ס"ס ל"ג ומור"ם שם ססי"ח ולרבינו ירוחם נתיב ט"ו אות כ"א ומעדני מלך פ' מ"ט ובית הלל ורש"ך סי' נ"ז סקמ"ח ופר"ח שם דכ"ע ס"ל דלא מהני לידה או שהייה לודאי טרפה וסיים שאח"כ ראה להרב רבו בבית דוד שלו סי' ד' דפסק בדין

עוף שזרקו לה אבן במקום הזפק וירד משם דם הרבה דאם הטילה ביצים יש להכשיר מכח ס"ס דספק אם ניקב הזפק או העור ואת"ל ניקב הזפק דלמא לא ניקב גגו דהיינו מה שימתח מהושט כשמאריך העוף צוארו אלא למטה ממנו וכמפורש בס"ס ל"ג והוסיף הרב המחבר דאף דאין הס"ס מתהפך לית לן בה דרוב הפוסקים ס"ל דלא בעינן מתהפך ומ"מ מדבריו מוכח דאם נודע בודאי שניקב במקום המטריף אף אם תטיל ביצים אח"כ לא מהני וטרפה ע"ש ונראה דבס"ס הנזכר אין לנו עסק אלא באם לא הטילה ביצים דאלו הטילה אף אם לא יהיה רק ספק א' לכ"ע סגיא הטלת ביצים או שהייה וכדאמר מר ועיגכ"ל סי' ג' הגהת אות י"ד:

כא שאל השואל בדין פרה א' שדרסה זאב במקום שיש לחוש לנקיבת סימנים ולא עלה בידו למכרה מיד לעובד כוכבים שימיתנה בפניו להיותה כחושה ומסרה לעובד כוכבים בשמירה מעולה עד שתשמין ושאל אם העגל שינקה מחלבה משנדרסה מותר או לא והשיב הרב המחבר דמדשתק על הפרה ושאל על העגל מכלל דלדידיה הפרה טרפה מספק נקיבת הסימנין ושלא היה צריך להאריך אם יש לזאב דרוסה בגסה ושהוא פשוט בעיניו דאין לזאב דרוסה בגסה וכסברת מרן ומור"ם דלא כרב"ח ובדין העגל הנזכר הוכיח מההיא דס"פ כל האיסורין דאין לאסור כשרה שינקה מן הטרפה אא"כ כל ימיה ינקה ממנה והביא ההיא דפרק כל הצלמים בדין פרה שנתפטמה בכרשיני עבודת כוכבים ונשא ונתן במ"ש הרמב"ם בפ"ג מהל' איסורי מזבח דשיטתו ושל הרב ברטנורה אינן כשיטת רש"י ותוס' ע"ש דכל שאינו ודאי שינקה תמיד מן הטרפה אין מקום לאסור וה"ט שאין בפוסקים מ"ד דעגל שינק תמיד מטרפה אסור שמסתמא אוכל ג"כ דבר אחר וזה וזה גורם מותר (פני יהושע מקראקא סי' ד'):

כב נמצא נקב מפולש בעור שסביב הצואר אווזא א' והיה ניכר שניקב מחמת קוץ אך לא ניכר אם הנקב נגד הסימנים או מצד העורף ונתערבה באחרות ונמלחו יחד והתיכו השומן ושוב נמצא הספק ומע' השואל הביא תשובתו בידו להתיר מכח ס"ס דספק אם ניקב מצד הסימנים או מצד העורף ואת"ל נגד הסימנים ספק ניקב הושט או לא ואף שאינו מתהפך אין לחוש והרב המחבר השיב דניד"ד הוא ממש ההוא דהרב שארית יוסף סי' כ"ג (רמזתיה בסי' ה' אות א') בענין מלא אגרוף נוצות ודון מינה דבניד"ד שנמלח ונתבשל אחר התערובות ליכא ס"ס מאחר שהוא שם א' דהספק הא' ג"כ לא בא להתירו אלא מטעם שמא לא ניקב הושט כמו ספק הב' וכיון שכן לא מיקרי ס"ס כמ"ש הרש"ך סי' ק"י ס"ק י"א וכמו שהשיג לרט"ז סי' נ"ו סק"ל ע"ש (וע"ל סי' י"א אות א' ול"ד) (הר"ם זיסקינד סי' ז'):

סימן ג

דיני טרפיות הריאה אות א הנוהגים להקל בסרכות המצויות בבהמות גסות ע"י מיעוך ומשמוש ההגון בנחת ובפרט בסירכא לשומן הלב הנח להם לישראל שכבר נפסקה ההלכה כמרן בב' מקומות להתיר בלי שום בדיקה ולפי סברא זו מותר לנתקן בכל אופן והרוצה להחמיר יחמיר ע"ע ולא על אחרים (יעב"ץ ח"ב סי' קמ"ה וקמ"ו):

הד"ט ובמקומות שנהגו להתיר בהגבהה בסירכא שבאונה עיין להרב בעי חיי סי' נ"ד דה"ה בוורדא ושכן מנהג סאלוניקי ועיג"כ להרב אהל יוסף אחר ליקוטיו בריש השמטותיו דהביא לנו דין מקום הנוהגים להבחין בין סרכא ממש לסרכא בת יומא ע"י הגבהה דסבירא ליה דאף אם ע"י הנתקה ישאר קצת ממנה דבוקה בריאה מ"מ דייניגן לסרכא בת יומא וכשרה ונשא ונתן במ"ש מרן סי' ט"ל ובכל בו ובפרי תואר והקשה ותירץ ונכנס ג"כ בדין בהמת עובד כוכבים דאם יש שום הפסד ג"כ לישראל יש להם דין בהמת ישראל ע"ש ועיין להרב פרי האדמה דף ב' ע"ד שכתב שקבלו עדות בעיר הקודש ירושלים שבקוסט' הנוהגים למעך ה"ד בגסות ולא בדקות ואף בכבשים מחמירים וכן מנהג עה"ק. ובענין המקילים ע"י נפיחה בכל מיני סרכות ע"ל סי' א' אות י"ג:

ב אונה סרוכה מגבה לדופן שכנגדה ונתפשטה הסרכא על כל גב האונה עד השיפול בכלל וגם מקמא ומקמא לשומן הלב באופן שרוב הסרכא מגבה ונסרכה לדופן שסותמה ומיעוטא מקמא וסרוכה לשומן הלב האריך קצת והעלה דאם ידוע שהיא סרכא א' אזלינן בתר רובא ובנידון דידן כשרה וכן הסכים מהר"א הלוי ועי' ג"כ בסימנים הנמשכים (מטה יוסף חלק א' סימן א'): הד"ט ועיג"כ בח"ב שלו סימן ו' כל מיני סרכות ומראות הריאה ודיניהן ועיג"כ להרב פרי הארץ סי' ח' ולקמן אות ד':

ג בהמה שאומה שלה סרוכה לדופן וטרפש ושוחט א' הכשיר ונודע לב"ד ושלחו והביאו הריאה לפניהן וקראו לשו"ב והוכיחוהו ע"פ והשיב שגם הוא ראה שהיתה סרוכה לדופן רק משום שהיתה מכה בדופן הכשיר וא"ל איזה מכות ראית בדופן ולקח הצלעות והיה ממשמש בעצם שהסרכא דבוקה שם ומצא איזה שינוי וראו ב"ד שאחר שהסירו הסרכא לא נשארה בעצם שום מכה כלל והשיב שחשב שהיה לו דין מכה והשיבו לו לו יהי כדבריך מ"מ יש להטריף להיותה סרוכה גם לטרפש ולא ידע מה להשיב והורידוהו בנזיפה והעבירוהו מאומנתו ויהי אח"כ מפני הלחץ והדחק היו רוצים להחזירו לאומנותו ולא היה יכול לילך למקום שאין מכירין בו דפ' זה בורר ויש לו ריחים בצוארו ונשאל הרב המחבר אם יש להקל עליו בלי הליכה למקום שמ"א בעשות תשובה במקומו והשיב שכיון שממונה מהקק"י ולא עוד שנוטל שכר מהכשרות בלבד אף בפעם

הראשון מענישים אותו ואין לו תקנה עד שילך למקום וכו' כמבואר ברא"ם ח"ב סי' כ"ד ושלא מצא מי שמיקל בזה רק הרש"ל שהביא רט"ז סי' קי"ט ס"ק ט"ו וסברא יחידית היא והביא מ"ש רבינו ירוחם נתיב ב' ח"ד דמשמע דסגי בתשובה אפי' במקומו שיש לפרש דבריו דלדידיה נמי תרתי בעינן תשובה ובמקום שאין מכירין אותו וע"ש שדרש סמוכין דין אותה סרכא שהיתה לדופן וטרפש והאריך עוד ולבסוף מסיק דבההיא עובדא שנתן אמתלא קצת לדבריו שחשב שהיה לה דין מכה בדופן כיון שהיה איזה שינוי במקום הסרכא ואף שסרוכה לטרפש הכשיר מש"ה הקיל עליו הליכתו ותשובתו ושיוכל לחזור למקומו לשחוט עם שוחט אחר או לבדוק הסכין או לשחוט אבל בדיקת הריאה לא יבדוק בתחלה רק אחר ואם ירצה לבדוק אחריו יכול ורשאי ולשחוט עופות יש להקל אפי' יחידי עש"ך (שם סי' ח') הד"ט ועיג"כ בח"ב שלו סי' ג' ובתשב"ץ ח"ב סי' ס"ג חרה אפו על מי שהתיר ועיין להרב אהל יוסף סי' ד' דין שוחט ששגג דיש להקל עליו בפעם הא' בקבלת עליו דברי חברות ועיין למרן באבקת רוכל שלו סי' ר"ח שהסכים לפסק הר"ש פוקי בדין חכמי העיר שקראו לטבחי מתא לנסותם בהרגשת הסכין וא' מהם לא הרגיש כלל בפגימת אוגרת והאריך והוכיח דידים מוכיחות דבההיא שעתא איטרפא רוחיה ומן הדין אין להעבירו מחזקתו ושכל מה ששחט כשר הוא והכלים מותרים ועיין להרב משאת משה ח"א סי' ג' בראובן שהיה שו"ב ואחר כמה שנים בא חכם אחד וסר סכינא קמיה ולא ישר בעיניו וסלקוהו ובו בפרק גזרו על כל הכלים ואסרן והיו מגמגמים בדבר זאת ועוד נחלקו באופן חזרתו לכשרותו שהשו"ב הלך לאחת הערים למקום הוועד ונשתהה שם ימים מספר וחזר לעירו ואגרתו בידו מאת זובחי הזבח דגברא חזי ויש מפקפקים נגדו דמאחר שנפסל לא סגי במה שבדקוהו אח"כ ומצאוהו בקי להחזירו לאומנותו רק כי ישוב בתשובה שלמה והרב המחבר אחר שהביא חלוקי דעות וחלוקי נושאים בענינים האלו הפך בזכותו של זה האיש לענין חזרתו לכשרותו אך במה שהטריפו למפרע מה ששחט וכל הכלים שנשתמשו בהן יפה עשו והטריפו כל כלי בעלי בתים כיון דאמרינן בטעות בדיקת הסכין שלא בהרגשה דליכא למימר השתא הוא דאיתרע דאמרי' גבי פושע ע"ש וע"ל סי' א' אות י"ב וסי' ט"ו אות כ"ד וכו' ועיג"כ להרב שיח השדה סי' ט"ו בדין ג' שוחטים שאחר איזה זמן הודו ולא בושו שהאכילו טרפות דאין נאמנים להפסיד לרבים ועי"ע לו שם בדין שוחט שבדק בהמה והלך לו ושאלוהו אם היא כשרה והשיב כשרה היא ואח"כ מצאו בה סרכא גדולה והקיל על השו"ב דודאי שגג דאל"כ היה חותכה עש"ד המתישבים על הלב ועיין להרב זרע אמת ח"ב סי' ד' בדין ע"ה ממפטמי אווזות שראה אחד בעת פתיחת אווז א' ריעותא בושט והע"ה נטל הושט

והלך לו ונשאל מה נעשה בדינו והשיב שחכם פלוני הכשירו ונגלה הדבר שלא שאל לאותו פלוני אז אמר שהראהו לאביו ע"ה כמוהו ושא"ל שאינו רק צרירות דם והטריף הרב המחבר ושיש לפסול אותו האיש לקנות ממנו בשר ושומן ומ"מ אין להחמיר עליו בתשובה דפ' ז"ב להחזירו לכשרותו כיון דאין הריעותא ברורה וגם לא הוציא מחשבתו לפועל ודי לקבל עליו בפני ב"ד שלא יקל עוד בשום ספק הבא לידו וע"ל סי' א' אות ח' ונ"ג וסי' ט"ז אות כ"ו:

ד ידיו עסקניות ומביאות שאלה מעיר הלזו פירינצי מפ' אלמוני בדין סרכא מאונה לאונה שלא כנגד החיתוך ושהיה ראוי להיות שם חתוך אם נחשבנה כסירכא ממקום למקום להכשיר או כאלו היה שם חתוך ולהטריף אע"פ שאין אויר החתוך מפריד בין אונה לאונה ונכנס ג"כ בספקות אחרות כיוצא בה ומע' השואל הביא פסק מהר"י גירון שהשיב בדרך כלל דמנהג עיר זו דכל סרכא שסביבותיה פילוש שקורים אותו חלון אחת דתה להטריף מבלי חלוק בין חלון צורי למצרי ושאין להקל במה שנוהגים איסור זולתי ע"פ המורים שהם ראוים להקל כפי צורך השעה ואחריו בא מע' המחבר והשיב כהוגן למע' השואל ולדברי הפוסק מהרי"ג הנזכר והקדים מ"ש הריט"ץ סי' ס"ח דסביר וקביל דבכ"מ שרגיל להיות בו חתוך דייניו ליה כחתוך וכן כל שיש חתוך במקום השלם וסרכא יוצאת מגב לחידוד או מחידוד לגב או מגב לגב בכל גוונא מטריפין ע"ש ועפ"ז יקיש המעיין בכל אופני השאלות של מע' השואל וידין שאין לזוז ממנהגם להחמיר ועיג"כ להרב מטה יוסף ח"ב (הזכרתיו לעיל אות ב') ולהרב פר"ח סי' ט"ל סק"ז גם הביא פסק א' מהרב אפרים כהנא ממודונא דדעתו להחמיר בכל סרכות כיוצא בהן משום דמעיקרא להקל בסרכא ממקום למקום קולא גדולה היא שלא הסכימו בה הרבה מהפוסקים ע"ש (שמש צדקה בחי"ד סי' מ"ה):

הד"ט ועיין להרב עזריאל דאיינא בתשובותיו כ"י סי' ע"ג ע"ה וע"ז שהאריך בדין ריאה שסמוך לחתוך האומה ואונה יש חלל כמין סדק וכן בדיני סרכות אחרות כסדרן ושלא כסדרן ומה דינן:

ה בודק שהכניס ידו לבדוק ומצא סרכא נמשכת מרגל חמור לדופן ונסתפק אם היא מהחוט ולפנים או לחוץ ובדק צד שמאל ומצא סרכא מאומא לדופן והטריף ואחר שהוציא הריאה ראה מכה בדופן ואמר שמסרכא זו כשרה אך מסתפק על ההיא שמצד ימין הנזכר שלא הספיק לבדוק עד שנפרקה ממקומה ופשפש ולא נמצא לה באונא ולא בדופן והביא פסק מלא וגדוש מהר"י ן' הר"ן הכהן דהכשיר משום דבמקומם הוא טרפות דלא שכיחא ושיש לתלות במצוי יותר וכמ"ש בפ' א"ט ובתוס' וגם כאן לא שכיחא סרכא

מאונא לחזה מהחוט ולפנים ופעם א' בשנה בא מעשה כזה לידו ומצא שהיה מהחוט ולחוץ והכשיר עוד יש להכשיר בניד"ד משום ס"ס דהא לכ"ע הא דאסרינן הסרכא מאומא לדופן לא משום שברור לנו טרפותה רק מחשש דבאה הסרכא מהריאה ואין סרכא בלא נקב ולדידן לא מהניא בדיקה כשאין מכה בדופן וא"כ הוי ס"ס ספק אם הסרכא מהדופן או מהריאה ואת"ל מהריאה ס' שמא היתה דבוקה במקום רביתא היינו מהחוט ולחוץ והוי ס"ס המתהפך ולכן הכשיר בניד"ד כיון שהמחמירים ג"כ יודו בדבר (משפטים ישרים סימן ב' וג'): ו נשא ונתן בסברת הפוסקים בדין ריאה שנמצא בה נקב במקום דממשמשא ביה ידא דטבחא והעלה דא"צ להקיף הנקב ע"י עשות נקב אחר לראות אי דמו הדדי ותלינן להקל גם בלי הקפה (בעי חיי סי' כ'):

ז ריאה שנמצאו עליה תולעים ואין ידוע אם נקבוה קודם שחיטה או אחריה הביא חלוקי סברות הפוסקים אם ה"ד כשעדיין כולו או מקצתו של תולע תוך הנקב או אפי' כולו חוץ לנקב עיין בטור ומרן סי' ל"ו ורש"ל סי' נ"א והרב"ח וזולתם ועי' להרב דמשק אליעזר דף קכ"א ע"א שכתב דלהטור כ"ש בנמצאת התולע תוך הנקב דכשרה דיש מחלקין באם פני התולע לצד הנקב או אחורי הנקב וכסברת התה"ד סי' קס"ו בנמצא תולע בחוטם סביב למוח וחוץ לקדרה ופני התולע כלפי חוץ וכו' והביאו הרב"י סימן ל"א ועיין לרשד"ם הלכות בדיקות סימן ל"ו ובדיקת הר"י פיגון ולהר"ם מלובלין סימן קכ"ז (ובנמצאת בדקין ע"ל סי' ה' אות ז') (שם סי' ל"א):

ח ריאה שנתמסמסה דכתב הטור בסי' ל"ו וכתב מרן דהיא מימרא דרב אשי וכתב עליו הרב דמשק אליעזר שלא מצא בשום נוסחא בגמרא מימרא זו דרב אשי ע"ש תמה עליו הרב המחבר איך כתב על מרן והוא לא ידע את מקומה שהיא בפ' א"ט דף נ"ג ע"ב ועלה בדעתו לומר שתלונתו על מרן משום שכתב בשם רב אשי ובהרי"ף גריס רב שימי ואין זה מעלה ארוכה דא"כ הי"ל לתמוה על שכתבה בשם רב אשי אבל באמרו שלא מצא שום נוסחא בש"ס מימרא זו דרב אשי מוכח שעל המימרא עצמה אמר ולא על שם אומרה (שם סי' ל"ד). הד"ט ובענין נתמסמסה עיין להרב נודע ביהודה סי' י"ג מ"ש על מרן סי' נ' דאין אנו בקיאין בשיעור נתמסמסה וכל שהרופא גוררו יש להחמיר וגם מור"ם פסק כן בס"ס הנזכר ובסי' מ"ח ס"ה והביא דברי הרב שמלה חדשה סי' מ"ג סק"ד דדחה סברת הרש"ל דמיקל ואיהו ז"ל דחה דחייתו והעלה דהכל לפי הענין אם רואים שהבשר לקה עיין רט"ז סי' נ' סק"ד ורש"ך סי' מ"ג סק"ד ופר"ח סק"ו פה א' ס"ל דשינוי מראה לחוד כשר ולכן המחמיר יחמיר לעצמו דוקא אך אם האבעבוע ובשר לקה פשיטא דטרפה

וסתם אבעבוע שיש לה שינוי מראה רק יש לבדוק אם שלטה המראה מעבר לעבר דאז אף אם ליקוי הבשר לא שלט מעבר לעבר מכל מקום טרפה:

ט ריאה שהאדימה מחמת מכה שבדופן במחלוקת שנויה והעיקר כמור"ם שרבים מטריפין כסברתו ומצא ג"כ בבדיקות המיוחסות להר"י פיגון ובבדיקות כ"י מבודקי שאלוניקי דלאו דוקא האדימה רק אפי' אם יש בה א' ממראות הכשרות טרפה (שם סי' מ"ד) הד"ט ועיג"כ שם בסי' מ"ז והנמשכים וסי' נ"ה ונמשכים בענין לקות הריאה ומכה בדופן ועוד לו שם בסי' נ"ב בדין תרי אוני דסמיכי מגבן לדופן וראשי הסרכות דבוקים זה בזה בדופן ואינו ניכר שם ראשי סרכות שערער על הנוהגים להכשיר:

י יורה להקל באונה המתפצלת שיש בה סרכא בין פיצול לפיצול וכשנופחין אותה נראה כמחתוך לחתוך ושכן מצא בבדיקות מיוחסות להר"י סמוט ובבדיקות להר"ש גאון ובמנהגים של הרב יצחקי ושל מהר"י פיגון (שם סי' נ'):

הד"ט ועיג"כ להרב פרי הארץ סי' ה' בהסכמת מר אחיו בדין סרכא מגב של פיצול לגב פיצול אחר להטריף באונא שנתפצלה דאף להפר"ח סי' ס"ה ס"ק ס"ו אם יש לה שורש אחד כעובי אצבע נחשבת כאונא אחת מ"מ בדין סרכא גם הוא יודה דכיון דנתפצל יש להחמיר דעתיד להתפרק ודברי טעם הן: יא בודק שבדק ואמר שהיתה בה סרכא חזקה מינה ובה וכשהוציאו הריאה לא מצאו כלום יש להכשיר אם לא שנודע שעשה כן הטבח במזיד כדי שלא תראה הריאה דאז יש לאסור ולענוש ג"כ לטבח וכעין מ"ש הריב"ש סי' תצ"ח בדין השוחט בהמה וקרע הבטן וקודם בדיקת הריאה בא כלב ונטל הריאה והלך לו דקי"ל דמותרת דה"ד אם ניטלה שלא במתכוין אבל אם הזיד להשליכה או לאבדה קודם הבדיקה אסורה (שם סי' נ"א) יב ריאה שנמצאת בה בועא ויוצא ממנה כמין קרום ונסתפקו אם היא סרכא תלויה היוצאת מהבועא שמנהגן להטריף משום תרתי לריעותא א"ד קרום הריאה הוא והיה שם זקן מומחה שו"ב ואמר לנפח הריאה ושאם לא יעלה הקרום בנפיחה מכלל דסרכא היא ואם תעלה הוא קרום הריאה וכן עשו ולא עלה בנפיחה והטריפוה (שם סי' ג"ן) הד"ט וע"ע שם סי' נ"ז שערער על מנהג קושטא להכשיר סרכא עם בועא אם היא במקום רביתא אחרי שהריב"ל סי' ז' ופ"ג כתב שמנהג קושטא להטריף וכסברת המרדכי ולכן הסכימו לבטל המנהג וקבלו השו"ב עליהם בגזירת נח"ש להטריף מאז והלאה ועיג"כ להרב פרי הארץ סי' ג' שהחזיק בסברת מהריק"ש דמטריף ודלא מהריט"ץ סי' פ"ט דמכשיר ומ"מ אם נגלד קרום העליון שבין חיתוך לחיתוך כל שאין שם בועא יש להכשיר ועיין להרב אור נעלם בבועא בריאה שעלתה בנפיחה עם הריאה וגם היה נקלף קרום העליון מהבועא טרפה ע"ש סימן ט"ו:

יג אונא הסרוכה לדופן ולטרפש ורובה בטרפש ומיעוטה בדופן במכה ונבדקה לצד הטרפש בנפיחה ולא בצבצה כלל הסכים לדעת מהר"י ן' שאנגי להכשיר מההיא דהרב צדה לדרך שכתב שיש לעיין לבקי דהכל הולך אחר השורש וכיון שיש מכה משם באה הסרכא ובלא נפיחה נמי כשר אף שתלויה לטרפש דחשיב כרובה במכה ודחה הרב המחבר ראיה זו דאיך נחשוב המיעוט שבדופן לרובא ומ"מ מצא ראיות ממקום אחר (משאת משה ח"ב סי' א'). הד"ט ועיין בסוף חלק חה"מ שם פסקו של הר"י ן' שאנגי הנזכר על מלתא דנא שעליו באה תשובת הרמ"ם הנזכר:

יד עז בת ג' שנים שנשחטה ומצאו הוורדא הפוכה דלמור"ם בסי' ל"ה ס"א הטריפוה מה יהיה דין הגבינות שעשו מחלבה והשיב שמה שעשו קודם יב"ח אין ספק שמותר והגם דהויא כטרפה מהבטן שלעולם אסור וכמ"ש הטור ומרן סי' ע"א וד"מ שם סס"ג ורב"ח בתשובה סי' קמ"ז ולחם הפנים סק"פ ואחרים. מ"מ אין הדברים אמורים רק בטרפות ודאי אך היפוך הוורדא אינו אלא חומרא בעלמא וכמ"ש רש"ל פ' אלו טרפות סי' ל"א ורש"ך ופר"ח ולכן יש לחלק וכמ"ש רש"ך סי' כ"ז סקמ"ח ופר"ח סקמ"ט וגדול מזה עיין ברש"ל גופיה בפ"ק דחולין סי' כ' ועל הגבינות שנעשו תוך יב"ח כל שנעשו ג' ימים קודם שחיטתה יש להכשיר ואף מה שנעשו תוך ג' ימים לשחיטתה יש להתיר במקום הפסד מרובה ע"ש ובסי' שאחריו מה שהשיב לא' חכם שפקפק על שהתיר אותן שנעשו תוך יב"ח (זכרון יוסף סי' ב' וד') הד"ט ועיין בשו"ת הרמ"ז סי' ט' וי' שתירץ תמיהות מהר"ח קאזיס ועי' להרב שבות יעקב ח"א סי' נ"ה דיפה כח האב המחדש טובו להמציא היתר לאווזות הבר (במקום שאוכלין אותן) שנדרסו אם משהה אותן עד שתלד ב' ביצים יוצאות מדין ספק דרוסה דלא אמרו הטור ומרן סי' נ"ז ופ"ו שהיית כ"א יום לצאת ידי ספק טרפה ודרוסה רק בעופות דשכיחי כתרנגולת שכן זמן טעינתה כ"א יום משא"כ אווז הבר דלא טעין רק חדא ביעתא בשיחלא כדאיתא בב"ק דף נ"ה כל שהטילה ב' ביצים יוצאת מכלל טרפה ע"ש דדברים נכוחים הם ועיג"כ להרב בעי חיי סי' כ"ז דחילק ידע בין טרפות ודאי דאין לידה או שהיית יב"ח מתירין בין ספק טרפות דלידה או שהיית יב"ח מועילות להתיר דהוברר באחד מהן ספק, להכשיר ושם טרח ליישב דעת הרב הצרפתי המחלק בין נולד טרפה מבטן לאירע לו אח"כ שהביא הרב ס' הארוך שתמה עליו הרב הליכות אלי סי' תשמ"ח ע"ש שתירץ בב' אופנים:

טו שק מלא ליחה ירוקה היוצא מכליות העוף והריאה דבוקה בה הצריך עיון אם נאמר שנדבקה מחמת מכה כבס"ס ט"ל גבי אומה סרוכה לדופן בסעיף כ"ב וכשרה או לא ומעולם לא התיר רק ע"פ מורים שהסכימו עמו (זרע אמת סי' ט"ו אות ט"ו בשם מהר"י):

הד"ט ולעד"נ להלכה להתיר דכיון דבריאת העוף ליכא חתוכי אונות וחילוק אומה ואונא א"כ יש לדון דהו"ל כאונא הסרוכה דבלא מכה נמי כשרה ואי ספוקי מספקא דלהוי לה דין אומה לכל הריאה אכתי ס' אם לתת לה דין אומה הסרוכה דאם יש מכה כשרה והוי ס"ס:

ועיג"כ שם בסי' ט"ו אות י"ב משם מהרי"ב הנזכר בדין אווזא שנדחקה בעצים והוכתה ונצרר דמה תחת הכנף נגד הריאה אך מבפנים בצלעות לא נראה מאומה רק סמוך לריאה וחזה היה דם קפוי והריאה ג"כ היתה עבה ונפוחה והטריפה אבל דעת הרב זרע אמת הנזכר אינה כן דלא אשכחן צרירות דם לחוד מאן דמטריף ואף שהיתה הריאה עבה אין לנו להוסיף הטרפות ע"ש והכל מודים דגם בריאת העוף איתמרו דיני טרפיות של ריאת הבהמה רק שאין אנו מצווים לבדוק אותה וכמש"ל סי' א' אות ל"ז טז ביאר דין מראות הריאה שלא נמנו בגמ' בין מראות הפסולות ולא בין הכשרות וצידד בתחלה לכאן ולכאן ומסיק דאם ע"י נפיחה חוזר למראה כשר אף שלא חזר למראה הריאה לכ"ע כשר שוב הביא דברי הרב תבואות שור סי' ל"ח סקי"ג שהרגיש מ"ט מנו בש"ס קצת מראות פסולות וקצת כשרות והביא תירוצו ונשא ונתן קצת על דבריו ומסיק כרמב"ם ז"ל להכשיר שאר מראות אף שע"י נפיחה לא תחזור למראה כשר ובא לו בקצרה בדין תרתי לריעותא שסמך ראשו על מ"ש במקום אחר ובנידון המראות פסק דאם יש בה ריעותא אחריתי יש להחמיר אם יש בה אחד ממראות שלא נמנו בש"ס לא להכשיר ולא להטריף ע"ש (נודע ביהודה סי' י' י"ב וי"ד):

הד"ט ועיין להרב טוב עין סי' י"ח אות ב' בשם הרב תבואות שור דמיקל בשאינה שחורה כדיו אך הרב סדרי טהרה בשיטתו לנדה על דף כ' מחמיר ועיין בתשב"ץ ח"ג סי' ל"ב דריאה שנחתכה ונמצאת בחלק ממנה מראה פסולה דיש להתיר מכח ס"ס דשמא קודם שהוציאה מהבהמה לא היתה כך ואת"ל שהיתה שמא אם יוכלו לנפחה יחזור למראה כשר וספק ספיקא המתהפך הוא ע"ש: יז יתרת בריאה במקום חריץ וגומא תלוי דינו לפי מנהג המקום אם כרט"ז להחמיר או כרש"ך בנקודות הכסף להכשיר ואם אין המנהג ידוע יש להכשיר אם היא פחותה מט"ד ואם לאו יש להטריף (שם סי' י"א) יח שו"ב שבדק בהמת ישראל ומצא בועא בשיפולי אונא ולא בדק אם חוט בשר מקיפה רק אמר מיד לחברו לנפחה ולא עלה לו בשר מקיף ובא אחר בקי ממנו ומשמש בה ונפחה והיה בה בשר מקיף הביא תחלה מחלוקת הבה"ג ומרדכי בשם הר"ש ן' חפני והגהת מרדכי ורשד"ם בס' דיני טרפיות סי' מ' כתב להקל אם אין מנהג העיר להחמיר וכן פסק ג"כ הרש"ך סי' מ' והביא ג"כ דעת מהרי"ט בי"ד שלו דדן בדבר חדש ונשא ונתן

בדבריו והמורם מדבריהם דבניד"ד דלא בדק תחלה אם היה בשר מקיף נעמידנה על חזקתה ע"ש דהסכימו עמו הרב כה"ג והרב נתיבות משפט והרב פני משה ע"ש שאף שבניד"ד מסכימים לדעת הרב המחבר ע"פ סניפים אחרים להקל מ"מ בענין אחר אף שדעת הרימ"ט שגבה מכולם מ"מ היו מפקפקים למעלה ובניד"ד הקילו ג"כ להיותה כשיפולי אונא דאף בכה"ג לא החמיר אלא בשיפולי אומה (מגיד מראשית ח"ב סי' ב'):

הד"ט ובועא בחתוכי דריאה עיין להרב אהל יעקב סי' י"ב דפסק בפשיטות דהכל לפי המנהג דמחלוקת ישנה היא אם חיתוכי דריאה נקראים שיפול וא"כ בעי בשר מקיף או לא מיקרי שיפול וכשר אף בלא בשר מקיף:

יט ריאה הסרוכה מחתוך אונא לבשר שבין הצלעות במקום רביתא דאוני אין ללגלג על הנוהגים להכשיר בבהמת ישראל בלי בדיקה כלל ולהטריף בשל עובד כוכבים אם לא בשעת הדחק ואף שבאשכנז אוסרים לגמרי אפי' בשל ישראל מ"מ אשכנזים הדרים במקום המקילים ראוי להם שלא לשנות מפני המחלוקת דלאו דוקא יחיד הבא ממקום למקום יש לו לבטל מנהגו על מנהג בני העיר אלא אפי' קק"י משוים ממקום המחמירים הבאים להשתקע בעיר של קק"י המקילים הדין כן (אבקת רוכל סי' ב'):

כ ראובן שהעיד שקנה ריאה א' משמעון בחזקת כשר ושאח"כ מצא בה סרכא לפי דברו מגב אומא למקום שמטריף והמוכר אומר שהיה מחתוך לחתוך הרי עד א' בהכחשה ואינו כלום ובין שהקונה המטריף בא ראשון להעיד בין המוכר המכשיר בא ראשון ואח"כ בא רעהו ומכחישו עד א' בהכחשה מיקרי ולמתיר שומעין ולא דמי לטומאה ועגלה ערופה ע"ש (תשב"ץ ח"ב סי' פ"ט): הד"ט וע"ל סימן א' אות ל"ב ולרש"ל ביש"ש:

סימן ד'

דיני הלב. כבד. טרפש הכבד ומרה אות א טרפש שניקב ונכנס תוך הנקב מגוף הכבד ועלה קירום על הבליטה וסביבות הנקב באופן שנסתם יש להכשיר (בית יהודה במנהגי ארגיל סי' ס"ו):

הד"ט ועיג"כ בלחם הפנים סי' מ"א ס"ק י"ד מ"ש בשם עולת יצחק ועיג"כ ברט"ז דלכ"ע אם נסתם בכל איזה מיני סתימה מהני דטרפות נקב הטרפש אינה אלא משום שעי"כ סוף שתנטל הכבד משום שהרוח עובר וכיון שנסתם הרי אין הרוח עובר ועיג"כ להרב שבות יעקב ח"ב סי' ס"ג דכתב דאם אין בשר בטרפש הכבד רק ב' עורות דפשוט הוא להכשיר דלא מהרב חינוך ב"י סי' ל"ט דהא אפי' ניקב נקב מפולש אין טרפותו מצד עצמו רק משום דסופו לינטל הכבד ולכן אפי' קרום הבא מחמת מכה הוי סתימה ועיין

להרב ב"י הנזכר בח"ב סי' ס"ח דהביא ראיות גמורות להטריף בניקב בין בלובן בין באודם שבטרפש ע"ש. ב הרחיב הדבור בדין תרנגולת שלא נמצא בה לב שתשובתו מוצאת בקיצור בשו"ת הגאון צבי סי' ע"ד (פנים מאירות ח"א סי' כ"ג וכ"ד):

הד"ט ועיין להרב יעב"ץ שביאר ובירר דברי מר אביו הר"ץ הנזכר שהתיר חסרון הלב שבודאי לא סמך דעתו להתיר בשביל שא"א שנבראת חסירה אלא שלבו אומר שהיו שם צדדין אחרים להתיר אך אם בודאי ייתי קמן אפי' חד סהדא דמהימן באיסורין שכוון ודקדק מתחלת הפתיחה לראות אם יש לו לב ולא מצא אפי' מר אביו לא היה מכחישו והיה אוסרו ועיין בכה"ג ס"ס מ"א שכתב בשם גדול א' לאסור נברא חסר לב ומכלל דאפשר הוא וברור דלהכי כוון הרב אביו בהוראתו להתיר מצד אחר שלא בדקו ולא כוונו מתחלה לבדוק ע"ש בח"א סי' קכ"א ולענ"ד דק וקליש אחר הס"ר המעיין במ"ש מר אביו והר"ן הכהן שם בשו"ת מהר"ץ סי' ע"ד ע"ו ע"ז וע"ח ראה יראה שאין לדעתו שום צד לאסור בחסרון הלב ואם היה לו טעם אחר כעיקר חוץ ממה שהביא לא היה סותם לגמרי עיקר מטרין הוראתו ועיין להרב זיסקינד בתשובותיו סי' ל"ג שהביא בפשיטות להטריף במעשה שהיה באשה אחת שפתחה תרנגולת בריאה ושמנה וחתול עומד תחת השלחן שנתעסקה עליו בהוצאת בני מעיה ולקחה הטחול וזרקה תחת השלחן ואח"כ ראתה שחסר הלב וא"ל חברתה אלו זרקת אותו תחת השלחן וענתה ואמרה לא כי זרקתי רק הטחול והטריפה בפשיטות הרב המחבר ולא כמאמר א' חכם שא"ל שיש כמה ראיות מהזוהר ומכ"מ פ"י מהל' שחיטה שא"א לחיות בלא לב אפי' רגע א' דליתא ע"ש ועיג"כ להרב בעי חיי סי' ס"א שכתב שראה בדמשק אליעזר דף ק' ע"ב בשם מהרי"ו דמעשה היה בתרנגולת שהיו לה ב' לבבות והטריפוה ובודאי דה"ט משום דיתר כנטול דמי ודון מינה דחסרון הלב טרפה ע"ש ועיג"כ להרב גאל"ו בהגהותיו סק"ג ופשיטא לענ"ד דלענין מעשה אין לנו אלא פסק מרן ופר"ח להחמיר ע"ש:

ג עוף שלא נמצאת בו מרה ונאבד הכבד וא"א לבדוק אם יש בו טעם מר אין להתיר מס"ס (מעיל שמואל סימן ז'):

הד"ט ועיין להרב בעי חיי סי' פ"ג דמכשיר מס"ס הגם דאתייליד ריעותא ושכן דעת הרשד"ם ורדב"ז והר"י אדרבי ועיג"כ בכנה"ג שלו סי' מ"ב אות כ"ו הגהב"י ולהרב שארית יהודה שנשתמשו בכלל זה אם הס"ס מתהפך ולהרש"ך אף שאינו מתהפך ועיג"כ שם בדין כוליא שהקטינה ולא הספיקו לשער עד שנאבדה דדינה שוה למרה ולפי מ"ש שם סי' צ"א פשוט הוא דאם השליך במזיד הכבד קודם הבדיקה יש להטריף ועי"ע שם סי' ק"ל דפסק להתיר אף אם המרירות אינה בכבד רק במקום אחר ושכן יש להקל

בנאבד אף שא"א עוד לבדקו גם בסי' ע"א פסיק ותני בדין מחט שנמצא בבית הכוסות מצד אחד שכתב הרב"י בשם ריר"ו דאם נמצאת עליה חלודה ולא הספיקו לבדוק עד שנאבד המחט דדינו כנמצא כבד בלי מרה וקודם הטעימה נאבד דכשרה ע"ש וברור הוא דסתמו כפירושו דוקא נאבד ולא במתכוין וכנזכר ועיין להרב עה"ג סי' י"ז דצדד להקל בתרנגולת שמנה שלא היה לה מרה וקודם הטעימה נאבד הכבד ע"ש ועיין להרב שבות יעקב סי' ס"ו דפסק דכבד שנאבד קודם שטעמו דנסתפק במנחת יעקב כלל פ"ח סק"ד ושאח"כ נדפסו שו"ת עה"ג וראה בסימן י"ז שהתיר בפשיטות אף כשבאו לפניו כמה כבדים ולא נטעם בהם טעם מר וביטל הרב את ספקו משום ודאי של הרב עה"ג ושעמד ג"כ על הנסיון כמה פעמים שלא טעם בכבד טעם מר וחפש בבני מעים ושומן ומצאה שם ופעמים הרבה קטנה מחמת שמנונית העוף ואינה ניכרת ופעמים נשפכה ממנה המרירות בתלישת בני מעים ולכן אם לא נמצאת מרה בכבד ונאבדו בני מעים וכ"ש אם נאבד הכבד תולין בו ע"ש וכ"פ הרב דבר משה ח"א ע"ש ועיג"כ להרב זכרון יוסף בחי"ד סי' ד' בדין עוף שלא נמצאת בה מרה ולא הרגיש טעם מר בכבד מה דינן של הביצים שהטילה ונשא ונתן בדברי הרב חינוך ב"י וכנה"ג סי' מ"ב אות כ"ו הגהב"י וזולתם והעלה להתיר מכח ס"ס דאת"ל שלא היה לה מעולם א"כ הוברר דעת המכשירים חסרון המרה מדהטילה ביצים ואת"ל אח"כ נחסרה א"כ י"ל טפה אחת לא' נחסרה ונבלעת בכבד ועדיין לא נטרפה דהוי כניקבה וכבד סותמה וסמוך לשחיטה נתבטל טעם מר לגמרי ע"י חולי ונטרפה ומיהו הביצים שהטילה תוך ג"י יש להחמיר כסברת הרב תבואת שור בשם ראבי"ה ולמיחש לנקיבת המרה אבל מה שהטילה קודם ג"י יש להתיר ושוב חזר בו מסברתו וחש להטריף כי רבו למעלה ראש המטריפין על המכשירין וכמ"ש הרב דב"ש סי' ק"ף בשם הרשב"א ע"ש אך אם נתערבו הביצים ברוב ביצים אחרים מותרים בדין יבש ביבש מין במינו כיון דבלא"ה הרבה פוסקים מתירין אף בודאי טרפה וס"ל דהביצה אינה מדברים שבמנין עיין למרן סי' ק"י והפר"ח שם ות"ח כלל מ"ב ס"א וכ"ש בצירוף הטעמים שכתב כיון דבלא"ה דשיל"מ מדרבנן הוא והוי בניד"ד ס"ס. ועי"ע לו שם בענין טעימת הכבד אם נשים נאמנות שמע' השואל כתב להכשיר שלא כדעת הרב חנוך ב"י דפסק דלא כדעת הרב המחבר לאסור ומטעם שיש בו צדדין להקל כמ"ש מור"ם סי' קכ"ז ס"ג דכשיש צדדין בדבר אינן נאמנות וטעמים אחרים ע"ש. וזה ימים לא כביר נשאלתי בדין עוף שלא נמצאת בו מרה ואמר שכבר הטעים הכבד למשרתת בת עובד כוכבים שבביתו ושאמרה שהטעימה בו טעם מר ואסרתו לע"ד יען לא היתה מסל"ת שהיא יודעת שבמרירות תליא התירא וע"כ לא אמרינן אלא אמור רבנן

בקפילא ודוקא קפילא נאמן ולא עובד כוכבים אחר ואפי' בקפילא אי בעינן מסל"ת כבר האריכו הרט"ז ורש"ך סי' צ"ח ועיין להפר"ח שם סק"ב דאף במסל"ת אם אינו קפילא אינו נאמן רק במלתא דעבידא לגלויי מיד ומש"ה בחלב שנתערב בבשר דמלתא דעבידא לגלויי והוא מיד אי משקר או לא וכל כה"ג סמכינן אעובד כוכבים מסל"ת ע"ש אמור מעתה דטעם המרירות בכבד מלתא דלא עבידא לגלויי הוא לא לאלתר ולא לאחר זמן דתליא שנתקלח וכמ"ש הריק"ש דאם טעמו מקומה ונמצא מר ושוב טעמוהו ולא נמצא המרירות תלינן שנתקלח וכשרה וכיון שכן בניד"ד דלאו קפילא ולא מסל"ת כ"ע לודו דלא מהימנא והגם דחסרון המכה רבו הפוסקים המכשירים מ"מ אנן דסגינן בשלמותא בתר סברת המחמירים וכמ"ש מור"ם בתורת חטאת סי' פ"ח ס"ד א"א להקל ומה גם דליסגי לן להקל כנשי דידן דלהרב חינוך ב"י הנזכר אין נשים נאמנות בטעימת הכבד והסכים עמו הרב זכרון יוסף סי' ד' לא כן בנשי דידהו וממילא דבניד"ד דבמשרתת בת עובד כוכבים איירי ואינה מסל"ת פשיטא לן לע"ד דהכי יאות לן לאסור ודו"ק ועיין עוד לו שם להרז"י הנזכר דדחה סברת הרב דמשק אליעזר הנדפס אצל ת"ח כלל פ"ח סק"ג דפסק להדיא הכבד במקום שטועם לקנח הדם שבעין דליתא דאיכא למיחש שהמים יעבירו טעם המרירות והוא ברור ועיג"כ להרב שבט יהודה דף ל"ג ע"ד שהאריך ג"כ בדין תרנגולת שלא מצאו בה מרה וטעמו הכבד ולא היה בו טעם מר ואירע שטעמו בני מעיה ומצאו בהם מרירות דנראה פשוט להתיר עש"ד וראיותיו:

ד מפשט פשיט ליה שלא להחמיר ולהטריח בועות הכבד אפי' במקום מרה וחיותה ודלא מתשובת הרב גור שהיה מסופק להחמיר אך בטינרי במקום מרה וחיותה ספוקי מספקא ליה נמי (שו"ת הרמ"ז סי' ג' וד':

הד"ט ועיין להרב זרע אמת ח"ב סי' ה' שכתב דלבו מהסס הרבה בבועא נמי להתיר ודחה ראיות הרמ"ז ע"ש ואני אומר לע"ד הקצרה דלא שבקינן פשיטותייהו דאשלי רברבי רבים בחכמה ומנין הרב החסיד הדב"ש ומהר"י הלוי דכתבו להקל בשם כל רבני הישיבה וגאוני ויניציאה ומי לנו גדול כמשה הרמ"ז הנזכר המעיד עדותו אמת שכ"כ הרבנים הנז' ומשכתב משה אמת שכתבו להקל ולא אמר שהסכימו להקל יש במשמע שהוסיפו גם הם ראיות משלהם להקל מלבד מ"ש משה מדעתו וכיון שכן הגם כי ראיות הרמ"ז לעיני הכהן הגדול מהרי"ק אינן מכריחות מ"מ אפשר ואפשר דאי הוה שמיעא ליה למני"ר על מה אדני ההיתר הטבעו הוה ס"ל נמי כוותייהו ואיך שיהיה נראה ודאי דלצורך שבת או הפסד מרובה אין הוראה להחמיר דראוים האשלי רברבי הנזכר לסמוך עליהם אפי' שלא בשעת הדחק וכ"ש בשעת הדחק ועיין בכדומה לזה באות ה' וגם בדין צמחים קשים

ע"ש וע"ל אות ה' ועיין להרב זרע אמת הנזכר סי' י"א וסי' י"ח אות י"ג בשם מהרי"ב בענין הורידים הנמצאים לפעמים בעופות שיוצאים מהכבד דיש להקל דהיינו רביתייהו ע"ש: ה שנה א' שברוב הבהמות נרקב הכבד ולא נשתייר כזית לכליות כתב הרב המחבר דיש להחמיר כפסק מרן דבעי כזית אף במקום הדבוק לכליות מלבד הכזית במקום מרה וא' במקום חיותה אך בעוף סגי אם נשתייר במקום מרה ובמקום הדבוק ללב ובהפסד מרובה אפשר להקל גם בבהמה אם לא נשתייר במקום הדבוק לכליות (שבות יעקב ח"א סי' נ"א). הד"ט ועיין בתשובות גאוני בתראי מה שהשיב הרב"ח להרב צבי הירש בדין נמוק הכבד ועיג"כ להרב יעב"ץ ח"ב סי' נ"ח דשלחו מביתו למורה הזקן כבד גדולה וגסה כפלים מהנהוג והטריפה משום נפוחה וכשבא לביתו ספרו לו הדבר ותמה מאד על הוראתו דמנא ליה להטריף כבד נפוחה ומ"מ החמיר על עצמו על שהורה זקן אך אם יבא כן בידו להורות היה מכשיר בפשיטות ע"ש ועיין בסי' נ"ט מ"ש בדין כבד מלאה צמחים וקשים מבחוץ ומבפנים שהכשיר ועיין לעיל אות ד' ו כבד עוף גדול שבחתוך שלו נמצא קרום א' ארוך כאצבע קטן עב קשה כברזל ולא יצא דבר חוץ מהקנה החלול ולא היה בתוכו שום מחט ומ"מ הטריפו שלא כדעת הרב השואל שהכשיר כיון שלא מצא בתוכו שום מחט ושאאת"ל שהיה בו מחט יפרד דינו לג' ראשים דאם נמצא בבשר הכבד דאיכא ספיקא אי סמפונא נקט או דרך הושט הוי ספק דאורייתא ולחומרא וה"ה אם היה בטרפשא דכבדא ואם בסמפון והוא סמפון הקנה כשרה וכמ"ש מרן סי' מ"א ס"ז וכתב שם רט"ז אפי' חתוכה הכבד כשרה ובניד"ד הברזל או המחט היה בסמפון א"כ ודאי סמפונא נקט וכשרה והרב המחבר שדא ביה נרגא דדוקא בבהמה דהסמפון רחב הרבה אמרינן סמפונא נקט ולא בסוף דהסמפון צר ע"ש (שמש צדקה סי' מ"א):

הד"ט יפה דן ויפה אסר אם נמצא בו מחט אפי' בסמפון וכדין הכשיר לענ"ד מע' השואל אם לא נמצא בו מחט כמובן מראש דברו אמת וכיון שלא נמצא בו מחט מה ראיה מנמצא מחט בסמפון הכבד דיש לחלק בין בהמה לעוף דשאני התם דכיון דאין לנו לתלות דדרך הסמפון נקט להקל משום דגם הסמפון שלו צר ניחא דאכתי ספקא דאורייתא היא דבא המחט מהושט אכן כשאין בו מחט כניד"ד רק דבר קשה כברזל מי לא משכחת דבמקומו ממש נתהווה החומר העב וקשה כברזל ותו ליכא לספוקי אי דרך ושט או דרך סמפונא נקט (וגדולה מזו ע"ל אות ט') ואטו גרע הכבד מהריאה דאם נמצאו בה טינרי דהיינו קשה כאבן דכשרה כבסי' ל"ז אם לא שהטינרי במקום מרה או חיותא שנסתפק בו הרמ"ז בתשובה כמ"ש לעיל אות ד'. ז כבד ירוק ככרתי (וירד"י בלע"ז) שנשלק וחזר למראה

הכבד מבחוץ ולא מבפנים כשר בשלא ידענו דנפלה לאור ואי ידעינן דנפלה לאור יש להטריף (שו"ת יעב"ץ סי' ק"פ):

הד"ט ועיין להרב זרע אמת ח"ב סי' י"ג דכתב דירוקים שהאדימו או אדומים שהוריקו כשר אם לא נודע שנפל לאור אף לסברת רש"ך ופר"ח סי' נ"ב ס"ו האוסרים בהפסד מועט משום דבניד"ד נמכר יותר הרבה בזול משוייו ושגם מפני טעמים אחרים יש להקל ע"ש ודע קורא נעים שתשובה הלזו לי היה הדבור למעשה שבא לידי (בהיותי משמש קק"י פיסארו) מכבד שהוריקה והוריתי לענ"ד לאסור (כמ"ש בשותא דינוקא סי' צ"ט) משום ששם נתפשטה הוראה בדיני איסור והיתר כמר"ן ושם כתבתי דיש לפקפק ג"כ להתיר אף באתרא דעבדו כמור"ם ושם הבאתי עדות גדול א' מרבני מודינא עצמה ז"ל שכן עשה מעשה להטריף והיתה תשובתו של מהרי"ך נר"ו לעשות סמוכות לנוהגים היתר במקום שפוסקים כמור"ם הנזכר אך בעיר שנוהגים כמרן גם לו לבב כמוני לאסור ולא קבל עדות אותו גדול שאסר במודינא עצמה ע"ש וע"ל סי' ה' אות ג' ועיין להרב פאר הדור סי' קי"ג בדין מי ששחט עוף ומצא אחד מאיבריו פנימיים שנשתנה מראיתו והיה בריא קודם שחיטה ולא ידע אם נפל על האור או האור נפל עליו ופסק דאם ירחץ האבר שנשתנה מראיתו ויחזור למראה הטבעי אפי' אחר בישול כשר ואם לאו חזקתו שנפל לאור ואסור ע"ש:

ח כאשר שמעה אזנו כן ראתה עינו שיש בלב חלל גדול והוא קנה הלב ובצד שמאל בהמה יש חלל אחר קטן ממנו ולימינה חלל אחר קטן משל שמאל אלא שחלל זה אינו יורד עד למטה רק מתפצל ונכנס לחלל הגדול האמצעי ובכן מובנים דברי הטור סי' מ' שכתב הלב יש בו ג' חללים וכו' וכ"כ הרב צידה לדרך מאמר ב' כלל א' פ"ז ויאיר נתיב ומרן בספר הקצר ולבוש ורש"ל פ' אלו טרפות סי' י"ב ורשד"ם סי' ט"ל מהל' טרפיות ורב"ח בשם הרשב"א שיש לחקור מהיכן יצא מקורן דבש"ס לא משמע אלא שיש בו ב' חללים וכ"כ כל בעלי הלכות וע"פ הדבר ניחא וניחא דהיכא דאמרינן ג' אזלינן בתר התחלה וכדאמרינן ב' אינו במנין החלל המתפצל ונכנס חלל האמצעי (בעי חיי סי' ס'):

ט מעשה בא לפניו שנמצא עצם בלב בופאנ"ו כחצי אצבע אורך ורחבו אצבע ותחוב לרחבו בלב באזניו במקום השומן ולא ניכר לחוץ ורבני העיר הכשירו ע"פ מ"ש הפר"ח סי' מ' סק"ז בשם הרב שער השמים ומה גם שמצאו תוך העצם כמוח שבעצם הצלעות דאי לא הוה רביתיה רק נכנס דרך סמפון היה ראוי להיות המוח נרקב ונפסד גם הגידו לו שבימי הרב זקנו הכשיר במעשה כזה ושגם בבהמה דקה נמצא לפעמים עצם בלב (פרי הארץ סי' ט'): הד"ט ועיין להרב פרי האדמה ח"ד ד"ב ע"ג במעשה שהיה שנת התקי"ז

שנמצא בין שומן בתי הטבחיי"א (היינו הכרכשתא) עצם דק כצורת אדם ראש ארוך וב' זרועות ארוכות בפשיטות וב' רגלים ארוכות כרוך בטיל"ה ולא נודע מהיכן נתהוה יש שאמרו שנכנס לה מלמטה שישבה על איזה מקום שהיה שם ובעלות למעלה נתפשט ברוב הימים וחום טבעי ונעשה שם בצורה הזאת ויש שאמרו כיון שהיתה נקבה נעשה תוך אם הולד בריה משונה וכיון שהיה לה חיות יצאה לחוץ ונכנסה בתוך הטיל"ה הנזכר וברוב הימים נתקשה ונעשה כעצם ובין הכי בין הכי הכשיר והביא ג"כ ההיא דהרב שער השמים הנזכר ע"ש ואמת יהגה חכי שאין לי ידיעה בתחלה ולא בסוף במ"ש בין שומן בתי וכו' דהשומן הוא בחוץ ואיזה רוח עבר לילך לכרכשתא כי קצוי הכרכשתא דבוקות לעור סביב סביב ולא יהיה אלא עצם שנמצא בחלל וכן מ"ש כרוך בטיל"ה ותוך הטיל"ה איני יודע לע"ד מה טיבה אם לא שכוונתו שנכנס מלמטה לא מהכרכשתא רק שניקב העור הסובב הכרכשתא ונכנס שם בין עור הגוף לשומן כרכשתא ואם לזה נתכוין יש לעיין מ"ש משנמצא בחלל הגוף וכנזכר אבל אם נמצא תוך הכרכשתא שפיר קאמר מני"ר דיש להכשיר בין לדעת הראשון בין לדעת האחרון:

י הכשיר בפשיטות לב שנמצאת בו בועה שנקרשה הליחה והיתה גדולה כביצה וקיימא גלדי אך לא היתה שום ריעותא בצד חללו של לב ובשום סמפון רק באזן הלב (שם סי' י'):

יא ב' מרות בב' כיסין אי שפכי הדדי נמי טרפה (מהר"י מברונא סי' קל"ג):

הד"ט וכ"פ מרן סי' מ"ב ס"ד דדוקא כשא' היא ונראית כב' אי שפכי הדדי כשרה אך כשב' הן אפי' שופכות הדדי טרפה כן היה נלענ"ד לכאורה אמנם שבתי וראיתי דא"א לומר כן דא"כ דברי מרן סתראי נינהו דבסעיף ז' פסק דאם היו ב' מרות א' הנה וא' הנה וסמפון א' שופך מרה לשתיהן יש להכשיר בבהמת ישראל הרי דאף דב' הם אי שפכי הדדי כשר ודוחק לענ"ד לפרש דבשפכי הדדי ע"י סמפון יש להקל טפי מהיכא דלא שפכי ע"י סמפון רק מדרך שביל צר שבעור המפסיק בין ב' מרות לכן נלע"ד דפשט דברי מרן לעיל במ"ש לחלק בין שפכי ללא שפכי דוקא בא' ונראית כב' ולמידק מינה דאם ב' הן אע"ג דשפכי הדדי טרפה והא דלא חילק אף בב' מרות לפי שחסר המציאות שתהיינה ב' מרות וא' הנה וא' הנה ודשפכי הדדי ע"י סמפון והיינו הא דסעיף ז' ועיין להרב שבות יעקב ח"א סי' נ"ב דסתר סברת הרב פר"ח סק"ח ושבודאי בשגגה כתב מ"ש בזה. גם הרב שתי הלחם דחה התירו של הרב הפר"ח גיסו דמל' ה"ג והר"א שהובא בהרא"ש ר"פ א"ט ששם עיקר דין הטעימה אין זכר לדבר לטעות כשנמצאו ב' מרות וראיתי מי שכתב שגם הרב משאת משה שדא נרגא בדברי הרפ"ח ולי לעד"נ דדינו של הפר"ח דין אמת דאין להטריף אלא בדליכא מרירותא בכבד אבל כדאיתא מרירותא יש להכשיר

מכ"ש מדין חסרה לגמרי דאיהו ז"ל אזיל אשיטתיה דבסי' מ"א סקי"ח דס"ל דיש לתפוס בדין כל היתר כנטול דמי כחומרי דרש"י ורשב"א לחודייהו וכיון שכן בין לרש"י בין לרשב"א אי איכא מרירותא בכבד דליכא למימר דהוי כנטול עם המקום רק לסברת הרמב"ן דלא נקטינן (לסברת הפר"ח) כוותיה ואם אין המרות הללו סמוכות זל"ז דהו"ל ניטלו שתיהן א"כ לדידיה ניחא דאי איכא מרירותא בכבד היינו חסרה דכשרה בטעם מר בכבד. איברא דאפשר לחלק ולומר דשמא דרך גדילתו ותולדתו של כבד לקבל דוקא טפה א' ולא ב' טפות ולפיכך בחסר לגמרי סגי מרירות הכבד דאמרינן דהיתה בטבעו המרירות כדי צרכו לשכך חמתו משא"כ בדאיתא ב' מרות דתרווייהו שפכי לכבד מי לימא לן דקבולי ליקביל להו בלי סכנת מות ומש"ה יש מקום לומר דב' מרות גריעי טפי מחסרה המרה אע"ג דקי"ל יתר כנטול דמי ודו"ק (וע"ל אות י"א) ועי"ג לרדב"ז סי' קכ"א במעשה שבא לידו שנשחטו ל' כבשים ונמכרו קצתם ושוב נמצאת כבד א' שהיו בו ב' מרות ע"ש:

יב בדין ב' כבדין לא נאמרה הל"מ דיתר גרע מחסר רק דכנטול דמי ומש"ה לא אמרינן בנטולין דאפי' נברא חסר ולומר ביתר כנטול עוד אחר דהוו תרי חומרי דסתרי הדדי. וכן לא אמרינן יתר כנטול דמי רק להטריף ולא לענין נבלה וע"פ הכלל הזה פסק הגאון המחבר דלהחמיר אף בהפ"מ בניד"ד וביתר חוליא להקל בהפ"מ (נודע ביהודה בחיו"ד סי' ה'): יג הכשיר בפשיטות במעשה שבא לידו במי ששחט ס' אווזות והוכשרו כלם בשחיטה והפשיט העורות ונתערבו כלם וחתכם לחתיכות תוך יורה א' להתיכן ובא איש אחד והפציר בו למכור לו שומן אווז ולא רצה באמרו שכבר מכר כל שומן האווזות ההן ויען האיש שישלח לו אווז א' מופשט מהשומן ושלח לו א' מהמופשטות ההן ולאחר שעה מועטת באה משרתת הקונה אצל המוכר בלב האווז הנזכר מחותך ממעל לערלת הלב שהיה עדיין דבוק יחד חתוך שו"ע ומחט מונח תוך בשר הלב לא בשום חלל מחללים שלו וחוד המחט תחוב קצת למטה ואמרה שכן מצאה ובא המוכר אצל הרב ושאל מה דינו ושהוא חושד לקונה שעשה כן להכעיס על שלא רצה למכור לו את השומן ובדק הרב ומצא שהמחט היה מונח על בשר הלב לאורך הלב וניכר שבחתוך שחתכה היא או הקונה היה צריך בהכרח לפגוע במחט והיה חתוך בכל אורך המחט עד למטה היה הלב קצת דבוק וחודה קצת חתוכה ובדק ג"כ לדבק כל הד' החתיכות מכל הצדדים ולא מצא שום רושם בבשר ושאל הרב למשרתת דלפי שכיבת המחט היתה צריכה בע"כ לפגוע במחט בב' החתיכות שו"ע למה חתכה נגד כל אורך המחט עד שהגיעה למטה

והיה לה למשוך ידה מלחתוך להראותו לחכם כשהיה שלם והאריך קצתן בדינו והכשיר (אור נעלם סי' ח'):

סימן ה

דיני טחול וכליות ושליא ושאר איברים פנימיים אות א אווזא שנמצאת במעיה כשלחופית מלאה נוצות קטנות וגדולות שפוסקים אחרונים מכשירים עי' לרט"ז ס"ס נ"א בשם הרב"ח וכ"פ הרב פר"ח אך הרב שארית יוסף סימן כ"ג פקפק בזה וגם הרב המחבר הסכים לאיסור דלדעתו אין שחר לדברי המתירים (פנים מאירות ח"ג סי' י"ד): הד"ט וראיתי להרב פחד יצחק אות נ' (שלא נדפס עדיין) ערך נוצות מלא אגרוף שכתב בשם רבו מהרי"ב שמנהג מנטובה להתיר ושכן מנהג עירו פירארא מעשים בכל יום לעולם מכשירין ושהמעיין היטב בתשובת הרב חינוך ב"י אין בכל ב' הדרכים שהמציא ממשות כלל. עוד הביא תשובת הרב עפר יעקב כ"י סי' י"ג על דבר אווזא שמנה מאד שנמצאו בשומנה כעין ב' ביצים ארוכות ועגולות ולא היה נראה שום דבר מבחוץ ומצאום מלאות נוצות תחובות כסדרן תכופות זו לזו כהגדלות בעור העופות עוד מצאו עצם א' חד בראשו כג' אצבעות תחוב וטמון בשומן והיה נראה מעט לחלל הגוף ובדקו הושט והדקין ולא מצאו שום נקב ומ"מ הטריפה כדין קוץ שנמצא בחלל הגוף ולא הטה אזנו למ"ש רופא א' עובד כוכבים שע"פ הטבע יכול להיות שהעצם והנוצות נבראו שם ולו יונח כדבריו מ"מ יש לחוש שהעצם נקב א' מאיברים פנימים הואיל וחודו היה נוטה לחלל ושאח"כ מצא להרב פנים חדשות בשם הרב שארית יוסף להכשיר ועיין להרב שמש צדקה סי' ל' תשובה גמורה וארוכה מהרב בנו במעשה שפתחו אווזא ובהוצאת בני מעיה הוציאם ביד חזקה על שהיתה יוצאת מהדקין יותרת נפוח ועב סתום למטה ונסרכה מאד משם לדופן האווזא נגד עצם הקולית בקירוב וגם פי היותרת כמעט סתום עד שלא היה נראה בבירור שהיה לו מעבר לשאר הדקין ומצאו בתוכו עצם דק וחד כקוץ ומחט דחוק שם ולא בדקו אם היה נקב או קורט דם מבחוץ אלא כיון שהיתה היותרת נפוחה ונסרכת לדופן נשתנה לריעותא משאר דקין ואסרו לגמרי והסכים עמו מהר"ח וולטירא ע"ש עוד העיד בנו האיש הרב המחבר פ"י הנזכר שבשנת התק"ו ביום א' לפ' בשלח הובא לפניו אווזא פטומה מאד שאחר שהוציאו ממנה כל בני מעיה והדקין בכלל ולא נמצאת בה שום ריעותא מצא חתיכת שומן א' סמוכה מצד ימין למקום יציאת הריעי מהגוף וחתך השומן ומצא בתוכה נוצות קטנות שלא נשלמה עדיין יצירתן תכופות כסדרן זו אצל זו ומצא ג"כ שם עצם חד ודק בראשו כרוחב ב' אצבעות כולו

טמון תוך השומן ולא היה יוצא מהשומן ולא היה נראה בחלל הגוף והכשיר ומסתמא גם הרב עפר יעקב הנזכר לא היה מחמיר אחרי ראותו סברת הפוסקים הנזכר אם לא היה רואה חדוד העצם יוצא חוץ מהשומן ונכנס לחלל הגוף ע"ש ולדידי לענ"ד לא מכרעא אחר הס"ד דכיון דחתיכת השומן לא היתה בעור האווז רק חתיכה בפני עצמה בעצם חד ודק בתוכה א"כ ממ"נ אם בא מבחוץ הו"ל קוץ בחלל דטרפה דאטו באה החתיכה כמות שהיא בעצם בתוכה דוקא ועוד דא"כ החתיכה עצמה יכולה לנקוב העור ותוכל ג"כ לנקוב אחד מהאיברים הפנימיים ומה לי לא נראה העצם חוץ לשומן לנראה והיה בדין לאסור אף באינה נראה מבחוץ לחתיכה ואם ע"פ הטבע יכול להברא שם העצם והחתיכה מ"מ מאן מפיס דנברא העצם דוקא אחר שנשלמה הויית החתיכה וכיון שכן הדר דינא לאסור אף אם אין העצם יוצא מבחוץ ויש ליישב קצת בדוחק ועיין להרב יעב"ץ ח"ב סי' ק"ו בדין בועא שנמצאת באווזא פטומה בין עור הצואר והלשון ונפתחה ונמצאת מלאה נוצות ואסר בפשיטות ושהמיקל בזה הרי הוא כמאכיל טרפות לישראל ועיין להרב זרע אמת סי' ט"ו אות י"ד בשם נמוקי מהרי"ב (רבו של הרב פחד יצחק שרמזתי לעיל) בענין הנוצות בשומן שמעשה ראה בשומן קורקבן של טווס שמן שנמצא בתוך כיס א' יותר מי"ב נוצות ארוכות יותר משש אצבעות אחוזות יחד דקות וחלושות והכשיר שהוא דבר טבעי כאשר ראינו פעמים רבות בשומן האווזות שהאדים היוצאים מהעור נעשים נוצות אמנם הרב המחבר כתב דמאי דפשיטא ליה להר"ב תליא באשלי רברבי דהרב"ח סי' נ"א ואמונת שמואל סי' נ"ג והפר"ח סי' ש"א מכשירין אך השארית יוסף סי' נ"ג וחינוך ב"י סי' מ"ד ושבות יעקב סי' ס"ה ופנים מאירות סי' ד' נוטים להטריף והכל תלוי בעיני המורה אם יש לחוש שבאו מבחוץ ע"ש ועיין להרב אור נעלם סי' ט"ז שהעלה להכשיר בחתיכת לינד"ק שמאלי"ץ (היינו) שנמצא כשיעור אגוז ובתוכו מוגלא כמין חוטין או שערות מנוצות ובתוכו עצם קטן שראשו א' חד וא' כד ורחב כפוף קצת ע"ש:

ב פלפל בחכמה בדין כוליא שהקטינה ואח"כ נטלה דנחלקו הפוסקים בי"ד סמ"ד ס"ו ונשא ונתן אמ"ש רש"ך סקט"ו ורש"ל והרב תבואות שור בשמלה חדשה שלו סי' ל"ו ס"ו בדין ריאה שניקבה ועלה קרום ומ"ש הרמב"ם פ"ח מהל' מעשה הקרבנות ומ"ש בהשגות ומסיק דבהמ"ר יש להקל בלי פקפוק (יריעות האהל סי' כ"ה):

הד"ט ועיין להרב שבות יעקב ח"ב סי' ס"ב מ"ש ליישב דברי רש"ך הנזכר ומסיק ג"כ דאף שהקטינה או הגדילה א' מהן הרבה מאד מראיתה יוכיח אם נעשה ע"י חולי וטרפה או בידי אדם וכשרה ועיין להרב יעב"ץ סי' ק"ג דפסק דאם לא נמצאת בה כוליא וניכר

שניטלה ע"י חולי עד שכלה ובטלה לה כגון שראינו שקירומה כווץ אין לסמוך בזה על מ"ש הפר"ח סי' מ"ד להקל ודחה ראייתו ע"ש:
ג מחט הנמצא מונח בין הקירום שעל הדקין לבין שומן הכנתא דבר פשוט להטריף ל"מ להר"ן פ' א"ט דס"ל דמחט הנמצא בדקין טרפה (עיין למור"ם סי' מ"ו ס"ד) דכ"ש בניד"ד אלא אפי' לרוב הפוסקים דס"ל להתיר בנידון דהר"ן (עיין להפר"ח שם ורב"ח ורט"ז) יודו ויאמרו אמת דבניד"ד טרפה (אור ישראל סי' ס"ה):
ד נשאל על מעשה שבא ליד הרב בנו בתרנגולת לקותא בשלל ביציה עד שכמעט נימוקה כולה כנפש הבן כנפש האב להכשיר במקום קצת צורך והמחמיר יחמיר לעצמו (מקום שמואל סימן כ"ח):
הד"ט ועיין להרב קרית חנה סי' י"א שפקפק להתיר כדעת הרב אמונת שמואל סי' ח"י ומ"מ מסיק להקל לפי שקבל מרבותיו להכשיר בלי פקפוק ע"ש הראיות שהביא להחמיר שלענ"ד יש להשיב עליהן ועיין להפר"ח סי' מ"ה סק"ב שכן עשה מעשה להתיר בעברו מעיר סיני גאליא קודם ראות תשובת הרא"ש הנזכר ע"ש וראיתי להרב פחד יצחק אות ע' (בלתי נדפס עדיין) ערך שליא ניטלה שכתב בשם הרב מהטוב להטריף תרנגולת שהאם ומטריצ"י שלה נימוקה ונימוחה וניקבה שאינה יכולה לחיות שמרקבת מעט כל הדקין וקורקבן ובני מעיים ושהרמ"א ולבוש סי' רמ"ג כתבו דיש להחמיר אם לא במקום הפ"מ והרב"ח אסר אף בהפ"מ ורש"ך חלק עליו בזה והרב פ"י הנזכר כתב דלעולם ראה זקני ההוראה דמכשירים בהפ"מ כל שבני מעיים ודקין בריאים ושכן היה נוהג כמוהם. ועיין להרב גור אריה בהגהותיו בשם הכנה"ג דה"ד למ"ד דנימוק האם טרפה ה"ה בנימוק הולד אבל מרן ורש"ל כתבו דאין להוסיף על הטרפיות עכ"ל הרב פחד יצחק הנזכר וראיתי להרב כנה"ג בבעי חיי סי' ס"ז שכתב דבהמה שנמצאת בה ב' אמהות אחר משאו ומתנו יפה במתני' דאלו טרפות ניטלה האם כשרה ומאי דאיתמר עלה בש"ס ופוסקים מסיק להכשיר בניד"ד לא מבעיא כשהם נפרדות ושאין לחוש לסברת ר"ח דמטריף בניטלה האם דיחיד הוא בסברתו אלא אפי' נמצאו דבוקות זו לזו ובענין שא"א לינטל עד שתנקב א' מהן אפ"ה כשרה ואף שרבים סוברים דניקבה האם טרפה וכמ"ד יתר כנטול דמי עם מקומו וראיתי להרב לחם הפנים כ"י ממהר"י ואלי סי' מ"ה עלה דמור"ם שם ר"ס שהגיה ויש מחמירים בניקב או נימוק האם הוסיף מדיליה וז"ל ומטעם זה הטרפתי ענין זה שבא לפני פה מודינא מתא שהולכת בהל' טרפות אחר הרמ"א (וכאשר רמזתי לעיל סי' ד' אות ז') והוא שהביאו לפני יונה שמצאה תוך האם שלה ביצה שממנה היה יוצא ראש אפרוח היינו בן יונה ובחרטומו ניקבה האם ואפשר

שאף למרן יש לאסור דדמי לניקב ע"י קוץ דחיישינן שמא ניקב אחד מאיברים פנימיים עכ"ל וע"ע לו שם שכתב דנימוק הולד במעי הבהמה אף הבהמה עצמה טרפה וי"א הבהמה עצמה כשרה ושכן גרס הרב ל"ח ולדידיה יש ג"כ טעות אחר באותו לשון וצריך למחוק תיבת ולד הראשון וצ"ל נימוק האם טרפה ושגם הרכה"ג האריך וצמצם עצמו במ"ש אלא שכתב דלענין דינא נ"ל דלמ"ד דנימוק האם טרפה ה"ה בנימוק הולד ולמ"ד בנימוק האם כשרה ה"ה בנימוק הולד ע"ש:

ה שה שכיס השתן שלו דבוק ואדוק בכוליא ונחסר הכוליא על מקום החריץ הכשיר בבהמת ישראל וצידד גם כן להקל בבהמת עובד כוכבים ע"ש ובהשמטותיו (זרע אמת ח"ב סימן ח'):

ו סניא דיבי מלאה ריאה שנתקשה ונסתם בחציה וקצת המעי חלל בלא ריאה יש להכשיר ואם נשתנה מראיתה ויש הוראה שלקתה יש למעכה או להטותה מצד אל צד ואם יובקע העור איגלאי בהתתה ויש להטריף (שם סי' ט"ו אות י' וי"א):

ז דקין של עוף שיש בהם בועות רבות תכופות זו לזו שקשה לבדוק הבשר שתחתיהן אם הוא בריא יש להטריף ויש להכשיר ענפים קטנים מהדקים המצויים במקומותינו משום ס"ס דפלוגתא ומשום הפ"מ וגם מטעם דשכיחי באתרין טובא ואמרינן דהיינו רביתייהו ונשא ונתן על סתירת מרן מס"א לס"ב והרש"ך והדב"ש סי' ט"ז והרב ן' המחבר שמש צדקה סי' ל' ע"ש שבירר ג"כ שיעור הפ"מ (שם סי' ט' וי'):

הד"ט וע"ע לו שם באות ז' שהביא מנמוקי מהרי"ב שבא לפניו סניא דיבי נפרד בפ"ע מהדרא דכנתא מלא פרש כעין מ"ש המבי"ט סי' מ"ז והטריפו ותרי סניא דיבי שדרכם להיות שוים בארכם והיה א' מהן ארוך מחבירו כשיעור אותו נפרד ואולי מחמת חולי נפרדה חתיכה א' מלאה רעי והבריא וכתב עליו הרב המחבר דהמעיין במבי"ט סי' קנ"ט שרמז הרב הנזכר יראה דאין ענין זה לזה דהתם משום יותרת אסרה והכא אינו רק משום נקב ועיג"כ שם אות י' וי"א וע"ל אות ז' וע"ע שם סי' י"ג וי"ח ס"ד בשם מהרא"י דס"ל דענף היוצא מהדרא דכנתא כאצבע ויותר וסתום והיה בו רעי דיש להכשיר בהפ"מ ע"ש וכן אני נוהג לענ"ד להכשיר הענפים הנז' כל שהם סתומים מצד החלל אע"פ שפתוחים מצד חלל הדקין דאינו רק התפשטות הדקין ויש לדונם כתרי סניא דיבי דמכשרינן בכה"ג במקומותינו משום דשכיחי טובא ואלו ג"כ מצויים הרבה ועיג"כ להרז"א הנזכר שם בסי' דהיינו דוקא ענפים קטנים דשכיחי גבן אבל אם הם גדולים אין אומרים דהיינו רביתייהו ועיין לרדב"ז ח"ג ד' פראנקפורט סי' ש"ט בדין ענף היוצא מהדרא דכנתא ארוך אמה ויותר ואין לו רק פה אחד דמחלוקת גאוני עולם הוא דלרמב"ם והר"ן יש להטריף

ולהרא"ש וזקנו וזולתן יש להכשיר וכ"ז במעי שיש בו רעי אבל בלית רעי אף שהוא חלול אין להטריף דאינו אלא וריד נמשך מהכבד ולפעמים נפרד במעים ונפרד סמוך לכבד ונראה כמעי יתר וכ"כ הכל בו:

ח תולעים הנמצאים סביב הדקין נקובין לא תלינן שיצאו אחר השחיטה בריאה וקורקבן (וע"ל סי' ג' אות ז') וכן יש להטריף אווז הבר דלפעמים נמצאים בושט כעין כיסים בולטים מלאים תולעים (שם סי' י"ב): ט אווזא שנמצאו לפנים מעצם החזה בחלל הגוף ב' עגולים של עופרת העלה דאם גדולים כקטנית יש להקל ע"י בדיקת כל אברים שנקיבתן במשהו ועכ"פ יש להקל במקום הפ"מ (שב יעקב סי' כ"ה):

הד"ט ועיין להרב זרע אמת ח"ב סי' ח"י אות ט"ז דכתב בשם מהרי"ב דעופות שנצודו בקנה השרפה בכדורים קטנים של עופרת אסור לאכלם דלפעמים נכנס א' מהם תוך הגוף ונסתם הנקב באופן שאינו ניכר ושמא ניקב א' מהאברים הפנימיים ושכן המנהג ע"כ. ויש מקום אתי לע"ד לזווג הסברות דדלמא שפיר דייק מהרי"ב בלישניה בכדורים קטנים לאפוקי גדולים דהיינו כקטנית דיש להקל בבדיקה וכדעת הרב ש"י הנזכר והכי מסתבר דאם הם גדולים אי איתא דנקבו קשה יותר שיעלה עליו קרום ולא ירגישו בבדיקתן ומ"מ לענין מעשה הייתי חושש לסברת מהרי"ב הנזכר:

י שר המסכים עם הגאון מהר"ד אופנהיים על מ"ש הגאון הרב כנסת יחזקאל בסי' כ"ה בדין מחט תחוב מעבר לעבר במעי הקיבה מצד אקשתא והמחט מכוסה מהחלב שבאותו האבר טרפה דחלב גמור הוא ואינו סותם שלא כסברת מורם בד"מ דס"ל דדוקא הקרום אינו סותם ולא החלב הזה (שם סי' כ"ז): הד"ט ועיין להרב נודע ביהודה סי' י"ט בדין המסס ובה"כ שמחט בחללן וקורט דם מבחוץ ולא נתחב בו דהכשיר הרמ"א בסי' מ"ח ס"ח ועיין לרש"ך ורט"ז שם דלדעת הרב המחבר אין פירושם על מור"ם כמ"ש הם רק בענין אחר ושמצא אח"כ טעם לדבריו בפר"ח ופרי תואר וצ"ץ סי' מ"ט אכן להחמיר כשלא ימצא בכרס רק קורט דם מבחוץ בלי קוץ או מחט מבפנים לא שמענו מעולם להחמיר ומ"מ אם נהגו כרט"ז להטריף אף בלתי תחוב לא יזוזו ממנהגם ועי"ע להרנ"ב הנזכר סי' ט"ו דפסק דבית הכוסות סרוכה לטרפש יש לבדוק בכרס דודאי יש בו מחט או קוץ כמ"ש הרמ"א סי' מ"ח ומעולם לא כוון מור"ם להחמיר רק בושט:

יא שלפוחית מלאה מים שנמצאת מונחת בטחול שמצד א' בשר הטחול מקיפה כמעט כעובי אצבע קטן של אדם בינוני ובצד הא' מקיף הטחול בדקות עד שהיה נראה כהיקף עור הטחול בלבד יש להכשיר (יעב"ץ ח"ב סי' ק"ה): הד"ט וכבר בא לידי טחול שהיתה בשפול סומכיה בועא מעבר לעבר דשפכי הדדי ככתוב בשותא דינוקא שלי סי'

קי"ז והוכחתי לענ"ד דאם מלאה מים עכורים וסרוחים יש להטריף ובמלאה מים זכים להכשיר והמתקתי סוד עם הרב מהרי"ך ולא הרכין לי ראשו והעלה דבעינן שנשאר מכל צד סביבו מבשר טחול בריא אף שאין בו שיעור כעובי אצבע ואף אם לא נשאר רק עור הטחול בלי ליקוי דאל"כ מידי מחלוקת לא יצאנו ושאין חילוק בין מים זכים לעכורים או טינרי דלעולם יש להחמיר אם אין חוט עור הטחול מקיף והשיג על הרב בית יהודה דמיקל בטינרי אף שמגולה למעלה ואין למטה כעובי דינר ע"ש במנהגי ארגיל ס"ב וס"ה ושוב נדפסו תשובותיו וע"ש בזרע אמת סי' ז' שאלו היה הדבור והכתוב אצלי בתשו' הנז' סמוך ונראה למ"ש לענ"ד ובענין נקב בטחול ע"ל אות ט"ו יב מחט הנמצא בקורקבן כולו מובלע בבשר ואין שום ריעותא בפנים או בחוץ והיה יותר קרוב לצד חוץ מבפנים יש להכשיר כרשב"א בהפסד מרובה וכהרמ"א סי' מ"ח מעיל צדקה סימן ג'):

הד"ט ועיין להרב שבות יעקב ח"ב סי' ס"ד דהורה במעשה שנמצא בקורקבן מחט בשעת אכילה להכשיר בהפ"מ או לכבוד שבת וכדעת הרמ"א הנזכר ומהר"ם מינצי דלא כרט"ז האוסר שכדין תפסו עליו הרש"ך בנקה"כ ורדב"ז סי' קי"ג והפר"ח שם ועיין להרב נודע ביהודה סי' ח"י בדין קורקבן עוף א' שכל עור הכיס נרקב לגמרי והקורקבן קיים דטעה השואל להטריף ומה שרצה לדמותו למ"ש רט"ז סי' ל"ג סק"ט אין דמיונו עולה יפה ושרט"ז נמי יתיר בקורקבן ואף דממ"ש בחולין דמ"ג ע"א ניקב הקורקבן וכו' ולא אמר ניטל הקורקבן וכו' משמע דוקא ניקב אבל ניטל לא ועוד איבעיא להו ניקב הכיס וכו' דמשמע דיש סברא להחמיר יותר בכיס מקורקבן וכיון שכבר הוכיח דניטל הקורקבן והכיס קיים טרפה ממילא היה ראוי לומר דניטל הכיס וקורקבן קיים טרפה מ"מ כלל גדול בידינו שאין להוסיף על הטרפיות וכיון שלא נזכר בש"ס ושום פוסק שאם ניטל עור א' מקורקבן טרפה מכלל שאינו טרפה ע"ש ועיין להרב שתי הלחם להרב המני"ח דף מ"ח ע"א שכתב וז"ל שאלת קורקבן שניקב בתוכו מחמת חולי מצד חוץ ועבר כלפי פנים עד הקירום שמסירות הנשים בהסיר הלכלוך וטינופת מתוכו אך אותו הקירום לא ניקב דעתו הוא דעת התורה להטריף שאין העור ההוא מגין כלל ושפיר קרינן ביה ניקב מעבר לעבר ולא כמו שטעה אותו מורה שכתבת לי שהתיר ואלי תשמעון עכ"ל ואני בעניי לא ידעתי פירושו שאם אין הכיס שהפרש בתוכו א' מהב' עורות שבקורקבן וכמ"ש רט"ז בהדיא וזולתו שמגינים זה על זה וממילא בניד"ד פשיטא דכשר א"כ לדידיה מהו הקירום שמסירות הנשים שאינו קירום וצל"ע תלמוד היכן הדברים מגיעים:

יג שם נמצא ושם היה דבר זר בשנת התק"א בריה משונה מאד היינו כבש א' שהיו לו ששה קרנים וב' גידי ערוה והיה משתין משניהן בפעם א' וד' ביצי זכר ומאחוריו ב'

נקבים שהיה מוציא ג"כ רעי משניהן גם היו לו ב' רגלים נוספות אחריו כצורת רגל ממש רק לא היו מגיעות לארץ וא' חכם הר"ד פונטו הטריפו ועל ספק א' ב' וג' לא מצא די ספוקן להטריף אך האחרון הכביד דכיון שיש לו ב' נקבים אולי היו בו ב' חלחוליות ושלכל הפירושים על יתר כנטול הו"ל ניקב הדקין וכ"כ במהר"ש הלוי סי' צ"ה הביאו הרב פר"ח סי' מ"ד סק"ד באופן מסיק שישחטוהו בלא ברכה כיון דאתייליד ביה ריעותא וכדעת מר"ן ר"ס י"ט ושוב יבדקו אם יש לו ב' חלחוליות להטריף ונחלק עליו הרב המחבר במ"ש להטריף מטעם ב' חלחוליות אלא משום יתרון הרגלים אף שאינן מגיעות לארץ וכסברת מרן ורוב הפוסקים ועיין לרשד"ם סי' נ"ה שיש חולקין דאפי' אין בו תואר רגל ואינו מגיע לארץ טרפה (אהל יוסף סי' ז'):

הד"ט ועיין להרב מכתם לדוד סי' ב' שבעירו איספלטרו נהיה המעשה זר הנזכר ופסק גם הוא כהר"ד פונטו הנזכר לשוחטו בלי ברכה ולבדוק אח"כ אם יש בו חלחולית א' או ב' ובסי' ג' שלאחריו הרבה להשיב על מה שהשיגו הר"י מולכו בספר שלחן גבוה סי' ז' דכל דבריו א' המה דאם יש להטריף אינו משום שהיה מוציא רעי מב' מקומות רק מטעם יותר רגל והרב המחבר חזר וחיזק הוראתו דאדרבה אין יתרת רגל מן השם להטריף רק משום ספק יותר במעי והדר דינא דאין לו תקנה רק לשוחטו בלא ברכה ולבדוק אם יש לו ב' חלחוליות ע"ש ועל דברת המעשה הזר הנז' הבט ימין להרב גבול בנימין על שו"ב בדף אחרון דבר פלא כמעט יותר מזה שבערב כפור שנת תע"ג שחטו תרנגולת א' ופתחוה ולא מצאו בתוכה לא לב לא קורקבן ולא מרה רק מעט מבשר הכבד ובני מעיה היו כמו שלחופית מלאה מים ואמרו שהיתה הולכת בבית כבריאה כמו רביע שנה ונשאל בזה הרב שבות יעקב והטריף וא"ל שהוא דבר פלא:

יד כוליית בהמה גסה שנשחטה בחנות עובד כוכבים ואחר זמן עבר משם יהודי א' וראה שהיתה בה בהרת שחורה ולא נתברר הדבר אם היתה מגעת ללובן שבה וכבר היה הבשר מלוחה והתירה (שם סי' י"ד):

הד"ט ועיין להרב פרי האדמה ח"ד דף כ' ע"ד דאירע בעיר הקודש ירושלים שנמצאת כוליא א' ובה שלחופית שחורה מאד והטריפו אע"פ שחתכוה ונמצאו בה מים זכים שהגיעו עד הלובן כיון שהמים עשו רושם שהיה הלובן שלה משונה קצת מחמת הריעותא ועיין לפר"ח סי' מ"ד ססק"ז וכנה"ג שם אות ה' בשם הראב"ד ועיג"כ להרב כנסת יחזקאל סי' כ"ה דפתחי תשובה פתח לשאלת חכם הרב פנים מאירות בדין מוגלא בכוליא דדוקא לקותא בעינן שתגיע הלקות ללובן אך במוגלא אף שלא תגיע ללובן טרפה וכדעת הרש"ל והרב"ח ורט"ז ורש"ך המחמירים שלא כדעת מי שהשיג על הרב

פר"ח שרצה לעמוד לימין מרן ע"ש ועיג"כ להרב בעי חיי סי' ס"ה בנמצאו אבנים במקום חריץ דכשר דהיינו רביתייהו וכפסק מרן בתורת חטאת כלל פ"ט סי' ו' בשם רוקח שלא כרש"ל ורב"ח דמטריפין אם הן במקום חריץ גם מרן פסק סתם להכשיר ולא חילק בין מקום למקום ועיג"כ לו שם סי' ס"ו שביאר מ"ש בשיעור כוליא שהקטינה עד כפול ובגסה עד כענבה דדוקא בבהמה וחיה אמרו כן ולא בעוף וכ"כ הריב"ה בסי' מ"ד בשם רשב"א ושכן הורה הרמב"ם גם האגור בשם הר"י מולין והרב ל"ח סי' רל"ג וזולתם רבים הסכימו להכשיר אלא שהר"א סיים דראוי להחמיר ולדידיה שיעור כוליית העוף הכל לפי גדלה וקטנה אמנם אין אנו צריכים לזה שכבר פשט המנהג שלא לאסור שום טרפות בכוליא של עוף:

טו הורה להכשיר תרנגולים זכרים המסורסים ולא חיישינן שניקב א' מבני מעיים בתפירת העור או להפיכת בני מעיים בהחזרתם לפנים דודאי כל המתעסק בזה בקי ומומחה הוא שלא לנקוב בני מעיו ושלא יהפכו ושאח"כ נדפס דמשק אליעזר על חולין וראה שהתיר בשופי כוותיה וטעמיה (בעי חיי סי' ס"ח):

הד"ט גם בכה"ג שלו סי' מ"ו הגהת הרב"י אות ט' ראיתי שכ"כ בפשיטות ושמחתי בו ובתורתו שכוונתי לדעת גדולים כאלו בענין אחר כיוצא בזה הזכרתיו לעיל סי' ב' אות י"א. ועיין להרב זרע אמת ח"ב סי' ט"ו אות ח' שכתב בשם מהרי"ב דעוף מסורס בלי שום היכר חתוך ותפירה שפתחו בני מעיו ונמצא מעי האחרון סמוך לסופו בין עור לבשר סרוך ולא נמצא בתוכו רק ביצה אחת והטריפוהו כדעת הרב ל"ח פ' אלו טרפות סי' רע"ד אמנם הרב שבות יעקב ח"ב סי' ס"ח החליט להכשיר וכרש"ך סמ"ו סק"י והסכמת הפר"ח שם ודלא כהרב ל"ח הנזכר:

טז עמד בשמועתו להתיר כמ"ש במנחת יעקב שלו בדין נקבים המצויים להיות בטחולי עגליו. דרט"ז סי' מ"ג התיר ורש"ך בנקודות הכסף השיג עליו (שבות יעקב ח"ב סי' ס"ה(: הד"ט ועיג"כ להרב מעיל צדקה סי' י"ז שהביא דברי רשב"א סי' שפ"ג והגיה לשונו להבנת דבריו והביא ג"כ דברי הרב צ"ץ סי' ע"א ונשא ונתן על מ"ש הרש"ך ודבר שבכלל הוא שרוב הפוסקים מתירין ונראין דבריהן ודחה ג"כ מ"ש הפר"ח שם סי' מ"ג ס"ק ב' שהסכים לאסור עפ"י ראיית הש"ך ועיין להרב נודע ביהודה סי' ז' ולהרב עה"ג סי' ק"ך ולהרב פני יהושע סי' י"ג וט"ו שכלם מקילין ועיין למהר"י הלוי סי' ל"ה ול"ו דפסק דטחול הנקוב בראשו העב טרפה אף אם הנקב במקום הדק שבו ועיג"כ להרב זרע אמת ח"ב מ"ש בקיצור הלכות טרפות סי' מ"ג רמזתיו לעיל בענין בועה בטחול באות יו"ד יז ידיו רב לו יד כותבת תשובה א' מהרב עפר יעקב סי' ע"ד כ"י על דבר טחול שנמצא בו

ב' פיצולים דלדעתו אף אם היה להם תואר טחול יש להקל ולא להחמיר והביא דעת הפוסקים שהסכימו להתיר בענין יתר כנטול אם ניטל שכנגדו ג"כ או היתר בלבד או מקומו עמו (פחד יצחק אות ט' ערך טחול מפוצל):

הד"ט ועיין להרב פר"ח שם סק"י דסתר דברי הרב"ח להטריף ב' טחולים אם הם דבוקים בצד העב אפי' בהפ"מ ושלא כמור"ם דליתא כיון דאין טעם איסור היתר רק לפי סברת הרמב"ן בפירושו בדין יתר כנטול דמי ע"ש: (שייך לעיל בסי' ד' אות ד') אחר סמוך לצאת מתחת המכבש ראיתי שבאות ד' יש בו טעות ושמתיבת אמנם עד מספקא יתר ונטול הוא ובריש אמיר בהגהתי החלושה יש להוסיף מדעתי הקלושה סדר אלה הדברים משה ודא"י הוא ידע מאי קאמר ואני אני הוא שאין בי ידיעה להבין דבריו על בוריין אשר דבר משה דמהרי"ט ורט"ז כתבו דטינרי לא מיקרו ריעותא ומשם הואיל משה באר דבועה במקום מרה אינה מטרפת דלדידיה ז"ל דינא דבועי ודטינרי חדא מלתא היא וכיון דטינר לא מיקרי ריעותא בועא נמי דכוותיה והיינו דהרב ז"ל פתח בכד וסיים בחבית וזימנין נקט בועה וזימנין טינר דלדידיה ז"ל היינו כד היינו חבית. גם הרב גור אריה שם פתח בטינר וסיים בבועה משמע דהני והני רבנן קים להו דבועה וטינר שויין בדינייהו והוא ברור. ולענ"ד הקצרה יפלא הדבר מאד ממה שפסק מור"ם בסי' ט"ל ס"ח בדין סרכא תלויה דאם יוצאת מטינר כשרה ואם מהבועה טרפה וא"כ איך פשיט מני"ר בעיא דבועה בכבד ממ"ש הרט"ז דטינר לא מקרי ריעותא ורט"ז גופיה שם בסס"ק י"ג מחמיר בבועה להצריכה משמוש משא"כ ביוצאת מטינר. והרט"ז עצמו בסי' ל"ז סק"ג כתב דשאני בועה מטינר דאלו ביוצאת מטינר כשר וטעמא טעים משום שאין עליו כלל שם לקותא ואלו בועה לקותא היא ע"ש וכיון שכן היכי יליף מני"ר הכשר הבועה מדין הטינר דהא תניא דלא לקותא והא תניא דהוי לקותא. וכאשר ראיתי כן תמהתי להרב המופלא מהרי"ך נר"ו אשר בא זכרונו לטובה לקמן שלא העיר כלום בפרט זה בספרו הבהיר. ולא זו אף זו קורא נעים ראה וחדש תמיהה קיימת שגם מהרי"ט ח"א בסי' ע"ז שפתיו ברור מללו לחלק בין בועא לטינרי בדין סרכא תלויה דמסיק התם דלא אסרינן לה אלא דוקא כשיש בה מים או ליחה אבל תלויה ע"ג צמחים קשים (דהיינו טינרי) לא חיישינן להו וכבשר חי דמיין ע"ש ועיין וכו' (כהובא שם בנדפס):

יח נשאל בדין אווזא שהיה טמון בבשרה נגד חלל הגוף קנה דק ארכו זרת ולא היה ניכר שום רושם וריעותא מבפנים ולא מבחוץ והשיב לשואל לשלוח לו משופרי שופרי דליכול ליה דאין לדמותו לאשר חשב השואל למ"ש מרן סי' מ"ח סי"א בשם הרשב"א וא"א לומר בניד"ד כמ"ש ג"כ מרן סי' נ"א ס"ג דדוקא בבהמה אמרינן דדרכה להתחכך

בכתלים ולא בעוף וכמ"ש הרב"ח ורש"ך ופר"ח דלא כרט"ז דמיקל בלי ראיה מכרעת ומ"מ דעת הרב המחבר להתיר ולא נדפסו ראיותיו כי אמר דא"צ בשש אף שהאריך אצלו (יד אליהו סי' ס' והנמשכים):

הד"ט מי יבא אחרי גאון ישראל וברוך היודע מה תשובה השיב ומה הן ראיותיו מ"מ אין לנו בעניותין ידיעה למה אין דבר זה צריך לפנים דנהי דהכי פסק מרן בדין קורקבן דתולין להקל מ"מ למה לא נחוש למ"ש הרמ"א שם שיש לחוש לסברת האוסרין חוץ במקום הפ"מ גם הפר"ח לא גילה דעתו היכן נוטה דזיל הכא בסקפ"ו מפרש טעם האוסר וזיל התם בס"ק כ"ד מפרש טעם דמתיר גם הרב זרע אמת בקיצור הלכות טרפות שלו סי' מ"ט אות קצ"ו ראו הביא לנו דברי מרן ודברי מור"ם ויהיב טעמא לדין ולדין בלי גילוי דעתו דעת עליון וא"כ אם הדבר כמעט שקול בדין קורקבן שאפשר דדרך ושט אתא לא כ"ש בניד"ד דביותר יש לתלות שמצד החלל ע"י נקיבת איזה אבר בא ונכנס בבשרה כיון שאין דרכו של עוף להתחכך בכתלים ולא תהיה סברתו של הרי"א הנזכר כרט"ז דלא חילק ידע בין בהמה לעוף אכתי מידי ספק לא יצאנו שמא ניקב הושט או הקורקבן ומשם בא לבשר דרך החלל אם שנאמר דאע"ג שדרכו לבא המאכל דרך הושט מ"מ אין דרכו לנקוב ולצאת לחלל כמו שלדעת רט"ז דרך העופות ג"כ להתחכך והוי שכיח טפי הא מהא ואינו נכנס בנד"ד ספק שקול ומש"ה התיר הרי"א הנזכר בפשיטות ואמת יהגה חכי דאי ליתא כי האי לקמן הייתי מיראי הוראה אם לא יצטרף לזה איזה צד אחר להקל ועיג"כ לעיל סי' ו' אות ו':

יט אסר בהמות הנמצא לקות במעיהן ואומרים שהוא מחמת עשב א' שאוכלות ומתות והרב המבי"ט בח"א סי' קנ"ו השיג עליו איזה השגות והחליט להיתר ומרן ז"ל השיב כל השגותיו והחזיק אהוראתו לאיסור ומ"מ עמד המבי"ט בשמועתו ואחריו נטו הקצבים והאכילו מהבהמות ההן ויד ה' היתה בעם וחלו כמה וכמה מהאוכלים מאותו החולי עצמו שחלו הבהמות שהיה להן שלשול דם ב"מ ומתו בעו"ה עשרה מישראל וכראות כן הרב המבי"ט הודה לדבריו וכן פשט המנהג לאסור (אבקת רוכל סי' ריג):

כ בהמה רבוצה לישחט ובעל הבהמה כמתעסק בסכין שבידו נגע בצוארה בעוקצו של סכין ועקצה ולא יצא ממנה דם ותיכף שחטה ומצא הושט נקוב במקום העוקץ כיון דלא יצא דם חזקה שלא ניקב דסתם נקב מחיים מוציא דם וא"כ איכא למימר דלא ניקב לא העור ועוד כיון שלא היה מתכוין לתחוב לא עביד שינקוב כל העור וגם הושט א"כ ודאי היה נקוב מקודם ואף אם נתכוין לתחוב מ"מ מידי ספקא לא נפקא ולא גרעא ממ"ש בעצם המפרקת שנפגם וכדתניא כל ספק בשחיטה וכו' ואמר עוד דנפקא לן מידי באותו

בעיא דאפי' אי הוה בריר לן דלא ניקב אלא ע"י תחיבת סכינו של זה פסולה דהו"ל ניקב הושט ותיכף שחט דפשיטא דפסולה ע"ש (שם סי' רי"ד): הד"ט חלילה לי מה' לחלוק על נזר ראשנו רק להתלמד דוקא קא אמינא שלא זכיתי להבין אמרי פי קדוש במ"ש דכיון דלא יצא וכו' דלא ניקב רק העור וכו' ודבריו ז"ל שגבו ממני דאי אמרינן דניקב העור אף שלא יצא דם האיך איכא תו למתלי שלא ניקב הושט דאטו דרך הושט להוציא דם ולא העור ואיפכא מסתברא כי אין מחזיקין דם בבני מעיים וברור הוא דהושט בכלל דקין וא"כ אי אמרינן דהעור ניקב אף שלא יצא דם וגם הנקב שבושט מכוון נגד נקב שבעור אין לך שור שחוט מזה וברוך היודע:

כא ידיו אמונה במעשה שבא לידו של מהרש"א מהזקנים בדין עוף א' שלא היה לו רק סניא דיבי א' מהב' הרגילים להיות בעופות וככתוב בדברי קדשו על הרב גאל"ו בהגהותיו ופסק הרש"א הנזכר להטריף וכן הסכים הרב המחבר ושהגם ששתקו קמאי לית לאכשורי בטעמא קלישא עד אשר נדע בודאי דבמינים אלו עצמן דשכיחי באיטליאה אית להו חדא וכולי האי ואולי (חיים שאל ח"א סי' י"ו וי"ז):

הד"ט וזה לי רבות בשנים טרם יתפרסמו תשובותיו הנחמדות נשאלתי מחד מינן נר"ו על דבר זה והשיבותיו דבר דלענ"ד אין מקום להטריף ואדרבה הוכרחו למצוא מקום להכשיר בדאית תרי ושיש להקל מטעמא דהיינו רביתייהו וכמ"ש אצלי בשותא דינוקא סי' ע'. והבאתי ג"כ ראיה ודוגמא לזה ממ"ש רש"י ז"ל בחולין דף ח"ן ע"ב דהעיד ר' שילא על בני מעיים היוצאים מהבהמה כא' שהיא טרפה וכנגדן בעוף כשרה ופרש"י דעוף זימנין הכי ואע"ג דלא משתכח להו הכי קיים להו ע"כ ואחר זמן וזמנים באתי לקריאת ספר של הרב פחד יצחק וראיתי שם באות י' ערך יתר כנטול דכתב דבשנת תצ"א כתב הרב אשש"ב ממנטובה להרב המחבר שנחלקו חכמי עירו בזה והשיב הרב המחבר ששאלו לנשים רבות שע"י פתיחת העופות ורובן אמרו שלא מצאו מעולם ב' סניא דיבי וקצתן אמרו דלפעמים מצאו א' לבדו ושמעולם לא שמעו ולא ראו מי שאסר וכו' והיינו רביתייהו דאמרי' להקל דוקא הוא דאמרינן ולא להחמיר ושבעירו פיראירא בשנת תע"ג הובאו בישיבה כללית יותר ממ' עופות ביום א' גדולים וקטנים והיה בהם דק היוצא מהדקין כענף מן הבד ואינו חוזר ומתערב והיה בדעתם להטריף וקם א' מהמורים והעיד דהיינו רביתייהו בעופות ושכן ראה לזקנים שקדמו שהתירו ועמדו למנין ביום ההוא והכשירו וקבעו מסמרות נטועים הלכה לדורות כסברת המקילים כיון דג"כ אנן סהדי דהיינו רביתייהו עוד שם האריך קצת ע"ש והעתקתיו סמוך לתשובתי הנז' ושמחתי כעל כל הון שכוונתי לדעת גדולי הוראה להכשיר ושוב נדפס ספרו של הרב מהרו"ך וראיתי

בזרע אמת שלו בסוף ההשמטות סי' ב' דעמד גם הוא נר"ו על זה ולא הסכים לסברת הרש"א והרא"ש הנז' ושנה לו בפשיטות להכשיר ומטעמא דאמינא דלהקל אמרינן היינו רבייהו ולא להחמיר ע"ש וע"ע לו שם בתשובותיו סי' י' בדין הענפים היוצאים מהדקין ע"ש:

סימן ו

דיני שבירת ידים ורגלים. וצומת הגידין. ושמוטה אות א עצם הקולית של עוף שנשבר ונקשר שנית שלא כסדר ברייתו ואין ריעותא ניכרת בחוץ דעתו ז"ל דלכ"ע כשרה כי לא דבר מהריק"ו שורש ל"ח בענין זה אך בנשבר השוק למעלה מצומת הגידין פלוגתא היא בין מרן ורמ"א ויש לסמוך במקום הפסד לסברת הרב איסרלין דמכשיר בדיעבד (אהלי יעקב סי' ס"ז):

הד"ט וכמה הוא הפסד מרובה עיין להרב פחד יצחק אות ה' ע' הפסד מרובה שהאריך קצת והביא סברות שונות של פוסקים ראשונים ואחרונים ומסיק דלדעתו הכל לפי הזמן והמקום ואדם לפי ערכו והכי מסתבר לענ"ד ועיג"כ להרב ן' המחבר שמש צדקה בחי"ד סי' ל' ולהרב זרע אמת ח"א ס"ס יו"ד ולקמן סי' י"א אות י' ועל דבר עצם הקולית הנז' הביא הרפ"י הנז' בשם מי שלא הוזכר שמו דמסיק ומחליט דלא כמהריק"ו וכל היכא דלא ידעינן דאין עור ובשר חופין את רובו כשר בין אם חזר ונקשר בין לא חזר ונקשר ואף אם נהגו להטריף מנהג טעות מיקרי ועיין להרב מטה יוסף ח"ב מסי' ט"ז עד י"ט שהביא כל מ"ש הרב א"י הנזכר והאריכו הוא והרב חתנו על כל פרט ופרט ע"ש וראיתי להרב פחד יצחק אות ק' ערך קולית במהדורא בתרא שלו שהשיבו ב' ת"ח תלמידיו דאם בעת אכילת העוף נמצא שבירת הקולית ושאשי"י לא מחזקינן ריעותא בעור כיון שלא ראו המורט והמבשל כלום וכדעת הפר"ח וכן יש להתיר כל מיני שבירה בגף העוף קטן או גדול ואף שיש עוקץ בשבירה כל זמן שהעוקץ רחוק כרוחב גדול מהגוף כדינו והסכים עמו הרב שלמה מלויקיו והרב נתנאל הלוי השיב דלדעתו תלוי במנהג המקום דאם דרכם לפסוק כמרן דבר פשוט הוא דלא מחזקינן ריעותא כיון דלמרן סגי בעור ובשר חופין רובו ובעוף שעורו רך גם העור מצטרף בבשר וא"כ בשהעור שלם אחר הבישול קרוב הוא לודאי שלא היה שם ריעותא אך אם נוהגים כמור"ם היה חוכך להחמיר כיון דלדידיה אסור אף אם עור ובשר מקיף מכל צד וגם הרש"ך דבר"ס נ"ה מחמיר מ"מ בססק"ז אישר וקיים המנהג ומ"ש הפר"ח בזה אינה ראיה להיותו ממנהג ספרדי ע"כ ועיין להרב צבי סי' נ"ח ובמנחת יעקב כלל פ"ו סקי"ז ומטה יוסף סי' י"ז שהביא סברת

הפרח שושן שהחמיר ודחה הוראתו בסי' י"ח ובסי' י"ט הודה במקצת להרפ"ש הנז' ע"ש ועיג"כ בשמש צדקה בחי"ד סי' כ"ו ונו"ן דכתב דמנהג אלקונא משנים קדמוניות להטריף כסברת מור"ם כל שנשבר ולא חזר ונקשר שאשי"י אף שעור ובשר חופין אותו וליכא שום ריעותא ואם נמלח או נתבשל בתערובת בשר אחר ע"ל סי' י"א אות ז' ועיג"כ להרב דבר משה ח"ג סי' ב' שגם הוא מהמחמירים וע"ל אות י"א:

ב בהסכמה עלה עם המורה שאסר אווז א' שלא היה יכול לילך על רגליו ונפוח למעלה מארכובה ועצם הארכובה היה בולט לחוץ יותר מרגל אחר מפני חשש פסיקת רוב א' מהגידין אשר שם כי כשיש ריעותא במקום ההוא יש לחוש לפסיקת הגידין כמ"ש התשב"ץ והגהת סמ"ק וריר"ו בשערים וראבי"ה והרא"ש פ' בהמה המקשה כיון שאין אנו בקיאין בבדיקות הדקות כאלה (שו"ת הרב עזריאל דאיינה כ"י סי' ע"ב):

הד"ט ומ"מ כיון דבספיקא קיימא אם נפסק א' מגידיו או לא שרי להשהותו כל שחזר ונקשר שאשי"י וכ"פ בפשיטות הרב מכתם לדוד סי' ט' דשרי להשהותו מעת שנקשר היטב יב"ח ולא חיישינן לתקלה וע"ל סי' א' אות נ"ה ולקמן אות ד' וח' ודע שמה שאין אנו בקיאין בבדיקות דקות כאלה היינו דוקא בבדיקת הגידין עצמן אך אם יש ריעותא ורקבון בבשר בעוף יש להחמיר ובבהמה יכולין לבדוק וכ"כ הכנה"ג סי' נ"ו אות נ"ג והרב שבות יעקב ח"ב ס"ס ס"ד וכן מנהג פירארה כמ"ש הרב פחד יצחק אות צ' ערך צומת הגידין וע"ל אות י"א:

ג התיר בלי פקפוק אווז א' שהיה לו גף א' קטן ולא היה ניכר אם נחתך מחיים או נולד כך שאף אם נחתך כיון שהנשאר היה כד' אצבעות רחוק מהגוף אין ספק דכשר וכמ"ש מהריק"ו שורש ל"ח ואחרי דבריו מי ישנה (שם סי' פ"א):

הד"ט יפה כוון במאמרו אמת שלא היה ניכר אם נחתך מחיים או נולד כך ומש"ה הוצרך למטעם טעמא דהנשאר היה כד' אצבעות דאם ניכר שנולד כך בלי אגף כלל אין מקום להטריף והו"ל כנשבר סמוך לחבורו לגוף לפנינו דאמר מני"ר הרפ"ח ז"ל בסי' ג"ן ס"ק ז' דתקנתו הוא לשבר הגוף לגמרי כי היכי דלא לינקב הריאה ובהכי כשרה לכ"ע ע"ש ועיג"כ לקמן אות ס'. והיה מקום להכשיר בנידון הנזכר אע"פ שלא נשאר בו רוחב גודל מכח ס"ס דהיינו ספק מחיים ספק לאחר מיתה ואת"ל לאחר מיתה ס' ניקב הריאה ס' לא ניקבה ועיין במור"ם שם סעיף ד' בנמצא הגף שבור וכו' ומ"מ יש להסתפק בדבר מההיא דיש מי שאומר שהביא הרפ"ח הנזכר שם סק"ח דאם נמצא גף יתר בעוף דינו כשמוטה וטרפה אע"ג דלהפר"ח טעות הוא ע"ש וכמו שכן מצאתי בגליון פר"ח שלי כ"י וז"ל יש מי שכתב וכו' זו היא סברת הפרישה לסברת הרשב"א בדין יתר כנטול אבל

החילוק מבואר כמ"ש הר"ן ורב"ח ושלכן בין ביתר בין בחסר הגף מבריאתו יש להכשיר אפי' לדעת הרשב"א ע"כ וע"ל אות ט' ועל ענין הס"ס הנז' ראיתי ג"כ שיש להתיישב עליו דלהרפ"ח ז"ל ספק הבא מחמת חסרון הידיעה לא מיקרי ספק וכמ"ש שם בסק"ט ע"ש וראיתי בדף כ"א בשו"ת של חכמי ת"ח של אמשט' סי' ז' שחילק ידע מיני הספקות לד' מינים הא' הוא הספק אשר הבירור אפשר במציאות הב' שטבע המציאות מונע בירורו. הג' אשר הוא אפשרי לזה ולא לזה לעמוד על בוריו. הד' שהסכימו החכמים למנוע בו הבירור ולכל א' וא' מהם הביא ראיות ללמוד מהן שספק מיקרי לפי דעת הראשונים אלא שבמין הג' היינו אפשר לזה ובלתי אפשרי לזה נסתפק הרשב"א בבית ז' שער ד' לדברי הראב"ד ולדעתו יש לדונו ספק אלא שעל הצד היותר טוב כתב מה שכתב ע"ש ודעת הפוסק הנז' דכולהו מיקרי ספק ותמה על מרן ז"ל דפסק לאיסור בדין זה ודסתרי הדדי דבריו אלו במ"ש בסי' פ"א מאיסור הגבינות בשאר טרפיות והיתרם בטרפות הסירכא והביא ג"כ מ"ש הרב משאת בנימין בדף ס"ב דחולק גם הוא על מרן והרמ"א בדין שבירת הגף ע"ש דלענ"ד יפה אמרו אלא כן אמרו הלכה האחרונים ז"ל וכסברת הרפ"ח הנזכר דבספק אפשרי בירור לזה ולא לזה לא מיקרי ספק ועיין לו שם בכללי ס"ס שלו אות י"ז ועיג"כ להרב זרע אמת ח"ב בקיצור הל' טרפיות סי' נ"ג אות רמ"א וסי' נ"ה אות רנ"ט שהחזיק במעט את המרובה ע"ש:

ד נשאל לברר מקום צומת הגידין בבהמה ובעוף והשיב דפשיטא דבין בבהמה בין בעוף היא למעלה מהרגל הנקרא גינוקי"ו ולא קרוב לפרסה והכי אמרינן בפ' בהמה המקשה א"ר אסי דעילויה ערקומא היכא דפרעי טבחי ופי' הר"ן ערקומא עצם קטן דמחבר השוק והרגל וכתב רש"י היכא דפרעי מקום שפורעין הטבחים להפריש הבשר מהעצם כשמנקרין ולא במקום שמתחיל להפשיט העור של הרגלים ע"כ וכתב מרן שהערקום הוא מה שקורין קוג"י (בלע"ז בארוקינק"ו) שמשחקין בו התינוקות וכו' הרי שצומת הגידין היא למעלה מהגינוקי"ו וקרא שוק למה שאנו קורין אותו קוש"א ורגל למה שאנו קורין אותו גאמב"א וכ"כ הרשב"א סי' כ"ט. ודבר ברור הוא שצומת הגידין בין בעוף בין בבהמה בעצם האמצעי הנקרא שוק ובעצם התחתון הנמכר עם הראש שנקרא רגל יש עצם קטן הנקרא בארוקינק"ו וכו' ובס"ס כתב וז"ל ומדעתי נסתפקתם ממ"ש הרמב"ם צ"ה בעוף הוא בעצם התחתון בעשוי קשקשים וכו' ואינו כן שגם הוא חזר בו בלי ספק ובסי' ק"ס כתב ששמע בפי' שחזר בו הרמב"ם ע"ש ובהריב"ש סי' קנ"ד וריר"ו נתיב ט"ו והמורם מכולם דצ"ה בקוש"א ולא בגאמב"א ואם ישבר השוק במקום שעושה אותה

טרפה אפי' חזר ונקשר כל שלא נקשר שאשי"י ונשתנה מראית הבשר טרפה ועיין להריק"ו שורש ל"ח ומהרי"ק ס"ס נ"ו (מקור חיים שו"ת כ"י סי' ח'):

הד"ט גם בתשב"ץ ח"ב סי' קע"ב כתב דחזר בו הרמב"ם ושצוה לתקן ספריו ע"ש ועיגב"ל סוף אות י' ואם הגידין הם בצד פנים או בצד חוץ של השוק עיין להרב מעיל צדקה סי' ל"ז דתמה מאד על מ"ש הרב בית הלל דלכ"ע צ"ה של עוף הן לצד חלל דליתא דאדרבה לא ראה מימיו נוהגים כן ועוד מאי לכ"ע דקאמר אחר שכתב הרא"ש בשם רש"י ורבותיו דהן לצד חוץ שלא כסברת הראב"ד ועוד הרי הרשב"א הר"ן והרא"ש והר"י ן' חביב חששו לדברי שניהן וכ"פ מור"ם הגם דלדידיה מ"ש מרן תחלה בסתם שהם כלפי חוץ עיקר ונשא ונתן קצת באיכות וכמות הגידין והעלה להחמיר כל שנרקב מכל צדדי הרגל במקום צ"ה אפי' במקום הפ"מ וצורך שבת ע"ש וע"ל אות ב' ועיג"כ לרש"ך סי' נ"ו סק"ב דגם הוא כתב כי לא ידע מנ"ל להרעט"ז לומר דנהגו כסברא הא' דלצד חוץ היא ולא לצד פנים כסברת י"א אלא כרש"ל ורב"ח דהכי נהוג לחוש לשניהן ע"ש גם הרב אלשקאר סי' מ"ה כתב כן ע"ש ומדבריהם נראה לענ"ד דמ"מ לכבוד שבת והפ"מ יש מקום להכשיר מצד פנים כיון דלמרן דסתם מעיקרא בסעיף ב' אינם אלא כלפי חוץ ובסעיף ח' כתב דבעוף הן בעצם האמצעי כבהמה ומור"ם נמי דבסעיף ב' כתב דכן עיקר לדינא לא הגיה כלום בסעיף ח' א"כ נראה פשוט דאבתרייהו גררינן ודוקא לחומרא בעלמא מחמירים אפי' נרקבו מצד בפנים בלבד ודיינו להחמיר בהפסד מועט ושלא לכבוד שבת אך בהפ"מ וצורך שבת אם יסכימו רבותי נלענ"ד להקל ודברי הרב המחבר הנז' נראים מסכימים לזה דאמר מר להחמיר בשל עוף כל שנרקב מכל צדדי וכו' אף במקום הפ"מ וצורך שבת וכנז' הא אם נרקב רק מצד דלעיקר דינא כשר אה"נ שיש להקל במקום הפ"מ וכבוד שבת:

ה בהמה שנשברה ידה במקום שאינה נטרפת רק שהאבר עצמו אסור כדין אבר המדולדל חלבה מותר דכיון דאסרינן האבר משום דהוי כחתוך מחיים איך נאסור החלב הבא מכלל האברים ובאבר זה נחמיר בחתוך לגמרי ובכה"ג כתב הרב בית יעקב סי' י' בתרנגולת שנשתברו אגפיה רחוק מהגוף דביצתה מותרת אך השיגו במ"ש להקל גם מטעמא דהוי איסור דרבנן דליתא דהא הרמב"ם בפ"ה מהל' מ"א פסק דאבר המדולדל איסורו מדאורייתא וספקו לחומרא וכ"פ הפר"ח בסי' ס"ב סק"ז אך מטעמא דהויין תרי חומרי דסתרי הדדי יש להתיר החלב והביצה וכנז' (שבות יעקב ח"א סי' נ"ג): הד"ט ולענ"ד קצרה אין השגתו על הרב"י הנזכר השגה דנהי דלרמב"ם אבר המדולדל אסור מה"ת ולזה הסכים הרב פר"ח וכנזכר אמנם הרב פר"ח כתב שם איהו גופיה דרש"י

ותוס' ורוב הפוסקים פליגי ארמב"ם וכיון שכן לא יהא אלא ספק אי קי"ל כרמב"ם או כרש"י ותוס' ואי משום ספק זה נחמיר בזה ובזה אין אנו בגדר העושה כחומרי שניהם דסתרי הדדי רק כההיא דר' עקיבא בר"ה דף י"ד ע"ב דקאמר הש"ס ר"ע אסתפק ליה ולא ידע אי וכו' ומש"ה נהג ב' עשורין ע"ש:

ז נמצא מחט בעובי ירך העוף אם הוא עוף בייתי שדרכו לחכך יש להקל כדין בהמה שבסי' נ"א ורט"ז שם סק"ד דלא כרש"ך שם ובנקה"כ שהטריף כהרב"ח ורפ"ח בסק"ד אף בעוף אשר תעוף בשמים יש להחמיר (שם סי' ס"ז): הד"ט הכל יודעין כמה נתחבטו הפוסקים ראשונים ואחרונים בדין נשבר השוק במקום צה"ג אם חזר ונקשר שאשי"י או לא נקשר יפה דמידי ספקא דפלוגתא לא נפקא דיש אוסרין ויש מתירין אם לא נשתנה מראית הבשר וכמבואר באורך בסי' נ"ו וע"ל אות י"א האמנם אם לא נשבר העצם והעור שעל צה"ג לקוי אף למטריפין בעוף אינו רק לחומרא בעלמא לפי שאין אנו בקיאים בבדיקת צה"ג וה"ה אם נפוח שם ונצרר הדם נחלקו בו כמבואר במור"ם שם סעיף ט' ועיין לרב"ח בתשו' סי' קל"ג דס"ל דאין הפרש בצרירות הדם בין למעלה צה"ג מצד העור בין למטה כלפי העצם ומ"מ כתב הרש"ל דהכל לפי הניפוח שנראה שיש בו רקבון שיש לחוש לפסיקת א' מהחוטין ואם נחתך העצם שלא במקום צה"ג אתאן למחלוקת אחר דיש מכשירין לגמרי וכדעת מרן בסי' נ"ה ס"ה ויש אוסרין כדאיתא התם וכן אנו נוהגין וכמ"ש הדב"ש סי' קנ"ו ורש"ך ח"א סי' קל"ד ועיין להרב בעי חיי סי' נ"ז ועיג"כ לקמן אות י"א ומ"מ לגודשים ג"כ את המדה ומחמירים ביותר אינו אלא משום שבירת עצם אמנם אם העצם שלם מן השבר אף אם כל הבשר והעור נתמסמסו ונרקבו לא מצאתי בעניותי דבר מפורש ממי שיחמיר בדבר ואל תתפסני קורא נעים ממה שעדיין לחלוחית הדיו קיימת מהרב שב"י הנז' שאף בנמצא מחט בעובי הירך של עוף הדבר תלוי במחלוקת גאוני עולם אפי' בעוף בייתי וכ"ש באשר תעוף בשמים והדעת נותנת דאם בנקיבת הבשר ע"י מחט בלבד החמירו המחמירים כ"ש כשנרקב כל העור ובשר לא כן ידיד נפש דע"כ לא החמירו משום לקותא ונקיבת העור ובשר אף בהיות העצם קיים אפי' שלא במקום צה"ג רק מטעמא דתלינן דמהדקין שניקבו נכנס בבשר הירך כיון שאין דרך העוף להתחכך וא"כ לא בא שם המחט מבחוץ וכמבואר יפה בפוסקים סי' נ"א ולעולם דבליקוי הבשר והעור שלא במקום צה"ג דהיינו מחצי עצם האמצעי לצד הגוף אפי' למי שאינו יודע לשער וכמ"ש מור"ם סי' נ"ו ס"ט וכ"פ הרב תורת חטאת כלל פ"ז דין י"ב ורוקח סי' ת"ד ורב"ח ורט"ז ורש"ך דלעולם אין צה"ג למעלה מחציו אפי' בעוף קטן וכ"כ הרב כרתי ופלתי שם אות ה' וז"ל ולעולם אין צה"ג וכו' פי' בעוף קטן כמו

יונה וכדומה שרוחב אצבע יותר מחצי אבר די בחצי אבר ובתרנגולת שחצי אבר יותר מרוחב אצבע די באצבע ופשוט הוא עכ"ל ואלה ג"כ דברי הרב פרי מגדים בשפתי דעת שלו אות י"ג מחצי העצם או אצבע בעוף אין צה"ג ונשבר ואין הריעותא כלל בעור ובשר אין להקל אם לא בהפ"מ ואם יש ריעותא בעור ובשר ולא נקשר יפה אין ראוי להקל אף בהפ"מ ומיהו אין גוערין במיקל בהפ"מ וצורך גדול ובנקשר יפה שרי אך אם לא נקשר כלל ויש ריעותא חוששין לדעת רש"י אף לצורך גדול ובעצם הקולית נמי דינא הכי זולת סמוך אצבע לגוף אף אם נקשר יפה לא מהני מחשש איעכול ניבי עכ"ל דהמורם ממנו דהכל תלוי בשבירת העצם וקשירתו אכן כל שהעצם לא נשבר מעולם דבר פשוט הוא לענ"ד להכשיר שאין לקוי ורקבון העור ובשר כדאין להטריף כיון שהלקותא היא שלא במקום צה"ג ואדמקיפנא דרי איעול בהא דדרך כבושה לפנינו בחולין דף מ"ט ע"ב דעלה דתניא אין אומרים בטרפות זו דומה לזו ואל תתמה שהרי חותכה מכאן ומתה חותכה מכאן וחיתה פירש"י וז"ל שהרי חותכה מכאן בצה"ג ומתה דמטרפה בכך חותכה מכאן למעלה מצה"ג וחיתה שחתך הבשר עד העצם כשרה כדאמרינן בבהמה המקשה וכו' עכ"ל והיש חיך מתוק מזה לאגמורי לן דשלא במקום צה"ג אפי' נחתך כל הבשר כשרה ומה שיש לעמוד על דבריו דלדוגמא נקט הא ולא דבר אחר כבר עמדו בו הרב ל"ח אות ז"ך והתוס' ז"ל על רשב"ם בב"ב שגם הוא הביא למשל מ"ש רש"י הנז' ואין כאן מקומו ועד אחרון עיין להרב מחזיק ברכה שם אות ד' וה' דבא לו בארוכה בבקיאותו ופלפולו העצום ע"ש ולכל הדברות ולכל האמירות מאשר וכל אשר שזפתו עין עטלף שלי לא ראיתי מי שיחמיר בזה כלל בנרקב או ניטל העור והבשר אפי' עד העצם שלא במקום צה"ג ואם אין לא ראינו ראיה אין אומרים למי שלא ראה להוסיף מדעתו על הטרפיות והוא ברור לענ"ד דבכל כה"ג שנרקב העור ובשר שלא במקום צה"ג או במקום שיש לחוש לעיכול ניבי יש להכשיר בלי חשש כיון שהעצם שלם ואם הרקבון במקום צה"ג או שיש לחוש לאיעכול ניבי נלענ"ד דאף דהעצם קיים צדדי החומרא נראין ביותר:

ו כבר נשאלתי זה ימים לא כביר מא' חכם מזקני הוראה רב חביבא ויפה דבר ובזמנו דבר בימות הגשמים של אשתקד התקס"ה לפ"ג וז"ל ודרך אגב באתי להגיד לאדוני במה שנסתפקתי במעשה שבא לידי בתרנגולת אחת שנמצא בראש עצם הירך מצד שלמעלה שהוא מחובר עם עצם הקולית כמין בועא גדולה כמו אגוז קטנה דבוקה על העור וכשפתחו אותה מצאוה מליאה מדם קפוי ומוגלא אמנם הבשר שבפנים כנגד מקום המכה לא היה בו שום ריעותא דנלענ"ד דיש להכשיר בשופי דהא במקום שנמצאת בו הבועה הוא שלא במקום צה"ג כיון דהוי מחצי עצם ולמעלה לר"ע לא הוי מקום צה"ג

וכמ"ש מור"ם וכן מסקנת הש"ך שם בסי' נ"ו סק"ט ופר"ח סק"ז אאא סי' קע"ז עוד כתב הפר"ח סי' נ"ה דבנשבר מחציו ולמעלה לא בעי שאשי"י להכשיר וה"פ אאא שם דהוי שלא במקום צה"ג דאיכא מ"ד דאפי' נחתך שם כשרה יעש"ב והנה בדאיתא אאא מן החוץ במקום צה"ג כתב מור"ם בסי' נ"ו דכיון דאין אנו בקיאין בבדיקת צה"ג יש להטריף הא אם היינו בקיאין אף שיש מכה מצד חוץ היינו מתירין כיון שהגידים שמבפנים הם שלמים וכיון שכן בניד"ד דהוא מקום שאנו יכולים לבדוק מבפנים אם יש בו רקבון ואנו מוצאים דלית ביה ריעותא כלל הדבר ברור להכשיר ומצאתי דמות ראיה לזה ממ"ש אדמו"ן בספרו הבהיר זרע אמת חי"ד סי' ח"י סעיף י"ב בענין אווזות שנצרר הדם מחמת מכה תחת כנף הריאה ומבפנים בצלעות לא נראה מאומה דאף שנמצא סמוך לריאה והחזה הרכה דם קפוי דהוי אות ומופת שעברה המכה תוך הגוף דעת הרב נר"ו להכשיר דאין לנו להוסיף על הטרפות נגד הוראת הרב מהרי"ב יע"ש וכ"ש הכא שכל הריעותא הוא מצד חוץ בלבד נא יודיעני דעתו הרחבה בענין זה ואם בספרו הבהיר בחי"ד נכנס בענין זה עכ"ד נר"ו וקיימתי מצות שילוח טופס מה שכתבתי לעיל והסכים לכל מה שכתבתי כאשר אצלי בתכריך אגרתי סי' ק"ב ועיגכ"ל סי' ה' אות י"ז:

ז עוף שהיה בגפו כעין חתוך הנראה שנעשה ע"י קשירה חזקה בחבל ועברה המכה את הבשר ונכנסה תוך קצת העצם בצדו הא' לצד הגוף שמזה ניכר שבאה המכה מהחבל שכן דרך לקשור ב' אגפיה יחדו כשמביאין לשוק למכור ולכן מהצד הפונה לחוץ היה שלם בעור ובשר ועצם מפני שאין החבל נוגע שם והתיר לו העוף בלבד שהיתה המכה רחוקה מהגוף ברוחב גודל בריוח ובלי עוקץ כלל אלא אף האגף התיר מהמכה ולחוץ ושאין כאן מצות פרוש כיון שלא היה האבר חתוך לגמרי רק היה פגום קצת (שאלת יעב"ץ ח"א סי' י"א): ח ידיו תביאינה שאלת חכם מהר"י זיין חמיו ותשובתה בדין שכתב רש"ך סי' ג"ן סק"ח בגף העוף שנשבר ונכנס העוקץ תוך הגודל סמוך לגוף דאע"ג דהשבר רחוק גודל מהגוף טרפה והעלה מהרי"ו הנז' כמרן סי' ס"ב שכתב דנשתברו אגפיו כשרה דוקא כשאין עוקץ בשבר העצם החיצון שאם היה בו עוקץ תבדק הריאה ע"כ ושכבר ידוע דאין אנו בקיאין לבדוק ולכן לדידיה היכא שהעוקץ נדבק ע"ג העצם הנשבר דאין בינו לבין הגוף כאצבע או שנשבר באלכסון ואין בין התחלת השבר שיש בו עוקץ לגוף כאצבע יש להטריף והרב המחבר נשא ונתן על דבריו ומסיק דבנשבר סמוך לגוף פחות משיעור גודל יש להטריף בכל ענין אף שאין בו עוקץ משום מנהג שנתפשט להטריף ואף למרן יש להתיר והוא מארי דאתריה אין לפרוץ גדר ובנמצא הגף שבור בלי עוקץ ונסתפק אם נשבר קודם או לאחר שחיטה יש להכשיר בפשיטות אפי' לרמ"א ואם השבר

רחוק מהגוף בלי עוקץ אף שהשבר באלכסון וקצת מהשבר תוך גודל סמוך לגוף כשר לכ"ע ואם יש בו עוקץ והשבר באלכסון ויש מהשבר בעצם החיצון תוך גודל סמוך לגוף טרפה ואם השבר בשוה אף שנכנס העצם החיצון תוך גודל יש להכשיר ואין להפסיד ממונם של ישראל וחזר בו הרב המחבר והודה להרי"ז חמיו הנז' זולת בפרט כשהשבר באלכסון וקצת מהשבר תוך גודל דהכשיר לכ"ע לא כן לבבו יחשוב דלדעת הפרישה יש לאסור ומצא ג"כ סעד לסברתו מרט"ז שם סקי"ד ומ"מ אם נסתפק אם קודם שחיטה נשבר או לאחריה יש להקל ובהפ"מ אף אם יש בה עוקץ יש להכשיר הגם דממ"ש מהריק"ש לא משמע הכי ע"ש (מטה יוסף ח"א סי' ה' ו' ז'):

הד"ט ועיג"כ בח"ב שלו סי' י"ז י"ח וי"ט שהביא תשובת הריק"ש הנזכר ופוסקים אחרים בדין שבר העצם שנקשר ע"ש ועיג"כ להרב אהל יוסף סי' ט"ו בדין אגף שנשבר סמוך לגוף דהמנהג להטריף משום חשש נקיבת הריאה ושהתה העוף עד שהטילה ביצים מחדש שדעתו להכשיר דדמי לשמוטת הגף דלרש"ל פא"ט סס"ך והביאו הכנה"ג סי' ל"ו הגה"ט אות ו' דס"ל דאם חיתה יותר מי"ב חודש כשרה ודחה סברת הפר"ח סי' נ"ז סק"נ ע"ש ומייתי נמי בידיה תשובת הרב בעי חיי ומ"ש הפר"ח אם חזר וקשר אף שלא נקשר יפה דיש להקל וע"ל סי' א' אות נ"ב ולקמן אות ט' וי"ב ועיין להרב זרע אמת ח"ב סי' י"ד דדעתו להשוות ג"כ אפי' עוף קטן להרחקת השבר מהגוף רוחב אגודל ע"ש ואחר הס"ד אם לא נטה דעתו לדעת מור"ם שלא הזכיר שמו לא היה ראוי לדחות בשתיקה מ"ש הרב כנה"ג שכתב בשם הרב יאיר נתיב דפסק בעוף קטן שכל העצם שיעור גודל משערינן מחצי העצם לגוף ושלזה הסכים הרב שפתי דעת סק"ו ע"ש ומהו אגף עיין להרז"א הנז' בדיני קיצור טרפיות סי' נ"ג אות ר"מ דנחלק אסברת הרב פר"ח שכתב בסי' ג"ן סק"ח דבמקום הפ"מ יש לסמוך אסברת מי שפירשו שהביא הרא"ה בב"ה דף מ"ט ע"ב דס"ל דהיינו עצם א' המחובר עם הגוף וראשו נוגע בריאה ע"ש ואלו הרז"א נר"ו הנז' כתב דלדעתו אין לסמוך על זה ע"ש וע"ע לו שם בתשובותיו סי' ח"י שדעת מהר"י בריאל שעיקר הפי' כמו שפירשו האחרים הנז' ע"ש וע"ל סי' י"א אות ודעת הרב שער המים שם סקי"א להחמיר בשמוטה ולא בשבורה ע"ש:

ט תרנגולת חסרה גף א' ונסתפק אם נבראת כך חסרה מתחלת ברייתה דאז היתה ודאי כשרה (וע"ל אות ג') או אם לא היתה חסרה מברייתה רק נשברה אח"כ דודאי טרפה כיון דאלו היה שבר היה סמוך לגוף פחות מגודל ומנהג העיר כסברת מור"ם דכל שהשבר סמוך לגוף להטריף אף שאין בו עוקץ ומפני הספק הורה גבר למוכרה לעובד כוכבים ובדין יותרת הג' תמה על הרב פרישה שכתב דלרשב"א דס"ל דיתר כנטול דמי ר"ל כאלו

ניטל עכשיו איכא למימר דגם יותרת הגף בעוף טרפה וליתא דדוקא כשהטרפות מחמת חסרון אותו האבר איכא למימר הכי לא כן בניד"ד דהטרפות משום חשש נקיבת הריאה ולא מצד חסרון הג' ושוב ראה שגם הרב"ח בקונטרס אחרון ורט"ז תמהו על הפרישה עוד לו שם סמוך ונראה בנמצא הגף שבור במקום שעושה אותה טרפה ונסתפקו אם קודם שחיטה או לאחריה נשבר הביא להקת הפוסקים ומסיק דבנשמט או נשבר ויש עוקץ בשבורה יש להחמיר ובאין עוקץ ודאי שריא דאיכא ס"ס המתהפך ומ"מ המחמיר לא הפסיד שאף הרב מ"ב שהקשה למחמירים מ"מ לענין מעשה ביטל דעתו אם לא לצורך שבת ע"ש וטעמא טעים הרב המחבר מאי שנא מסימנים הקודמים נ"א וע"א דפסק להכשיר בס"ס ואלו הכא לא התיר בלי פקפוק (בעי חיי סי' ע"ג):

הד"ט ועיגנכ"ל אות ג' ולהרב בית יהודה ח"ב סי' ע"ח דחיזק יסוד הוראתו להטריף בנמצא בעוף שמוטת הגף ונסתפקו אם נשמט מחיים והביא דברי מרן סי' ג"ן ס"ד ופר"ח סי' ק"י ובכללי ס"ס כלל י"ז והרש"ך שם:

י עוף שנחתכו רגליה בפרק האמצעי הנקרא שוק דינו כבהמה וכסברת רובא דרבוותא דס"ל הכי ומ"מ אף שבבהמה אם נשבר שלא במקום צה"ג אפשר להכשיר אם עור ובשר חופין רובו משום ס"ס וכ"ש בעוף דיש בו ס"ס אחריתי ואפ"ה לא היה נוהג להקל אפי' בעוף רק בתערובתו או הפ"מ ואם נשבר בעצם הקולית וחזר ונקשר ובדק במחט אם עובר מעבר לעבר יש להם על מה שיסמוכו ושכן היה נוהג מהר"י עוזיאל והרב עזריה יהושע והאריך קצת במ"ש מהריק"ו ופוסקים אחרונים על דבריו ע"ש (וע"ל סי' י"א אות ז' ועוד לו שם לבאר מקום צה"ג בבהמה ובעוף (וע"ל אות ד') (שם מסעיף ע"ו עד פ"ו):

יא נשבר העצם במקום צה"ג וחזר ונתרפא יפה מחלוקת הפוסקים היא עיין בטור ס"ס נ"ו ובכנסת שלו ולכן יש להחמיר בעוף ובבהמה כיון דדינו מפוקפק ואין אנו בקיאים בבדיקת צה"ג (שם סי' פו):

הד"ט ותרנגולת שנשבר כנז' לקחוה מן השוק וכמשלש חדשים לא ילדה ואחר שחיטתה מצאו מטרין שלה מלאה ביצים קטנים זה היה מעשה והכשיר הרב המחבר בסי' קע"ב מס"ס דס' אם הלכה כמ"ד דכל שחזר ונקשר יפה כשרה בלי בדיקה או כמאן דאסר ואת"ל דקי"ל כמאן דמטריף שמא אחר שנשבר ונקשר נתעברה ועשתה ביצים היא הוכחה שאינה טרפה והוא ס"ס המתהפך ואם נשבר עצם הקולית ונקשרו שבריו זע"ז וחיה אח"כ יב"ח פסק בסי' ק"ן כיון דאין שם רק ספק ואין טרפותה מן הודאי כדתנן בפ' בהמה המקשה אם נשבר וכו' כל שעברו יב"ח מותר ודוקא בודאי טרפות אין שהיית יב"ח מתירתה וכמ"ש מרן סי' נ"ח בשם הרשב"א ח"א סי' צ"ח וגם הטור

כ"כ שם בשם הגאונים ע"ז אך אם חיתה יב"ח אחר שנשבר ולא אחר שנקשר לא מהני כגון אם היתה עוף זו צולעת היה מטריפה וחיתה יב"ח ובתוך יב"ח נשברה הקולית ועתידה למות תוך יב"ח וכיון שנשחטה ונמצאת שבירת הקולית וא"א לעמוד על בירור הדבר תלינן דתוך יב"ח נשברה דהרי הריעותא לפנינו שהיא טרפה לדידן דלא בקיאינן לבדוק ואמרינן השתא הוא דאיתיליד ריעותא וטרפה משא"כ בנידון של מעלה שראינו שבירת הקולית קודם יב"ח וגם עתה שבורה תלינן לומר דאה"נ דהשבר הזה הוא שהיה לה קודם יב"ח ולפי שלא יצא העצם לחוץ או היו עור ובשר חופין רובו וכ"ש אם מקום השבר היה מסוים שהוא מה שהיה קודם יב"ח דמותר עכ"ל ונלענ"ד שיש כאן טעות סופר בסוף דבריו שכתב אבל וכו' דקודם יב"ח אתייליד ריעותא דטרפות שהיא ודאי טרפה לדידן וחיתה יב"ח אמרינן זה השבר הראשון וכשרה עכ"ל דהא ראש דברו אמת כבר השרישנו דבטרפות ודאי לא מהני שהיית יב"ח. ועיג"כ להרב נודע ביהודה סי' כ"א דהביא סיוע לכל צדדי האיסור וההיתר בדין עצם האמצעי שנשבר ונקשר לא שאשי"י שכתב להמתירים בעינן שנתרפא לגמרי אך אם נשתנה מראה הבשר אסור וה"ה אם יש בו עוקץ דאולי יעכב שלא יתרפא לגמרי ע"ש ועיין להרב פר"ח סי' נ"ה אות ל"ב דמסיק דהדבר פשוט להורות דבין בעצם שנטרף בשבירה בין באיסור אבר המדולדל כל שהעור שלם מבחוץ יפה לא שאני כלל בין חזר ונקשר יפה או לא נקשר כלל יש להכשיר וכמ"ש רש"ך שם סקי"ד ע"ש גם מצאתי להרדב"ז ד' ויניציאה סי' שצ"ג שפסק שכל שלא נשתנה מראית הבשר בחוץ או בפנים ודאי כשרה ושאף מהריק"ו יודה בזה ואי לאו לא צייתא ליה בהא לאבד ממונן של ישראל ופשיטא דדוקא שלא במקום צומת הגידין ולא קרוב לגוף ועיג"כ להרב בתי כהונה ח"א בחלק ב"ר סי' י"א שבירר אוכל מתוך אוכל בדין עצם הקולית סמוך לגוף דהביא תחלה מ"ש מור"ם בתורת חטאת כלל פ"ו סי' ו' בשם האו"ה דכתב דיש להטריף ולא מהני אפי' חזר ונקשר וכו' דשמא איעכול ניבי ולא נשמט העצם כתב רב"י בשם המרדכי דכשר ונשא ונתן בדבריו ונכנס בדיני ס"ס והאריך בהן ומשם חזר לענינו והביא סברת מור"ם בהג"ה ומ"ש הרש"ל ורש"ך והרים מהם דבוקא דאטמא דשף מדוכתיה וידעינן ודאי דלא איעכול ניבי יש להקל בהפ"מ ובנשבר סמוך לגוף אי איתבריר לו דלא איפסוק יש להכשיר אפי' בהפ"מ מעט ואי איתבריר דאיפסוק יש להטריף אף בהפ"מ (ובספק אי איפסוק בשף) ואם ספק אי איפסוק או לא יש להקל בהפ"מ דוקא ובנשבר סמוך לגוף וראינו דלא שף יש להקל כיון דאין ריעותא בבוקא ואי חזינן דשף ומספקי אי שף קודם או לאחר שחיטה ויש ג"כ שבר סמוך לגוף כיון דאיתא תרתי לריעותא יש לאסור ושלפי האמור אם הובא לפני המורה עצם הקולית בפ"ע אחר

שנתבשל ונתמסמס הבשר וגידין והוא שבור סמוך לגוף הנה לדעת מור"ם יש לאסור ודעתו ז"ל דאף דאין ידיעתו מכרעת נגד פשט דברי רש"ך מ"מ הראה דיש בדין להקל מכח ספקות אחרות דמייתי בידיה ע"ש וע"ל אות א' ואות ו':

יב גף של עוף שנשבר וחזר ונקשר ששלחו אצל חכם ולא הספיקו להראותו כי נאבד מהשליח ולא נודע אם היה סמוך לגוף ואם היה בו עוקץ והשיב הרב המחבר לאחד חכם מאנקונה שכבר אירע לו כאלה איזה שנים בסעודת מצוה והיה שם הפ"מ והכשיר הכל מהראיות שהביא בידו ע"ש באורך (מכתם לדוד סי' ל"ה):

יג הסכים לדעת מהר"י חנדאלי במה שהתיר בפשיטות תרנגולת שאחר השחיטה ומריטה ומליחה תלאוה באונקליות של ברזל בכנפיהן ואח"כ הלכו לקחתן לבשלן ומצאו שתיהן אגפן שמוטות מהגף שהיו תלויות ולא היה בא' מהן שום מכה או קורט דם לחוש שנשמטו מחיים והביא מ"ש מהריק"ו שורש נ"ה ורשד"ם חי"ד סי' מ"ה ודליכא למיחש בניד"ד כלל אפי' מצד חומרא (מים רבים חי"ד סי' א' וב'):

הד"ט הדין דין אמת דכיון דיש אומדנא דמוכח דלאחר מיתה נשמטו כיון ששתיהן שמוטות מהצד שהיו תלויות אין ספק דאין לחוש כלל אמנם במה שלא מצאו בהן קורט דם לא היה בזה הוכחה כיון שהדיחום ומלחום היטב דאימור דהמים העבירו הקורט דם ואתינן למ"ש מרן בסי' נ"ג סעיף ד' ומור"ם שם אם לא שנאמר דקורט דם של שמוטה הי"ל להיות בין עור ובשר או בין בשר לעצם דאין המים מעבירין אותו ועיג"כ להרב פני יהושע מקראקא סי' ב' בענין שמוטת הגף שנסתפקו אם נעשה מחיים דלדעתו כשרה ע"ש שהאריך מ"מ בענין אוקים מלתא אחזקתיה ע"ש:

יד נשבר האסיתא של בוקא דאטמא מצד אחד ולא נשאר רק בשר אפי' לא שף מדוכתיה טרפה ודאי ולא ספק טרפה (בית יעקב סי' צ"ג):

טו פקפק מתחלה אם יש להתיר תרנגולת שנשמט שוקה מהארכובה התחתונה אם יש לדונה כדין נחתך שם דבפשיטות אסר הפר"ח ר"ס ל"ח או שאני נחתך מנשמט ומה גם דבנחתך נמי דעת הרב אמונת שמואל סי' ט"ל להתיר כמ"ש הפר"ח עצמו משמו וכ"ש בנשמט דאפשר דהפר"ח גופיה לודי דכשר ושוב מצא להרב בית דוד סי' ח' דמכשיר בניד"ד גופיה אך הארכובה עצמה אסר ועיין למור"ם סי' ס"ב ס"ג ופר"ח שם סק"ג ובתורת חטאת כלל ו' סי' פ"ו ופ"ז סעיף ו' והרא"ש כלל ב' סי' י' (עדות ביהוסף סי' ב"ן):

הד"ט ועיין להרב שער המים סי' נ"ה סק"ד דמסכים לסברת הרב פר"ח להחמיר בעוף אם נחתך ולא נכנס שם בדין אם נשמט ואף שאין ענ"ד מכרעת ובפרט במה שגדולים ממני

מתירין בנשמט מ"מ לעד"נ דלמעשה יש להתישב כיון דלדידן קי"ל דאין אנו בקיאין בבדיקת גידי העוף וכל עצמה של שמוטה משום גידין:

סימן ז

דיני חלב ודם מליחה וכבוש אות א אשה ששלחה לבעלה בשר לשבת ולא הזכירה בכתיבתה אם נמלח הבשר ובשלו הבעל בלי מליחה ושוב נזכר שלא כתבה לו שנמלח אין לומר דמסתמא מלחה כיון דשתקה דלא עלה דידה רמיא להודיעו שלא נמלח שסוברת שבעלה ימלחנו קודם בישול ונשא ונתן בדבר ולא עלה בידו החזקה להתיר הבשר ושם בתוך דבריו כתב בפשיטות דדם שבשלו אינו אלא מדרבנן (פנים מאירות ח"א סי' י"א):

הד"ט גם הרב ארעא דרבנן אות קע"ב ס"ל דאיסורו מדרבנן וכ"פ ג"כ הפר"ח ר"ס ס"ט. ועיג"כ להרב מחזיק ברכה שם ובעין זוכר אות ד' סי' ה' וע"ל סי' י"א אות כ"א ועיין להרב שבות יעקב ח"ב סי' ס"ט דדחה סברת הרב פ"ח הנזכר ב בשר שנחתך דק דק ואח"כ נודע שהיתה שם חתיכה קטנה מבשר שלא נמלח ואין בשאר הבשר ס' נגד אותה חתיכה יהבינן להאי בישרא דין יבש ביבש ושם הביא דאין דוחקא דסכינא מועיל אלא בחום דבית השחיטה אבל בצונן גמור סגי בהדחה (כרם שלמה סי' י"ב וי"ג):

ג בשר שנמלח ושהה כדי שיעור מליחה והדיחוהו וחזרו ומלחוהו בחתיכות אחרות שלא נמלחו ושהוהו כשיעור מליחה והדיחו הכל מותר בדיעבד ע"י מליחה ג' לחתיכה ראשונה ואם נתבשל קודם מליחה ג' בבשר אחר צריך ס' נגד כל החתיכה (מעיל שמואל סי' א'):

הד"ט וע"ל אות י"ב ועיין להרב משאת בנימין סי' נ"ג בדין בשר שהודח תוך שיעור מליחתו שיש לו תקנה במליחה שנית שלא כמ"ש התורת חטאת כלל ו' סי' ה':

ד בשר ששהה ג"י בלי מליחה שנמלח בחתיכות אחרות שלא נשתהו ונתבשלו כולם אין להתיר אותו בשר ודלא כמ"ד דחד בתרי בטיל ודלא מהר"ש הלוי סי' ט"ז וי"ט שם סי' י"א:

הד"ט ועיג"כ להרב בעי חיי סי' קי"ב דגם הוא אסר אותה חתיכה אפי' בצלי לכתחלה לחוש לסברת רט"ז סי' ל"ב ובדיעבד יש לסמוך אמתירין והחתיכות אחרות מותרות ועיין בכה"ג שלו הגב"י סי' ס"ט ועיג"כ לו שם סי' קי"ד והנמשכים ועיין להרב בית יהודה במנהגי ארגיל סי' ס"ג שהביא חילוקי דינים בדין בשר ששהה ג"י בלי מליחה ונתבשל בלי מליחה או צליה או נמלח בבשר אחר או לבדו בכלי שאינו מנוקב ועיג"כ להרב

אהל יעקב סי' כ"ט שדחה סברת הר"א בן ששון וטעמא טעים שאין לבשלו אחר מליחה משום דבמליחה לא יצא כל הדם וע"י בישול יצא והא דיש לשער כדי כל החתיכה לא משום דנעשית נבלה אלא משום דלא ידעינן כמה דמא נפיק מיניה ע"ש ועיין להרב זרע אמת ח"ב סי' כ"ב שהוא מהמתירים בהמ"ר או צורך לבשל הבשר הנזכר אחר הצליה יפה יפה ושלזה כוון הרמ"ע בסי' קי"ג להתיר ושמה שהגאונים אסרו ה"ד שלא נצלה כל צרכו ומ"מ שלא במקום המ"ר או צורך גדול או לכבוד אין להקל ע"ש ועיין להרב מעיל צדקה סי' י"ב דהחמיר בזה ושאף שמלחוהו כשיעור מליחה לקדרה וצלו אותו אח"כ אסר לבשלו אפי' במקום הפמ"ר ושאין הפרש בין אחר הצליה לאחר שנמלח ונצלה גם הרב שבות יעקב הפליג לאסור בח"ב ס"ס ס"ט וז"ל בשר ששהה ג"י בלי מליחה כבר העליתי במנחת יעקב כלל ד' סק"ב שאין שום תקנה לאכלו מבושל אפי' מלחו וצלאו תחלה ואל תשגיח בתשובה חדשה שנדפסה אצל ליקוטי פרדס שהתיר שכבר הודה ולא בוש שנתעלם ממנו כל דברי שם עכ"ל ועיין לו שם בדף ל"ב ע"ב שבסוף תשובתו כתב שהציע דבריו לפני הגאון הרב שאול אב"ד דקראקא ונשא ונתן כשעה חדא ואח"כ נענע לו ראשו עכ"ל השו"ת הנזכר מהרב פסח בכמהר"ר ישששכר בער כ"צ ע"ש שהביא דברי הרמ"א סי' קי"ג ובאר עשק סי' כ' ומ"ש הרט"ז בשם הרב עוזר להתיר הבישול אחר ההדחה וצליה ע"ש ויותר ממנו עיין להרב נודע ביהודה סי' כ"ד שדחה בב' ידים גם הוראת רש"י הנזכר במה שהקיל בעורות ואף לסברתו כל שעדיין לא הופשט א"א להתיר רק צלי כשאר בשר ואף שומן לחוד יש לו דין בשר דוקא ושאין בדבריו ממש במ"ש דכל עור עוף יש לו דין שומן ולהקל חלילה עכ"ד ולענין מעשה מי יבא אחרי השרים האדירים האלו אשר אלו לעומת אלו הללו מתירים הבישול אחר הצליה והללו אוסרים אפי' בהמ"ר אין לנו אלא לילך בעקבות המנהג ובאיזה מקומות שנתיישבתי היו נוהגים לבשלו אחר הצליה כהרמ"ע ובאיזה מקומות היו נוהגים שלא לאכלו רק צלי וכאשר פה פירינצי מצאתי שנהגו והנחתי לכל א' וא' לעשות כמנהגם ועיין להרב שער אפרים סי' פ"ח ולהרב מעיל צדקה סי' ל"ה שהשיב על דברי הרב ב"ע וצ"ץ ופסק דאף להנוהגים איסור בנתבשל מ"מ אין לאסור כבוש ושכ"כ הפר"ח להתיר אך הכלי שנכבש בו אם לא היו ס' במים כנגד הכבד אסרו בלי ספק ועיין להרב שמש צדקה סי' ל"ז בדין בשר עוף ששהה ג"י בלי הדחה שקרעוהו אח"כ לכמה קרעים ומלחוהו יותר מהראוי וראו מי שרייתה כשריית שאר בשר בעלמא ואחר מליחתה והדחה אחרונה אזל סומקא ואתא חיורא כשאר בשר ומ"מ אסר לבשלה ולאפוקי מסברת א' חכם דהוי ס"ד להתירה בבישול והוכיחו בתוכחה מאהבה על שהיה רוצה להחזיק בסברתו ועיין ג"כ לקמן אות

י"ט: ה כבד שנשרה במים מעל"ע הביא סברת הרב שער אפרים סי' פ"ח להתיר ומה שהשיגו הרב צ"ץ סי' קכ"א והרב חוות יאיר סי' כ"ז ושפסקו להחמיר ושהפר"ח כתב דחומרא יתירה היא ושהרב נחלת שבעה והרב באר עשק אסרו אף לצלי והרב המחבר ביאר וליבן הענין והוציא ההוראה לכחא דהיתרא להתירו (מקום שמואל סי' כ"ז):

הד"ט ועיין להרב זרע אמת ח"ב סי' כ"ג דהעלה דאף שאין חילוק בין בשר לכבד בענין אם שהה ג"י בלא הדחה דבבישול אסור ובצלי מותר מ"מ לענין כבוש אפי' האוסרים בבשר כבוש אף בצלי מ"מ בכבד יודו דמותר אף בבישול אחר צליה ואפ"ה אף דרבו המתירים וכמ"ש הרב מחזיק ברכה סי' ע"ג סק"ו עכ"ז לכתחלה ראוי להחמיר כמ"ד דגם הכבד כבוש אסור אף לצלי ובפרט שהוא הפסד מועט ע"ש ונראה ודאי דאף דסתם הדברים דמשמע דלעולם הכבד הפסד מועט הרי הוא במבואר מעצמו דדוקא בכבד של עוף קטן אפשר לומר כן וכמ"ש הרב נחלת שבעה סי' נ"ה דאלו בשל אווז וכ"ש כשהיא פטומה א"א לומר כן ועיג"כ לעיל סי' נ' אות א' וא"צ בזה להאריך בשכבר האריך בו הרב פחד יצחק בערך הפסד מרובה וכמו שציינתי לעיל ע"ש:

ו תמה מאד על מ"ש הרב מהר"י עייאש במנהגיו בשם הרב רבו בדין בשר מחותך דק דק ששורין אותו בלי מליחה בכלי שיש בו שמן ושומן שאסר הבשר והתיר הכלי מהטעם שלא נאסר הבשר רק אחר מעל"ע ואז הכלי פגום כמ"ש רט"ז ורש"ך סי' ק"ה והוא תמוה מאד דאם היינו אוסרים הבשר משום פליטת הכלי היה מקום לומר דכיון דטעם הכלי אחר מעל"ע פגום אינו אוסר הבשר אבל אנו באים לאסור הכלי מפליטת הבשר שלא נמלח ומה פגם שייך במה שהוא בעין ורט"ז ורש"ך מיירי בבאים לאסור בשר של היתר מחמת כלי האיסור ואגב שיטפיה לא דק אם לא שנאמר דמ"ש דאין נוהגין לאסור הכלי ר"ל לשרות בו פעם אחרת ע"ש (זרע יעקב ס"ס ע"ז). ז מוביל ומייתי בידיה טעמים נכוחים לאשר ולקיים הוראת הרב תורת השלמים שפסק להתיר מה שאסר הרב הדב"ש סי' שע"ג בדין בשר שהודח הדחה ראשונה ע"י שרייה כנהוג והגלידו המים ונקרשו ושהה כן יותר מעל"ע שהדב"ש אסר הבשר והכלי מטעם כבוש דאחר הס"ד ליתא ע"ש ראיותיו (קרית חנה סי' כ"ט): הד"ט ועיין להרב פחד יצחק ערך בשר ששרה וכו', אם בנשתהה ג' ימים דים כמעת לעת וכו' ח הכל לפי המנהג בדין שהיית בשר פחות מג"י בלי מליחה אחר הדחה ראשונה ושמנהג מנטובה לאסור ושל עירו פירארא להתיר אף לכתחלה (פחד יצחק אות ב' ערך בשר ששהה פחות):

הד"ט אני קריתי ושניתי מעשה הכתב ידו של הרב המפורסם ר"מ ור"מ עיר מולדתי הרר"י פיאמיטא זצ"ל בהסכמת הרבנים המפורסמים הרמ"ז והרב"ך בענין אווזות

פטומות שקודם גמר ג"י היו נוהגים לנקוב נקב תחת הצואר סמוך לחזה וגם למטה בין יריכים במקום הדקין והיו זורקין מים על פני כולן וגם בנקב החזה עד שיצאו המים מהנקב שלמטה להשהותם אח"כ ג"י אחרים והסכימו שמנהג גיהנם הוא והן הן האווזות דלית מינייהו לעלמא דאתי וישתקע הדבר ולא יאמר דאם לא יפתחו כולם כראוי לשרותם במים אין להתיר כי אין המים עוברים ע"פ כולם וכ"ש וק"ו בן בנו של ק"ו אם לא ניקב שלא תועיל שפיכת המים על עוף שלם לא לעוף עצמו ולא לקרבים אך בדיעבד אם נתבשל הגוף של העוף אינו כדאי לאסור הכלים שנתבשל בהם כדין בשר שנמלח מצד א' אבל לקרבים אין תקומה והביא ראיה מהרב משאת בנימין ודמשק אליעזר והר"ש הלוי סי' כ"ו ואף שהפר"ח סי' ע"ב חלק עליו כבר דחה דבריו הרב לקט הקמח והביא ג"כ מ"ש הרב שער אפרים ונחלת שבעה סי' כ"ז ע"ש. וראיתי ג"כ כ"י של הרב דוד ציטוני שכתב שהיה דעתו להקל והודה בענותנותו לדברי הגאונים הרי"ף ורמ"ז ורב"ך הנז' וסיים בלשון זה אבל מה אומר עוד אם נשרפו דברי בהבל פיהם של קדושים אשר בארץ המה וכו' ע"כ לשון של זהורית זצ"ל. ולפי סדרן של כתובים באנו לידי למידה שלא ערערו כלל על המנהג להתיר שהיית הבשר פחות מג"י אחר הדחה ראשונה רק על אופן הדחתן ופשוט הוא דהיכא דנהגו לאסור השהיה אפי' אחר הדחה מעליא אין ללגלג עליהם ח"ו ובמקום שנהגו להתיר אין להרהר עליהם דיש להם רב הרמ"ע ז"ל סי' ש' ודעימיה המתירים בפשיטות: ט בשר ששהה ב' ימים בלא מליחה וחל יום ג' בשבת התיר ע"י הערמה לרחוץ ידים על הבשר בשבת ולטלטלו כלאחר יד ולשומו במקום הגשמים או לדחפו ברגלים או בדרך אחר ע"י שינוי תוך כלי של מים ובפרט בבשר שמן כאווזות פטומות דאיכא הפמ"ר לאכלן צלי וכן נהג במקומו ולא מיחו בידם חכמים וכן שמע מהר"ש מורפורגו שנהגו כן ע"פ מורים הזקנים ושלאחר אחר האיר ה' את עיניו בספרו של הרב עדות ביעקב סי' א' שהגיד הכל ועיין בח"א מחיבורי הקצר הלז סי' י"ד אות י"ג ובהשמטות שם (שם ערך בשר ששהה):

י הסכים לדעת השואל מדעת דמ"ש רש"ך בסי' ל"ה סקל"ג ול"ו תמוהים בדין כבוש כמבושל דס"ל דאמרי' לענין שיבלע האיסור בכלי מתכות וכלי עץ דמדברי הפוסקים ליתא (שם ערך הכשר כלים):

הד"ט ועיין ג"כ להרב פני אריה סי' נ' מ"ש בדין כבוש כמבושל ולהרב מעיל צדקה ס"ס ל"ה דכתב בפשיטות דהכלי שנכבש בו יש לאסור בפשיטות אם אין ס' במים נגד הכבד ועיג"כ להרב חקרי לב סי' ע"ז ח' וט' ולהרב דבר משה ח"א סי' י"א ולהרב בעי חיי סי' קס"ה וגם בסי' קמ"א בדין חבית של חומץ שנמצא בה נר של חלב ולא נודע איך ומתי

נפל תוך החבית אם יש בחומץ כנגד הנר אין ספק דהכל מותר דכיון דכבוש כמבושל ובמבושל שרי אם יש בו ס' של היתר לא תהיה התולדה גדולה מהיולדת ושכן מצא בהגהת ש"ד שער ג' העתיקה מרן סי' ק"ט ובאו"ה כלל ל' אות נ"ז ואם אין בחומץ ס' נגד הנר הכל אסור החומץ והחבית אף בספק אם עברו כ"ד שעות של זמן הכבישה דספק כבוש לכ"ע להחמיר ע"ש באורך ועיג"כ להרב נודע ביהודה סי' כ"ו דעשה סמוכות לקיום המנהג שבאשכנז ופולין לתת תוך מע"ד או מי דבש שלפוחית דג טמא הידוע להשקיט השמרים ולהצליל המשקה וקמו מחדש עוררין משום דכבוש כמבושל ואי משום ביטול בס' אין לבטל איסור לכתחלה ויש שרצו להתיר מפני שכבר נתיבש ומדמין אותו לעור הקיבה ואם משום אין מבטלין וכו' אין הדברים אמורים אלא כשכונתו לבטל לא כניד"ד שמכוין להצליל ולא ליתן טעם והרב המחבר עמד על כל הפרטים והאריך בפלפול עצום על כל א' וא' מהם ולבסוף העלה דהנח להם לישראל דאם אינן נביאים בני נביאים הן והיתר גמור הוא ע"ש ועיג"כ להרב מטה יוסף ח"ב סי' ז' בדין כבישת הכלים ומ"ש על דברי מהרי"ט סי' י"ג. ועיג"כ להרב מקום שמואל סי' ז"ל וט"ל בדין יורה שעמד בה איסור לח צונן יותר מעל"ע ואחר שהורק בשלו בה היתר והאריך ומסיק דמותר התבשיל ואף היורה לא נאסרה כלל והקשה על רט"ז דמ"ש בסי' צ"ג בדין כלי ישן סותר למ"ש איהו גופיה בר"ס ק"ה ע"ש. וע"ל סי' י"א אות כ"ג בדין ביטול איסור לכתחלה:

יא לשונות שנמלחו לקיום שלא ניקרו מחוטי דם ינקרם אח"כ ומותרים בלי נט"מ או קליפה דחוטי הלשון תלוי בפלוגתא אם צריך לנקרם או א"צ וכמנהג קושטא' כמ"ש הכנה"ג סי' ס"ה אות ה' (זרע אמת סי' כ'): הד"ט וע"ע לו שם סי' כ"ו בדין בשר כתף שטגנוהו בשוגג קודם ניקור חוטי דם דפסק להתיר בהסיר החוטין אח"כ ע"ש ועיג"כ להרב מים רבים בחי"ד סי' ד' דעמד והתבונן במנהג באיונה שמולחין ומבשלין לשון השור ואינם חוששין לחתוך מקודם החוטין שבצדדיה והאריך קצת בעניני חוטי דם והראה טעותם ושבדיעבד אם לא נטלן או חתכן וצלאן או מלחן כמות שהן צריך קליפה ע"ש ועיג"כ להרב שבות יעקב ח"ב סי' ס"ט בדין טחול שנמלח בלי נקור דיש לאסור כמ"ש במנחת יעקב שלו כלל ל"א ומ"מ אם נמלח עם הבשר יש להקל בהפמ"ר כרש"ל והלק"ט ח"א ועיין להרב שמש צדקה סי' ל"ד דנטה דעתו להקל אפי' בהפסד מועט אף שלמעשה החמיר בדין חתיכת טחול מצד הדק שנמלחה בלי נקור בחתיכת בשר כדברי הרב הלק"ט ח"א סי' רצ"א דעשה סמוכות להיתר ר' משולם וחבריו נגד סברת הרט"ז והפר"ח סי' ע"ד דאאת"ל דיש להחמיר במקום שיש מחמירין מ"מ כיון שקירום צד הדק והחוטין שבו אין חייבין עליהן כבסי' ס"א ס"ד וסי' ס"ד ס"ב יש מקום להקל ואפי'

הטחול עצמו לדעת הר"ם הנז' מותר דלא עדיפא מליחה מצליה וסגי בקליפה והסרת החוטים ומ"מ להיות פמ"ו ודבר התלוי במחלוקת לא רצה להכניס ראשו בין הסלעים וע"ש להרב בן המחבר וע"ל אות ל"ח יב מי ששגג ועירב קצת בשר שלא נמלח בבשר שנמלח ומלח הכל במלח הרבה ועשה בהן מולייתות כנהוג ותיכף אחר עשייתן נודע לו הטעות התיר להדיח המולייתות יפה ולחזור ולמלוח הכל והרבה טעמים להקל משום הפסד מרובה (שם סי' כ"ד):

הד"ט ועיין למרן באבקת רוכל סי' רט"ו שהעמיק הרחיב על כל דיני מליח כרותח ודין התערובות ע"ש שלא הניח זוית ופנה שלא עמד בה בקונטרס בפ"ע על כל פרט ופרט השייך לדין מליח כרותח עש"ד כי נעמו:

יג מי שמחסרון ידיעה נהג כמה שנים למלוח בשר ושומן על קערה הפוכה בלתי מנוקבת והיה מניחה תוך קערה גדולה (קטינ"א בלע"ז) שמשתמשים בה ג"כ להדיח כלי סעודה אחר אכילה ברותחין ממים ואפר והציר הנוטף מהמליחה היה יורד בשולי הכלי הגדול והעלה דכיון דאם נאסור כל כליו שבמשך כמה שנים היה הפמ"ר לכן יש להתיר כל הכלים אחר שהייתן מעל"ע דהא נט"ל בדיעבד מותר וזה חשוב דיעבד כיון שיש בו הפסד גדול אבל הקערה הגדולה המובלעת בציר ודם כיון דהיא גוף האיסור ואין בה לבדה הפמ"ר לא הותרה. והקשה על הרב צבי ס' דמתיר כלי חרס אחר יישון יב"ח ודאסור כס' הרב דב"ש סי' קנ"ג (שם סימן כ"ה):

הד"ט ועיין בספרי הקצר הלז ח"א הנדפס סי' ז' אות כ"ח וסי' י"ט אות ט' ולקמן סי' י"ח בדיני הכשר כלים וטבילתן ועיין למהר"ש הלוי סי' נ"א דהורה להתיר בדיעבד בשר שנמלח על דף פשוט בלתי יושב במדרון וכסברת הרמ"א ס"ט דלא כהרב הלבוש אף שלכתחלה יש להחמיר כסברת התה"ד סי' קע"ג ועיין להרלנ"ח סי' ל"א בדין כלי חרס שמדיחין בו הבשר לאחר שנמלחו והודחו בו קערות בחמין דאף אם היה הכלי ב"י הקערות מותרות יד המליץ על מה שסמכו העולם לנהוג היתר לאכול ולשתות דם תיש שנקרש ונתיבש בחמה אף בחולי שאין בו סכנה מטעם שנתיבש כ"כ ונעשה כעץ ואין בו שום לחלוחית וכעין מ"ש הרמ"א סימן פ"ז סעיף י' וה"ה במה שנקרש בדופני חבית סעיף ט"ז וכל בכדומה לאלו שנתיבש ואין בו לחלוחית וטעם (שבות יעקב ח"ב סימן ע'):

הד"ט ועיג"כ להרב בעי חיי סי' ק"ג שמתיר המוסק"י בפשיטות ושמעשים בכל יום לערבו במרקחות ומיני מתיקות לריח טוב והרמ"ה הוא יחיד לאסרו ושהרב שלטי גבורים פ' השוכר את הפועל דשפ"א ע"ב הכריח כרבינו מדהתירו להריח בו ולברך וכמ"ש מרן סי' ריו"ו ס"ב והביא ג"כ מ"ש הרמב"ם דהמור הוא המוסק"ו ומה שהשיג

עליו הראב"ד ושלדעתו ודעת הרמ"ה הנז' הוא מין עשב או אילן ועיין לרמב"ן פ' כי תשא והראב"ע ורבינו בחיי וזולתם:

טו ג' רביעי עוף שנמלח ונמצא הלב שלם דבוק בתוכו פסק להתיר ע"פ מ"ש המרדכי בפ' כל הבשר שלא אסרו הגאונים רק בבישול אבל במליחה אין פעפוע ודי להסיר מקום הדבוק וכ"כ ג"כ הגהות אשר"י בשם א"ז דאין האיסור מפעפע בלי רוטב וגם הסמ"ק כ"כ דבנמלח סגי בקליפה וכן עשה מעשה כמה פעמים להתיר במליחה בקליפה לבד סביב מקום דיבוקן ולהשליך הלב אף שלא היה העוף שלם והא דאמר שמואל מליח כרותח מיירי כשאינו נאכל מחמת מלחו וכפירש"י שם (שו"ת כ"י מהרב עזריאל דאיינה סי' ע"ח): הד"ט ועיג"כ להרב דבר משה ח"א סי' ז' דהתיר למעשה עוף שנמלח שלם וסגור דאם משום לב המנהג להקל וטוב לקלוף סביב הלב וכן משום הכבד די בקליפה סביב הכבד כמ"ש מור"ם סי' ע"ב וע"ג ואף למהר"ש הלוי סי' כ"ד אינו אלא חומרא ועיין להפר"ח שם שכתב דאין הוראה לאיסור ועיג"כ להרב שער אפרים סי' נ"ט ועיין להרב נודע ביהודה סי' כ"ה על דבר עוף שצלו אותו בכלי ונמצא תוכו לב דנשאל מא' חכם אם יש לחוש שהרוטב לא הגיע למעלה ודבעינן ס' בהחלק שבתוך הרוטב והסכים הרב המחבר לדעת השואל להקל ולא להחמיר ולא מטעמו בלבד אלא מטעמים אחרים ג"כ ע"ש ולהרב נאמן שמואל סי' י"ד בנמלח עם הלב וכבד דמחלק בין סגור לפתוח דבסגור ישליך בני מעיו והכבד והעוף יאכלנו צלי ואם היה פתוח גם העוף שרי לבשל והלב יש לקרעו והכבד יאכלנו צלי ועיין להרב תורת חסד סי' ט' בדין הרבה עופות שנמלחו יחד ונמצאו ב' מהם סתומות ואסר בני מעים והכבד אפי' במליחה שנית והתיר העופות אפי' הסגורות בלי מליחה ב'. וראיתי להרב פרובינצאלי בתשובותיו כ"י סי' קכ"ח בדין עופות שנמלחו ונתבשלו יחד ונמצא בא' מהם כבד שלו בקרבו דאם יש בין כולם והרוטב ואותו העוף לבטל הכבד בס' הכל מותר חוץ מהעוף שנמצא בו עיין בטור וש"ע סי' צ"ב וק"ו ולא שייך כאן חנ"נ כיון שאין איסור העוף מחמת עצמו וע"ש אם הוציאו אח"כ מהקדירה איזה חתיכה ונשאר לבסוף אותו שהכבד בו מה דינו ועיג"כ להרב נחלת שבעה סימן כ"ז וכ"ח והריט"ץ סי' צ"ה והר"ש הלוי סי' כ"ד ופר"ח סי' י' ס"ק י"א ולקמן אות י"ז ובסי' י"א אות כ"ה:

טז יש לבטל מנהג גרוע לצלות הכבד עם הבשר בשפוד א' אף שהכבד למטה ובשר למעלה וכמ"ש רש"י בפרק כל הבשר גבי דרש מרימר הלכתא בין כבדא בין כחלא וכו' ע"ש וכ"כ ג"כ הסמ"ג ומי יקל ראשו והצולה הכבד לבדו בשפוד צריך ללבן אחריו השפוד אם רוצה לצלות בשר ושבח מנהג הצרפתים שאין צולין הכבד אלא על הגחלים

וכמ"ש רש"י שם במימרת רב אמי לרב ספרא כשתעלה לא"י תשאל מהם כבדא מה אתון ביה וכו' (שם סימן פ"ב): יז חתיכת שומן שלא הוסרו הקרומים שלא נמלח שנתערבה בב' חתיכות בשר שנמלחו והודחו כראוי ושמו הכל בכלי שאינו מנוקב ומלחו להכניסן לקיום ואחר י"ב שעות הרגישו בדבר והסירו משם השומן כיון שהדבר ידוע שאין בשומן רק וירידים ועורקין דקים ומעטים ואם נמלחנו הציר שיצא ממנו המעט לא יאדים מכל וכל אינו בדין לשער נגד כל החתיכה לאסור הכבושים עמה שהבשר הכשר בודאי כמעט ב"פ ס' מהדם הבלוע בשומן (וע"ל בסי' זה אות ט"ל) ומכל מקום לא זחה דעתו להקל לפי שלא מצא בפוסקים מי שכתבו וכן הרי"ף חמיו ומהרי"ב כתבו דאין לנו לחדש דבר מדעתנו מסברא ועי' רוקח סי' תי"ח ות"ח כלל א' ס"ו דאין חילוק בין בשר לשומן וע"ש להרב בן המחבר אות ג' דהוכיח דאין משם ראיה לניד"ד ודלענין דינא אין אנו צריכים לזה דיש להתיר אותו הבשר ע"י מליחה ב' וכדעת מרן סי' ע' ס"ו ועיין רש"ך שם וכנה"ג הגהב"י אות פ"ז ומעיל שמואל סי' ח' וצ"ץ סימן ח' ופר"ח סקכ"ג וזולתם ודון מינייהו דבניד"ד כיון דבלא"ה איכא כמה צדדין להתיר א"צ ס' נגד כל השומן והלכה כמ"ד דבדם היוצא משערינן (שמש צדקה סי' ל"ה):

הד"ט וע"ל אות ל"ה מ"ש בשם הרב מכתם לדוד סי' י"א ועיין להרב בית יהודה במנהגי ארגיל סי' ס"ד בדין חתיכת בשר שנמלחה בחלבה עם חתיכות אחרות שהורה בשם הרב רבו להקל וכסברת הפר"ח סי' ק"ה סקל"ז ע"ש ועיג"כ להריט"ץ סי' צ"ו. ועיין להרב יעב"ץ בבית מדות שלו ד' שע"ב ע"א בדין אשה שהביאה בשר ושומן וחלב ובקשה מחברתה להכשיר הבשר ושומן בהדחה ומליחה ועשתה שליחותה ושוב נסתפקה אם מלחה גם החלב עמהן דיש להקל בכל גוונא, דלא כצ"ץ וכ"ש דלא כפר"ח דמחמיר טפי ע"ש:

יח על נדון ל' ליטרין של בשר שור שעברו עליהן ג"י בלא הדחה שגמר אומר א' מילדי הזמן להדיחן ולמלחן ולצלותן ויחזרו למלחן ולעשנן לאכלן מעט מעט וכן עשו והשיב לו הרב המחבר שכיון שמנהג המקום להחמיר כמ"ד דאין לבשלו אחר הצליה לא היה לו להתיר לכבשו ולעשנו אחר הצליה והו"ל לחוש למ"ש מור"ם סי' ס"ט דאין לשהותו ואם חשב שמנהג מקומו להתיר לבשל אחר שצלאו למה הקדיחו כ"כ במלח ושוב נכנס במחלוקת לענין דינא על דבר או"ה לבשלו אחר הצליה והביא ג"כ תשובת מהרי"ב על נדון כיוצא בזה שכתב שהמתיר היה ראוי לנזיפה והביא ג"כ תשובת מר"י אבוהב דיש לאסור לעשות כרכשאות דילמא אתי לבשולי מיניה וע"ש הגהות הרב בן המחבר שגם הרב צ"ץ סי' קכ"א והרב מנחת יעקב כלל ד' סק"ב י"ג אסרו לבשלו ושהשיג על הרב"ע

סי' כ' ושהרש"ל אסר אפי' דיעבד ועיג"כ בשבות יעקב ח"ב ס"ס ס"ט והריק"ש סי' י"ג ומהרי"ל אחי הרט"ז סי' ל"ו ועיין לפר"ח סי' ס"ט סקמ"ח אם נתערב חתיכה א' שע"ע ג"י מה דינה שנחלק על הרב תורת אמת סי' קע"ט והביא ג"כ מ"ש הרב מעיל שמואל סימן י"א והוסיף מדיליה דמ"ש דהפר"ח פי' דברי מרן כמוהו ליתא שם (סימן ל"ח וט"ל):

הד"ט וע"ל אות ד' ולהרב מכתם לדוד סי' י"ג דאיהו נמי איתיה בשאלה על ענין של מעלה והתיר אפילו לכתחלה לעשות הכרכשאות ולשהותן ולאוכלן צלוים ועיג"כ להרב בית יעקב סי' קע"א בדין בשר ששהה ג"י בלי מליחה שנמלח והודח ומלחו בכלי שא"מ עם בשר אחר שנמלח ע"ש שביאר היטב הרבה סניפים השייכים לזה. ועל מאמר הרב המחבר הנזכר שתפס לאותו מורה שאם חשב שמנהג מקומו להתיר לבשל אחר הצליה למה הקדיחו כ"כ במלח וכנז' אני אומר לע"ד אחר הס"ד דאין זה השגה דמסתמא מעיקרא להכי נתכוין הקונה לעשנו ולא לבשלו כיון שלקח בשר מרובה כ"כ ולפי שכדי שיתקיים הבשר בעישונו היה צריך לכבשו תחלה שאל"כ יסריח מש"ה אמר לו כן ולא להורות לו את הדרך לילך בו לענין דינא ואה"נ שהיה מתיר ג"כ לבשלו כמנהג מקומו וק"ל:

יט בשר שנשרה במים כ"ג שעות ואח"כ במים אחרים עוד שעה ושתים אין השריות מצטרפות ומותר דאינו נקרא כבוש רק מעל"ע רצופין דוקא ולא בסירוגין ושוב מצא להרב נקה"כ סימן קל"ה דטעמא טעים למ"ש רט"ז שם סעיף קטן ט"ו על מה שצריכין הכ"ד שעות רצופין (שב יעקב סימן כ"ז): הד"ט נהירנא כד הוינא טליא רווק הדר בא' מערי פיינונטי לשרת בקדש שמעתי באומרים לי דכבד שנשרה במים ובתוך מעל"ע נענעו הכלי היו נוהגים להתיר והיה הדבר קשה בעיני וכתבתי באותו פרק לזקן א' בחכמה ובשנים רב ומ"צ בא' מהכרכים ההמה אם האמת הוא שמנהג מדינותיהם כך ועל מה סומכים והשיבני דבר בעטו עט דודים דהכי נהיגי מקבלה שבידם משם הר"ם פרובינצאלי ושהסברא ג"כ גוברת דנענוע הכלי מבלבל ומונע הכבישה ובהיותי מהסס על זה אנה ה' לידי ש"ע בהגהות הרב גור אריה ובדקתי ומצאתי בסי' ק"ה סק"ב שכתב וז"ל קבלה בידנו מחכמי מנטובה שכבד שנשרה במים כ"ד שעות ובתוך הכ"ד הסירו הכבד מהמים אע"פ שהחזירוהו מיד לאותן המים מותר הואיל ונפסק השריה בזמן מועט ההוא ע"כ והנה בין מהר"ר גור אריה הלוי הנז' בין הרמ"ף הנז' שניהן יליד מנטובה הן ואי איתא דע"י נענוע בלבד תתבטל הכבישה הלא לאמונה הרב גא"ל הנז' הוה קמ"ל בשם הרמ"ף שהיה בדור שלפניו רבותא טפי מאשר השמיענו כזאת ומה גם דרבו כמו רבו זכירותיו לטובה בשם הרמ"ף ושם שם ממש סמוך ונראה באותו סעיף עצמו הזכירו

והצעתי דברי לפני אותו הרב ובענותנותו הגדולה הודה לדברי וביטל קבלתו ושוב מצאתי להרב שב יעקב הנז' שכתב מש"ל דדוקא משום שהוציאו הבשר מהמים תו לא הוי רצופין אמנם אם אין מסירין משם איזה רגע אה"נ דרצופין מיקרו אמנם החזרתו לאותן המים או מים אחרים אינו מעלה ומוריד ומים אחרים דנקט רש"י הנז' או משום דמעשה שהיה כך היה א"נ משום דסתמא דמלתא מחליפים המים כדי שיראה הכבד יותר יפה זך ולבן ולעולם דהיא הדא היא הדא ועיין לפר"ח סי' ע"ג סק"ט אם יש לחלק מן הדין בין כבד לשאר בשר ולהרב צ"ץ סי' קכ"א דף קע"ט דס"ל כהרב גא"ל הנז' ובאותן המקומות שזכרתי מנהגן שלא לחלק בין זו לזו ולכן היתה תמיהתי קיימת וכנז' ועיין להרב חקרי לב ח"ב סי' ע"ט דס"ל דיש להחמיר גם כבוש לסירוגין ולענ"ד חומרא יתירה היא ומה גם בכבוש במים ולא בחומץ דיש לצרף להיתר סברת המ"ד דאין לו דין כבישה כלל וכמ"ש הרב"י בס"ס צ"א ואע"ג דלא קי"ל כוותייהו מ"מ סניף קצת מיהא ליהוי ומה גם דהרב ח"ל הנז' בכבודו ובעצמו בסי' פ"ו דף קט"ו בכבודו ובעצמו כתב דלדעתו רבו הסוברים בשיטת רש"י דאין כבוש אלא בחומץ ע"ש:

כ כרס שמלגוה במים חמין קודם המליחה גם הכלים מותרין לפי שאין מחזיקין דם בבני מעים ודוקא שנקרוה משמנה דשומן יש בו משום דם (תשב"ץ ח"ד טור א' ס"ג):

כא חקר ודרש אם נתן הבשר במחבת בלי משקה ונתן ע"ג האש או תנור אי חשיב צלי גמור לענין דא"צ מליחה תחלה דלצלי א"צ מליחה בסי' ע"ו ולא מצא טעם להתיר כיון שיש לה בית קבול וה"ה להניח הבשר ע"ג התנור עצמו אם יש גומות בתנור אך אם אין בו גומות או ע"ג מתכת חלק ש"ד אפילו לכתחלה וכדין מליחה בכלי שא"מ דמור"ם סי' ס"ט סט"ז (ועי"ג"כ לעיל אות ל"ב) (חקרי לב סי' ל"ו):

הד"ט וע"פ הדבור יפה עושים באיזה מקומות שנתישבתי הנוהגים לאכלו צלי ולא מבושל בשר שעבר עליו ג' ימים בלי הדחה שדוקא ע"פ חצובה ואסכלא או ע"ג גחלים צולין אותו ולא תוך הכלי אף שהוא בלי משקה כי אין לנו טעם מספיק להתיר כיון שיש לה בית קבול וע"ל אות ל"ב:

כב דן את הדין בענין כבוש דאם נפל עכבר או דבר טמא חי בשכר או בחומץ דקי"ל בסי' ק"ה דנאסר מדין כבוש אם שהה שם מעל"ע דלא מנינן מעל"ע רק משמת כי עודנו חי אפי' שהה כמה ימים אינו אוסר (שם סי' פ'): כג הורה באצבע דדעת מרן סי' כ"ו דביצה שנמצא בה דם במקום אסרה אוסרת ג"כ תערובתו ודוקא אם הוא במקום שאינו אוסרה אע"פ שאפ"ה צריך להסירו דאסור למיכליה בעיניה אינו אוסר התערובת אם לא נטלו משם ודלא ממהר"ם די בוטון סימן כ"ט דכתב דמרן נמי ס"ל דאף אם הדם

במקום האוסרה אינו אוסר התערובת דליתא דבהדיא כתב מרן בסי' ס"ו ס"ה נמצא דם בביצה במקום שאינו אוסר את כולה וכו' ונ"ל שהוא מותר ע"כ הא אם נמצא הדם במקום האוסרו גם התערובת אסור (דברי יוסף סי' ס"ו) הד"ט גם הרב פר"ח כתב דה"מ כשנתערבה שלא מדעת וכמ"ש הרב"י ואם נתערב מדעת יש לאסור גם אם נמצא דם שלא במקום האוסרו וע"ש בסק"ט ועיין להרב זרע אמת ח"ב סי' כ"א דפסק במי ששבר ביצים תוך המולייתא ואחר ששפך קצת מחלבון א' ראה דם בחלמון שלה ותכף הסיר ממולייתא מה שיכול להסיר מאותו חלבון אך נשאר מעט ממנו מעורב במולייתא דהעלה להתיר מכמה טעמים ודאף למ"ד דדם ריקום דאורייתא ה"ד הדם עצמו אך שאר הביצה אינו רק דרבנן ויישב ג"כ קושית הרב דב"י הנז' על הרב די בוטון הנזכר ועיין להרב אור ישראל סי' ס"ו בדין ביצה טרופה שהטיחו בה חלות ונמצא אח"כ דם בכולה סגי בקליפה וא"צ נטילת מקום שהוא כעובי אצבע גודל דהיינו שיעור ז' שעורים ברוחב ע"ש וזה לי ימים רבים שכתבתי בגליון פר"ח שלי דנלענ"ד דביצים גמורים במעי אמם שנמצא בהם דם יש להקל דאיתא בפ"ק דביצה דביצים גמורות במעי אמם מלתא דלא שכיחא ומלתא דלא שכיחא לא גזרו בו רבנן וכן הסכים אתי עמי הרב המפורסם הרש"א מהזקנים ד"מ ור"מ בעיר קסאלי והוסיף נופך משלו מההיא דאמרינן התם ההוא גברא וכו' ביעי דפעיא למאן וכו' ומשמע מהתם בהדיא דביצים גמורות במעי אמם אינם ראויות לגדל אפרוחים וה"נ למאי ניחוש אף שיהיה הדם במקום האוסרו ואעיקרא דכללא דהש"ס דביצים גמורות אינן מגדלות אפרוחים לכאורה קשה ממעשה שהיה הביאו הרב לחם הפנים כת"י ששחטו יונה א' ופתחוה ומצאו בתוכה ביצה א' שממנה היה יוצא ראש אפרוח (הזכרתיו לעיל סי' ה' אות ד') אך י"ל דאה"נ דאפשר דעודה הביצה במעי אמה תהיה ראויה לגדל אפרוחים מחום האם עצמה אך אם תשב עליה תרנגולת אחרת על ביצה הנמצאת במעי אמה אינה ראויה לגדל אפרוחים כנלע"ד לקיים דברי חכמים והכלל הנזכר מלבד שהכלל הוא על הרוב ולמיעוטא לא חיישינן והדר דינא דבניד"ד יש להתיר הביצה עצמה אף שיהיה הדם במקום האוסרה בביעי דפעיא דאין בה חשש לריקום האפרוח אפילו למאן דאסר מדאורייתא ואה"נ דהדם מיהא צריך ליטלו משם ודו"ק כד אחר שהביא בידו רוממה מ"ש הרב הלקט הקמח בדין הדלקת הטיטו"ן בנר של חלב דמצדד ההיתר מחמת דשלהבת אפילו מעבודת כוכבים מותר ליהנות ממנה וכן מחמת נטל"פ עוד הביא דהרב משה ישראל לא היה מקפיד כלל בזה ושבעברו בשליחותו מעיר פיסא נשא ונתן עמו הרב מים רבים אביו וסוף דבר העלו דאין שום חשש איסור עוד הביא פסק מהרב בנימין דיאש בראנדין שהוכיח גם הוא

היתרו מברייתא דביצה דשלהבת עבודת כוכבים ושקיל וטרי בה ושוב נכנס לצדד צדדי האיסור ומהנסיון הוכיח שאם נשים נייר לבן למעלה בשלהבת נר של חרס יראו בנייר טפות רבות של חלב העולות מהלהב עוד הביא מ"ש הכנה"ג סימן ק"ה הגה"ט אות ט"ו בשם המרדכי ומ"ש הפר"ח שם ס"ק כ"ג ובני חיי סק"ד דלאו משום חומרא בעלמא רק מדין הגמור יש לנו לאסור גם הרב סמא דחיי סי' ה' ו' הביא בשם הר"ח אלגאזי ששמע מפי מגידי אמת שהרב הגדול דוד גרשון פסק לאסור בהחלט ואחר כל האמור רק מסיק הרב המחבר שאחר שהעמיק בעיון על כל הרשום לעיל בא לכלל בינה והפיל יסודות ההוראה לאיסור ושלדעתו הדבר ברור כשמש שיפה הורה החכם המתיר ע"ש (דברי דוד סי' נ') הד"ט דעת של עליון הרב הרמ"י ז"ל שציין הרב"ד הנז' הובא במשאת משה שלו ח"א בחי"ד סימן ד' ושם האריך בדברים המסתעפים דהיינו אם מי שנוהג איסור שלא להדליק יכול לומר למי שאינו נוהג איסור להדליק לו מנר של חלב והעלה לאיסור דלפי דעתו וסברתו דלדידיה מיהא איסורא קעביד המדליק אסור לומר לאחר שידליק וקעבר אלפני עור וגו' וצ"ל לו שלא ידליק מנר של חלב עוד נתן אל לבו אם הנוהג היתר רשאי למטעייה לנוהג איסור באמור לו דנר של שעוה הוא והביא מ"ש הרלנ"ח סי' קכ"א והפר"ח בא"ח בדיני מנהגי איסור ומסיק דאף שאינו נכון לעשות כן מ"מ לענין דינא כיון דלדידיה דמדליק היתר גמור הוא שרי ליה למטעי לנוהג איסור ע"ש ולהרב צרור הכסף סי' ד' שהביא גם הוא בשם הר"ן רוזיליו שכתב שם היותו בנאליפולי בשנת תס"ו ראה כתוב ממהר"ש ן' חביב שמהר"י הלוי שליח אשכנזים של ירושלים היה מביא ראיה לאסור בשם הרב אהרן ממ"ש המרדכי בחולין אות תשט"ו ע"ש והרב בן המחבר כתב שאין ראייתו מכרחת ושיש קצת לדחות ושכן יש להקשות להרב בני חיי סימן ק"ח אות ד' ולהרב משאת משה הנז' ח"א דף ל' ע"ד מה שהקשה על הראיה הנז' והביא ג"כ מ"ש הפר"ח שם ס"ק כ"ג דמ"מ יש לבעל נפש לחוש לעצמו והביא ג"כ דברי הרב המני"ח בלקט הקמח ריש הלכות ט"ב וששמע ג"כ בשם מהר"י קובו שהיה מביא ראיה לאסור ממ"ש מור"ם בהל' פסח סי' תס"ה כ"ג עוד הוסיף שראה להרב סמא דחיי בי"ד סי' ה' שאחר שהביא דעתו לאסור ושכן הובא להרב ב"ח למהר"ח אלפאנדרי ושכתב דמדי עברו במצרים שמע מפי מגידי אמת שהרד"ג הנז' פסק לאסור בהחלט בכל גוונא ועוד דאסר לומר לחבירו להדליק לו דכמדליק איהו גופיה דמי ע"ש ולהרב מ"מ הנז' על פרט זה ג"כ וכנז' ועוד כתב דמדף כ"ב ע"ג נלמד ג"כ דדין הקנה של הפיפ"א שמדליקין תמיד מנר של חלב אסור לאוסר להשתמש בו שבהיותו ברושי"ד שמע ג"כ דהרד"ג הנז' אסר ע"י מעשה שבא לידו שנשבר הקנה שהיו משתמשים בו להדליק

מנר של חלב ומצאו בתוך הקנה כעין קליפת חלב שטוח בכל הקנה ע"ש להרב סמא דחיי הנז' ובסי' שלאחריו ע"ש ודחה הרב המחבר מעיקרא הגהת המגיה במפתחות הספר הנז' סימן ו' ודלאו כל כמיניה שכבר עלו בהסכמת הרבנים הגדולים לאסור ושכן הרב מר אביו היה אוסר ועיג"כ במפתחות י"ד מהרב החבי"ב בס' קול בן לוי סי' קמ"ב שגם הוא אוסר בין אם הנר של חלב למטה בין אם הוא למעלה ע"ש וכבר הבאתי רובן של דברים הללו בח"א הנדפס סי' ח"י אות ס"ה ע"ש והאמת אגיד דאין לי כעת שעת הכושר לחזור ולראות במקורן של הפוסקים הנז' ואינני כעת רק מעתיק הדברים דברים כהוייתן שכתבתי ואספתי זה לי ימים ואפשר שכבר קדמוני במה שיש לי קצת עיון בכל דברות ולכל אמירות של פוסקים הנז' והיינו שיש לעיין לע"ד לכת המקילים משום דקלי איסורא ואינו אלא שלהבת כי מה יאמרו בכסוי של איסור שכסה בו קדירה של היתר או כסוי של בשר שכסו בו קדירה של חלב או איפכא והלא כל ענינו של כסוי אינו אלא משום האדים העולים ולא אמרינן דמקלא קלי אסוריה או טעמיה ולמה לא נאמר כן בניד"ד כיון דלפי האמת עולה עם השלהבת מממשו של חלב שיאסר בפשיטות וידעתי לע"ד שיש לדחות קצת אך בשעת הדחק הזאת לא הורשיתי להיות חמור גולל ספרים:

כה הגד הגיד שאלת חכם ותשובה בצדה ממהר"י חזן בדין מוח א' שאחרי הוסר הקרום והדחה יפה כסבור שנמלח הניחו תוך הפאשטי"ל ונאפה תוך מחבת ברזל בג' פאסטילי"ש אחרים ואחר שנאפו נודע שלא נמלח המוח והאריך מהרי"ח הנז' ומסיק דכיון שאין איסורה מצד עצמה רק מחמת שלא נמלח א"כ אלו היה דבר שאינו ניכר היינו אומרים חד בתרי בטיל והשתא דניכר זורקו והשאר מותר ודי לאסור הפאשטי"ל שאותו המוח בתוכו אך הרב המחבר דחה ראיותיו ודא"א לתת לניד"ד דין יבש ביבש כיון שהם פאשטי"ל ופאלדו"ן זה בצד זה ברטיבות מעט רוטב ביניהן מחמת טיגון וראוי להחמיר לאסור הכל לכ"ע לפי שורת הדין (תורת חסד סי' ז וח'): הד"ט ועיין להרב מכתם לדוד מסי' ד' עד ט' בדין מי שקנה דגים קטנים ועשה מהם ח' פאסטילי"ש וטגן ד' מהם במחבת א' וד' באחרת ובשעת האכילה מצאו תוך א' מהן דג טמא וא' חכם מהר"ד פינטו פסק דמשערים בכל מה שבאותה מחבת לבטל פליטתו ואם א"א לעמוד בשיעורו אזלינן לחומרא ואחריו יצא רעהו מהר"ש וינטורא והסכים עמו לשער בכל מה שבמחבת ההיא אך אם אינו יכול לשערו דעתו להקל והשיב הרב המחבר ותמה על שניהם במ"ש דבכולהו משערינן מאחר שלא נכנסו ויצאו ארבעתם ביחד במחבת ולכן אם אין בפאסטי"ל עצמו ס' כנגד הדג יש לאסור וחזר מהרש"ו הנז' והשיב והעלה שאם יש בין הפאסטי"ל שבו האיסור עם השמן הנשאר ועם מה שנוכל לשער הבלוע

ג"כ שרי ואם לאו יש לאסור אותו פאסטי"ל ואם נאכל מקצתו יש להקל והאחרים אם יש בכל א' מהן מצורף במה שיש בו האיסור ס' הכל שרי ואף אי ליכא בכל א' וא' סגי שב' מהם יהיו גדולים כשיעור זה ואז גם הג' מותר והרב המחבר הוסיף שנית ידו והשיב לו על כל פרט ופרט ומסיק דבשמן אין לשער כלל כי לא נודע אם היה ראשון או אחרון אך במה שנשאר בעין משערינן ואם אין ס' אסור ואפי' נאכל מקצתו אין להקל אבל האחרים אם יש בין כולן ס' יש להקל מכח ס"ס (ועיג"כ לעיל סי' י"א אות ל"ח) ועיין למהרי"ם בעדות ביהוסף שלו סי' מ"ה נדפס מחדש שכתב שתרנגולת שנמלחה ונתבשלה שהרגיש ששכחו מליטול המוח ולקרוע הקרום (כדין ש"ע סי' ע"א ס"ג ומור"ם סי' ס"ח ס"ד) ויש ס' בעור ורוטב כנגד המוח וקרומו פשוט הוא להתיר ואף אם אינו ידוע שהיו כנגדם ס' הנה ממ"ש שם מדברי א"ח בשם המנהל משמע דבהיות הראש מחובר לגוף מסתמא יש בו ס' ואין כן דעת הפר"ח שם סי' ס"ח סק"ז דמשמע אירן ומור"ם מיירי בידוע שיש בו ס' ומ"מ בנידו"ד שבודאי יש בו ס' הכל מותר אף הראש והמוח וכדין הלב דבסי' ע"ב ס"ב אמנם כיון דדבר קל הוא להשליך הקרום וחוטיו כן יש לעשות וכדין הלב שהוא דבר חשוב וכדין אם לא נחתכו הורידין דסי' כ"ב ס"א ושוב כתב דאפ"ה נראה לאסור המוח מצד שכבר נאסר במליחה כמ"ש מור"ם סי' ע"א ס"ג וע"ש בפר"ח סק"ד וסק"ז ועיג"כ להרב גור אריה הלוי בהגהותיו שכתב וז"ל כתב בת"ח סי' פ"ז דתרנגולת שנתבשלה עם ראשה שמחובר בגופה שאם היה ס' בעוף כנגד דם המוח (פי' כנגד כל המוח וקרומו) אף הראש שרי דלא כהגהת ש"ד שכתב להשליך הראש מיהו אם אין הראש דבוק בעוף נעשה ח"נ וצריך ס' מן העוף כנגד כל הראש ואף אי איכא ס' הראש אסור ע"כ ול"נ שאם היה הראש דבוק לחתיכה אז בעינן ס' כנגד החתיכה מידי דהוה אלב דסי' ע"ב עכ"ד הרב גאל"ו הנז' ועיג"כ להרב בית יעקב סי' ל' בראש בהמה שניקב העצם והקרום של מוח ונמלח כך ולא נחתך הראש דיש לאסור אפי' בדיעבד ושנתווכח עם הרט"ז במ"ש בסי' ס"ט סקי"ג שהביא דברי המרדכי ושאין להבין דבריו כמו שהבינם הוא ע"ש. ועיין להרב בעי חיי סי' ק"ה ו' וז' בדין אשה שעשתה פשטיד"א א' ממוח והניחה במרחשת בפשטידין אחרות ושוב זכרה שהוציאה קירומי המוח ולא מלחו שכולן אסורות כיון שבכל א' מהן לא היה בה ס' ואם אותה שיש בה המוח היה בה ס' כנגד המוח היא מותרת והאחרות שאין בהן ס' אסורות והביא פסק מהר"ש גאון שהביא א' חכם שהורה להתיר לעזרתו והשיב להרב המחבר שלא התיר הרש"ג הנז' רק משום שספרו לו שהיה בפשטיד"א ס' לבטל המוח ומ"מ גם בזה אין להתיר רק היא ולא האחרות אם אין בהן ס' ע"ש שהעלה שכיון שאותה שיש בה מוח שלא נמלח אסור לפי

שלא היה ס' בה כנגד כל המוח כל האחרות ג"כ אסורות אם אין בהן ס' כנגד כל המוח ושאין להן דין יבש ביבש כיון שנותנין שמן במרחשת כדי שלא ידבקו בה או זו בזו ויש שמן בכלי לפעפע מזו לזו ע"ש ועיג"כ להרב"ח הנז' בסי' ק"מ בדין חתיכת בשר בלתי מנוקרת מחלבה שנמלח באיזה עופות שהאריך ומסיק דאם בחתיכת הבשר ובעופות יש בכל א' וא' מהן בפ"ע ס' כנגד החלב מהבשר כולן מותרות הבשר והעופות אחר שינקרו החלב מהבשר ואם אין ס' בכל א' וא' מהם אם יש ס' בבשר ולא בעופות הבשר מותר אחר הסרת החלב והעופות אסורות ואם יש ס' בכל א' וא' מהם ואין ס' בבשר נגד חלבו שבשר אסור והעופות מותרות ואם אין ס' בכל א' וא' אף שיש בין הכל ס' הכל אסור וע"ע לו שם סי' קמ"ז (ולהרשד"ם סי' נ"ב) וסי' רנ"א שאסר ג"כ תרנגולים שנמלחו יחד ונמצא קולית של א' מהן שבור ע"ש ועיין למרן ס"ס ק"ו דפסק דכל שיש בקדרה ס' לבטל החלב שבחתיכה א' סגי להסיר קודם שתצטנן אותה חתיכה או יניח להצטנן ע"ש ולהרב ערך לחם שם ועיג"כ להרב בית יהודה במנהגי ארגי"ל סי' ס"ד שהורה הרב רבו בדין חתיכה של בשר שנמלחה בחלבה בשאר חתיכות כסברת הרב פר"ח סי' ק"ה סקל"ז דמסיק דאם יש בכל החתיכות שנמלחו יחד ס' נגד החלב דהיינו דליכא ס' רק בהצטרפות החתיכות הנוגעות בחלב עם החתיכות הנוגעות בהחתיכה שהחלב דבוק יש להתיר בשעת הדחק והוא שיקלוף כל המקומות שנגעו בחלב ואם אינו ידוע איזה צד מהחתיכה נגע בחלב א"צ אפי' קליפה והכל מותר עכ"ל הפר"ח שם:

כו בשר שנמלח ולא הודח שנתנוהו עם בשר שנמלח (כדי שיעורו והודח) תחת המכבש ונכבשו הכל יחד הדבר ברור דאסור כדי קליפה והביאו ג"כ מחלוקת הרשב"א והרא"ש בדין בשר ששהה במלחו יותר מכשיעור דלהרשב"א בשם רבותיו צריך קליפה ולהרא"ש א"צ כלום (הרדב"ז ח"ג דפוס פיורדא סי' תל"ג):

כז עשה סמוכות של ממש למנהג קדמון שמולחים ידי ורגלי בהמות גסות ודקות ומולחין אותן כמות שהן שלמות העצמות והגידין והעור שעליהן וסיים בראיה ברורה במ"ש מרן סי' ע"א על הרשב"א שהביא הטור דהטלפים מחתך אותן למטה ומולח ויניח החתך למטה וכתב מרן וא"ת למה צריך לחתוך מעט למטה אם כדי שיזוב הדם דרך שם הרי יש בהם מקום חתך דרך הפרק וכו' ותירץ בלישנא אחרינא דמשום חוטים היה צריך להניח חתוכן למטה שכך הוא סובר בכל חוטין הנחתכין כמו שנתבאר בסי' ס"ז ע"כ הרי דמצינו היתר משופה לחוטי דם הללו שהדם זב ויוצא דרך ב' פתחים א' בין הפרקים וא' דרך חתיכת הטלפים וא"כ ערער על המנהג חלף הלך לו ומנהג ישראל תורה הוא (אהל יוסף סי' ט"ז):

הד"ט ועיין להרב בעי חיי סי' י"ח במעשה באשה א' שמלחה רגלים וקודם חתוך הטלפים מלגה במים חיים שהביא מ"ש מרן סי' ע"ח והגא"מ בשם סמ"ק והרב שארית יהודה הסכים לסברת מי שהורה דדי שיחתוך הטלפים והרגלים מותרין לבשלם שלא כמי שהורה שכיון שמלגן במים חמין קודם חתוך הטלפים ה"ל כבשר שנתבשל בדמו ואין להן תקומה דליתא ועיג"כ מ"ש בסי' ק"ט בענין המליגה ועיין להרב תורת חסד סי' י' דפסק דאם נמלחו עם הטלפים בלא חתוכן לא נאסרו ויחתכם וימלחם שנית ואם מלגן בלי חתוך ומליחה ב' צריך ס' במים ובבשר הרגלים כנגד הטלפים ע"ש ובסי' י"ב שקיצר כל דיני בשר בלי מנוקר שנמלחו ועיג"כ בשו"ת פרי עץ חיים ח"ג סי' מ"ב דביטל דעתו מפני דעת הרב כה"ג דהסכים עם המתיר כמ"ש ביו"ד סי' ס"ח ע"ש: כח דחה בב' ידיו סברת מהר"ש הביאו הרב מנחת יעקב בדין עוף שנמלח בזפק ונתבשל שהטריף אם אין ס' נגד המאכל דחומרא גדולה היא ושכבר שאל פי חכמים שראו מהגאונים אבותיהם שהכשירו בהשלכת הזפק בלבד בלי פוצה פה ומצפצף (כנסת יחזקאל סי' כ"ז):

כט ידיו תביאינה סברות הפוסקים בדין הדחת הבשר במי פירות אי סגי או לא ואם יש לחלק בין הדחה דקודם מליחה לשלאחריו והביא מ"ש מרן ורמ"א סי' ס"ס ס"ז ובתשובותיו והרש"ך שם ותורת חטאת כלל כ"ו אות כ"ג ול"ח אות רי"א ודמשק אליעזר דף ס"ז ולבסוף מסיק דאין להדיח במי פירות לא קודם ולא אחר הדחה ובדיעבד נמי אם נתבשל לא יאכלנו אם אין ס' בהיתר שלא הודחה במי פירות (ועיין להפר"ח סי' ס"ט ס"ק ל"א דפסק דבדיעבד מותר) (בעי חיי סי' ק"י):

ל אין ליתן לכתחלה בשפוד בשר שכבר נצלה מעט בשלא נצלה כלל ובדיעבד מותר ומצא דוגמא לדבר לרש"ל פ' כל הבשר סי' נ"ה ולהרב בנימין זאב סי' של"ד ומור"ם ולבוש ס"ס ע"ז ולח"מ אות קפ"ז דס"ל דבדיעבד מותר אם שמו בשפוד בשר שנמלח על שלא נמלח ע"ש ואסר ג"כ לכתחלה בסימן שלאחריו ליתן בצלים בשפוד בין חתיכה לחתיכה ודלא מהרדב"ז הנז' סי' של"ז דאוסר גם בדיעבד עוד הביא שכן מצא ג"כ לרשד"ם בסי' מ"ו שהרבה ראיות לאסור לכתחלה אבל הרב מקור ברוך מיקל אפי' לכתחלה והרבה ראיות ומסיק דכיון דהורה זקן פה קדוש לאסור לכתחלה תע"ב למחמיר במקום שלא נהגו היתר ע"ש ושאין המחלוקת רק על הבצלים דאלו הבשר לכ"ע שרי ומה גם לפי מ"ש הרשד"ם דהבצל בולע ואין האש שואב ממנו דכ"ש שלא ישאוב הבשר (שם סי' קי"ד וט"ו):

לא בשר שלא הודח ולא נמלח אין לכתחלה לצלותו כך וכהרמב"ן וסייעתו ונשא ונתן במ"ש בפ' השוחט ובפ' העור והרוטב דתניא הרוצה לאכול וכו' ומולחו יפה יפה ומ"ש

התוס' דמדבריהם משמע דלצלי א"צ הדחה קמייתא ושכן דקדק הרמא"י בהגהות ש"ד שער ג' אות ז' ועיין ג"כ למרן סי' ע"ו ורט"ז ורש"ך ושקיל וטרי במ"ש הר"ן וזולתו בענין הדחה ראשונה ואחרונה (שם סי' קט"ז):

לב אחר סמוך שצידד לאסור לצלות בשר ע"ג התנור מ"ש מבלי שפוד שמא אחר שנפלט הדם ע"ג התנור יבלע כיון שאין בתנור אש לפלוט הדם שוב מסיק להתיר מההיא דפ' כיצד צולין דף ע"ה ע"א ומ"ש רש"י שם שאף חום תנור גרוף וקטום שורף בגד וישרוף ג"כ הדם ושגם א' חכם שבדור השיב כן על שנסתפק הרב עזריה יהושע ועיין מרן סי' צ"ז (וע"ל אות כ"א), שם סימן קי"ז:

לג הראה באצבע שטעה א' חכם שאסר בשר שנשרה במי הים כחצי שעה בכלי שא"מ למלחו כראוי דליתא שאין כח מי הים יפה להפליט דם האברים כמלח עצמו דחריף וכרותח דמי ועיין בפ' כל הבשר רב דימי מלח במלחא גלגליתא ומנפץ לה וכו' וכ"פ הרמב"ם וריב"ה דקודם נתינה בכלי להדיחו ינפץ מעליו המלח וכ"כ הרשב"א וה"ד לכתחלה אבל בדיעבד אם לא נפץ וכו' אין לאסרו וטעמא טעים הריב"ה שם דמים שבכלי הדחה מתישין כח המלח ולא חשיב תו רותח והסכים עמו מרן כ"ש במי הים שאינן אוסרין כיון שהמים מעורבין במלח כ"כ ג"כ הגהות ש"ד הג"א ופסקו מור"ם סי' ס"ט וע' בשם האגור והביא ג"כ טעמים אחרים וסיים במאי דפתח דאין זו צריכה לפנים דפשוט הוא להתיר הבשר במליחה ראויה (משאת משה סימן כ'):

הד"ט ולי אני עבדו אחר הס"ד נראה דהק"ו דדן מופרך הוא דשאני מלח שערבו בו מים מימי מלוחים מטבען דהיינו מי הים שמהן ממש ע"י רתיחתן באש ישאר המלח ואי אמרת שמי הים מבטלין כח המלח המעורב בהן מאחר שסר כח המלח היאך חוזר בו הכח בעשיית המלח ממימי הים עצמו ומ"מ דיינו הראיות אחרות שהביא בידו החזקה להחזיק בהוראתו הקדושה:

לד השיב תשובה מאהבה למהר"ם נאויר"א בדין חתיכת שומן שלא נוקרה מקרומיה האסורים משום חלב ונמלחה כן ואחר המליחה שמוה בכלי מלא מים והדיחוה יחד בחתיכת בשר שלא נמלחה ונשתהו שם ביחד כרביע שעה גם דרכה של אשה למלוח בלא דעת השומן בקרומין של חלב והשיב להיתר אף שלא נודע אם היה ס' נגד הקרום ובשלוה אחר הניקור אחר המליחה כל שהוא לצורך וכיוצא אף לדעת רבני אשכנז ומה ששמו אחר המליחה בכלי מלא מים בבשר אחר אינו כלום והכלים של האשה הנז' יש להקל כל שאינן ב"י ועיין ג"כ להרב שמש צדקה ס"י בענין קולית שחזר ונקשר לא שאש"י דהתיר הכלים בהסכמת כמה רבני הדור אף למחמירים בבשר עצמו ע"ש אך

גוערין באשה הזאת וילמדוה שלא תוסיף עוד עשות כזאת (וע"ל אות י"ז) (מכתם לדוד סי' י"א):

לה בר מיניה דמר הרב המחבר שקיל וטרי במ"ש מרן סי' ש"ט בדין בשר תפל מלא קרח וכפור שמצא תשובת הר"ש שהתיר לשרותו במים חמין בכלי ב' אף שהיד סולדת בו אך להרמ"א סימן ש"ח סי"א אין להתיר רק לכבוד אורחים וכיוצא ושאין היס"ב וכן ראוי להורות שאין לשרותו רק במים שהפיגו צנתן בלבד וכמ"ש ג"כ מרן שם אמנם קמבעיא ליה על בשר שנמלח ותוך שיעור המליחה נקרש מה יהיה משפטו ומצא להרב דמשק אליעזר בשם רש"ל שמצא בהגהות ש"ד בדין בשר שנקרש דטוב למולחו מחדש ושמשמע מדבריו דבדיעבד אם נתנוהו בקדירה מותר ואינו נראה כן רק כוונתו דטוב למולחו אחר שנפשר ולא סגי מליחה ראשונה ובדיעבד שרי אך אם קודם שיעור מליחה נקרש ותיכף אחר שנפשר מדיחו ומניחו בקדירה אסור ע"כ ועיין להרב החבי"ב סי' ס"ט הגב"י אות ס"ח ופ"ז ורש"ך סקי"ב ופר"ח שם ואי ספוקי מספקא לן אם נקרש אחר שיעור המליחה או קודם יש להקל דספק דרבנן הוא ועיין לרט"ז סס"ט סכ"ד ופר"ח סקמ"ד ומשפטים ישרים בתשו' הר"ש גאון סי' מ"ד ולהרב המאסף שם אות ע' הגב"י וסוף דבר העלה דאין לשרות בשר נקרש במים חמין אפי' בכלי ב' ובדיעבד מותר ולצורך אורחים וכיוצא מותר אפילו לכתחלה ובנמלח עודו נקרש ונתנוהו בקדירה צריך ס' נגד החתיכה והיא אסורה אם היא תרנגולת ואל"כ גם החתיכה מותרת ובשר רפויה שתוך שיעור המליחה נקרש ונפשר אפילו אחר שיעור מליחה טוב למלחה פעם ב' ואם נתנוהו בקדירה קודם שיניחוהו שיעור מליחה אחר שנפשר במלח הראשון אז דינו כבשר שלא נמלח שבשלוהו וצריך ס' נגד אותה חתיכה ואם ספק אם נקרש קודם שיעור מליחה או אחריו אם כבר נתנוהו בקדירה הכל מותר ואם לאו ימלחוהו ב' וכלים שבשלו בהם הבשר (דדינו כבשר שלא נמלח לדברי הרב כנה"ג סי' ס"ט הגב"י אות רי"ב אסורים) הנה הרב המחבר ראה כתיבת יד הקודש של מהר"ם לידידי והר"י אירירא דדנו את הדין כראוי מוצק דכיון דס' דרבנן הוי מותרים אף לכתחלה להשתמש בהן אחר מעל"ע (צרור הכסף סי' ג'):

לו חלחולת ושאר דקין שנמלחו לצד פנים לולי פסק מור"ם סימן ע"ה בשם הרשב"א דס"ל דהוי כאלו לא נמלח ואם נתבשלו כך אסורים ואם לאו ימלחם ב' מבחוץ היה נוטה דעתו להתיר ושא"צ מליחה ב' ושיש לחלק בין חלב דאורייתא לדרבנן ושע"כ אם מלחו ירך בגיד שלה אף אם בשר הירך שמן אינו אסור שומן הגיד רק כדי נטילת מקום ואילו חלב דאורייתא שנמלח בשאר חתיכות אף שיש ס' יש לאסור כולם אם נגע החלב

בשאר החתיכות ושהרשד"ם מיקל ולא שקטה דעתו בדבריו (תורת חסד סימן י"א וי"ב),: הד"ט ועיג"כ בשו"ת פרי עץ חיים ח"ג סימן מ"ב בא' שעשה ממולאות של בשר שנמלח בכרכשאות שלא נמלחו ועשנן ושוב נזכר שהודחו הכרכשאות יפה ולא נמלחו והתירן והביא מ"ש מרן סי' פ"ה בשם המרדכי וספר התרומה וראבי"ה דס"ל דבדיעבד אם לא מלח הבני מעיים ובשלם מותר וכן דעת הרמב"ם בפ"ו דין י"ח מהלכות מ"א והעלה גם כן דלא שנא חלחולת לא שנא דקין וכרס כולם בכלל בני מעיים הן וכמ"ש הרמב"ם שם דין ט"ו ואם מלחן מצד פנים בלבד הביא דעת הלבוש והר"ש הלוי סימן כ"ב שהחמירו להטריף אפי' בדיעבד ולא נכנסו דבריהם באזניו כיון שגדולים בחכמה ובמנין מקילין ע"ש גם בתשב"ץ ח"ד טור א' סי' ג' כתב דכרס שמלגוה במים חמין קודם המליחה גם הכלים מותרים לפי שאין מחזיקין דם בבני מעיים ובלבד שנקרוה משמנה דשומן יש בו משום דם:

לז כלי חומץ שעירבו בו יין מכלי שמצאו בו אח"כ עכברים אף שעכבר בחומץ שבוחי משבח מ"מ ביין פוגם ע"ש עיין בטור יורה דעה סימן ק"א ובנידון דידן לא היה ביין ואף אם תמצי לומר שהיה ביין קודם שנתנו ממנו בחומץ כיון שהיין מותר אף החומץ מותר ומה גם דמספק לא יצאנו אם כשלקחו ממנו לשומו בחומץ כבר נפל העכבר אם לא היה אחר מעל"ע (ועיג"כ לעיל אות כ"ד) (שו"ת הר"מ פרובינצאלי כ"י סי' קכ"ב):

לח שומן הדקין שנשתהה ג' ימים בלי הדחה שמלחוהו ונתערב בבשר אחר כיון שאין האיסור מחמת עצמו רק משום וירידין שבו ואלו נחתך בפ"ע לחתיכות שאבדו בו הורידין אם היה בשומן ס' היה הכל מותר לקדירה גם עתה שנחתך בו וירידיו עם בשר יש בודאי בשומן ובשר ס' כורידין ואם קצת מהם ניכרין יסירם והשאר מותר ואין לזה דין דבר שיש לו מתירין כיון שא"א לשומן לצלות שילך לאיבוד עיין מרן סי' ס"ט במחלוקת הרי"ף וראבי"ה שהובא בתה"ד סי' ק"ע (וע"ל אות יא) (שם סימן קכ"ד): טל תרנגולת שהפילה ביצתה אפילו הפילה בהכאה אם אינה מעורה בגידין א"צ למלחה ומותרת בחלב כשאר ביצים דעלמא (שו"ת יעב"ץ ח"א סימן ק"ב): הד"ט ועיין להרב בית יהודה סי' ס"ב דאם הפילה קודם שנגמרה יש לאסור לאכלה כסברת רא"ם הביאוה רט"ז ורש"ך סימן פ"ו ובדיעבד אינה אוסרת תערובתה אא"כ מעורה ממש ועיין להרב בעי חיי סי' קמ"ט דהביא מחלוקת הפוסקים בביצים גמורות במעי אמן דהעלה כסברת מרן שפסק כרשב"א שהיא הממוצעת דאם אין לה חלבון אף שנגמר החלמון דין בשר גמור יש לה לכל דבר ואם נגמר גם החלבון אף שהקליפה רכה א"צ מליחה ומותרת בחלב ואם נתבשלה בלא מליחה אינה אוסרת ואם נמלחה עם בשר אף שהקליפה רכה נאסרת

ותחזור לאסור התבשיל שיבשלו עמה כיון שנמלחה עם בשר ואם תרנגולת חיה הטילה ביצה שלא נתקשה קליפתה כל שאינה מעורה בגידין מותרת ואין בה משום אבר מן החי ואם נסתפקנו אם היתה מעורה בגידין אסורה מספק אבר מן החי דהיינו איסור תורה ואפילו לא נמלחה בבשר אוסרת מה שיתבשל עמה אם אין בו ס' וה"ד בנפילה ע"י הכאה או חולי אף אם הפילה מעצמה הכל מותר ע"ש (וע"ל סי' י' אות ט'):

מ בדק ומצא סעד וסיוע להוראת הרמ"א בתשו' ס"ס נ"ד בדין דגים יבשים שמושחין אותן בשומן חזיר דפשיטא למור"ם להתיר שלכאורה תמוה ואיהו ז"ל טעמא טעים ומסיק דדוקא לקנות מהידוע שמושחן אסור אבל ממי שאינו ידוע שמושחן מותר ואם אינו נודע המערבו אך נודע שיש שאינן מושחין אסור לקנות לכתחלה ממקום קביעותן ובדיעבד צריך קליפה אך אם נתפרשו ממקום קביעותן מותר לקנות אם הרוב אין מושחין אותן בודאי אף שקצתן ודאי מערבין ובעל נפש יחוש ויטול מהם לעולם כדי קליפה (שם ח"ב סי' כ"ט):

מא ציר דג טמא שנפל לקדירה סגי בס' דבטל ודאי חורפי' ולא חמיר ציר דגים מציר בשר וכ"ש אם יש בו מים ודוקא ציר טמא בציר טהור אין לו ביטול דאיידי דחריף טובא כל חד בדנפשי' יהיב טעמא ומידי דלטעמא עביד לא בטיל ונשא ונתן במ"ש הרמב"ם ומרן ע"ש (שם סי' קפ"ח ופ"ט): מב הורה בענותנותו שמה שהתיר לשעבר עוף שנצלה באגן עם לבו שמקצת העוף תוך הרוטב והלב מונח באותו מקצת דאף מה שחוץ מהרוטב מצטרף לבטל הלב והביא ראיה מפ' ג"ה דף צ"ו ע"ב הדר אמר אימרא יאי דאדרבה מאותה סוגיא עצמה יש ראיה שאינו מצטרף מה שחוץ לרוטב לבטל הלב אף שהוא תוך הכלי וכ"ש כשקצתו חוץ לכלי ונשא ונתן על מ"ש מרן סי' צ"ב על מ"ש הטור שם בשם רמב"ם ותמה ג"כ על הפר"ח ר"ס צ"ט שלא הרגיש בזה ותמה ג"כ על הרשב"א בחדושיו ע"ש (פני אהרן סי' צ"ט):

מג נשא ונתן באמונה על מה שהתיר הרב עדות ביעקב סי' ג' דגים מלוחים בחביות שלא נוקרו מהתולעים שבפיהם מכח פלוגתא דרבוותא וספקן להקל והרב המחבר סתר ראיותיו והעלה לאיסור מדין כבוש דספקו מדאורייתא (מגן שאול סי' ה'):

מד חלב טמא שנפל תוך כד שמן זית ואין ס' לבטלו והרגישו בו אחר ב' וג' שעות הגם דלכאורה נראה פשוט להתיר משום דצונן לא בלע ולא פלט מ"מ כיון דלתוס' פ' אין מעמידין דף ל"ה ע"ב שמן זית עז וחריף מפליט אף בצונן יש לחוש לדבריהם בהפמ"ו אך בהמ"ר כיון שיש לצרף להתיר מ"ש רמב"ם ומרן סי' ג' וזולתם דס"ל דשמנונית ובשר פוגמין את השמן וה"ה לחלב ע"ש (אדרת אליהו (ריקי) סי' נ"ו):

מה דחה ראיית מרן בסי' ס"ט מתה"ד לשיעור מליחה שהוא שעה א' מפסחים דף נ"ח ע"א חל ע"פ להיות בע"ש דאיכא נמי צלייתו וכו' פי' מקדמי' לה שעה א' וכו' דאין זו ראיה דהא ודאי שיעור שעה לאו שיעור התחלת צלייתו עד גמרו הוא דמשנה ערוכה בשבת משלשלין את הפסח לתנור וכו' ואף לכתחלה וצ"ל דהאי צלייתו דאינה דוחה שבת דאמר הכא אינו הכנת הצלי ולהא יהבי שעה א' כהא דאמרינן בפ"ק די"ב דיהבו רבנן שעה א' ללקט בו עצים וא"כ אין מכאן ראיה (בכור שור דף קי"ד ע"ג):

מו מי שלקח דגים מהשוק ונסתפק בא' מהם אם היה טמא ושכח להשליכו ואשתו בבלי דעת מלחה כולם ואחר שעה טגנם כל א' בפ"ע ובא הבעל ונזכר ומצא זה הדג מחופה בביצים מטוגן בכלי על האש ושאל אם משום שנמלח יחד אוסר את כולן גם הגיד שעובד כוכבים מסיח לפי תומו אמר שהיו קשקשים לאותו הדג ופסק הרב נר"ו דלפום ריהטא אין להתיר מכח ס"ס דהיינו ספק אם היה הדג טמא וספק אם היתה המליחה באופן שאינו נאכל מחמת מלחו דשרי כמ"ש בסי' צ"א דליתא דהוי ספק א' בגופו וספק א' בתערובת דאינו ס"ס כמ"ש בסי' ק"י ועובד כוכבים מל"ת אפי' בדרבנן הרבה סוברים דאינו נאמן וכן דעת מרן כמ"ש הפר"ח סי' ס"ט סק"מ ובדאורייתא ודאי אינו נאמן ועיין לרדב"ז סימן תקצ"ג (חיים שאל חלק א' סי' ע"ד אות מ"א): הד"ט וע"פ מה שנוהגים אצלנו למלוח דגים לטגנן הכל יודעין דאין מרבין עליהן מלח עד שיאכלו מחמת מלחו ואדרבה אם לפעמים מטגנין דג מליח הנאכל מחמת מלחו כגון דג שקורין אותו סאלמוני שורין אותו תחלה במים לבטל חריפות המלח עד שיחזור כמעט לדג תפל ובכגון דא גם הרב נר"ו יהיה משלנו להתיר הדגים שנמלח עמהם אותו הדג:

מז עמד וימודד ארש ברזל של רב א' שהורה דבחלב הירך יש בו איסור תורה וחלק עליו דליתא וליתא רק משום שישראל קדושים הם ופורשים עצמם ממנו וקרא הרב המחבר קונטרס ההוא אורח מישור ואחריו באו מזה ומזה ב' כתובים הא' מאיש פ' אלמוני שכתב איזה השגות עליו נקרא בשם שפתי דל ומצד אחר תשובות על ההשגות מהרב המחבר קראו בשם תשובות חן להחזיק בהוראתו שאין בירך חלב איסור מן התורה כלל (אורח לצדיק ביורה דעה סימן א'):

מח חתיכת בשר שלא נמלחה שהונחה בקדירה במים רותחין וקודם בישולה הוציאוה משם ואין בקדירה ס' נגד החתיכה והורה מורה א' דאם לא נשתהה בקדירה כדי בישולה כבניד"ד מותרת אפי' לבשלה ע"י חתיכה ומליחה קודם בישולה ואם נשתהה בקדירה אז אסור לבשלה אפילו ע"י חתיכה ומליחה אמנם מותרת לאכלה צלי ונחלק עליו הרב

המחבר ושלפי האמת אף אם לא נתבשלה אי ליכא ס' נגד החתיכה אליבא דכ"ע אין לה תקנה אפי' לאכלה צלי (שם סי' ב' וג'):
הד"ט וכבר שלטה בתשובה הנז' עין כל של הרב מחזיק ברכה בסי' ע"ג אות י"ד ובא"ח סי' תס"ז אות יו"ד והביא ג"כ מ"ש השכה"ג בי"ד סי' ס"ט הנב"י אות כ"ד ומ"ש הרב ב"ד סי' ט"ו ותורת חסד סי' ח' דף ז' ע"א וריטב"א חידושי חולין דף קכ"ג ושבולי הלקט כ"י סי' י"א בשם רב נטרונאי גאון ומ"ש הרב מהר"ש עמאר דבזמן הזה כמה בני אדם טעו בזה ומצריכים ס' בשר שנתבשל בלי מליחה אף שנתנוהו ברותחין דליתא דההיא דסי' ס"ט סי"א מיירי בשאינם רותחים אבל כשנתנוהו ברותחים ודאי מותר וכמבואר גבי כבד וכ"ש בבשר ע"ש ומסיק בפשיטות דכל שהמים רותחים ושעת הדחק כע"ש יש להקל בלי פקפוק ע"ש דפח"ח:

סימן ח

דיני סימני בהמות. חיות. ועופות. דגים. וביצים:
אות א ביצה שנמצאת כולה חלבון וראשה א' חד וא' כד העלה מתחלה לאסור ושוב כתב שמפי השמועה למד שתרנגולת כשפוסקת הטלת ביצים מטלת ביצה א' שכולה חלבון ומ"מ כשהעובד כוכבים מוכר ביצים אין לסמוך בזה להתיר כיון שאין בה סימן טהרה (אהלי יעקב סימן ק"ח):
הד"ט ועיין להפר"ח סי' פ"ו סק"ה שהביא בשם הרב שערי שמים מאמר ה' שכן ראו עיניו דביצה אחרונה קטנה עד מאד ואין לה רק חלבון והגם דהפר"ח תהלתו של הרש"ש הנז' בפיו בכמה מקומות וסומך עליו על בקיאותו בחכמת הטבע מ"מ הכא קאמר מר שיש להחמיר כסברת הריק"ש הנז' זולת אם נתבטלה מין במינו דיש להתיר ע"ש:
ב לא מלאו לבו להקל בביצת תרנגולת שהביא לו גיסו מהשוק עגול ככדור ששאל מהעובד כוכבים למה משונה מאחרות והשיבו שיש בלולו תרנגולת א' שכל ביצה כן ואף שעיניו ראו שינוי המעט הנמצא כמ"ש הרב הלק"ט ח"א סימן ל"ד מכל מקום לא רצה להקל דשמא לא התיר הרב ז"ל רק בנמצאת הביצה בלול של ישראל ולא בלקיחה מהעובד כוכבים בשוק (פחד יצחק אות ב' ע' ביצים ודיניהם):
הד"ט אחר הס"ר ה"ז לענ"ד בבל יאמר כי הנה הרב ז"ל לא התיר רק מפני שכל מדות חכמים כן במ' סאה הוא טובל ובחסר קורטב אינו טובל ועוד דאם דווקא בלול של ישראל עסקינן אמאי הוצרך למדוד ואטו תרנגולת שהטילה ביצה כדוריית ממש אסורה היא ואטו חמירא ביצה מטהורה שילדה כמין טמאה דמותרת אע"פ שיש לה כל סימני

טומאה וכמ"ש מרן בסי' ע"ט ס"ב ואע"פ שסיים דדווקא שילדתו בפנינו התם שאני שאל"כ יש לחוש שמן הטמאה נולד ונכרך אחר הטהורה משא"כ בביצה הנמצאת בלול תרנגולים דדוחק לחוש פן עוף טמא הלכה בלול והטילה בביצים א"ו נראה לענ"ד דאם נמצאת בבית ישראל בלול. תרנגולים יש להתיר אפילו כדוריית ממש ואם נלקחה מהשוק כל שאינה כדוריית ממש רק יש בין צד אחד לצד שני איזה שיעור כד וחד קרינן להו ומותרת:

ג הביאו לפניו דג א' שמו קופי"ס הדומה קצת לשטוריאו"ן ובדק ומצא כל סימני טהרה ונכנס לבהמ"ד וכל רבני הישיבה אמרו שגם החכמים שמלפנים הורו בו להתיר ושלא נאסר מעולם משום מנהג ויצא הדבר להיתר ואע"ג שיש מי שאמר דמנהג עיר פיראראא משנים קדמוניות לאסור והביא ראיה נצחת מפסק א' מוירונ"א מהרב אברהם מנחם כהן פורטו שמעיד על המנהג לאסור. לא הטו אזן לדבריו ששם כתוב ובק"י פירדה ונתחלפה לו בין אות לאות ופירדה לחוד ופירר"ה לחוד ועוד אין ס' שיותר בקיאים בני העיר עצמה במנהגם ממה שידע הרחוק ממנה וקם דינא כמעיקרא להתיר בפי' וכאשר קבלו ג"כ שגם מלפנים עשו מעשה להתיר (שם אות ד' ערך דגים וסימניו): הד"ט ועיין להרב שמש צדקה סי' י"ד שהשיב על דג הנז' כי לא ידע בו ואינו מכירו ולא משום דדומה לשטוריאו"ן נדון בדדמי להתירו כסברת הרמב"ן ורב"ם וכן עמא דבר והביא מ"ש הרב פני משה סי' ג' שאסף כל הסברות באם יש לסמוך להתיר דג ע"פ סימנים דשדרה וראש או לא ומ"מ לא עלה בידו להתירו רק לסחורה ולא לאכילה וא"כ הדג זה שאנו דנין עליו לו יונח שיש בו כל סימני טהרה לא מפני כך נסמוך עליהן להתיר באכילה ואף דהפר"ח בסי' פ"ג כתב דאם יתאמתו סי' חוט השדרה והטלת ביצים לחוץ היה מתיר כל דג אפילו לאכלו מ"מ איהו גופיה תנאי עביד אם יסכימו עמו עוד ב' מגדולי הוראה ועד עתה לא נראתה הסכמה זו:

עוד הביא ענין הדג ששמו ברבוט"א שבתוס' פ' אין מעמידין וסמ"ק סי' רי"א דף ק' ועיין בכנה"ג שם הגהת ב"י אות ב' וזולתם סוף דבר חשש מחטאת להתירו ודאדרבה תושבי העיר הרחיקוהו ע"פ קבלת קדמוניהם עש"ד ומ"מ אני אומר דלא שגגו ח"ו רבני פיראראא להתיר כיון שקמו העידו שמלפנים הורו בו להיתר ואפשר שלא סמכו על סימניו רק על הקבלה שהיתה בידם ואם נאמר שסמכו על סימניו הרי לפנינו הסכמת רבים ונכבדים שהורו למעשה והסכימו לסברת הפר"ח דאטו רבני פיראראא עיר תהלה לאלהינו קטלי קני באגמא נינהו חלילה ודיינו להתיר במקום שאין בו מנהג לאסור וזה לי קרוב לשלשים שנה שנשאלתי קרוב לענין זה מעיר סיוגאליא במעשה שהיה שהביאו לפני

זקן א' היושב בישיבה עוף א' ושאלוהו אם הוא טהור ובדק איש טהור עד שידו מגעת מבית ומבחוץ בסימנים שמסרו לנו ז"ל ע"פ המתחת החוט ובהנהו תלת מילי דזפק וכו' ומצאו כולם מכוונים ע"פ התורה אשר הורוני ויהי אך יצא יצא הדבר מפיו והנה רוח גערה באה ויגערו בו חביריו דהורה שלא כדין דהאידנא אין לאכול שום עוף אלא במסורת כסברת רש"י ורמ"א סי' פ"ב ס"ג והזקן הנזכר בא לקפחם בהלכות במ"ש מרן שם והכשירה דכיון דבסימן א' סמכינן שאינו דורס גם על ג' סימנים נקטינן ומחזקינן שאינו דורס ואוכלין אותן ומה גם דבדק בחוט דמייתי מרן בש"ע. ואני בעניי במקלי ותרמילי השיבותים דבר דלע"ד העיקר חסר מן הספר ושאפשר ששום א' מהצדדין לא כוון יפה לא הזקן בטעם הוראתו ולא חביריו במה שתפסו עליו כנז' ואכמ"ל בשכבר הארכתי קצת בשותא דינוקא סי' ל"ח וכאן שעת הקוצר היא ככונתי בחבורי הקצר הלז וסגי בהכי במה ששמעתי שרבני אנקונא עיר מולדתי נמנו וגמרו דשלא כדין הורה אותו זקן ואפשר מהטעמים שכתבתי שם ולא מטעמן של חבירי אותו זקן וכנז' ועיג"כ להרב שבות יעקב ח"א סי' נ"ה שמסכים לסברת בן חכם שלו דאווז הבר שבעירו אין בו מסורת לאכלו ובמקומות אחרים אוכלין אותו ע"פ המסורת ונדרס מותר למכרו לעובד כוכבים אפי' עודנו חי דומה למ"ש מור"ם ס"ס ע"ו ועיין להרב דברי דוד דדחה סברת הרוצה לאסור אווז הבר שיש לה קצת שחור בחרטום באמרם שבא אווז הבר על אווז בייתי דליתא ודי לנו להחמיר באווז הבר ודאי וכ"פ הרב יצחק זעליג והרב צבי הירש ע"ש בסי' מ"ו ז' וח':

ד הדג שקורין אותו פיש"י איספאד"א שאין לו קשקשת כיון דמנהג פשוט לאכלם אין ספק דדג זה הוא מאותן דתניא בפ' א"ט אין לו ועתיד לגדלן או שהיו לו והשירן במים ושכן שמע שדג הזה מתוך כעסו כשצדין אותו מנער עצמו ומשיר הקשקשת בים וששמע עוד ששר א' משנה למלך שאל מזקנו על זה איך אוכלין אותו ואין בו קשקשת והשיב שמשירו ויהי כמצחק בעיניו ומר זקנו הוליכו לבית המצודה מקום שצדין בו דג זה ולקח כאמת בגד שחור והניחו במכמורת שהיו צדין דג זה וצדו א' מהן ואחר שצדוהו הסיר הבגד שחור ומצאוהו מלא קשקשים והראהו למשנה אף הוא פתח את פיהו ואמר אתם אמת וקבלתכם אמת וע"ש דאף לרש"י בפ' א"מ דהקשקשים שחורים כבר כתבו מן אחרונים דדעת הרשב"א דיש קשקשים לבנים ובעו משיכלי אוכמי ויש קשקשים שחורי ובעו משיכלי חוורים ע"ש ואגב שיטתיה תמה על הרא"ש כלל ב' סי' ט"ז דכתב דשיבוטא דג טהור ובספרד אוכלים אותו דאמאי הוצרך להביא ראיה מהמנהג ובהדיא אמרו בפ' האיש מקדש ובחולין פ' כ"ה ובס"פ הפרה דשיבוטא דג טהור הוא ע"ש (ועיין

להרב בכור שור דף ק"ב ע"ד בענין דג הנמצא בים ספרדי שיש לו קשקשים ולא סנפיר רק ד' רגלים שהביא הפר"ח סי' פ"ג סק"ד דתמה הרבה על דבריו ושדברי המ"מ נכונים הד"ט) (בעי חיי סי' קכ"ה):

ה הדר ביה מההיא דכתב בשיוריו לא"ח סי' תקפ"ו הגב"י אות א' שהראם היא חיה טמאה ושנמשך אחר לשון הרמב"ם שלא מנה בפ"א והל' מ"א הראם ששוב א"ל ועיניו ראו מה שתרגם יב"ע ואונקלוס ודישון ורימא א"כ הוא חיה טהורה ומנאה הרמב"ם בהזכרת שם דישון ושכן א"ל שכתב מהר"י ן' חביב בעין יעקב בשם אחד חכם שוב נזכר שבכנסת שלו בי"ד סי' פ' בהגב"י הביא בשם סמ"ג שהובא בשמו מהג"מ פ"א מהל' מ"א וברב"ח ובל"ח פ' אותו ואת בנו אות ו' ודמשק אליעזר דף קס"א ע"ג דכתב בשם ר"י דאע"ג דמתרגמי' דישון רימא מ"מ ראמים שלנו מין בהמה הן לכל דבר וחלבה אסור ודמה פטור מלכסות ומ"מ למדנו דטהורה היא (שם סי' קנ"ט):

הד"ט ועיין בחבורי הקצר הלז בח"א הנדפס סימן ל' אות י"ד ולקמן אות ט' ועיין להרב בכור שור דף ק"ב ע"ב בענין כל שיש לו קרנים וכו' תמה הרבה על מ"ש הפר"ח סי' פ' סק"ב על הרמב"ם ועלה דתחש שהיה בימי משה ודשארי ליה מאריה לא כוון בזה כהוגן בדברי הרמב"ם ע"ש ועל מ"ש מני"ר הרב"ח הנזכר דמ"מ למדנו דטהורה היא אחר הס"ר לא זכיתי להבינו דכיון דפרט לן קרא בתחלה הבהמות הטהורות ואח"כ פרט החיות בפ"ע ובהם פרט הדישון דמתרגמינן רימא א"כ אותן שבמקומו שלדעתו ז"ל מין בהמה הן אינן הדישון שהוזכר בין החיות ומנא לן דטהורה הראם שלהם מכח התרגום הנז' נהי דחיה בכלל בהמה מ"מ היה מהראוי שיזכיר הראם קודם בואו לפרט החיות ולמה הפסיק בפרטי החיות בהזכרת בהמה ודוק ועיין להרב בית יעקב סימן מ"א שהאריך גם הוא בענין התחש ותירץ ג"כ מה שהקשו על פירש"י בחומש תחש מין חיה הוא ולא היתה רק לשעה דהא בש"ס פ' במה מדליקין לא הכריעו בו חכמים אם מין חיה או בהמה עיין שם:

ו שנה ופירש מ"ש הר"ן בפ' א"ט דף תרח"ץ דפוס סביוניטה דאף ביצה טמאה אפרוח מותר דהכוונה היא דבא הר"ן להשיב על מה שהקשו שם אמאי איצטריך קרא להתיר ביצה נגמר מאפרוח דנפיק מינה ושרי דאי לאו דטהורה היא הא קי"ל כל היוצא מן הטמא טמא ואפי' היתה הביצה טמאה ר"ל האפרוח מותר דמעפרא קא גביל שכן הדין בביצת טרפה לכן אין להוכיח משם היתר הביצה והוצרכו לכתוב דלשרייה וכו' עיין שם (שו"ת כ"י מהר"ם פרובנצאלי סימן קמ"ב):

הד"ט ועיין להרב שאלת יעב"ץ ח"א סי' קנ"א דהשיב הנדחים שכל האחרונים דחו מ"ש מור"ם סי' פ"ו ס"ז בדין אפרוח שנולד מביצת נבלה וטרפה דפסק מרן להיתר ומור"ם בה הגיה בשם האו"ה דלא נהגינן כן ודלכתחלה יזהר והראה הרב המחבר דהדין עמו וכדעת הרט"ז שם ולא מטעמיה שפי' דברי האו"ה ר"ל דאע"פ שבדיעבד האפרוח מותר אם הושיב תרנגולת על ביצת נבלה וטרפה מ"מ אין לעשות כן לכתחלה דהגם דאפרוח הנולד מנבלה וטרפה מותר לכתחלה למי שלא נעשה בשבילו אך יש בו איסור ממש להושיב תרנגולת עליהם ושמא אף בדיעבד נאסר האפרוח למי שנעשה בשבילו ע"ש ראיותיו ועיין להרב בעי חיי בדין עוף ששמו פאט"ה (היינו אווזא דמתפטמת בשרצים כל ימיה) דנשא ונתן על מ"ש מרן ומור"ם סי' ס' ואחר שצידד להתיר לאכלה אחר שעמדה מעל"ע קודם שחיטה מלאכול דברים אסורים מ"מ אחרי ראותו מ"ש רש"ך שם סק"ה בשם הת"ח כלל י' בשם האו"ה מסיק ותני דהירא את דבר ה' שקץ ישקצנה אף שלא אכלה דבר איסור מעל"ע קודם שחיטתה ע"ש ועיין להרב פרשת הכסף דף נ"א ע"ד שנשאל בדין פרת ישראל שילדה והניקתו אמו עשרה ימים ומתה הפרה והנהיג העגל לינק מחמורה ואחר איזה ימים ותוך זמן ההנקה רוצה לשחטו והאריך במשאו ומתנו על מאי דתנינן בפ' כל האוסרים דף ל' ע"ב ורש"י ותוס' שם והביא ג"כ מ"ש הרב פני יהושע חי"ד סי' ד' דנשאל על עגל שינק מבהמה דרוסת הזאב דהעלה דמותר לשחוט העגל וממנו לקח להתיר בניד"ד אך מצא אח"כ לרמ"א סי' ס"א דנראה דסותר כל פלפולו ותמה על דבריו מכמה אנפי והביא ג"כ מ"ש הרב בית יעקב סי' א' בדין עגל הנז' ותמה ג"כ עליו והאריך ג"כ בדברי הכנה"ג סי' ס' הגב"י אות י' וסוף דינא פסק כרש"ך ופר"ח ופר"ת שדחו סברת הרמ"א להתיר לשוחטו מיד אך לא מלאו לבו להתיר למעשה נגד מור"ם ולבוש וכה"ג ובית יעקב ולפי שאלו ב' האחרונים ג"כ כתבו דלכ"ע אחר מעל"ע של יניקתו מותר לשחטו כן הורה גבר ג"כ למעשה ע"ש: ז פירש היטב כוונת הטור סי' פ"ג שכתב קרבי דגים אינן נקחים אלא מן המומחה וכו' עד וא"א כתב כסברא ראשונה דנתקשה בדבריו מהר"ש בן וירג"א שמלשון הטור משמע דס"ל להרא"ש שהסימנים מועילין להתיר הקרבים עצמן ולא הדג ולמה כן ועוד שהרא"ש גופיה כתב בפירוש בס"פ אין מעמידין שיש עובר טמא דומה לטהור ואיך כתב הטור בשמו שיש לסמוך על הסימנין להתיר הקרבים והלא יש לחוש שמא מדג טמא הן ועוד הקשה קושיא אחרת והרב המחבר הביא הכל לכלל ישוב ע"ש (רדב"ז ח"ג דפוס פיורדא סי' תק"ץ). ח צייד עובד כוכבים הביא מתנה לישראל עוף א' וא"ל שהוא עוף הנקרא רו"ש אינק"ן שהוא כשר ושוב נתברר שאינו אותו עוף ולא נמצא שם היודע לבדוק בסימני טהרה והלך

ושחט את הצפור ואכלו ונשאל הרב המחבר אם צריך לקבל תשובה ותענית על עונו ודין הכלים שבישלו בהן ואחר משאו ומתנו יפה בש"ס ותוס' והר"ן דחולין בסוגית גלוי וידוע לפני הקב"ה שעופות טהורים וכו' ועלה דהתם קונים ביצים מעובד כוכבים בכ"מ וכו' והקשה עליהם ועל הרשב"א ופלפל ג"כ עלה דחולין דף כ"ב אר"נ נאמן וכו' ועל ההיא דס"ג דא"ר נחמן כ"ד עופות טמאין וכו' והעלה לבסוף דבניד"ד א"צ תשובה ותענית והכלים ג"כ כשרים ומ"מ אם לבו נוקפו מי יאמר לו מה תעשה ומה גם דאין הכלים ב"י איסורן מדרבנן וכיון שאינו אלא ספק אם עוף טמא הוא שרינן הכלים לכתחלה אחר שאינן ב"י (כנסת יחזקאל סי' כ"ד):

הד"ט ועיין בחבורי הקצר הלז ח"א הנדפס סי' כ' אות ה' ועיין להרב בעי חיי סי' ק"ך בפי' שמות הבהמות וחיות המפורשים בקרא ויישוב דברי הרמב"ם ומ"ש עליו הה"מ ועיין כנה"ג שלו הגב"י סי' פ' ועיג"כ בסי' קכ"ג וקכ"ד דעלה בהסכמה עם הרא"ך לאסור העוף שקורין אותו פאוו"ן אם לא שניכר ע"פ הד' סימנין או בשיש להם מסורת ממי שראוי לסמוך עליו שהוא הפאוו"ן המותר דמדברי הפוסקים מוכח שיש ג"כ מין פאוו"ן טמא ומי יכניס עצמו לספק דאורייתא ועיין לרש"י פא"ט דף ס"ג ע"א ומהרי"ל סי' ק' ומ"ש בכה"ג שלו שם כנזכר ועיין ג"כ לעיל אות ה' ולקמן אות ט': ט הביא סמוכות למ"ש רט"ז סי' פ"ב סק"ז שהוכיח דצפור דרור הוי עוף טהור וכוותיה ולא כטעמיה ושהרש"ך בס' נקה"כ השיג על רט"ז ותמה על ראיית הפר"ח דבא"ח סי' תצ"ז ס"ט הביא ראיה להתיר מההיא דפ' אין צדין שאין ראייתו ראיה ומ"מ לענין דינא הדין כן דעוף טהור הוא (ים ישששכר דף מ"א ע"ב):

הד"ט ועיין להרב טוב עין דהשיג מסוגיא דא"צ הנז' להגאון מהריק"ו ורט"ז ולדידיה הא דפ' א"צ ראיה גמורה היא דצפור דרור עוף טהור: י על התשובה כי בא בגו"ר בא"ח כלל ב' סי' ט"ז בשם מהר"ם בן חביב דחקר לפמ"ש רבינו בחיי דמשי לא היה במשכן ויוצא ממין תולעת איך צובעים בדם חלזון שהוא טמא וכתב הרב המחבר דמלבד מ"ש בנחל קדומים שלו פ' תרומה עוד תמה מי הגיד לו דחלזון דג טמא וששוב ראה בס' בשמים ראש סי' רמ"ד שכתב שנמצא דג ירוק ויש לו סנפיר וקשקשת ונפל בגד ברוטב ומראהו כרקיע ושאלו אם הוא חלזון והשיב שדמו אינו מובלע ואינו חלזון ע"ש ומזה מוכח שהוא דג טהור שאל"כ הי"ל להוכיח שאינו חלזון ממה שהיו לו סנפיר וקשקשת (טוב עין סי' ט' אות י"ב):

סימן ט

דיני תולעים שבפירות ובקמח. ושאר דברים:
אות א תולעים שנמצאים בפולין בע"ש ועשו מהם תבשיל יפה אסר מי שאסר כיון שהיה בשבת ולא היה אפשר לסנן המרק ולהדיח הבשר ויש לחוש לדעת האוסרים התולעת בפולין אף שהוא במקום צר במקום הפסד מועט וליכא מניעת שמחת שבת וי"ט ואף שהנידון היה בשבת מ"מ כבר נעשה מעשה ויש לו על מה לסמוך (כרם שלמה סי' י"ד):
הד"ט ועיין להרב פרח שושן י"ד כלל א' סי' ב' במעט מחזיק מרובה כתב בזה כל הצורך ומסיק להתיר וע"ל אות ד' ועיג"כ להרב יכין ובועז ח"א סי' צ"ג וצ"ד בענין יתושים שבפולין ועדשים ותמרים ובשר ודגים ונמלה הנמצאת בדבש ועיג"כ לתשב"ץ ח"ג סי' י"א:
ב הקומינו הישן המתולע אין לו תקנה לדוך אותו במדוכה אך בדיעבד אם דכוהו מותר ועיין להרב ב"ד סי' כ"א כ"ז וכ"ח ולהרב דבר משה סי' ח' והדב"ש סי' ק"ב ומי צמוקים שהתליעו בהם תולעים מותר להוציא השכר מהן ואם מסנן השכר מה טוב ואם א"א לסנן יש לסמוך על המתירים (עולת שמואל סי' א' וב'):
הד"ט ועיין להרב שב יעקב סי' כ"ט בדין יין שעושין מגודגדניות מתולעות דאין להתיר רק כששמין אותן בשק דהוי כעין סנון משא"כ לתת לתוכן בעין ועיג"כ להרב חקרי לב סי' נ"ג ונ"ד שהשיב לשואל בענין מי שהיה לו זיתים למכור והתליעו אי שרי להוציא מהן שמן וכן חרצנים וענבין וצמוקין השרוין במים להוציא מהן שכר שהתליעו וא"א לברר הזבובין והתולעים אם מותר להוציא מהן יין שרף כיון דאין כאן תערובת מממשות האיסור ואינו רק זיעה בעלמא א"ד אסור משום לתא דמבטל איסור לכתחלה והאריך בדברי הפר"ח סי' ס"ד סקכ"ו והביא מ"ש הרב נחפה בכסף בחידושיו על הרא"ם דף קס"ו ע"ג והרב אדמת קדש ח"א סי' ד' דף כ"ה והעלה לאיסור להוציא שמן מהן ואף שהרב דב"ש סי' רפ"ו כתב דיש קצת צדדים להקל מ"מ כיון שביאר דעת ראשונים האוסרים אין להתיר היפך סברתם ושוב כתב צד אחר להתיר ומסיק דלקנות זיתים מתולעים להוציא מהן שמן או תותים לסחטן משקה אסור אמנם אם יש לו משלו יש להתיר וה"ה כשהחרצנים וזגים הם שלו מותר להוציא מהן יין שרף (וע"ל סי' י"ז אות א') ועיג"כ להר"ש פלורינטין בבית הרואה דף ל"ז ולהר"ש הלוי בתשו' כ"י שהתיר כמ"ש הרב מחזיק ברכה סי' פ"ד אות ט"ז ולהרב אהל יוסף סי' ט"ז והנמשכים דהרב דבר משה ומהר"ש שלם אסר הקומינו והרב המחבר התיר והשיב על שניהם ושאל ג"כ להרב"ד רבו ואסר והשיב על דבריו ע"ש ועיג"כ להרב בעי חיי סי' קל"ח בדין חרצנים וזגים

שהוציאו מהן יין ונתעכבו איזה ימים לעשות שכר והתליעו ומסיק כרט"ז סי' פ"ד בקמח שהתליע דלא הוי מבטל איסור לכתחלה ומותר והתיר גם הוא בניד"ד ע"ש:

ג הסכים לדעת השואל מדעת בדין רוטב שנמצאו בו ג' תולעים דמ"מ הרוטב שרי ע"י סינון ומ"ש הרט"ז סי' פ"ח סקט"ו בשם רש"ל לחלק בין מצוי לשאינו מצוי לא משמע כן מש"ס דף ס"ד וס"ה ואם היה רותח והוציאו הזבובים בכף כבר נתבאר ברש"ך סי' ק"י וחות יאיר סי' ק"ב והמיקל לא הפסיד עיין להפר"ח שם. ועל דבר תולעת שנחתכה לשנים ונפלה לקדרה ונתבשלה עם הירק ודאי אסור שמא יפגע בממשו של איסור ועיין לרש"ך סי' ק"ג ס"ק ג' והרוטב שרי ע"י הדחה יפה ובדיקה היטב עיין לרט"ז ורש"ך סימן ק"ד (אור ישראל סימן ס"ו):

ד חידש בעירו הכרזת תקנה קדומה לחייב לבדוק העולשין ועוד לו שם דבר ויקרא ארש שפתי מהרי"ב ומהרי"ב קאזיס בדין נאמנות האשה בבדיקת הפירות וירקות וכיוצא (פחד יצחק אות ת') (כ"י) (ערך תולעים בירקות): הד"ט ועיין להרב ריח שדה סי' ח' והנמשכים על אודות הסילקא ועולשין שיש תולעים תוך העלין וכשקולפין הקרום הדק ימצא שם רחש מהרי"ל בשם מהר"ם כתב להתיר ושזו דעת רש"י תוס' והרא"ש דלא כרשב"א והר"ן ורבינו יחיאל וכמ"ש מרן בב"י ובש"ע שלו סי' פ"ד ס"ו פסק כרש"י ודעמיה להתיר והרב ספר הזכרונות השיב עליו וגם מהריק"ש כתב דרבו האוסרין וכ"כ ג"כ הרש"ך ופר"ח ע"ש והרב המחבר השיב על דבריהם והוכיח שרוב דעות הסכימו להקל והשיב ג"כ על מה שרצה א' חכם לחלק בין התולעים שבתוך קליפה הירוקה כעולשין להנמצאין בסילקא שיש בה שבכים שיש לאסור והרב המחבר השיב דאין מקום לחלק ושיש להקל בזה ובזה אמנם מסיק ותני דהא דמקילינן ה"ד כשכבר נתבשלו אותן הירקות אך לכתחלה יש לבדקן במיתון לאור הנר וכמ"ש הפר"ח. עוד לו שם סמוך ונראה פסק א' מאחיו ז"ל בדין תולעים שבתוך העלים של אילנות תחת הסמפונות והעלה דהכלל היא דכל שאין מקום לתולע לרחוש יש להקל וכתב ג"כ בענין אם בכל דבר שמצוי בו רחש צריכין בדיקה מספק וכתב דמחלוקת הוא בין הפוסקים והרב המחבר האריך גם הוא בתשובתו למר אחיו וסיים דבין אם ברובן מתולעין ובין במיעוטן אין להתיר בבדיקה וקנוח והצנועים מושכין ידיהן מהן ועיין לפר"ח שם סקכ"ו ולהרב של"ה דף ע"ז ואחרים שדברו על הענין ועל כל מין ומין. ועיג"כ להרב שאגת אריה קטן סי' ב' שהאריך קצת עבור תולעי הירקות וכיוצא הנמצאין ברוב דהוכיח להתיר לאכול בלא בדיקה ולסמוך על המיעוט דיש בהן ב' ספקות וחזקה וכל כה"ג דוחין הרוב ע"ש ועיג"כ להרב משאת משה ח"ב סי' ד' וה' שהביאו תשובת מהר"י זיין שעמד וימודד ארש

הרב הרח"א בספרו חנן אלהים על דברת עלי הגפן שמצאו בהן תולעים דקין כ"כ שאין העין שולטת בם רק לבקיאין במקומן וחזקי הראות ואחר עיון רב יניעון בחודה של מחט ויחלו לילך ע"ג העלים ועודם מהלכין נטמנין בא' הפחתים בחדודי בליטת הפיצולים ונעלמים מהעין ונמנו ורבו חכמי ארם צובה ואסרום והרח"א הנז' לדברי האוסרים ואמר מר מהרי"ז הנז' דבמקום שאסרו פשיטא דא"א להתיר להם אך בשאר המקומות שלא נתפשט המנהג לאסור יש למצוא טעם למנהגם והאריך בענין גזירות שאין רוב הצבור יכולין וכו' וכ"ש בדבר שנהגו היתר מימי קדם ועיין רשד"ם סי' קצ"ב ומהריק"ו שורש ט' וגו"ר א"ח כלל א' סי' ל"ד ובפרח שושן סי' ז' ודחה סברת האוסרים וסוף דבריו דמכל מקום במקומות שדרכן להתליע יבדוק בהן ויחתוך תחלה המקום שמחוברין לאילן שאומרים ששם מצוין ואח"כ יבדוק כל עלה ועלה לבדו ויקנחם במפה ויניחם אח"כ במים רותחין שהיס"ב ושוב יכול לבשלן בלי פקפוק עש"ד ואחריו קול אדם ימשוך קול לו להרב המחבר שר המסכים לכחא דהיתרא והוסיף משלו איזה ראיות ע"ש ועיין להרב ב"ד של שלמה בחי"ד סי' י"ט דהאריך הרחיב בעשרה דפין על דברי הרמ"ם הנז' ודחה כל ראיותיו ותקנותיו וסוף דינא כתחלת דינא דאין לעלין הנז' תקנה כי רבים אשר אתו דנים אותן לאיסורא וכן הגיד מן השמועה מהרב חיים הלוי ממצרים שהכריז עליהן מהר"ש אלגאזי לאיסור ואין פוצה פה ומצפצף ה אם נמצא בקדרה של תבשיל קליפת תולע א' כגון מה שקורין בערבי אלגא"ל דהיינו כעין מלבוש לתולע היושב בתוכו ולא היה התולע בתוכו אם אפשר בסינון יסנן ואם א"א אם אין מנהג העיר להחמיר יש להתיר מס"ס דשמא נפלה הקליפה ריקנית ואין תולע זה גדל מהחיטין עצמן ואת"ל דנפלה הקליפה בתולע בתוכה שמא נמוח ואין לו דין בריה ומצא כדומה לזה בחק יעקב סי' תנ"ד סק"א וה"ה אם נשפך מעט מהתבשיל או נאכל קודם שהרגישו בקליפה ואיכא ס' במה שנשאר מהתבשיל לפנינו אך אם נודע שנפל קודם שנשפך דינו מבואר בסי' ק"י ס"ו. ולענין הכלים כ"ע מודו דליכא רק טעמא ובטל בס' (זרע יעקב סי' כ"ח):

ו אסר איסר לשפוך החומץ בתולעים שבו תוך המאכל ומחא אמוחא דהיתרא של א' חכם שהיה רוצה להתיר (שו"ת הרמ"ז סי' א' וב'):

הד"ט אנן נמי בעניותין אתאן לכלל שאלה זה ימים רבים איך להתנהג בחומץ והשבתי לענ"ד כיד ה' הטובה עלי כמו שכתב בשותא דינוקא סי' ק"ן דאין ספק דלשפוך החומץ על המאכל ודאי אסור וכפסק הרמ"ז ז"ל ואף שיינות שלנו אינן חזקים כ"כ כבר הוכיח בנסיון שאין הדבר תלוי בחוזק היין הויית התולעים וחסרונן לגמרי אלא שלפי חוזק היין וחולשתו ירבה או ימעט מספרם וכמה פעמים הראוני חומץ חזק הרבה בתולעים

מועטים וסברו שאם לא יהיה חזק לא תהיה בו שום תולע אך לענ"ד דברי תוהו הן שא"א שיתחמץ היין בין רב בין מעט כל שבני אדם נמנעים לשתותו מפני חמיצותו שלא יהיה בו שום תולע ויש לדעת שטבע תולעי החומץ לעלות מעלה מעלה בשטח העליון של החומץ ולא בשולי הכלי ולפי שהיו מוציאים החומץ מהחבית דרך הברזא שהיא בשוליה לכן אף בחומץ חזק הרבה לא יראו בכוס תולעים רבים שרובם עולים למעלה כנז' ונמצאים ג"כ תולעים דקים מן הדקים שאין העין של חלושי הראות שולטת בהן רק לעיני השמש וכמה בדיקות בדקתי פעם אחר פעם וסינון אחר סינון ולא עלה בידנו לסננו לגמרי רק ע"י הרתחה קודם הסינון שאל"כ מפני קטנותן ונענוען עודם בחיים חיותן אפי' בסינון ע"י בגד דק כי כיתונא דרומיתא מ"מ עוברים עם המשקה אך ע"י ההרתחה שהתולעים ימותו ונשארים משוללי הרגשה ותנועה אינם יורדים עם החומץ. וכל זה נסיתי בלא חכמה שמלאתי כוס זכוכית לבנה מפיה שלמעלה של החבית ולא מהברזל שבשוליה ושמתי הכוס נגד השמש ולא יאמן כי יסופר איך אחר שנח החומץ ושקט מנענוע הכוס עיני ראו והראיתי ג"כ ליושבים לפני כמו זר סביב סביב בשפת הכוס העליונה כעובי דינר ויותר מאוכלוסי תולעים קטנים רוחשים ונעים רבו מספר וע"י סינון בבגד דק דק מ"מ נשארו תולעים רבים וע"י הרתחת החומץ וסינון אח"כ לא נשאר עוד שום תולע ועדיין הייתי חושש שמא ע"י ההרתחה נמוקו ונמוחו ושע"כ לא יראו עוד וא"כ הסינון אחר ההרתחה עסק לפנוויי. אך אין האמת כן יען גם אחר ההרתחה קודם הסינון שמנו החומץ בכלי וראינו שעדיין היו שם שלמים וכן רבים הווים וקיימים רק היו משוללי ההרגשה ונענוע ואחר הסינון בשומי מחדש החומץ בכוס לא נראה עוד א' ממשפחת התולעי ועיין להרמ"ז עצמו באגרותיו דף ל' מ"ש מהרב דב"ש ועיין להרב חקרי לב בחי"ד סי' מ"ב דדעתו להרתיח תחלה ואח"כ לסנן והרב מחזיק ברכה כתב שהמנהג לסנן קודם ולאחר ההרתחה ועיין להרב בעי חיי סי' קכ"ו שהיה מפקפק לבשלו ולסננו ושאין ראיה ממ"ש הרב"י סי' פ"ד בשם הא"ז שהורו לחמם הדבש להסיר הנמלים דדלמא שאני דבש דמטבעו עב ובשאינו מבושל אין הדבש עובר במסננת משא"כ שאר משקין הנגרים יפה ומ"מ התולעים עוברים עם החומץ אם נתיר לבשל הו"ל מבטל איסור לכתחלה וסוף דברו אמת שהעיד לפניו מהר"א ברזילי שראה בצפת תוב"ב בפני מהר"א פאלקו"ן והר"מ ברזילי אביו וזולתם לבשל החומץ תחלה ולסננו ותמה עליהם ושאפשר דס"ל שאין התולעים אסורים שכל שעוברים עם החומץ היינו רביתייהו ולפי שלא היו רוצים לאכול התולעים משום מיאוס בשלו אותו כדי שימותו ולא יעברו במסננת וליכא משום מבטל איסור לכתחלה דמעיקרא לא אסירי (ועיג"כ לעיל בהגהת

אות י') ועוד ששמע מהר"ג מוטאל שלפעמים כשעוברין התולעים נותנים מעט מים תוך החומץ ומחממים אותו עם המים שע"י ג"כ מתרכך החומץ ועובר בנקב דק מהקודם ואין התולעים עוברים ובהא ודאי מודי דשרי דהוי ממש כדבש שאין כוונתנו אלא לרכך החומץ שיעבור דרך הנקב הקטן ומדברי הרב דמשק אליעזר מוכח דלאו דוקא דבש אלא ה"ה מים ודבר לח ולדעתו ז"ל של הרב החבי"ב לא נראה לו כן ע"ש ומי יתן ידעתי על שום מה לא נכנסו הדברים באוזן שומעת כמוהו כיון דלא שייך בזה מעיקרא ביטול איסור לכתחלה כשמעורבין בחומץ ואינו עושה רק הסרת דבר שהיה קרוב לבא לידי איסור אם היו פורשים מהחומץ בשפכם אותו תוך המאכל ועוד דכיון דא"א לסננו אם לא עי"כ למה יאסר ולא יהיה דינו כדין דבש ואם חייבין אנו לבדוק אם ישנן או לא הנה רש"ל כתב דאסור להעלים עין והרב בית יעקב דחה ראיותיו ולענ"ד צדדי החיוב נראין ואינן נדחין דלפי מ"ש לעיל אין לך חומץ בלתי נתלע המעט אם רב כפי איכות חזקו של חומץ הגם דממקרא דוירם תולעים ויבאש מוכח דהסרחון קודם לתולעים דמ"מ מי יוכל לשער זמן התחלת הסרחון להתחלת התולעים והוא ברור לעניות דעתי ואין ענין לזה מש"ל אות י':

ז כרוב פירות שנמלח ונחתך ואח"כ מצאו במלח הנשאר ב' וג' תולעים מתים אם יש לתלות שאחר שמלחו הכרוב באו התולעים שם מאיזה דבר או ממקום סמוך לו או שהכלי או השק שהיה בו המלח רחב שלא נטל כל המונח למעלה יש להקל במקום הפסד (שב יעקב סי' כ"ח):

הד"ט ועיג"כ למהר"ם פרובינצאלי בתשובותיו כ"י סי' קל"ה שהביא תשובת הרב הלל ממודינא בדין ירקות מבושלות שנמצאו ב' תולעים בהן שהביא מ"ש מרן סי' פ"ד בשם הרשב"א אם בב' תתחזקנה או בג' ונשא ונתן במ"ש מרן שם ובסי' ק' בסברת הראב"ד ומסיק שיש לחוס על ממונן של ישראל ולא לאסור רק אם ימצאו בהן ג' והסכים עמו הרמ"ף הנזכר דדוקא בספק נפשות כקטלנית י"ל דבתרי הויא חזקה ע"ש ועיין להרב בכור שור דף ק"ב ע"א דדעתו להחמיר כדעת הרשב"א סי' קי"ג אפי' בב' וכדעת הרב"ח דלא כרט"ז ופר"ח ס"ק י"ד ע"ש ראיותיו:

ח בני קק"י שנהגו כסברת מרן סי' ל"א בענין קירום המוח שלדעתו ז"ל התחתון עיקר שמצאו בקדרת המוח אחר בישול תולע א' ולא במוח ומצד תחתון רק בצד העליון של הקפת הראש ולא היו יכולים לראות אם היתה ריעותא שם והבקיאים הכירו התולע שהוא מהנמצאים בחוטם שאותם שבמוח הם באופן אחר וכבר נתערבו הכבשים וקנו בבלי דעת מא' כל מה שקנו אנשי העיר מותר וגם על הראש צידד קצת להתיר (בתי

כהונה ח"ב סי' י"א): הד"ט ועיין להרב תורת חסד בדין ראש כבש שנתבשל ומצא תולע תוך המרק וידוע שיצאו דרך הנחירים ולא ממקום אחר כל שנמצא חוץ מקירום המוח אין להטריף ועיין להרב שב יעקב סי' ל' בדין תולע הנמצא בגולגולת כבש מבושל וראינו שהתולע נקב הקרומים אין ספק שיש להטריף וכבשים אחרים שפירשו מהמקולין קודם שנודע הטרפות יש להקל אך מה שנשארו אין להכשיר רק בהפ"מ בהצטרף סברת הי"א דכבש שלם לא הוי חהר"ל ועוד דאפשר ג"כ דניקב אחר השחיטה וסמוך לבישול דאלו נקב מחיים לא היה תחוב בו עדיין התולע כ"כ זמן שיש בין שחיטה לבישול ועיג"כ להרב יעב"ץ ח"א סי' נ"ז והנמשכים בכיוצא לזה וע"ל סימן י"א אות א':

ט העלה דתולעים שבפירות משפירשו יש להם דין בריה ולא בטלי אף שקודם הפרשתן היו מותרין ועוד בסימנים הנמשכים עמד בדין בריה דנולד חסר אבר ובדין חה"ל שנתערבה ונחתכה חתיכה א' מהתערובות שאינו ראוי להתכבד מה דינה לענין ביטול ומשם נסע לדיני חזותא מלתא ודיני דבר המעמיד ע"ש שהאריך בכל פרט ופרט כראוי לו (חקרי לב מסי' ס"ג עד ס"ט):

הד"ט ועיין להרב אגורה באהלך דף ל"ו ס"ב משאו ומתנו על הרב משאת משה בח"ג סי' ג' בדין בריה אם אכל פרי שיש בו תולע ולעסו יפה עד שנתרסק התולע ואח"כ בלעו אי מיפטר בכך ממלקות כיון שלא בלע התולע שלם א"ד כיון שבא לפיו שלם דבר טמא כברייתו אינו בטל בלעיסתו ע"ש ועיין בחולין דף ק"ג ע"ב ולהרמב"ם פ"ה בהל' מ"א (וע"ל סי' י"א אות ט' ואותיות אחרות בדין בריה):

האריך בדין תולעי הפירות אם יש מן הסתם לחוש ולחייב לבדוק כי לא כל המקומות שוין ושבמקום שאין דרך אותו הפרי להתליע יאכלם בלא בדיקה ועושים מהם מרקחת ובמקום שדרכו להתליע ודאי צריך בדיקה ושם נכנס ג"כ בדיני תולעי הירקות ובדין אם צריך בדיקה אחר י"ב חודש שנתלשו ע"ש (בעי חיי סי' רכ"ז). הד"ט ועיין ג"כ לעיל אות ד' ולהרב חקרי לב סימן ט"ל מ' ומ"א דביאר ובירר דין התולעים הנמצאים במים מושכין שאינם נובעין כחריצין ונעיצין לאיסור ושלפחות מידי ספיקא לא נפקי והשיב על דברי הפר"ח וראיותיו שהתיר בסימן פ"ד סק"ז ועיג"כ להרב בית יהודה ח"ב סימן צ"ג בדין תולעים הנמצאים בפירות דאסר הפר"ח שם בסקל"ג לשתות בלי סינון וכתב הרב"י הנז' דאין מקום לכך רק בירושלים וכיוצא שמצויים התולעים בבורות ולא בשאר מקומות שאינן נמצאים ע"ש ועיג"כ להרב שדה הארץ ח"ג סימן ד' דמעשה היה בירושלים שעשו עוגה א' לש"ק כמנהג סאלוניקי ונותנים בה מטעמים לשתות בעת אכילת המרק ושוב נמצא שהמים שלשו בהן העיסה לא היו מסוננים ועל הרוב ימצאו במים תולעים ופסק

שאם היה הספק שקול אם היו בהם או לא כיון שא"א בנידון דידן לסנן מותר מס"ס כמ"ש הרש"ך והפר"ח סימן פ"ד אך אם המים ההם הוחזקו שיש בהם תולעים לא נשאר רק ס' א' אם נמוחו או לא וס' דאורייתא לחומרא וכמ"ש הרש"ך סקכ"ט ופר"ח סקל"א ועיין למהרי"ק דין א' סי' פ"ד בענין אם פירשו בדופני הכלי מבפנים ולרש"ך סק"ד ופר"ח שם דבניד"ד הבשר אסור והעוגה מותרת לאכלה כשיסור ממנה קליפתה סביב סביב מבפנים ע"ש ועיג"כ להרב בעי חיי הנז' בסימן קל"ז בדין דגים מטוגנים בשמן שנמצאו מלאים תולעים שאסרן אע"פ שהן מאוסין כיון דרובא דרבוותא ס"ל דאין לסמוך להקל לכתחלה אף בדברים המאוסים בלי ביטול בס' ושכן המנהג פשוט שלא לחלק אף שהרמ"א סימן ק"ז ס"ב כתב דמנהג להקל הכל לפי מקומו ואפילו באשכנז עצמו עיין לאו"ה כלל כ"ז ולהר"ם מפאדווה סי' ע"ט ורש"ל פ' ג"ה סימן מ"ט כתבו דהמנהג לאיסור ואין זה מחלוקת במציאות דכל א' ואי דבר לפי מקומו ואלו ואלו עדי אמת הן ועיג"כ להרב"ח הנז' לעיל בסי' קכ"ג רמזתיו לעיל בסי' ה':

יא קמח המונח בארץ שהתליע יש לאסור בפשיטות ואם מונח בכלי יש להשיב לשואל דרוב הפוסקים מחמירין ואם מ"מ רוצה השואל להקל אין מוחין בידו וכ"ש דלא דרשי' איסוריה בפירקא (נודע ביהודה סימן כ"ז):

הד"ט ועיין להרב הון רב בח"ד סימן א' בדין קמח שמצאו בה תולעים ורקדוהו בנפה ועכ"ז אחר הרקידה מצאו בו תולעים אם מותר לאכול מפת שאפו מאותו הקמח וכתב דאם התולעים שחורים הם מהחטים ועיין בש"ע סימן ע"ד סעיף י"ד והפר"ח שם סקכ"ז דמותר הקמח בטחינה והרקדה אבל הלבנים הם מהקמח ואינם בורחין ואינם מתבררים עש"ד וע"ל אות ט"ז דאין חילוקו של הרב עולה יפה לחלק בין לבנים לשחורים דלפי מ"ש שם בשם הרב תורת נתנאל תרוייהו הויין מחטים וקשה המחלוקת במציאות:

יב מעשה שלקחו חלב מעובד כוכבים וסננו אותו ומצאו בבגד תולעים הרבה וכן מצאו ג' מהלוקחים מאותו העובד כוכבים באותו היום ועש"ק היה ושלחו אחר יהודי הלוקח תמיד מאותו עובד כוכבי' והעיד בתורת עדות שכל היוצא לו בכל יום הוא כו"כ משקל חלב והמים משים אותו העובד כוכבים בכלי שבו חולבים דדי הבהמה ושזה דרכו בכל יום שהוא מצד א' והעובד כוכבים מצד אחר מניחים תחלה המים וחולבים עליה כדי שיראו הקונים שמן המחולב לפניהם נותן ולא ידעו שקדם התערובת באופן שידעו בבירור שמהמים היו התולעים שמצאו והביא הרב המחבר מ"ש הפר"ח סי' פ"א סקל"ג שחלק עם רט"ז ומ"ש הרב פרי תואר בשם האו"ה סי' מ' אות ז' וכל בו סי' ק"א וזולתם והחליט דבניד"ד ליכא ס"ס וכדין דן מי שהורה לאיסור וחיזק ג"כ שם הוראת הפר"ח סי'

פ"ד סקל"ג בדין פת של פלטר עובד כוכבים וקאו"י וכיוצא בזמן שכל המים שבבורות ירושלים תוב"ב היו בהם תולעים (ברכות מים סי' פ"ד) יג יין שבשעת דריכתו בגת מצאו בו תולעים מותר לשתותו אפילו לכתחלה דאין איסור רק בנ"ט וידוע שביין לא ימצא טעם תולעים אמנם קודם דריכת הענבים צריך להוציא מהם, התולעים מהספק וכמה מבני עמנו מניחין הענבים במים כדי שיתפרדו התולעים אך אם לא עשה כן ודרך הכל ביחד כמו שהן מותרין (פאר הדור סי' קי"ד):

הד"ט כבוד רבינו מאור עינינו נודע ובמקומו מונח ואדם אין כמוני לא ידע למה אין לחוש לא' מאלף שלא יתרסק בדריכת הענבים ובריה הוא דלא אזלינן בתר נ"ט והיה בדין לסננו קודם שתייתו וברוך היודע לכווני אמרא יאי כדחזי:

יד הביא כ"י החזקה בתשובה למהר"ם ן' חביב להתיר הקירמי"ז שנותנין תוך המרקחים ושטעמי ההיתר כתבם בר ברתיה מהר"י כולי ז"ל ר"פ תרומה ע"ש וגם שמע מהר"ש שלם באמשט' שגם הוא כתב תשובה להתיר והסכים עמו הרב אליהו ישראל (טוב עין סי' ח"י). טו בשר יבש שנמצא ע"ג תולעים רבים די להתיר בבדיקה יפה גם בחורין וסדקין וא"צ שום תיקון אחר דהא לרש"ל פ' א"ט דגים ובשר שהתליעו אפילו פירשו לגמרי רבים נוהגין היתר לאכלן בהדיא אף שקופצין הנה והנה בקערה דלא שייך לומר שרץ השורץ רק בפירות שבאים מגידולי הארץ או במשקין שדומין לשרץ המים אך בדגים ובשר שמרוב שמנו הן אין שם שרץ הארץ ולא שרץ המים עליו ושאף לדעת הפר"ח ס"ס פ"ד המחמיר הרבה בענין התולעים ושאין חילוק בין תולעי הפירות לתולעי בשר דגים וגבינה מ"מ שר המסכים הוא להתיר באם פירשו ע"ג החתיכה לבד בבשר דגים וגבינה ע"ש (תורת נתנאל סי' ו') טז נשאל על הכוסמת שקוצרים אותה כרמל ומיבשים בתנור ואח"כ טוחנין בריחים להסיר הקליפה ובהיות התבואה בקמה נמצאו בשבלים תולעים קטנים רוחשין ורצין הנה והנה ומצויין בהן מאד וקצתן אדומין וקצתן לבנים או שחורים ונתיבשו התולעין הללו עם הגרעין ונשארו דבוקין בבקעים ובציריהו והורה להיתר ושכבר הורה כן הגאון מהר"ם מרוטנבורק שהביא הגה"מ בפ"ב בהל' מ"א ואף שהרמב"ם הרשב"א והר"ן וההמ"ם ורמב"ן ס"ל דאף שאין לתולע מקום לרחוש מ"מ אסור משום שרץ השורץ מ"מ בני האשכנזים גרירי אחר רבני אשכנזים הר"ם והרא"ש המתירין בכה"ג ועיין בחולין דף מ"ד בתוס' ד"ה היינו בסוף הדבור ע"ש. ונשא ונתן ג"כ במ"ש הפר"ח סי' פ"ד סקי"ח ומייתי נמי לסייעתיה מ"ש הרב בית לחם יהודה שם סקנ"ז במאלי"ץ שנתלעו ואחר נתייבשו דהתיר גדול א' דאמרי' נשרפו התולעים ונעשו עפר וא"כ בניד"ד נמי ודאי אמרי' שנשרפו ונעשו כעפר (שם סי' ל"ח):

הד"ט גם בחטין לחים עיני ראו כמה פעמים והראיתים לאחרים שבהסיר מהן הקש והמוץ שבהן נמצאין כמעט בכל גרעין וגרעין תולעים קטנים אדומים בין ציריהו ואין ספק שראוי לכל בעל נפש לחוש לעצמו שלא לכסכסם כך עד הסר אותן משם ואם עושה אותן קלויים באש אתאן לדלעיל ודוק וע"ל אות ג' וי"א:

סימן י

דיני בשר וחלב ודיני כחל אות א בשר שחתכו דק דק בסכין חולבת ב"י ויש בבשר יותר מס' נגד הסכין והיה הסכין נקי משמנונית לפי שחתכו מקודם הרבה בצלים כיון שהיה הבשר צונן בעת שחתכוהו לכ"ע סגי בהדחה ואפי' הסכין ב"י כיון שהיה מקונח ומה שחתך לא היה כבר חריף ובניד"ד צריך הדחה ושפשוף יפה ואם בשלוהו בלא הדחה מותר (כרם שלמה סי' י"ב וי"ג): הד"ט גם הרב אהל יוסף סי' כ"ב פסק להתיר ותמה על הרב נאמן שמואל סי' נ"א דלא התיר רק בהפסד מרובה והביא דברי פר"ח מ"א סי' מ"ז ושכ"כ ג"כ הרב"ד סימן ל"ח ומהר"י די בוטון ועיג"כ להרידב"ב הנז' סי' ט"ל שהביא ג"כ פסק מהר"ש גאון להתיר. ב כף חולבת ב"י שנערו בה קדירת בשר ונאכל קצת מהתבשיל ולא נודע אם היה בה ס' והאשה בעה"ב שיערה בדעתה ואמרה ע"כ היתה מלאה לכאורה נראה דנאמנת דעד אחד נאמן באיסורים וכ"מ שהאמינה תורה עד אחד אפילו אשה נאמנת אך ממ"ש מור"ם סי' קכ"ג ס"ג לא משמע הכי דכתב דדוקא באיסור ודאי נאמנת אך באיסור שיש צדדין להקל לא דאשה דעתה קלה להקל (בית יהודה סי' מ"א):

הד"ט ועיין עוד לו שם בסי' ס"ב במנהגי ארגיל בדין כף בשר שרחצוה במים חמין באפר שקורין לישיא"ה ושוב תחבו הכף בקדירה חלב תוך מעל"ע בליעת הבשר דהתיר בשם הרב רבו דקי"ל כמרן סימן צ"ה ס"ד דאפר פוגם (וע"ל סי' י"ח אות ד') ועיין להרב חקרי לב סימן נ"א במעשה שהיה באשה שתחבה כף חולבת בקדירה של בשר ובלא דעת הרבתה עליהם בשוגג מותרים ומכל מקום נסתפק משום שחתיכות בשר שנאסרו לא יחזרו להתיר ולחלק בין איסור עצמו לאיסור בלוע מ"מ לא היה בידו דבר ברור. אך בשם הרב שנות חיים זקנו כתב שהתיר ע"ש ועיין בתשובות גאוני בתראי סימן ל"ח תשובת הרב ב"ח שחזק וקיים מ"ש בחבורו בי"ד סי' צ"ד ס"ג בדין תחיבת הכף ב"פ בקדירה ששם הכריע להקל בבשר בחלב מבשאר איסורין ועיג"כ בתשב"ץ ח"ד טור א' סימן ל"ו ומ"ד בדין כף חולבת שהוציא עמה חמאה ונתן בתבשיל ולא קנחה ועדיין נשאר בכף מעט חמאה ושוב הסיר קדירה של תבשיל של בשר מעל האש והניחה על הארץ כמו שעה באופן שנחה מהרתחתה ואח"כ שגג והוציא מהקדירה לקערות ע"י אותה הכף

באופן שאין כאן חשש רק משום החמא' שבכף שנתערבה בתבשיל של בשר שהוא דבר מועט ואנן סהדי דבטל בס' ע"ש ועיגכ"ל אות כ"ב:
ג מצא סעד למנהג המקום שנהגו לאפות בתנור עם הפת הקאגיט"ו של חלב ממ"ש רש"י בפי' דריחא לאו מילתא היא ואפילו הרי"ף ורמב"ם דאסרי לכתחלה ה"מ בתנורים שלהם ועוד הביא טעמים אחרים ראויים לסמוך עליהם לקיים המנהג (שו"ת הרמ"ז סי' ס"ג):
הד"ט ועיין להרב זרע אמת ח"ב סימן כ"ח בדין פת שנאפה בתנור א' בעוגה שנילושה במים ונתנו בתוכה קרבי אווזות שהתיר בראיות לאכול הפת אף במאכלי חלב ונשא ונתן במ"ש הרש"ך סי' ק"ח סעיף י' ביאר דברי מור"ם שם ס"א ועיג"כ להרב דבר משה ח"ג סימן ג' דפסק דהיכא דהתנור גרוף וקטום שלא נשאר רק חום התנור מותר לצלות שם הבשר ע"ג התנור או ראש כבש בלא שפוד ובתנור של עובד כוכבים שרי בסימן מובהק ועיגכ"ל אות י"ד ועיין להרב יעב"ץ ח"א סימן ק"ג דלהחם מאכלי בשר וחלב זע"ז ע"י כלי בתנור של חרס ראוי ליזהר לכתחלה משום הרחקה ובתנור של מתכת חומרא יתירא היא ועיין במור"ם סימן צ"ב וצ"ג ורש"ך סימן ק"ה סעיף קטן כ"ב ורט"ז שם ובא"ח סימן תנ"א יפה כוון המג"א בהשגתו לרב"ח עיין שם:
ד השותה לרפואת חולי שאין בו סכנה מי חלב ע"פ הוראת חכם דהיינו לאחר שהוציאו הגבינה מבשלים המים העכורים הנשאר והאוכל צף למעלה (והיינו מה שקורין אותו ריקוט"א) ומוציאין אותו משם עד שלא ישאר שם רק מים בעלמא שקורין אותו סייר"א) אם הותרה לו לשתותו אחר אכילת בשר מיד אחר שבירך ועקר תכא מקמיה כיון שלא נשאר רק מים א"ד ל"ש וצריך להמתין ו' שעות כגבינה אחר בשר והאריך בבירור דעת התוס' בחולין דף קי"ד ומ"ש, הרא"ש בפסקיו שם והר"ן בפ' כ"ה ושלטי גבורים דף שס"ב ע"א ורש"ל ביש"ש וסוף כל סוף לא עלה בידו פסק דינו כי לא נמצא מהרב המדפיס תכלית תשובתו ע"ש (שמן המור סימן ו'). הד"ט ועיין להרב מכתם לדוד סימן ט"ו שהתיר למדוכא ביסורין ממיני מיחושים שאין בהן סכנה שצוותו הרופאים שלמשך איזה חדשים לא ישתה בסעודה ולא חוצה לה שום משקה רק המים הנעשים ע"י כלי הלאמביק"ו מהמימי חלב אחר שעשו הגבינה והריקוט"א משימין המים הנשארים בלאמביק"ו ומעלין זיעה ויוצאים ע"י סמפונות מים שאין בהן טעם ולא ריח חלב כלל והתירו הרב לגמרי לשתותו תוך הסעודה שאוכל בה בשר ואם ירצה להחמיר ע"ע להדיח פיו במים קודם השתייה תע"ב משום הרחק מן וכו' ואף שממ"ש הריב"ש סימן רנ"ה בענין הגאוו"א ארדיינט"ו של עובדי כוכבים אסר המשקין שלהן היה נראה ג"כ בנידו"ד

לומר דזיעת מימי חלב יאסרו לשתותן בסעודת בשר דמדרבנן מיהא אסורין מימי חלב כחלב עצמו מ"מ ממ"ש מרן סי' פ"ז בשם הא"ח דביצים הנמצאים בעופות שלא נגמר רק החלבון דאסור לאכלן עם הבשר אבל אם אכלן בפ"ע מותר לאכול אחריהן גבינה כיון דבשר עוף אינו אלא דרבנן ממנו ניקח לניד"ד דהמימי חלב עצמן דאינן אסורים אלא דרבנן לבשל בהן בשר וא"כ אף אם לזיעה שלהן יהיה דין מימי חלב מ"מ לשתותן בפ"ע והבשר בפ"ע מותר ושוב נשא ונתן במ"ש הפר"ח שם ויישב דבריו כי היכי דלא סתרי להוראתו ואף דלדעת הרמב"ן איכא במימי חלב עצמן משום איסור אמ"ה כבר הקשו עליו כל האחרונים עיין בפר"ח ופר"ת ועם היות שבכתבי קדש האר"י אתי עלייהו משום איסור דם מ"מ במקום חולי או מיחוש נראה ודאי שיש להקל ומעשים בכל יום ויום יוכיחו ששותים אותה לרפואה אליבא ריקנא ושוב ראה למהרי"ד בב"ד שלו שהתיר אף לחולה שאין בו סכנה ע"ש בחי"ד סימן ל"ד היכא דאינו אלא לשתות המים הנזכרים אחר אכילת הבשר דמותר עיין שם:

ה הרבה להשיב דיש לנהוג כדעת הזוהר ורעיא מהימנא דאין שום איסור לאכול בשר ובפרט בשר עוף אחר שאכל גבינה שלא כדעת מרן הקדוש בסי' קע"ג שכתב דמהזוהר פ' משפטים נראה דאפילו בשר עוף אסור אחר גבינה דליתא אחר הס"ר ועיין בכנה"ג סי' פ"ט הגה"ט אות ח"י שכתב שהמחמיר בזה אינו אלא טועה ויש בו משום מינות ח"ו ושדברי הזוהר אינן אלא לאכול גבינה אחר בשר עיין ברעיא מהימנא דף רמ"ו ע"ב פ' פנחס ומה דרעיא מהימנא מתיר מי יזיד לאסור ועיג"כ להרב אדרת אליהו מהרב ריקי סימן א' כמה גדול כחו של הזוהר ועיג"כ להרב ח"י בח"א מהל' שבת פ"ח שהוא תיקון נפלא לאכול בשר אחר גבינה ועיין לפר"ח א"ח סימן תצ"ו במנהגי איסור אות א' ובדברי יוסף סימן א' ולהרשד"ם חי"ד סימן קכ"ט והרש"ך ח"א סי' קע"ח ודון מנייהו בניד"ד דאף למי שנהג כן שסמך עצמו לחומרת מרן יש לו התרה הגם דלפי הדין אפילו התרה לא היה צריך (פני אהרן סי' ו'):

הד"ט ועיין להרב אהל יוסף סי' א' דגם הוא כתב דא"צ התרה כדין מנהג בטעות דאף דמהזוהר משפטים נראה דאפי' בשר עוף אסור אחר גבינה וכ"פ הרש"ל לאסור כמרן אף שדחה דבריו הא ודאי אילו היה רואה שרב מוסמך ובקי בחדרי הזוהר העד העיד בנו שלא כוונו בזוהר לכך דאדרבה העיקר לאכול חלב תחלה ואח"כ בשר משום תתאה גבר פשיטא שלא היה נוהג חומרא זו בעצמו ומהר"ם נמי דהביא מרן בסי' קע"ג לא היה מחמיר רק לעשות משמרת שלא תדבק הגבינה בין שיניו ויאכלנה אח"כ בבשר וכל שעשה הקינוח בפת ויין או שאר משקין סגי וסגי וז"ש מור"ם שם סי' פ"ט ויש מחמירין

ולא כתב ויש אוסרין ע"כ. ועיין בחבורי הקצר הלז בחא"ח הנדפס דף ק' ע"ג ולהרב יעב"ץ ח"א סימן מ"ז ויש לי לע"ד קצת עיון במ"ש הרב ח"י הנז' דטעמא קא טעים לתיקון נפלא באכילת בשר אחר גבינה דאף שהביא מנהג האר"י (שהיה נזהר שלא לאכול בשר אחר גבינה קשה) דא"כ אמאי בפ"א מהלכות ימי תשובה כתב להזהר ג"כ שלא לאכול גבינה ביום שאוכל בשר וכן להפך ואילו לדעתו ז"ל שהוא תיקון נפלא ליהוי באזהרה לאכול הבשר אחר הגבינה להמתיק הדינים כאשר אנו מבקשים בימים האדירים ההם ואם נתכוין באמרו וכן להפך לגבינה קשה לא היה לו לסתום אלא לפרש וראיתי להרב ככר לאדן סי' ה' אות ח' דכתב דהאר"י היה נוהג שלא לאכול אפי' בשר אחר גבינה ביום א' ושכ"כ בשמם מהר"ש ויטאלי בן מהרח"ו והר"ם פאפירש בס' לקוטי תורה וטעמי המצות בס"פ משפטים ומהר"י צמח בנגיד ומצוה דפוס אמשטרדם דף מ' ואין להשגיח במי שכתב בהפך והוסיף ג"כ הרב המחבר שמ"ש בספרו שיורי ברכה ברעיא מהימנא ח"ג דף רמ"ז דר"ל בין גבינה לתבשיל בשר וכן מצא אח"כ להרמ"ז דאילו בין גבינה לבשר ממש אין חילוק בין אוכל הגבינה תחלה לאוכל בשר תחלה כ"כ בשמו בזוהר ד' ליוורנו ח"ג דף רמ"ו שכתוב למטה בהגהה ובענין שעות השהיה לאכילת גבינה אחר בשר עיין להרב בעי חיי סי' קל"א שלמד דעת שאין השעות זמניות בו' שעות שאמרו להמתין רק חצי יום מי"ב שעות ואם בימות הגשמים אכל בשר בבקר לא יאכל גבינה עד ב' שעות קודם הלילה ובקיץ שהימים ארוכים ט"ז שעות יכול לאכול גבינה ב' שעות קודם חצי היום אם אכל הבשר בבקר ונראה שלזה כוונו הטור בסי' פ"ט שכתב שמזמן סעודת הבקר עד זמן סעודת הערב דהיינו ו' שעות דייק ואמר דהיינו ו' שעות לומר שהוא זמן קצוב לכל ימות השנה ואין זמניות ועיג"כ באו"ה הביאו הרב דמשק אליעזר דף ש"י ע"ג והרב ל"ח ע"ש גם הרב פרח שושן בי"ד ריש כלל א' חלק על הרב פר"ח שכתב סי' פ"ט סק"ו דשעות זמניות נינהו ושגם הסברא מנגדתו דאם שיערו דזמן ו' שעות בעינן משום עיכול הבשר או מטעם בשר הנשאר בפה היעלה על הדעת דישתנה הטבע כפי הזמן אם חורף או קיץ יהיה א"ו דלעולם ו' שעות דהיינו רביע היום בעינן ע"ש ואני אומר לע"ד דאין זו השגה כלל לאיש כמוהו ואדרבה הכל יודעין דכח העיכול משתנה כסדר המקומות וכסדר הזמנים לפי קרירות וחמימות המקום והזמן אפילו לאדם אחד בעצמו ונסיון מוכיח דבימות החורף העיכול מתהוה יותר במהירות ודי בשש שעות זמניות היינו קטנות וההפך בימות הקיץ באופן שאין הסברא מנגדת לדעת הרב פר"ח אדרבה מסייעתו ו תמך יתדות המנהג שלא להטיל גבינות בנודות של עור לצד הבשר רק מצד השער ושנהגו ג"כ לאסור חמאה הבאה מארץ מרחקים בנודות לצד הבשר ומתירין

לבאה מצד השער ממ"ש מרן ס"ס פ"ז בשם הרב שבלי הלקט ועיין להכנה"ג שם אות מ"ג והריק"ש והרש"ך שם ושגם הש"ל הנז' לא התיר אלא כשלא נשתהו בתוכן מעל"ע ודלא ממ"ש מהר"י מולכו דאדרבה אין להרהר על מנהג העולם דאף דלא אמרינן כבוש כמבושל אלא מעל"ע ה"ד בדיעבד ואפ"ה צריך הדחה אבל לכתחלה אסור אפילו בפחות ממעל"ע. ועיין להרב גו"ר כלל א' סי' כ"ו ובמפתחות הרב כנה"ג לס' קול בן לוי סי' קכ"ח וכן העיד על המנהג להחמיר הרב פרח מ"א ח"ג סי' ג"ל ועיין להרב"ד חי"ד סימן מ"ה (דבר משה ח"א סימן י"א):

הד"ט גם בבעי חיי שלו סי' קכ"ט כתב הרב כה"ג הנז' דכלל הדברים שאין אנו מכשירים כל דבר שהושם בעור קיבת נבילה או אפילו גבינה וקרבי דגים בעור שחוטה אם לא שמונח בצד השער ומנהג יפה הוא ע"ש ולהרב רבו בתשובה בחי"ד סי' ג' ולהרב ב"ד ש"ש סי' י"ד שהביא תשובת הר"א אכסנדרי דדוקא לכתחלה יש ליזהר בכך אבל בדיעבד אפילו נשתהה מעל"ע בצד הבשר מותר ועיין להרב בן המחבר צרור הכסף סי' דכתב דמ"ש הרב"ד בי"ד סימן ת"ה לאסור בחמאה ולהתיר בשמן ודבש דהוי נטל"פ כמ"ש מרן סי' ק"ג ס"ד וסימן קי"ד ס"ז לא אמרה רק להלכה דלמעשה מנהג סאלוניקי עירו לאסור הכל וכמור"ם בסי' ק"ג סעיף ד' דכתב ויש אומרים דאין הבשר פוגם בדבש והרב המאסף בהגב"י סימן פ"ז אות י"ג עשה מעשה להתיר ז תמה על הרב המני"ח שהגיה במ"ש הרב אביו בהלק"ט סימן כ"ו אם מותר ללוש ביסקוגי"ש בחלב והשיב דלא מיקרי זה כעין תוארו והוי כשאר פת שעושה תדיר מהן והבן חכם הוסיף מדיליה דלא אתי למסרך ע"כ דדעת אביו לאסור ולא להתיר וט"ס יש שם וצ"ל כעין תורא במקום תוארו דאל"כ מהו מ"ש והוי כשאר פת ותרתי דסתרן הדדי נינהו א"ו דטעה הסופר (שאלת יעב"ץ ח"א סי' ס"ב):

ח אסר להטמין לכתחלה תבשיל של חלב בחמין של בשר שמא יצא מהקדירה ע"י בישול ויזוב בשל חלב ושכן משמע בא"ז בדין פשטיד"א ושמ"ש הא"ז דתנורים שלנו גדולים הן אין הדבר כן דבסמ"ק איתא דתנור גדול מחזיק י"ב עשרונים ומ"מ בדיעבד אם הקדירות מכוסות אין להחמיר (שו"ת מהרי"ו סימן י"ד):

הד"ט ועיין בח"א מחיבורי הקצר הלז הנדפס סי' י"ח אות ו' מ"ש בשם הרב מעיל שמואל סי' כ"ה דהוכיח דתנור ד' על ד"ט מחזיק י"ב עשרונים ונקרא תנור גדול ועיין להרדב"ז ח"ג ד"פ סימן תקכ"ז שהאריך בדין פשטיד"א של בשר ושל גבינה שאופין בתנור א' דמותרין בתנורים שלנו דאית בהו כמה מילי דמעליותא להתיר אף לכתחלה אם להיותן

גדולים הרבה אם שאינם ממלאין התנור בפשטיד"י ודברים אחרים ע"ש ואם מנהג העיר לאסור אם אסורין הן הביא בזה איזה חלוקים ע"ש:

ט בא לו בקצרה בדיני בשר בחלב מה דינו בצלי ומעשן ומבשל בחמי טבריא אי אית להו דין בישול או לא ועיג"כ במהרי"ט ח"ד סי' ג' דהביא גם כן דיני חנ"נ ועיין ברש"ך סימן פ"ז סק"ג עוד לו שם בדין בשר עוף וחיה בחלב אם אסורין מדאורייתא אבל בשר דגים וחגבים אין בהם שום איסור ואם יש לאסור משום סכנה עיין להרכה"ג בא"ח סי' קע"ב (וע"ל סי' י"ד אות ג' וה'). ולבשל הבשר בחלב אשה תמה על רש"ך המתיר לבשל ואוסר לאכול מפני מראית העין דיש לאסור גם הבישול עוד הביא דין בשר בחלב שקדים ודין ביצים הנמצאים בעופות אם יש הפרש בין גמורות לשאינן גמורות ע"ש (וע"ל סימן ז' אות ט"ל ולקמן אות ט"ו) (מטה יוסף ח"ב סי' כ"ה):

י מי שנפלה לו חתיכת בשר בקדירה של חלב ובא עובד כוכבים והוסיף בה חלב וביטלה הרי היא מבוטלת אף שהעובד כוכבים מכירו ויודע שעי"כ תתבטל החתיכה כיון שלא צוה לו ישראל דאין איסור אמירה לעובד כוכבים בזה שאין האיסור רק לאכלו מ"מ משום קנס ראוי לאסור לו אם צוה כן לעובד כוכבים ואם ביטול איסור לכתחלה מדאורייתא או לא מחלוקת היא בין תוספות וראב"ד ועיין להרי"ף פ"ק דביצה ורמב"ם פט"ו הל' מ"א עוד כתב דיש לאסור ליקח מעובד כוכבים דבר שנתבטל בס' במה שעיקרו מן התורה לפי שבשעה שלוקחו הוי כמבטל איסור לכתחלה (ועיין להרב ארעא דרבנן אות א סי' ט"ו שהאריך בדין ביטול איסור ולהרב עפרא דרבנן שם הד"ט) (והרדב"ז ח"ג ד"פ סימן תקמ"ז):

יא מסיק להלכה ולמעשה שאין שום חשש איסור בצוקאר"ו שנהגו ליתן בתוכו חלב בהמה טהורה כשמבשלין אותו לצרפו ולסננו שאף שיתנו בו תרי לק' מ"מ א"א לבשלו אא"כ יתנו בו ג"כ מים והרי נתבטל החלב במים וצוקאר"ו ואף שאין לבטל איסור לכתחלה מ"מ אף למ"ד דאין לבטל אף איסור דרבנן הכא אין בו איסור לבשל הצוקאר"ו בחלב רק בשעה שאוכלו בבשר ואז כבר מבוטל ואף אם לא היה בו מים יש להתיר שע"י האור הולך החלב ונשאר הצוקאר"ו ואם ישאר ג"כ ממנו אין ספק שהחלב הוא מתמעט והצוקאר"ו אינו מתמעט כלל וא"כ ע"כ מתבטל החלב וכעין מ"ש הרמב"ם בחמאה של עובד כוכבים שאסורה משום צחצוחי חלב ומ"מ אם בשלה מותרת ואין לומר דכיון שהיו בו ב' למאה דאוסר הצוקאר"ו אח"כ דליתא דלא תהיה בליעת הכלי חמירא מהחלב עצמו וכמו שהחלב מתמעט משיעור נ"ט גם הבלוע בכלי נתמעט ותו דהוי נ"ט בנ"ט דהיינו הקדירה בצוקאר"ו והצוקאר"ו בבשר וכבר אמרו דדגים שעלו בקערה מותרים

ול"ד עלו אלא אפי' נתבשלו בקדירה דהוי נ"ט בנ"ט כמ"ש הפוסקים (וע"ל אות כ') באופן דאין כאן בית מיחוש כלל לאוכלו בבשר אף אם לא יתנו מים בבישולן וע"ש (שם סי' תר"ו): הד"ט ועיג"כ להרב בעי חיי סי' קל"ו שהתיר אפי' לכתחלה לערב חלב ביין לתקנו באופן שיתבטל בס' ביין ולשתותו עם בשר דאין כאן מבטל וכו' דעדיין היתר בהיתר הוא ומינה נילף לניד"ד ועיג"כ בח"א סי' י"ד אות ל"ו מחבורי הקצר הלז הנדפס. גם הרב קול אליהו הסכים לסברת הרדב"ז להתיר והשיב על מ"ש עליו הרפ"ח סי' פ"ז ע"ש ולהרב ארחות צדיקים אות א' שכתב שראה לרבו האר"י שאכלו עם הבשר גם הרב חקרי לב סי' מ"ז עמד בזה והביא מ"ש הרב מחב"ר וסיים דעדיין צריך יישוב ועיג"כ להרב דברי דוד סי' ח"ד דף ר"פ ע"ד ע"ש והעיקר לענ"ד דק וקליש כמאמר קדישין הרב מחזיק ברכה הנז' דסיים דלענין דינא אין אנו צריכים לצדד עוד צדדין לקולא כיון דיורות האומנים מיוחדות ומטילים מים ומתבטל החלב תיכף ושאין מקום להחמיר אפי' ע"ד נסתר כיון שהעידו על האר"י ז"ל שהיה אוכלו עם בשר:

יב פאשטיד"א של בשר שהוציאו מהתנור וכמו שעה הוציאוה מהכלי והושיבוה בכלי של גבינה והיו בה איזה נקבים ונפל מלחלוחית הבשר זעיר שם זעיר שם ונקפא אין ספק דא"צ לפשטיד"א אפי' קליפה כיון שהיתה צוננת אחר שעה שהעבירוה מהאש ואם היתה חמה היתה צריכה קליפה למרן ס"ס צ"ד ולפר"ח בשם הרשב"א נטילת מקום והכלי א"כ רק גרירא וק"ו הוא ממ"ש מרן בסי' צ"ב וכדעת התה"ד ואף הפר"ח המחמיר בנידון שלו יודה הכא להקל (אגורה באהלך דף כ"ט ע"ב):

יג סכין של בשר שאינו ב"י מקונח יפה שחתכו בו כרתי מבושלת בצונן ושוב בשלוהו בגבינה כבר נתבטל חריפות הכרתי בבישולו ואין בו כח להפליט טעם בלוע בסכין ועיין לפר"ח סי' צ"ו סק"ב וה' ולהרב נחלת שבעה סי' ס"ח דס"ל דאף בבצל בטל חריפותו ע"י בישול והביא ראיה ממתני' רפ"י דתרומות ושכן הסכים מהר"ש בן עזרא (שם). יד שנים שבבת אחת הטילו בקדירה א' זה בשר וזה גבינה שניהם חייבים למה זה דומה למ"ש הרמב"ם בפ"ט מהל' שבת א' נתן את האור וכו' וכתב שם מרן בשם רבו שעשו כולן בבת אחת ונמצא הבישול ע"י כולן (שם דף ל"ז ע"ג): טו ביצה גמורה בקליפתה שנמלחה בתרנגולת שיעור מליחה והודחה ונתערבה בשאר ביצים שבבית וטרפם ועירבם בקרא וגבינה ועשה בהם פאשטיד"א הדבר פשוט להתיר שאין לביצה ההיא דין בשר כלל ואף שנמלחה עם בשר לא אמרינן דאיידי דלא טריד למפלט בלע דכבר פסק מור"ם בר"ס ע"ה דבדיעבד אין לחוש ואף שחלקו עליו האחרונים וס"ל דאף בדיעבד אסור ועיין לכנה"ג שם הגב"י אות ל"א מ"מ לא זו בלבד דהפר"ח שם כתב דלדידן דקי"ל כמרן דמליח אינו

אוסר אלא כ"ק ודלא מסברת מור"ם דס"ל דאוסר בס' א"כ יסיר הקליפה אם רכה או קשה והשאר מותר ע"ש א"כ בנידד שרי הביצה ומאכל של חלב ושוב כתב דאח"כ נדפסו שו"ת הרב מגן שאול וראה בסי' ט' כנידד ממש רק שהיתה בקליפה רכה שנמצאת תוך אווזא ונמלחה עם אווזא ושוב הסירו הקליפה ונתערבה בגבינה ובשלוה והתיר הכל מהטעמים עצמן שהביא הוא (ועיג"כ בשו"ת שלאחר מנחת יעקב סי' ט"ז ולהרב זרע אברהם ח"א סי' כ"ה ולהרב מטה יוסף ח"ב סי' ז' הד"ט) (אהל יוסף סי' כ"ג): טז שמע באומרים שנסתפק מהר"י הכהן בדין נרות של חלב שאנו מדליקין הנעשית ע"י אינו ישראל דא"ל שמערבין בהן חמאה אם אסורין בהנאה משום לתא דבשר בחלב והרב המחבר הרבה ראיות להתיר דדוקא בחלב אסור בהנאה וחמאה לאו חלב איקרי ופטור ומותר ומידי דהוה מי חלב דבגמ' דף קי"ד ע"א אמרינן דהמבשל במי חלב פטור וע"ש בהרא"ש דטעמא יהיב בשם רבינו שמחה דלענין בב"ח דאמר קרא בחלב אמו בעינן כמו שיוצא מהאם מעור עם האוכל וחמאה ג"כ אינה כחלב היוצא מן האם ולכן אין לאסרו בהנאה (שם סי' כ"ד):

הד"ט ועיין להרב שמן המור סי' ב' שאסף איש טהור כל דעות הפוסקים בענין זה ומסיק לאיסור להדליק בהן גם הרב מחזיק ברכה האריך בסי' פ"ז אות ט"ו וסיים דאסור להדליקם וטעונין קבורה וכהוראת הרב מהר"ח אבלעפיא שאסרן בהנאה ושהרב אליה סאקו הלך אצל הרב מהר"י הכהן הנז' ונתווכח עמו והסכימו לאסור עם הרב הרח"א הנזכר ע"ש וכבר דברתי קצת בענין זה בח"א הנדפס סי' ל"ה אות י"ז ע"ש ולהרב קהלת יעקב למהר"י אלגאזי בדף ט"ז אות פ':

יז ביאר דברי מרן סי' פ"ז במ"ש בשם המרדכי על קיבה שהעמידו בה חלב הרבה ועשה בה גבינות ואחר זמן נמצא תוך השק שהקיבה היתה נתונה בו מעט מהדקין והתיר רשב"א הגבינות עש"ד (בעי חיי סי' קכ"ט) הד"ט ועיג"כ להרב בית לחם יהודה בתשובותיו סי' צ"ט במעשה שבא לפניו שמצא בתבשיל של בשר עצם חלול והכירו שהוא מבהמה טרפה ויש להסתפק שמא היה בו מוח ושע"י רתיחה נמס תוך תבשיל ואין ס' נגד החלל והכשיר וששוב מצא שאלה כזה בס' מנחת יעקב בשו"ת שלאחריו סי' ט"ז רק שנמצא העצם בתבשיל של חלב ושהכשיר גם הוא בנידון שלו ונשא ונתן בדבריו ע"ש: יח כחל שלא נקרע כלל אע"פ שהוא מבהמה בלתי מניקה שנמלח עם בשר אסור הכל וכן הוכיח ממ"ש מרן ואחרונים שמכללות דבריהם הדין יוצא דלהרא"ש ואו"ה ומרן ומור"ם ורש"ל אין להתיר במליחה רק אחר קריעה ובלא קריעה דינו שוה לצלי דמרן אוסר אף בדיעבד וכן עשה מעשה בנידד שלא רצה ליכנס בספק איסור ומה

גם דבנידד"ד לא היה הפסד מרובה (שם סימן קל"ב): יט דבש שהרתיחו ביורה של בשר לסננו לעשות ליטוארי"ו בורדים וסילקה מהאש ועירוהו בשגגה בכלי חולבת אם לא היה הדבש חם שהיס"ב לא נאסר ואף אם היס"ב אם כשעירוהו לכלי חולבת הפסיק הקילוח שרי ואם לא הפסיק אם הכלי לא היה ב"י הדבש מותר והכלי אסור ואם היה ב"י למרן סי' נ"ד ודעימיה בין אם לא היה שמנונית בעין דהוי נ"ט בנ"ט דהיתרא בין היה שמנונית בעין דשמנונית בדבש נטל"פ מותר ולדעת מהרי"ל הכל אסור ואנו אין לנו רק פסק מרן ולעולם מותר במקום הפמ"ר (שם סי' קל"ג): כ חבית של חרס שנתנו בתוכה ימים רבים גבינה עם מים ומלח כדי שלא תתיבש ואחר זמן שהסירו הגבינה ממנה והדיחוה היטב נתנו בתוכה חומץ ועמדו שם ימים רבים אסר לאכלו בבשר ואף אם לא נשתהה החומץ מעל"ע רק בכדי שירתיח מידי פלוגתא דרבוותא לא נפקא דאיכא למ"ד דהחומץ דינו כציר דסגי בזה להיות לו דין כבוש עיין למרן סי' ק"ה והחונים עליו וכיון שכן אתינן לס' כבוש דאזלינן לחומרא עוד כתב דאין לנו להתיר נ"ט בנ"ט דהגבינה בחבית והחבית בחומץ להתירו כמ"ש בחולין פ' כ"ה דגים שעלו בקערה וכו' שכבר כתבו הפוסקים דדוקא בדיעבד יש להקל ולא לכתחלה והכא הוי כלכתחלה להתיר לבשלו בבשר ועיין הרש"ך סי' צ"ה על מ"ש מור"ם דהמנהג לאסור לכתחלה נ"ט בנ"ט ואת"ל נמי דאע"ג דיש להחמיר בב' נ"ט אפשר להקל בג' נ"ט וה"נ הגבינה נ"ט במים ומלח והמים והמלח בחבית וחבית בחומץ ועיין לאו"ה כלל ל"ד אות ד' וה' שאוסר אפי' ג' וד' נ"ט בנ"ט להיתרא וע"ל אות י"א ולהרב פרווינצאלי כת"י סי' קל"ג בדין מים שהוחמו ביורה של גבינה ובשלו בהם בשר דיש מתירין ויש אוסרין (ועיין במרן סי' מ"ה) ולדעת הרב המחבר יש להתיר מטעמא דנ"ט בנ"ט ועיג"כ להרב פני אריה סי' מ"ח ומ"ט דנשא ונתן בענין זה בין בכלים בין באוכלים ודהיכא דשרי בכלים שרי באוכלים דקלישא פליטת האוכלים מפליטת הכלים (שם סי' קס"ה). כא העיד על עצמו ששקר ענו בו שהתיר כבד שטיגנה בחמאה דהא אף בנתבשלה לבדה מסיק מור"ם בסי' ע"ג ס"א לאסור ואף למתירין ה"ד בדם אמרינן דאיידי דטריד למפלט לא בלע ולא בשאר איסורין ועיין לסמ"ג והר"ן על מ"ש בחולין דף ק"י דלמא התם בכבדא דאיסורא משום שמנוניתא דנפיק מיניה דאף הכבד נאסרה אפי' באיסור דרבנן וע"ש שדחה מ"ש רש"ל בחולין סי' נ"ד דלרש"י מותר דאין ראייתו ראיה ושגם לרש"י אסור ודוקא בכבד חי אף אם צלאוהו תחלה פשוט הוא דתו לא שייך איידי דטריד וכו' ופשיטא דלכ"ע אסור אם נתבשל באיסור (נודע ביהודה סי' כ"ט):

כב הורה להתיר יין שבשלו בכלי בשר ב"י והגיסו בכף חלב ב"י ע"פ הגהת מור"ם סק"ג ס"ד ומי שהתיר הכלים לא ידע למה דא"נ החלב פוגם ביין מ"מ הקדרה אסורה כמ"ש שם ס"ב וכן הכף מפני שהטעם הולך מכלי לכלי בלי אמצעות המים כמ"ש הרט"ז סי' צ"ה סק"ח וכ"כ שם רש"ך סק"ה בשם הר"ן אבל היין יש להתיר בלי ספק כיון שהחלב עצמו אינו אוסר ביין רק מפני שנתערב בו בשר והוי בב"ח וא"כ הרי הבשר פוגם ואינו דומה למ"ש מור"ם סי' ק"ג ס"ב כי שם האיסור הראשון יכול לאסור מצד עצמו משא"כ כאן דאין החלב אוסר היין מצד עצמו בלי עירוב טעם בשר וכן יש ללמוד מרט"ז סי' צ"ה סקי"ג ע"ש (שם סי' ל"א). כג סמוכות עשה למנהג העולם ליטול ידיהם בין אכילת גבינה אחר דגים או להיפך ובבשר אחר דגים כמ"ש הכנה"ג בא"ח סי' קע"ג דאולי כיון דאסור לאכול גבינה עם דגים מפני הסכנה כמ"ש מרן סי' פ"ז ה"ה הכא ונשא ונתן בדבריו והביא ג"כ מ"ש רט"ז סי' פ"ז דהגיה דברי מרן ושצ"ל אין לאכול דגים עם בשר ולא כגירסתנו אין לאכול דגים עם חלב ולא ניחא להרב המחבר הגהתו (ועיג"כ לרש"ך) שם והשיב על השגתם והביא מה שצדד הרב כנה"ג בי"ד סי' פ"ז דדחה מ"ש הרב שארית יהודה וששמע מפי הרופאים שגם באכילת דגים וחלב יש סכנת צרעת ע"ש והרב המחבר תירץ קושיתו ומסיק דאיך שיהיה חמירא סכנתא מאיסורא ויש ליטול ידיו בין אכילת דגים לגבינה דיש לחוש לסכנה כבשר ודגים וכמ"ש רש"י הנז' מפי הרופאים גם מהרי"ד הסכים לדעתו אכן ביצה אחר דגים או איפכא התיר בפשיטות דאין הביצים בכלל בשר רק מין בפ"ע הוא (וע"ל סי' י"ד אות ה' ולהרב מטה יוסף ח"ב סי' ז') (בארות המים בחי"ד סי' א'):

כד שפחה עובדת כוכבים שבאה והגידה שהניחה בשגגה כלי חלב עם כלי בשר רק שיודעת בודאי ששל בשר הודחו קודם הדחת כלי חלב אין מחזיקין איסור בכלי בשר המודחין ומ"מ על חשש אשר פיהם דבר שוא ישהו מעל"ע כלי בשר שמשם ואילך איסורן דרבנן אטו ב"י שאינו ב"י וספיקן לקולא כן השיב למר נכדו ותלמידו הר"א בכמוהר"ר דוד (שו"ת ב"י מהר"ם פריווינצאלי סי' קי"ח):

כה קערות של בשר שהודחו בחמין על האש או חוצה לו תוך יורה חולבת שאינה ב"י ומקונחת אין ספק שהיורה צריך הכשר שבלעה משמנונית או מרק הדבוק בקערות ואין בזה חולק אך בדין הקערות דלכאורה נראה מהרב ש"ד והרב בנימין זאב סי' שמ"ה שגם הן אסורות לא כן דעתו ז"ל כיון שלא בלעו רק טעם פגום וה"ז דומה לתוחב כף חולבת שאינה ב"י בקדירה של בשר שהקדירה ותבשיל מותרים אף אם אין ס' נגד הכף והכף לבדה אסורה כבסמ"ג לאוין קמ"א וטוי"ד סי' צ"ד והציע דבריו לפני הר"ר זלמן כ"ץ

וישרו בעיניו אך היה מפקפק למעשה והוא ז"ל הוכיח ממ"ש הרב איסרלן בשערים על ש"ד הנז' שאין דברי הש"ד סותרין להוראתו שהקערות מותרות והיורה אסורה ואם היו אלו ואלו מלוכלכין או אלו ואלו ב"י אם אין ס' כנגד האוכל אלו ואלו אסורין (ועי"ל אות ב') ועיין למרן סי' צ"ה ומ"ש בסי' קכ"ה דראוי להמתין להכשירן אחר מעל"ע דדוקא להכשירן צריך מעל"ע אך למורקן ולשפשפן אפי' מיד ש"ד (שם סי' קי"ז וק"ל):

כו גבינות שנמצאו בהן חתיכות עור קיבה אף שבסי' קל"א החליט הרב המחבר לאיסור הדר ביה בסי' קל"ח והתיר משום זה וז"ג (שם סי' קל"א וקל"ח):

הד"ט ועיין ג"כ לקמן בסי' י"ב אות ז' ובענין זה וזה גורם עיין להרב מגן שאול סי' מ"ו והנמשכים:

כז בדין כחל ובישולו רבו הדעות כמ"ש מרן סי' צ' וכן המנהגים שונים דיש מי שאינו אוכלו אלא צלי ויש שמבשלין אותו לעצמו ולא עם בשר ולהיות להם קדרה מיוחדת ונהרא נהרא ופשטיה (שם סי' ק"ן):

הד"ט ועיין להרב פאר הדור סי' ס"ה דפסק דאין חילוק בין כחל כבשה קטנה לגדולה שזו וזו אין לבשלה עד שיקרעוה שו"ע ואם לא עשה כן ובשלו עם בשר צריך לבטלו בס':

כח כלי חלב שאינו ב"י שבישלו בו מאכל שקורין בפולין בארש"ט היינו ירק מחומץ ושוב עירוהו תוך כלי בשר הכל מותר כפסק מרן והשיב מה שהקשה עליו הפר"ח סי' קי"ד ס"ח (מקום שמואל סי' פ"ט צ"):

כט אם יש למחות בנוהגים ללוש לכתחלה פת במים שהוחמו בכלי חלב שהמה פעמים אוכלו עם בשר דהרב ב"ד בחי"ד סי' מ"ב הראה פנים להתיר גלה טפח הרב המחבר דאין ראיתו מוכרחת (וע"ל אות ג' ולהלן סי' י"ח אות י') (מגן שאול סי' ח'):

ל לא מצא ידיו ורגליו של א' חכם שהיה רוצה לאסור מה שנהגו אצלו לאפות פת בכלי שנאפה בו פת שנילושה בחלב דהא קי"ל דגים שעלו בקערה של בשר מותר לאכלן בכותח וה"ה נתבשלו או נצלו וכמ"ש מרן ר"ס צ"ה משום דהוי נ"ט בנ"ט ואף לפר"ח שאסר לכתחלה לבשל לאכלן בכותח הכא ודאי שרי דגריעי מדגים ועוד שהחלב ששמין בקמח דבר מועט הוא ועוד דבליעת הקערה דוקא ברוטב ולא באפוי דדי בקליפה אפי' דבר איסור ממש ול"ד לדין תנור שטחו באליה דסי' צ"ז דהתם שאני דממשות השומן בתנור ועיין לפר"ח שם סק"ד (בית יהודה ח"ב סי' צ"ב):

לא כלי חלב שאינו ב"י שעירו לתוכו כוסכוס"ו (היינו מין דייסא) מכלי א' ושוב שמו בדייסא חלב היינו שמשחוהו בחלב ובתוך מעל"ע למשיחתו חזרו ובשלו בו דגים ותחבו בו כף בשר ב"י וא' חכם אסר לפי דעירוי הוי ככ"ר וה"ל כנתבשל בו תבשיל של חלב

טעה בתרתי חדא דהא דקי"ל דעירוי ככ"ר היינו אם דבר האוסר היה שעת עירוי אבל כאן אחר עירוי הדייסא שמו בו חלב ועוד דלא שייך בליעה ופליטה רק בדבר לח אבל ביבש כה"ג אינו מבליע אלא כדי קליפה ובכלי לא שייך קליפה (שם סי' ק"ו): לב תורתו בידו של הרב דוד ישראל זקנו בהסכמת מהר"א קנסינו לאסור גבינות של מי שעשה גבינות בעדר העובדי כוכבים וכאשר כלה הקיבה שהיתה לו כמנהג אף מבהמות טרפות הלך וקנה קיבות ישנות של עובדי כוכבים שדרכן ליבשן בעורן לעשן והעמיד בהן גבינות ואסרן וגם הרב המחבר נין ונכד לו הסביר פנים להוראתו בלי חילוק בין גבינות לחות ליבשות שיש ידים מוכיחות שנעשו קודם שקנה הקיבות מהעובדי כוכבים ואף שצידד להתיר הראשונות יצא מב"ד של ליוורנו ופסק דינם שלא לחלק משום שהשעה היתה צריכה לכך (מים רבים סי' ב' והנמשכים). אין למחות במקילין להפסיק סעודתן בבה"מ לאכול בשר אחר גבינה שאכלו בסעודה ראשונה וכדעת מור"ם סי' פ"ט ס"א ותירץ מ"ש בזה הרט"ז שם סק"ג ע"ש (בכור שור דף ק"ו ע"ג):

לד מי שמכר מרצוף א' של חמאה לד' אנשים וא' מהם ברביע שלו לאחר שהתיכה בקדרה על האור והריקה בכלי של קיום למען תעמוד ימים רבים נמצא בה כמלא כדור של חלב וסביבותיו פירורי חלב ולא יכול לגררם והורה גבר דודאי של החמאה בין של זה בין של חבריו הכל אסור ושאני מחטה שנמצאת במצה בפסח דאין החלב מצוי ליפול באותה שעה וידים מוכיחות דהערביים זייפוה אבל הקדרה יש לדון להתיר מס"ס (בית יהודה ח"ב סי' ק"ג) לה ב' האוכלים בשר וא' חלב או בהיפך רצה מתחלה ללמוד ממ"ש הרמב"ם והראב"ד דלא מצטרפי לזמון ושוב כתב שמצא אח"כ שמ"ש רשב"ם דמצטרפי ש"ס ערוך הוא בפ"ק דערכין עלה דהכל מצטרפין לזמון דמסיק דאע"ג דזר אינו יכול לאכול עם הכהן מ"מ כיון שכהן מצי למיכל עם ישראל מצטרף ע"ש וה"ה הכא דאע"ג דמי שאכל בשר לא יוכל לאכול גבינה עד שיעברו השעות המצטרפות מ"מ כיון שמי שאכל גבינה יכול לאכול בשר ע"י קנוח והדחה שפיר מצי לאטרופי ואם לא הזכיר הרמב"ם דין זה ה"ט לרוב פשיטותו (שו"ת תשב"ץ ח"ד טור ג' סימן כ"ט):

הד"ט ועיין להרב מראית העין דף ה' ע"ב שכתב דנעלם ממנו דהרא"ש בפסקיו בדפ"ז דברכות כתב דרשב"ם גופיה הביא ראיה זו מפ"ק דערכין וגם התוס' הזכירו סוגיא זו וכתבו כדין רשב"ם וגם רבינו יונה כתב כן וגם נידון דידן דאחד אוכל בשר ואחד אוכל גבינה כתבו בספר האגודה ע"ש:

סימן יא

דיני תערובת איסור. וחהר"ל ובריה. ודכוותייהו:

אות א האריך בענין טרפה הנמצאת במקולין והיתה בהן חה"ל ונאבדה א' מהחתיכות אם יש להתיר השאר וביאור ארוך מהש"ס פ' התערובות והשגה על הרט"ז ע"ש (פנים מאירות ח"א סי' ק"ה וק"ו):

הד"ט ועיג"כ להרב נודע ביהודה סי' ט"ז בטרפות במקולין בנקיבת טחול בסומכיה (היינו במקום הדק) שמצד העב שלקחה אשה א' מתערובות הרבה ממ"ה טחולים שנשחטו בכמה ימים ע"ש ועיג"כ להרב זרע אמת ח"ב סי' כ"ט בדין חה"ל שנתערבה באחרות שאם נחתכה חתיכה א' אותה חתיכה מותרת בממ"נ וע"ע לו שם סי' ל' דדן את הדין באווז טרף שנתערב באחרים ונתח לנתחים ויש בהן חה"ל דהכל הולך אחר ידיעת התערובת דאם כשנודע לא היתה חה"ל להיותה בנוצתה אף שאחר הניתוח יש בהם חה"ל הכל מותר וההיפך להיפך ועיג"כ להרב מטה יוסף ח"ב סי' ת' בדין תערובת מין במינו או שאינו מין במינו ועיג"כ להרב אדרת אליהו (ריקי) סי' ז' בדין תערובת במקולין שהאריך בכל מיני פרטים שהיו בנידון דידיה ונכנס ג"כ בדין קבוע הכל כאשר לכל ע"ש דכמעט כל גופי דיני התערובות תלוים שם ועיין ג"כ לעיל סי' ט' אות ח' ולקמן אות י"ח ולהרב בכור שור דף ק"ו ע"א על מ"ש הרפ"ח בקונטרס אחרון סי' ק"י על מ"ש הרב בית הלל שהפר"ח כתב שכולם לא כוונו להלכה וגם הרט"ז לא כוון והרב ב"ש הנז' כתב דאדרבה דעת הנהו רבוותא מוכרעת ושאין בדברי הפר"ח לדחות ולחלק על גאוני עולם ע"ש:

ב זאב שנכנס בדיר של הרבה כבשים ודרס יותר מה' מהם הביא מ"ש הגהות דרישה בשם רמ"י דאף בג' נאסרו ושהשיג עליו הרט"ז דליתא ושכן הסכים הרב נקה"כ והרב המחבר החזיק הוראה לאיסור והשיג להמג"א א"ח סי' תס"ז וסתר ג"כ מ"ש הרב חק יעקב באופן דהעלה דהשאר אסור וכרמ"י הנז' (מקום שמואל סי' ס"ד וס"ו אות כ"ה):

ג גביגות הבאות מכרכי הים צבועות ירקרקות או אדמדמות ואומרים שמניחין אותן בשומן דג טמא שקורין וואלפי"ש ושורין אותו בתוכן מעל"ע אף שלכתחלה ודאי אסור בדיעבד מיהא מותר דנטל"פ שהכל יודעין שמסריח מאד ולא גרע משומן חזיר בשמן שהתיר מור"ם למעשה בתשו' סי' כ"ד ושכן למד ממרן סצ"ה ס"ד בדין אם נתנו אפר במים וכו' ושבחנם שכל ידיו הרב חות יאיר להחמיר בסי' ק"ב כרש"ך ואיך שיהיה הוציא מלב רט"ז ורש"ך שהניחו דברי מרן בצ"ע משום שלא מצאו ממי למד מרן להתיר דהמקור שלו הוא מדין זבוב שבסי' ק"ז ס"ב (שם סימן ע"ד):

הד"ט ועיג"כ להרב קול אליהו סי' י"א בענין נט"ל ע"י אפר ועי"ל סי' י' אות ב' ובענין נטל"פ עצמו ע"ש סי' י"ג וי"ד ולהרב בית יהודה סי' ל"ז דכתב דכל האיסורין שיש בהן שיעור בכולם מותר נטל"פ ובמה שאיסורו בכ"ש כחמץ בפסח הוא מחלוקת הגאונים אי שרי או לא עיין למרן א"ח סי' תמ"ז דמתיר ומור"ם אוסר וע"ל אות י"ד ועיג"כ להרב דבר משה סק"י דכתב לעיין בכנה"ג סי' צ"ה ובמפתחות שהובאו בס' קול בן לוי סי' קל"ד ותשובת הרב צבי סי' ק"א ושמ"ש מהריק"ו שהביא מרן סי' צ"ה לא יתכנו רק אם הקדרה היתה מחלב ובשלו בה בשר תוך מעל"ע דהתבשיל אסור ולא אמרינן שכבר נפגמה הקדרה ונטל"פ בתבשיל דדוקא מה שהוא בעין נפגם מחמת האפר ולא מה שהוא בלוע ונמצא דהתבשיל קבל טעם מושבח מחלב והרב ב"ד בסי' מ"א כתב בשם מהריק"ו להתיר (וע"ל סי' ח"י אות ד' ולקמן אות י"ג):

ד עורות אווזות מפוטמות שנחתכו ונתבשלו והתיכו השומן ואח"כ נמצא ספק באגף וקודם שהראוהו לחכם נאבד העצם נשאר הדבר בספק וכולם אסורים ואלו נודע להם קודם הבישול הו"ל דבר יבש דמין במינו דבטל ברוב וכיון שנתבשל הו"ל דבר לח דצריך ששים (מהר"י מברונא סי' קס"ט). הד"ט ולענ"ד הקצרה יש להתישב בדבר לעשות מעשה דדלמא היה השבר רחוק מהגוף ואת"ל קרוב שמא לא ניקבה הריאה ואף שאינו ס"ס המתהפך הלא רבו המתירין ועוד ספק ג' ספקא דדינא מהו האגף שאם נשבר חיישינן לנקיבת הריאה ע"ל סי' ו' אות ח' בהגהה. נהי דספק הג' הנז' אינו אלא אם ניד"ד היה שנשבר העצם שאנו קורין אותו אגף ולא בעצם המחובר לגוף שראשו נוגע בריאה שהביא הרא"ה כמש"ל דאלו היה השבר דניד"ד באותו העצם המחובר לגוף פשיטא לענ"ד דכ"ע מודו דחיישינן לנקיבת הריאה דאתיא במכ"ש מנשבר בעצם החיצון דלדידן נקרא אגף אמנם להרא"ה הנז' יש מקום אתנו לומר דלדידיה שבירת העצם החיצון אינו מטריף מחששת נקיבת הריאה וק"ל ה בענין השערת השיעורין יש לשער בכמות ולא במשקל וכן בשיעורי אוכלין בענין ברכה הכל לפי כמותו ולא לפי משקלו וכדעת הפר"ח סי' צ"ט סק"ה (זרע יעקב סי' ס"ח) הד"ט גם הרב מטה יהודה בשו"ת דשייכי לי"ד דף ל"ה ע"ג פסק בפירוש כהרפ"ח ותירץ מאי דאמרי' בתרומות המונה וכו' והשוקל משובח משלשתן דנראה דסותר הוראתו דהתם מיירי במין א' ע"ש ושגם הרשב"ש בתשובה סימן רצ"ט כתב דאין משערין במשקל רק במדה או באומד עיין שם:

ו רבו הדעות בענין חה"ל לפי המקומות ולהיות דין זה מד"ס לכן כל ספק בזה להקל עיין להרב נחלת יעקב סי' י' ודרכי נועם סי' כ"ז והר"י בי רב סי' ל"ה ומ"ב והרלנ"ח קכ"ה וקפ"ב ודב"ש שי"א והלק"ט ח"א סי' קע"ו וחינוך ב"י צ"ו ושלטי גבורים מס' עבודת

כוכבים דף שפ"ב וע"ש תשובה א' לשאלת אחד חכם מלוגו בדין תרנגולת בנוצתה שנתערבה באחרות דכתב מרן סי' ק"א ס"ג (פחד יצחק אות ח' ע' חתיכה וכו'):
הד"ט ועיין עוד לו שם בערך חתיכה עצמה נ"נ שאם נמלח מעט חלחולת עם חלב בחתיכת בשר עגל ולא היה בו ס' נגד החלחולת וחלב דיש להתיר וכסברת הרב תורת חטאת סי' ק"ה אות ע' ואם נתבשלו יש לאסור משום שכן נהגו בגלילותינו כתוס' וסמ"ג וסמ"ק והרמ"א סעיף ד' ועיין להרב בכור שור דף ק"ו ע"ג דהביא ראיה משבת דף ק"ט דאמרה בכנפיו הכשיר וכו' דאווז אף שנפשט חה"ל הוא דלא כרש"ל רק כרט"ז ודלא כפר"ח דהסכים לסברת רש"ל עיין ברט"ז סי' ק"א סקי"א:
ז מעשה רב הביא שבא לפני הרב"ך והרע"ס בריגי"ו במי שמלח ירכות של אווזות פטומות בעצם קולית שבהן ושוב מצא א' מהן שנשבר הקולית ונקשר לא שאשי"י ונשאר בו עוקץ גדול ובאכלו הבשר שסביביו נפרק החבור ובירכות המלוחים לא נשאר גם א' בכלי אך נשארו ב' כלים של שומן מהותך שנעשו מאותן האווזות ושאלוהו כמה נשחטו עם זאת ואם נשחטו בבת א' והשיב שעשר אווזות נשחטו בב"פ עוד שאלוהו אם נמלחו העורות שעשו בהן הכרכשאות יחד והשיב שלא נמלחו יחד רק עשו מיד הכרכשאות כשנשחטו ועם זה התירו השומן הכרכשאות מטעם ס"ס כיון שכבר נאכל קצת מהכרכשאות וגם טרפות העצם לא היתה מחמת עצמו רק שמא יצא לחוץ א"כ בנשאר יש ס"ס מתהפך היינו ספק אם מאווזות שנשבר העצם או לאו דשמא נאכל ואת"ל שהוא מאותן אווזות ספק אם יצא לחוץ או לא ואת"ל יצא לחוץ שמא אינו מאותן אווזות שנמצא בהן השבר ומצאו ג"כ פסק גדול א' ממנטובה שכן הורה ושכן המנהג וכן הורו הם להתיר הכל (שם אות מ' (כת"י) ערך מעשה וכו'): הד"ט ועיין להרב שמש צדקה בחי"ד סי' כ"ו ונ' בדין עצם הקולית שנשבר ונקשר לא שאשי"י ונמלחו עמו הרבה עופות ואסר האווז כמנהג עיר מולדתי שמשנים קדמוניות החמירו מנהיגיהם ע"פ סברת תהרמ"א אף שעור ובשר מקיפין אותו וליכא שום ריעותא וכנידון של מעלה שלא הרגישו רק אחר הבישול ושהופשט העצם ונאכל הבשר שעליו ומ"מ הכשיר שאר העופות שנמלחו עמו בלי ששים כנגד העוף דסוף סוף אף שנתפשט שם מנהג המחמירים מ"מ די לנו חומרו לאסור את עצמו הואיל דשיעור מליחה בס' היא עצמה חומרא ומחלוקת הפוסקים וע"ש שהסכימו להוראתו מהר"י בסאן והרב"ך מריגיו ורבני פירארא וכדברי הרב פ"י הנז' וכן הסכים לדבריו מהר"י אבואב מויניציאה והמורם מדברי כולם דדוקא הקילו במליחה לא אם היתה התערובת בבישול שהיו אוסרים אך לע"ד דק וקליש מקורי עכבישו נראה דיפה דבר בעטו עט סופר מאיר לארש ארש פריו

למלוכה להרב דוד פינצי ממנטובה דאחר שכתב היתר בנידון המליחה מכח ס"ס עוד כתב וז"ל ובר מן דין אף אם היה הרב המחבר מתיר לגמרי בין במליחה בין בבישול בין בהמ"ר בין בהפמ"ו ואף שלא לצורך שבת וי"ט מה בכך וכ"ת כיון שהנהיגו הרבנים שלפניו להחמיר אין האחרונים יכולים להתיר אטו קטלי קני באגמא אנן הם הנהיגו שידעו מאיזה טעם הנהיגו לסלק עצמם מכל ספק ואנן עיינינן במלתא טובא אליבא דהלכתא וכו' ופוק חזי אשלי רברבי ב' עמודי עולם הרש"ך שפתותיו שושנים והרב פר"ח שהרואה פרי חדש אומר שהחיינו שצווחו ככרוכיא על חומרא זו טובא שאין לה שורש וענף ושנשתבשו בו טבחי דמתא ע"ש ואף במקום שנתפשט המנהג כבר כתב הר"ן בפסחים עלה דאל תשנו ממנהג אבותיכם היינו במה שנהגו איסור בדבר שידעו היתרו אך במה דהוה ס"ל דמדינא אסור ובתראי חזו בה טעמא להיתירא יכולים להתיר עוד הוסיף מדיליה הרד"ף הנז' שאינו נקרא מנהג אלא בדבר שנתפשט איסורו בכל המדינה ובכל יושביה אבל לא במה שנהגו בו חכמי הוראה מספיקא ועינינו רואות שמורי הוראה שבעיר פעמים אשכנזים פעמים ספרדים פעמים איטלקים זה רואה דבריו של זה היום וזה דבריו של זה למחר וכל א' מנהיג כפי סברתו וכו' ומפני זה נקבע בדבר מנהג אבל יוכל להשתנות איברא דצריכא עיונא רבא לעשות הפך מנהג אבל דבר פשוט כזה אפי' לכתחלה נמי יכולים לשנות וכו' דברים שרבנים הראשונים הוי נהיגי בהו איסורא וכשיצא לאויר העולם ספרו של הרפר"ח דהוא בר סמכא חזרו לנהוג כמותו ע"ש לשונו של זהורית דבריו לו בהשכל וכ"ש שאין לערער על הנוהגים להתיר התערובת אף שנתבשל עמו ואין ס' נגד העוף כיון שחומרא יתירא היא לאסור אפילו העוף בעצמו והבו דלא לוסיף עלה דס"ס כלל גדול בידינו דמדאורייתא לא מחלקינן בין איסור לאיסור ורובא דאורייתא ומדרבנן דוקא בעינן ס' וא"כ אף אם נתבשל הקולית דניד"ד בחתיכות אחרות של היתר כל שנתרבה התערובת אף למחמירים איסור דרבנן בעלמא הוא וכיון דמעיקרא איפליגו בקולית זה אין לך ספיקא דדינא בדבר שאיסורו דרבנן גדול מזה ופשיטא לע"ד להקל בזה בהפמ"ר או לצורך שבת וי"ט וכדומה שוב ראיתי להרב המחבר בסי' נ"ה דנשאל בנידון ט"ו תרנגולות שנמלחו יחד בסל אחד וב' מהם נתבשלו יחד ובתוך הסעודה נמצא בא' מהם עצם הקולית שנשבר ונקשר לא שאשי"י ולשיטתו אזל לאסור הב' שנתבשלו יחד ולהתיר את שנמלחו וכסברת מהר"ם ע"ש ולהרב דב"ש סי' רס"ט ובנידון זה שלא נתבשל אפי' מדאורייתא יש להשליך שתיהן במקום שנהגו כמקום עיר מולדתי כנז' וע"ש להרב בן הרב המחבר מ"ש בשם הרב תורת חיים להרא"ש סי' ט"ו ופנים מאירות ח"ב סי' ק"ט וק"ך ולהרב אהל יוסף סי' כ"ח שנשא ונתן ע"ד הרב

ש"צ הנז' סי' נ' ומסיק גם הוא להיתרא ומצורף אליו בסי' כ"ט פסק ארוך מלא וגדוש ממהר"ח אבולאפי"א דשקיל וטרי טובא על דבריו אך לענין דינא גם הוא מהמתירים ע"ש ובסי' ל' ועיג"כ להרב זרע אמת סי' ט"ז בדין עוף אחר שנתחוהו וטגנו קצת מאיבריו בהרבה איברי עופות אחרים ואח"כ מצאו בשוק שבירה למעלה מב' אצבעות אך מחצי השוק ולמטה וחזר ונקשר שלא שאשי"י העלה לאסור העוף ולהתיר התערובת ועיג"כ שם בסי' טו"ב בדין ט"ז עופות שנמלחו יחד ונתערבו ג"כ הכבדים ושומן הדקין שלהם ושלח מהם לאחרים ובשלום בבשר אחר ושוב נמצא בא' מהם שוק שנשבר ונקשר לא שאשי"י אך עור ובשר שעל השבר היו שלמים והעלה שאם השבר מחצי העצם ולמעלה דליכא חשש פסיקת הגידים ודאי התערובת מותר ואף באותו עוף נטה דעתו להקל אך אם השבר הוא מחצי העצם ולמטה וכ"ש אם הוא למטה מב' אצבעות אז העוף הוי ספק טרפה ואסור ומ"מ העופות אחרים כשרים מכמה טעמים וה"ה שומן הדקין שהותך אחר שנודע התערובות או אפי' קודם אם הותך בב' קדירות אך הכבדים המעורבים אסורים משום חה"ל ע"ש ועיין להרב נודע ביהודה סי' כ' בדין קולית סמוך לגוף שנשבר וחזר ונקשר כקולמוס ונמלח בב' עופות יחד ולא הרגישו עד אחר המליחה והדחה והסכים מתחלה עם השואל דיפה הטריף שלשתן ואחר שביאר ועשה סמוכות למי שהכשיר הב' עופות דחה דברי האוסר משום דחשש שבר הקולית היא חומרא בעלמא שמא איעכול ניבי ובמקום הפמ"ר הרמ"א מתירו ואף בלי הפסד כלל יש מי שמתיר בסי' נ"ו ס"י בנקשר וה"ה כאן לכן אם נמלח עם מינו ויש רוב נגדו יש להתיר מה שנמלח עמו בקליפה אף אם הוא שמן ואם נתבשל בלא קליפה מותר בדיעבד וטוב לקלפה אם אפשר בנקל ע"ש ועיג"כ להרז"א הנז' סי' י"ד בדין עוף שנתבשל בעופות אחרים ואחר כך הרגישו שנשבר הגף סמוך לגוף בלתי הרחק רוחב גודל רק בהצטרף מה שנכנס תוך הגוף כבוכנא באסיתא ואין בשאר עופות ורוטב ס' העלה להטריף אותו עוף לחוש לסברת רש"ך סי' נ"ג סק"ט והתיר התערובות ועיין להרב בעי חיי סי' קמ"ג עד קמ"ז ובסימן קנ"א בדין קולית העוף שנשברה סמוך לגוף סמוך לבוקא דאטמא והרגישו בו אחר מליחתה במ' עופות אחרים שהאריך בראיות והטריף בהסכמת מהר"ש אלגאזי והר"א לפפ"א ע"ש ועיגכ"ל אות ע':

ח כ"ו ראשי עופות שכ"ב מהן ממין אחד וד' ממין אחר שנמכרו לב' בני אדם י"א ממין א' וב' ממין אחר ואחר שבשלו כל א' מהם קטניות ברוטב הי"ג ראשים נודע שא' מהד' ראשים הנזכר היה מעוף טרף מסיק להתיר הרוטב והתבשיל וצדד ג"כ להתיר כל

הראשים בהשליך א' מהן וחיזק סברת הרב"ח להלכה ומעשה שלא כרש"ך שחלק עליו בסי' ק"ט ס"ק י"ב (זרע אמת סימן ל"א):

ט נתח לנתחיו דין בריה דלא בטיל דצריך שאם יתחלק אין שמו עליו דלא כלבוש ובאר הגולה וביאר הג' חלוקות שבדין בריה להרמב"ן הזכירו הרשב"ש סי' רל"ג שכ"כ הרשב"א בשמו בפ' ג"ה והרשב"א בחידושיו שם דף ק' ע"א ולתוס' דף צ"ו ע"א ובפ' התערובת דף ע"ב עש"ד ובחבורו סי' ע"ז (פני אריה סימן צ"ב):

הד"ט ועיג"כ להרפ"א הנז' סי' א' והנמשכים דהאריך בדין דבר שיש לו מתירין ותערובתו בדבר היתר ועוד לו שם בדיני חה"ל רמזתיו לעיל בהגהת אות א' וע"ל סימן ט' אות ט' ועיג"כ להרב זרע אמת סי' כ"ט בדין חה"ל שנתערבה באחרות שאם נחתכה חתיכה אחת ממנה אותה חתיכה מותרת בממ"נ וע"ע לו שם סי' ל' דאווז טרפה שנתערבה באחרות ונתח לנתחיה ויש בהם חתיכה ה"ל הכל הולך אחר זמן ידיעת התערובת (ועיג"כ לעיל אות ז' שהבאתי מ"ש ג"כ בסי' טו"ב). ועיג"כ להרב מטה יוסף ח"ב סי' ח' דיני התערובת מין במינו או בשאינו מינו וע"ל אות ו'. ועיין להרב אור ישראל סי' ש"ו שכתב דתולעת שנחתכה לשנים ונפלה לקדירה ונתבשל עם הירק ודאי אסור שמא יפגע בממשו של איסור עיין לרש"ך סי' ק"ג סק"ג והרוטב שרי ע"י סינון והבשר בהדחה עיין לרט"ז ורש"ך סי' ק"ד: י שבעה אווזות שנמלחו יחד וגם נתערב שומנן ונמצא אח"כ מחט תחוב בא' מהן בחלל הגוף דן את הדין דיפה דן ויפה אסר מי שאסר כולן שהרי שומן הטרפה נתערב בחתיכות שאינו ניכר לבטל ברוב כדין יבש ביבש וחתיכות בשר הטרפה נ"ט בשאר החתיכות כשנמלחו שאין ש' לבטלה עיין בט"ד סי' ע' שבשר שחוטה שנמלח בבשר טרפה אסור ועיין בסי' ק"ה וק"ט בדין כבוש בענין הכלים (שו"ת כ"י מהר"ם פרווינצאלי סי' כ"ו):

הד"ט ועיין להרב שבות יעקב ח"ב סימן ק"ט בדין עגל שנמצא קוץ בחלל הגוף והטריף ונמלח צד א' של עגל בשאר בשר הרבה ולא היה בהם ס' נגדו והיה לצורך סעודת מצוה והפסד גדול בהיות בזמן תחלת תעניתם וא"א למכור הבשר כלל ולא היה להם מקום לקנות בשר אחר והתיר מכח ס"ס דספק שמא לא ניקב א' מהאיברים שנקיבתן במשהו ואת"ל דניקב דילמא קי"ל כראבי"ה וסייעתו דס"ל דכל מליחה סגי בקליפה וכמ"ש הרמ"א בסי' ק"ה סימן ט' ומבואר בסי' צ"א דדבר הצריך קליפה אם עבר ובישלו בלא קליפה או שא"א לקלפו מותר בדיעבד ואף שיש מקום לומר דאין זה ספק גמור כיון דרוב הפוסקים ס"ל דבמליחה נמי בעי ס' אם הוא שמן או שיש לחוש שהוא שמן מ"מ לפי המקום והשעה דחוקה של הנידון שלו הורה להקל ע"ש ועיין להרב בית לחם יהודה

סי' צ"ט שנשא ונתן בדבריו ומסיק שיש להטריף ולאסור אפילו בהפמ"ר ועיג"כ להרב נודע ביהודה סי' ב' שדחה בשתי ידים הוראת הרש"י הנז' ודלאו בר סמכא הוא בנידון שלו הנז' אף שאם נשבר הקולית סמוך לגוף קירב הוראתו מהטעמים שהביא רש"י הנז' בדין קוץ הנז' ע"ש וראיתי להרב פחד יצחק אות ת' (בלתי נדפס עדיין) ערך תערובת איסור בדין ישראל המוכר אווזות שחוטות איברים איברים ליהודים ולעובדי כוכבים ששחט י"ז אווזות ומכרם כמנהגו אחר שמלחם כולם יחד חוץ מהראשים והצוארים ואגפים ורגלים ולאחר ג' ימים נמצאת אצל יהודי א' ריאה א' מהן שנתמסמסה בענין שהיה טריפה ואינה נכרת מאיזו אווזא היתה ועלה בהסכמה לפסק הר"א הכהן תלמיד חבר שלו שכל האווזות נאסרו במליחתן יחד עיין לכנה"ג סי' ק"ה אות ס"ג וכן אסר כל השומן הניתך והכרכשאות שנעשו מעורן וראיתי ג"כ במהדורא בתרא שלו קובץ גדול שהוסיף על כל חבורו הנחמד שכתב באות ת' ערך תערובות איסור שנמצא כ"י החתום בחותמו של מהר"י בריאל ממנטובה בסיון שנת תע"ט במעשה שהיה שאדם א' שחט י"ז אווזות וכו' (ונראין הדברים שזהו המעשה עצמו שהביא בחבורו הנז') והסכים מהרי"ב הנז' להוראת המורה דיפה אסר גם את השומן אחר שלא נודעה התערובות עד אחר שנתבשל האיסור עם ההיתר בלי ס' וכמבואר בסי' צ"ח וכן הירכות שנכבשו בשומן ובלעו מהאיסור וכמבואר בסי' ק"ה ס"ז שאף חתיכה בלועה מהאיסור המפעפעת אוסרת בנגיעתה חם בחם והעצמות והבשר שנמכרו לעובדי כוכבים הרבה מהם וביטל קביעות האיסור שהלך לו והתיר הנשארים המבואר בסי' ק"י ס"ז בתנאי שיאכלו ב' בני אדם בב"פ ב' ב' יחד דמ"מ א' מהם היתר ועורות האווזות שלא נתבטל קביעותן והיה בתוכן העור של איסור השמן הציר הוליך הפליטה והשומן מזו לזו כמבואר בסי' ק"ה ס"ט וגופי האווזות שנמלחו יחד לא אסרן לפי שהאווז לא נגע רק א' מהן ולא ידעי' איזו היא ומבואר באותו סעיף דכולן מותרות דחד בתרי בטיל אפי' חתיכה הראויה לאכילה ע"כ במהדורא בתרא הנז' ובחבורו הנז' שם עוד הביא דין בשר אחר שנמלח או נתבשל מא' מהחתיכות של אווזות הנז' ופסק לשער בס' כנגד האיסור הנבלע בחתיכה ולא כנגד החתיכה עצמה דחסה התורה על ממונן של ישראל בפרט בענין כיוצא לזה שרבו הספיקות ויש בו הפמ"ר אי אמרינן חנ"נ ועיין לרש"ך סי' צ"ב סקי"ד וסי' כ"ב ס"ק י' וכנה"ג סי' צ"ב אות מ"ד כגה"ט: ובענין הפסד מרובה כמה הוא הביא דעת הרנ"ש סי' כ"ה דכתב בשם האו"ה דכל שההפסד יתר מכבד של תרנגולת ובן יונה הפמ"ר הוא ובשם תה"ד סי' של"ו דלהיות מן המחמירין דהפסד הקרן קצת יותר משתות הוי מרובה והרנ"ש הנז' עשה פשרה ביניהן דלעני משערינן כאו"ה ולעשיר כתה"ד ועיין להר"ש

הלוי סי' י"ט ושער אפרים סי' פ"ח והלק"ט ח"א סי' רצ"ג וחינוך בית יהודה סי' צ"ז (וע"ל בסימן ו' אות א') ועל ענין הכלים הביא בשם הרב נחלת יעקב דף ל"ד ל"ה ול"ו דבהפסד מרובה אחר מעת לעת שנתבשל בהם האיסור מותרים כלי חרס אף לכתחלה כיון דאין להם תקנה הוי כדיעבד ושל מתכות שאפשר בהגעלה יגעילם ועיין באורך בספר עיטור בכורי קציר סימן א' ד"ה כללא דמלתא וכו' ובחיבורי הקצר הלז חלק א' סימן י"ט אות ט' ולקמן סימן י"ח אות ד':

יא נשאל הרב המחבר בדין תרנגולת בנוצתה שנתערבה באחרות דכתב מרן סי' קי"א ס"ג וס"ח בדין קורקבן שנמצא נקוב דלכאורה סתרן הדדי ובקושי בקש לזווגן יחד שמש צדקה סימן ל"ג):

הד"ט וע"ש להרב בנו בהגהתו שכתב עלה דאמר רב אבא מעלת המחבר דהרדב"ז נמי ס"ל דמרן מכת המקילין הואיל ולא הזכיר מהמחמירין רק הריב"ה וכתב הרב בנו וז"ל אחר נשיקת כפות רגליו אין זה הכרע דמעולם לא מצאנו להרדב"ז שהביא דברי הרב"י שלפי סדר הזמנים לא ראה רדב"ז חבור הרב"י עכ"ל ואני אומר לע"ד דאחר הס"ר מחלוקת במציאות היא זו דמדברי הרב קורא הדורות מוכח דהלך בזקנתו לצפת וקבלו מרן בכבוד גדול ואף שאפשר לדחות לומר דמ"מ נפטר רדב"ז קודם שנתגלה חבור הרב"י מה לנו להביא עצות מרחוק ניתי ספר ונשכח דאנן בעניותן אגב ריהטא לחודא אשכחנא להרדב"ז גופי' ח"א סי' נ"ד וח"ב סי' תרס"ב תרס"ג תרצ"ח דמייתי דברי מרן ומזכיר ספרו ומשער אני לענ"ד כי כל היד המרבה לבדוק אפשר ואפשר שימצא כאלה רבות ומאי קאמר מני"ר דמעולם לא מצאנו לרדב"ז שהביא דברי הרב"י והוא פלא עצום לענ"ד מאדם הגדול כמוהו בקי בחדרי חדרים של תורתן של ראשונים ואחרונים לכתוב כן ודוחק גדול הוא לומר שאינן דברי רדב"ז רק מאיזה מגיה שכ"כ בגליון ובעת ההדפסה הדפיסו הכל בפנים כדאמרי' באיזה מהמקומות כי המקרה לא יתמיד ולא ישנה פעמים ושלש כבניד"ד וע"ע שם דברי הרב פלפלא חריפא הר"א כהנא ממודונא והגהת ן' הרב המחבר הנז' ע"ש:

יב תשובה מאהבה לשו"ת הרב יעקב יהושע מקראקא בדיני תערובת אי אמרינן ס"ס היכא דאיתחזק איסורא וגם היכא דספק א' בגופו וספק א' בתערובות שכתב מרן סי' ק"י בשם הרשב"א סימן ת"א והפר"ח שם וחזר הגאון הנז' והאריך להשיב ולדעתו אין דעת הרשב"א בזה נכונה דהא חזקה מדאורייתא חשיבא כוודאי ואין להקל בה (שב יעקב סי' מ"ח):

יג יורה גדולה שבישלו בה חלב ולא הדיחוה ואחר ג' חדשים הוציאו שכר של יין בתוכה והכשירו השכר ואף דלא הוי דינו כנטל"פ כיון דא"א שלא נשאר שם חלב דבוק בעין כיון שלא הדיחוה וצריך ס' כנגד החלב הדבוק כמ"ש בסי' ק"ג וקכ"א מ"מ כבר כתב הרב דמשק אליעזר בשם האו"ה כלל פ"ה סקע"ב דמסתמא בכל קדירה יש ס' נגד השומן הדבוק ואף דלרש"ל ס"ל כיון דאיכא ממשות בעין אף מה שבלע אינו לפגם כבר חלקו עליו רש"ך ופר"ח שם וכהסכמת האחרונים כמ"ש הרב דמשק אליעזר הנז' שם סקי"ג וש"ל אות ג' ועוד יש להתיר משום ס"ס דהא י"א דנטל"פ הוי אף שבשלו קודם שהדיחוה במ"ש מרן סי' ק"ג וע"ש ברט"ז סק"ח וא"כ יש כאן ס"ס ואף שאינו מתהפך כבר הרבה הפר"ח ראיות להקל ומה גם בהצטרפות סברת הראב"ד דס"ל דנטל"ש נמי משערינן באומד וכמ"ש מרן בשמו סימן צ"ח ע"ש ולהרב מעיל שמואל סי' י"ז בדין יורה בלועה מחלב שעשו בה נרות שהוציאו בה שכר והיתה היורה מודחת ולא ב"י דהתיר מכח ס"ס ע"ש (דבר משה ח"א סי' י"ב): יד חקר ודרש בכל תערובות איסור הנאה אי אמרינן דנטל"פ שרי או לא (וע"ל סי' זה אות ג') וכן שרצים שנסרחו אי פקע איסורייהו או לא ושוב חקר במאי דקי"ל דנפגם לא חשיב איסור אי שרי לגמרי אפילו מדבריהם ואי גם בכלאי הכרם ובב"ח נמי שרי או לא (חקרי לב סימן ע' עד ע"ד): טו הורה להתיר איסור יבש ביבש חד בתרי אפי' מדרבנן במ"ש הטור סי' ק"ט אף דבקי בדבר יוכל להכיר בין איסור להיתר כיון שהוא אינו מכירו אינו חייב לילך אצל בקי וע"ש בסי' צ"ב מ"ש על הרב מנחת כהן בס' תערובות ורלנ"ח סי' פ"ח וכנה"ג סי' ק"ט הגה"ט אות ה' וזולתם בדין יבש ביבש דמסיק דדוקא חד בתרי היינו בכפלי בטיל ולא ברוב דאם נתערבו במשל ב' חתיכות איסור בג' של היתר לא בטיל דכפל ממש בעינן (שם סי' ק"ב). טז האריך במאי דקי"ל דכל קבוע כמע"מ דמי דכתבו התוס' בחולין דלא חשיב קבוע רק שניכר ההיתר והאיסור במקומו ועוד לו שם בדין פירש ממקום קביעותן (שם סימן ק"ח):

הד"ט ועיין להרב פחד יצחק אות ב' ע' בשר הנמצא שהביא פסק א' של הרב הר"ש מלויקי"ו על מ"ש הפר"ח סי' א' ס"ק י"ח בדין מקום שרוב ישראל מצוים אפי' רוב בני העיר והשוק עובדי כוכבים שרי ע"ש:

יז השיב לשואל בדין כוסכוס"ו המבשלים העובדי כוכבים דמימי קדם נהגו בו איסור שמבשלים בו איסור משום שמבשלים אותו בשומן או בחמאה ולא סמכינן אאומדנא שנתבטל בס' אזלי' לחומרא אף באיסור דרבנן ואין כח הכוסכוס"ו יפה מכח האפונים קלוים של עובדי כוכבים דפסק הרמ"א סי' קי"ב ס"ב וקס"ג ס"ב דבמקום שנהגו למשוח המחבת בחלב שיש לנהוג בו איסור וכן בסקי"ג סק"ה באותן מיני נילו"ש שקורין

קובלי"ך וכו' שמושחין הברזל בשעת אפיה בחלב או בחזיר יש ליזהר ולאסרן והרי הדינין הללו באומד הדעת דאין במשיחת הכלי א' בס' בקליות או בבצק ולא תלה הרב להתיר גם הרט"ז ורש"ך ופר"ח לא הגיהו עליו כלום ולמה לא התיר ע"י נסיון לבשל הקליות כאשר עלה בדעת השואל לעשות א"ו צ"ל דליתא ושם עמד במ"ש הרב אמונת שמואל ופר"ח סי' צ"ח סק"ט דהסכים ע"ש (וע"ל סי' י"ב אות ו') (פרי צדיק סי' כ"ו):

יח תשובה השיב למהר"ם מווילנא בדין מי ששחט ז' בהמות ושוב נמצאת א' מהן טרפה ונתערבו זה בזה וקודם שניכר הספק נמכר חצי בהמה א' בחזקת כשרות ודעת מהר"ם הנז' גם החצי הנשאר כשר דאיך נחלק בהמה א' חציה כשרה וחציה טרפה ובפרט באיסורא דרבנן ומה בין זה לדין שומן קורקבן דמדמין החתיכות והרב העשיל פקפק על טעמי הוראתו ומ"מ מסכים גם הוא להתיר באיסורא דרבנן (וע"ל אות א') (תשובות גאוני בתראי סי' ה'): יט עוד לו שם בשם הרב העשיל הנז' על מעשה הנז' שלקחו מהז' בהמות בפעם א' ד' לשונות וג' נשתיירו ונסתפק הרמ"ם הנז' אי נימא איסורא ברובא איתא והנשארים מותרין א"ד לא אמרי' הכי אלא אחר שנולד הספק אך כאן שנולד הספק אחר שנודע האיסור יהיו הנשארין אסורין א"נ אין הולכין אחר רוב לשונות רק אחר רוב בהמות ורוב בהמות שנשארו קבועין הן ולכל א' מהלשונות נימא מרובא פריש והשיב לו הרב העשיל דכיון דא"א לצמצם שלקח הד' לשונות בבת א' א"כ פשוט דלכל א' וא' אמרי' מרובא פריש ואף דאפשר שהיו ארבעתן תלויות יחד ופירשו בבת א' י"ל דאה"נ דאמרי' איסורא ברובא איתא וכמ"ש בזבחים דף ע"ג ע"ב שמא יבואו עשרה כהנים בבת א' ע"ש ואף דמשם יש להוכיח דאם פירשו קודם שנולד הספק יש להתיר הג' הנשארים משום דאיסורא ברובא איתא מ"מ יש לחלק ודבניד"ד לא מהני מה שפירש קודם הספק ועל מ"ש אי אזלינן בתר רוב הבהמות שנשארו דרובן כשרות השיב שלא ירד לסוף דעתו דמה לי בהמה שלמה דלא אמרינן רוב בהמות נפרשו מרוב הבהמות הכשרות רק אמרינן אדרבה הרוב הוא האיסור א"כ בהני לישני נמי נימא דהלשון האיסור הוא במקום הרוב באופן שהג' הנשארים אסורין (שם סי' ו'):

כ עוד שם מהרב ב"ח בראובן שהיו לו ב' אווזות שחוטות ומכר א' מהם לשמעון והשאיר לעצמו הקורקבן שלה ומלחו בבשר הרבה ומלח ג"כ בשר בפ"ע ובהדחה אחרונה עירב כל הבשר בכלי א' וחזר ומלח הכל ביחד בכלי א' במליחה קצת ובישל האווזא והקורקבן בי"ט א' ובליל י"ט ב' בישל קורקבן הב' עם הבשר ובשעת אכילה נמצא עצם עב מצד א' לצד חוץ וחודו של עצם תחוב בבשר הקורקבן לצד פנים ולא היה ניכר הנקב מצד פנים והיה ניכר שנעשה קודם השחיטה וגם שמעון מלח האווזא בבשר הרבה ומלח עוד בשר

ותרנגולת בפ"ע ואחר הדחה אחרונה חילק והניח אווזא עם התרנגולת ובשר עם בשר ומלח כל א' בכלי בפ"ע ופסק הרב"ח שההיתר שנמלח עם האווזא אם אין ס' בהיתר נגד האווזא וקורקבן הטרפה הכל אסור וגם עצמות האיסור מצטרפין עם ההיתר והבשר האחר שאצל ראובן לבטל האיסור ומ"מ חזרו לאיסור במליחה שנית שאחר הדחה אותן החתיכות שהציר נוטף עליהן ואם אין ס' בכל היתר גם הבשר אחר נאסר מיד כשהונח יחד קודם הדחה אבל אצל שמעון שלא נתערב הבשר אחר הדחה במליחה קצת יש חילוק בין אם יש ציר למטה כנז' ובשר שנמלח תחלה עם האווז בין אצל ראובן בין אצל שמעון אסור אם אין ס' נגד האיסור וגם הכלים שבשלו בהן והקערות והכפות אסורים אע"פ שהן ס"ס כמ"ש האו"ה ע"ש (שם סי' י"ז):

הד"ט ועיג"כ לרדב"ז סי' נ"ח שהתיר להלכה ולא למעשה בדין מחט תחוב בקורקבן עובר מעל"ע בשיעור חצי אצבע שלא הרגישו בו אלא אחר הבישול ע"ש ובסי' קמ"ב בדין מחט בקורקבן מבחוץ והיו שם עופות הרבה ולא היו מכירין מאיזה עוף ע"ש:

כא מסיק להיתר בדין קדרה של חמין שהיו בה ביצים ונמצא אפרוח באחד מהן ואותן הביצים היו שלוקות במים ואפר קודם שנתנוה בקדרה של חמין וכפסק מרן סי' צ"ה ס"ד דע"י אפר. נטל"פ ואף דהרש"ך שם סקכ"א ורט"ז סקט"ו גמגמו בזה אנו אין לנו אלא הוראת מרן וגם הרב צ"ץ סי' צ"א והרב פרי תואר סק"ו החזיקו בסברת מרן דהאפר פוגם יותר מכלי שאינו ב"י ואף הפר"ח שם שכתב שאין בידו להכריע מ"מ התיר בהפ"מ ע"ש ובמערב נהגו כשיש חופה אז אבי הבן משלק הרבה ביצים לחלק לבני אדם לאכלן אחר ששתו יין שרף ונותנין אפר תוך המים וכשנמצא ביניהם ביצה שיש בה אפרוח או דם מתירים שאר הביצים לפי שפליטתה היתה טעם פגום ע"י האפר עוד מוביל ומייתי בידיה טעם אחר להתיר אף אם לא נשלקו הביצים באפר אם עדיין לא נגמרה צורת האפרוח משום דאין לך דבר מאוס וסרוח ממנו ועיין בש"ע סי' ק"ד ס"ג וברב"י סי' ס"ז בשם המרדכי ופר"ח סי' פ"ו סקכ"ב (עדות ביהוסף להר"י בן סאמון סי' מ"ב):

הד"ט וע"ל סי' י"ח אות י"א ועיין להרב בית יהודה סי' מ"ב ומ"ג בדין תבשיל שעירו ממנה מרק תוך הקערה וממנה לקדרה אחרת דלקדרה ודאי יש לה דין כלי ב' ואח"כ נמצא בתבשיל ביצה א' באפרוח ואין ס' בתבשיל הוי ספיקא דרבנן אלא שאינו מחשב עצמו כדאי להקל לבדו נגד הרב פר"ח סי' ס"ח סקי"ח דס"ל דסתם כלי ב' היד סולדת בו ועיין להרב בעי חיי סי' ק"א ולהרב פרי מגדים בחלק משבצות זהב סי' תמ"ז אות א' בדין גיד הנשה שנפל לכלי א' שאין בו ס' או ספק אם יש בו ס' או נפל לכלי ב' דאע"ג דקי"ל דאין בגידין בנ"ט מ"מ דם יש בו ובלא מליחה עכ"פ אוסר עד ס' משום דם ובספק

יש להתיר משום דדם שבישלו מדרבנן כבסי' צ"ח וספקו לקולא ובזה חמור כלי ב' מכלי א' דלמ"ד מפליט ומבליע ואינו מבשל א"כ הו"ל ספק תורה וע"ל סי' ז' אות א' ולקמן אות כ"ד:

כב יצא לישע עצמו וליפטר לשלום ממה שהיו מבקשים לחייבו לשלם תשלומי הבשר ותערובתו במעשה שבא לידו בח' אייר תק"ז ששחט ל"ד טלאים מקצב א' בבת אחת וכשהפשיטו הטלאים קראוהו לבדוק ובדקם ולא מצא בהם רק טרפה א' והשאר יצאו בחזקת כשרות מתחת ידו וביום ו' הביאו לפניו רביע א' של טלה סרוך מבית השחיטה עד ו' צלעות כל שטח הצלעות מחזה עד השדרה וא"ל שטרפה היא ושמא הוא מה שהטריף שנתחלף לבעליו במקום כשרה והלכו הבעלים לפני ב"ד לשאול על הריאות והראשים שנתערבו מכל הל"ד טלאים ונמכרו בין קודם שנודע האיסור בין לאחריו ותצא דינה מהב"ד שלא לחלק בין אלו לאלו דלאו כ"ע דינא גמירי וליתו למטעי ולחייבו בחצי נזק הבשר ותערובתו וחצי נזק לקצב והרב המחבר האריך למעניתו אם הבהמה ההיא טרפה מדינא או לא ואת"ל דטרפה אם יש לחייבו לשלם או לא וע"ש שהאריך והוכיח דיש להכשיר מדינא את הטלה ולפטור את השוחט עש"ד ומה שהשיב על כל קוץ וקוץ של פלוני אלמוני שהיה מחייבו (אהל יוסף סי' כ"ה ו' וז'):

הד"ט ועיג"כ שם בסי' ל"א בדין מוכר בשר בחזקת כשרה ונמצא אח"כ טרפה דיש מהקונים שהביאו הבשר החי כמו שלקחוהו ומהם בשל ומבושל במים ומהם בשר מודח במים ומהם מלוח וכולם טענו מהקצב דמי הבשר ופסק דלראשונים חייב להחזיר דמיהן כמ"ש מרן סי' קי"ט סי"ג ופר"ח שם ועיין להרב זרע אברהם חלק ח"מ סי' י"ד ולאשר הביאו הבשר אחר ההדחה או מליחה או בישול ינכה מהם דמי הטרפה והשאר שלם ישלם כיון שהפסידו הלוקחים את הקצב שאינו יכול למכור לעובד כוכבים ואף שבטרפות דאורייתא אף אם אכלו הלוקח משלם לו הקצב שכר כשרה שאני התם שהוא משום קנס כמ"ש רש"י ז"ל שם בבכורות ושאר הפוסקים הזכירם הרב כנה"ג שם ואם יש חילוק בין טרפות דאורייתא לדרבנן עיין למרן בש"ע ח"מ סימן רל"ד:

כג עלה על דעתו הרמה דהא דקי"ל אין מבטלין איסור לכתחלה היינו דוקא בדלא חזי בלא"ה למידי אחרינא כגון דבר איסור של מאכל ומשקה דאל"כ וכגון איסור דכלאים אע"ג דאסור לישראל ללבשו מ"מ יכול למכרו לעובד כוכבים או לישראל ג"כ למזגא עליה לא חשיב כמבטל איסור (שאלת יעב"ץ ח"ב סי' צ"ד). הד"ט ועיג"כ להרב בעי חיי סי' קע"ד בדין ביטול איסור לכתחלה על מ"ש הר"ן בפ' אין מעמידין על הרשב"א עלה

דמהו ליתן לתוכן שכר וע"ע לו ז"ל שם בסי' ק"ה ק"ו ק"ז וק"מ שיצא גם הוא לחלק בין זה לזה:

כד שתים זו שאלו ממנו באם עירו תבשיל שנתבשל בעוף שנמצא בו טרפות והורה גבר דאין ספק שיש להחמיר כדעת רוב הפוסקים דס"ל דכלי ב' ועירוי מכלי א' בולע ופולט בין כלי מתכות בין כלי חרס עוד נשאל אם יש לחלק בין כלי חרס המצופין באבר לשאינן מצופין באבר והשיב דנראה דבהתוך של זכוכית לכ"ע דינן ככלי חרס ואפי' בדיעבד אסורין ובהתוך העופרת לרש"י דינן ככלי חרס כמ"ש בפ' כל שעה גבי מאני דקוניא ולר"ת בבתרא דכתובות ככלי מתכות ונתרת בהגעלה ואחר שצדד להקל כר"ת מסיק דבניד"ד אינו כלי שני אלא שעירו בו מכלי ראשון יש להחמיר ולאסור לכ"ע לבשל בו ועיג"כ לרש"ך סי' ק"ה סק"ד (ועיג"כ לעיל אות כ"א ובסי' י"ח אות י"ב וי"ד) (בעי חיי סי' ק"ט):

כה הגם דקי"ל כרבינו אפרים דלא אמרי' חנ"נ רק בבשר בחלב וכמ"ש מרן בדין בשר שלא נמלח שנתבשל בשנמלח דמשערינן אם יש ס' משום דלא ידעינן כמה דמא נפיק מיניה ואפ"ה כתב הרב"י בשם הא"ח דיש להקל לצורך אף אם אין בו ס' נגד כל החתיכה וכסברת הראב"ד דבמאי דנפיק מיניה משערינן (וע"י סי' ז' אות ט"ו) (שם סי' קי"א):

כו מי שהיו ג' עופות בלול שלהם ולקח א' מהן לשחטה והרגיש שהיתה שבורת הגף ולא שחטה והחזירה למקומה ובבוקר מצא בלול ג' ביצים כהרגלו יום יום ואסר הרב המחבר שלשתן משום איסור חומר ביצה שביניהן עוד נשאל שבעוד בא הבעה"ב לשאול את פיו ולא ידעה אשתו שנולד הספק לקחה משם ב' ביצים ולא ראתה השלישית וכמעט לא הספיקה לבשלן עד שבא האיש לביתו וא"ל שאסורות הן וגם בזה הורה שיפה אסר אע"פ שכשסילקן לא ידעה שהיו בספק איסור ולא אמרי' דנתבטל קביעותן ע"ש (משאת משה ח"א סי' א'). הד"ט ודבר פשוט הוא דמירי דהשבירה היתה בגף במקום שמטריף העוף דאל"כ דליכא אלא מצות פרוש אין הביצה אסורה וכ"פ בהדיא הרב בית יעקב סי' י"א דביצה שנולדה מתרנגולת שיש בה ריעותא באבר א' שאבר עצמו אסור יש להתיר הביצה ע"ש:

כז חצי כבש שנמלח בב' כבשים ואווזים והחצי הנשאר שלחוהו במקום אחר עם הראש ונמצאו בו מים ויש מי שהתיר הבשר ואסר העופות ויש מי שאסר הכל והסכים הרב המחבר עם האוסר אע"פ שהראה פנים של טעם למי שהתיר (וע"ל סי' ב' אות א') (נודע ביהודה סימן ל"ג):

כח מעשה בפדיון הבן שמלחו יחד י"ד עופות זה אצל זה ושוב בשלו הקורקבנים ונמצאו בא' מהן ב' נקבים ודם צרור באופן שניכר שמחיים ניקבו והנקבים מגיעים בפנים אבל חלק החיצון נחתך באופן שא"א לידע אם היה מגיע לחוץ הורה למכור א' מהן מחשש גוף האיסור ולהתיר לבשל אחרים בב' קדרות (שם סי' ל"ז):

כט ביצים שנעשו בקערה בלי שום רוטב ושמו הקערה ע"פ הקדרה טמונה על האור ונמצא בביצים אפרוח לא נאסר בשביל כן התבשיל שבקדרה אף אם אין בה ס' דכיון שאין בקערה רוטב להוליך ולבלבל הטעם בקדרה ה"ז עדיפא מחתיכה שמקצתה חוץ לרוטב דבעינן ניעור וכסה והכא ליכא חדא מינייהו (בית יהודה ח"ב סי' ק"ה):

ל איש יהודי הביא עמו משא של חטים והניח בתוכן נאד של חמאה מהותכת של עובד כוכבים שהיא אסורה ויהי בדרך נבקע הנאד תוך החטים ויתערבו בחמאה דן את הדין דאע"ג דגבי חיטי אמרינן אגב צירייהו בלעי ועיין להפר"ח סי' צ"א על מ"ש מרן מדין דבשר חי וצלי צונן מ"מ יש לחלק בין יין דחריף לחמאה ואף שהמרדכי פ' כל שעה מיירי בחלב שאינו חריף ואסרם אפשר דס"ל דשאני משקים הנגרים ונכנסים בחטין משא"כ חמאה שהיא קרושה ועוד אי מדמינן נמי ליי"נ הרי קי"ל כרשב"א דס"ל דלא מתסרי רק בנ"ט ולכן יטעם קפילא ארמאה את החטים אם יש בנ"ט אך לאכול החטים אפי' אחר הדחה עם בשר הבעל נפש יחוש לעצמו (פרי הארץ סי' י"א):

לא מסיק לאסור באם נפלה יד האדם שנקטעה מהחי לתוך רותח ואין בו ס' דס"ל כמ"ד דאבר מ"ה דאדם בכלל איסור ול"ש בין של עובד כוכבים לשל ישראל ודלא מהפר"ח סי' ע"ט ובקונטרס אחרון שלו ואסור ג"כ להושיטו לב"נ ועיין להרמ"ע ח"ג ממאמר ח"ד דאמ"ה מן אדם הוי בכלל אבר מ"ה לאיסור הושטה לב"נ (וע"ל סי' ל"ה אות מ"ד) (יד אליהו סי' מ"ה): לב עוף שהיתה יושבת על הכירה בעת הקור ונכוו הרגלים למטה במקום דריסת הרגל ואינה יכולה לילך דחיישינן לנחמרו בני מעיה ונשחטה ונמלחה עם שאר בשר מסיק דהבשר שנמלח בתרנגולת ודאי שרי דאף דאין אנו בקיאים בבדיקה אם יש קצת להתיר יש להקל בבדיקה עיין לרש"ך סי' ל"ד סקי"ח בשם אפי רברבי ובמליחה יש מ"ד דאינו אוסר אלא כ"ק ואף התרנגולת אם יש הפמ"ר יש להקל ובאין הפמ"ר יש להחמיר כיון שהבה"י מחמיר גם לדעת הרש"ך (בית לחם יהודה בסי' נ"ב):

לג לפניו הובאו שו"ת בצדה בדין עור צואר אווז שנמצא בו נקב קטן שהגליד עליו שחין קטן ונתפרק השחין ויש להסתפק אם ניקב הושט וקודם שנודע הספק נתערב האווז באחרים ונמלחו יחד והתיכו השומן והשיב הרב מ"ש הרב"ח סי' ל"ג סט"ו דאם יש ריעותא נגד הסימנין כגון שנקרע העור ויצא דם ונעשה עליו גלד דאיכא למיחש לקוץ

וניקב הושט אך אם אינו אלא נפוח סביב הסימנין לא חיישינן לנקיבת הושט ואמרי' דע"י חולי ניקב אף אם נצרר שם הדם ע"ש וברט"ז דאזיל אשיטתיה בסי' מ"ט גבי קורקבן דלא כמור"ם ונשא ונתן בדבריהם ומ"ש הרש"ך סק"א וסיפא דמלתא דכיון דאין היכר בנקב שנעשה ע"י קוץ לא תלינן ביה וכשר אף בלי הפמ"ר אך אם נצרר בו דם איכא למיחש לקושיתו וטרף וכדעת הרב"ח ואין להתיר מכח התערובת דאין כאן ס"ס מאחר שהוא שם א' דהספק הראשון ג"כ לא היה בא להתירו רק משום דשמא לא ניקב הושט כמו בספק ב' וכיון שספק הראשון אינו מתיר יותר מהשני מיקרי שם א' ולא הוי ס"ס כמ"ש רש"ך סי' ק"י סקי"א וכמו שהשיג הרש"ך לרט"ז בסי' נ"ז ס"ק ל' (שו"ת הר"ם זיסקינד סי' ה'): הד"ט גם בסי' ד' השיב על ענין כזה רק ששם היה ניכר שבא הנקב מחמת קוץ ע"ש ורמזתיו לעיל סי' ב' אות כ"ב וע"ל אות ל"ג ול"ד אות י"ז: לד האריך בפלפול בדין דבר שיל"מ מה דינו אם יש עוד אצלנו איסור אחר שאין לו מתירין ותחלה הביא מ"ש הרב צ"ץ ס"ט דהקשה בשם חתנו על הרשב"א (הביאו הטור סי' ק"ב דביצת ספק טרפה לא הוי דבר שיל"מ וכו') ותירץ בשמו ועוד תירץ הוא עצמו תירוץ אחר דהא דספק טרפה לא הוי דבר שיל"מ נ"מ אם יש כאן ביצת ס' טרפה או גבינה ס' טרפה וגם נדר שלא לאכול ביצה או גבינה זו ונתערבה באחרות דלענין נדר מיקרי דשיל"מ דמצי למיתשל עלה כמ"ש מור"ם ס"ס הנז' וא"כ אי הוי ביצת ס"ט דבר שאל"מ ה"ז בטיל לסברת הר"ן דעדיין זה איסור וזה היתר והוי מין בשא"מ משא"כ אי ס"ט הוי דשיל"מ אינו בטיל וקמ"ל דלא הוי דשיל"מ ושפיר בטיל ומייתי נמי שהוקשה לו במרן סי' רט"ו ס"ה באומר שבועה שלא אשתה וחזר ואמר הריני נזיר ושתה אינו חייב אלא א' דהיינו דשבועה ולא דנזירות והקשה אמאי לא תחול הנזירות באיסור כולל אף ענבים והניחו בעיון ואחר שפלפל בטעמו של הר"ן ובטעם שאר המפרשים בדין דשיל"מ דלא בטיל בחר לו שיטת הר"ן דס"ל דכיון שיל"מ הוי מין במינו ולא בטיל (וע"ש לרט"ז סק"ה) לפי שיטתו אם יש אצל דשיל"מ עוד איסור אחר מותר דמעתה הו"ל מין בשא"מ וה"ה להתיר ביצת טרפה שנולדה בי"ט אפי' לאחר שבת שנתערבה ע"ש וסיים דהכלל העולה דדבר שיש בו ב' איסורין לא' יל"מ ולא' אל"מ ונתערב באחרים בין ששניהן איסורן דאורייתא בין ששניהן מדרבנן ובין אם האיסור שיל"מ דרבנן ושאל"מ דאורייתא הרי הוא בטל ברוב אך אם האיסור שיל"מ דאורייתא ושאל"מ דרבנן אפי' באלף לא בטל (ים ישכר מדף ז' ע"א עד סוף דף ח' ע"ד):

לה אין חילוק בין בריה של איסור שנפלה לתוך היתר והכירה והסירה בין מאוסה לשאינה מאוסה רק לענין נ"ט בקדרה שאם היא מאוסה נטל"פ ומותר ואם אינה מאוסה

נטל"ש ואסור וכבר אמרו דהעכבר נטל"פ ואינו משביח רק בחומץ ושכר כדאיתא בפ' בתרא דעבודת כוכבים ורבינו האי הוסיף אף בשמן (תשב"ץ ח"ב סי' מ"ט):
מבשלת שמלחה היטב דגים הרבה ובשלם כא' וכשישבו לאכול הרגישו שדג א' הגדול שבהם לא נפתח ופתחוהו ומצאו בתוכו דג טמא ושמן שאם יצרף יחד כל שאר הדגים יש ס' כנגדו אבל בדג הסתום לא היה בו ס' נגד הטמא ונשאל אם נאמר דכיון שנמלחו היטב קודם הבישול וכבר נפלט כל צירן והשמנונית א"כ צריך ס' נגד כל הדג הסתום דחנ"נ א"ד לא נ"נ ע"י מליחה רק ע"י הבישול נתפשט ונתערב האיסור בכל הדגים בשוה וא"כ אינו די שיהיה ס' נגד הטמא לבד ולהשליך הטמא. והביא בידו ההיא דפ' כל הבשר דף קי"ב דרב מרי בר רחל ופירש"י ומ"ש הטור ומרן סי' ע' דס"ל דההיא דתנינן דג טהור שמלחו עם דג טמא מותר היינו דוקא שהטמא תפל וכדעת התוס' והרא"ש ורשב"א ואחרים ואפילו נוגעים זה בזה (והר"ן ס"ל דדוקא באין נוגעים מותר ותמה עליו ונדחק לישב ע"ש) ומינה דכ"ש בניד"ד שהמלח שעל דג טהור לא היה נוגע בדג הטמא שצד הפנימי לא היה מלוח ואף שנאמר שכח המלח מבליע בו מ"מ כבר נחלש כחו הרבה קודם הגיעו לדג טמא והביא ראיות לדבריו ע"ש ואחר שנשא ונתן ג"כ בענין זה ובדין נתבשל העלה מהמחובר דבניד"ד אם יש ס' נגד הדג הטמא בצירוף הדג שבתוכו הכל מותר חוץ מהדג שהטמא בתוכו דכיון שהאיסור בעין והוציא אותו עודנו חם חזר ואסר את הדג שאין בו ס' אבל שאר דגים יש להתיר להיות הפמ"ר ושעת הדחק וכדברי המתירין דלא מחזקינן האיסור לבסוף לומר דנשאר האיסור בלי ס' עיין בטור ומרן ומור"ם סי' ק"ו וק"ז (וע"ל סי' ז' אות כ"ה) (פרי עץ חיים ח"ג סי' מ"ד):

סימן יב

דיני פת ושלקות של עובדי כוכבים וגבינותיהם אות א מי שאינו אוכל גבינה חיה כלל רק קלויה לא מקריא לדידיה דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי להאסר לו אם בשלה עובד כוכבים דבתר אורחא דעלמא אזלינן ולא בתר דעתיה (ועיין להרב מחזיק ברכה א"ח סי' רנ"ד) (אהלי יעקב סי' נ"ח): ב דקדק היטב במ"ש הרב ב"ע סי' ק"ה בדין קאו"י אם יש בו משום בשולי עובדי כוכבים ובסי' שלאחריו הרחיק נדוד ממה שהתיר הב"ע הנזכר לברך על סתם יינם דליתא וליתא (בית יהודה סי' כ"א וכ"ב):
הד"ט גם הרב יעב"ץ בח"א סי' ט"ו ומ"ה מחא אשמעתתא דהרב"ע הנז' ושאפי' לדבר מצוה אסור לברך אם לא מפני אונס לרפואה ובדוקה אי לא סגי בלא"ה וע"ע לו שם בח"ב סי' קמ"ב בהיתר שתיית הקאו"י וקיוקולאט"א ושכר ויין שרוף של עובדי כוכבים

ועיג"כ להרב הר"ץ אביו סי' כ' ולהרב חקרי לב סי' קל"ו שהביא דעת הרב כה"ג קי"ג ובתשובותיו סי' קנ"ה שאסר הקאו"י שלהם והביא ג"כ סברת הרפ"ח סי' קי"ד סק"ו דהתיר מתרי טעמי והרב ח"ל הנז' כתב שכבר הקדימו הרב"ע בב' הטעמים ושהטעם הא' שאינו ראוי ללפת בו את הפת כבר דחאו החבי"ב עצמו ושנראה ודאי דעל הטעם הב' דבטל הקאו"י ע"י המים מיוסד מנהג העולם להתיר והוסיף עוד מדיליה דאין זה מספיק רק לשתותו בבית העובדי כוכבים או בחנותם אבל לאכול הקאו"י שמערבין בצוקאר"ו אין טעם כלל להתיר ולקנות הקאו"י קלוי ע"י עובדי כוכבים כדי לבשלו בביתו הוי מבטל איסור לכתחלה ומ"מ המנהג להקל ונראה דס"ל דאכילת הקאו"י קלוי אינה קרויה אכילה שאינה כדרך הנאתו והצוקאר"ו מכשירו לאכילה ע"ש:

ג חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו אף שאין דבר טמא בעדרו צריך שיהיה ישראל עומד ע"ג ואם לא אסור דלא כהרדב"ז סי' ע"ה (מעיל שמואל סי' י"ב):

הד"ט ועיין בפר"ח סי' קט"ו סק"א שהביא תשובת רדב"ז בסי' ע"ה ועמד בדבריו וס"ס העלה שכן מצא מנהג פשוט באמשטרדם להתיר ושכן נהג ג"כ עמהם וה"ה בעיר שלא נמצא שם דבר טמא או שהטמא יותר ביוקר מטהור ועיג"כ להרב בית יהודה במנהגי ארגיל דף קט"ו דנהגו היתר לפי שחלב טמא ביוקר גדול ושכ"כ הרשב"ש סי' תקנ"ד וכפסק הפר"ח אמנם בימות החורף נמנעים מלשתות אלב"ן שמנהגם לחמם המים בכליהן ועיין להרב עבודת הגרשוני סי' פ"ח ולהרב פ"מ אהרן סי' ל"ג ולהרב נחלת יעקב סי' בגד"ה ולמהר"ם פרווינצאלי בתשובותיו כ"י סי' קל"ב שמתיר בדיעבד אם אין ישראל עומד ע"ג ועיין להרב זרע אברהם ח"א סי' פ"ה דפסק דאף בשעת הדחק שאפשר להקל בגבינות שנעשו ע"י עובד כוכבים ואי"ר מ"מ החלב עצמו אסור ועיין לתשב"ץ ח"ד טור א' סי' ל"ב שעשה סמוכות למנהג ארגיל בהיתר החלב ושהגבינה שאיסורה משום גזירה אף אי בטיל טעמא הגזירה קיימת אבל החלב שהוא משום חשש תערובת אי בטיל טעמא בטיל איסורא ועיג"כ באותיות הבאות בדיני גבינות ועיין להרב מטה אשר דף ק"ג ענף ב' וג' דפסק בדין חלב עובדת כוכבים דכיון דרוב בנין ורוב מנין ס"ל דמותר אך משום חסידות דטבען של ישראל רחמנין וביישנין אף חלבן מגדל טבע כיוצא טוב להחמיר הכי נקטינן וכמ"ש הרשב"א והר"ן ומור"ם סי' פ"א והלבוש והחבי"ב ועיין להפר"ח דס"ל להקל במינקת עובדת כוכבים אבל לגדול אף אם פירש ליכא מאן דשרי ובודאי אסור ועיין למרן וסמ"ג דס"ל דחלב עובדת כוכבים אפי' משום חסידות ליכא אפי' לגדול וכדין חלב ישראלית והוא שפירש וכהרמ"א שם סעיף ז':

ראובן הלך לעשות גבינות והוליך עמו בחור אחד ועשה הגבינות ושלחם על ידו ליד נאמן וכתב לו שיקבל ממנו סך גבינות קצתם בחותם וקצתם בלא חותם וכן עשה ומסרם לנפקד ושוב יש מעידים שאותו בחור גזם ואמר שראובן לקח ממנו איזו חתיכות והפסידו מעט והוא יפסידנו הרבה והוציא לעז עליו שקנה ראובן מהעובד כוכבי' ועירבן ושהוא לא ראה העירוב אך ראה שבבא ראובן להתפשר עם העובד כוכבים לקנות החלב א"ל העובד כוכבים איני מוכר לך החלב עד שתקנה גם הגבינות שעשיתי קודם בואך והוכרח לקנותם ונפרד מאתו ושכיון שיש גבינות יבשות קצת נראה לו שהן הנה של העובד כוכבים וראובן צוח שחלילה לו לערב הטמא והטהור יחדו ושמכר האסורות לעובדי כוכבים ושהגבינות קשות ששלח אינן רק לפי שמהם הושמו במקום שהאויר שולט בהן וכדרך עושי גבינות ושמה שיש בהן גבינות בלי חותם הוא מדרך המגבנים שכשהם צריכים להתרחק ממקום עשייתן חותמין אותן כדי שלא תתחלפנה אך בעמדם שם עד גמר עשייתן ומיד מוליכין אותם בחדר היהודי אין דרכן לחתום והעלה הרב המחבר דע"פ הדין כל הגבינות מותרות ומכל מקום אם יש מי שיחמיר על עצמו א"נ שהמגבן מיקל באיסורין או בני המקום מקילין בגבינות של עובדי כוכבים ויבא חכם לאסור אין מוחין בידו (נחלה ליהושע סימן י"ד):

הד"ט ועיין להרב חקרי לב סי' קל"ח שעשה סמוכות למנהג העולם להתיר גבינות של עובד כוכבים ע"י עמידת ישראל על גבו אף שאין הישראל עושה שום מעשה בהגבנתן והביא מ"ש רש"ך סימן קט"ו דהחמיר והסכים עמו הפר"ח בסי' קט"ו ס"ק ט"ו והביא מ"ש הרב גינת ורדים דמיקל בחא"ח כלל ג' סי' כ"א ודחה ראיות הפר"ח ובפרט שכבר נהגו כן ועיין בח"א מחבורי הקטן הלז סי' י"ד אות פ"ז וכ"ש אצלנו שהמנהג להתפשר תחלה לחלוב לצורך ישראל דאף הפר"ח מתיר ע"ש ועיין בפרח שושן כלל א' סימן ג' על דבר אומנים ישראלים שעושים גבינה בכפרים ומשלחים אותם לישראל שבעיר ע"י משרת שלהם בלי חותם או סימן רק כותבין לו יגיעך כך וכך חריצים של גבינה עם משרת ואין עוד וככתוב בגו"ר כלל א' סימן י"ט ונשא ונתן בדבריו ע"ש ועיג"כ להריב"ל ח"ג סי' מ' שפסק בדין עובד כוכבים שהביא גבינות ממרחק ובידו כתב ממקום עשייתן מיחידי הקק"י מודיע מנינן ולא נכרו חתימתן דיש להקל אם אין מנהג בעיר שיכיר החתימות וצריך ליקח הב"ד הכתב שמביא העובד כוכבים בידו ועיגכ"ל סי' ט"ז אות ט"ו: ה העיד בנו האיש שמנהג עיר הזאת פירינצי שהיו נוהגים היתר בגבינות עבודת כוכבים שהעמידום בפרחים ושאסרום מקרוב. עוד כתב שם בשם מהרי"ב דמ"מ אין להרהר אחר מנהג איזה עיירות הנוהגים להקל (פחד יצחק אות ג' ע' גבינות עובד כוכבים):

הד"ט ועיין להרב דברי דוד סי' פ"ג ופ"ד מ"ש על תשובת א' חכם ממדרש הגדול עץ חיים שבאמשטרדם בח"ג ס"ס מ"ו בדין העמדת החלב בפרחים וחוששים לתערובת עור קיבת נבלה גם לפי שעי"כ מרובה הנייתו למחצה לשליש ורביע ממה שיעשה במשרת פרחים לבד ושלכן יעשו כל מאמצי כחם לערב הקיבה בלא דעת ישראל העומד על גבו ומהר"י בשן בעל התשובה הנז' העלה בתחלה לתקן לשרות עור קיבת שחוטה במים או בחומץ ולסננו ולערבו במשרת פרחים באופן שמשרת הפרחים המעמידם תהיה הרוב וכיון שכן יוכל אח"כ להעמיד הגבינות בתערובת הנז' ולא מיקרי מבטל איסור וכו' ודומה להההיא דפ' בתרא דכלאים צמר גמלים וצמר רחלים וכו' וה"ה כאן אך לא נתקררה דעתו בזה דיש לחלק הרבה בין זה לזה והניח הדבר בצ"ע והרב המחבר עמד על כל דבריו ולא מצא בהם טעם של עיקר לא בראיה שהביא ולא בדיחוי שלו ואחר כך הביא ראיות אחרות והוכיח להתיר לכ"ע ושמותר לעשות כאשר דבר לתקן לשרות אפילו לכתחלה ולהעמיד בתערובת הנז' ע"ש ומענין לענין נכנס בדין קיבה שמלחוה בעורה דס"ל דאף דבעלמא קיימא לן מליח כרותח כיון דבבשר בחלב לא אסרה תורה רק דרך בישול לא אמרי' בה מליח כרותח ע"ש ולהרב פחד יצחק אות ק' (כת"י) ע' קיבת נבלה שכתב שלא מצא חן בעיניו היתר קיבת נבלה אף שרבו כמו רבו המתירין מטעמא דפירשא בעלמא היא ודוקא עור הקיבה אסרו דיש לחוש לחלול ה' של עובדי כוכבים שרואים שאנו מקילים ועוד שלא לזלזל באיסור נבלה וטרפה ועוד אם נתירנה יבאו לאכול גבינות עובדי כוכבים שאינם מבחינים בין טפה לטפה היינו בין קיבה עצמה לעור הקיבה ע"ש. ולע"ד יסלח נא האדון שאין דבריו כדאים לאסור לנו יונה ולגזור גזירה מדעתנו וכבר כתבתי שורותים בחא"ח סי' י"ז אות ל"א ע"ש ובחלק זה ג"כ באיזה מקומות:

ו מתון ומסיק דמי לא ייראה להקל בגבינות שלא היה שם ישראל עומד ורואה מתחלת החליבה פן יערב בו העובד כוכבים חלב טמא דלרש"י ז"ל פ' אין מעמידין וסמ"ג אע"ג שאין חלב טמא מקפיא ואף שהעובד כוכבים חלבו לעצמו אין שום חילוק להקל ואף שאין דבר טמא בעדרו וכמ"ש המרדכי פ' א"מ הנז' ע"ש (שו"ת כ"י מהרב עזריאל דאיינה סי' פ"ז):

הד"ט וכ"ש וכ"ש האידנא דבקשו ומצאו האופן בתוך האופן להקפיא ג"כ חלב טמא ע"י תערובת טהור וכאשר השקיף עין חכמתו של הרב פרי תואר ע"ש ועיג"כ להרב יוסף אומץ סי' מ"ד שגם הוא החזיק דחלב טמא דוקא כולו אינו עומד אבל רובו עומד ע"ש ובחיים שאל שלו סי' מ"ג הזכרתיו לקמן אות זה ופה פירינצי עוד היום מתמידים במנהגם הנזכר באות ה' להזהר שלא לאכול מגבינותיהם רק בשמירת ישראל מתחלת

החליבה אע"פ שחלב טמא ביוקר מאד מהטהור וכן נזהרים המורים ה"י ממקומות אחרים כשמעידים על המביאים פה גבינותיהן שנעשו בחזקת כשרות לפרט ולפרש מתחלת החליבה וכבר בא מעשה לידי שהושלחו פה גבינות ממדינה אחרת בעדות מ"צ של העיר שסתם ולא פירש ולא רציתי להתירם עד יבא דבר מפורש היטב ואף שהיה מתנצל באמרו שכיון שהעיד בדרך כלל שנעשו ככל תחז"ל הנה סתמו כפירושו גם לענין החליבה לא הטיתי אזן לדבריו עד שיפרש דכיון דקרוב למקומו ממש סמוכות ערי פארמ"א שאינן נזהרין בכך ולדידהו ודאי הוי ככל תחז"ל כיון שכן נהגו ודבר התלוי במנהג אין מטעין זה לזה אין ספק דאין פרט ראיית החליבה בכלל העדות ואזן מילין בחנה ושמע לדברי והעיד כראוי ועיג"כ להרב זרע אמת ח"ב סי' ל"א אות ב' שהראה פנים לחזק מנהג פארמ"א במה שמקילים בחליבה ושמ"מ אין להתיר במקום שנהגו בו איסור ע"ש ולהרב מטה יוסף ח"ב סי' ט"ו דמתחלה לא מצא מקום להתיר בהעלמת עין בחליבה ושוב אשכח צד שירותא מהגהות אשירי ושכן התיר ר"ת בישראל שא"ל העובד כוכבים לקנות החלב לגבנו וכבר נחלב החלב ע"ש דכיון שהעובד כוכבים יודע שישראל לוקחו להקפיא מרתת לערב בו חלב טמא ודגם לרש"י מותר כל שיודע העובד כוכבים דלעשות גבינה לוקח ומ"מ עדיין אין בידינו להתיר אלא בדיעבד והביא דעת המרדכי בשם ר"ת שלא היה מתירו עם העובדי כוכבים חלב לאכילה ולכותח ונשא ונתן בדבריו ובמ"ש הרב"י בשם רשב"א בענין גבינות שדרכן להעמידן בפרחים דהאיסור במקומו עומד ומשם בא לו למ"ש הרמב"ם שלדבריו בפ"ג מהל' מ"א מותר אפי' לכתחלה ע"ש ולהכ"מ וכ"מ ול"מ ולבסוף יש הוראה להקל בניד"ד שהעובד כוכבים חולב בציווי ישראל שקונהו לגבן דלכ"ע שרי אפי' לכתחלה שהעובד כוכבים מרתת והביא קושית רט"ז על רמ"א שלא הבין מ"ש דיש להתיר בדיעבד כיון שכבר פסקו כרמב"ם דאפילו העמידוהו בפרחים אסור דלא פלוג ה"נ היה מקום לאסור כיון שלא ראה תחלת החליבה ותירץ דשאני הא מהא והרי לרמב"ם גופיה דאסר בהעמדה בפרחים כתב הה"מ דשרי ליקח חלב מהעובד כוכבים אע"פ שחלבו לאכילה אין זה תלוי בזה וק' על הרט"ז כנז' גם לרש"ך דס"ל דכיון שגזרו בגבינותיהם כל שהגבינה של עובדי כוכבים יש לאסור אפילו ראה החליבה דאכתי גבינותיהם של עובדי כוכבים מיקרי ע"ש מ"מ בענין של מעלה נראה דלכ"ע שרי דהא ישראל הוא הבעל קודם עשיית הגבינה ומעשה הגבינה ע"ש ישראל נעשה גם מענין החליבה כיון דאיכא טעמא דמרתת חשיב כראיה ושרי ע"ש ובגמר דבריו נתעורר האם לסברת הרש"ך הנזכר בגבינות ישראל שקנאן העובד כוכבים היכא דאין לחוש לזיוף אמרי' דל"פ רבנן וגבינות עובד כוכבים מיקרו ומסיק דלדעתו

אף לרש"ך מותר וכ"ש לרמ"א ובירך על המוגמר שעזרו ה' למצוא פתח להתיר נ"ד בלי פקפוק לכ"ע ע"ש ונלע"ד שיש להוציא דין זה מדין של פלטר עובד כוכבים שקנה פת מבעה"ב או בהפך דאזלינן בתר התחלה וה"ה הכא כיון דעיקרה של גבינה יצא בהיתר אף אם לקחו עובד כוכבים יש להתיר כל שאין מקום לחוש לזיוף ודו"ק ז האריך הרבה בדין גבינות שעושים בבית עובדי כוכבים במעמד ישראל בכלים שלהם בלי הגעלתן קודם עשייתן שמ"צ אחד הטיח דברים הרבה על זה וכאילו יאכלו בני ישראל השקץ והעכבר ח"ו והרב המחבר לא כן ידמה ובתחלה עשה סניגרון לדבריו במה שהיה מתיר דבר שחבירו אסר שאין הדבר כן דבפ"ק דע"ג ובפ', א"ט ובפ' כל היד תניא חכם שטימא אין חבירו וכו' ה"ד במלתא דתליא בסברא וכמ"ש רש"י שם בפ' א"ט אך במה שאינו תלוי בסברא כגון הא דניד"ד מותר להתיר מה שאחר אסר והביא ג"כ ראיות אחרות ע"ש ועוד דאם נחמיר להבא איכא למיחש טובא להוצאת לעז על הראשונים ובעיקר הדברים יש להקדים שבעשיית הגבינה אין מחממין החלב רק להפיג צינתן שאם היו מחממין אותו הרבה היו מרעו לגבינה וזה ברור וידוע ליהודים ועובדי כוכבים ואף אם תהיה היורה בלועה מאיסור מה טעם תאסר היורה להשתמש בה החלב בצונן והלא אין לה כח להפליט האיסור הבלוע בה וא"א שיביאנו לידי חמום שהיס"ב שהעובד כוכבים עצמו לא יתרצה משום קלקול הגבינה עוד הביא ראיה להתיר בלי הגעלה ממ"ש הסמ"ג בשם ר"י בסי' קל"ב מלאוין שלו עוד האריך בענינים אחרים השייכים לענין וסופו בתחלתו נעוץ שאין מקום לאסור על שלא הכשיר הכלים קודם ההעמדה מיהו מה שעושין אחר הגבינה שקורין ריקוט"א אין טעם מספיק להתירם והצנועים ימשכו ידיהם כי מחממין המי חלב בחום גדול שהיס"ב והוסיף עוד שנית והשיב ידו על כל מה שהשיגו הרב גרשון לטיף וקם דינא להיתירא (שו"ת כ"י להרב עזריאל דאיינה סי' פ"ד ופ"ה):

הד"ט ואצלנו המנהג פשוט להזהיר לישראל ההולך לעמוד ע"ג להכשיר תחלה הכלים ואפשר שטעם המנהג משום שעושים ג"כ הריקוט"א ולזר יחשב להזהירו להכשירן אחר עשיית הגבינה ועיין להרב המחבר הנז' שאחר סמוך לפסקו שנית הנז' כתוב (שלא מכ"י המעתיק הספר) וז"ל המעיין בתשובת רשב"א סי' קמ"ג יראה דלפי האמת אינו חולק על הרב הזה לפי שהוא מדבר בהעמדת חלב ע"י חום האש שיש בו כח להבליע ולהפליט עכ"ד ולע"ד קשה דמחלוקת במציאות שאם יונח שאין מחמין רק להפיג צנתן מטעמא דתתקלקל הגבינה הלא לאמונה תהיה דעתו בטלה של המחממו עד שהיס"ב לחבול בממונו ואם הדבר בהפך שאין חמימות החלב מזקת אפי' אם היס"ב לא מצאנו ידינו ורגלינו בבית מדרשו של הרב המחבר וראיתי ג"כ בענין זה בשו"ת כ"י להר"י

טראבו"ט סי' ק"ז (ואיני יכול להבחין אם הוא השואל או הנשאל שאין שם חתימת זקן לא בשאלה ולא בתשובה) שנשאלו שם איזה שאלה ובתוכן כתוב וז"ל גם תודיעני אם צריך להגעיל היורה קודם שמקפיאים בתוכה החלב עבור הקיבה אם נאמר דהעמדה לא חשיב טעם כמ"ש רבינו מאיר והביא ראיה מפ' כ"ה וז"ל המעמיד בעור הקיבה אם יש בה בנ"ט ה"ז אסור הא ליכא נ"ט שרי אע"פ שהעמיד החלב ול"ד לשאור דלטעמא עביד ולא בטיל או נדמה אותו לדפוסי עובדי כוכבים שאע"פ שאין המלח מפליט מה שבתוך העץ מ"מ כיון שמולח תמיד בתוכן צריך הגעלה לדעתו כמ"ש לעיל וכו' עכ"ל ולא מצאתי תשובה בצדה ולענין מעשה אני אומר לע"ד דכחא דהיתירא בדיעבד עדיף ומזהירין אותם לכתחלה להגעיל וכמ"ש דכן מנהגנו פה גם ראיתי להרב מקור חיים בתשובותיו כ"י סי' כ"א שנשאל במי שהלך לעשות גבינות ולא הכשיר היורה תחלה וקנו ממנו הגבינות ואכלו מקצתם וחזר עוד לעשות גבינות והתירוהו להכשיר היורה תחלה וגם בפעם ב' לא הכשירה ועשאן קצתן ביורה ב"י וקצתן בשאינה ב"י ונתערבו הגבינות יחד וכשחזר למקומו שאלוהו אם הכשיר היורות והשיב שלא הגעילן להיותו מתירא מהעובד כוכבים וגער בו החכם בפרהסיא ולא אסר הגבינות וכאשר חדלה גערת חכם וקולות בני העיר חדלו התחיל למכור הגבינות לזה ולזה בעירו ושלא בעירו ושוב היתה בין החכם ובין עושה גבינות מסה ומריבה וקראו החכם מאכיל טריפות לישראל וגילה החכם בצינעא שקראו כן בשביל הגבינות שעשה בלי הכשר הכלים וקצתם נמנעו מלקנות ממנו וקצתם לא חששו ואז אמר העושה גבינות שחשב להכשיר הכלי בעשיית הריקוט"א ונשאל הרב המחבר מה דינן של הגבינות והכלים שנשתמשו בהן ופסק דמן הדין אין לנו לאסור הגבינות יען שביורות אין מרתיחין החלב לעשות הגבינות ומ"מ היה ראוי לקנסו שלא שמע לקול מוריו ומה שאמר אח"כ שחשב להכשירן בעשיית הריקוט"א אין להאמינו כי לא אמר כן רק בראותו כי כלתה אליו הרעה וגם על הרועה חרה אפו דאם ס"ל שהיו הגבינות אסורות וע"כ גער לו למה לא אסרן מיד והניח ליקח מהם ואם לבו היה נוקפו על כן הלך לו ופשפש ומצא להכשיר א"כ למה כשנפלה קטטה ביניהם קראו מאכיל טרפות אין זה רק הבל ורעות רוח וכמעט יש לקרוא עליו כי רבים חללים הפילה ח"ו ולענין דינא הביא תשו' הרשב"א סי' קמ"ז דלדידיה נראה יש לאסור ג"כ כל התערובות מדין חה"ל וכמ"ש המרדכי פ' כל הבשר דרבינו שמשון נסתפק אם הגבינה נקראת חה"ל ע"ש ופי' הרב המחבר דספקו היה לפי שמצא דעות חלוקות בדין חה"ל די"א דכבש שלם או אווז שלם וה"ה גבינה שלימה לפי שאין דרך ליתן כך שלם בפני אורח לא מיקרי חה"ל וי"א שאלו דברי הבאי וכי בשביל שראויה לחלק גרע טפי

אדרבה חשיב טפי את שדרכו לימנות ולכן נסתפק הר"ש ולא רצה להכריע אמנם דק ואשכח בשלטי גבורים בעבודת כוכבים פ"ב דף שס"ה שהקשה על הרשב"א דאוסר הקדירה שנעשה בה הגבינה מחלב שחלבו עובד כוכבים וישראל משום שמרתיחין אותה דליתא דבש"ס בפירקין מוכח דאי לאו טעמא דחלב קאי ביני אטפי לא היו אוסרין אותה וק' דהו"ל למיסר משום שהרתיח כל החלב יחד ואם יש בו חלב טמא יהיב טעמא בחלב טהור ועל הש"ס ל"ק דהש"ס סובר שאין עושין הגבינה ע"י הרתיחה כי כן המנהג בודאי עכ"ל. גם שאל כי ישראלים העושים גבינה וא"ל שאין מרתיחין החלב וא"כ אין מקום לסברת הרשב"א וקם דינן להתיר ועיג"כ בטא"ח סי' תמ"ז בשם הרא"ש בדין גבינה לחה בפסח ומור"ם י"ד סימן קכ"ב ואף אם יש מקום לחוש לסברת הרשב"א והר"ש הנז' כשנעשית בכלי בן יומו (מה שאינו) מ"מ יש להתיר התערובת דלית לה דין חתיכה הראויה להתכבד רק כשאסורה מצד עצמה (כגון גבינה של עובד כוכבים) אך אם נפל איסור בחתיכה ונתן בה טעם שאין האיסור מצד עצמה אין לה דין חתיכה הראויה להתכבד כמ"ש הפוסקים והביאו הר"ן ס"פ גיד הנשה אמנם לפי האמור א"צ לכל זה ודבר פשוט הוא להתיר הכל ע"ש ועיג"כ להר"ם פרווינצאלי בתשובה כ"י סי' קמ"ו וקמ"ט להתיר עשיית גבינה ביורה של עובד כוכבים לפי שאין מחממים החלב בכדי שהיד סולדת בו שתמיד ידי המגבן בתוכה אך עשיית הריקוט"א אסור לעשותה שם בלי הכשר אפי' אינה ב"י ואפילו בדיעבד יש לאסור ע"ש ועיין להרב בעי חיי סי' קנ"ט דצווח ככרוכיא על האוכלים ריקוטא של עובדי כוכבים ושראוים לנזיפה. ועיין להרב חקרי לב סי' קל"ט דלהעמיד הייגורט"י בריקוט"א של עובדי כוכבים דמהרב"י סימן קט"ו נראה דס"ל דעד ג"פ אסור פלפל בזה ומסיק דלדידיה אין נ"ל טעם לאסור עיין שם ולקמן סימן י"ג אות י"א:

ח שמע באומרים משמייהו דרבנן קשישי הש"ר היפה והראנ"ח שהיו מתירים לאכול גבינות הקראים ע"י שבועה שהיו משביעין להם ודרש הרב המחבר בעיקרן של דברים והביא ההיא דפרק קמא דיומא שהיו משביעין לכ"ג ומ"ש רש"י והר"ם עלה ומ"ש הר"ן בפי' למסכת נדרים להלכות הרי"ף פ' שבועות שתים בתרא שהביא מרן סימן רל"ו והריב"ש סימן צ"ח קנ"א ושצ"ה והאריך קצת בדיני חשוד וסיים דלענין דינא אף שנראה להתיר מ"מ מי יקל ראשו נגד רבן של ב"י ומה גם דאף מרדב"ז ח"ב סימן ר"מ נראה שאף שמן הדין מותר מ"מ אין ראוי לאכול משלהם אפי' בשבועה כיון שהם אינן אוכלין משלנו אפילו בשבועה ועיין עוד מדיני קראים למרן בבדק הבית סי' קכ"ח דס"ל דאין בין נשבע לשלא נשבע טעם להתיר (בעי חיי סי' קנ"ח(: הד"ט ועיין לרדב"ז הנז' בח"ג דף

פ' סימן תקכ"ח דהתיר לעשות היין בבית ישראל ע"י קראים אף בלא שבועה אף דביינן צריכין שבועה שלא נגע בו עובד כוכבים אמנם בישמעאל אם יש חשש שנוגע בו אע"פ שאינן עובדי עבודת כוכבים וגם אסור להם היין מ"מ לא מלאו לבו להתיר שמא מדמי מלתא למלתא ע"ש וילע"ד לתת טעם למה התיר יינן של קראים ע"י שבועה ובגבינות אפילו ע"י שבועה אין ראוי לאכול משלהן ועיג"כ להרב חיים שאל ח"א סימן ע"ד אות ט"ו ובענין השבועה שמשביעין ע"ל סי' ט"ז אות ד':

ט חמאה של עובד כוכבים שהתיכוה בקדירה על האש ונמצאת בתוכה גבינה ולפי השיעור דהשתא יש ס' בחמאה לבטלה אין לחוש ולהחמיר שמא קודם היתה יותר ונצטמק והביא ההיא דפג"ה דף צ"ח ומ"ש רש"י שם ומ"ש הרשב"א והר"ן ופר"ח סי' צ' סק"ו ופלפל בדבריהם ובדברי הרב יפ"ת שכולם הסכימו שאין לשער אלא כמו שבא לפנינו זולת הפר"ח שמחמיר ויחיד הוא בדבר זה ועוד יש להקל בדבר זה דהוי תרי דרבנן חדא דגבינותיהן גופייהו איסורן דרבנן ועוד דטעם הגבינה בחלב הוי מין במינו דאף באיסור תורה א"צ ס' רק דרבנן ולא עוד אלא דרבים סוברים דגבינות עובדי כוכבים בטלו ברוב ויש מקילין עוד להתיר לבטלן לכתחלה כמבואר הכל בפר"ח גופיה בסימן צ"ט סקי"ז (מכתם לדוד סי' י"ב):

י פת ישראל שאפאו עובד כוכבים דלריב"ש בשם הרא"ה מותר אפילו בלא קיסם בתנורים שלנו מ"מ מנהג פיראר להצריך קיסם גם בתנורים שלנו ויש להקל היכא דליכא מנהג (פחד יצחק אות פ' (כ"י) ע' פת ישראל): הד"ט גם בהגהות הרב גאל"ו כתב בשם ריב"ש סי' תקי"ד בשם רמ"ה שהתיר גם הוא בתנורים שלנו בלא קיסם ע"ש ושוב ראיתי הריב"ש גופיה ונשתוממתי על המראה דלע"ד לא עלה מעולם ע"ד לחלק בין תנורים שלנו לשל קדמונים ולא דבר בזה כלל אם לא שאיזה תלמיד שאינו ותיק העתיקו בטעות כאשר יראה הרואה בריב"ש עצמו בפתיחת עין כל דהו ועיג"כ להריב"ש הזכירו הרב ערך לחם דאם פורעים לאופה עובד כוכבים שכר אפייה יש להתיר בכל גוונא ודוקא בפת הקילו ולא בשאר בישולי עובדי כוכבים כגון פאשטיד"א וכיוצא. ועיין בתשב"ץ ח"א סי' פ"ט וח"ג סי' י"א דפסק דמיני מתיקה שעושין העובדי כוכבים מסולת ודבש אע"פ שבסולת יש בו משום בישולי עובדי כוכבים מ"מ במיני מתיקה שהדבש עיקר אין בו משום בישולי עובדי כוכבים ואעפ"כ ראוי לכל אדם חשוב לפרוש עצמו מהן וכ"ש בדברים שאינן נאכלין אלא משום תענוג שיש להחמיר לעצמו ולהקל לאחרים וכדאמרי' בפ' ב"ט אדם חשוב שאני ע"ש ועיין להפר"ח סימן קי"ב סקי"א בדין פת הבב"כ ששלח עובד כוכבים לישראל שיש בו רבוי ביצים דפסק דאם ידוע ששלח לו מה שעשה

לצורך ביתו ודאי אסור ממ"נ אם הקמח עיקר משום פת בעה"ב ואם הביצים עיקר משום בישולי עובדי כוכבים ועל הסתם תלינן שעשאה מתחלה למתנה דכזביני דמיא ודקמחא עיקר וה"ל כפת של פלטר דשרי ע"ש ובנודע שלא עשאו העובד כוכבים בביתו רק קנה מפלטר עיין לרש"ל סימן כ"ה שכתב דאם בעה"ב עובד כוכבים קנה מפלטר פת של פלטר מיקרי ומותר ועיין בפר"ח שם סקי"ז דכללא כייל שכל דבר שמברכין עליו במ"מ אם כשקובע עליו סעודתו מברך המוציא ובהמ"ז דינו כפת ותלוי באם נוהגים לאכול פת של פלטר לאיסור והיתר ואם הם דברים שאפילו בקביעות סעודה אינו מברך המוציא וכמיני מתיקות שעושין העובדי כוכבים מסולת ודבש דהדבש עיקר יש בהם משום בישולי עובדי כוכבים שלא כסברת התשב"ץ הנז' והביאו הרב"י סי' קי"ג וריב"ש סי' כ"ח ועיין להריט"ץ סי' קס"א דפסק דאף לנוהגים איסור בפת של פלטר מ"מ כל פת הבב"כ וכל שמברכין עליהם במ"מ כגון כעכים שקורין בישקוגי"ש מותרין ע"ש ועיין להרב חקרי לב סי' קל"ה בדין פת של בעל הבית עובד כוכבים דאסור אף אם קנאו הפלטר ממנו כדאיתא בסי' קי"ב וה"ה דאסור אם לקח פת בעה"ב ופררו ועשה ממנו פת או תבשיל אע"פ שנשתנה לגמרי והביא סמך לזה ממור"ם א"ח סי' תע"א בדין מצה שנאפה כתקונה ונתפררה אח"כ ונילושה ביין ושמן וכו' אסור לאכלו בע"פ אך יש לדחות ועיין להלק"ט ח"ב סי' פ"ג דאסר לבשל הפת כדי לאכלו ושוב הביא ראיה מתשובת יכין ובועז ח"א סי' ע"ו דאסר פת בעה"ב ששחקו עד אשר דק כעפר ועירבו בדברים אחרים דכיון שנאסר לא פקע איסוריה וע"ל אות י"ח ע"ש ועיין להרב בעי חיי סי' קנ"ב בדין פלטר עובד כוכבים ובעה"ב שעשה פת למכור כי הדדי נינהו ואף אם יש פלטר מותר ליקח מאותו בעה"ב אע"פ שאינו פלטר וכסברת מרן ומור"ם בסי' קי"ב ומשם נכנס בדין נזהר מפת של עובד כוכבים עד כמה ימתין אם אין לו פת של ישראל ע"ש:

יא שאלת חכם כמוהרר"א אשכנזי מקק"י פה פירינצי על גלוסקאות נחתומין עובדי כוכבים הנלושות במים וביצים טרופות שעושין למכור שאחר לישתן ועריכתן חולטין אותן ברותחין ואח"כ שמין אותן במחבת ברזל ואופין אותן בתנור ועי"כ באות יותר יפות מראה ונהגו היתר לאכלן ומחדש א' מהנחתומין עושה ומוכר ג"כ עוגות נלושות במים וד"א ולכן רבים מהקק"י קראו תגר על הלוקחים אותן מאותו חנות שכל משאו ומתנו מבקר עד ערב בידים מלוכלכות בד"א בשביל העוגות ההן הן כשהטבח מביא לחנותו השומן חי מחותך לחתיכות דקות הן כשמתיכו או כשמוכר שיור השומן שהתיך הן בלישה ועריכה ואפייה הן במגען חם בחם או צונן בחם וכיוצא בידים מסואבות ומזוהמות ורבים היו אומרים שהם זהירים וזריזים שלא יתערבו אלו באלו ושיש להם

כלים מיוחדים שלא לבא לידי תערובת הן מחמת ימי ענוייהם שאסור להם לאכול בשר הן מפני שטבע הד"א אם היה מעורב בגלוסקאות לא היו באות יפיפיות ונפוחות שטבע הד"א להשפיל הדר הבצק וליטול זיו תארו ואף שעמדו על האמת כמ"ש הנחתום ההוא מ"מ היה קשה בעיני הרא"ה הנז' להתיר את של אותו נחתום וכתב לו להרב המחבר על מה אדני פקפוקו הטבעו ואחר שהאריך קצת להשיב על דבריו מסיק דעדיין לבו מהסס להתיר ושעצתו תהיה כיון שאינה שעת הדחק ויש בעיר מוכרי גלוסקאות אחרים להודיע לרבים חשש ופקפוק חומר האיסור למשוך ידיהם לטוב להם ואם יראה בעיני המורים לאסרה לגמרי יש להם על מה שיסמוכו וחייבים כל הקק"י לשמוע להם ועיג"כ שם להרב המחבר שהאריך להוכיח כחא דהיתירא ומכל מקום סוף דברו אמת דכיון דא"א ליזהר שלא יגעו זה בזה א"כ נטילת מקום סביב כל העיגולים מן הדין בעי' ובזה סגי אלא דא"כ נתת תורת כל א' בידו לגרר סביבות הגלוסקאות ולכן ראוי להרחיק מהכיעור ולהיות האיסור שוה והמחמיר תע"ב (שמש צדקה בחי"ד סימן מ"ז): הד"ט ועיג"כ להרב מים רבים סי' ה' והנמשכים על ענין זה ממש שהביא פסק מלא וגדוש מהרב הרא"א הנז' שפסק לאיסור והסכים עמו הרב המחבר והרב יהודה פאדווא ממודינא והרב מרדכי צהלון מפירארא והרב אברהם סגרי מקאסלי בהסכמת הרב גבריאל פונטרימול"י והרב אש"ל פוביני"ו רבני טורינו והרב חזקיה מנוח מרומי והרב כהן מודון ממנטובא והרב"ך מריגיו והר"י בסאנו חתנו והר"י אבוהב מיניציאה והר"ש מורפורנו מאנקונא והרב מנשה יהושע ממודינא כל אלה גבורי החיל הסכימו כולם לאסור להלכה ולמעשה אפס כי הרמ"י פאדווה והרש"ם הנז' הסכימו לאסור למעשה אף שהיה מקום להתיר מדינא אמנם מהר"י אירגאס לא הסכימה דעתו לאסור אפי' למעשה והביא ראיות להתיר והרב מ"ר הנז' השיב על דברו וחיזק הוראתו והוראת אחרים הנז' והדר דינא לאסור ע"ש ולהרב אירגס הנז' בדברי יוסף שלו סי' ס"ז ועיין להרב יעב"ץ ח"ב סי' קמ"ב וקמ"ג בדין שתיית קאו"י של עובדי כוכבים שאומרים שאסור משום חשש איסור חלב של חזיר שנותנין בו והאריך שם להסיר כל מיני פקפוקים ושאין בזה רק קול דברים בעלמא ואין מקום מן הדין לאסרו אף שטוב לחוש לב"ק אף דלא איתמחי ובפרט לאדם חשוב ועיג"כ למהר"י הלוי סי' י"ד וי"ח ובעיקר הקאו"י אם יש בו משום בישולי עובדי כוכבים ע"ל אות ב':

יב אם בישל העובד כוכבים בשבת בבית ישראל לשתות המרק חולה ישראל ע"פ צווי הרופא אם במש"ק יותרו אותן האפונין לאכול לישראל בריא אף שנתבשלו בשבת ועוד יש בהן איסור בישולי עובדי כוכבים ופסק דלענין שבת אין בו איסור כלל כמבואר בא"ח סי' שי"ח ובענין בישולי עובדי כוכבים מסיק דיש מקום להקל משום ס"ס דהיינו אי

קי"ל כהרא"ה דמתיר בישולי עובדי כוכבים בשבת ואת"ל דקי"ל כרשב"א שמא הלכה כהר"ר אברהם דס"ל דכשבשל העובד כוכבים בבית ישראל אין בו איסור בישולי עובדי כוכבים ואת"ל דקי"ל כהחולקים עמו שמא הלכה כרמב"ן דס"ל דבשפחות הקנויות לנו אין בהן משום בישולי עובדי כוכבים והוי ס"ס המתהפך שאף באיסור דאורייתא מהני וכ"ש בג' ספקות כ"ש באיסור דרבנן וכ"ש באיסור דרבנן שאין לו עיקר מדאורייתא וכיון שכן מותרין האפונים לאכול ומ"מ המחמיר על עצמו יחולו ברכות על ראשו (בעי חיי סי' קנ"ד וקנ"ה): הד"ט וכן פה פירינצי נוהגים לאסור האפונים הנז' ועיג"כ להרב חיים שאל ח"א סי' ע"ד אות ו' שדעתו ג"כ לאסור ועיין בשיורי ברכה שלו ובענין הכלים שנתבשלו בהם בישולי עובדי כוכבים עיין להרב המחבר בסי' קנ"ז בדין דגים גדולים מלוחים ביד עובדי כוכבים דמחלוקת קדום היא ואם יש לחלק בין דגים גדולים כטונינ"א לבין קטנים (ועיין למרן סי' קי"ג) ואם אח"כ בישל העובד כוכבים הדגים גדולים המלוחים או כבשם או עשנן עיג"כ למרן שם דבמחלוקת שנויה ואם בשלן השפחה בבית ישראל יש להתיר להרב המחבר משום ס"ס המתהפך וכנז' לעיל בדין בישולי עובדי כוכבים בשבת ועיג"כ לקמן סי' י"ח אות ט"ו ועיג"כ למרן באבקת רוכל שלו סי' ל' דרוסאי בדין חטים ששלקן העובד כוכבים עד שמגיעים למאכל בן דרוסאי דמ"מ כיון שאינן נאכלין רק ע"י בישול מחדש יש להקל במקום צורך ע"ש ודבר שכבר נתבשל ע"י ישראל כמאכל ב"ד פשוט הוא שאין בו עוד איסור משום בישולי עובדי כוכבים אם גמר העובד כוכבים בישולו וכ"פ בפשיטות הרב יעב"ץ בח"ב סי' מ"ה:

יג לא הטה אזנו למאמר הגאון מהר"ם פישלש במה שמקילין לשתות קאו"י בחנותם של עובדי כוכבים בכלי עובד כוכבים שדרכן לשתות קאו"י בחלב שאולי מקילין הואיל ולא שכיח דבר טמא וכסברת הפר"ח סי' קט"ו כי לא כן דעתו רק לאסור שאין כאן ספק אלא ודאי שהן ב"י שבכל שעה שותין בהם חלב שאי"ר והיתר של כלי שני ג"כ אסור עכ"פ לכתחלה ורט"ז ורש"ל מחמירין בכלי ב' ורש"ך כתב דעכ"פ להחמיר לכתחלה בכלי חרס ואין המנהג ראיה שאף אם הם בני תורה אינם בני יראה (וע"ל סי' י"ח אות י"ב) (נודע ביהודה סי' ל"ו):

יד חרדל של בשמים של עובדי כוכבים שמערין מים רותחין עליהם שחוק היטב ומנערין אותו יפה יפה להרתיחו כולו ואח"כ מערבין בו דבש אם המנהג לקנות מהן מותר ואם לאו אסור דיש כדי בסברות הפוסקים לזה ולזה בין בענין גיעולי כליהן בין בענין בישולי עובדי כוכבים ודוקא באומנין אבל בשאינן אומנין אין להקל (שו"ת מהר"ם פרובינצאלי כ"י סי' קכ"ה):

טו אסר שורש התרדין (בלע"ז בארב"א ד"י בייטולא) הצלויות וקלויות ע"י עובדי כוכבים ויפה התיר ערמונין שבשלו העובדי כוכבים בכליהן שאין כאן איסור בישול עובדי כוכבים כיון שאוכלין אותן חיין שעל כן יש לברך עליהן בפה"ע כמ"ש הרמ"י סי' ר"ב סי"ב ובהכרעת הפר"ח בי"ד סי' קי"ג סקכ"ב ואם התוס' אסרו הערמונים בפ' כ"מ דף ל"ח ה"ד בשלהן שאינן מתוקין וגם משום גיעולי כליהן אין לאסור שיש להם כלים מיוחדים לכך ועוד שטעם בשר שבשלו בהן פוגם בערמונים וכן התירו התורמוסים שבשלו בכליהן לפי שאינן עולין על ש"מ ומטעם הנז' ע"ש עוד הביא דעת הרב מהר"י אירגאס שכתב דעדיין צריך לבאר בפרט גיעולי עובדי כוכבים או מיקרי דיעבד לקנות לכתחלה ועיין בתומת ישרים סי' ל' דבדיעבד מיקרי וכן מתבאר ממור"ם סי' קכ"ב ס"ו ומ"מ מסיק דאין להתירן משום דנראה דבר תמוה לרבים ובעיני ההמון קל מסובין דמדמין מלתא למלתא ואחריו בא מהר"ש נחמיאש והסכים גם הוא להתיר ואחריהן באה תשובת פלוני אלמוני והשיג על פרטי הרב המחבר ומסיק לאיסור גדול אכילת הערמונים והתורמוסים הנז' והרב המחבר הרבה להשיב על כל השגותיו והחזיק הוראתו להתיר ויצא לישע עמו להשיב למשיג הר"א אשכנזי מעיר הלזו עש"ד (מים רבים סימן נ"א):

הד"ט ואני מצאתי בעיר הזאת פירינצי מנהג פשוט להיתר דוקא הערמונים צלויים ולא המבושלים וכן התורמוסים וגם שרשי תרדין צלויות וקלויות בתנור ע"י עובדי כוכבים מנהג העיר לאסור ובדין אפונים שקלאן עובד כוכבים ע"ל אות י"ב ועיין ג"כ להריב"ל ח"א דף קמ"ד: טז בדין פירות מחומצים שמגעילים אותם העובדי כוכבים בכליהם טרח למצוא להם היתר כדי שלא להוציא לעז על הראשונים שלא היו נזהרין בהן והביא מחלוקת הפוסקים דאיכא מ"ד דלא משוי ליה כב"י רק קורט של חלתית והביא מ"ש הרש"ך סי' צ"ה על מ"ש מור"ם על זנגביל ותמה על היתרו לפי שראה לסמ"ג שהוא נגד הרבנים הגדולים האוסרים ומ"מ כיון דפלוגתא דדינא הוא א"כ אפשר דמנהג הראשונים משום דסתם כליהם של עובדי כוכבים אינן ב"י משום דהוי ס"ס עיין בטוי"ד סי' קכ"ב בשם אביו וכ"כ התוס' ומרדכי והר"ן בפ' אין מעמידין וא"כ יש טעם למנהגם להתיר הפירות הנז' ע"ש ובמה שהוסיף אחר התשובה (סם חיי סימן ב'):

יז חגבים טהורים הנאכלים במסורת אע"פ שאספו אותן עובדי כוכבים אינו אוסר דאינן טעונין שחיטה ואם מלחן תחלה ואח"כ בשלן אין בהם משום בישולי עובדי כוכבים ולא משום געולי כליהם דסתם כליהם אינן ב"י אך אם לא מלחום תחלה יש בהם משום בישולי עובדי כוכבים (יכין ובועז סי' ס"ד):

הד"ט וע"ע לו שם סי' פ' בדין עופות שאם אין ידוע לו שהן ודאי טהורין נאכלים בבדיקת סימנים שמסרו לנו רז"ל וע"ל סי' ח' אות ג':

יח מאכל שעושין העובדי כוכבים שלוקחין פתיתי פת של בעה"ב שאין בהן כזית ומערבין אותן בתמרים ודבש עד שתפסד צורת הפת מרוב פתיתותן ודברים המעורבין עמהן ואינו עולה על האש הגם דלענין ברכה נשתנה מברכת המוציא לברכת במ"מ מ"מ לענין איסור פת של עובדי כוכבים לא נשתנה שאם אתה אומר בפת שלהן דאם נמעך או נכתש עד שאין בו תואר לחם שיהיה מותר אף אני אומר בדג וביצה ובשר שלנו שנתמעכו שאין צורת הבשר ודג וביצה ניכרת ובישלם עובד כוכבים שלא יהיה בהם איסור בישול עובד כוכבים וזה לא מצינו לרז"ל שכתבו בהם שום היתר לעולם (וע"ל אות י') (שם סי' ע"ו):

יט תלמודו בידו בדין חמאה של עובד כוכבים הביא תשובת רדב"ז כ"י סי' ב' אלפים ורצ"א שהעידו לפניו שראו חמאה מחלב של גמלים עוד הביא בידו כ"י של מהר"י פראגי שכתב בח"א ס"ו שנתאמת אצלו שיש חמאה מחלב גמלים והיא לבנה עוד הביא שלישי בקודש להרב פרי תואר בי"ד סי' קט"ו סק"ח שכן העידו ג"כ בפניו שעושים הרכבה מחלב גמל וחלב טהור ועושין חמאה באופן דתלתא בחד קינא אסרו חמאה של עובד כוכבים ע"ש דמונה סדר הבדלות שישנן בין סברת הרפ"ת והר"י פראגי הנז' (חיים שאל ח"א סי' מ"ג):

הד"ט ופה פירינצי ושאר ערי איטליא שנתיישבתי מנהג פשוט להתיר ואפשר דס"ל דדוקא על חלב גמלים נתקבלו העדיות הנז' ואצלנו אין גמלים מצוים כלל ולכן לא נתפשט האיסור דס"ל דחלב בהמות טמאות אחרות אינו נקפא אף בתערובת חלב טהור ואפי' לעשות חמאה ועוד דכבר פסק מרן בסי' קט"ו ס"ב דאין מוחין באנשי המקום שנוהגין בו היתר ע"ש ובפר"ח ס"ק כ"א ועיג"כ לעיל אות ו' האמנם בריקוט"א של עובדי כוכבים לא ראיתי בשום מקום שנוהגין היתר ונלענ"ד דאתיא במכ"ש לאסור להן נמי מי חלב שקורין סייר"ו דהיא הדא וע"ל סי' י' אות ז' ומ"מ כיון שעכ"פ חומרא בעלמא היא כל שיש בו צורך לרפואה אפשר להעלמת עין כל שא"א בלא"ה וכדין חמאה של עובדי כוכבים מבושלת ובלתי מבושלת. ועיג"כ להרב תשב"ץ ח"ג סי' י' ועיג"כ בדיני הקאיימ"ק של עובדי כוכבים וכדומה להרב הלק"ט ח"א סי' א' ומ"ש הרב בנו בלקט הקמח דף י"ז ע"א:

סימן יג

דיני יין נסך וסתם יינם ושכר שלהם:
אות א מרתף של יין סגור והחביות סתומות ויש לו ב' עובדי כוכבים לשמשו ובא א' מהם אצל אדוניו וא"ל שהניח בלי מתכוין ידו בדלת ומצאו פתוח והלך הישראל שם ומצא חביות פתוחות וקרא לעובד כוכבים אחר ואמר לו מי התיר לפתוח המרתף בלי ידיעתו והשיב שהעובד כוכבים הא' שא"ל שמצאו פתוח הוא עשה המעשה ואחר איזה ימים חזר העובד כוכבים הראשון ואמר לרבו שנמצא מחדש הפתח פתוח וחביות פתוחות ובברזות נתון בהן קנה והוא צבוע ביין אדום אז בא אל העובד כוכבים הב' והכהו והודה שחבירו פתח הפתח ושהיו שניהם בעצה אחת והרי המפתח בתוך כליו ויחפש ומצא מסמר א' עקום כעין מפתח ובא הישראל ושאל מה יהיה משפט היין ופסק דכיון שלא נמצא העובד כוכבים עומד בצד היין תלינן דמעלמא קאתי דכיון דאם היה העובד כוכבים שותק היינו מתירין דאזלינן בתר רוב השכונה שהם ישראלים אין דברי העובד כוכבים מעלין לאסור דאינו נאמן אא"כ נמצא באופן דבלא דבורו היינו אוסרין כגון בנמצא עומד בצד היין ואיכא ריעותא שהניחן סתומות ומצאן פתוחות (בית יהודה סי' י"ב) הד"ט ועיין להרב מקור ברוך סי' ל"ג ולהרב בית יעקב סי' קס"א ולהרב שבות יעקב ח"ב סי' ע"ב במי שהיה לו מרתף בבית עובד כוכבים ובו יין במפתח וחותם כדינו ובאו גנבים ושברו לפתח הבית והמרתף והרגישה בו שפחה קטנה וספרה לו המאורע וילך ישראל ומצא החביות שלמות וסתומות ומלאות והחליט הדין להיתר וכמ"ש מרן סי' קכ"ט בשם הריב"ש סי' תכ"ד ומור"ם שם סעיף י"א וכיוצא בזה כתב הרא"ש כלל י"ט סי' ט"ז הביאו ג"כ שם מרן ואף דיש מקום לחלק בין הנושאין מ"מ אין להחמיר ולהפסיד ממונן של ישראל כשיש צדדין להתיר ע"ש ועיין להרב בית יעקב סי' קס"א במי שגנבים באו לו וגנבו כסף וזהב מחדר א' שהיו שם ג' חביות של יין פתוחות ברוב גנבי עובדי כוכבים היין אסור עיין בש"ע ר"ס קכ"ט ונשא ג"כ ונתן באם דרכן להצניע ממון בחביות או אין דרכן בכך ע"ש ועיין בתשובות גאוני בתראי סי' י"ג במי שהיה עושה יין כשר והיו בידו ק"ח חביות לשמרם ולמלאותם וכשבא לעירו הגיד לב"ד ושבבואו יום א' לעשות מלאכתו ופתח שולי חבית א' ע"י ברזל להוציא היין לקנקנים למלאות החביות נפל עץ א' מהדפין תוך היין והעובד כוכבים א' שהיה שם פשט ידו וחטף העץ והוציאו ולא ראה אם נגע ביין ושלכן הורה היתר לעצמו למלאות איזה חבית באותו היין ושאינן מכירין איזה מהן והתיר הרב"ח הכל אף לשתיה מכח ס"ס וע"ש הגהה א' וז"ל ול"נ דאין כאן ס"ס שאינו מתהפך עכ"ל הגהה ובכדומה לזה קצת עיין להרב כנסת

יחזקאל סי' ל"א שדעתו להקל בדברים הללו שאין האיסור מפורש ושמ"מ יש להתיר למכרם לעובד כוכבים אם יש הפמ"ר. ועיין להרב תשב"ץ ח"א סי' נ"ז דאם גנבים באו במרתף של ישראל שהיו בו חביות שאינן סתומות כראוי רק באבן א' מונח ע"ג ולקחו מהם א' או ב' והנשארות עומדות מכוסות כראשונה אף שהוא מקום שרובן גנבי עובדי כוכבים מ"מ כיון שיש שם ג"כ גנבים כותים שאין מגען אוסר בהנאה לא חיישינן לספק מגען ומותרות אפי' בשתיה ואי לאו טעמא דכותים לאו עובדי עבודת כוכבים נינהו היה בודאי אסור ועיג"כ לו שם סי' פ"ה בדין יין שנתערב בו דבש דאף שנאסר גבי מזבח מ"מ גבי יי"נ בעינן שיהיה בו שליש דבש וה"ה בנתערב ביין שכר של תאנים ע"ש סי' פ"ו וע"ש סי' פ"ז דגיגית שהוציאו ממנו היין ונשארו מגולין ונתנו עליהם תאנים או פירות אחרים ממיני שכר לחזק כח היין שבגיגית יש לחוש למגע עובד כוכבים ביין היוצא ראשון אפי' ברוב תאנים אבל בפעם ב' יש להקל ברוב תאנים ועיג"כ לו בח"ב סי' קפ"ח ובח"ד טור א' סי' י"א ועיג"כ לקמן אות ד' ב ישראל שהיה מעביר ממקום למקום חביות של יין ופגע בו עובד כוכבים ועירה ממנו לראות אם הוא יין או שכר וטעם מהיין שעירה בתוך הכלי וכשהרגיש שהיה היין החזירו לחבית אסור היין בשתיה וכן נעשה מעשה בעובד כוכבים שהגביה חבית של יין ועירה תוך יורה א' ואסרו הכל היוצא משום כחו והנשאר משום נצוק כפסק מרן ר"ס קנ"ה ודלא כמ"ש בסעיף ח' ועיקר החילוק בין הסעיפים דרישא מיירי במגביה וסיפא בפותח הברזא או מטה החבית בלי הגבהה (שם במנהגי ארגיל סי' ז' דף קט"ו): הד"ט ועיין להרב פנים מאירות ח"ג סי' ט"ו בא' ששכר עובד כוכבים להוציא חביות גדולות ממרתף על עגלה והם אומנים בקיאים להושיב כל החביות כתיקונן ואירע כשגלגלו החביות נתהפכה אחת מהן לצד הארץ ונפלה המגופה והפקק מפיה והתחיל היין לקלח והניח העובד כוכבים ידו לסתום פי החביות ובאו האומנים וסייעו והגביהו החבית עד שבא פי החבית למעלה וישראלים עומדים שם וראו הכל מותר לדידן אפי' בשתיה ע"ש. ועיין למהר"י מברונא סי' קנ"ג דאסר בשתיה חבית יין שיצא ממנה הברזא ובא עובד כוכבים א' ונתן ידו לפני הנקב שלא יצא היין ובא ישראל ודחף את העובד כוכבים ותחב הברזא בנקב ע"ש. ועיין להרב תורת חסד סימן ט"ו בעובד כוכבים שהוציא הברזא מהחבית ומלא כלי א' והחזיר הברזא ואסר בשתיית היין שנכנס בכלי בלבד אם אין הברזא עוברת כל עובי החבית. ועיין בתשובות גאוני בתראי סימן נ"ג בדין חבית של יין שנפלו חשוקים העליונים שסביב שוליה והיה היין שותת והעמיד ישראל החבית על שוליה השנית עד בא אומן עובד כוכבים ותקנם בחשוקים חדשים והסרת החשוקים והעמדתן נעשית על ידי מקצת יהודים ומקצת עובדי

כוכבים ופסק הרב"ח דאם ידוע דנגע העובד כוכבים בידו ביין אין להקל דאף להרי"ף ורוב הגאונים המקילין במגע עובד כוכבים שלא בכוונה ה"ד ע"י דבר אחר אבל בגופו אסור בשתיה אף שלא בכוונה לפי מאי דקי"ל דנצוק חבור בדליכא הפמ"ר ה"ה בנידד"ד ואם ספק אם נגע בידו הקילוח כשהיה שותת יש להקל אף בשתיה ועיין למהר"י ווי"ל סי' ח"י בדין קנקן שהריקו ממנו י"נ ועדיין היה בו משקה טופח ע"מ להטפיח ומשכו יין מהחבית לתוכו היין שבחבית במקום הפמ"ר לא אמרי' נצוק חבור והביא מעשה רב מהר"ח שהתיר ועוד דקי"ל כר"ת בי"נ דבטל בס' ולא גרע מהריק כל הקנקן לחבית דודאי היה בחבית ס' נגד המשקה שבדופני הכלי. ועיין להרב לקט הקמח דף ל"ב ע"ג בדין כוס שלא הדיחו וכו' ולהרב אהל יוסף סי' ל"ב במי שהיה משקה לתוגרמים ולא הדיח הכוס בין גברא לגברא ועירה מהצלוחית לתוכו דאסר יין שבצלוחית הנשאר בשתיה לפי שהיה בכוס טופח עמ"ל ושחמור נידד מיין שלנו שנגע בו עובד כוכבים שכיון שנתנו לעובד כוכבים לשתות ונעשה יינו של עובד כוכבים ונעשה ס"י דמה לי עשה העובד כוכבים בעצמו מ"ל קנאו מישראל והביאו לידו ולמרן אין חילוק בין עובד כוכבים לכותים כמ"ש בסי' קכ"ז בדין דבש וביי"נ כבר פסק בסי' קל"ד ס"ב דאסור בשתיה בכל שהוא באופן שבמקום שנהגו למרן באיסור והיתר בנידד"ד אסור בשתיה ע"ש ובסי' ל"ג שלאחריו בדין חבית מלאה חרצנים וזגים להוציא מהן שכר ומכובד האבנים שמשימים עליהם צף המשקה ונטף לארץ ובא כותי א' ותחב בה קיתון ומלא מהיין ושפך לחבית אחרת שיש בה חרצנים וזגים ופסק ששניהן מותרות אפי' לשתיה הראשונה ממ"ש מרן בסי' קכ"ד ס"ז בשם הרמב"ם בדין כותי שנגע ביין שלא בכונה או שטפח ע"ג החבית וכו' ובנידד"ד דהיה עוסק בהצלת יין שלא ישפך חשיב שלא בכוונה והחבית שנייה ג"כ מותרת משום שנתבטל הקיתון בחבית בס' ואף אי ליכא ס' ביין שבחבית מ"מ החרצנים וזגים מצטרפין לס' וכמ"ש הטור סי' קכ"ג ואחר שכתב כל מ"ש בשם רבו מהרי"ד שוב נדפס ס' ב"ד ובי"ד סי' א' הביא תשובתו באורך ע"ש ולהרב תורת חסד סי' י"ד ט"ו וט"ז ולהרב בארות מים סימן ב' שדעתו נוטה להתיר בשתיה הנשאר בכלי שעירו ממנו בכוס שלא הודח ועיין להרב מים רבים סימן כ"ט שאחר שפסק מתחלה גם הוא להקל בנידון של מעלה אם יש ביין הנשאר בכלי לבטל מה שבכוס בס' ועיין בלבוש סימן קל"ב ס"ב שוב כתב שאח"כ ראה בכה"ג הגה"ט אות י"א שהביא הרדב"ז בנדפסות סימן צ' שפסק לאיסור ואע"פ שלא היה בידו ס' רדב"ז לראות ראיותיו מ"מ לדידיה חזי שלא החמיר רק במקום שקבלו פסקי הרמב"ם אך במקום אחר יש לסמוך על הפוסקים דס"ל דס"י בטל בס'. ועיג"כ להרב זכרון יוסף סי' ה' ו' בדין יין שנדרך בגת לאחר שהובא היין הצלול דרך

נקב הצינור פקקוהו ועלה עובד כוכבים א' ותיקן התפוח על מכונה והניח עליה הנסרים והקורות לעצור הענבים שבגת בסיוע ישראל ונטלו כמה פעמים בידם מהחרצנים וזגים שבגת ליתנן בתפוח לצורך דריכה וכן אחר כלות דריכה ראשונה יבאו עליה בקרדומות לבקוע הענבים שבגת שלא נדרכו היטב לצורך דריכה ב' וכן עושים בין דריכה לדריכה ותשו' מעלת השואל בצדה להקל אפילו לשתיה ואח"כ באה תשו' הרב המחבר המסכים להתיר שתייתו ע"ש: ג קשואים שכובשים במים שקורין אותו קולי"ש אי"ן טרוש"י הכל תלוי לפי מנהג המקום אם נוהגים לערב חומץ במים או מי בוסר להקהותם יש לחוש ואם אין מנהגם לערב החומץ בהם או מי בוסר מותר ואפשר ג"כ להתיר בהמ"ר משום דאף אם נותנין בהן חומץ מעט הוא ומין בשא"מ בטל בס' כדאי' בסי' קל"ד (בעי חיי סי' קס"ט):

ד מעשה היה בימי קדם שנכנס עובד כוכבים אחד בחצר ישראל ונכנס להמרתף ותיכף הלכו אחריו וראו בידו אחד מכסויי חביות של צמוקים השרויים לשכר ויש ג"כ במרתף כד קטן של יין ומכוסה בדף א' של עץ ואבן עליו שנשאר כמו שהיה והביא ב' תשובות לריב"ש ורשב"ץ הביאם מרן סי' קכ"ח ומ"ש הרש"ך ורט"ז ומ"ש רלנ"ח סי' מ"א שהביא רט"ז סימן קכ"ג סקי"ג ומ"ש מור"ם שם סי"א ומרן א"ח סי' ר"ב סי"א ומכלם העלה דהמכוסים מותרין בודאי אף בשתיה ואף למגולים יש מקום לצדד בס"ס כיון שהמים וצמוקין מעורבין אם נאסר במגע עובד כוכבים אך לא מלאו לבו להקל בחבית שנשארה מגולה (ועיגב"ל הגהת אות א') (ב"ד של שלמה סימן ו'). ה נדחה קרא לה טעמא דטעים הרח"ם הלוי לזכות שותי שכר של עובדי כוכבים של תותים אע"פ שמניחין אותו בכלים בלועים משמרי יין דאף לאוסר אותן הכלים אינו רק בכדי נטילה והרי יש במה שבכלי ס' נגד זה דליתא דאף להחמיר לפי האמת וכמ"ש הטור בשם מהר"ם בסי' קי"ד שלא היה ביד המתירין וכ"ש באיסור ס"י דרבנן דראוי להקל מ"מ אין ראייתו ראיה דלא מצינו קולא זו רק בשאינו אוסר רק כ"ק לא כאוסר כדי נט"מ כניד"ד ואין לערער על המקילין משום דלא שייך התם דסתם כלי עובדי כוכבים אינה ב"י דכבר כתבו הרא"ש והר"ן והריב"ש דלא אמרינן הכי רק בדבר של תבשיל שעינינו רואות שמתקלקל אחר יום שלם לא ביין דמשביח וה"ה שכר ואין זה ערעור שכבר כתב הרב תה"ד סימן ר"א דדווקא ביין משביח ולא בשכר אך מטעם אחר תפס עליו דממ"ש השואל הוכיח דהשכר ההוא היה העובד כוכבים עושה למכור גם לישראל ושאם הדבר כן אין להתיר לשתותו וכמ"ש הריב"ש סימן תנ"ז ד"ה אף על פי וכו' (תורת חסד סימן י"ז):

ו הביא תשובת הרב חיים וולטירא להתיר הגארופיל"ו שכפי הנשמע מזלפים המוכרים אותם בס"י ולמד ההיתר מכרכום שהביא מרן סימן קי"ד ס"ב והרב בן המחבר השיב שיש לחלק בין השלמים להתיר ובשחוקים לאסור כאשר חלקו בכרכום וחזר הרח"ו וביאר דגם הוא נתכוין להתיר דווקא השלמים ולא הכתושים דבהן אפשר שיהיה היין נטל"ש ושכן למד מהרב רבו מהר"י פיאמיטה לאסור בכתושים. והרב בן המחבר הוסיף שנית ידו שלפי שלא פירש דבריו וסתם דבריו על כן בא לחלק ביניהן באופן דלכ"ע השלמים מותרין והכתושים כדין כרכום המחמיר שם יחמיר כאן והמיקל שם יקל ג"כ כאן (שמש צדקה סי' ס"ג):

הד"ט וראיתי למהר"ם פרווינצאלי בתשובות כ"י סי' קל"ו דהתיר זרע גד שמזלפין ביין ועושים קונפיט"י לפי שבעשייתן היין כלה והולך וכמ"ש מרן ע"ש ונלענ"ד דלא דמי הא לגארופול"י הנז' דאפשר דאף המתיר בזה יודה בזה והמחמיר ג"כ בזה יקל בזה ועיין להרב מים ראשונים דף ס"ה ע"ב שנתן טעמים להתיר האבק בלע"ז טאבאק"ו שמביאים מעיר קורפ"ו ופאטרא"ס שא"ל שמשימין בתוכו יין כדי שיהיה חזק דריחא לאו מילתא הוא ודהוי שלא כדרך הנאתו והוא ג"כ רפואה להריק מותרי המוח ועיג"כ להרב דב"ש סימן ס"א על הקרימו"ר די טאטאר"ו ולהרב מחנה אפרים בלקוטיו דף כ"ד ולהרב בני יעקב סי' ב' ובהלק"ט ח"א סימן ל"ה וה"ה בניד"ד אם לא שהתירו לחזנים מטעם זה לשתותו ביוה"כ ע"ש. ועיין בחיבורי הקצר הלז ח"א סימן ח"י אות ע"א ובסימן כ"ט אות ל"ג:

ז הורה הוא ובית דינו לאסור למי שעשה מים שרופים מיין כשר בכלי עובד כוכבים העושים בהם תדיר מים שרופים שלהם בלי הגעלת כליהם רק בשטיפה והדחה וכסברת הרב פרח מ"א וזולתו (פחד יצחק אות כ' (שלא נדפס עדיין) ערך כלים של יין):

הד"ט ועיין להרב שב יעקב סימן ל"ג שהתיר במקום הפסד מרובה בנעשה בדוד של נחושת שעשו בו מקדם מס"י בלי הכשר והוא נשרף משמרי יין שגם להיות משמרי יין הוי סניף להתיר אך ביין שרוף שלהם לא ניתן להאמר מרוב פשיטותו דאסור כיון עצמו דהאיסור שבו היכן הלך ול"ד לטארטאר"ו של עובדי כוכבים שהמנהג להקל וכמש"ל אות ו' בשם הרב דב"ש דשאני (וכמעט גם הטארט"ר היה ראוי לאסור) ועיין בתשב"ץ ח"ג סי' רצ"א תוכחת מגולה למתיר לשתות יין שרף שלהם ועיג"כ להרב אמונת חכמים בסוף ספרו תשובה גמורה בשם הרב אביו לאסור היין שרף שלהם ועיג"כ לרדב"ז סי' רצ"ט ולהריב"ש סי' רצ"ט ולהרב פמ"א הנז' ח"א סי' נ"ו וח"ב סי' י"ג י"ד וצ"צ סי. אבל ביין שרף שלנו שנעשה בכלי כשר אין לאסור במגע עובד כוכבים וכמ"ש הרב שבות

יעקב ח"א סי' ב' ודלא כהרב הלק"ט ח"א סימן י' ע"ש ועיין להרב מראית העין בליקוטיו סי' א' בדין עיר א' שהטיל המלך על ישראלים מוכרי היין ושכר חביות גדולות של שכר ששבו ובזזו עבדיו מספינות של ערי אדום שיש מי שהורה להתיר השכר היינו האגוו"א הארדינט"ו על ידי צירוף אחר צירוף וסמך המתיר את ידו להוראת הרב אדמת קודש ח"ב סימן י"ג ע"ש והרב המחבר דחה הוראתו בב' ידים ושאין לסמוך עליו בזה דמה דמות נערוך להזעת גופו דמים שאובים דפ"ב דמכשירין לניד"ד דיין שרף כחו וריחו ממש של יין וכמ"ש הרב מור וקציעה בא"ח סימן ר"ב ואם יצרפנו עוד צירוף אחר צירוף הוא האיסור עצמו ומשביחו יותר ולא פקע איסוריה ואגב נשא ונתן בתשובת הרב עדות ביהוסף למהר"י ן' סאמון סי' י' דמייתי מהראנ"ח ומרן בא"ח שם סי' ר"ב ושנעלם ממנו דמרן כ"מ פי"ז דמ"א והרדב"ז ח"א סימן קפ"ד פליגי אמהרלנ"ח ושכבר הרב כנה"ג הגה"ט אות ל"ה בסי' קכ"ג הביא דברי מרן ורדב"ז ע"ש ועיגכ"ל סי' ט"ו בהגהת אות ב': וכעת ראיתי כן תמהתי בבואי לקריאת ספר משמרות כהונה שכתב באות ז' ערך זיעה בעלמא בההיא דפסחים דכ"ד ע"ב דמשם ראיה גמורה להתיר יין שרוף מסתם יינם ע"ש וכל מעיין ישפוט בצדק דאין דעתו הרמה מכרעת למשרי לן עורבא ועיג"כ בתוס' שם ד"ה אלא הכא וכו' ע"ש מלבד דמלקות לחוד ואיסורא לחוד אי יהבינן ליה נמי כל שיטתיה וק"ל ועיין להרב מור וקציעה הנז' חילוק שיש בו אימרא יאי בין יין מבושל לזיעה העולה ע"י האש שדינה כעצם המאכל כנודע מתשובת הריב"ש שהזכרתי לעיל ע"ש שיערב לך לדחות מעיקרא ראיית הדמ"כ הנז' מפסחים וק"ל ח מסיק להתיר יינות בני כפרים דדרכם בבוא היין מערין הכל בחבית גדולה שאינה משומרת ליין כשר בלבד רק גם לס"י ומניחין שם היין עד שישקטו השמרים ואח"כ מערין אותו בחבית משומרת אך בחביות קטנות שמשתמשים בהם סת"י אין להתיר לפי שבנקל אפשר למצוא אחרים (שער נפתלי סי' ד') הד"ט ועיין להרב בית יהודה ח"ב סי' ע"ז בדין חבית של עץ של עובד כוכבים שעושים בה סת"י שלא הודחה ששמו בה צמוקים ותאנים להוציא מהן שכר שאחר שצדד להקל ולאסור והביא ההיא דסי' קל"ו ומור"ם סי' קכ"ג ורלב"ח בדין ברכת בפה"ג ומ"ש ג"כ מרן בא"ח סי' ר"ב סוף דינא דמצא בניד"ד פתח להתיר מפ' בתרא דעבודת כוכבים דחמרא עתיקא בענבי לכ"ע בנ"ט וכו' ולרבה בתר שמא אזלינן וכ"פ מרן בסימן קל"ד ס"ח דאפי' לדעת הרש"ך סי' צ"ח והסכמת הפר"ח דלא קי"ל כמור"ם אלא דאזלינן בתר טעמא מ"מ ה"ד בשאר איסורין אך בניד"ד לא עדיפי מי שריית צמוקים מצמוקים עצמן וצמוקים דינן כענבים והו"ל יין עם ענבים דלכ"ע אינו אוסר אלא בנ"ט והכא לא בעינן אלא ס' נגד קליפת הכלי כגת של ענבים שדרך בה כדאי' בסי' קל"ז

ס"ב דהו"ל מין בשא"מ ועיג"כ להרב בית יהודה סי' ט"ל שהתיר בפשיטות בדין עובד כוכבים שעירה מים לחבית שהיו בה צמוקין שרוים להוציא מהן שכר. ט צלוחית של יין שעל גבי שמן זית אם נגע העובד כוכבים בשמן יש לאסור (וע"ל סימן ט"ז אות י"ד) ודלא מהרב הלק"ט ח"א סי' י' דמתיר אבל אם נתערב ממש היין בשמן אין בו משום ניסוך וה"ה אם נגע ע"י נצוק בלבד דמותר (שבות יעקב ח"א סי' ס"ב):

הד"ט ועיין להרב בני יעקב סימן ה' דפסק בפשיטות דלא אמרי' נצוק חבור רק יין ביין ולא בשאר משקין ויין ועי"כ נפשט מאי דבעו מיניה אם עירו שמן מצלוחית תוך כלי של חומץ של עובדי כוכבים דאין שום שמץ איסור ע"ש ועיין להרב נודע ביהודה סי' ט"ל בדין עובד כוכבים שמשך יין מחבית ע"י מניקת ומלא בה כמה חביות שהתיר להלכה בניד"ד אפילו בשתיה ועיין להרב תורת חסד סי' י"ד בדין יין שהיו מריקין מחבית לקנקן ונגע העובד כוכבים בקילוח שהיין שבחבית מותר ואף למחמיר יש להקל אם יש מים בחבית לבטל הקילוח הפליא על מרן ז"ל סי' קל"ח דפסק דגת שדרך בה עובד כוכבים כשבא ישראל לנגבה מכבד כדרכו ואין מחייבין אותו ללקוט חרצנים וזגים ותימא הוא לשיטתיה דבסימן קכ"ג וקל"ד ס"ב דסבירא ליה דס"י אסור בהנאה ואוסר במשהו איך יתיר בחרצנים (חקרי לב סימן ר"ג): הד"ט ועיין להרמ"ז סי' מ"ט דאוסר חבית שיש בה חרצנים שהוציאן העובד כוכבים משם וכהרשב"א שלא כאחד חכם שלא היה מצריך לחבית הכשר דא"א שתהיה הבור חביבה ומימיה שנואים גם הרב זרע אמת בח"ב סימן מ"ב הצריך לפחות מילוי ועירוי וע"ע לו בסי' מ"א בענין איסור הנאה בזה"ז בס"י דס"ל דאף בזה"ז אין להתיר בהנאה רק בהפמ"ר הגם שקצת מקילין אפילו לכתחלה ואין כח בידינו למחות משום דלרשב"ם ודעמיה מותר אף לכתחלה מ"מ הירא את דבר ה' לא יסמוך על זה בהפמ"ו ועיג"כ להרב אמונת שמואל סי' ט"ז דבזה"ז אין עד אחד נאמן לאסור בי"נ רק להתיר ועוד לו שם טעמים אחרים להתיר בניד"ד ע"ש (וע"ל אות י"ד) יא נשאל מאחד חכם בענין עיסת גורי"ק שאומרים ששאור שלה לא יחמץ מעולם רק ע"י כזית שאור של עובדי כוכבים שעושין הגורי"ק ואותו שאור נילוש במים מכלי קטן של חרס שתחלת הכלי למלאותו שכר ומשימין אותו בתנור עד שיבלע כל השכר ואח"כ בכל פעם משימים המים בו ומחממין אותו ובמים ההם עושין השאור ובלא"ה לא יבא לעולם לידי חמוץ ואומנים ישראלים אינם יודעים לעשותו וצריכים הם בכל יום ליקח שאור מהן לחמץ עיסתן ואחד השואל ואחד הנשאל האריכו בכמה פרטים השייכים לענין ושאינן שייכים ג"כ להתלמד מהן למקום אחר ובכללן אתה מונה אי שייך לניד"ד ענין איסור העולה לאיבוד ואם מידי דמכשיר מאכל בטל בס' ואם שכר יין נטל"פ בכל משקין ואם

איסור מעמיד שלישי שנטל"פ אסור ואם מחמץ ומעמיד שהולידו טעם חדש חשיב טעם גמור ואסור ודין פגום ולבסוף השביח ולהיפך והאריכו ג"כ בדין זוז"ג ואם בכל מין שבח זוז"ג שייך ודברו ג"כ בדין המלח שנעשה ע"י דם וביאר דברי הרמ"ע בתשו' סי' כ"ז ואם מידי דחשיב דיעבד יתחשב לכתחלה אם נעשה על ידי עובד כוכבים ואם היסק האש חשוב גורם היתר ואי בעינן שיהיו ב' הגורמים שוים שקולים ואם דברים חמוצים ושמרי יין לחים מחמיצים ואם המים בעיסה חשיב גורם היתר ואם שאור איסור וחמץ נוקשה דהיתר חשיב זו וזו גורם ואם מחמץ אוסר כ"ש גם בשא"מ ואם ע"י שיקח שאור מהעובד כוכבים ירבה העובד כוכבים לעשות שאור הוי כא"ל לעשותו ואם הלכו באיסור של עובד עוכבים אחר נ"ט ואם אסרו בשל עובד כוכבים אפי' בנטל"פ ואם חרס הדרייני נוהג בזמננו בעיר אינדירנ"י שמשם באה השאלה הנז' הן הן פרטי הענינים ויותר מהמה שנשאו ונתנו בניד"ד וסוף דבר כתב הרב המחבר וז"ל ומיהו אע"פ שכתבנו צדדי ההיתר לקיים המנהג שנתפשט לא יבצר מכמה פקפוקים על היתר זה ולא זו הדרך לצאת ידי שמים כיון שאפשר לתקן כתיקון הרבנים נ"ע היינו ללוש עיסה וממנה אחרת עד ג"פ דכבר כלה האיסור ולפחות ללוש עיסה משאור שלקחו וממנה אחרת ויחמיצו בשניה דלדעתו הרמה יש פנים להתיר גם בשניה אלא דממ"ש הרב"י נראה דעד רביעית אין לה תקנה ועיין בדין ייגורט"י של עובד כוכבים להתיר בשני וה"ה הכא (שם מסי' קע"ד עד ס"ס קצ"ב): הד"ט וע"ע לו בסי' ר"ד ה' י' י"ג י"ד ט"ו בענין זוז"ג וע"ל סי' י"ב אות ז' ולהר"ם פרווינצאלי בשו"ת כ"י סי' קל"ו שכתב דאף הנזהרים מסתם יינם יכולים להקל בריקוט"א עשויה בחומץ ס"י ועיין גם כן להריט"ץ סימן פ"א שהורה להתיר להקפיא מחלב חומץ של עובד כוכבים ושאין בו שום חשש איסור עש"ד:

יב יין כשר שהושם בכלי עץ של סת"י שלא הוכשר כראוי מותר בשתיה שאין לך כלי שאין במילואו יותר מס' נגד קליפת הכלי ובניד"ד דנעשה המילוי ועירוי ב"פ מעל"ע ופעם ג' ח"י שעות בלבד איכא ס"ס שמא סת"י ביין כשר מתבטל בס' ושמא כלי עץ סגי בשכשוך והכא איכא שכשוכים רבים (כרם שלמה סי' ח"י):

הד"ט ועיין להרב שביתת י"ט ריש חי"ד שהקיל בדיעבד ומשום הפסד מרובה בדין חביות של עובד כוכבים המונחים בספינתם להשכירם להביא בהם יין מחוץ לעיר ונשתמשו בהם ישראלים בלי הכשר ומלוי ג"פ רק מלאום מים והריקום אחר ד' ימים ואח"כ שמו תוכן יין ונשתהה כך כמו ד' ימים ועשה ג"כ סניף לקולא לפי שהחביות דניד"ד היו מבעלי הספינות דמה שממלאין אותם משל עובדי כוכבים או ישראלים אינו רק לפי שעה להביא ממקום למקום ע"ש:

יג ראה באכסניא שלו שלא היה נזהר ממגע עובד כוכבים ביינו וטעמא טעים לפי שבעת הבציר היה מבשל יורה א' גדולה של יין ושופכה בחבית ואח"כ משים בה יורה אחרת של יין חי והו"ל ככולו מבושל ושכן התיר לו מורה א' והרב המחבר השיב דליתא להא עד שיהיה החי בטל בששים במבושל ושכן ראה אחר כך שפסק רש"ך בחלק ג' סימן פ"ה ובכה"ג (דבר משה חלק א' סימן י"ז) הד"ט ועיין בתשב"ץ ח"א סי' כ"ט שכתב דקשה הדבר לשמוע שבמעט יין מבושל לא יהיה עוד בו איסור נסוך דדוקא בתבשיל הקילו אם יש בו מעט יין אבל יין ביין יש מגדולים הסוברים דבעינן רוב יין מבושל ועיין להרב ככר לאדן דף קס"ב ע"א דמה שאמרו דיין מבושל אין בו משום נסוך אין זה בבישול דעלמא רק בבישול רב עד שטעמו משתנה לטעם דבש ע"ש ועיג"כ להכנה"ג הנז' בבעי חיי שלו סי' קע"א מה שהשיב כהלכה בדין יין שעושין בקאשטיליא שבעת הבציר אחר שדרך ישראל בגת של עובדי כוכבים משליכין בו עפר לבן ידוע שעה אחת יותר ויזדכך התירוש במהרה ויעמוד במתיקותו ימים עד שיתבשל ויעשו ממנו דבש שקורין ארופ"י ונוהגין שאחר השלכת העפר בתירוש למוסרו לעובד כוכבים שמטפל בתירוש לבשלו ואומרים שאין עוד שם יין עליו כיון ששמו בו העפר הנזכר והיה הדבר רע בעיני החכם השואל והוכיח לאיסור והסכים עמו הרב המחבר למנעם ממנהגם הרע ושאם יאמרו להכות על קדקדם ועיג"כ להרב שביתת י"ט סימן ב' שהמבשלים יין לבן בעת הבציר כדי שיעשה כדבש ושוב מערבים מעט ממנו בכל חבית וחבית לא סגי לסלק ממנו איסור מגע עובד כוכבים (ועיין בתשב"ץ ח"א סי' פ"ח) ושגם הוראת גאוני מערב שהביא הרמב"ם בפי"א מהל' מ"א אינו רק בדבש ולא ביין מבושל והסכים עמו מהר"ן גבאי ע"ש ועיג"כ למרן באבקת רוכל שלו סי' ס"ז דהתיר חביות יין הבאות מקנדי"א ע"י עובד כוכבים בחותם ת"ח בפי החבית אך בכל חבית יש נקב קטן כדי להוציא הרוח שלא יבקע לפי שידוע שביינות קנדי"א משימים מהם דבש בין הגיתות ושוב אין בו משום מגע עובד כוכבים ושהדבר פשוט להתיר ע"ש. ועיין להרב בית לחם יהודה בשו"ת לסי' קל"ג דהביא דעת הרב צ"ץ סי' ע"ד וחוות יאיר סי' קי"ד דמחמירים במגע עובד כוכבים ביין שנותנים בתוכו לענה שקורין וירמו"ט ושהרב שבות יעקב האריך לדחות ראיותיהם והביא מ"ש הכנה"ג דמיקל והוא מסיק לחלק בין חבית דהוי הפמ"ר להקל לקנקן שהוא הפמ"ו להחמיר וכסברת מור"ם סי' קכ"ו ס"ב ע"ש:

יד עובד כוכבים הממונה על המדות נכנס למרתף ומדד איזה חביות יין כשר בקנה המדה ולא נגע ממש היין בידו שלא היו החביות מלאות לגמרי יש להקל בזה"ז אפי' בשתיה כיון שלא נגע בכוונה ובדבר אחר וכדעת הרלנ"ח סי' מ"א (ועיין להרב ערך לחם

סי' קכ"ג ורט"ז ורש"ך וכנה"ג הגה"ט והגב"י אות ט' (מים רבים סי' כ"ח). הד"ט ועיין גם כן להריב"ל דמתיר בדיעבד אם כותי שם קנה בחבית למדוד ושלכתחלה יש להשתדל להעשות המדידה ע"י ישראל ועיגכ"ל אות ב' ולקמן אות כ' טו הוכיח להקל בדין קצת אנשים שעשו יין בגיגית של עובד כוכבים אחר שעברו עליו יב"ח והגיגית היתה בביתו של עובד כוכבים ואירעו המועדים בינתים וחתמו פיה באדרת א' קשורה וחתומה וכן חתמו פי הברזא ובאו לביתם ואף שבנקל יוכלו העובדי כוכבים להוציא יין מבין הנסרים ולא ירגישו כלל כיון דלר"י ב"י שהביאו התוס' והרא"ש והטור ומרן פסק כמותו בר"ס ק"ל אע"ג דפליגי עליה בעל התרומה וסמ"ג ורש"י ג"כ כתב דאין להטריח כ"כ כמ"ש בשמו הגהת אור זרוע מ"מ בגיגית הנז' שהאדם יכנס בתוכו להוציא הזגין וחרצנים בנר דלוק ואם יש שם שום נקב יראה נראה דהעובד כוכבים מירתת וגם מטעמים אחרים יש להקל בנידו"ד ע"כ תוכן השאלה ותשובת א' מתלמידיו מהר"א והרב המחבר הסכים להורות להקל (מגן גבורים סי' הד"ט ועיג"כ לקמן סי' ט"ז אות ט"ו ולהרב יכין ובועז ח"א סי' קי"ט וק"כ בדין חבית של עץ מלאה יין כשר שהביא עובד כוכבים בספינה מעיר לעיר ובידו כתב יהודי המודיע שהחבית מלאה יין כשר ושיהודים חתמו על פיה ב' חותמות ומצאו החותמות כשורה וכענין שבא בכתב רק שהכתב לא נתקיים ואין מכיר מי כתבו והאריך קצת ולדעתו ז"ל לא מהני בחבית של עץ ב' חותמות לפי שבנקל יכול לנקוב בין נסר לנסר ע"ש ובדין הגיגית של הרמ"ג הנז' לא זכיתי להבין מ"ש מהר"מ הנז' שכיון שיכנס בנר דלוק אם יש שם נקב יראה וכי אחר שנקב והוציא מה שרצה לא יחזור לסתום את הנקב ויניחנו פתוח כדי שילך לאיבוד כל היין וא"כ מה יעלה ויוריד שיכנס לתוכו ישראל בנר דלוק:

טז ספינה הבאה ממדינת הים של עובדי כוכבים טעונה יין ובאמצע הדרך יצא הסוחר חוץ לספינה למקום רחוק אם הודיעם שהוא מפליג נאסר היין ואם לאו הסכים מהר"ן גבאי להתיר (שביתת י"ט סי' ב' ג' וד'): יז דחה הוראת א' חכם בדין נודות של עובדי כוכבים ישנים וזפותים להכשירם במים ומלח שבודאי צריכים עירוי ג"י או ציר ומורייס יום א' אבל מים ומלח לא סגי כי לא נתברר לקצת מהחכמים ואולי לרובם טעם המלח ואפי' למאן ראוי לשים מלח שיעור שכתב הרמ"ה במי מלח דשבת שיהיו מלוחים יותר ממי הים כדעת רבי ישעיה והביא מתני' דעבודת כוכבים בפ' א"מ ופירש"י והרא"ש בתשובה ומהריק"ו בענין שהיית הציר ומורייס להכשירן והביא ג"כ סברת הרשב"א דאין למדין מציר ומורייס לשאר משקין (זקן אהרן סי' מ"ב):

יח עבדים ושפחות עובדי כוכבים שבבתי יהודים שהיהודי מאיים עליהם שלא ישתו ולא יגעו ביינו ושאם ישתו או יגעו נתפסים כגנב אין לחוש כ"כ כשישראל יוצא ונכנס וכמבואר בעבודת כוכבים ומרדכי פ' ר"י משם ראב"ן וכן מנהג פשוט (שם סי' קכ"ד):

יט יין שנעשה בהכשר ע"י ישראל וחזר בחזקת כותי ונשתמש בו עד כלות היין די להכשיר הכלי בהדחה בעלמא דאין כאן רק מגע כותי שאינו אוסר אלא בשתיה (יכין ובועז ח"ב סי' כ"ט):

כ כלי מלא יין מונח על דף א' ותחתיו יש ג"כ כלי אחר מלא יין ועובד כוכבים א' היה הולך בבית ובלכתו דרך בראש הדף הא' ונתנדנד כלי עליון ונשפך היין תוך הכלי התחתון חמרא שרי דלא אסרו מגע עובד כוכבים שלא בכוונה רק כשנוגע ביין ע"י ד"א אבל כאן לא נגע כלל אפי' ע"י ד"א רק נתנדנד היין מכח כחו ואע"ג דכח כחו ככחו כמ"ש התוס' פר"י גבי מעברתא זיירא ע"ש ואפי' זרק בידו אבן לתוך היין מותר אפי' בשתיה וכדעת הרא"ש דלא כרמב"ן והרי"ף דאסרי כמ"ש הר"ן (ועי"ל אות י"ד) (אבקת רוכל סי' ס"ב):

כא שמע מגדול אחד שראה תשובת כ"י ממהר"ש נאוואי בדין ענבים כתושים שמביאים בתירוש בנא אמון בחביות ומוכס ישראל לוקח מנת חלקו מהם ונותנם לעובד כוכבים מכירו דהתיר דאיכא מ"ד דמותר בהנאה בכותים והוסיף הרב מדיליה שמצא להריק"ש בהגהותיו סי' קי"ד דין ט' שהקיל דוקא כל שלא ראה שהמשיך ובעובד כוכבים אפי' בסתם אסור (חיים שאל ח"א סי' ע"ד אות ל"ח):

כב התיר לישראל למכור יינו אפי' לעובד כוכבים שאינו כותי אע"פ שמנסכו ואם קנאו העובד כוכבים קודם שנתנסך אחר פסיקת דמים במשיכה או הגבהה או הכנסה לחצרו או שכר מקומו בחצר ישראל רשאי הישראל ליטול אח"כ דמיו ואפי' א"ל המתן לי עד שאמכור והביא לך שיוויו כל שאפשר לנוגשו מותר וכדעת הרשב"א ואפי' עשאו אפותיקי וכדעת הרמב"ן רק ישתעבד לו כל נכסיו ולא יזכיר שהיין בלבד משעבד לחוב זה (תשב"ץ ח"א סימן י"ד):

כג ישראל שאמר לעובד כוכבים לילך ליקח לו במעותיו ענבים מהכרם לעשות יין ולא נתן לו ישראל רק מקצת דמים והלך העובד כוכבים ולקחם והביאם במרתפו ועשה ישראל היין בטהרה והניחן ברשות העובד כוכבים במפתח וחותם לא דמי למטהר יינו של עובד כוכבים דלא סגי במפתח וחותם ונשא ונתן בתשובה להר"ן סי' מ"ד והעלה דבניד"ד אף דמקצת דמים אינו ככולו מ"מ יש להתיר ע"ש (קרית מלך רב סי' י"ד):

סימן יד

דיני דברים האסורים משום סכנה אות א קירב הרחוקים דלכאורה סתרי אהדדי בענין תענית דבנדרים אמרו דנקרא חוטא ואלו בברכות אמרו גדול היושב בתענית וכו' וכן כמה חסידים ואנשי מעשה מתענים וע"ש איזה אופנים ומ"מ הדרך הממוצע הוא הנכון ולא לסגף עצמו יותר מדאי ועל זה אמר החכם פלס מעגל רגליך וכו' (הרדב"ז ח"ג ד"פ סי' ת"ח):

הד"ט ועיין להרב פחד יצחק אות ת' (בלתי נדפס עדיין) ערך תענית ד' ולהרב מים רבים חי"ד סי' מ"ח ולרדב"ז הנז' שם סי' י"ח ולהרב שבות יעקב ח"ב סי' קי"א ולהרב פר"ח במים חיים ולהרב זרע אמת ח"א סי' פ"ט וזולתם הזכרתים בח"א סי' כ"ט אות ל"ה ועיג"כ לקמן סי' ל"ה אות כ"ט: ב טבא דאבא ודברא להוכיח בראיות דכל מה שאסור משום סכנה אין להתיר לצורך מצוה ולכן הבא לנתוץ תנור וכירים לתקן החדר לבית תלמוד אסור ואין ללמוד להיפך ממ"ש מרן בא"ח סי' תנ"ה בשם מהר"י החסיד בפסח שחל להיות בא' בשבת דנפלה התקופה בליל שלפניו ולשו במים שאובים דכתב דאין להקפיד משום דשומר מצוה לי"ד דאין מכאן ראיה דלצורך מצוה אין לחוש לסכנה דהא ר"י גופיה צוה שלא לתת לסנדק א' ב' ילדים ולא לעשות נשואין נשואין לב' בנים יחד ואי איתא למה לא יקדים נשואי בנו השני לקיים המצוה ואף דבההיא דסנדק לא פי' ר"י אם הילד או הסנדק בסכנה ואי קאי אילד לא שייך שומר מצוה וגו' מ"מ מההיא דנשואין קשה ועוד מה שצוה שלא לישא בת אחותו דבר תימא הוא דודאי לא יכחיש ממ"ש בש"ס הנושא את בת אחותו וכו' ואסמכוה אקרא דמבשרך לא תתעלם אם לא שנאמר שיש בה סכנה להר"י ושיש לחוש אף במקום מצוה ותקופה שאני דכיון דכבר נשאבו לשם מצוה וחלה עליו הקדושה סימן לדבר לא יבא אל מקדש ה' כהן וטמא ובנתיצת תנור וכירים אין משום מצוה כדאי לדחות הסכנה עוד הביא ראיה ממ"ק דף כ"ח ע"א דר"א הוה אכיל תרומה ואיתחזי ליה מלה"מ וכו' וע"ש למהר"י ן' חביב ועוד אין ללמוד ממים שלנו הנזכר ממ"ש רט"ז סי' קי"ז סק"ד דאין בתקופה סכנה רק להפחיד בני אדם ולכן אחר דשומר מליד"ר שוב הביא מ"ש הרב שמש צדקה בחי"ד סי' ל"ו בענין שפיכת המים. על מת בשבת מהמדרש שהבטיח הקב"ה שלא ללכלך מימיהם של ישראל בשבתות וי"ט (הזכרתיו לקמן סי' ל"ה אות מ"ג) ושמעת מיניה דאי לאו מחמת הבטחתו ית' הו"ל לשפכן אף לצורך מצוה דאל"כ תיפוק ליה שהוא ביום שכולו מצוה ואין לחוש ואף שנזהרין אפי' בשבת משום התקופה שאני תקופה שלהפחיד תקנו כנז' בשם רט"ז וכן יש להוכיח מההיא דפ' ע"פ דפריך אמתני' דלא יפחתו מד' כוסות וכו' ומיבמות דע"ב

ע"א דלא מהלינן ביומא דעיבא ודשותא ע"ש והדר דינא דאין לנתוש וכו' אפי' במקום מצוה ואף דהרב ב"ד בי"ד סי' נ"ו עשה בעצמו מעשה לנתוש וכו' לעשות בית תלמוד לבנו פוק חזי מאי דסליק ביה דהן בעון נפטר לב"ע עד לא מטא זימניה כאשר שמע מפי מגידי אמת ועיג"כ להרפ"ח סקי"ז דברים רבים מעניני סכנה ולהרב"ד הנז' בח"ב מהל' נזקי שכנים סי' צ"ה ועד אחרון הביא תשובת הרב תורת חסד במי ששידך בתו של לוי ובעת הזווג תבע לוי שאינו רוצה להשיאה משום שהיו ב' אחין נשואין ב' אחיות דאינן מצליחין לפי צוואת הר"י החסיד ופטרו מקנס ושבועה אף שקיום השבועה מצוה היא כיון שלוי הקפיד ומאן דקפיד וכו' (צרור הכסף סי' ו'):

הד"ט גם כי לענ"ד אחר הס"ר יש להשיב קצת על דבריו דכשם שאפשר לדחות הא דסנדק לב' ילדים דאי קאי לילד לא שייך לומר שומר מליד"ר כן יש לדחות נשואי ב' בנים ביחד כי לא פורש מי בסכנה האיש או האשה ואם היא בסכנה לא מיקרי שומר מליד"ר דהאשה אינה מצווה על פו"ר וכן אתה אומר בנושא בת אחותו דאם האשה בסכנה ליכא למילף מינה כיון שאינה מצווה ולעולם דבמצוה לא קפדינן אסכנה ומההיא דע"פ אינו הוכחה דאכתי הוי מצי תקוני ה' כוסות דאין ספק דאי תימא נמי בפשיטות דלא קפדינן במקום מצוה אסכנה מ"מ השכל גוזר דהיכא דמצינן לקיים המצוה בלי שום ספק סכנה אמאי לא נחוש ולעולם אימא לך דאם א"א בלא"ה דלמא לא קפדינן אסכנה גם מה שחילק בין מים שנשאבו לנתיצת תנור אינו מעלה ארוכה דאטו בייחד חדר א' לבית תלמוד ועביד ביה מידי דהזמנה ותיקון קצת לבית מדרשו לא תיחול קדושה עליה ואמאי לא נימא לא יבא אל מקדש ה' וגו' ולהתיר אח"כ נתיצת התנור ומ"מ חלילה לי לדחות דינו דין אמת ופשיטא לענ"ד דלית לן למיעבד פירוקא לסכנתא כארז"ל בעבודת כוכבים דף ל' אמנם הרב יעב"ץ הזכרתיו לטובה לקמן אות ח' התיר לקצוץ אילן מאכל לדבר מצוה ואפי' שלא ע"י עובד כוכבים ושאין לחוש לסכנה כשעושה לדבר מצוה ע"ש אבל ממ"ש הרז"א אין לענ"ד הוכחה אי ס"ל כהרב יעב"ץ או כהרב צרור הכסף וכמו שכתבתי ואני בעניי נלענ"ד דכל כי האי מלתא כל עוד שאתה מרבה ספקות וספקי ספקות אין בהן כדי שביעה להקל ובפרט לדקפיד דקפדי נמי בהדיה והוא פשוט:

ג רחיצת ידים בין אכילת בשר לדג דפסק מרן בסי' קט"ז ס"ג נראה דאין להחמיר רק בבשר בהמה ולא בבשר עוף ועוד כיון דברחיצה גופה מחלוקת היא בין מרן למור"ם דיינו להחמיר בבשר בהמה (בית יהודה סי' כ"ד). הד"ט ודוקא ברחיצה מחלוקת אבל לבשלן יחד יש לחוש ועיין להרב שבות יעקב ח"ב סי' ק"ד דהחליט לאיסור אף בשר עוף שנתערב בדגים דסתמא אמרינן האי בניתא דאיטוו בהדי בשרא ועוף ג"כ בכלל בשרא

דיקא נמי דאו"ה כלל י"ג פסק דדגים שנמלחו עם עופות אין לאסרם דאין סכנה במליחה וכ"כ בתורת חטאת כלל ה' דין ט"ו ורט"ז ורש"ך סי' ע' ומכלל דבבישול איכא אפי' בעוף אע"פ שנברא מרקק וברגליהם קשקשים כדגים ע"ש ולהרב באר שבע דף ק"א דדגים שנצלו בבשר בתנור אחד נפרדים זה מזה אסורים לאכול אפי' במלחא ע"ש:

ד מים הגלוים שנאסרו אם נתערבו במים או משקין המותרין נראה פשוט דלא מהני ביטול בס' בשאר איסורין רק כדי שתאבד בהן המרה (שם סי' נ"ה): הד"ט ועיין להרב שבות יעקב ח"ב סי' ס"ג דכתב דהגם דקי"ל דבזה"ז אין חוששים לנשיכת נחש ודלא מרש"ך סי' ז' ס"ק ו' כאשר העלה במנחת יעקב שלו כלל פ"ו מ"מ ה"ד בעוף המצוי ביישוב משא"כ אם אינו מצוי רק במקום רחוק ע"ש וע"ע להרב"י הנז' שם בסי' פ"ו בדין מים שאובים בחצר המת ולא נשפכו ושכחו ולשו בהם עיסה ונאפית ושוב הרגישו ובאו ושאלו מה דינה וכתב דנראה דחמירא סכנתא מאיסורא לפי טעמו של הרשב"ץ שמה"מ מטיל בהן טפת מרה כמ"ש הרש"ך בס"ס של"ט וכבר אשכחן להפר"ח ר"ס קט"ז ד"ה סוף דבר שאסר הפת שנילושה במים מגולים ועיין ברט"ז שם סק"ב ויש למכור אותו פרוסות ולא שלם כדין דסי' קי"ב ס"א ודאין בזה ביטול בס' ע"ש ויש להעיר לענ"ד אמאי לא מייתי לעיל ראיה לדבריו ממ"ש הפר"ח גופיה דאסר בהדיא הפת שנילושה במים מגולים ומהדר אפירוקא על הפר"ח בדין חתיכת בשר שנפלה ליורה של דגים דלפר"ח בטילה בס' ע"ש סי' קט"ז סק"ד דפר"ח גופיה נותן טעם לחלק בין זה לזה ע"ש ועי' בססק"א דהביא כל הדברים שיש בהם משום סכנה ועיג"כ להרב שבות יעקב ח"ב סי' ק"ד דכתב דאף דבמנחת יעקב שלו כלל ט"ו סקכ"ה הניח בעיון אם בשר בדגים בטל בס' מ"מ אחר ראותו מ"ש הפר"ח והרב חוות יאיר סי' ס"ד אין להחמיר כלל ע"ש ועיג"כ להרב"י הנז' בשבט יהודה שלו סי' של"ט ולהרב ב"ד סי' קס"א דאם בשלו במים ההן התבשיל אסור גם הרב ברכי יוסף סי' הנז' כתב דאין להם ביטול בס' ועיגכ"ל סי' ל"ה אות מ"ג ולעיל אות ב': ה נשא ונתן בדין דגים בחלב שהביא מרן סי' פ"ז ומ"ש עליו הרב ד"מ והרב ב"ש דף ק' שאלה ל"ה והפר"ח ושארית יהודה עוד הוסיף מדיליה וז"ל אני המחבר צעיר הרופאים כל ימי גדלתי וכו' ולא מצאתי סעד וסמך לדברי מרן ואף דאיכא סכנה גדולה לשותה חלב ממש ואח"כ דגים או בהפך אינו דומה לנט"י בין בשר לדגים מפני סכנת צרעת דהוא דבר התלוי במגע יחד בלי נט"י ביניהן והביא מ"ש א' מחכמיהם מאטיול"י המפרש דברי דיאוסקוריד"י שהחלב ייטב לגוף להוציאו מדדי הבהמה ברגע ממש לשתייתו ולשים בו מעט צוקאר"ו או דבש ולא ישתה ולא יאכל בדג או בדברים חמוצים שתייה גדולה ורבה וכן צריך לשתותו בתענית ואחר השתייה צריך לנוח ולא

לישן ולא לשתות יין אחריו ועוד כתב שהחלב ששמו בתוכו קיבה מחנק בפתע פתאום השותהו וכן אם נתערב דבר חמוץ וא"כ דברי הרופאים שהביא הרב שארית יהודה אין בהם ממש לקיים דברי הרב"י ואינם דומים לניד"ד כלל ומ"מ כיון שהדבר יצא מפי מרן מנע מתוך ביתו אכילת דגים עם גבינה וחמאה (פחד יצחק אות ב' ערך בשר דגים):

חד"ט ועיגכ"ל סי' י' אות כ"ג ולהרב כנה"ג ומטה יוסף ח"ב סי' ז' ועיין להרב בחיי פ' משפטים שאחר שנתן טעם לפי הפשט למניעת אכילת בב"ח כתב וכן דעת הרופאים בתערובת דג וגבינה שנתבשלו יחד שמוליד תכונה רעה וחולי הצרעת עכ"ל ואף דמדעת הרופאים נגע בו ולא מדעת חכמי ישראל וכמ"ש ג"כ הרב מור וקציעה ס"ס קע"ג אכתי קשה לדחות סברת הרופאים ושלא לחוש מיהא למפני הסכנה כדאמר מני"ר הרב פ"י הנז' דאף שבחכמת הרפואה לא מצא סעד לסברתם מ"מ לא יהיה אלא כדין חולה ביוה"כ שאם רופא א' אומר צריך וא' אומר א"צ מאכילין אותו דחיישי' לרופא להקל ועיין ג"כ לקמן אות ט' והוא ברור ועיג"כ להרב חינוך בית יהודה סי' ס"א שכתב בשם מהר"ם מקראקא דמקיים גירסת אסור לבשל דגים בחלב ושחקר אחר הרופאים ושאמרו דדוקא דגים המטוגנים בחלב יש בו סכנת חולי מפני קרירות הדגים והחלב:

ובדין בשר חיה בחלב אם אסור מן התורה ראיתי להרב מחב"ר סי' פ"ז אות ג' דמייתי בשם הרב שאול מאמשטרדם שהביא בספרו בפ' משפטים ראיה מההיא דילתא בפ' כל הבשר כל דאסר רחמנא וכו' הב לן בשרא בחלבא וכו' ואי איכא דבשר חיה שרי מה"ת שפיר שרא לן כוותיה דגדי בחלב והוא צבי שהוא חיה מותר מה"ת אף שאסור מדרבנן וכו' א"ו דבשר חיה אסור מ"ה. והרב המחבר הנז' דחה ראייתו ודאימור דלמא מעתה ילתא דחשבה דבשר חיה אסור מ"ה ור"נ לא חייש לה דשרי עש"ד. ואני בתומי תם אני לא אדע לצאת ולבא לכלל הקם ולא לכלל הפר מההיא דילתא דאשה חכמה הזאת שאלה בסתם בשרא בחלבא דאסר רחמנא ור"נ נמי תריץ יתיב בסתמא דטעמא דכחלא כבשר בחלב והוא ברור וידוע דטעם בשר בהמה אינו כטעם בשר חיה וכשאז"ל ע"פ וקח לי משם שני גדיי עזים וכמ"ש מהר"ש הנז' וכיון שכן יש מקום לשאלה דילתא אאת"ל דבשר חיה שרי ולכן לא השיב לה ר"נ הרי בשר גדי דטעמו כצבי דהניחא גדי מה תאמר בבשר שור וכבש אמנם בתשוב' הכחל כל המינין בכלל דבאיזה מין שיהיה טעם הכחל שלו שוה לטעם הבשר בחלב שבאותו המין וק"ל ו התיר הברכת אבעבועות היינו אינוק"ו לאציוני של ואיול"י ע"י רופא מומחה ולא חיישינן למיעוטא דמיעוטא שמתו ואף דדינא הכי מ"מ שב ואל תעשה עדיף וטוב לאשתמוטי שלא לומר בזה איסור או היתר ובירר ג"כ שם דברי התרומה שהביא מרן סימן ס"ח והוכיח ג"כ מיומא דף פ"ד

היתר הברכה אף אם אפשר דמיעוטא ימות וביאר ג"כ דחולי אבעבועות הנז' אינו תחת סוג דבר לחייב להוציא מן המקום כס' השל"ה שער אותיות אות דרך ארץ (זרע אמת סי' ל"ב):

ז עלה בדעתו הרחבה בהשקפה ראשונה להתיר פתיחת בטן האם שמתה להוציא הולד כיון דלענין פיקוח נפש חיישינן אפילו בכמה ספקות וא"כ בניד"ד אף אם יהיה ודאי בן ח' יש לנו לחוש להצילו בנפשו דדילמא הוא בן ז' ואישתהי עד ח' אך אחר עיונו הזך הדר אמר דלאו מילתא היא דכבר כתבו התוס' בב"ב דף קמ"ב דדוקא כשהולד נעקר לצאת דאין חיותו תלוי באם ואפשר דלא מיית אע"ג דמייתא האם קורעין בטנה ע"ש ובתשובת הרשב"א סימן פ"ז ובש"ס דערכין דף ז' ובפוסקים בא"ח סי' ש"ל אבל בלא"ה אסור ואף דמ"מ מידי ספק לא יצאנו שמא נעקר הלא יש כנגד זה דאין דוחין נפש האשה מפני נפש העובר דדילמא לא מתה לגמרי ואם נמתין עד שיצא הספק מלבנו אז גם עובר ודאי מת ושלדעתו נר"ו לזה כוון מור"ם שם בסי' ש"ל הנז' ס"ה והביא ג"כ תשובת הרב בית יעקב סי' נ"ט שהוכיח דהולכים בפ"נ אחר הרוב וא"כ בניד"ד נמי נימא דרוב נשים יולדות לט' וא"כ ודאי לא כלו חדשיו ואין חיוב להצילו ואמנם צ"ע הרבה בחילוף גרסאות בסוף יומא אם הולכים בפ"נ אחר הרוב וששוב ראה עינו עין כל להרב שבות יעקב ח"א סי' י"ג שהשיג על הרב בית יעקב הנז' והביא ג"כ תשובת הגאונים סי' רמ"ח ורדב"ז החדשות סי' תרצ"ה ושאין הפנאי מסכים עמו לעיין היטב בדבריו שהם קצת מגומגמים וסיפא דמלתא לעיין ברש"י בחולין דף נ"א ע"ב דיוצא דופן ר"ל ע"י סם ואז האם והעובר חיין וא"ל דהוציאו הולד אחר מיתתה דהולד מיית ברישא וכן מסיק התשב"ץ ח"א סי' ק"י אך י"ל דאיברא דעל הרוב הוא כן אבל משום פ"נ חיישינן למיעוטא וכ"כ מור"ם בתשובה סימן ט"ל ע"ש (שם סי' נ'):

ח אסר איסר אף אם אילן של עובד כוכבים בשדה ישראל ומתיר העובד כוכבים לישראל לקצצו כדי להרחיב בית ישראל או שהשכיר עובד כוכבים לישראל בית א' למשך עשר שנים ומתיר לו לקצוץ אילן להרחבת ביתו דאפ"ה חמירא סכנתא מאיסורא לקצוץ הישראל אך יניח לעובד כוכבים לקצוץ וכל זה דוקא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה כגון להרחיב בהכ"נ אין שום פקפוק לקצצו אפי' ישראל בעצמו ואף שבהכ"נ מושכר מהעובד כוכבים לאיזה שנים והאילן של ישראל שגם לבהכ"נ המוזכר יש בו קדושה כל זמן השכירות שלא כסברת מהרי"ח שהזכיר הרב"י שם דאין בבית השוכר לבהכ"נ שום קדושה ועכ"פ אף לדבר הרשות אם עוקר האילן ממקומו ויכולין לנטעו במקום אחר מותר ואין בו חשש סכנה (שאלת יעב"ץ ח"א סי' ע"ו) הד"ט ועמש"ל סי' זה

אות ב' ועיין להרב זרע אמת ח"ב סימן ל"ג בדין ישראל שקנה קרקע מהעובד כוכבים והעובד כוכבים אוכל פירות עד זמן פלוני אך אין העובד כוכבים רשאי לשנות שום דבר בקרקע רק דאחריות שטיפה ושדיפה ושריפה עליו אסור לצוות לעובד כוכבים תוך הזמן לעקור אילן מאכל אם אין צריך למקומו לבנין וכיוצא אך אם יש לישראל איזו תועלת ודאי מותר וכמ"ש הרב חוות יאיר סי' צ"ה אבל אם אינו אלא לנוי אסור וגם להערים ליתן האילן במתנה גמורה לעובד כוכבים והעובד כוכבים יקצצנו מעצמו כאילן שלו אסור שלא מותר להערים רק לת"ח ובזמן הזה אין לנו דין ת"ח עיין בא"ח סימן של"ט ועיין להרב בית יעקב סי' ק"מ דלקוץ אילני מאכל אם צריך למקום הקרקע לצורך בנין להרא"ש ס"פ לא יחפור מותר ולתוס' אסור ומ"מ חילק ידע בין קוצץ כולו לקוצץ ענפיו דאפילו לתוס' מותר ע"ש ועיג"כ להרחו"י הנז' בדין ענפי אילן שמאפיל בענפיו חלונו ועיין להרב שומר הברית דקמ"ו ע"ב שתמה על הרב נודע ביהודה בחאה"ע סי' י' דהתיר מסברא יבמה קטלנית משום דשומר מליד"ר דליתא ושנעלם ממנו כמה פוסקים שדברו בזה הרא"ם רלנ"ח רד"ך הר"ץ אשכנזי וכמ"ש בברכי יוסף שלו ולעיל מזה דחה ג"כ מה שהתיר הרנ"ב הנז' סימן ט' שאם האשה מצלחת באלמנותה ומתפרנסת שלא בצער לית בה משום קטלנית ויליף לה מתשובת הרא"ש דאין ראייתו ראיה ומעין דוגמא עיין להרב תה"ד בכתביו סי' ק"ח וכרתי ופלתי בי"ד סי' קפ"ג ובשיורי ברכה שם ובטוב עין סי' ט' אות ה' והביא בשם בשמים ראש סי' של"ד שהתיר לקוץ עץ מאכל ע"י עובד כוכבים כשצריך למקומו והוסיף הרב המחבר שכבר בשו"ת חיים שאל שלו בח"א סי' כ"ב הזכיר בשם הרא"ש גופיה דכתב בדרך אפשר להתיר ויש להעיר למה בבשמים ראש פסיק ותני דשרי ע"ש ובמקומות אחרות ג"כ מצא הרב נר"ו מקום לחוש שאין לסמוך על כל מה שנדפס בס' הנז' שיהיו של הרא"ש האמנם בספרו מראית העין הנדפס מחדש איתא שם בלקוטיו סי' י"א אות ח' וז"ל ועתה אמת אגיד כי בקונטרס ועד לחכמים ושם בטוב עין כתבתי דיצאו עוררין על ס' בשמים ראש ואחר זמן ראיתי פתקא א' שהדפיס הגאון מהר"ר הירש אב"ד דק"ק ברלין וכו' שהעיד שהס' הנז' הוא אמיתי ולא חלו בה ידים כלל וכו' ובודאי דסמכי' אהימנותיה ואהניא לן אסהדתיה עכ"ל:

ט שמע לקול הרופאים שיש חשש סכנה לאכול מתרנגולים שנמצא מים תוך חללם אף שמן הדין לא נאסרו וכמ"ש הרב"ח סי' קנ"ז ועיין לפרי חדש רס"ן וכן ספרו לו שהתרנגולים שרגליהם נפוחות אפי' בעצם התחתון יש לחוש לפודאגר"א ושומר נפשו ירחק מהם (שבות יעקב ח"ב סי' ס"ה): דגים שנתבשלו בכלי ב"י שבשלו בו בשר אין סכנה באכילתם דדוקא אכילת דגים בבשר עצמו יש סכנה כמ"ש מרן סי' קט"ז ודלא

כחומרת הטור שם שכתב שיש ליחד לדגים כלים בפ"ע ולבשר כלים בפ"ע כיון שלא הזכירו מרן וכן יש ללמוד ממ"ש בר"ס צ"ה דדגים שנתבשלו או נצלו בקדירה של בשר וכו' מותר לאכלם בכותח ואם היה בו איסור משום סכנה היה לו לאכלן אפי' בפ"ע וכעין מ"ש בסי' ס' ס"ב אכלה סם המות של אדם וכו' דביאר דמותרת משום טרפה ואסורה משום סכנה וע"ש שתירץ מה שהניח הרב באר היטב בצ"ע בסי' צ"ה סק"ד והביא ג"כ תלמוד ערוך בפ' כל הבשר בעובדא דר"א ושמואל שהיו אוכלים אותם שמשם נובע מקור דין זה וע"ע לו שם דנכנס בדין ריחא דאיסורא ונשא ונתן גם במ"ש הפר"ח סי' ק"ה סק"ב (עדות ביהוסף (ן' סמאו') סי' מ"ו):

סימן טו

דיני האיסורים לצורך רפואה:

אות א עשה סמוכות למה שנהגו להתרפאות בבשר המת מומי"א בלע"ז אף שלא במקום סכנה וכדין טריאק"א ומוסקי"ו דעפרא בעלמא הוא ע"י כמה סמים שמערבין בו והם העיקר ואפי' דרך אכילה מותר ועוד דאין איסור הנאה אלא במת ישראל ולא במת עובד כוכבים וכמ"ש התוס' בפ"ק דב"ק ע"ש ואלו המומי"א מתי עובדי כוכבים הן מזמן הגפתיים ואם מפני איסור עשה שיש בבשר מהלכי שתים כבר נפסדה צורתו ואין הכלב אוכל אותו וחזר להיות כעפרא דארעא ומותר (הרדב"ז ח"ג ד"פ סי' תקמ"ח):

הד"ט ועיין להרב גו"ר כלל א' סי' ד' שהביא תשובה זו ודחה ראיותיו ושגם לדברי התוס' בקש להם ראיה ולא מצא ושאין ראוי להקל באיסור תורה רק בראיה ברורה ודוקא לחולה יש להתיר אף אם אין בו סכנה אבל לבריה יש לאסור ע"ש גם הרב משנה למלך ספ"ח מהל' מ"א מסיק לאסור באכילה מדרבנן מיהא ע"ש וע"ל סי' י"ז אות י' וסי' ל"ה אות ט"ל ומ"ג וראיתי ג"כ להרב פחד יצחק אות מ' ענין מוסק"ו (בלתי נדפס עדיין) משאו ומתנו יפה אם מותר אפי' באכילה או אסור אפי' להריח ושם נאמר מ"ש הרב ש"ג בעבודת כוכבים פ"ה שנחלקו הפוסקים בסי' ס"ו ושמהר"מ פרובינצאלי בתשו' סי' קכ"ט מתירו ע"כ וראיתי דברי הרמ"ף הנז' במקומן שסמוכין אתרי סמכי קשוט כי לא ימלט היותו בא' מב' פנים או זיעה ואין בו רק משום בל תשקצו וכיון שהוא מתוקן אין בו עוד משום בל תשקצו או הוא דם צרור וכיון שנתייבש כתיקונו ואין בו עוד לחלוחית כלל הו"ל כעפרא דארעא בעלמא וכתולעים שבפירות שלאחר יב"ח עפרא בעלמא הן ומותרין ע"ש:

ב תשובה מאהבה לא' חכם השואל ומשיב להרב אבי עד שש"ב במי שיש לו חולי הלב וצוו לו הרופאים לשתות מים מתמצית עשבים מ"ה חלקים וששה ממיץ לימוני"ש ואתרוגים וי"ב מחומץ מסתם יינם דישטילאט"ו ונחלקו בו חכמי עירו הללו אוסרים לפי שאין כאן ממשו של איסור לרמב"ם ואולי לדעת התוס' ג"כ ועוד טעמים אחרים והמתירין סוברים שחמיצת המים המורכבים אינה באה מהחומץ רק ממים הלימונ"י ואתרוגים והחומץ מפסיד טעמו בתערובת העפרים להוציא מהן המרגישטיר"ו ושחולי הלב חולי מסוכן הוא ושהמים הללו נלקחין לעולם בתערובת מים אחרים כמו אתרוגים וכיוצא ועוד טעמים אחרים ועוד דמור"ם סי' קי"ד פסק להתיר שכר שיש בו שמרי יין יותר מס' אי לא עבידי לטעמן ולרט"ז ופר"ח שם די שיהיו ו' חלקים משכר (וע"ל אות ט') וכבר העידו ד' אנשים כשרים שאין במים הללו טעם יין והרב המחבר הוכיח דטעמי המתירין נראין ושממקום שבאו האוסרין יש ראיה למתירין והרב בן המחבר האריך בבקיאותו העצום על כל פרט ופרט וסמך משה את ידו על טעמו וממשו שזה הרב המחבר אביו דהחומץ ודאי פוגם בתערובת זו ומותר לגמרי (שמש צדקה סימן כ"ח):

הד"ט ועיין להרב חקרי לב סי' קע"ב שעמד על תשובת הרב המחבר הנז' דטעם היתרו משום דניד"ד היה חולי של סכנה וגם לפי שתפס העיקר להתיר סת"י בהנאה כמנהג ערי פראנקי"א ואשכנזים אמנם לדידהו דקיימי בשיטת מרן האוסר גם בהנאה אם אינו מועיל לחולי של סכנה אין שום צד להתיר וכיון שכן אין להתיר המשקה שקורין האגוא"ה ד"י ריגינ"א שעמד על בירור אופן עשייתו שלוקחין ג' מאות דראמ"ה מאגוא"ה ארדיינט"י מסתם יינם ועיין דין מים שרופים הנז' לעיל בסי' י"ג אות ד') ומשימין בו חמשים דראמ"ה עשב הנקרא רומור"ו ושורין אותו ג' ימים ואח"כ מוציאין אלו המים ע"י חום האש הנקרא אישטילאד"ו ונותנים אלה המים על הראש אחר הגילוח וכן סכין ממנו ברוב המיחושים דאינו רואה בו שום צד היתר לסמוך עליו ושגם למתירים סת"י בהנאה מידי ספק לא יצאנו דסיכה כשתיה ע"ש וממוצא דבר אתה למד דוקא לסוך בו יש לאסור דסיכה כשתיה אבל להריח בו או לזלפו על הטאבאק"ו ששואבין אותו דרך החוטם נראה דלדידיה נמי שרי לדידן וכבר עמד טעמו בו להרב זרע יעקב סי' ט' והראה צדדי ההיתר והאיסור ומסיק דמתשובת הרשב"א בשק של פלפלין שמשימין בקנקני היין שהתיר להריח לכתחלה אף בניד"ד כחא דהיתרא עדיף דס"ס אין הריח בא מהיין רק מתערובת בשמים שבו ועיג"כ להרב אגורה באהלך דף ל"ח ע"ד בדין מי שהוא עלול לנזילות שאחר הגילוח רוחץ ראשו בחומץ יין חזק אי שרי בחומץ של ס"י דהוי שלא כדרך הנאתו ופלפל בחכמה בההיא דפ' כל שעה דף כ"ו ע"ב כל איסורין שבתורה אין

לוקין עליהן שלא כדרך אכילתן וכפי' המפרשים והרבה להשיב בהנחת ג' חילוקין הא' כל שהוא דרך הנאתו גמור אסור בלאו או כרת הב' כל שהוא דרך הנאתו אך אין עיקר הנאתו לכך ליכא אלא איסורא דרבנן ומיקרי שלא כדרך הנאתו לפי שאין עיקרו לכך הג' כל שאין דרך הנאתו כלל ליכא איסורא ושרי לגמרי ושכיוצא לזה כתב הרב משנה למלך בדעת הרב כ"מ לפי מ"ש הה"מ בפ"ח מהל' מ"א ע"ש באורך משאו ומתנו על הרב מ"ל הנז' ומסיק דלרובא דרבוותא שלא כדרך הנאתו אסור לדעת הרמב"ם והה"מ והרא"ש והטור מדאורייתא ולתוס' והר"ן מדרבנן ואפשר דאף הראב"ד ס"ל הכי וא"כ בניד"ד לרחוץ הראש אחר הגילוח הוי כחלב ע"ג מכתו דנהנה מגוף האיסור ומה גם משום חומרת עבודת כוכבים אינו נכנס בסוג חולי שאין בו סכנה ואף שעיקר איסור סת"י הוא דרבנן הרי מרן בריש הל' י"נ כתב בשם הרשב"א על מרחץ שעושין מס"י דאסור לחולה שאין בו סכנה וכ"ש בניד"ד דאינו אפילו מסוג זה עוד הביא ראיה לאסור מפ' השוכר דף ס"ב דאיבעי להו שכרו לסת"י מהו מי אמרינן כיון דאיסורא דרבנן וכו' ע"ש וזה לי ימים רבים הוצרכתי להשיב לאחד חכם בדין מי שיש לו חולי שאינו יכול להעמיד השתן אם יש להתיר לשרוף זנב עכבר עד שיהיה כעפר דלפמ"ש הרב אמתחת בנימין זו רפואתו לתת לו לשתותו וכן נשאלתי אם מותר לחולה שאין בו סכנה לערב קיתון של חומץ יין של סת"י בכמה סאין של מים ויותר מס' לרחיצת כל גופו והשיבותי על כל א' מהן כיד ה' הטובה עלי ושמתי עין עיוני החלוש על תשובת הרשב"א הנז' ואתיא שם שם כמה קשה עלי פרידתו של מאור עינינו הרב מחזיק ברכה בשיוריו סי' שמ"ה על תשובתו מאהבה לחד מינן נר"ו שגם הוא שר המסכים עמי דלפי עומק המושג וקוצר המשיג כמה קשה וככתוב אצלי בשותא דינוקא סי' ז"ך וקמ"ט וכעת אין לי שעת הכושר להאריך מלבד שאין קוטב חבורי הקצר הלז רק לקצר בעקרן של דברים ולא להאריך טירחא לקורא נעים נטע שעשועים ג עוד נשאל אם יש להתיר באכילה בשר נחש ע"פ רופא בקי אחר שהחולה אכל ושתה ימים ושנים שאר מיני רפואות ולא הועילו והביא מלפנים תשובה גמורה מהריב"ק ממנטובה המעיד על עצמו שמעת עמדו על מלאכת הרפואה כרת ברית שלא לצוות לחולים רפואות מדברים אסורים שידע באמונה שאין שום א' מהחולאים המתרגשים ובאים תלויה רפואתו דוקא ברפואה אחת ביחוד אדרבה ראה ומצא בכל ספרי הרופאים שכל א' וא' מהן תקן ותכן לכל חולי וחולי רפואות רבות עד כי חדל לספור וכו' ולבד זה מצא שלקדחת הדקה בלשונם איטיק"א כשהגיעה למדרגה שלישית דהיינו שנסתבכה ונתחזקה כ"כ בגוף החולה עד שאכלה ומדקה השומן והבשר וכל ליחותיו כמוקד נחרו ולא נשארו רק העצמות היבשות ועור

סרוח עליהן מלמעלה כל הרופאין פה א' ענו ואמרו שלא יוכל להרפא רק בהשקאת חלב אשה או אתון ולכן גם הוא לא מנע עצמו ונתן ממנו לפעמים (ועיין להרב בן המחבר שכתב על זה דמלתא דפשיטא ליה כ"כ שקלי וטרי בה טובא הרב זרע אברהם בי"ד שלו וחד דעמיה הרב המובהק מהר"י הכהן וע"ש ההיתר שהעלו והבאתיו לקמן אות ד') אמנם בחולאים אחרים משך ידו מכל הדברים שאיסורן מן התורה ושבניד"ד יחלו פני הרופא לבקש מנוח בתרופה אחרת המותרת ואם אמר יאמר שא"א בלא"ה אז יבקשו ממנו לצוות לעשות רפואה הנז' באופן שלא ימצא בה שמץ איסור והיינו בא' מב' אופנים או בתת לחולה בשר נחש קלוי באש היינו הפולויר"א ויפירינ"א או תהיה לו ארוחתו ארוחת תמיד מתרנגולים וברבורים שנתפטמו בבשר נחשים ואף שבא' מהאופנים הללו אין כח ותגבורת כ"כ כבשר עצמו אפשר להתמיד זמן יותר כי כן בטבע מה שהחזק והגבור יעשה בזמן קצר יעשה החלש בזמן ארוך:

אכן להרב המחבר רוח אחרת אתו דא"צ להתרפא באיסורי תורה שתהיה רפואה אמיתית ומומחית דוקא דומיא דקמיע והוכיח דיש לחלק בין דבר המועיל בדרך סגולה דאז צריך שתהיה מומחית אך מה שהרופאים אומרים שמדרך הטבע היא לרפאות איזה חולה א"צ לצוותו ע"פ בקי מומחה גם במה שיעץ לטובה שלהקל האיסור יאכיל בתחלה העפר ויפירנ"א לא הודה לו ומסיק דבחולי הדרוקן דרפואה ידועה בין הרופאים לתת בשר נחש אין לאסור אפי' בדרך הנאתו כל שיש לחוש שע"י איזה תערובת יתבטל כח הרפואה שלכל חולי של סכנה מותרין כל איסורין שבתורה אף בלי תערובת כל שאומרים הרופאים אמנם אין ספק שאם אפשר בלא"ה אין להאכילו שקצים ורמשים ע"ש להרב בן המחבר שהאריך בכמה פרטים וברא מסייעא לרב אבא אך במה שהשיג הרב אביו להרד"ף במ"ש דלהקל האיסור יאכילו מעט מעט ושע"כ יש להתיישב הרבה ברפואות אך לדבר הזה הסכים לסברת הרד"ף ע"ש (שם סי' כ"ט) הד"ט וזה לי קרוב למ' שנה נשאלתי אם יש להתיר לשרוף זנב של עכבר לשתותו החולה וכו' כאשר רמזתי לעיל אות ב' והבאתי דברי הרב דב"ש סי' ס"א וראיות אחרות להתיר אמנם כ"ע מודו דאם אפשר לרפאות בלא מאכל איסור אין להתיר אפי' איסור קל ואם א"א בלא"ה והוא חולי של סכנה מי יאסור אפי' איסור חמור חוץ מאותן שאסרו ז"ל ועיין בחיבורי הקצר הלז ח"א הנדפס סי' י"ח אות ל"ו בדין חולה שצוה הרופא עובד כוכבים להאכילו חמץ בפסח ועיג"כ להרב פני אהרן בחי"ד סי' ב' בחולה שצוו לו ליקח איזה סממנין המעורבין בהן ביצי חיה טמאה דהאריך בצדדי ההיתר ומ"מ כתב דלרווחא דמלתא ימעט באכילה כל דאפשר ופחות מכשיעור ושהייה בין אכילה לאכילה יותר מכדי אכילת ג' ביצים

והביא דעת הרב משאת משה בח"א סי' ה' והרב ש"צ הנז' ועיג"כ לרדב"ז ח"ג ד"פ סי' תע"א בדין המוס"ק ותריא"ק שיש בהן דברים האסורים דלדעתו אין בו חשש איסור דהמוס"ק אינו רק להריח (וע"ל אות ב') ובשר האפעה בתריא"ק אינו אלא לתבל ועוד דלאו לטעמיה עביד (ועיג"כ לעיל אות א') ועיג"כ להרב זרע אמת ח"ב סי' מ"ז מ"ח ומ"ט ולקמן אות ד' ה' וז"י:

ד העלה להתיר לחולה מחולי הדקה של סברת הרופאים אין לו תקנה אלא לינק מדדי אשה מתי מספר ולא מצאו פנויה רק א"א ומייתי בידיה תשובת רדב"ז סי' ב' בדין איש ואשתו שהיו במחבואה והיא חולה ונדה דלדעתו יש לכאורה לאסור לבעלה לשמשה ולמשש לה הדפק ושקיל וטרי ג"כ בדעת הרמב"ן בס' המלחמות בההיא דעבודת כוכבים וג"ע וכו' דפליג בבעל המאור והביא ג"כ מ"ש הרמב"ן גופיה בהשגות על המצות לאוין שנ"ג ואחריו באו מ"ש מהר"י הכהן דדעתו ג"כ להקל בניד"ד וגם הוא השיב תשובה שלימה ע"ש שהאריכו (זרע אברהם סי' ד' והנמשכים):

הד"ט ועיין באותיות הקודמות ולמהרי"ך הנז' בבתי כהונה שלו סי' י"ב מח"ב שהעלה להתיר ושאל הצד הי"ט לעשות כיס וכיוצא אל הדד באופן שלא יגע פיו בדד ע"ש ה עוד לו שם בדין חולי שאין בו סכנה להתיר לשתות מרה היוצאת מהבהמה כשהיא חמה אפי' מבהמה נבלה וטרפה וטמאה אם לא ימצא מטהורה וכשרה דפירשא בעלמא היא ונשא ונתן בסוגיא דבכורות דף ז' בדין מי רגלים של חמור ועל מ"ש הר"ם פ"ד מהל' מ"א ומפרשיו (שם סימן כ"ו):

הד"ט וע"ל אות א' ולהרב כנסת יחזקאל סי' כ"ט דמסיק דכדאיתא הן ד' מטובי לכת ה"ה רמב"ם ומרדכי האו"ה ורב"ח לסמוך עליהן להתיר אף בשאין בו סכנה ועיג"כ להרב בעי חיי ח"ב סי' קכ"ב דמתיר מי חלב שרגילים הרופאים ליתן אף לחולה שאין בו סכנה ועיין להרא"ש פ' כל הבשר על ההיא דמבשל במי חלב דכתב דנסיובי מדאורייתא אסור לבשל בהן הבשר ומי חלב פטור דאינו אלא מים בעלמא ועיין לרב"י סי' פ"א ומ"ש עליו הרב המחבר ואיך שיהיה לדעתו ז"ל כל שהוא לרפואה אף שאין בו סכנה מותר באיסורין דרבנן מידי דהוה מי רגלים של אדם ובאיסור דאורייתא בעינן דוקא חולי של סכנה ע"ש ועיין לעיל אות ובסימן י"ט אות ד':

ו מי שנכפה ב"מ וא"ל מומחים לכתוב קמיע על קלף צבי ולא מצא רק ס"ת א' שרי משום פקוח נפש לחתוך חתיכה ממנו אף שצריך לגרור הכתב ולמחות איזה שמות וכדברי הרב שער אפרים סי' צ' ונשא ונתן בדבריו ועל מ"ש הרב אור יקרות שתמה על הרש"א הנזכר עוד תמה על הרב הנז' מפ"ב דיומא מי שנשכו כלב שוטה דליתא דמדתמה עליו

מהרמב"ם לסייעיה ממ"ש רש"י והר"ב ואיך שיהיה לענין דינא נרא' דשפיר דמי (אגורה באהלך דף ל"ו ע"ד):

ז אסור לחולה שאין בו סכנה לבלוע לרפואה שום דבר מאיסורי תורה שכן הר"ם בפ"י מהל' מ"א חשיב כמה אופנים הנקראים שלא כדרך הנאתן ולא מנה ביניהן בולע ודלא ממ"ש הרב תורת חיים בחולין דף ק"ך ע"א עלה דפסחים דף ל"ה ע"א המחהו וגמעו וכו' אינו יוצא בו י"ח דהוכיח משם דבולע מיקרי שלא כדרך הנאתו דליתא (נודע ביהודה סי' ל"ה):

ח רופאים שצוו לחולה שאין בו סכנה לקרוע עוף חי מגבו ולהוציא ממנו המרה קודם שימות פתח בהצלה תחלה בשם הרב פס יד"א דהביא תשו' הרב זרע אברהם בחי"ד סי' כ"ו דמסיק להתיר והסכים עמו הרב המחבר והרב שמש צדקה בחי"ד שלו סי' כ"ח) והרב פינחס עניו תלמיד חבר להרב המחבר כלם מסכימים להתיר (וע"ל אות ה') (פחד יצחק אות א' ע' אבר מ"ה שאלה): ט יפה כח האב המחזיק יד בן חכם שכתב דאין לסמוך אמ"ש המג"א בא"ח סי' כ"ח המתיר שתיית סת"י לחולה שאין בו סכנה נגד סברת הרמ"א להתיר דוקא לשיש בו סכנה והתשובה שהביא המג"א נעלם ממנו והוא פלאי (תורת נתנאל סי' ח'):

הד"ט וע"ש להרב המגיה סמוך לראשו של ח"ב דאינו מחלוקת במציאות אם ישנה לאותה תשובה בתשובות הרמ"א או לא דניתי ספר ונחזי רק חילוף גרסאות איכא בין דפוס לדפוס ומ"ש הרב המג"א הוא בדפוס הענוו"א סי' קכ"ד אך בדפוס אמשטרדם השמיטוה ע"ש ורמ"א גופיה סיים שם בתשו' דהא דמתירין לחולה שאין בו סכנה ה"ד כשמ"מ שוכב על מטתו ומתאוה ליין וצריך אותו לרפואתו והלב יודע וכו' אך מי שהולך על משענתו רק שיש לו איזה מיחוש לא מיקרי חולה וכמ"ש בענין אמירה לעובד כוכבים שבות במקום חולי שאין בו סכנה ע"ש ועיין להראנ"ח ח"א סימן ק"ב בדין קטן שלא הגיע לחינוך ושתיית המים מזיק לו ואין במקומו יין כשר ירבה המים על היין ששה חלקים וישים המים תחלה ואח"כ היין על המים כמקטף קטופי ולדעת הרשב"א יש להסתפק ע"ש וע"ל אות ב':

סימן טז

דיני חשוד ומניח ביד עובדי כוכבים בשר וגבינה וכיוצא אות א הנזהר מסתם יינם כשהוא במקום שיש בו יין כשר אפס כי בלכתו בדרך שאין לו יין כשר שותה מסת"י אם נאמן הוא על חבית יין חתומה ששלח מעירו לא' מהחברים ואמר על הן צדקו שהוא מיין

כשר שבביתו שעושה לעצמו והביא הרב המחבר תשובה מאחד חכם שאין להאמינו והוא ז"ל פסק דכיון דזה עביד לתיאבון לא מיקרי חשוד (שו"ת הרמ"ז סימן נ' ונ"א):
הד"ט ועיג"כ להרב דב"ש סי' נ"ה ולהרב לקט הקמח דף ל"ד ע"ג ולהרב כרם שלמה סימן טו"ב במי ששתה ס"י בזמן ההפיכה בלכתו נע ונד בהרים וגבעות שלא נעשה חשוד בפעם האחד ומותר למכור יין כשר בשבועה שלא לשתותו להבא (וע"ל אות ב') ועוד דשתיית ס"י לא משמע לאינשי איסוריה ולכ"ע סגי בקבלת דברי חברות ועוד לו שם טעמים אחרים והסכים עמו הרב חיים בכ"ר יהודה ועיג"כ להרב מקום שמואל סי' ל' שביאר ממ"ש הר"ם פי"ב מהל' מעשר דין י"ז שהחשוד שמעיד על אחרים נאמן שאין אדם חוטא ולא לו ועיג"כ להרב מים רבים סי' כ"ז באחד מאנוסי הזמן שבא בקהל ה' ומל וטבל והיה בחזקת ישראל שטיהר יינו בגת כדת והלכה וע"י ישראלים ושוב הפקיד אותו היין ומכרו בחזקת יין כשר וכמשלש חדשים חזר ונשתמד ויקם עד א' ואמר ללוקח שנתנסך יינו כי רגיל היה בביתו של אותו רשע ושמע שמעולם לא נשתקע שם עבודת כוכבים מפיו והיה עובר עבירות בסתר ומחלל שבתות ושהוא לא פרסם הדבר לחוש לכבודו אולי ישוב והוכיח הרב המחבר דאינו מעלה ומוריד בענין יי"נ שישתקע שם עבודת כוכבים מפיו וכדא"ר בפרק ר' ישמעאל דף נ"ז ועיין בהג"מ בפי"ד מהל' מ"א ורמב"ם שם פי"א ומרן סי' קכ"ד ס"ג ומהם יש לדון ק"ו במי שנתגייר מרצונו כניד"ד ועיג"כ למרן סי' קי"ט בשם הרשב"א דגם מחלל שבת בצינעא אינו כדאי לאסור מגעו ויינו ומסיק ג"כ דאף אם יעיד העד בבירור שמתחלה היה עובד עבודת כוכבים אינו נאמן לומר לקונה נתנסך יינך וכמ"ש התוס' בגיטין דף נ"ד ע"ב וטור ומרן סי' קכ"ז ס"א ויותר מזה עיין להרב חוות יאיר סי' ע"ו על משרת א' נאמן של ראובן שהגיד לרבו בימי תשובה דרך וידוי וחרטה בענין יינו ונתן אמתלא על שלא הגיד לו מקודם ומ"מ לא האמינוהו לאסור היין שאינו תחת ידו ועיין בתשב"ץ ח"א סי' ס"ג וח"ג סי' פ"ג בדין אנוסי הזמן שלא נשתקעו עדיין בטומאה שלמד זכות על מגעו ושהם כישראלים גמורים להעיד בכל איסורין שבתורה וכ"ש בסת"י שהוא דרבנן ואף שמתעכב לחזור ליהדותו אין לו דין עובד כוכבים אא"כ נודע לנו שעיכובו מצד שאינו רוצה להניח אשתו ובניו או סבה קלה כזה דאז יש לו דין עובד כוכבים ע"ש ובסי' ס"ו ובח"ב סי' ס' ועיגכ"ל סי' י"ג אות י' ולקמן אות י"ח וכ"ב:
ב שוחט שנחשד על איזה עבירות בבשר עצמו ששוחט כגון שדרשו לשלוח מדי יום יום לאיזה יחידים בשר ממקולין ופורעין לו על כך והוחזק השוחט שהבשר ששלוח חסר הרבה מהמשקל וכן הוחזק לגנוב בשר ממקולין בכל אלו וכיוצא באלו הגם שפסקו

הפוסקים דהחשוד לגניבה אין בידינו לאסור משחיטתו מ"מ בכל כה"ג דניד"ד יש לאסור (קול אליהו סי' ד'): הד"ט גם אני בעניי בשותא דינוקא סי' קמ"ה העליתי לע"ד דחשוד אגניבה או אשבועה אינו חשוד על השחיטה וכן עשו מעשה שלא להעבירו מאומנתו ושוב ראיתי להרב נאמן שמואל סי' ל"ב אסר איסר לשו"ב להיות גאבילייר"ו ושאף אם מנוהו כבר לא יבדוק עוד לבדו דהוי גניבה ודחשיד ג"כ אנבלה ואין לו תקנה עד שיחזיר הגניבה מעצמו ויעשה תשובה שבפ' ז"ב ליטול שכר קצוב לשבוע ונתן טעם למנהג שאלוניקי שנוטלין שכר על הכשרות בלבד ע"ש דלע"ד הקצרה גדש את המדה באם כבר מנוהו לכך וכ"ש אם נוטל שכר קצוב לשנה או לחודש דאין להעבירו וכאשר כתבתי אז לא' חכם שבא בשאלה שנעשה מעשה כן כנזכר והסכימו עמי שני בעלי הוראה הי"ו ופשוט הוא ג"כ שאם יראה בעיני המורים שיש להחמיר עליו אין ספק אצלי שהכל לפי מה שהוא אדם וע"ל אות י"ב וכ"ב:

שמע באומרים משמייהו דרבנן קשישי השר היפה והראנ"ח שהיו מתירין לאכול גבינת הקראים ע"י שהיו משביעים אותם ודרש הרב המחבר בעיקרן של דברים והביא ההיא דפ"ק דיומא שהיו משביעין לכ"ג ומ"ש רש"י והרב והר"ן בפירושו לנדרים והרי"ף בפ' שבועות שתים שהביא מרן סימן רל"ו והריב"ש סי' צ"ח קנ"א ושצ"ה ופלפל בדבריהם וסיים דאף שהיה נראה להתיר לענין דינא מ"מ מי ימלל נגד רבן של ישראל ומה גם דאף מרדב"ז ח"ב סימן ר"ם נראה שאף שמן הדין מותר מ"מ אין ראוי לאכול משלהם אפילו בשבועה כיון שהן אינן אוכלין משלנו אפילו בשבועה וע"ע מדיני קראים למרן בב"ה סי' קכ"ח דס"ל דאין להתיר גבינותיהם אפי' בשבועה (וע"ל אות ד' וה') (בעי חיי סי' קנ"ח):

ד שאול שאל האיש מר זקנו של הרב המחבר להרב החסיד הדב"ש בדין יין כשר הנעשה בשמירת דורך ענבים בלתי נזהר מסתם יינם שנפלה מחלוקת בישיבתו הללו אומרים שלא לסמוך מהכלל שהחשוד בדבר לא דנו ולא מעידו והללו אומרים לסמוך כיון שאין יין זה שלו שאינו אלא דורך פורה ואינו נוטל אלא שכר טרחו ועמלו ודמי היין לא יבואו אלא מיד הקונה לעובד כוכבים המוכר ואין אדם חוטא ולא לו ועוד שכן מנהג גלילות אפריקא לשלוח אפי' רקים ופוחזים ואילו היה איסור בדבר לא היו נוהגים כן וכמה יחידי סגולה הנזהרים מס"י לא היו עושין פרישה לחצאין (ע"ש בדב"ש הנז' סי' ס"ח) ואתיא שם תשובת הרב הרא"ך מראגוזה דסיים דלפי שורת הדין לא מצא להם היתר אף שבמקומו מקום גדולים נהגו להתיר והרב המחבר תחלה לארש קמא הביא דברי הפר"ח סי' קי"ט סקי"ז בענין אין אדם חוטא ולא לו והרים ממנו דהדין עם מהרא"ך הנז'

עוד האריך בענין החשוד בדבר דלא משמע לאינשי שהוא עבירה והביא מ"ש הרש"ך סי' קי"ט ורט"ז שם סק"ח וכנה"ג הגב"י אות כ"ו ופר"ח והעלה שאין להאמין חשודים על סת"י רק ע"י שבועה ומשם בא לו לחקור מאין יצא ההיתר להשתמש בכלי בעה"ב שאינו נזהר מסת"י וחילק ידע איזה חילוקים ע"ש וקרוב לסופו העיד שראה יושבי על מדין שנוהגין לתת רשות לטהר יינם של עובדי כוכבים ע"י שמשביעים אותם שלא לשתות סת"י כל ימי הבציר ותיקון היין ואחר סמוך שעשה סניגרון למנהג סיים שהשבועה העיקרית היא לאחר גמר מלאכתם באיום וגיזום להגיד האמת למפרע ע"ש (מים רבים סי' כ"ו):

הד"ט ופה פירינצי המנהג להשביעם קודם שיתחילו במלאכתן בשבועה דלהבא (ועיין לעיל סי' י"ב אות ח'):

ה ישראל שהיה עושה גבינות בבית עובד כוכבים ויצא עליו קול שחלל שבת ושרוצה להמיר דתו אמרינן השתא הוא דאיתרע וכל הגבינות שעשה קודם יציאת הקול כשרות ור"י כ"ג יוכיח ששימש בכ"ג פ' שנה ולבסוף נעשה צדוקי ואף אם יאמר שלא עשאן בהכרח אינו נאמן כיון שאינן תחת ידו (שו"ת כ"י מהרב עזריאל דאיינה סי' פ"ג ופ"ז):

הד"ט וראיתי ג"כ להר"ם פרובינצאלי בתשובותיו כ"י סי' ק"ך דברים ארוכים קצת על חשוד במקצת להיות קראים שהפסיד גם חזקתו במכירת גבינות ועיג"כ להרב דבר משה סי' י"ט דפסק דמי שהמיר לעבודת כוכבים וחזר בתשובה אם לא חזר בתשובה גמורה עושה י"נ במגעו ועיין לפרח מ"א סי' קי"ט וקכ"ה וכנה"ג סי' קכ"ד הגב"י אות ל' וע"ל אות ג'. ועיין להרב חיים שאל ח"ב סי' ח"ל אות ט"ל ובטוב עין שלו סי' ח"י בדין מומר שחזר לדין ישראל שהביא מ"ש הרב ס' חסידים סי' מ"ג דכל שחזר בתשובה שלימה יכולים לשתות עמו יין:

ו יין שבא בספינה עם יהודים ובאמצע הדרך יצאו היהודים מהספינה לילך למחוז חפצם דרך יבשה והניחו היין בספינה תוך תיבה סגורה במפתח א' בלבד ואחר איזה ימים הגיעה הספינה לנמל ששם באו היהודים ופסק הרב המחבר להתיר והביא מ"ש הרב"ח ורט"ז סימן קי"ח ורש"ך והמבי"ט ח"א סי' ר"ח ורש"ך שם ובנה"כ ח"ג סי' פ"ה ופרח מ"א ח"ב סי' ג' ועיין להרב גו"ר כלל א' סי' י"ט והרב פרח שושן כלל א' סי' ג' (דבר משה ח"ג סי' ח"י):

הד"ט ועיין להר"י בן סאמון בעדות ביהוסף שלו סי' ט"ל בדין ישראל שהביא עמו בספינה של עובדי כוכבים קופה א' של בשר תפורה בלי חותם תוך חותם ובהגיעם לעיר ירד ישראל לעיר והניח הקופה בשאר חפציו בספינה ושוב חזר לספינה ומצא

הקופה תפורה בין שאר חפציו כאשר הניחה ופסק הרב ז"ל דאין לקופה זו דין מפקיד ביד עובד כוכבים או שולח דצריך ב' חותמות כבסי' קי"ח רק יש לה דין מניח דהתם סעיף י' דבישראל יוצא ונכנס מותר ועיג"כ בסי' קכ"ט במניח יין בספינה וכו' ובנידד"ד נמי כל שלא הודיע לעובד כוכבים שבספינה דדעתו לשהות בעיר בשר זה מותר. עוד לו שם בענין בשר הנעלם מן העין דאף למאן דאוסר אין איסורו משום חשש שמא החליפו העובד כוכבים בבשר שלו דאף דנעלם במקום שאין עובדי כוכבים כלל אסור דחיישינן שמא חיה או עוף לקח הבשר והניח נבלה שלקח מהשדה או מבית עובד כוכבים כמ"ש מרן סי' ס"ג ס"א אמנם בקופת בשר דנידד"ד תפורה אין לחוש לזה וע"ל אות ז' ואות כ' ועיין להרב בית יעקב סי' קל"ח דאפי' בהמה שלימה נכלל בבשר שנתעלם מן העין אף שאינו שייך בה שהעורבים הטילו וכסברת הרא"ש בפ' ג"ה ואפי' ברוב טבחי ישראל והשיג על הרש"ך סי' פ"ג ע"ש:

ז הביא לכלל יישוב מה שהקשה מרן למרדכי פ' גיד הנשה שכתב הפר"ח דלית הלכתא כרב דאמר בשר הנעלם מן העין אסור ושבא מעשה לידו בתרנגולת שחוטה ששלחוה ביד עובד כוכבים ונסתפקו שמא אחרת היתה והלכו ושאלו לשוחט והשיב שלא היה לו בה ט"ע אמנם ששחט תרנגולת א' אבל בעל התרנגולת היה מכירה והתירה ור"ת הביא ראיה דאין הלכה כרב מפ"ב דב"מ פרגיות שחוטות שרי ומראיית ר"ת נראה דאין השחיטה סימן והביאו מרן סימן ס"ב והקשה למרדכי דהא אי מכירה בט"ע אף לרב שריא והניח בצ"ע ורש"ל תירץ בדוחק ורב"ח ג"כ בדוחק יותר ורט"ז סתר דבריהם ודחק עצמו יותר ופר"ח סתר דבריהם ונכנס בדוחקים אחרים והרב המחבר כתב דה"ק המרדכי דהתיר משום דבעל התרנגולת עצמו מכירה שאל"כ היה אוסרה אף דאיכא מ"ד דשחיטה סימן ועיין בסי' ס"ח דאם שחיטה סימן י"ל דהלכתא כרב בבשר שנתעלם וכיון ששחיטה אינה סימן הוכרח להתיר מטעם דבעל התרנגולת היה מכירה (כנסת יחזקאל סי' ט"ל):

הד"ט גם הרב החביב סימן א' תפס במושלם דאין השחיטה סימן ל"מ למ"ד כרב אא"כ יש בו סימן או ט"ע ובעיר רובה עובדי כוכבים אפילו רוב טבחים ישראלים אלא אף למ"ד דאין הלכה כרב כשרוב בני העיר ישראל ויש בו סימן או ט"ע מ"מ בנידון שלו אסר כיון שרובם עובדי כוכבים לפי שנאבדה ממנו ונמצאת בשוק וכסברת הרמב"ם והעיטור וראוי לחוש לדבריהם ועיג"כ לו שם סימן ק"ס שהוכיח דאין השחיטה סימן וע"ל אות י"ב אבל ניקור חוטי ידא ודלועא כדרך שישראל עושין ולא עובדי כוכבים סימן ואפילו למאן דאסר לכתחלה לשלוח ירך מנוקרת בלי חותם מ"מ כשיש סימן אחר

דהיינו השחיטה סמכינן ושוב העידו לפניו שהמנהג לסמוך אניקור חוטי הצואר וכאשר שמע כן ראה לרט"ז סי' קי"ח ועי"ל אות ח' בשליחות בשר וכיוצא ע"י קטן ועיג"כ להרב מים רבים סימן ג' איזה אזהרות בעינן שליחות הבשר ע"י עובד כוכבים שהשיב בסוף תשובתו ובהשמטות דף צ"ב בדין ראובן שהביאו לו חבית של עץ מהודקת וסתומה כדרך כל חבית ובתוכה בשר מלוח וכשפתח החבית מצא בה לשונות של שור קבוע בכל א' מהן חותם של עופרת סתום במסמר עופרת ורשום ע"ג תיבת כשר עוד מצא חתיכות מנוקרות נקורי ישראל וברוב הבשר שבחבית אין בו חותם ולא נקור לפי שהיה מבשר שבין הצלעות שא"צ ניקור והמשלח הבשר לראובן כתב לו ששולח לו ע"י עובד כוכבים פלוני חבית של עץ מלאה בשר ובתוכה לשונות קבועה בהן תיבת כשר ולא עוד והיתה החבית מלאה מציר הבשר הנז' ושאל ראובן מה יהיה משפט הבשר שאין בו סימן ואם שיש לאסור מה שאין בו סימן מה יהיה דין החתיכות המסומנות ומנוקרות שהיו מלוחות בהן משום מלוח כרותח וכבוש כמבושל משום הציר שבחבית שהוא כלי שאינו מנוקב ונשתהה בה יותר משיעור כבישה ומה גם שבמלח סגי לאסור אף אם לא נשתהה אלא כשיעור כדי שיניחנו על האור וירתיח והרב המחבר התיר הכל בניד"ד אבל בנידון אחר הצריך שאלת חכם שיורה כפי הענין כל זמן שאין בה ב' חותמות וכפסק מרן סימן קי"ח ולא כמור"ם שם בשם י"א דשרי בחותם אחד ושיש לסמוך עליו בדיעבד ומה שהתיר בניד"ד לפי סברת הפר"ח משום דאומן לא מרע נפשיה להיותה סברא מוסכמת אפי' לסברת מרן ועיין שם לסברת השואל שגם הוא הביא ראיות אחרות להתיר:

ח סמוכות עשה למנהג איזה בעלי בתים לשלוח עופות שחוטין ובשר ותבשיל ע"י קטן בן ו' ובן ז' והעובד כוכבים מלוהו שכיון שהגיע לגדר לשמור מה שבידו שאם בא אדם ללקחו מידו צועק ובוכה או מונע או מספר לאמו פלוני לקח מה שבידי אין משגיחין בשנים וסומכין עליו ושכן יש במשמע במ"ש הר"ן פ' לולב הגזול דדוקא במה שעומד בחזקת איסור אין לסמוך על הקטן להעמידו בחזקת היתר אך להעמיד הדבר בחזקתו כשמירת טהרות נאמן וכ"כ ג"כ הרא"ה ז"ל וכן מותר לשלוח ע"י קטן כזה עופות אצל הטבח אע"פ שעובר דרך מבואות העובדי כוכבים (ועיגכ"ל אות ז' וי"ב) (רדב"ז ח"ג ד"פ סי' תק"ח):

ט נאד של גבינה שקורין סוס"ו ששלח ישראל לחבירו חתום בחותם של עובד כוכבים שבא מארץ אחרת ושלח לו לאמר ששוקל כו"כ ושוב הביאו החותם עצמו והיה דומה לחותם הנאד אם כשחתמו ישראל בחותם העובד כוכבים נשאר בידו של ישראל ושוב הביא הישראל שחתם את החותם או שלחו לו על ידו והקיפו החותם בחותם שבנאד אין

ספק דהגבינה מותרת ואם נשאר החותם ביד העובד כוכבים בעל החותם המביאו או ביד עובד כוכבים אחר ונשתהה הנאד ברשות העובד כוכבים בעל החותם בלי שמירת ישראל שיעור שהעובד כוכבים יקח נאד אחר של גבינה ויחתמהו בחותם זה חיישי' לאחלופי עוד לו שם בסי' שלאחריו במי ששלח לחבירו חריצי חלב ע"י עובד כוכבים ולא חתם השק רק בתפירה וגם בכל חתיכה וחתיכה כתוב כשר בחקוק אותיות ע"י סכין וניכרת שהוא כתב ישראל יש להתיר עוד בסי' שלאחריו בדין גבינה שהעיד עליה עד א' שעבר דרך שם וראה שהיתה נעשית בלי שמירה והשומר השיב שיצא כהרף עין לעשות צרכיו ותיכף חזר הגבינות מותרות (בעי חיי סי' קס"א ב' וג'):

י בני עיר א' המחמירים בענין א' כגון בגסטרא אם רשאין לאכול אצל בני עיר אחרת המקילין בלי שאלה כשהתבשיל מדבר שנוהגין להקל העלה דכל שהוא מנהג משום חומרא בעלמא יכולין לאכול אצלם בלי שאלה ולהשתמש בכליהם והוכיח ג"כ דהרואה חבירו עושה בשוגג אפי' איסור דרבנן צריך להודיעו ואל"כ עובר אלפני עור לא תתן וכו' ושגם במה שתלוי במחלוקת צריך הנוהג היתר להודיע לנוהג איסור וחלק על מ"ש הרב שער המלך דף ו' דדבר שאסור משום גזירה כל שאינו בודאי שאסור אף שידע חבירו אינו חייב להודיעו (זרע אמת ח"ב סימן י"ט):

הד"ט ועיין בחבורי הקצר הזה בח"א הנדפס סי' י"ח אות נ"ה מ"ש הרב חיים שאל סי' ל"ח אות פ"ה והרב בית יהודה סי' י"ז והרד"ח בחסדי דוד דף צ"ו ועיג"כ לעיל סי' א' אות י"ג ובסי' זה אות א' וכ"ב:

יא החשוד על הגבינה ושבועה שהעבירוהו מלהיות שו"ב הקק"י פסק הרב המחבר שיכולין להחזירו ולהושיבו על כנו ומה גם בניד"ד שהתנצל ונצטדק על מה שנחשד שמצוה ליטפל בזכותו ע"ש איזה כללים השייכים לניד"ד (זכרון יוסף סי' ט"ו) הד"ט ועיג"כ להרב גבעות עולם סי' ב' דדן את הדין לזכות בודק א' בהתנצלות יפה שנתן על טרפה שיצאה מתחת ידו ועיין להרב נודע ביהודה בחי"ד סי' א' בקק"י שהכריזו ששוחט א' לא ישחוט שלא בפני חבירו ושמה שישחוט לבדו יהיה טרפה וגם השוחטים תקעו כפם שלא להכשיר שום בהמה עד שיניחו חותם ועברו ושחטו לבדם ולא הניחו סימן לא בשביל כן יהיו חשודים על השחיטה ומ"מ כיון שהכריזו שיהיה טרפה יש לאסור הבשר ודלא כפר"ח דמיקל בזה ואף דמן הדין יכולין הקק"י לאסור על עצמן והוי נדר ומהני התרה ע"פ חרטה אם לא הכריזו בחרם אבל קק"י אחר אינו אלא בדרך קנס ולדבר מצוה את"ל נמי דמיקרי עד"ר מ"מ מהני התרה ע"ש וכל זה מבואר משום שיש לאל יד הקק"י למגדר מלתא או מטעמא אחרינא לאסור המותר אבל לפי הדין אם אין השעה

צריכה לכך נלענ"ד דאין מקום להעביר שוחט מחזקתו להיותו חשוד על הגניבה ושבועה וכמש"ל אות ב' ע"ש ולקמן אות כ"ב ועיין להרב פאר הדור סי' קי"ב שפסל להיות שוחט לרבים מי שלא חס על כבוד קונו לגנוב בשר מבית המטבחים ולמכור לרבים ואפי' אם עשה תשובה שאין לך חלול השם גדול מזה אבל לשחוט בבית שום יחיד הרשות בידו ועיג"כ לרשד"ם סי' נ"ה וצ':

יב המחמיר שלא לאכול בשר שהביא עובד כוכבים לישראל דרך מעבר לרבים תע"ב וכהרשב"א עביד שכ"כ בתורת הבית הארוך דף קי"ט ע"ב (יוסף אומץ סי' כ"ב):

הד"ט ועיין להרב מים רבים בחי"ד סי' ג' בדין ראובן שהוליך עמו ממולאות וטבחיות של בשר שחוטה וכשרה למכרן ופגעו בו בעלי המכס והוליכום לשופט העיר והשופט הפקידן ביד שומר בית המכס עד יצא דבר המשפט ולבסוף גזר מה שגזר והחזיר הבשר לראובן והתיר באכילה ע"י ט"ע גמור של ראובן ועיין רט"ז סי' ס"ג ורש"ך שם סק"ז ופר"ח סק"ד וחילוק ידע בין מ"ש הכנה"ג הגב"י שם אות ל"ב להא דניד"ד והביא ג"כ דרך אגב איזה אזהרות בענין שליחות בשר ע"י עובד כוכבים ומ"ש רש"ל ורב"ח ורט"ז ומרן בשם רשב"א וכנה"ג סי' ל' ל"א ל"ה והרב בעי חיי ועיג"כ להרב בכור שור דף ק"כ בדין בשר הנעלם מ"ה וחילק ג"כ בין שולח ע"י עובד כוכבים שיש לחוש כסברת רשב"א דנקל לו לשחוט בזיוף עד שאינו ניכר אבל במוצא ל"ד להא כלל ועיג"כ לעיל אות ז':

יג שור שחוט מסומן בצד א' וקצב עובד כוכבים חתך השור לשנים והשוחט אומר שמכיר בט"ע שהב' החלקים שור א' הם ועוד שמתאימות הן אין ספק שנאמן בכך והשיג להרב"ח שכתב דאין להתיר עד שהן מתאימות וגם שיהיו מראיתן דמיין הדדי והביא ראיה מהגהות אשר"י רפא"ט דהיינו מ"ש מרן סי' ק"א ס"ח דליתא דאדרבה משם ראיה להיפך והשיג ג"כ על מהרי"ט בראשונות סי' ב' ובשניות ס"ג ויישב מה שנתקשה בדברי תוס' וגם קושית הפר"ח סי' קי"ט שהקשה דהר"ן אדהר"ן וששגג במה שהתיר להשהות התבשילים בתנורו של עובד כוכבים בלי שום חותם וששגג ג"כ במה שאסר לפתוח נייר הסתום ע"פ התנור ע"י עובד כוכבים בשבת (ועיין בח"א מחבורי הקצר הזה סי' י"ד אות פ') (הרב צבי סי' ט"ל):

יד עובד כוכבים הביא חבית סתומה של יין שקנה מישראל וכתב נאמנות בידו ועתה אין עוד בה חותם ואמר העובד כוכבים שמי גשמים ירדו על הזפת ונימס וע"י ענפי היער נמחק החותם לגמרי פשיטא שאין ביין צד היתר אף שהמגופה מחוברת עדיין בזפת (מהר"י מברונא סימן קנ"ה): הד"ט ובעיקר שליחות חביות של עץ ע"י עובד כוכבים עיין להרב עולת שמואל סי' ג' שהאריך ועיג"כ לקמן אות כ' ובסי' י"ג אות י"ב וט"ו ולהרב זרע

אמת סי' ל"ו במי שהניח יינו בשמן עליו ביד עובד כוכבים בב' חותמות והעובד כוכבים כתב לו שהעכברים אכלו החותמות ונשאר היין מגולה ודחה הוראת מי שהיה רוצה להתיר הקנקנים שהשמן צף עליו כמו שמסרו לעובד כוכבים דליתא דגם הם אסורים וע"ל סי' י"ג אות ט' ועיג"כ להרב חיים שאל ח"א סי' ע"ד אות ע"ו שכתב שמצא בכתבי הרב בתי כהונה דגבינות שהביא העובד כוכבים מנהג איזמיר לסמוך על כתב יד הניכר כשהמנין מדוקדק אף שהמשקל אינו מדוקדק אם החסרון כשיעור הניגוב לפי ראות עיני בקיאין ע"ש ועיין מהר"ם די בוטון סי' ו' בדין גבינות שמביאין העובדי כוכבים בסימן חרות עליהן וע"י כתב ישראל המעיד מנינם ומשקלם דכיון שמנין ומשקל שוין א"צ קיום החתימות ואם נהגו לקימן סגי בעד א' ועיין במהרי"ט ח"א סי' י"ב וריב"ל ח"ב סי' מ' ובתשב"ץ ח"ג סי' כ"א ביין שהניח בספינת עובד כוכבים:

טו דבר ידבר בענין חותם וחב"ח על מה שנשאל בישראל ששלח ע"י עובד כוכבים מעיר לעיר לחבירו חלקת צוארי אווזות מלאים בשר מונחים בתיבה במסמרות נטועים בלי שום חותם רק באחד מהם פיתקא תלוי בצוארו וכתוב בו פסח ומסיק להיתר והסכימו עמו הרי"ף והרש"ם רבני ערי מולדתי אנקונא (ועיין דבריהם בשמש צדקה סי' ט"ו ומ"ש הרב ן' הרב המחבר שם) (פחד יצחק אות ב' ענין בשר הנשלח) טז מי שנשלח לו חבית יין עם לענה שקורין וירמו"ט ובמקום המגופה היה בו חותם ב"ח אך במקום הברזא לא היה חתום אלא מהודק היטב אע"פ שמ"ש הרב עה"ג סי' צ"ח אינו מוכרח מ"מ שהחבית מלאה בלי חסרון והמגופה חתומה היה הדבר קשה להוציא היין דרך הברזא ולמלאותו משלו מחדש ומה גם שנתערב בו הלענה (וע"ל סי' ל' אות ל"ג) (שבות יעקב ח"א סימן ס"ג):

יז הורה להקל בדין ראובן שהשכיר את שמעון לעשות יינו בהכשר ופרע לו שכירותו ואחר שמכר ראובן יינו ללוי אמר שמעון שנתנסך אותו היין ע"י פשיעותו ומודה על חטאיו ומבקש להחזיר סך גדול שקבל לשכירותו והעלה הרב שכיון שכבר יצא מיד המשכיר שמכרו ללוי אין שמעון נאמן עוד להפסיד היין רק להפסיד שכרו ול"ד להההיא דמרן סי' קכ"ז סעיף ב' דאמרינן דנאמן להפסיד גם היין וכמ"ש שם רש"ך סק"ך דהתם עדיין היה היין ביד המשכיר משא"כ הכא ולמד כן ממ"ש ר' אבהו בגיטין דף נ"ז ע"ב ס"ת ביד מי ע"ש ובהרא"ש שם (וע"ל אות א' ובסי' כ"ט אות ל"ד) (שם ח"ב סי' ע"א).

יח עובד כוכבים שהביא גבינות ממקום א' ולא נודע ממי לקחם אף שיהודי אחד מכיר בחריצים שהם מיהודים שבעיר א' שכעין אלו עושים היהודים שם ולא העובדי כוכבים מ"מ אסור למ"ש הכנה"ג סי' קי"ח הגב"י אות ל' ועיג"כ שם אות ס"א ובגו"ר בחי"ד כלל

א' סי' ט' ופרח שושן כלל א' סי' ג' ובמפתחות שבס"ס קול ן' לוי סי' קס"א וקס"ב (דבר משה ח"א סימן ט"ז):

יט יין שהניחו בבית עובד כוכבים בחביות סתומות ומפתח המרתף ביד עובד כוכבים ויש לו שם גם יין שלו כיון שאינו נתפס כגנב שיכול לילך שם ליקח מיינו אסור (שם סימן י"ט):

הד"ט ועיין להרב בעי חיי ח"ד סי' קע"ג שאסר בשתיה והתיר בהנאה באיש וביתו שהלכו בליל כפור לבהכ"נ והתפללו ערבית והניחו מרתף של תירוש פתוח בלי מנעול ולא נשאר בבית רק שפחה אחת וע"ע לו שם סי' קע"ח דהתיר בשפחת ישראל שלקחה מפתח המרתף שהיו בו חביות פתוחות ונכנסה עם עובד כוכבים א' לזנות ויסגרו הדלת בעדם ונתיחדו דכיון שנכנסו לזנות בעבידתייהו טרידי ולא יהיב דעתיה ליגע בחבית ודומה לבלשת שנכנסה לעיר דבשעת מלחמה אף הפתוחות מותרות וכמ"ש המרדכי וריב"ש ומ"מ לא התירו רק בהנאה משום שראה הגהה א' משם האור זרוע דיש לחלק בין כרכום של אותה מלכות לשל מלכות אחרת ולדידהו לבעול ולנסך הכל א' כשיש פנאי לזה ולזה ע"ש כ תמה מעלת השואל על מ"ש בסי' קי"ח שהשולח דבר ע"י עובד כוכבים בחותם ושוב ראה החותם מקולקל שיש להקל אפי' באיסור דאורייתא ותמה יקרא דע"כ לא יקל הרב תה"ד רק בטהרות ובאיסור דרבנן וגם באלו מחמיר הרב בעל התרומה ותירץ הרב המחבר דשאני ההיא דסה"ת ותה"ד מההיא דסי' קי"ח דע"כ לא פליגי אלא בדבר שיש בו חשש איסור אף בלי חשש חליפין כי"נ וטהרות שאם נגע נאסר בנגיעה אבל הני דסי' קי"ח הוא בדבר דחיישי' שהחליף המותר באיסור ושאין העובד כוכבים נהנה בחליפין פשיטא שמותר שאין העובד כוכבים חשוד להכשילו וכל שאינו נהנה בחליפין לא חיישי' שיחליף (נודע ביהודה סי' ל"ח):

הד"ט וע"ל אות י"ד ולהרב חקרי לב סי' קמ"ד והנמשכים שהאריך בדיני החותמות ואם נמצא החותם מקולקל ואם יש לחלק בין מפקיד ביד עובד כוכבים למונח בבית ישראל ודין חותם באותיות ואם מפתח חשוב חותם ומפתח של מתכת ושל עץ ודין עובד כוכבים המביא גבינות בחותם א' וכתב ישראל המעיד על הגבינות ע"ש שעל כל א' מהפרטים הללו האריך מסי' קמ"ד עד קמ"ט ומסי' קצ"ח עד ס"ס ר"ב ועיג"כ להרב תורת חסד סי' ז' דפסק דאין לשלוח גבינות ע"י עובד כוכבים רק בחותם ולהודיע ע"י כתב למי שנשתלחה לו ולהודיע לעובד כוכבים שכותב כן ואז מצריכין ג"כ מנין והא בלא הא לא סגי גם בסי' ט"ז הביא ההיא דסי' קי"ח בשם שבלי הלקט והריב"ל ח"ג סי' מ' והר"ם די בוטון סי' ח' ותה"ד סי' ס"ו והרא"ש בפסקיו בפ' א"נ דף קמ"ד ע"ד ומהרי"ט ח"ג סי' ג'

וי"ב ופרח מ"א ח"ב סי' י"ג ופר"ח סי' קי"ח והעלה דכפי הדין צריך חותם וכתב השולח ומנין ומשקל הגבינות וזה בלא זה אינו מועיל ע"ש וע"ל אות ו':

כא מקום שנהגו שלא לקנות חביות מענבים דרוכות שלנו בבית העובד כוכבים ואמרו שראובן קנה קצת מהן כיון שאין זה רק איסור קל נאמן ראובן לומר שלא לקח רק מענבים שלמות ונאמן לעצמו ולב"ב בלבד ולא לאחרים ועיין לרב"י סי' קכ"ו שכתב דמ"ש ר"ת וכו' ע"ש (תורת חסד סי' ט"ז):

כב הנשבע שלא לגנוב ועבר וגנב אף דלרש"י אינו נפסל לעדות בביטוי דלהבא מ"מ להיות ש"צ אף לרש"י יש לפסול עיין בכנה"ג הגב"י סי' ל"ד אות ט"ז בח"מ ובסי' ל"ז הגה"ט אות ט"ל וע"ש בסמ"ע וכן פסול לעדות הגט כמ"ש הרש"ך ח"א סי' קע"ב ועיין להרב מ"צ ח"א סי' ל"ח דף קל"א ע"ג ודף קע"א ועוד היכא דאיכא חמוד ממון אף לרש"י פסול ועיין בכרם שלמה חי"ד סי' כ"ג (צרור הכסף סי' י"ד):

הד"ט וע"ל אות ב' וכ"א ועיג"כ להרב משאת משה ח"א סי' י' בדין ראובן שנתפשר עם שמעון לכתוב לו ס"ת לשמו ונשבע בשחד"א לד"ח שלא לכתוב ולתת ספר תורה לשום אדם עד שיגמור וימסור לו ס"ת שכותב לו לשמו ושאם יעבור על שבועתו יהיה הספר פסול לקרוא בו בצבור וכא' מהחומשים ועבר הסופר על שבועתו וכתב ס"ת אחר ונתנו לאחר וקורין בו בצבור וראובן צווח על דברת השבועה והוראת פיו שיפסל מלקרות בו אין בדברי ראובן ממשות דאף שעבר הסופר על שבועתו לא מפני כן יפסל הס"ת ול"ד להההיא דאמר אזכרות שבו לא כתבתים לשמן או עורות שלו וכו' דאז הפסול בגופו של ס"ת משא"כ הכא ול"ד למתפיס בנדרים וכאומר דבר זה יפסל כקרבן וכיוצא ועיין כדמות ראיה בהריב"ש סי' תקי"א ועוד את"ל נמי דיכול בעקימת שפתיו לאסור ס"ת כשר מ"מ בניד"ד הו"ל כמקדיש דבר שלא בא לעולם ופלפל בתשובת המבי"ט ח"ב סי' ק"ו ורשב"א סי' תנ"ב ובענין אשה א' שנסתלקה נפשה לבלתי קחת כסף לקידושיה ואסרה על עצמה כל מה שיתנו לה לשם קידושיה ומסיק דבניד"ד אע"ג דחשיד אשבועתא מ"מ אינו חשוד שכתבו שלא לשמו ס"ת זה דלא אמרי' החשוד לחמור חשוד אקל רק בההיא מלתא ובחד מינא עיין להפר"ח י"ד סי' י"ט סקי"ב והוא ברור ועיג"כ לו שם בסי' כ"ו ענין השייך לזה ועיין להרב פני יהושע מקראקא סי' י"ד בענין החשודים והעלה דמומר עובד כוכבים לתיאבון דלא טרח אינו נאמן לשחוט אפי' בשל אחרים וכ"ש של עצמו אך אם מעיד על של ישראל שהוא בשר כשר ונשחט כראוי נאמן ואי ליכא טירחא כגון שבדקו סכין ונתנו לו נאמן אפי' בשל עצמו דלא שביק איניש היתרא וכו' וכן אם מעיד על בשר חשוד אחר ומ"מ אם אינו מומחה לשחוט אף אם סכין בדוק בידו מ"מ

אינו נאמן דאם על טרחת חיפוש הסכין לא טרח כ"ש דלא יטרח לילך ללמוד ובמלתא דלא איתחזק איסורא כלל אינו נאמן בשל עצמו ונאמן בשל אחרים אם אינו נוגע בדבר וגם על עצמו נאמן אם הוא להאכיל אחרים דאינו חשוד אלפני עור וכו' ואם אחרים רוצים לאכול עמו אינו נאמן דלא מרע נפשיה אבל אם לא ראינו שאוכל ומאכיל מעצמו לאחרים נאמן ועיין להרב בכור שור דף קכ"ד ע"ב דתמה על הפר"ח סי' קי"ט סק"ו דדחה מ"ש רט"ז בשם הד"מ שאסור לאכול עם החשוד על איסור א' אפי' דברים המותרים שמא יאכילנו האיסור והפר"ח כתב שאינו רק משנת חסידים ותמה עליו דאשתמיטתיה תלמוד ערוך בשבת דף י"ג ע"א דלא יאכל הזב פרוש עם זב עובד כוכבים ומסיק הטעם אע"ג דההיא ליכא איסורא דבלא"ה זב פרוש דברים טמאים קאכיל ולדינא ממש איתמר וע"ע שם ראיות אחרות ועיין להרב פני יהושע הנזכר בדין יהודי שהלך לטהר יינם של עובדי כוכבים למכור לאחרים או שאחרים שוכרים אותו לילך לטהר ובא והעיד שנעשה בכשרות ונמכר היין במקצת ושוב באו עדים והעידו שראוהו שותה ס"י והתרו בו והשיב שהוא לו כפיקוח נפש ששם המים רעים ומביאים לצבות בטן ואין שם משקה אחר והוכיח הרב ז"ל דכיון דנותן אמתלא לדבריו ואינו שותה להכעיס נוקי גברא אחזקתיה וכמ"ש הר"ם והטור בח"מ סי' ל"ב באם ראינו קושר ומתיר בשבת וכו' ע"ש וע"ל אות א' וי'. ועי' ג"כ למהר"י קצבי סימן ו' בדין מומר לעבודת כוכבים שדרך יינו בטהרה ונתנו ע"י אשתו יהודית בחצר ישראל והמפתח בידה דהתיר היין אע"פ שהיה דר עמה בבית כיון שטרח כ"כ להמציא מעות לעשות יינו בטהרה וטעמים אחרים:

כג מומר לעבודת כוכבים שגלה למקום שאין מכירין אותו ושומר שם שבתות ומועדי ה' וחזר לדת היהדות ויצא משם בגבינות למכרם במקום אחר והשליכתו הספינה למקומו הראשון והביא עמו עדות מיהודים שמכרו לו במדה ומשקל דעתו ז"ל להקל בדבר כיון שלא היה מומר להכעיס ועוד שהשתדל להביא עמו כתבים ועדיות לצאת מידי חשד וטעמים אחרים ע"ש (זקן אהרן סי' קכ"ב):

הד"ט ועיג"כ להרב חיים שאל ח"ב סי' ל"ח אות ט"ל בדין ת"ח שלא רצה לשתות יין מקנקן שנגע בו א' שהמיר לפי שהיו רוצים להרגו וזה ג' שנים שסיכן עצמו וברח וחזר ליהדות ועשה קצת תעניות על מה שעבר ואמר מני"ר דאף שיש לצדד לזכות הת"ח שלא רצה לשתותו ממ"ש מהרח"ו שהראו במצחו ששתה יי"נ על ששתה עם מומר ישמעאל שעשה תשובה קודם שהשלים תשובתו והביא ג"כ מ"ש בס' החסידים סי' ר"ג ומ"ש בשיורי ברכה בי"ד סי' קכ"ג ובקונטרס ברית עולם על ס' החסידים הנז' מ"מ אין לרפות

ידי בעלי תשובה ולביישם ושיש לחלק בין נידו"ד לנידון דהרח"ו ע"ש ועי"ג"כ לקמן סי' י"ט אות ח"י:

כד טבח הבודק לאחרים שיצתה טרפה מתחת ידו כל שיש ידים מוכיחות ששוגג היה אין מעבירין אותו ומותר ליקח בשר ממנו ומיהו הכל לפי מה שהוא אדם (אבקת רוכל סימן ר"ז):

הד"ט ועיין להרב תשב"ץ ח"ג סי' קע"ב דכל שאפשר לתלות שהוא שוגג אין להעבירו ולא לשמתו וסגי שיקבל עליו בפני ג' לבדוק יפה מכאן ולהבא ושכן כתב הראב"ד באיסור משהו שלו ע"ש וע"ל סי' ג' אות ג' ועיין להרב אור נעלם סי' י"ד דכתב דשוחט שהתרשל בבדיקת הריאה ונמצאו סירכות אחריו וכשהראום לו הודה שהיא טרפה וששגג היו משמתין אותו ומעבירין אותו עד שילך למקו' וכו' ע"ש ועיין להרב הון רב ח"ב סי' א' בענין כותב תו"מ שעד א' מעיד עליו שקנה עורות מהעובד כוכבים בלי עבוד ושחרות לשמן וחתך מהן רצועות והעד מיחה בו ולקח העורות מידו והוא משיב שחשב לעשות ולא עשה ולבסוף הודה והעלה דסגי לסופר הלז בקבלת דברי חברות כיון דאיסורא דרבנן הוא ומה גם שלא העידו עליו אלא שלקח ולא שנשתמש ואפשר דנתחרט וכמ"ש הריב"ל כלל ט' סי' נ"ז בנידון שלו והביא מ"ש עליו הרב פר"ח בסי' קי"ט ס"ק כ"ח ד"ה ועדיין נשאר לנו וכו' ומ"ש הרב פרי תואר ע"ש:

כה אין להקל נגד פסק מרן ומור"ם ורש"ך בדין חשוד על איסור דאורייתא דפסקו בסי' פ"ב וסי' קי"ט סי"ט דאינו נאמן לומר מפלוני מומחה ותמה על הפר"ח שם סקל"ד דהכריע נגד סברתם וכדעת הרט"ז ושאין ראיותיו ראיות (בכור שור דף קכ"ד ע"ג):

כו ספינה שהיו בה הרבה חביות של יין כשר שהיו מונחים בתחתית הספינה והיו עליהם הרבה חביות אחרות של יין של עובדי כוכבים והיה בספינה יהודי א' שומר היין ובאמצע הדרך הוצרך היהודי לילך מהספינה וכתב כתב א' ליהודי א' חבירו בעיר שהיתה הספינה הולכת והודיעוהו שבאותה הספינה היו כו"כ חביות יין כשר שהן בקרקע הספינה ושעליהם חביות של עובדי כוכבים והגיעה הספינה לנמל ומסר הספן הכתב יד ליהודי המשולח לו וילך לספינה וא"ל המלחים שאז היתה בלתי אפשר למסרם לו שהיו בתחתית הספינה ויותר מחצי משא הספינה עליו והמתין היהודי שם וראה שכן האמת ופסק הרב ז"ל להתיר היין לגמרי שא"א היה להם ליגע בהם וכל כי האי ודאי אין לחוש לפריקה וטעינה (תשב"ץ ח"ג סימן כ"א):

סימן יז

דיני עשיית סחורה בדברים האסורים אות א בירר בפלפולו העצום דפירות דוחן ואורז שהתליעו אין למכרן לעובד כוכבים קבא קבא אך קמח או חטין שהתליעו מותר לעשות מהן פת ולמכור לעובד כוכבים אחר שיחתוך הפת לחתיכות וכן מותר לעשות יין שרוף מהקמח שהתליע (פנים מאירות ח"ג סימן ל"ה):

הד"ט ועיין להרב כרם שלמה סי' ט"ו וט"ז דאסר לעשות סחורה בזיתים מתולעים דיש בהם ספק איסור תורה שמא התליעו במחובר ובורית העשוי משמן וחלב חזיר מתיר לעשות בה סחורה וליהנות ממנה במלאכתו לכבס בגדים כיון דמידי דלא חזי לאכילה הוא ע"ש ובעיקר עשיית סחורה בדברים האסורים באכילה אם איסורו מדאורייתא או דרבנן עיין לכנה"ג סי' קי"ז ופר"ח וחזון למועד סי' כ"ט שהביא מה שהקשה התי"ט בפ"ז דשביעית ותירוץ הרב משנה למלך ומה שהקשה הרב המחבר על תירוצו וששוב ראה לרח"א אבולעפיא שהקשה גם הוא לפר"ח ומסיק דלעולם דאיסורו מה"ת ודוקא בדבר מרובה ולא בדבר מועט ועיג"כ לו ז"ל שם סי' מ"ג וע"ל אות ה': ב למד זכות על מנהג קק"י אלטונא והאמבורג המקבלין דם השחיטה בכלי תיכף אחר השחיטה למכור לעובד כוכבים דדוקא בדרך קנייה ומכירה אסור אבל הדם הזה בא לידם בלי קנייה ולא מיקרי עושה סחורה בדבר איסור וגם אין בזה איסור שחיטה תוך הכלי כיון דאחר השחיטה מניח הכלי לקבל דמו ומותר ומ"ש מור"ם דאף בזמה"ז אין להתיר בסי' י"ב ס"ב לא מיירי רק במניח צואר הנשחט על הכלי (מקום שמואל סי' ע"ו):

הד"ט ועיין להרב בית יהודה סי' ט"ו דאסר לנחור או לשחוט בסכין פגום בהמות למכרן או לתת מתנה דהוי כמוכר ועושה סחורה וכהסכמת רש"ך ופר"ח סי' קי"ז ועיג"כ להר"ם די בוטון סימן ה' ועה"ג סי' י"ג ושער אפרים סי' נ"ז ומשאת בנימין סי' כ"ח ונחלת שבעה סי' ע' ובית יעקב סי' מ"ב ואמונת שמואל סי' י"ד ושי למורא סי' י"ז וכאשר בא זכרונם לטובה בלקט הקמח דף ע"א ע"ש וע"ל אות ה':

ג סמוכות עשה למנהג רבים לקנות לכתחלה נו"ט ובשר חזיר מהעובדי כוכבים להאכיל לפועלים עובדי כוכבים אף שכתב מור"ם בר"ס קי"ז לאסור ורט"ז נמי לא התיר רק לקנות מישראל וע"ז ג"כ השיג הרב בית יעקב סימן מ"ב כיון דהפועלים מוטלים עליו להאכילם ולא בדרך מתנה או מכר פשיטא דאינו נראה כסחורה (שם סי' ע"ו). ד אסר לקנות יי"נ לעובד כוכבים אף בלא שכר סרסרות רק שלקח בפחות ומוכר ביותר אך היושב לשרת לעובד כוכבים בדברים מותרים ליום א' מכר יי"נ יש בו איזה חלוקי דינים (בית יהודה סימן כ"ו ובמנהגים ס"ז):

הד"ט ועיין להרב מכתם לדוד סי' י"א שביאר ובירר להתיר לסרסור ישראל להטפל עם העובדי כוכבים המביאים קדלי דחזירי יבשים להשתדל עם הקונים כדי להרויח סרסרותו ויכול לקצוב ג"כ עם המוכר בק' ועם הקונה בר' והמותר לעצמו כיון שהמוכרים אינן מביאין אותן רק מעצמן אבל לומר להם להביאן נראה דאסור ומ"מ לעשות הטוב והישר לא יקבל מיד המוכר חתיכה מהן להראותה לקונים כדרך הסרסורים רק ילכו מעצמם הקונים לראותם ע"ש וע"ל אות ה':

ה תשובה גמורה השיב מכתב ידו של הרב פינחס עניו תלמיד חבר שלו והסכים הוא על ידו בדין ראובן ושמעון ועובד כוכבים ששכרו מעובד כוכבים א' שדות הרבה בשותפות בכו"כ לשנה לחלוק ביניהן הריוח ושטר שכירות נעשה בשם שמעון ועובד כוכבים השותף וחזרו והשכירו לעובד כוכבים אחר שדה א' בכו"כ לשנה והתנו שמלבד השכירות שקצבו יתן בכל שנה כו"כ משקל בשר חזיר כמנהג והשדות אחרות נתנום לעובדי אדמה ג"כ עובדי כוכבים ובהיות השדות ההן ארץ מרעה ורועים בה איזה פרות ומחלבם עושים גבינות מסרו ג"כ עשיית הגבינות לעובד כוכבים אומן נקרא קאסאר"ו ומגדל חזירים וחולק הולדות כנהוג והם אם ירצו מוכרים הכל בעילוי דמים כל מה שיכולים ועמד ראובן ושאל מה הדין בזה ובזה. ותחלת דבר בדין גידולי חזירים הביא מ"ש הפר"ח סי' קי"ז סקי"ג דהשוכרים מהשרים כפרים לזמן מה היינו כל ההכנסה המגיע לשר ובכלל דברים טמאים ומגדלן הישראל להאכיל לפועליו עובדי כוכבים דאין לו על מה לסמוך וכ"פ ג"כ הרמ"ע סימן ל' זאת ועוד דהרב"ח כתב שעשו סמיכה להחרימם ושלא ראו מעולם סימן ברכה דקיימי בארור מגדל חזירים ועיין ג"כ להרב פ"ת שם סקי"ד ולהרב גור אריה בנימוקיו שם דכתב דאפילו לעשות סרסרות (וע"ל אות ד') או להשתכר לו או לקנותן ליתנן לעובד כוכבים אסור. ועיגכ"ל להרב דב"ש סי' קמ"ד ולהרב פני משה ח"א סי' ג' דכתב דאיסור סחורה בדברים האסורים מדאורייתא לאכלן אסורים ג"כ מדאורייתא לעשות בהן סחורה (וע"ל אות א') ועיג"כ בני יעקב סי' ג' ובית יעקב סימן א' ב' וריר"ו נתיב ט"ו חלק אדם אות נ"ז ולכל הדומה לאלו אסור למכור או לשכור או לקנות הכנסת המלך להסתחר בדברים האסורים אמנם אח"כ שם אל לבו סברת הרט"ז ופ"ת הנז' המתיר קניית הכנסת המלך וכו' אף דס"ל דאיסור סחורה מדאורייתא ע"ש. ובסניפים אחרים השייכים לניד"ד מסיק דמידי ספקא לא נפקא ודי לאסור לכתחלה אך בדיעבד כניד"ד שא"א למצוא תקנה ממקום אחר עצה טובה קמשמע שלא להביא אצלם בשר חזיר ולהניחו לשותף עובד כוכבים ולצאת ידי כל הפוסקים ימכרו הבשר והחזיר מיד ולא ישהם למכרם בעילוי דמים ולכתחלה צריך להתנות עם האריס והשותף עובד

כוכבים מעיקרא טול אתה חזיר ואני אטול שמן או חטים וכדומה עש"ד (פחד יצחק במהד"ב שלו אות ס' ע' סחורה אסור):

הד"ט ועיין להרב שדה הארץ ח"ג סימן ב' דהראה פנים להתיר בקצב ישראל שדרכו למכור אחורי בהמה לעובד כוכבים לעשות ג"כ כרכשאות וכדומה למכרם לעובד כוכבים בפרוטרוט אף בלי ניקור מגיד הנשה להיותו בלתי בקי בניקור אמנם מסיק דמ"מ יש לחוש לסברת האוסרים כמ"ש הכנה"ג סי' קי"ז ועיין להרב חות יאיר סי' קס"ב דף ק"ל ע"א ולהרב אשדות הפסגה סי' ד' בדין ישראל שנשתתף עם העובד כוכבים בחנות והעובד כוכבים עושה כרכשאות מבשר טרפה למכור לעובדי כוכבים דאם כשנשתתף עמו לא ידע מותר ליהנות ממה שנמצא לעובד כוכבים בעת השיתוף ועגכ"ל אות ו' ועיין להרב קדשי דוד סי' א' דלחלק יצא בין סת"י של כותים ליקח מהם שכר לעשות רפואות ולטועמן מותר אך בסת"י של עובדי כוכבים אסור לקנות מהם שכר או לטעום גם הרב זרע אמת ח"ב סי' פ' והנמשכים אסר לרופא ישראל לקנות ס"י לעשות בו תרופות דהוי עושה סחורה בדבר איסור אבל בדיעבד התיר וחילק ג"כ בין עובדי כוכבים לכותים דאף לכתחלה התיר ובענין טעימת התרופות ולהפליט המעורב בהן איזה דבר איסור אף שנטה דעתו להקל מ"מ לא רצה לסמוך על דעתו בהיות הדבר מחלוקת בין הפוסקים ובדרך אגב פלפל בחכמה בענין ברכות דטועם ופולט והאריך ג"כ ועשה סמוכות למה שנהגו להקל להסתחר במים חיים של עובדי כוכבים ולטעום ולפלוט ולהרגיש אם חזק הוא ודוקא לטעום ולפלוט קודם שימתקוהו בקצח אמנם לקנות ס"י מהעובד כוכבים לעשות מהם יין שרוף יש לאסור וע"ע לו שם סימן ל"ד ול"ה שתמה על הר"ם די בוטון סימן ה' (הזכרתיו לעיל אות ב') דכתב דאף אם נזדמנה נו"ט בבית ישראל דמותר למכרו לעובד כוכבים מ"מ לא ימכרם רק בדמים שקנאן ולא ביותר דליתא אלא קי"ל כפר"ח סימן קי"ז סק"ג דשרי אפילו בריוח ושכן גם סברת הרב"ח להתיר ע"ש ובדק ומצא ג"כ איזה תיקון לישראל הלוקח שדה בשותפות עם העובד כוכבים בשכירות לסלק איסור גידול חזרים מלבד עשיית סחורה בדברים אסורים ועג"כ למהר"ש יונה סי' ז' ולהר"ם מפאדווה סי' ע' בדין יהודי הרגיל להסתחר בסת"י למכרו לעובד כוכבים לפי שלא ידע שיש חשש איסור ולכן נשתעבד לעובד כוכבים להביא להן יין חשוב ונודע למורים וגרע בו יפה עשו ומ"מ במה שנשתעבד כבר א"צ להפסידו הפסד מרובה ע"ש:

ו ראובן מעבד עורות עמד ושאל אם רשאי לקנות החומץ מעובד כוכבים לצבען לעשות מהם מנעלים למכור לישראל או לא משום משתכר באיסורי הנאה וחקר הרב מתחלה אם מותר לישראל ליקח המנעלים מעור שנצבע בחומצן של עובד כוכבים ומסיק להתיר

ומשם יצא ובא לו בפרטי השאלה ומסיק להתיר משום דאיכא למ"ד דעובדי כוכבים בזמן הזה אינן אוסרין בהנאה ועוד דדלמא העובד כוכבים לקחו מישראל ובמבעבע אין בו מגע עובד כוכבים ושמא ג"כ במי בוסר היה ואף לסמ"ג דמחמיר בס"י ולא חשיב ליה איסור דרבנן מ"מ בניד"ד יודה מהטעמים הנז' אף אמנם אם יתברר דהחומץ עושהו העובד כוכבים בביתו צריך למחות ביד ישראל שלא לקנותו מאותו עובד כוכבים ומה גם אם מוצא לקנות מישראל אף שמוכרו ביוקר מהעובד כוכבים ולפחות יקח מכותי ולא מעובד כוכבים אך אם א"א להתברר שהעובד כוכבים מוכר מהחומץ שעושה בביתו יש להקל והסכים עמו מהר"י אלפנדרי רבו דיפה דן ויפה הורה ע"ש (בני יעקב סימן י"ג):

הד"ט ועיין להרב דבר משה סי' י"ג י"ד ט"ו במה שהשיב למהר"י צבי ששאל ממנו במי שנתן מעות לעובד כוכבים בתורת עסקא והעובד כוכבים מתעסק בנו"ט ובית העובד כוכבים רחוק מאד מבית ישראל באופן שאין היהודי מטפל כלל בהם וכיון שעיקר האיסור הוא משום דלמא אתי למיכל מיניה א"כ בניד"ד יהיה מותר וגם מטעמים אחרים דן להלכה להקל ושגם הר"ם מבילגראדו רבו הסכים עמו ושוב באו לידו שו"ת דב"ש ועמד מרעיד בראותו בסימן קמ"ד שאסר ותמה איך דחה סברת האומר שטעם האיסור משום שיבא לאכול והרי הן דברי התוס' ובפרט למ"ש הרב כרם שלמה סי' ט"ז (הוא הרב אביו של הרב המחבר הנשאל) שכן הסכימו רוב הפוסקים ועוד הביא ראיות אחרות והשיב תשובה שלמה להתיר והביא ג"כ מ"ש הרב בני יעקב הנז' ותמה גם הוא על הדב"ש שדבריו בלי ראיה ברורה ושגם לדבריו נראה דבניד"ד יסכים להתיר וגם הרב אשר שלם הסכים עמם להתיר ע"ש ולהרב עין משפט סי' א' בדין ישראל הנשכר לעובד כוכבים למכור נו"ט וכשרות וליטול בשכרו ריאות הבהמות ומסיק לאיסור ולא מצא לו תקנה רק למכור הבשר והריאות על כיס העובד כוכבים וליטול שכרו מכל המכירה א"נ קודם שו"ב הבהמות של אותו עובד כוכבים יקנה הישראל מעובד כוכבים את הריאות בדבר מועט וימשוך את הבהמות קודם שישחוט לרשותו או בסימטא וכדומה ונקנות לו הריאות מחיים אף דכל הבהמה של עובד כוכבים כמ"ש סימן ס"א סכ"ז בדין מתנות כהונה ועי"כ אף אם אח"כ נמצאו טרפות הוי נזדמנו לו ומותר לכ"ע ועג"כ להרב בארות המים סי' ה' בענין זה דמסיק דאם קנאן השותף עובד כוכבים מעצמו ונתעסק בהן מותר לישראל ליהנות כיון שלא ידע אך אם יש לו ידיעה מזה יש להחמיר שלא יהנה ממנה רק דמיה בלבד ועיין להפר"ח ולהרב שי למורא סי' טו"ב ומ"ש עליו הכנה"ג סי' קט"ז ועיין להרב מגן שאול סימן י"ד בישראל השותף עם עובד כוכבים שנושאין ונותנין בדבר איסור והישראל לא ידע ולפעמים ידע דמסיק דכיון דהעובד כוכבים הוא המתעסק לבדו

מותר לישראל ליהנות מהריוח והסכים עמו מהר"ש פלורינטין וכן העלה בתשובותיו הרב עולת שמואל סי' ד' ע"ש וע"ל אות ה':

ז שקיל וטרי בדברי הפוסקים במה שנהגו העולם היתר בנבלות וטרפות בכל מיני הנאות הגם דמקרא מלא לכלב תשליכון אותו דמשמע לכלב (חקרי לב סי' י"ט):

ח אסר לזכות מציאת דבר האסור באכילה כדי למכור לעובד כוכבים ואם עבר וזכה נראה ממ"ש הרמ"ע סי' פ"ט דשרי ושכ"כ הרא"ש והר"ש יונה ומגן שאול סי' י"ד אך מדברי הפרישה והרב"ח נראה דכיון דעבד איסורא אסור למכור וכן נטה דעת הרב המחבר (שם סימן קמ"א):

ט התיר למכור ענבים לעובדי כוכבים אף שקונה אותם לעשות מהן יין לשתות עובדי כוכבים בחנותו ול"ד למה שאסר ריר"ו למכור להם מים כשידוע שרוצה לעשות מהם מים להטביל דאין איסור יין שלהם רק משום בנותיהן ובניד"ד לא שייך טעם ועל מה ששאל השואל אם מותר לגבות ס"י לפרעון חובו מחלוקת פוסקים הוא וכמ"ש הטור סי' קכ"ז והנח להם לישראל כמ"ש הרא"ש ועג"כ שם למרן ובסי' קל"ג ואם ישראל המקבל סת"י על חובו יחוייב למכרו לעובדי כוכבים או רשאי אפי' לישראל אחר למכור על יד על יד אע"פ שמשתכר במה שקנאו בזול יש להקל וכן עשה מעשה (תורת חסד סי' ח"י):

הד"ט ואם מותר לעשות סחורה במומי"א הלא הרב גנת ורדים דחשש בהן לאיסור תורה אסר ג"כ להסתחר בהן אבל הרב תנא פליג וס"ל דאינו אסור אלא מדרבנן ומותר להסתחר בהן עיין במל"מ שלו ספ"ח דמאכלות אסורות וע"ל סי' ט"ו אות א' ולקמן סי' ל"ה אות מ"ד ועג"כ להרב חזון למועד סי' מ"ג מ"ש הרב תנא הנז' ולהרב חות יאיר סי' קמ"ב וקע"ה ולהרב שי למורא סימן טו"ב באורך ולהרב פני משה סימן ג' ולהרב מראית העין דף ט"ז ע"א ובליקוטיו סי' ט"ו אות ז' מ"ש על הרב שבות יעקב והרב כנה"ג י"ד סי' שמ"ט והרב חזון נחום בערכין דף ק"ב ע"א שרצה לפרש הירושלמי באופן שלא יקשה על הרשב"א והביא ג"כ דנעלמו מהרב יעב"ץ ח"א סי' מ"ה דף ס"ט סוגיית הירושלמי והרשב"א בחידושי ב"ק והרמב"ן פ' אע"פ ודברי הרוקח ע"ש:

סימן יח

דיני כלים בלועים מאיסור והכשרן ודין טבילת הכלים:

אות א בענין יישון כלי איסור יב"ח אי מהני או לא האריך להשיב על מ"ש לו הגאון צבי בתשובותיו ע"ש דס"ל דדוקא בי"נ דבליעתן בצונן הקילו ולא אם בלעו בחמין (פנים מאירות סי' כ"ג וכ"ד):

הד"ט וע"ע שם סי' ס"ד בדין נטל"פ וע"ל סי' י"א אות ג' ועג"כ להרב פרובינצאלי בתשובותיו כ"י סי' קמ"ח דפסק דהגת של עובדי כוכבים שנתיישנה מבציר לבציר מיקרי יישון אף שלא כלו יב"ח ש"ד שנחשוב הי"א ימים ששנת החמה עודפת משנת הלבנה אין יישונן בכך גרע מהדחה הקלה ויועיל היישון הנז' גם אם היה צריך ניגוב:

ב הביא חלוקי דינין בענין הכשר אי אמרינן חם מקצתו חם כולו כמ"ש בענין האיסור והיינו דכשאין כל הכלי חם בכדי שהיס"ב פשוט הוא דלא אמרינן חם מקצתו וכו' ואם תחב הקתא של סכין או הכף קודם הכשר א"צ ס' לבטלו ואם כל הכלי חם אמרינן דמפעפע בכל הכלי ואם תחב צד הב' צריך ס' לבטלו אלא דלענין הכשר סגי למקצת כלי דנשתמש בו דכבולעו כך פולטו דלא כהרשב"א ובלא"ה מה שרוצה לדמות הכשר כלי חמץ להכשר כלי איסור ל"נ דהא ג"כ היתירא בלע כבשר וחלב ואם בקדירה שבישל בה בשר א"צ הכשר רק במקצת ה"ה בחמץ (שם סי' פ"ג):

ג תמך יתידותיו בדעת הרשב"ם וסמ"ג דסבירא ליה דהלוקח כלים ישנים מעובד כוכבים שאם הטבילן ואח"כ הגעילן צריך לחזור להטבילן דלא כהרא"ש הביאו הטור סימן קכ"א (יריעות האהל סימן נ"א):

ד כלי חרס שאין להם הכשר בהגעלה דיין בשהיית כ"ד שעות ונתן ג"כ טעם למ"ש מרן ס"ס קכ"ב בשם המרדכי על סכינים שהניח בחנות של אומן שצריך הכשר ולא סגי בשהיית מעל"ע לפי שאפשר בהגעלה משא"כ בכלי חרס שעמדו בבית עובד כוכבים דדי להרא"ה ז"ל בשהיית מעל"ע לפי מ"ש ג"כ מרן בשמו והיינו משום דא"א להגעילן בשהיית מעל"ע סגי (שו"ת הר"ם פרונבינצאלי סי' קל"ח):

הד"ט ונראה הדבר פשוט דדוקא כשא"א בהגעלה או בלבון סגי בשהייה ומש"ה אם יש גומות בסכינים הנז' שאין הגעלה מועלת בהן וכמ"ש מרן בא"ח סי' תנ"א ס"ג לא מפני זה סגי בשהייה כיון שיש להן הכשר בליבון אמנם בכפות העשויות מקרן שאין להן תקנה בהגעלה לפי שמתקלקלין במים חמין וכמ"ש המנהיג והביאו מרן שם בס"ז וה"ה אם ידות הסכינים מקרן דדין א' להן דא"א בהגעלה וכ"ש בליבון נראה דדינן ככלי חרס דדי להשהותן מעל"ע ודוקא בשאר איסורין חוץ מחמץ בפסח דיש אוסרין נטל"פ אפשר דאף למקילין בנטל"פ בפסח מ"מ אין להקל כ"כ גם בשהייה בעלמא ואפשר דגם בזה מקילינן משום דאין לך דיעבד גדול מזה כל שא"א באופן אחר ועיין בחבורי הקצר הזה בח"א סי' ז' אות כ"ח וסי' י"ט אות ט' ולעיל סי' א' אות י"ב וסי' י"א אות י' ולקמן אות כ' וכ"ד. ועיין להרב שמלה חדשה סי' ב' סי"ח בדין טבח שהוציא טרפה מתחת ידו בחזקת כשרה דס"ל דיש לאסור הכל למפרע ומ"מ בכלי חרס שאין להם תקנה בהגעלה

יש להקל להשהותן ע"ש וכ"כ ג"כ שם בתבואת שור סס"ק ל"ב דיש להקל במקום הפסד ועג"כ להרב עטור בכורי קציר ד"ה כללא דמלתא ולהרב גור אריה הלוי בהגהותיו לי"ד סי' קכ"ב אות ח':

ה סמוכות עשה למנהגן של ישראל והוכיח דאין חיוב לישראל ההולך לקנות דגים מלוחים מחנוני עובד כוכבים כגון דג סאלמונ"י וכיוצא לחתוך הדג בסכין כשר (זרע אמת סי' כ"ז):

ו כלי חרס מצופה שהותך בו השומן בשוגג בלא טבילה יש להתיר משום דדמי קצת לסכין של שחיטה ואי משום דלא קנסינן ליה עש"ד (שם סי' ל"ח): ז לא הצריך שום הכשר לקנקנים של זכוכית שהכניסו בהן עובדי כוכבים סתם יינם לקיום אף למחמירים בפסח כמור"ם סימן תנ"א סכ"ו בא"ח (שם סי' מ"ג):

ח המוצא סכינים ברחוב יהודים מקום מעבר לעובדי כוכבים כיון שהרב חות יאיר סימן רכ"ח לא רצה להתיר למעשה יש לחוש לדבריו אף שלדעתו יש טעם אחר להתיר (שבות יעקב סימן מ"ז):

ט החזיק במנהגן של ישראל שלא להטביל קדרות חדשות של נחושת שקובעים בתנור בית החורף ובתחלה היה בדעתו להצריך טבילה משום שלוקחין ממים חמין שבה ללוש עיסה ולתת תוך קדרות התבשיל ולבסוף מסיק להקל כיון שנקבעה בתנור ואין מטמאין עוד ואף קודם חיבורה אינה ראויה להשתמש בה רק אחר שנקבעה ועוד יש להקל ממ"ש מרן סימן ק"ך סכ"ה בדין סכין של שחיטה שמפשיטין בו דלאו כלי סעודה מיקרו ועיין לפר"ח שם ס"ק י"ט (שב יעקב סימן ל"א):

י הוכיח במישור דיש למחות בנוהגים לחמם מים בכלי בשר ללוש בהם העיסה או איפכא דרובא דרבוותא פליגי אש"ד דהביא הכנה"ג סימן צ"ה אות ל' ואף שאין הקדירה ב"י אין להתיר עיין להריק"ש והראנ"ח ח"ב דקי"ד (דבר משה ח"א סימן י'):

הד"ט ועג"כ לרדב"ז ח"ג ד"פ סימן תרי"ז דהוכיח דהא דקי"ל נטל"פ מותר ה"מ בתבשיל דהוי כדיעבד אבל בקדירה לבשל בה לכתחלה אף נטל"פ אסור וע"ל אות כ':

יא קערה א' קטנה של גבינה שנתערבה בקערות אחרות של בשר שבאה אל שולחן ראובן עם שאר כלי בשר בתבשיל של בשר ושוב הודחה הקערה ההיא בשאר קערות של בשר בכלי א' של בשר ע"ג האש ומעולם לא היה תוך היורה ס' נגד אותה של חלב ויהי כמו ט"ו ימים אך היו מדיחים אותה רק פעמים שלש לשבוע באופן שלא היה ב"י זאת ועוד דדרך המדחת אותם לשים אפר תוך היורה לפעמים קודם שימת הכלי תוך היורה

ולפעמים אחר הנחתה ופסק הרב להתיר כל הכלים חוץ מקערה חולבת דשבירתה היא טהרתה (שו"ת מקור חיים כ"י סימן ט"ו):

הד"ט ועג"כ להפר"ח סימן כ"ב סק"ח וסי' ק"ה סקמ"א ובשו"ת הריב"ל בחידושי דינין ח"א דף נ"ט ע"ג ורש"ך סי' ק"ב סק"ח וראיתי להרב עזריאל דאיינה בתשובותיו כ"י סי' כ' בדין בשר שלא נמלח שהושם בקדירה לבשל ולא היה ס' בקדירה והוצק מהמרק תוך קערה א' ע"י עירוי ונתערבה הקדירה ההיא באחרות והודחו יחד בחמין ואין מכיר הקערה האסורה ופסק שכל הקערות אסורות כיון דלא ידעינן כמה דמא נפק מיניה ואם יש בו ס' אע"פ שהתבשיל מותר מכל מקום אותה חתיכה אסורה וגם העירוי מכלי א' אמרינן דדינו ככלי ראשון לחומרא ולכן אם היתה הקערה ב"י כשהדיחו בחמין באחרות ואין בהן ששים כלם אסורות ולא שייך הכא לזרוק אחד להתיר השאר דדוקא יבש ביבש אמרינן הכי מה שאין כן הכא שהודחו בחמין ע"ש ועיין להרב שאלת יעב"ץ חלק ב' סימן ע"ד בדין כלי בלוע מאיסור שנתערב באחרים דאינו בטל ברוב לבשל בהם היתר שלא במינן עודן ב"י ובדיעבד אם בישל בהן יש לסמוך ע"ד המתירים ואם עבר ושהה אותם אפי' לא נתערב רק א' בא' נראה פשוט דבדיעבד מותר המאכל וגם הכלים הותרו להשתמש בהן בין במינן בין שלא במינן ונשא ונתן בענין הגעלה אי מיקרי דשיל"מ בנתערב כל דמתכשר בהגעלה דכתב הטי"ד סי' קכ"ב בשם הרשב"א ועל מ"ש הרש"ך שם סק"ח בשם רש"ל והרט"ז שם דאין דבריו מובנים לו כלל ע"ש ובענין האפר ששמים ביורה הנז' ע"ל סי' י' אות ב' דפסק מהרי"ע בשם הרב רבו דפוגם וכדעת מרן סי' צ"ה ואף דרש"ך שם כתב שלא נמצא דבר זה בשום פוסק כבר יצא לישע הגאון צבי בתשובות סי' ק"א והשיב על דבריו ועיין להרב באר יעקב בסי' הנז' מ"ש עליו ולהרב מנחת יעקב כלל נ"ח סקכ"ו ועיין להפר"ח שאחר שהשיב גם הוא לקושיית הרש"ך הנז' הביא ג"כ דעת הרט"ז שהצריך עיון למעשה משום שמהרי"ל חלק על זה ומ"מ פסק הפר"ח דבהפמ"ר כדאי מרן לסמוך עליו שוב הביא ג"כ תשובת הרב צ"ץ סי' צ"א שנדחק ליישב הוראת מהרי"ל באופן שיסכים לסברת מרן סי' צ"ד ס"ד והתיר בפשיטות באפר דהוי פוגם גם הרב פרי תואר והרב בעי חיי בי"ד סי' קל"ד והרב כנסת יחזקאל סי' ס"ח פסקו להתיר וכ"פ הרב מקום שמואל סי' ע"ז והערה מקור דין זה וראוים עמודי ההוראה כאלה להקל לגמרי אף שלא במקום הדחק (ועג"כ לעיל סי' י"א אות כ"א):

יב לא הצריך טבילה לכלי פורצילאן הדומין לכלי זכוכית כשקונים אותן מעובד כוכבים שידוע שעשייתן מהחול ואדמה מ"מ כמדומה לו ששמע מהגאון אביו מהר"ץ דלאו ככלי חרס דמי להאסר בבליעת איסור דאיידי דשיעי טובא לא בלעי דומיא דכלי זכוכית

ומנהג בעלמא הוא להשתמש בפסח בחדשים ושוב נפק ואשכח להכנה"ג שכ"כ בי"ד סי' ק"כ וקכ"א ועוד לו שם דריחים של יד שטוחנין בו הקאו"י נראה דחייבין בטבילה דעדיף משל פלפלין שאלת יעב"ץ ח"א סי' ס"ז):

הד"ט ועיין להרב זרע אמת ח"ב סי' ל"ז דהתיר להשתמש בלי טבילה אפי' של קאו"י מטעם ס"ס דפלוגתא ובפרט שיש הפסד לכלי בטבילתו דכמעט הולך לאיבוד ע"ש ואחר הס"ר אי מהא דהולך לאיבוד יש להשיב דכל הפסד של כלי זה לא יהיה רק אם יניחנו כך מלוחלח במים שאז מטבע המים בברזל להעלות חלודה ולהפסיד הכלי אמנם אם ינגבוהו בסמרטוט או יניחנו קרוב קצת לחום האש תכלה כל הלחלוחית שבו ולא יבא לכלי שום הפסד כלל ועיקר וטעמא נמי דאיפליגו הפוסקים אי אזלינן בתר המעמיד או בתר עיקר הכלי לישרי לן מני"ר דלית ביה כדי שביעה דהא הרמ"א גופיה דבס"ז בדין אם נתן מקצת הכסף וכו' פסק כמ"ד דאזלינן בתר המעמיד וכמ"ש הרט"ז שם סקי"ג אפ"ה פסק בסעיף ז' דריחים של פלפלין צריך טבילה ומשמע אפי' בברכה (עיין בפר"ח שם סקי"ז ולרש"ך שם סקי"ג בדין כוס דבכה"ג דקדק מסתמות מרן) ובדין ריחים של פלפלין עיין לרש"ך שם סקי"ד ולהרב פר"ח סקי"ח דמייתו בשם מור"ם בד"מ בשם הגמ"י פיטור הטבילה חלק התחתון המקבל תבלין ומכלל דהריחים גופייהו גם להם לבב כמוהם להצריך טבילה ואם בשל פלפלין אמרו כן תיתי בק"ו של קאו"י וכאשר הזכרנו מהרב יעב"ץ וממילא אין בידנו בעניותנו הס"ס לפטרן בלא כלום ודינו להצריכן טבילה בלא ברכה ודוק ובענין כלי הפרצילאן הנז' זה לי כשלשים שנה ויותר שנשאלתי לחוות דעי החלוש על דברת כלי זכוכית ופורצילאנ"ה בחנות עובד כוכבים שנודע בבירור שבכל הכוסות מערבין בקאו"י או משקה אחר חלב שחלבו עובד כוכבים וי"ר וכן מזומן בעל החנות למכור לכל מי שירצה החלב עצמו בלי תערובת ולהריקו באותן הכלים עודנו חם ונודע ג"כ שאין בהמה טמאה בעדר ואין חלב טמאה מצוי בעיר רק ביוקר גדול מחלב טהורה והארכתי קצת בשותא דינוקא סי' מ"ב והוכחתי לענ"ד בראיות ברורות דצדדי ההיתר נראין ביותר ואכמ"ל וע"ל סי' י"ב אות י"ג וע"ל אות י"ד בדין כלים הבאים מארץ צינ"י ועיין להרב בית יהודה בחי"ד סי' נ"ב בדין צלוחית של זכוכית המוקפות בסיב דהוכיח דכיון שאין משתמשין מהן לשתות ממש בהן ככוסות וגם אין מבשלין בהן כקדירות לא חשיבי כלי סעודה וא"צ טבילה ע"ש:

יג עביט של מי רגלים וגרף של רעי אין בהם תקנה אף ע"י הגעלה (שם ח"ב סימן קע"א): חד"ט ועיין בח"א מחיבורי הקצר הזה סי' ט' אות י"ז בדין כלי שנטלו ידיהם בו מים אחרונים דלעד"נ דאפי' בהדחה כל דהו סגי ע"ש:

יד דק ואשכח דכלים הבאים מארץ ציני"י שאומרים שעשוין מקליפת שרץ המים בלע"ז קראקול"ס שעושים מהם כלים גדולי הערך בולעים ופולטים ויש לדונם ככ"ח לענין בו"ח וחמץ בפסח ושאר איסורין חדא דמי לימא לן שאינן עשוין מאיזה עפר וטיט חזק או שמערבין אם הקראקול"י עפר אחר ועוד יש מהם ג"כ שאינן דקין שהאור נהנה מהן ועוד מי יאמר שאין עושין כהן בשאר ארצות כלים הדומין לשל ציני"י ונקראין כולם בשם כלי ציני"י כאשר יש כלים הבאים מאי גינז"ק ווויניציא דומין ממש לכלי ציני"י ועוד מאן מפיס שכלי ציני"י גופן אין בולעין ואדרבה הנסיון מוכיח שבולעין אלא שאין בליעתן מרובה כשאר כ"ח וכאשר נסהו שלקח חתיכה ממנו והכניסה באש ויצא ממנה שלהבת כדרך כלים הבלועים עוד הלבינה יפה ודקדק במשקלה והשליכה תוך קדרה של תבשיל כחצי שעה ורחצה ונגבה וחזר ושקל ומצאה יותר ממשקל הראשון כל דהו וזה מורה ודאי שבולע וק"ו מכלי זכוכית דאיכא מ"ד דבלעי ועוד אמר מר שמצא תשובה לא' מהגאונים (שאע"פ שלא נזכר שמו מ"מ הספר שכתוב בו פסק הנז' הוא ישן מאד ויש למעלה ולמטה ממנו שאלות לרבינו האי גאון וגאונים אחרים) שהשוה אותם לכ"ח ממש שאינו יוצא לעולם מידי דפיו (וע"ל אות י"ב) (רדב"ז ח"ג ד"פ סימן ת"א):

טו בדין הכשר כלים שנתבשלו בהם בשולי עובדי כוכבים הביא מחלוקת ראשונים ואחרונים דהרשב"א וסייעתו אוסרים ומצריכים הכשר וכן סברת מרן בס"ס קי"ג שהביא בסתם סברתו ואח"כ כתב בשם י"א שהוא הרא"ש וסייעתו דס"ל שא"צ הכשר ע"ש ואף לרשב"א אם הם כ"ח סגי בהגעלה ג"פ וכן הורה הרב המחבר כמה פעמים וגם הורה לבטל בשולי עובדי כוכבים ברוב כדעת הנ"י פ' הערל והרא"ה כלל מ"ג אות מ"ז וזולתם ודלא מהרב באר שבע שהקשה בזה (בעי חיי סי' קנ"ו):

טז צדד להתיר קדרה של בשר שבישל בה חלב להכשירו בהכניסה לתנור שלה כששלהבת בו דהוי הסיקה מבחוץ ומבפנים ומ"מ לא מלאו לבו להתיר יז חבית שהיה בה חומץ של ס"י ימים וחדשים כיון שמחמת חריפותו הוי כחם לא סגי במילוי ועירוי ויש להגעילה ולשים בנקב הברזא טיט או בצק או מוציאין קצת מי רותחין מהנקב עיין בטי"ד סי' קל"ז (שו"ת כ"י מהר"ם פרובינצאלי סי' קכ"ג):

הד"ט וע"ע לו שם בסי' קל"ד במרחשת של ישראל שעלתה בה חלודה ונתנה לאומן לתקן ותקנה בזילוף חומץ ס"י דא"צ לכלי שום הכשר דע"י האש כלתה כעשן תכלה לחלוחית החומץ ודומה לזה פסק מרן וכמש"ל סי' י"ג אות ח': יח מכתש של עובדי כוכבים של שיש שדכין בה במדוך של עץ חטים שהרתיחום ביורה של נחושת להסיר קליפתן והיורה דרכה לבשל בה בשר מותר לדוש בה אפי' לכתחלה חטים שלנו דלא אמרינן

דוחקא דדיכה רק בדברים חריפים עיין למרן סי' צ"ו ופר"ח סי' ס"ט סק"ד וכ"ש דליכא הכא רק פליטה וטעימה (בית יהודה ח"ב סי' כ') יט התיר קדרה של חרס שנסדקה שנתן לאומן לתקן בחוטי ברזל וטיחה בסיד במקום סדק ושוב נודע שיש מי שעושה הטיחה בגבינה חריפא למטה ועליה טחין בסיד כיון שנודע שיש בעלי מלאכות שעושים בלי גבינה וכמ"ש מור"ם בסימן קי"ד ודחה ראיות מי שהיה רוצה להחמיר ולאסור (נודע ביהודה סימן ל"ד):

כ קדרה שבשלו בה חלב של עובדי כוכבים וי"ר די לאסור החלב אבל הקדרה שנתבשלה הוי כדיעבד ונראה להתיר ומייתי נמי ההיא דאסירי בפ' השוכר דכלי חרס כיון שאין לו תקנה חשיב דיעבד (מהר"י מברונא סי' ע"ח). הד"ט ואפשר דאף להרב דבר משה ורדב"ז שהזכרתי לעיל אות י' שאני הכא דקליש איסורא דחלב שחלבו עובד כוכבים וי"ר ודוק וע"ל אות ד': כא איסור משהו בלוע תוך קדרה אם רשאי לבטל לכתחלה כיון דלאו לכ"ע איסורא מיקרי מסיק דלדידן אסור וכדעת תוס' והר"ן דפליגי ארשב"א ונשא ונתן ג"כ ע"ד הרב כרתי ופלתי סי' ק"ג ועוד לו שם בדין איסור בלוע שא"א לבא לידי נ"ט אם רשאי לבטלו לכתחלה (שער נפתלי סי' ד' ה' ו'): כב מידי מחלוקת לא יצאנו אי אמרינן סתם כלים של עובדי כוכבים מקונחים יפה או לא דלא כפר"ח סי' צ"ד סקכ"ה דמשמע דמוסכם מרוב הפוסקים הוא דאף דהריר"ו בנתיב ט"ו ס"ל הכי מ"מ הרשב"א בתה"א דף קכ"ו לא כ"כ והביאו מרן בשמו בסי' קכ"ב ע"ש (בכור שור דף ע"ז ע"ב): כג בעל נפש יחוש לעצמו שלא לחתוך צנון ודברים חריפים בסכין של עובד כוכבים ע"י נעיצה בקרקע קשה כמו שהקיל מרן בסי' קכ"א ס"ו ופסק הרשב"א דהא תוס' חולקים על פירש"י (שם):

כד כללא כייל הרב מהר"ש עמאר דכל מה שאסרו הפוסקים משום ספקא ה"ד המאכל אבל הכלים מותרין אחר שישהו מעל"ע והביא ראיה לדבריו ממור"ם סי' ק"ז ורש"ך ופר"ח סי' קכ"ב והרב המחבר חלק עליו ושאין להתיר בשהיה מעל"ע והפמ"ר ונשא ונתן בדברי הפוסקים והקשה עליהם וחזר הר"ש עמאר הנז' והחזיק הוראתו בראיות להתיר וחזר הרב המחבר לחזק הוראתו לאסור ודחה ראיותיו ומ"מ הודה למהר"ש הנז' בדין קולית שבור שנתקשר והקשרים שוכבים זע"ז שיש להתיר הכלים כסברת מהר"ש אבל שאר הטעמים לא הודה לו (וע"ל אות ד') (סמא דחיי בחי"ד סי' א' ב' ג'):

סימן יט

דיני עבודת כוכבים וחוקות עובדי עבודת כוכבים ולבישת גבר דכו' וגלוח הפאות:

אות א מלבוש שצורתו שוה לאיש ואשה שנעשה לאשה או בהיפך אין לילך בזה אחר הכוונה רק אחר המנהג וכיון שהמנהג שוה לאיש ואשה מותר לזה ולזה (אהל יעקב סי ע'). ב קטן המוטל בעריסה שאינו יכול לישן ונשים זקנות אומרות שרפואתו לחתוך צפרני ידיו ורגליו ודברים אחרים ולהניח הכל באילן ערבה יש לאסור משום דרכי האמורי (פנים מאירות ח"א סי' ל"ו): ג קיים דברי הרב גו"ר כלל ו' סי' י"ב להתיר לחברים להעביר שער בית השחי ובית הערוה במספריים שלא כעין תער במקום שנוהגים גם האנשים להעבירו שלא יצטערו מזיעה וכיוצא ועיין בפרישה סי' קפ"ב סק"ה שכתב וז"ל נראה דר"ל מקום שנהגו אנשים עובדי כוכבים דכיון דנהוג נהוג א"נ דעל ישראל קאמר דהיכא דנהגו כן כולם יחד אין מוחין בידן (פרח שושן כלל ו' סי' ב'):

ד מצא מקום פטור למה שמגדלים בלורית בראשי בנים הקטנים אם משום דלרש"י אין הבלורית שדרך הקטנים להניח היא הבלורית הנאסרת (ועיין למרן סי' קע"ח) רק להרמב"ם ועוד דאיסור הבלורית לגדולים בלבד ואף דקי"ל דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו אבל לא ספינן ליה איסורא מ"מ בלורית שאני דאף לגדול אין איסורו רק משום חוקות עובדי כוכבים ולכן אין האיסור אלא כשעושה כן להדמות להן בלי תועלת אחרת וכמ"ש מרן שם בשם מהריק"ו אבל בניד"ד שעושין לקטנים כדי ליפותן דוקא ליתא משום חוקות עובדי כוכבים ול"ד להקפת הראש דחייב המקיף לקטן כמ"ש בסי' קפ"א דשאני התם דלא תקיפו משמע אזהרה למקיף ולניקף אמנם אם מניחים בלורית כדי שלא יהו ניכרים בין קטני עובדי כוכבים וישחקו עמהם הוי איסור גמור (בית יהודה ח"ב סימן צ"ה):

הד"ט ועיין להרב אגורה באהלך דף כ"ט ע"א שכתב דלסברא בעלמא נ"ל להתיר לעלול לחולי עינים להניח בלורית כעובדי כוכבים באמצע הראש שנראה שהיא רפואה לחולי עינים ובמקום חולי לא גזרו רבנן והביא מ"ש הרב ב"ד י"ד סימן ק"ץ ומ"ש מהריק"ו וחילק בין נידון ההוא לניד"ד ושאפשר שאף אם יהיה איסור הבלורית מדאורייתא אפשר דשרי (וע"ל סימן ט"ו אות ה"):

ה הרחיב פה מפיק מרגליות בענין פאות הראש וזקן ועד היכן שיעורן לכל אדם והסכים עמו מהר"י קריספין ושלצאת י"ח יש ליזהר מלגלח הצדעים שכנגד שער פדחתו עד למטה מהאוזן באורך ורוחב ושאם תלש ב' שערות מהן חייב על בל תקיפו (כתונת יוסף סי' ח'):

הד"ט ועיין לתשב"ץ חלק ב' סימן ק' ענין שיעור הפאות ומאין יצא שהן מ' שערות:

ו ואמר דבר בשם אומרו מהר"י ואל"י ממודינא שהשיב לשואלו בדין ראובן שהיה לו נושים רבים ולא היה לו במה לפורעם ולהנצל מהתפיסה כמשפט המלכות ברח לו ורץ ליכנס בבית תפלתם של עובדי כוכבים ששם לפי דיניהם אין השוטרים יכולים לתפסו ויראו אותו מרחוק ורצו לתפסו שלא היה יכול ליכנס לתוכו שהשער סגור היה ואחז בידיו בסיפי הפתח וצעק שהוא בבית תפלתם ונתאספו עם רב וגערו בשוטרים והוכרחו להניחו לבטח וניצול מלהאסר ותוך כדי דבור הרהר ראובן בלבו שמא חטא על שנשתמש מצלה של עבודת כוכבים להנצל ממאסר ואם יחוייב תשובה ומה יעשה ואגב גררא שאל השואל על מה סמכו בני אוגיער לברוח מסכנת המאסר תחת צל ורשות עבודת כוכבים ובדירות כומריהן אף לינצל מדררא דממונא ואין פוצה פה ומצפצף והרי דין פשוט בי"ד סי' קנ"ז לאסור וכדעת הרא"ש כלל י"ט סי' י"ז. עוד שאל בדין מקום א' שבאיזה יום מימי השנה עושים העובדי כוכבים חג לכבוד עבודת כוכבים ולפעמים גם איזה ימים לפני אותו יום או לאחריו ודבר השר הוא שמי שיש לו איזה חוב שאין לו במה לפרוע יוכל ורשאי לצאת מביתו חוצה ולילך בעיר ותחומה בלי חשש להאסר האם יוכלו היהודים שיש להן חובות לצאת בימים כאלו וליהנות מהנאת עבודת כוכבים ועל כולם השיב מהרי"ו הנז' שאין עון אשר חטא לאחוז בקרני בית תפלתם להנצל מהתפיסה עיין בכה"ג א"ח דף קס"א ע"ג אות י"ט בשם הרב משפטי שמואל סי' ק"כ ומהרי"ק שורש ע"ב והר"י הלוי סי' א' ד' י"ג וי"ח בענין הנאת צל של אשרה ושל בית עבודת כוכבים דלא דמיין הדדי ועיין למרן סי' קמ"ב והרא"ש כלל י"ט סי' נ"ז וזולתם וממנו נקח דאף משום דררא דממונא בלבד אין איסור בדבר ועוד דמניעת תביעה אינה בכלל איסור וכסברת רש"י ריב"א הרי"ף ורמב"ם עיין למרן סי' רכ"א ד"ה ויכול לזון וכו' ע"ש באופן דמתיר בפשיטות כל אשר שאלו ממנו (פחד יצחק כ"י אות מ' ערך מקלט שאלה):

הד"ט ועיין להרב שב יעקב סי' ל"ד דפסק דאילנות של עבודת כוכבים שיושבין תחתיהן הכומרים לצל או לאכול פירותיהן אין להן דין אשרה אא"כ הוברר לנו שנעבדו ע"ש:

ז שרטט וכתב על מה שנתפשט בעירו לגלח פאות הזקן ע"י שטחין עליהן עיסה הנקראת בלע"ז מרדוקק"ו וסקואדר"ו שהיא תערובת סיד וכסף חי ודברים אחרים שמשירין השער ולא ראה זקני הוראה מוחין בדבר והליץ בעד המנהג משום דתרתי בעינן גילוח והשחתה עיין בי"ד סי' קפ"א ורש"ך ולדעתו גרע טפי מספרים כעין תער והביא ג"כ בשם גדול א' (שלא הזכיר שמו) שהשיב לו בשנת הת"צ בזה הלשון אלו הייתי יכול לסבול הסיד וכסף חי הייתי משיר שעריהם ברצון נפשי למען לא אכנס בדין מספרים כעין תער אבל הריח רע ההוא מחליש לבאי ודברי הרב בית הלל סותרים מש"ס דנזיר פ'

שני נזירים ומכות פ' אלו הלוקין יען מקרא כתוב ופאת זקנם לא יגלחו ואין גילוח אלא בתער ואף שלא הותר לחקור כי גזירת הכתוב הוא מ"מ בדרך דרש קל לומר לחקירת הכתוב כי בבה"מ לא ישמע קול ברזל וגם לא בבנין המזבח ואם נקח מבעלי אלקימיא"ח והאיצטגנים איכות הברזל הוא מאדים יתבאר היטב וכל זה אני אומר בהיותי מדבר עם חכם גדול מאד ולא יראו החוצה אמרו לי שהרב פיאמיטא נטה לאסור ושלום רב עכ"ל (שם אות פ' ענין פאת הזקן). הד"ט ועיין להרב שמש צדקה סי' ס"ח בענין חכמי שאלוניק"י שהיו רוצים להכריח אנשי אוגיער המגוררים שם להגדיל זקנם ושלא לגלח אפי' במספרים והוכיח הרב המחבר שאין מקום להכריחם לכך ומפיל תחנתו לפני נשיא בעמו בעיר הנז' לתת לקצף מוצא ושדיו לעבד להיות כרבו בהסתר פנים דלאו כ"ע דינא דמלכותא דרקיעא גמירי ובאותו ענין נכנס לדין גלוח בסם ועיסה של סיד אורפימונט"ו בלע"ז שהיה מר חמיו הרי"ף הנז' זצוק"ל מצטער כל ימיו על זה דאין לך השחתה גמורה מזו ומצא לו סיוע לצערו מדברי הרב בית הלל סימן קס"א ע"ש אף דלפי האמת היורד לעומק ההלכה יראה ויבין דאדרבה מפשטא דתלמודא דנזיר יש סיוע למקילים ע"ש ועיין להרב דברי יוסף סי' ל"ו דס"ל דיש כח בחכמי שאלוניק"י לתקן תקנה הנז' ושהעובר על דבריהם נלכד ברשת התקנה ועג"כ לו ז"ל בסימן כ"ה דדחה בב' ידיו תשובת הרב באר עשק סימן ע' שיצא לחלק לפי דעת בעלי הסוד בין א"י לח"ל ושבח"ל עדיף טפי לגלח דליתא וליתא חלילה ושם יעיר כל חמתו על קצת אנשי דורנו הקופצים ללמוד ענייני הקבלה ולא התחילו בה ומתפארין בה ע"ש ועיין להרב חיים שאל ח"א סי' נ"ב ובשירי שירים שלו שם סי' קפ"א שהסכים לכל מ"ש בזה הרד"י הנז' ועג"כ להרב מכתם לדוד סי' ז"ך בענין גילוח במספרים כעין תער וגילוח בסם הנז' שהביא תשו' מהר"ש וינטורא דמסכים והולך להתיר כסברת הרש"צ הנז' דבמספרים מותר ומשום שצריך זהירות שלא יעשו בתחתון כלום ע"כ טוב לעשות בעיסה עם היות שכתב בשם הרב הרי"ף חמיו דטוב במספרים שאין ספק מוציא מידי ודאי וכבר סיים גם הרש"ץ הנז' דמה שהעלה הרב ב"ה אינה הלכה והרב מכתם לדוד בסי' כ"ח רוח אחרת אתו דלדעתו לא ימלט לפחות מאיסורא דרבנן ושקרוב ג"כ לבא לידי איסור דאורייתא ע"ש ועיין להרב חיים שאל ח"א סי' נ"ב וח"ב סי' ז"ך משאו ומתנו יפה על דברי הרמ"ל הנז' והעלה דמדינא אפי' במספרים כעין תער שרי וכ"ש בעיסה הנז' דאין צד לפקפק ושיותר טוב ע"י סם ממספרים כעין תער אע"פ שכמות זה כן זה שרי ושרי ונשא ונתן ג"כ במ"ש מהר"א מקראקא בחידושיו למס' מכות ע"ש וכבר נתפשט המנהג במדינותינו דאפי' המהדרין מגלחין זקנם במספרים או בעיסה וקשה לשמוע שרבני איטליא לא זו בלבד

שלא יוכיחו לעושים בזה או בזה דאף גם זאת הם בעצמם יעשו מעשה אשר לא יעשה בסתר ובגלוי בשאט בנפש חלילה וחלילה חולין הוא לנו אפי' להעלות על הדעת:
ח תשובה גמורה השיב בהסכמת חכמי ישיבתו לשאלת מהר"י בריאל שנת תע"ח על דברת איש א' שהיה לו אשה ובנים שהמיר במקום אחר ומיד ברחה האשה וילדיה ממנטובא והיו דרים אצל אחיה בוירונא עד בוא אצלה חמיה אבי המומר והסתירם במקום אחר ואח"כ שר עיר מנטובא קרא לאחי האשה וא"ל הנה הבעל תובע את אשתו ובניו וילך אחד מהם לקחתם וכתב למושל עיר וירונ"א והשיב שבקשם ולא מצאם ויצו שר מנטובא ויאסרו ב' אחים במשמר וגזר שלא יצאו משם עד ימסרו לו האשה וילדיה. והחוקרים וההגמון שבעיר מאיימים ומגזימים גם על הרבנים והממונים על מסירת הילדים ושאם לא ימסרו תצא אש מעיר הגדולה לרע להם ח"ו האמנם ראינו שאימת השר עליהם ולא הוציאו מחשבתם לפועל וברוך היודע מה יהיה באחרית הזעם ולכן תפלתנו זכה (ועיין ביו"ד סימן קנ"ז) ועתה יגידו לנו אם אירע להם ככה מעולם ואיך התנהגו גדולי המדינה בעת ההיא. והרב המחבר וב"ד השיבו לו דבר שנכנסו בחדרי הפוסקים ולא מצאו רק להרב בית הלל שהביא מעשה דומה קצת לניד"ד גם שבזה איכא צד טפי להחמיר שלא למסור דהא איכא אשה וילדיה ע"ש גם שמצד אחר מ"ש מרן באותו סימן נראה דהיכא דייחדו מוסרין ול"פ רבנן בין עבודת כוכבים ג"ע וש"ד והוא לדעת רבינו שמשון והר"ן כנראה בהרב"י שם ובימינו לא אירע כזאת אך שמענו שאירעו כאלה בימי חכמי דורנו נ"ע ולא מיחו ביד הקמים למוסרם ואפשר שסמכו עמ"ש מור"ם שם שמי שיש בידו למחות ואינו מוחה אינו נתפס עליו היכא דאיכא סכנה אם כן דעתו שיעלימו הרבנים את עיניהם ויניחו לאחרים לעשות ומן השמים ירחמו ויעוין להרב"ח תשו' ע"ג ובי"ד סימן קנ"ו אות ד' ולהרב מטה יוסף סימן ג' ח"א. (שם אות ע' ערך הנז'):
הד"ט וזה לי כעשר שנים שאחד מעיר תהלה הלזו איש רע מעללים הלך לו לעיר אחרת והניח פה פירינצי אשתו ובניו גדולים וקטנים וידענו שיצא מעולמו בעיר הגדולה של אלוף מגדיאל להמיר דתו ונשאלתי אם יבריחו הקק"י האשה וילדיה למקום רחוק פן ידרשם אביהם או להניחם פה פן תקרה ח"ו סכנה גדולה על שהברחנום ויהיה דברי אלה דשב ואל תעשה עדיף דנהי דכדי להציל ישראל שלא ימיר דתו ח"ו מצוה עלינו לעשות כל מה שבידינו להצילו ואפילו לחלל עליו את השבת וכההיא דפסק מרן בא"ח סימן ש"ו סי"ד ואע"ג דבפ"ח דתרומות אמרו שאם א"ל עובדי כוכבים תנו אחד מכם ונטמאה ואם לאו וכו' יטמא וכו' וכן בתוספתא הביאה הר"ש פ"ז דאהלות סיעת ב"א שא"ל עובדי כוכבים תנו אחד מכם ונהרגהו ואם לאו וכו' יהרגו כלם ע"ש דל"ש סכנת נפש

להחטיאה ל"ש סכנת הגוף להריגה מדה אחת לשתיהן וכבר נודע מחלוקת אמוראים דר"ל ס"ל אפילו אם ייחדו אין מוסרין אלא א"כ חייב מיתה כשבע בן בכרי ותרתי בעינן ייחדו וחייב מיתה ולר"י סגי אם ייחדוהו אף שאינו חייב מיתה וקיי"ל כר"י גבי ר"ל ומ"מ לאו משנת חסידים היא זו וכמ"ש הרב תי"ט בשם הר"ש דבירושלמי מוכח דאף שייחדו מ"מ משנת חסידים היא שלא למסרו כעובדא דבר קופיד דתבעתיה מטרוניתא וכו' ולא איגליה ליה אליהו וכו' עד ולא משנה עבדית וא"ל וזו משנת חסידים וכו' וכיון שכן היה במשמע דאף אם נתייחדו כניד"ד ומה גם שנפשות נקיים הם לא תהיה מסירתן משנת חסידים ומה גם לפי מ"ש הרמב"ם בפ"ה מהלכות יסודי תורה דאף אם ייחדו וחייב מיתה אין להורות לכתחלה לאסור ע"ש וע"ל אות ט' האמנם כבר נתחבטו בזה הפוסקים כאשר יראה הרואה להרב נחלת שבעה סימן פ"ג והרב שבות יעקב סימן י"ו והרב משפטי שמואל סימן כ"ח והמג"א והמג"ד שם בא"ח ורש"ך ורט"ז בי"ד סימן קנ"ז והרב בית הלל שם וזולתם ואין אנו צריכים לענייננו ליכנס בעובי פלפולם כי יש לנו לע"ד בניד"ד דרך נכוחה לפשוט כל עקמומיות והיינו לחלק חילוק שיש בו אימרא יאי דשאני ושאני מניעת ההצלה ממסירה לסכנה דאאת"ל דמסירא אסירא אף שייחדו ואף שחייב מכל מקום לימנע להציל זולתו ומשום סכנה דידיה זו לע"ד לא שמענו מעולם דליתסר וכבר אמרו בב"מ דף ס"ב ב' שהיו מהלכין בדרך וביד א' קיתון של מים וכו' דבא ר"ע ולימד וחי אחיך עמך חייך קודמין לחיי חבירך דהיינו מניעת הצלת זולתו משום סכנת נפשו אעפ"י שלמסור חבירו אמרינן מאי חזית דדמא דידך סומק טפי וכו'. ותיתי לי דאחר סמוך שחלקתי כן מסברא גוברת שוב ראיתי ושמחתי שכוונתי במקצת לדעת גדול הרט"ז שם סק"ט אלא שהוא ז"ל התנה דהיינו דוקא אם ייחדו וא"ל אם לא תתנוה לטמאה אז נהרוג אתכם ע"ש ולדעתי הקלושה אפשר לומר דאף אם לא ייחדו כיון דאשה קרקע עולם כדאמרינן גבי אסתר ועיין בהרש"ך שם שרי. ואיך שיהיה במאי דקמן אין ספק אצלי לע"ד דאם יש סכנה או חשש סכנה להכריחם אינו בדין לסכן הקק"י את עצמן כדי שלא לימנע להצילן דס"ס אין אנו עושים מעשה בידים והוא ברור וברוך המקום שזה וזה עלה בידינו יען נתחרט הבליעל אבי הבנים ולא המיר ושלום על ישראל:

ועתה ראה ראיתי להרב שמש צדקה בחי"ד סימן מ"ח על דבר א"א חצופה ופרוצה בלתי שומעת לקול מורים שהוכיחוה על פריצותה ויש לה בנים קטנים והדבר ספק קרוב לודאי שאם ייסרוה ויפרסמוה תסור מאחרי ה' היא ובניה הנקיים אם יש להוכיחה או להעלים עין. והביא הרב מתחלה צד הסבלנות פן תוסיף על חטאתה פשע כדעת הרט"ז

ר"ס של"ד דתמה על הגהת מהר"ם והביא הוראת מהר"ם מינץ ודחאה והביא גם כן מ"ש הרב משפטי שמואל סימן ק"כ דמסיק דבכל מקום ובכ"ז יש לדיין לעשות את שלו והמינים שיפקרו הם לבדם יתנו את הדין ועיג"כ להרב בנימין זאב סימן רפ"ז ומקומות אחרים ואף דהכא איכא חשש הפסד לבניה נקיים אם נייסר הארורה הרשעה מכל מקום הואיל וקלקול ההמרה בספיקא גרידא קאי וקלקול הדור בהעלמת עין מהארורה ודאי אתי אנן שליחותא דרחמנא אית לן למעבד ובהדי כבשי דרחמנא למה לן עיין שם ובהגהת הרב בנו דיפה כח הבן וכח האב למען עשות את אשר צונו ה' וכאשר הוכיח הנביא לחזקיה בפרק קמא דברכות וכ"ש דהתם ודאי והכא ספק. ועיגכ"ל סימן כ"ה אות ז' וסימן ל"ד אות י"א:

וכיון שהמשיכנו הענין להההיא דחזקיה רגע אדבר את אשר הבאתי בשם המצטרף ח"ב סימן קי"א פרפרת אחת לענ"ד אל מאמר החכם בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני דקשה הדבר לשמוע מ"ש גם אני דמשמע דלפי האמת אין עיקר השמחה לאב רק לזולתו ומלבד מ"ש אצלי בשם עולם פרשת נח ובמקום אחר עוד אביא את השלישית עפ"י הדבור דמשם הוראה תצא דמי שמצווה לקיים מצוה אחת לא ידע דבר רע שיצא ממנה ולכן האיש המצווה על פרו"ר אף שידע דליפוק מיניה בנין דלא מעלי אין לו עסק בנסתרות אמנם האשה שאינה מצווית על פרו"ר אם יהיו לה בנים שאינן הגונים למעצבה תשכב ועפי"ז שמעתי מא' חכם פירוש מאמר הכתוב בן חכם ישמח אב ובן כסיל תוגת אמו דוקא שאינה מצווית ולא תוגת אביו דבהדי כבשי דרחמנא למה ליה כיון שנצטוה ודפח"ח. וזה אמרו כאן בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני דעפ"י האמור אף אם יצאו מהאב בנים הגונים אין עיקר השמחה ראוי לו שמוכרח היה במעשיו לישא אשה עפ"י הדיבור שכן צוהו ועיקר השמחה יהיה לאם שהיתה רשאה ושלטאה שלא לינשא וזהו המכוון באמרו גם אני לומר לך דלא מיבעיא לאם רק גם אבי הבן חכם שמח ישמח וק"ל נחזור לראשונות דשוב ראיתי להרב בכור שור דף קי"ח ע"ד שכתב שרבים טעו במ"ש מור"ם סימן של"ד והוא מתשובת מהרי"ו סימן קנ"ו דנהגו עכשיו שלא למחות בעוברי עבירה משום שיש סכנה בדבר ע"כ. ומ"מ בניד"ד של הברחת הילדים נלע"ד כמ"ש דאין לקק"י לסכן עצמן להבריחם ושאני מההיא דהרש"ץ והרב"ש הנז' והוא ברור וגם לי לע"ד לבב כמוהם שיש להעניש לעוברים בכל אופן ובפרט שבפרט בעובדא דלקמן סימן כ"ה אות ז' ע"ש ועיין להרב בית יעקב סימן פ"ח דמסיק לחלק בין פשע דאז אין אומרים חטוא לזכות חבירך ומוכיחין אותו אף שיצא לת"ר ואם לא פשע אומרים חטוא חטא קל בזכות חבירך עש"ב. ואחרי מופלג יצא לאור ספרא דבי רב זרע

אמת וראיתי בח"ב סימן נ"א דפסק בדין בן כסיל שנתן דבור קשה להמיר ואביו הבריחו במקום שאין בו כ"כ גזירת המראה ונתפס האב בבית האסורים ומאיימין עליו להענישו ביסורין אם לא יגלה היכן בנו טמון ויחזירהו דאין האב חייב למסור עצמו ליסורין להצלת בנו דאיהו גרם אנפשיה ואף אם עדיין החליף עונש יסורין לעונש ממון מ"מ אינו חייב להפסיד ממונו בשביל בנו כיון שהוא גרם לעצמו וגם אחר חזרתו יכול הבן להציל עצמו ולחזור בו מדבורו ע"ש שנשא ונתן עלה דפ"ח דתרומות וכן נשים שא"ל עובדי כוכבים וכו' ומאי דאיתמר עלה ושקיל וטרי במ"ש הרב בית הלל סימן קנ"ז סק"ה וישב דברי הרמב"ם הנז' וגם משאו ומתנו יפה על מ"ש הרב המאירי שהביא הכנה"ג שם הגב"י אות ל"ז והניחו בצ"ע ע"ש ובהשמטותיו על מ"ש הרב"ח ועיגכ"ל אות ט' שוב באו לידי תשובת הרב ידי אליהו וראיתי בסימן מ"ג שהאריך בדין אם מחוייב האדם לסכן עצמו להצלת חבירו ואת"ל דאינו חייב אם רשאי או לא וחילוק ידע בין אם המציל הוא ת"ח או הניצול וחילוקים אחרים וכן בין ספק לודאי הכל כאשר לכל ע"ש דנכנס גם כן בההיא דקיתון של מים הנז' ובשו"ת חות יאיר ד' רס"א ע"ב ועיין להרב תנא בפרשת דרכים שלו דרוש ג' ד' ו' בענין אם רשאי לסכן עצמו לקידוש ה' אף בדבר שלא נצטוה ע"ש דפח"ח ש"י ועיין להרב זרע אמת סימן נ"ב משאו ומתנו יפה בדין קידוש ש"ש בפרהסיא דהיינו עשרה דגם הנאנס בכלל עשרה והשיג על הרב דב"ש דפסק דאינו בכלל ושם בסניף לזה בירר הסוגיא דכתובות דף ז' וסוגיא דסוף פרק בן סו"מ וכמה פרהסיא וכו' ובעי ר"י ט' ישראלים ועובד כוכבים א' מהו ע"ש ועיג"כ להרב טוב עין סימן ח"י ד' ח"ן שהאריך קצת בההיא דתנו לנו אחד מכם וכו' הנ"ל ופי' מהר"ר אליהו לירושלמי שדקדק בשיורי ברכה שלו ודברי המאירי ומ"ש הרב טל אורות בדרשותיו פ' כי תשא ופלפל בדבריו והמור"ם דיש לחלק בין אם פייסו ונתפייס מי שיחדו דמסתמא אמרינן דלא נתפייס יפה: ט החמיר מאד בלתא דעבודת כוכבים דלגפפה ולנשקה גם כן אף דאינו לאו ואינו נהנה ממנה מכל מקום יהרג ואל יעבור אף דהמתעסק בחבוק ונשוק דערוה לימלט מהמכס אינו אסור אלא משום שא"א שלא יהנה וגם אינו אלא משום ריוח ממון ומכלל דאל"כ הוי שרי מ"מ שאני עבודת כוכבים ואביזרה (ברכות שמים דף נ"ח ע"א):

הד"ט ועיין להרב חות יאיר סימן קפ"ב דמתיר בההיא דערוה הנז' וע"ע להרב ב"ש הנזכר דף ס"ב ע"א דהקשה הדדי דברי הרב ס' החסידים דבסימן תש"ב כתב אשה ההולכת בדרך ושמעה שפוגעים בה עובדי כוכבים ויראה פן ישכבו עמה יכולה ללבוש בגדי כומרת ולא ישכבוה ואילו בסימן קצ"ט לא התיר רק בגדי כומר לאיש להציל עצמו בשעת גזירה ח"ו אע"ג דסכנת נפשות חמירא ודאי מזו ותירץ דהתם מיירי בשיכול לינצל בשנוי

בגדים בעלמא משא"כ באשה שלא יועילנה להנצל ממשכב שהעובד כוכבים מתעולל גם עם בת עובד כוכבים אם לא בבגדי כומרת שאז נמנעין מלחללה ומתייראין ביותר ליגע בה והוא הדין לענין בגדי כלאים ועיין עוד לו שם הרבה חילוקי דינים לינצל מסכנה ע"י מסירת נפש אחד מישראל וחילק בין ייחדו ללא ייחדו ואם חייב מיתה או לאו (וע"ל אות ח') ועוד לו שם בדין אשה שזינתה ונתעברה אם הותרה לה לגמוע כוס המפלת דאם היא א"א אפשר שמותר לה גם כן להמית את נפשה להמית העובר שבמעיה וכ"ש לשתות סם המפלת ולא כהרב חות יאיר ואם הולד כשר פשיטא שהכל אסור. ולע"ד דק וקליש נראה דלענין מיתה עצמה אינו מעלה ומוריד היות העובר כשר או פסול דאם הותרה לה מיתת עצמה על אשר הרשיעה לעשות אף שהעובר כשר כגון אם חללה שבת במזיד וכיוצא דאין העובר פסול יכולה להמית עצמה אף שימות גם כן העובר שבמעיה וכדאמרינן בספ"ק דערכין אין ממתינין לה עד שתלד וק"ל וראיתי בשו"ת כ"י מהרב עזריאל דאיינה סימן צ' דהליץ טוב על הרב שלמה מולכו שהיו מלינים עליו שהיה הולך בטכסיסי עובדי כוכבים ולובש מלבושיהם דאינו אסור לעשות כן רק כשעושה להדמות להם ולא לתועלת ידועה אבל כשעושה כן להתראות לפני המלך והשרים בהיותו קרוב למלכות ולא יהיה בעיניהם נבזה ונמאס שרי ושרי וכדאמרינן בפרק מרובה המספר קומי וכו' וכן במעילה פ' קדשי מזבח הלך ר' ראובן בן אצטובלי וכו' ובפ' סדר תעניות בההוא גברא דלא היה רמי חוטי דתכלתא וכ"כ הסמ"ג בלאוין סימן נ' וכ"פ מהריק"ו סימן פ"ח ועיין להרב סמא דחיי בחי"ד סימן ז' דעלה ע"ד דעת עליון מתחלה לאסור אפילו משום הפסד ממון לשנות מלבושיו כדי שלא יכירוהו העובדי כוכבים ואת"ל דשרי אם צריך שיהיה המלבוש מאותם המיוחדים לעובדי כוכבים או לא ואם תמצי לומר דלא מה דינו בספק סכנת נפשות אי שרי אפילו במיוחד לעובדי כוכבים וסוף דבר העלה דשרי לשנות אם הולך לדבר מצוה ובניד"ד שהיה שליח מצוה ואפילו משום הפסד ממון ואפילו במיוחד לעובדי כוכבים וכל שכן אם יש בדבר ספק סכנת נפשות דאין בו שום חשש איסור עיין שם:

יא יש לאסור ולהחמיר צורת אדם אפילו שוקעת וכסברת הרמב"ן שהביא הר"ן והטור סימן קמ"א וכהסכמת הרט"ז שם סקי"ב וכ"ש אם היה כתוב ע"ג הצורה מה היא ומה טיבה שיש בה איסור מוסיף כדאמרינן בפרק שואל כתב המהלך תחת הצורה אסור לקרותו בשבת ואין בין שבת לי"ט וכו' (שו"ת הרמ"ז סימן ח"ן):

הד"ט ועיג"כ להרב יעב"ץ ח"א סימן ק"ע דכתב דהכל מודים דאסור להדפיס מטבע מתכת בדמות פרצוף אדם מב' טעמים אחד איסור תורה ואחד מדבריהם שלא כמ"ש

הרא"ש דאין איסור לא בעושה ולא במוצא ראש בלא גוף וכאשר חלקו עליו גדולי ישראל הסמ"ג ורמב"ן ורשב"א והר"ן ומהר"ם רבו שע"כ הוצרך לפרש דבריו דמיירי בראש שלם אטום בלי צורת פנים נכרת דבכה"ג בעינן ראש וגוף הדדי ושכן לדעתו פי' המכילתא שהביאו יכול לא יעשה אטומה דומיא דגוף אטום ופנים טוחות דהמפלת וגלופה היינו מפותח הניכר היטב צורת הפנים כדרך רוב מטבעות אמנם פרצוף פנים אפילו לחודיה אסור ותמה על מה שהראוהו מטבע אחד שהדפיסו בדמות צורתו תבנית ראש עד החזה של הרב המפורסם מהר"א מבראד כשנתקבל לאב"ד של קק"י אמשטרדם שכבר נודע בשם חסיד בדורו ואפשר שעשאוהו שלא מדעתו ורצונו וכאשר מיחה הרבה מר אביו כשנקרא מקק"י ספרדים שבלונדון וכבוד גדול עשו לא נשמע דוגמתו ומרוב עוצם תשוקתם בקשו ממנו להשאיר בידם צייר צלם דמות תבניתו מצוייר ומשוח בששר ולא אבה שמוע בקולם אף שהציור של סימנים רוב הפוסקים הקילו מה גם בחצי צורה דהיינו פרצוף בלבד אמנם המבקשים לא זזו מבקשתם ובדרך תחבולה השיגו מבוקשם על ידי אומן בקי נפלא ובחריצות וזריזות עצום שלא בפניו ולא חסר מאומה רק נשמת רוח חיים והוא נחשב יקר הערך מאד ונעשו ממנו טופסים והעתקים וגם המה נמכרים ביוקר ועיין עוד לו בח"ב סימן י"ד מ"ש בדין צורת פני אדם בולטת ועיין להרב דב"ש סימן ש"ט שאסר לגמרי לשכור בית שיש על פתחו מבחוץ צורת עבודת כוכבים ועיין למהרי"ט י"ד סימן ל"ה דאסר לקיים המנורות שמציירין בהן פרצוף אדם אף שאין הצורה שלימה שלא כדעת הרא"ש. ועיג"כ למרן באבקת רוכל שלו בחי"ד סימן קע"ה שסיים דהירא את דבר ה' ירחק מהמנורות המצוירות צורת אדם או בהמה או חיה או עוף גולם שלם מהם פרצוף שלם ולא ידבק בידינו שמץ עבודת כוכבים ועיג"כ להרב דברי יוסף סימן ח' שנשאל אם ציירו בדלתות ההיכל של בה"כ מבפנים צורת כוכבים בסממנים ועפרות זהב והשיב לו איסור אף על פי שהם שוים ואינם בולטים ושבניד"ד הכל יודו ואף בשל רבים איכא חשדא ע"ש ועיין להרב זרע אמת ח"ב סימן ו' במעשה שהיה שהקימו אנדרטי למעלת השררה וכל בני העיר עשו שמחה ומאורות וגם לרבות היהודים אם יכולים לעשות על ידי עובדי כוכבים צורות בולטות כגון לצייר המשפט בצורת אשה עם המאזנים והצדקה בצורת אשה ביד פתוחה והורה בפשיטות לאיסור אמירה לעובד כוכבים לעשותן ואף דאיסור אמירה לעובד כוכבים ה"ד בשל ישראל ולא בדבר של עובד כוכבים עיין ברט"ז ר"ס רצ"ו מכל מקום לא שמיע ליה ולא ס"ל האי היתירא רק התיר לומר לעובד כוכבים לעשות משלו אלו הצורות ויהיו שלו ויתנו לו מה שיתנו בתורת שכירות או השאלה וכן עשו ע"ש:

ועיין להרב זקן אהרן סימן קט"ו בדין ראובן שהקדיש פרוכת שיש בה צורות דאין הקדשו הקדש ובין יהיו הצורות בולטות בין שקועות יש להחמיר שלא להתפלל כנגדם כיון דעובדי כוכבים משתחוים לצורות המזלות באיזה אופן שיהיו ולא חל עליו מעיקרא דין הקדש אם הן בולטות דאסורות ודאי להתפלל כנגדן. ועיין להרב כנסת יחזקאל סימן י"ג (הזכרתיו לטובה בח"א סימן ח' אות י"א(ועיין למרן בספרו הנז' סימן ס"ג הנמשכים שהסכים לסברת מהר"א קפסאלי לאסור איסר לשים על ההיכל אבן מצוירת כדמות אריה וכן הסכים שם מהר"ם מפאדוה לאיסור ושכבר בימי מהר"י מינץ חמיו איש אחד היה שעשה פרוכת נאה מאד מרוקם במרגליות ורקם עליו צורות צבי שם היה דגל משפחתו (ארמ"א בלע"ז) והיתה הצורה בולטת מחמת המרגליות ומיחה בו הזקן ובהיות המתנדב עשיר ותקיף לא השגיח, בו ומצא לו בעשרו רבנים עוזרים לו להתיר ובחוזק יד שם הפרוכת בבהכ"נ ויצא הזקן מבהכ"נ בחרי אף ונתרבו הקטטות וכשמת המתנדב ובאו יורשין להביאו לבהכ"נ אמנם לא רצו לעשות כן, רק ברשות אותו זקן וצוה להם לכסות בנייר אותה צורה ושמעו לקולו ובנידון של אריה שהוא אחד מצורות המרכבה אף על פי שהאיסור הוא בארבעתם יחד מכל מקום הדבר מכוער ויש לחוש ולקנא קנאת ה' צבאות כאשר קנא לאלהיו מהר"א קפסאלי הנז' ויישר חיליה ע"ש ושם סמוך ונראה בסימן ס"ו התיר בלי חשש לשים לפני ארון הקדש פרוכת של משי שאורגים בו מיני ציורים ובתוכה דמות מיני עופות ועיין שם שחילק ידע בין אלו לאותם שבסימן הקודם הנזכר ועיין גם כן להרב פרשת הכסף, דף י"ב ע"ד והנמשכים שהאריך בענין של מעלה והביא סברת מהרימ"ט שהביא בשם הגהות מרדכי בשם רבינו אליקים שאסר בבהכ"נ דמות אריות ומה שהקשו על סברתו עיין שם באורך:

ועיין להרב דבר משה ח"ב סימן קכ"ב דביטל המעוררין על מנורה טהורה מז' קנים שבבהכ"נ א' מההיא דלא יעשה אדם בית תבנית וכו' מנורה כנגד מנורה ופסקוה הפוסקים בסימן קמ"א והליץ בעדם משום דקיי"ל דבשל רבים ליכא חשדא כדאיתא בר"ה דכ"ד ע"ש פירוש רש"י ותוספות והרי"ף ורמב"ם פ"ג דעבודת כוכבים באופן דליכא חשדא לקיימה אמנם ממ"ש הר"ן במסכת עבודת כוכבים משמע דיש להחמיר ויעויין להריק"ו שורש ע"ה וריב"ש סימן ת"י ויומא דנ"ד ורמב"ם פ"ג מהל' בית הבחירה דיש כמה חלוקים בין מנורה של בה"מ למנורות הללו ומ"מ כיון דאפשר לסלק ממנה קנה אחד או להוסיף בה קנה אחד ש"ד לעשות כן ע"ש. וזה לי כארבעים שנה בלא בינה הוצרכתי להשיב על מנורה כזאת שבבית גביר א' כהובא אצלי בשותא דינוקא סימן מ"ו ושוב ראיתי להרב בכור שור דף קט"ו ע"ד שהחמיר מאד וסוף דבריו דאף

בנשתנה בעמידת הז' קנים שלא כסדר מנורת בה"מ ואף אם חסר איזה דבר המעכב במקדש אינו נקרא שינוי ושראוי למורים להשגיח על זה ע"ש. ועיין להרב צבי סימן ס' דס"ל דשינוי המעכב. במקדש לא הוי דוגמתה ממש אבל שינויים שאינם מעכבים במקדש הוי דוגמתה ואסור ע"ש. ועיין להרב בעי חיי בחי"ד סימן קע"ה בדין מנורות שבהן מצויירות צורת אדם או בהמה חיה ועוף מהם גולם שלם מהם פרצוף לבד שלם דהאריך וסיים דהירא את דבר ה' ירחק מהם ולא ידבק בידו שמץ עבודת כוכבים ע"ש:
יב יישב דעת הרמב"ן בחידושיו דעבודת כוכבים דמ"ז ע"א דפסק בפשיטות דאין ביטול מועיל לעבודת כוכבים רק להדיוט ולא לגבוה ל"מ אם דעתו כרוב הפוסקים כמ"ש מרן סימן קמ"ו ס"ז דאין ביטול באמירה אלא אף לסברת המרדכי שהביא מור"ם שם דס"ל דאף ביטול העבודת כוכבים באמירה הוי ביטול מ"מ דברי הרמב"ן נכונים (זרע אמת ח"ב סימן צ"ג): יג בדין כל הנשרפין אפרן אסור כמ"ש הטי"ד סי' קי"ב ובסוף תמורה אמרו דלהכי לא עריב ותני עבודת כוכבים עם הקדש לפי שעבודת כוכבים יש לה ביטול בשל עובד כוכבים נסתפק אם נשרפה ע"י ישראל עבודת כוכבים של עובד כוכבים כיון שיש לה ביטול ע"י עובד כוכבים אף שנשרפה ע"י ישראל אפרה מותר א"ד כל דלא בטלה ושרפה עובד כוכבים אפרה אסור כעבודת כוכבים של ישראל והאריך קצת והעלה לאסור וסיים במ"ש בתשב"ץ ח"ג סימן רצ"א דצידד דאפר עבודת כוכבים של ישראל מותר ושלא אסרו רק בעבודת כוכבים של עובד כוכבים דיש לה ביטול דהוי כדבר שיל"מ ועל חלוקה שהתיר כתב שלא מצא לו חבר בסברא זו דכולי עלמא בעבודת כוכבים של ישראל אסור ושכן נראה עיקר (חקרי לב סימן ר"ו):
הד"ט ואנכי עמדתי בשמועה זו נאה ושם שם סמוך לסופו ד"ה ומיהו ראיתי וכו' נכנס במ"ש הפרישה סימן קמ"ב דגם בעבודת כוכבים של עובד כוכבים שנשרפה מאליה אסור ושרש"ך לא השיגו ולדידיה אין זה עיקר והביא ראיה מהתוס' והר"ן ושוב כתב דנ"ל ראיה להתיר ממאי דקיי"ל כר"י בעבודת כוכבים דמ"ב דס"ל דעבודת כוכבים שנשתברה מאליה אסורה מד"ת כמ"ש התוס' והרי אמרו במכילתא פ' בא ע"פ וינצלו את מצרים מלמד שעבודת כוכבים שלהן נתכת ובטלה וחזרה לתחלתו ע"כ נראה דהותרה בהנאה לישראל ושכן ראה גם כן להרב גבריאל אספירנס"א ושכ"כ הרב דרש שמואל פרשה בא ואילו לר"י תיקשי איך הותרה הא הו"ל עבודת כוכבים שנשתברה מאליה ולשיטת התוספות שכתבו דבשברים קטנים שרי י"ל דעבודת כוכבים של מתכת שניתכה נשתנה לגמרי והו"ל כנשברה לשברים קטנים אך להחולקים ע"ז ק' והניח בצ"ע. ואני לע"ד אחר הס"ר איני רואה שום תפיסה כלל דאטו כל דהבא וכספא דארעא דמצרים ליתסר דהיאך

יכירו לשונות של מתכות שנעשו גולם אם הם מעבודת כוכבים או מדבר אחר ועוד דא"כ כל כספם וזהבם ליתסרו שמא נעשו מעבודת כוכבים שניתכו והתורה אמרה ושאלה אשה משכנתה כלי כסף וכלי זהב. אמת הוא דאם ההשאלה היתה קרובה וסמוכה להתכתן מסתמא הכלי כסף ששאלו לו היו מכסף אליליהן שניתכו:

יד העלה בענין שאלה בשדים שכל שעושה ע"י עישון או קטורת אין דרך להתירם כלל והעושה חייב לשמים והנשאל באזהרה ואף שלא ע"י קטורת אינו מותר רק שרי שמן וביצים וכיוצא ע"י השבעות שמות הקדש וירא שמים יתרחק גם מזה דמידי מחלוקת לא יצאנו בדבר שיש לו שמץ עבודת כוכבים ע"ש שהביא ההיא דפ' ד' מיתות דס"ה ופירוש רש"י ושקיל וטרי בסברת הרמ"ה והרי"ף והרא"ש סימן קע"ט והרב המאירי דאזיל לשיטת הרא"ש (הרדב"ז ח"ג והטור ד"פ סימן ת"ה):

הד"ט וע"ע שם סימן תקפ"ה דביאר ובירר מיני אחיזת עינים האסורים והמותרים ומ"ש הר"ם בפי"א מהל' עבודת כוכבים ומהריק"ו שורש עבודת כוכבים ובריית דפרק ד' מיתות דמעונן זה המעביר ז' מיני זכור על העין וענין בעלת אוב שהעלתה לשמואל ע"ש דברים נחמדים:

טו החזיק בהוראת הרב הלק"ט ח"ב סי' רנ"ח בסורק זקנו ונופלות שערות לבנות מתוך שחורות דאי ניחא ליה אסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה ואי לא ניחא ליה מותר וכדאמרינן לענין שבת בדין פסיק רישיה וכו' והביא עיקר מטרין משבת דק"ג ע"א ומפרשים ומ"ש הרב זרע אברהם אה"ע סימן א' וסיים דבאיסור דרבנן כזה אין ספק דיפה דבר הלק"ט הנז' (אגורה באהלך דף כ"ח ע"ב):

יז הרבה ראיות להתיר שתיית המים שהעובדי כוכבים ביום אידם מדליקין נרות במקומם ואומרים שהן מים טמאים דדילמא אין משתחוים למים ודוקא בודאי אסרו בבצרה במסכת עבודת כוכבים פר"י ואי משתחוים נמי הו"ל של רבים שמותרים אף לנסכים והעיד גם כן ששמע מהר"ש ן' וילסיד שכן השיב למהרי"א להתיר משום מים של רבים. (בעי חיי סימן קע"ו):

יח ביאר ובירר באיסור והיתר לרופאי ישראל לרפאות חולי עובד כוכבים וחילק בין הקרבת הנזק להסרת המועיל וביאר ענין מעלין ומורידין ומ"ש מרן בי"ד סימן קנ"ח ורש"ך ורט"ז ורב"ח ע"ש (שם סימן קע"ז). הד"ט ועיין גם כן להרב בית יהודה ח"א סימן ד' וה' בדין עניי עובדי כוכבים המחזרים על הפתחים בשני הרעב דשרי לפרנסן. ועיין גם כן להרב בארות מים סימן ג' בדין עובד כוכבים שהביא לישראל אומן רצפת כסף לעשות ממנו עבודת הכסף ולצור אותם ונתברר להם מקריבין שלהן אסור לישראל

לעשותם ולא שייך הכא טעמא דאיבה דיכול להתנצל עצמו שיש לו מלאכות אחרות לעשות ולאשתמוטי מיניה בלי איבה כלל ולא דמי לדברים אחרים דבתוספות פרק קמא ד"ה הגיע לכיפה וכו' דלא מסתבר דיתיר שום תנא לעשות תכשיטי עבודת כוכבים משום איבה היכא דמצי לאשתמוטי מיניה עיין שם ואפילו אם יש חשש סכנה אם לא יעשנה. ועיין להרב פרשת הכסף דף יו"ד ע"ד שעלה מתחלה על דעתו הרמה לאסור עשיית עבודת כוכבים לעובד כוכבים שמאיימו שאם לא יעשנו יש לאל ידו להרגו והאריך במשאו ומתנו יפה בדברי הפוסקים ושוב יצא לחלק ומסיק דיותר דעתו נוטה לומר דבעשיית פסל לעובד כוכבים יעבור, ואל יהרג עיין שם ודבר הלמד מענינו דדוקא משום סכנה הקיל אך אם לא היה רק חשש לאיבה פשיטא לע"ד שיש להחמיר. ועיין גם כן להרב פרשת הכסף הנ' בדף ס"ו ע"ב בדין אומן תופר ספרים שהביא לו כומר לעבודת כוכבים ספר לתפור ואינו יודע מה טיבו דפסק דמן הדין מותר לתפרן אלא דראוי להחמיר וע"ע לו שם דף פ"ט דמתיר למכור לבונה לעובד כוכבים אף שיודע בבירור דלוקח אותו לעבודת כוכבים היכא דאיכא נמי עובדי כוכבים שמוכרים אותה. והיכא דליכא עובדי כוכבים המוכרים אלא יהודים בלבד ואחד מהן מוכר ולא ציית דינא ספוקי מספקא ליה אם יותר לשאר עובדי כוכבים גם כן למכרה ולא מצא בזה דין ברור אך דעתו נוטה להיתר יותר מלאסור ע"ש:

יח אסר איסר לכתוב קמיע למומרים עובדי כוכבים וכ"ש דלהרשב"א הביאו מרן סי' קע"ט אפילו לישראל אין לעשותן אם לא להגן וכו' אבל הקמיעין מסתברא דאסור ע"ש וכ"ש למומר וכן לענין רבית מותר להלותו וכמ"ש מרן סימן קנ"ט גם לענין יין נסך החמיר ריב"ש סימן ד' לאסור מגען ואין ראיה להתיר ממ"ש מור"ם סוף הל' מזוזה דבמקום דאיכא חשש איבה מותר ליתן לעובד כוכבים מזוזה די"ל דהתם מיירי דכבר כתובה ועומדת ואילו הכא צריך לכתוב הקמיע על שמו ועוד דהתם אינו אלא להגן משא"כ הכא דעשוי לרפואה ועוד דהתם מתיר משום איבה ואילו הכא אדרבה המומר עצמו ירא לנפשו פן יוודע הדבר ועוד דאיכא סכנה לנטפלים בכתיבת קמיעים כמ"ש מרן סימן קפ"ט ואיכא נמי איסורא (ועיגכ"ל סי' ט"ז אות כ"ג) (בארות המים סי' ד'):

יט האריך בפלפול ובקיאות לפשוט ב' ספקות שנסתפק הא' במי שזקף ביצה ובא עובד כוכבים והשתחוה לה דאסרה אם הוציא אפרוח מאותה ביצה אם הותר האפרוח בהנאה או לא וכן אם השתחוה לפרי אחד ונטעו ויצא ממנו אילן אם מותר האילן בהנאה או לא ואחר שהעמיק הרחיב בש"ס פ' כל הצלמים ד"ל ע"ב בא לו בדין זה וזה גורם ומסיק לאסור בהנאה האפרוח והאילן הנז' וכ"ש להרט"ז דס"ל דלדעת רבינו והרא"ש

והרמ"ה והטור דבדבר שא"א זולתו לא אמרינן זוז"ג אם כן ה"נ דא"א בגידולין זולת הפרי שנטע וא"א לאפרוח בלי ביצה וכ"ש להרמ"ך דס"ל דבעבודת כוכבים דהגביה ישראל אין להתיר בזוז"ג ושאעפ"י שלהלכה הוכיח הרב המחבר הפך מ"ש הרט"ז ורמ"ך מ"מ למעשה מאן ספין ומאן רקיע להבין ולהורות דלא כוותייהו (פרשת הכסף דף ע"א ע"א):
כ הביא בידו החזקה מ"ש הרב"י בי"ד סימן קי"ט דין ב' שמצא כתוב בס' הכבוד שנהגו לשחוט תרנגולת שקראה כתרנגול ומ"ש הרמ"ך וכנה"ג והרב"ח גם כן בשם תשובת מהרי"ל סימן קי"א ושיש לחוש לקיים צוואתו אך לשחטו לא לפי שקרא כתרנגול רק לפי שכן צוה החסיד הגם דכמה מצוואותיו לא נתפשטו ואינן נוהגות אצלנו ועיין להרב כנה"ג הנז' באה"ע סימן פ"ב טוב עין סימן ח"י דף י"ט ע"ב:

סימן כ

דיני רבית אות א אנשים עברים שבמצרים שיש להם חתולים שמוציאין מהן הבושם שנקרא אלגאליא ומי שרוצה לקנות הבושם מקדים לאחד מבעלי החתולים סך מעות ונותן לו הבושם בפחות אין שום חשש רבית ועיין למרן סימן קע"ג (אהלי יעקב סימן כ"ב):
ב משכנתא של שדה בנכייתא שהוציאו הדיינין הפירות מכליו של מלוה טעו הדייניין בדבר משנה (שם סימן קכ"א):
הד"ט ועיין להרמ"ז בתשובות סימן ל"ה דפסק דלוה שייחד בית למלוה, על הלואתו ולא מצי לסלוקי דין משכון אית ליה ושרי ועיין להרב דברי יוסף סימן ל"ח דאישר וקיים מנהג עירו בענין משכנתא דנכייתא היינו שמתנים שלמשך זמן מה לא יוכל הממשכן לפדות הבית ושוב עושה מלוה שטר הטבה שאם בתוך זמן הפדיון יחזיר הלוה מקצת מעותיו לקבלם ולנכות לו לפי הערך ועבר זמן הקצוב לפדיון ולא פדאה ולא החזיר למלוה כלום אין ללוה טענת רבית אפילו בבית העומד להשכיר ודלא כאחד חכם שאסר דליתא כלל ועיג"כ להרמ"ז הנז' בסימן ס"ב בדין ראובן שהשכיר בית לשמעון למשך יו"ד שנים ונתן לו ש"מ סקודי ע"מ להחזירם בסוף השכירות בנכיית ה' סקודי לשנה ושכירות הבית שוה יותר ועביד למיגר והבית קיימא לאגרא וראובן טוען אחר כלות הזמן שזה רבית הדין עמו דאין כאן דין משכנתא ולא הטבה ורבית גמור הוא והביא ראיה מרשד"ם י"ד סימן נ"ח ושס"ה ע"ש ועל דבר ההטבות שעושין עיין להרב בעי חיי סימן קפ"ח שהעלה להתיר ושאין בהן שום חשש רבית ושמ"מ הטוב והישר לעשות מכירה גמורה כהוגן ולסמוך המוכר אמיתות הקונה אם ירצה להחזיר ושוב יכתוב הלוקח ללוה

מדעתו שאם יחזיר לו מעותיו להחזיר לו ועוד כתב שאם בהטבות הנהוגות מת המוכר או הקונה תוך זמן ההטבה אין הקונה חייב להחזיר ליורשי המוכר ואין יורשי הקונה חייבים להחזיר למוכר ועיג"כ להרב בני משה סימן ט"ז דצוח על הטבות הללו ולדידיה ר"ק אף ששטר הטבה עושה אחר שטר המכירה שכיון שכן נהגו הו"ל כהתנו בשטר מכירה ע"מ כן ואף בשבועה אמרינן קנין אין כאן שבועה וכו' והביא מ"ש הר"ם פ"ז ופ"י מהל' מלוה ומרן סימן קע"ד בשם רשב"א על חברים שהתנו וכו' וריב"ל סוף ח"ד וסימן ע"ד ומהריק"ו ז' ומהרימ"ט ה' ורשד"ם ש"ב וראנ"ח ס"ט וזולתם והעלה דר"ק היא ועיג"כ להרב זרע אמת סימן ע"ח וקל"ז בפרטי גאולת הבית ושדה ולהרב שמש צדקה סימן ס"ב ולהרב משאת משה ח"ב סימן ח"י שפסק גם הוא לזכות הקונה ובהסכמת הרב נסים שלמה אלגאזי ועיין גם כן להרב אבקת רוכל קי"ב ואצלי בשותא דינוקא סימן קכ"ו ועיין להרב בכור שור דף קכ"א ע"א ולהרב נאמן שמואל סימן ח"י וי"ט:

ג הלוקח דבר מחברו בסתם ואחר ימים חוזר ליקח ממנו ביותר דבר פשוט לאסור יותר מר"ק ושאני מההיא דמתיר הרשד"ם (שם סימן קכ"ז): הד"ט ושמעתי גם כן נוהגים למכור איזה דבר בק' מנים ומתנין שאם תוך זמן פ' ישיבנו למוכר יחזיר לקונה צ"ה בלבד ונראה דשאני מההיא דלעיל ודלדידיה נמי שרי דאילו התם הקונה הנותן מעות מרויח והוי אגר נטר משא"כ הכא דהנותן מעות מפסיד והוי פסידא דנטר ולא אגר ועיין להרב בכור שור דף קכ"א ע"א. ובענין מכירת דבר בהמתנה ביותר ממעות מזומנים ולא פירש אם לאלתר בכו"כ ואם בהקפה בכו"כ והיינו טרשא דר"נ דמציעא דס"ה ופסקו מרן סימן קע"ג ועיין להרב ברוך אנגיל סימן ח"י דס"ל דמ"מ צריך שיהיה דבר שאין שומתו ידועה או שער קבוע ושלא יעלהו אלא מעט שאל"כ אף בסתם אסור ועיין ג"כ בתשב"ץ ח"ג סימן קכ"ב ופאר הדור סימן ר"כ. ובני משה סי' מ"א. ומגן גבורים סי' צ"א. ועיג"כ להרב כרם שלמה סי' א' והנמשכים:

ועיין למהר"ם פרוינצאלי סימן רכ"ו בדין מי שקנה בגדים ביותר משויים הרבה לפרוע כשישא אשה ועשו שטר מלא וגדוש בקו"ש ומעכשיו אסור מ"מ משום רבית ואין קו"ש מועילין כלל בשכבר מושבע ועומד הוא שלא לתת רבית. ואין להתיר מפני אחריותו לאבד הכל אם לא ישא הלוקח אשה כי כל הלואה וכל אמנה מסופקת היא אם יבא לכלל גבוי ואפ"ה אסורות זו מהתורה וזו מדרבנן ע"ש וממוצא שפתיו נשמור להבין ולהורות דפשיטא ליה דאם לא ישא אשה לא יבא לעולם לידי גבוי אף אחר מיתת הקונה וע"ל סימן כ"ג אות כ"ט דלהרב קרית חנה סימן ח"י יחוייב לפרוע אם נשבע אף אם לא נשא כל שהגיע לכלל שנים שראוי לישא ולכאורה איהו והרמ"ף הנז' פליגי הדדי

אמנם אפושי במחלוקת לא מפשי' כל כמה שאפשר לזווג הסברות ביחד וה"נ יש לומר דאילו התם ליכא דררא דרביתא כלל רק הלואה גרידא בדרך היתר וכ"ע ס"ל דבין היום בין למחר דין הוא שיפרע את חובו משא"כ הכא דאיסורא דרביתא רביעא אכתפיה אין תנאו קיים:

והכי תפתר נמי תשו' הרשב"א ח"ג סימן קי"ג שנזכיר בס"ד דלאו באופן רבית איירי וכן אני אומר בתשובת הריב"ל ח"ג סימן קי"ג בדין מי שהלוה כו"כ וקבע זמן לפרעון לכשישא אשה ומת קודם שישא וחייב ליורשים לפרוע והתם נמי מיירי בהלואה בעלמא בלי שום חשש רבית דדינא הוא לפרוע וכיון שא"א עוד ללוה לישא הגיע זמן פירעון מיקרי דאינו בדין דהמלוה דמצוה קעביד להלותו בשעת דוחקו יפסיד הלואתו משא"כ בניד"ד דברבית הלוה מי הוא שיאמר שיפרע אף אם יתקיים התנאי כיון דהאי שטרא חספא בעלמא הוא וכיון שכלול בו קרן ורבית אפילו הקרן לא יפרע כמ"ש מרן סימן קס"א ואף אם יודה הלוה בקרן מ"מ לסברת התוספות והמרדכי פטור דקנסי' למלוה וא"צ לשלם לו כלום וכמ"ש מור"ם בח"מ סימן נ"ב ס"א ולזה הסכים הרא"ש וריב"ל ח"ג סימן כ"א ומכ"ש וק"ו דלא מגבי' מיורשין מה שלא היה מורישן חייב לפרוע והוא ברור לע"ד. האמנם זה מצאתי להרב שלטי גבורים פ' איזהו נשך דף ק"א שעשה סמוכות לנוהגים ליקח מחבריהם תכשיטים ביותר משויין לשלם כשישאו אשה ע"ש אך האמת עד לעצמו דהדבר כמה קשה לשמוע לקבוע הלכה עפ"י מנהג דלא שכיח אפילו חד ותרי בדרא לבטל הלכה מפורשת דבמחלוקת שנויה בין גאוני עולם הרי"ף ורמב"ם וסיעתייהו וריטב"א וריב"ה סימן קע"ג ודעמייהו וכאשר בראש דברו אמת הביא הרב ש"ג גופיה וכיון שכן משמע ממילא דאין להוציא דמצי טעין קי"ל כהרי"ף וסייעתיה המזכני וכ"ש מהיורשין דקשה הדבר להאמין לחייבן אפילו על שיווי החפץ וכ"ש וק"ו על כל הסך שנתחייב מורישם דאי קנסי' למלוה שיפסיד גם הקרן אף על גב דהלוה גם כן איסורא עבד לא כ"ש שנפטור היורש שלא חטא כלל ואף דהלוה חטא ממונו לא חטא:

והגם דבמלתא כדנא ל"צ לע"ד עיונא רבא ואפילו זוטא מ"מ כתבתי דברות שתים הללו משום מעשה שבא לידי (בהיותי באקראי זה שנה באנקונא עיר מולדתי) בראובן שמכר לשמעון ב' צמידי זהב כו"כ משקלם שוים מנה במאתים והיינו על שהגבילו זמן לפרעון לכשתולד לקונה בת אחת ולא זכה הקונה לראות לו זרע כל ימי חייו ומת וחל"ש וראובן בא ושטר חוב בכתב ולשון נוצרי בידו ותבע מיורשי שמעון את הסך שקצב וטען שכיון שמת וא"א לו עוד להוליד הגיע זמן הפרעון מיקרי והיורשים עונים ואומרים אדרבה כן הסכימו וגמרו בפירוש שיגיע תור הפרעון דוקא בהיות לו בת וכיון שלא הוליד ולא

יוליד בדין הוא שיפסיד המוכר את הכל ודנתי בעצמי על רגל אחת מבלי השקפה כל דהו בספרי דבי רב כי לא היתה על שכמי המשרה לדון על הדבר ואף מבלי פנות לעיקר המעשה של איסור מכל מקום לבא לפומא גליא דהדין עם היורשים דהכל לפי מה שהתנו וכל שלא נתקיים התנאי פטור מכלום דאין כאן אסמכתא דדוקא כל דא אסמכתא הוא והמקח בטל כמבואר בפוסקים וכעין מ"ש הרשב"א בח"ג סימן נ"ז בדין פנוי שחייב עצמו לפרוע לשמעון מנה לכשישא בת פ' ונשאה ומת וע"ש שדחה הרב ז"ל טענת האלמנה שאסמכתא הוה ומ"מ לא היה מחייבה רק משום שנתקיים התנאי משא"כ הכא דלא נתקיים מהיכי תיתי דמשום דא"א לו עוד לקיימו יתחייב היורש כנתקיים גם השכל גוזר שלא נתחייב הקונה לשלם כפליים רק להיותו גם כן קרוב לריוח אם לא יוליד בת שיפטר מכל וכל ואם יעלה על הדעת דמ"מ יחוייב לפרוע הוא או יורשיו נמצא שהקונה אינו קרוב רק להפסד ודאי שסוף כל אדם למות והמוכר לא יתאבל כי לעולם לא יפסיד ויגבה לפחות אחר מות הקונה תשלומי כפל ממה שמכר אלא ודאי דכל זמן שלא יתקיים התנאי אינו חייב לשלם לא הוא וכ"ש יורשיו ועי"כ לא תלקה מדה"ד בכך ול"ד לדין לאו הניתק לעשה כדין שלוח הקן דלוקה כל שא"א לו לקיים העשה וה"נ לומר דעודנו חי שאפשר לו להוליד בת יפטר וכשמת שא"א עוד להתקיים התנאי ענוש יענש יורשו אחריו דמה דמות נערוך אילו התם היה חייב בדין להענש אלא שתלה לו הכתוב כל זמן שבידו לתקן עוותו וכשסר כחו מעליו לתקן קלקלתו ראוי ליענש משא"כ הכא דמעולם לא נתחייב להוליד בת כי דבר הוא שאינו תלוי בבחירתו אמאי נענשיה כשא"א לו עוד להוליד. עוד יש לעשות סניף לפיטור היורשים מההיא דס"פ מי שאחזו דע"ו ע"ב באומר ה"ז גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן עד יב"ח ומת תוך יב"ח דקמבעיא אי שריא לאלתר או לאחר יב"ח לכי מקיים תנאה ולא איפשיטא ופסקו הפוסקים דלא שריא לעלמא רק לאחר יב"ח שנתקיים התנאי ע"ש הרי דאף שמת לא מיקרי נתקיים התנאי וה"נ יש במשמע דלא נתקיים תנאו מיקרי ופטור לשלם אפילו פחות מש"פ דכל תנאי שבממון תנאו קיים זו היא ששיערתי בעניותי בחפזון רב בפ' הנסיעה שוב הראוני שעל נידון קרוב לזה קדמני הרב תה"ד סימן רע"ז והביא ההיא דפ' מ"ש הנז' לראיה לנידון שלו דאין המיתה גורמת להקרא חל הזמן וע"ש שפקפק על ראיה זו ומ"מ בנידון שלנו יש לחלק בין דבר התלוי בזמן כנידונו לדבר התלוי בסבת דבר אחר דלא אתי ממילא ואפשר דאף למ"ד דדבר התלוי בזמן מיקרי חל הנדר אף קודם שיגיע הזמן (עיין למרן סימן קנ"ח ובפוסקים שם ולהרב זרע אמת ח"ב סימן כ"ג ולהרב בית יהודה ח"ב סימן נ"ז

ורדב"ז בחדשות סימן רע"ז וזולתן דבמחלוקת שנויה בענין הנדרים) מ"מ בניד"ד דאינו תלוי בזמן לא מיקרי חל זמנו כשמת אליבא דכ"ע:

זאת ועוד בהיותי שם עמד אחד ודרש שכבר נשאל בכיוצא לזה הרב ומ"צ מהרח"א ישראל זצ"ל בהיותי שם מאריה דאתרא ושהשיב בפשיטות לחובת היורש ולא חשתי להשיב על פרט זה איכו השתא אמינא ולא מסתפינא דעדות היא זו שיש בידינו להזימה דאחד הרואה בספרו הנחמד בית אברהם בסימן נ"ב אות אחד הלא למראה ישפוט משאו ומתנו יפה בסברת התוספות ומרדכי שהזכרנו ושלדעתו ז"ל צדקו דברי מור"ם דקנסי' למלוה וא"צ לשלם אפילו הקרן אף שהלוה מודה ע"ש ואם כן אין עדותו של עד מכוונת ותלמיד טועה ברבו תולה ואף אם מה שכתב הרב ז"ל שם אינו מוכרח להבנת סברתו מ"מ אין משגיחין בב"ק שאמר כך שמעתי דכלל גדול בידינו ביבמות דע"ז כל ת"ח וכו' אם קודם מעשה אמרה שומעין לו ואם לאו וכו' והוא ברור ואיך שיהיה הדרן לכללין דיש לחלק בין הלואת היתר להלואה ברבית וכ"ש וכ"ש להוציא מהיורשין וכדכתיבנא ודו"ק ודע קורא נעים שרובן של טענות הללו לזכות היורשים אנא נפשאי כתבית יהבית יד ליד הקדש של הרב מארי דאתרא גופיה נר"ו ולא פרצתי תל"י גדר ליכנס בתחום שאינו שלי שכ"כ החמירו ז"ל וכמו שרמזתי לקמן סימן כ"ו אות ה' וסימן ל' אות יו"ד ע"ש: ד ראובן נתעסק במעות ת"ח וקצץ לתת לו סך קצוב לשבוע ואחריות המעות קיבל ראובן עליו ע"פ שיהיו המעות מיוחדים בפ"ע ותהיה כל ההנאה לת"ח דאז שלוחו מיקרי ואח"כ מצי להתנות שאם לא ירויח הסך לתת לו מכיסו דמתנה גמורה הוא ויש חולקין (כרם שלמה סימן ט'):

הד"ט ועיין ג"כ להרב יעב"ץ ח"א סימן קמ"ח דנשא ונתן על תשובת הרב חוות יאיר סימן קפ"ט ומסיק דברור הוא בי"ד סימן קע"ז דהיכא דליכא למקבל שום הנאה אף שהמקבל אינו מפסיד כלום אלא מרויח פשיטא דהיתר גמור הוא וע"ע לו שם בח"ב סימן ולהרב נאמן שמואל סימן י"ז (ועיין ג"כ בדיני עיסקא להרב פחד יצחק אות ע' ערך עיסקא שאלה):

וזה שנתים ימים מעשה בא לידי מראובן שהיה רוצה לתת כו"כ לשנה להתעסק ובתנאי שתהיה הרשות נתונה ביד המקבל לפרש כוונתו תוך ב' חדשים אם יסכים לקבל המעות בתורת שותפות ממש עם שמעון לשנה א' מעת קבלת הסך או לתת לשנה דבר קצוב לשנה בלי מסירת החשבון צודק בסוף השנה ושתהיה שתיקתו בב"ח הנז' להודאה גמורה כי לא יחפוץ להשתתף ונתינת החשבון צודק רק לתת לו הסך הקצוב ובהיות שפקפקתי בזה ולא הייתי מסכים לעשות הן הראוני טופס שטר עיסקא בלעז נדפס בעיר

פ' עיר גדולה של סופרים ואמרו לי גם כן בע"פ שכן תיקן שם הרב המופלא רבא דעמיה ומופת דורנו נר"ו יאיר נס"ו והשיבותים דבר שאני בעצמי אכתוב לו ואשמע את אשר ידבר וכן עשיתי והשיבני דבר בעטו עט דודים וז"ל האמת הוא שהייתי רגיל שלא לעשות כטופסי שטרות שנדפסו כאן ושהאמת הוא שנוסח הטופס ההוא ממני ומאתי יצא מפני הדחק גדול יען כי חברו עלי ועל מ"צ של עיר פ' למצוא להם תרופה למכה המהלכת בערכאותיהן מסוחרים עובדי כוכבים אם יתמידו לעשות שטר עיסקא כנהוג לכן מפני תקנת השוק ומצד ההכרח לסמוך נופלים דמוטב שיאכלו תמותות שחוטות ואל יאכלו בשר נבילות סמכנו עצמנו על תשובת מהר"ם ב"ב הגדולים סימן תתקנ"ה ופסקה מרן סימן קס"ז וה"נ הלוה עושה תנאי מפורש דאם במשך ב"ח יראה שכבר הרויח הסך שהתנו ביניהן לחלק המלוה משם והלאה עד סוף השנה יהיה כל הסך בין הקרן בין הריוח שמודה שהרויח כבר אצלו בהלואה גמורה ובאחריותו ונגד זה כל הריוח שירויח משם והלאה עד סוף השנה יהיה שלו ואף על גב דצריך שכר טו"ע לב"ח כבר כתב מוהר"ם דבכל דהו סגי והוסיף על זה הפרישה סימן הנז' דאפילו לא התנו מתחלה סגי בשכר כ"ש וה"נ כיון דהלוה מודה שהרויח כבר מה שצריך יש גם כן בכלל המה שהוא של שכר טו"ע ועל כן לא חשנו לפרש זה בשטר משום דאי לאו בפירוש איתמר מכללא איתמר ובסוף השנה אם ירצו להמשיך עוד העיסקא לשנה אחרת יכתבו תחת השטר שממשיכים עוד שנה אחרת עיסקא הנז' בכל התנאים הנז' ומ"מ לא אכחיד האמת תחת לשוני כי שלא ברצוני הסכמתי כן משום התקלות המצויות לצאת ע"י נוסח הנז' ואין מפרשין לחכם ובכל עת וזמן שתלוי הדבר בי איני זז מלעשות כמקדם כתקנת חז"ל ע"כ היו אלי דברי הרב ש"י לדור דורים באגרתו המסולאה הנה היא אצלי בתכריך אגרותי סימן ק"ג ודפח"ח ש"י. ועיין להרב גו"ר כלל ו' סעיף ד' ולהרב פרח שושן כלל ו' סימן א' על נוסח שטר עיסקא ולהרב עולת שמואל סימן ו' ולהרב אהל יוסף סימן ל"ח מ"ש על נוסח מהריב"ל ועיין ג"כ להרב לקט הקמח דף ל"ו ע"ג כללי דינים בענין רבית ע"ש ועיג"כ להרב משאת משה ח"א סימן ט"ו וט"ז ונ"ב ולהרב קדשי דוד סימן ו' והרב זרע אברהם ח"א סימן ב' ולהרב זרע אמת ח"ב סימן פ"ג ולהרב אדרת אליהו (קובו) סימן ב' ולמרן באבקת רוכל סימן קל"ז ולהרב אורים גדולים למוד קצ"ו ומגן גבורים סימן ז' ושביתת י"ט סימן ה' וברכות מים סימן ק"ע וקרית מלך רב סימן י"א וזקן אהרן סימן קכ"ז: ה ראובן הלוה לעובד כוכבים ברבית בשטר שכלול בו קרן ורבית ושמעון נעשה קבלן על הכל מפקינן מערב ואף דערב לחבירו בשביל עובד כוכבים לא משתעבד מ"מ אזלינן בתר מנהג המקום (שם סימן יו"ד):

הד"ט ועיין להרב נחפה בכסף סימן ג' דלא נתקררה דעתו בסברת הריא"ז שהביא הריק"ש בהגהותיו ובכנה"ג סימן ק"מ ומור"ם סימן ק"ע ועיין להרב משפט צדק סימן ע"א ולהרב בית דינו ש"ש ולהרב גבעות עולם סימן ג' ד' ועיג"כ להרב זרע יעקב סימן ד' בהאומר לחבירו תלוה לעובד כוכבים בשמך ברבית ופרע עלי חובתי וכשתמכור סחורתי שבידך תפרע מהקרן ורבית ועיג"כ להרב שמש צדקה סימן נ"א ולהרב זרע אברהם ח"א סימן ג' דשקיל וטרי על תשובת הר"ם גאלנדי סימן יו"ד ומהר"י אדרבי שהביא הרכה"ג סימן ע"ב הגה"ט אות ס"ט והרשד"ם סימן קמ"ז ועל מהר"י אלפאנדרי סימן ל"ה בספר מוצל מאש והרא"ש קע"ז ופרח מ"א סימן כ"א והר"א ן' ששון סימן קע"ז ופמ"א ועיין להרב פחד יצחק במהדורא בתרא שלו אות ש' ערך שטר מכירה ולהרב דברי יוסף סימן ט"ל ועיין להרב משפטים ישרים סימן נ"ב ולהרב שמש צדקה סימן ד' וסימן מ"ו ולהרב דבר משה ח"א סי' כ"ב ולהרב צרור הכסף סי' ט' ולהרב מכתם לדוד מסימן י"ז עד כ"ד: ו השיב על מה שנשאל במ"ש הרש"ך ח"ב סימן קי"א במי שעכב בידו מעות יתומים והרויח בהן דיש מקום לחייבו משום מבטל כיסו של חבירו וכ"ש של יתומים וטוב לפשר והקשו דא"כ הותרה רצועה של רבית ותירץ דסברת מבטל וכו' היא מהמרדכי ובעלי סברא זו סוברים שאחר שלא התנה עמו לתת לו רבית הוי כעיסקא שבש"ס ואין כאן איסור ע"ש (משפטים ישרים סימן כ"ו): הד"ט ועיין להרב משאת משה סימן י"ז בדין מעות יתומים ברבית דרבנן שהביא מ"ש מרן בס"ס ק"ד בשם רשב"א ורימ"ט ח"א סימן קמ"ד ורלנ"ח סימן ק"ד בשם ריטב"א ורש"ך והרא"ד ן' נחמיאיש והרא"ש סימן ק"ס וס"ג ורשד"ם נ"ז וזולתם ולהרב פני יהושע (חנדאלי) סימן כ"ז:

ובדין מעות הקדש וחברות קדושות עיין להרב בעי חיי סימן קפ"ב והנמשכים משאו ומתנו יפה במ"ש הרב פני משה ח"א סימן ס' וצ"ד וח"ב סימן כ"ג ושאחר המפתחות סימן קל"א וקל"ב ועיין במרן סימן קע"ו בשם המרדכי והריב"ל ח"ג סימן ס"ה והרמ"ט ח"א סימן נ"א והרא"ם ח"ב סימן כ"ג והראנ"ש וזולתם ע"ש ועיג"כ להרב משאת משה סימן ח"י ולהרכה"ג ח"מ סימן פ"ב ולהרב אור צדיק מהרח"א שמביא סיוע לסברתו מהרימ"ט ח"א סימן ט"ז ע"ש בהגב"י אות ע"ח ועיין להרב זרע אמת סימן נ"ד עד סימן ס"ח ולהרב מעיל שמואל סימן י"ד ולהרב זרע יעקב סימן ע"א ועיג"כ להרב פחד יצחק אות ע' ערך עיסקא שאלה ולהרב שמש צדקה סימן כ' ולהרב דבר משה ח"א סימן כ' ובח"ב סימן ק"י ולהרב מטה יוסף ח"ב סימן י"ג ולהרב שמן המור בחי"ד סימן א' ולהרב נאמן שמואל סימן י"ח וי"ט ואצלי בשותא דינוקא סימן קכ"ו בדין קק"י הלז שמכרו

חדר א' לא' מהיחידים באיזה תנאים והמתקתי סוד עם הרב מהרי"ך נר"ו ושוב נדפסה תשובתו בזרע אמת שלו ע"ש בסימן ע"ח ובהשמטותיו ולהרב מגן גבורים סימן צ"א:
ובדין מעות אלמנות עיין להרב משאת משה סימן י"ז שהביא מ"ש הרב תה"ד סימן ש' והרב גידולי תרומה דף רל"ב ומהר"י הלוי סימן נ"א ומרן סימן ק"ס לאיסורא ושוב הביא קצת סמך לנוהגים היתר בסברת הר"ם מנרבונא הביאה הבעה"ת דף רנ"ז והרב אסיפת זקנים דף ע' וריט"ץ בביאוריו לפ' הרבית וכנה"ג ח"ד סימן ק"ס ועיג"כ להרב בני משה סי' ל"ו ולהרב כרם שלמה סימן ג' וד' ולהרב אדרת אליהו (קובו) סימן ג':
ז שטר העשוי בדרך קנס שאם יעבור הזמן שהגבילו לפרעון יתחייב בתורת קנס סך מה מחלוקת פוסקים הוא באפי' לכתחלה עיין ריב"ש סימן של"ה והראנ"ש סימן קס"ב וזולתם ואפי' בשאינן יתומים נחלקו ועיג"כ להמבי"ט ח"א סימן רצ"ח ולהרב ב"ד סימן צ"ב בחי"ד ומרן סימן קע"ז סי"ז והרש"ך שם (יד אליהו סימן ו'):
הד"ט ועיג"כ להרב קרית מלך רב בתשובות סימן י"א ולהרב שבות יעקב סימן ס"ד ולהרב פני אהרן סימן ג' ולהרב עדות ביהוסף (ן' סמאון) סימן נ"ח ולהרב בעי חיי סימן ק"צ וקצ"ד ולרדב"ז ח"ג ד"פ סימן תקי"ב ולהרב מגן גבורים סימן ה' בראובן חייב לשמעון סך מה מסחורות ששלח לו והתנה עמו שאם יתעכב ג"ח לשלוח לו הריטורנ"י לתת לו ח' לק' בתורת קמאביו ושלח ש' כ"י לר' לתת אותו הסך ביד לוי וראובן אינו רוצה ליתנו שמתירא פן יעכבהו לחשבון הקמאביו הדין עמו ועיין ג"כ להרב מים רבים סימן ל' בדין קאמביו ובסימן ל"ד והנמשכים בענין נתינת מעות בתורת צינס"ו ומ"ש הרב מהר"י אירגאס ועוד לו ז"ל שם סימן ז"ל ול"ח בנותן סך מה בתורת קאמביו ועיין להרב שמש צדקה סימן כ"א שפקפק בענין קאמביו מאריטימ"ו הנהוג בין הסוחרים ולהרב דברי יוסף בסימן ל"ז ולמרן בס"ס קע"ג בשם הריב"ש ועיין להרב שיורי ברכה בסימן קע"ב בשם הרד"ק בדין ליויל"ו פראנקבל"י דאסור ולויל"ו פירפיטוא"ו דהיינו מכירה לחלוטין דשרי ע"ש. ועוד לו להרש"צ הנז' סימן י"ב תשובת הרב יצחק קנטון בענין ירידת ועליית ושינוי המטבעות ומ"ש שם הרב בן הרב המחבר שנכנס גם כן בענין פיסוק נדוניא והביא תשובת רשד"ם באה"ע סימן ק"ה והראד"ב סימן ק"ה וק"י ושכ"כ בנוספות הרש"ך וכמ"ש הרכנה"ג בח"מ סימן ע"ד הגה"ט אות ל"ה וע"ע על ירידת המטבעות להרב משאת משה ח"א דף ע"ג ע"ג ולהרב פני יהושע (חנדאלי) סימן ל"א ומשפטים ישרים סימן נ"ב בהסכמת אביו ורבו ולהרב שער המים סימן ב' ומשאו ומתנו שם על תשובת הר"ם אלאשקר סימן נ' ועיג"כ להרב זרע יעקב סימן ה' ועיג"כ להרב זקן אהרן סימן קס"ה במי שנתן לחבירו סחורה לפרוע לו כור חטים בזמן פ' ונתיקר השער בעת

הפרעון דאין ללוקח טענת רבית ח אסר להלוות ברבית על ידי שהלוה מודה שהלוהו על הסך שמודה שהוא תחת ידו בעין וכמ"ש הרט"ז סימן קע"ג סק"ט בשם מהרא"י שלא כהרב יעקב המתיר (מעיל שמואל סימן ל"ח הד"ט ועיין להרב משפטים ישרים סימן כ"ח בדין ב' שותפים שאמר שלוה סך מה מעובד כוכבים א' ושפרע הרבית מהשותפות ולהרב זרע אברהם ח"א סימן א' שזיכה לשמעון שטען מראובן שלקח ממנו רבית מכ"כ קרן שהיו בידו וראובן משיב שבהיתר לקח שהוא סידר לו לתת מעות לסוחר עובד כוכבים ואם כן מה שלקח מהעובד כוכבים לקח והביא תשובת הרב פני משה ח"ב סימן ק"ה והרב בני חיי ח"מ סימן ל"ד וריב"ל מ"ב מ"ו וח"ג כ"א ומ"מ כיון ששמעון מוחזק פטור מלשלם וישבע היסת ועיין למרן באבקת רוכל סימן קל"ז וקנ"ח בטענת ראובן שעשה עיסקא עם שמעון ושוב טוען שנתן לו רבית שדחה כל טענותיו ועיין להרב מים רבים סימן ל"ג בראובן שהוציא שט"ח על שמעון ושמעון טוען שיש באותו הסך כו"כ של רבית והביא הרב המחבר מה שיש לחלק בין שטר שכלול בו קרן ורבית לשטר שהרבית מפורש בו ושבניד"ד יקרע השטר ויפרע מה שחייב מכח הודאתו ע"ש ועיין ג"כ להרב קרית מלך רב סס"ח בשם הרב אביו ז"ל ע"ש ועיין ג"כ בענין הערמת רבית להרב זקן אהרן סימן קכ"ח והרדב"ז ח"ג ד"פ סימן תרל"ה ולהרב בית שלמה בח"מ סימן מ"ד: ט התיר בפשיטות להלוות ברבית למומר לערלות אם פקר בפרהסיא ומ"ש הרב"ח לדמותו לממון מסור היינו דוקא לאבד ממונו שלא מדעתו לא כן ברבית דהוי מדעתו (הרב צבי סימן מ"ג):

הד"ט ועיין ג"כ להרב מים רבים סימן ל' והנמשכים ועיין להרב פסח בכמהר"ר ישששכר בער דף ל' ע"ג שכתב דאף דמדינא שרי להלות ברבית למוחזק למסור מ"מ יש לחוש לכתחלה לדעת רש"י וסייעתיה האוסרים אך בדיעבד אין להוציא בדיינים עיין שם. ואפילו ברבית דעובד כוכבים עיין להרב יד אליהו סימן ט"ל דרמוזי רמז באות ל' של לנכרי תשיך דהיא הפוכה לגזירת חכמים על איסור רבית דעובד כוכבים פן ילמד ממעשיו כבב"מ דף ט' ע"ב ושכיוצא לזה שמע בשם ס' החיים על פסוק עת ספוד עת רקוד חסר ל' דהול"ל עת לספוד ולרקוד כשאר העתים ושבס' יד אליהו שלו נתן טעם אחר על חסרונן ועיין ג"כ בריש מאמר העתים ועיין בפרשה שופטים הפסוק בלמד כן לשונו ולא ידעתי ענינו י בא לו בארוכה והוכיח במישור דהגם דיש להקל במלתא דאיסורא דפתיכא במלתא דממונא בענין שיוכל לטעון המחזיק קי"ל מ"מ אם לענין איסורא רוב חכמי ישראל מחמירים אין למחזיק טענת קי"ל והיינו דניד"ד בדין הקוצץ כו"כ כשמרחיב זמן ללוה לפרוע דרוב הפוסקים ס"ל דהוי ר"ק ובקוצץ בשעת ההלואה

בטל המיעוט דס"ל דלא הוי אלא א"ר ואין למחזיק טענת קי"ל עיש"ד הנחמדים (זרע אמת ח"ב סי' נ"ח וסניף שלו) יא שמעון שהלוה לציבור עיר פאריזי כו"כ ברבית ועשו לו פתקים על זה ומכר אח"כ לראובן את הלואתו בכו"כ ואחר זמן ערער עליו שיש בו רבית ובירורו פשרנים ופשרו ביניהן ואחר שקבל עליו שמעון גזירתם חוזר וטוען שיש בו ר"ק למאן או א"ר למאן אין עוד לשמעון על ראובן כלום (פחד יצחק במהדורא בתרא ע' שטר מכירה):

הד"ט ועיין להרב דברי יוסף סימן ט"ל על נידון הנז' שאם לא ביררו פשרנין ובאו לדין שהעלה דאין לך ר"ק גדול מזה ע"ש והיכא שאין הלוה תובע חזרת הרבית ויבא נושה אחר של לוה לתבוע למלוה עיין להרב יעב"ץ ח"א סימן קמ"ז א"א למלוה לאשתמוטי מיניה מיהו אם הלוה מחל למלוה הרבית שלקח מחילתו מחילה ועיין ג"כ להרב שמש צדקה בסימן ל"א בדיני מחילה ברבית אי מהני או לא ובענין איזה טענות אחרות שבין המלוה ללוה בענין רבית עיין להרב מגן גבורים סימן ז' ולהרב בית דינו ש"ש סימן ח' ולהרב בני משה סימן מ"א ולהרב אהלי יעקב סימן קכ"ו ולהרב משפטים ישרים סימן כ"ח ולהרב בני יעקב סימן י"ג ולהרב יעב"ץ ח"א סימן ל"ח וט"ל ולהרב עין משפט סימן ה' יב הנותן לחבירו סך כו"כ במתנה גמורה בתנאי לתת לו כו"כ לשנה ולב"כ ולי"א עוד כל ימי עולם אין כאן אגר נטר ומותר (קדשי דוד (חסאן) ד' פ"א סי' ב'):

הד"ט וע"ע שם סימן ג' וכבר בא לידי מעשה כזה בשנת תקנ"ד וככתוב אצלי בשותא דינוקא סימן קכ"ב והבאתי שם מה ששרטט וכתב לי הרב המופלא מהרי"ך נר"ו ושוב נדפסו תשובותיו ע"ש בזרע אמת שלו סימן ס"ו ואצלי שם הבאתי גם כן דברי מופת דורנו הרב חי"ד בכתב ידו החזקה ושוב באו אצלי שו"ת הרב יעב"ץ ח"ב סימן ק"ס שגמגם בהוראת הרב כנה"ג סימן ק"ס עוד בא לידי ספרא דבי רב בריכות מים וראיתי ע"ש בדף רכ"א ועיין גם כן למהרי"ט ח"ב סימן מ"ה והר"י בי רב סימן ל"ז ופני משה ח"א סימן צ"ד דמצדדין להקל ע"ש:

סימן כא

דיני נדה וימי ספירתה אות א השיב כענין בדין אשה (כאשר נשאל הרב נשאל דוד מפראג) בת נ"ג שנים שכבר מאיזה חדשים אין לה וסת כלל אך כשעושה צרכיה ודוחקת עצמה דרכה למצוא כתמים לחים לפעמים דרך יומים או שלשה ימים ומראיהן אדום ואומרת שאינה מזעזעת ומרגשת כלל כמוצאת רק אחר עשיית צרכיה בודקת עצמה ושהכתמים באים ממכה שבדופן שנתהוה לה מימים קדמונים בהיותה חולנית על ערש

דוי וכן מעידים כמה רופאים והעלה הרב ז"ל שזקנה שחדל לה אורח כנשים מטהרי' דמה שנמצא בעשיית צרכיה בעומדת או יושבת בתוך או באמצע הספל אם מרגשת כאב בכליות ונמצא במקורה כעין חצץ אדום טהורה כסברת הרב"י ודלא כרמ"א ואף אם נמוח ואם אינה מרגשת כאב תטיל למים ואם נמוחו טמאה ואם לאו טהורה אבל שאר דם יבש אף שאינו נמוח טמאה ובדם גמור אין לסמוך לרופא לתלות בדם מכה שאין דבריו רק גילוי דעת בעלמא אי איכא דבר אחר שמברר שדבריו אמת ומטהרים דם מכה דוקא אם הוא במקום שיכול לבוא בלתי שיצטרך תחלה לבלוע בשאר איברים אבל אם המכה בשאר איברים פנימיים שאי אפשר לזוב דרך המקור אם לא שיבלע תחלה בשאר איברים דם נדה גמור הוא (פנים מאירות סימן י"ב):

הד"ט ועיין להרב זרע אמת ח"ב סימן ע"ט באשה שע"י יגיעת הדרכים אחזתה כאב בשפולי שדרתה ופעמים רואה דם אחר תשמיש פעם סמוך פעם מופלג ורופאים מעידים שאינו בא מהמקור והאריך במ"ש הפוסקים סימן קפ"ז ס"ד וגם על נאמנות הרופאים ואם יש חילוק בין רופא ישראל לעובד כוכבים והביא דברי הרב פמ"א הנז' ותשובת הרב שבות יעקב ח"א סימן ס"ה והר"ם מלובלין סימן קי"א ודעת הרב דב"ש סימן של"א ול"ז והרב צבי סימן מ"ו והעלה להטיל הדבר על שכמו של הרב המורה לברר הדבר על פי חקירות ובדיקות הראויות ע"ש ובסימן פ"ג:

ועיג"כ להרב פחד יצחק אות א' ערך אשה רואה וכו' בדין נשואה מכמה ימים שהתחילה לראות כתמים פעמים גדולים פעמים קטנים ואינה יכולה ליטהר לבעלה ועשו הרופאים תרופות ולא הועילו והביא תשובות ד' וה' רבנים שהובאו בשו"ת עפר יעקב שהסכימו דבג' ימים הראשונים אחר שמושה אם תראה פחות מגריס יש להקל ושוב תלינן להקל אף כגריס ועוד ועיג"כ להרב הנז' במהדורא בתרא שלו אות א' ע' אשה רואה שהאריך והביא תשובת הר"ן סימן ד"ן שהביא מרן סימן קצ"א ורט"ז סק"ד ופמ"א הנז' וח"ב סימן פ"ד ושבות יעקב ח"ב סימן נ"א והר"ן סימן ע"ג ועה"ג סימן כ"ב ומים רבים וש"צ סימן כ"ב וזולתם רבים ולא עלה בידו לטהרה ע"ש ועיג"כ להרב פני יהושע סימן ו' והדב"ש סימן פ"ו וק"ס ושב יעקב סימן ל"ז והרב יעב"ץ ח"ב סימן ע"ג הקיל בענין ועיין להרב זכרון יוסף סימן י"ב שהסכים סברת שבות יעקב סימן ע"ב לסברת הרב שב יעקב הנז' ועיין להרב נודע ביהודה סימן מ"ג ונ"ז ולהרב ושב הכהן ס"ס ל"ב שתמה על הרט"ז ושכדין השיגו מהר"ץ ותמה גם כן על הרב שב יעקב שדימה מציאת הקרטין על ידי בדיקת העד להיוצאים עם מ"ר ועיג"כ להרב שדה הארץ שהשיב השגת הרט"ז סימן קפ"ז דדוקא ביש לה וסת קבוע אמרו כן ועל מה ששייך לאמונת הרופא עיג"כ להרב ישעיה

הנז' מסימן ל"ו עד מ"א ששאל כעניין להרב גבריאל ממי"ץ והרב המחבר פסק להתיר שלא כדעת הרב גרשון ממי"ץ והרב גבריאל הארוך ומסיק שטוב להתייעץ עוד ברופאים אחרים אולי ישלח ה' רפואה אליה ע"י ואי לא סגי בלא"ה לצרף סברת הרר"ג הנז' וקולת המרדכי אחר שיש לה וסת עיין שם דבריו וע"ל אות ח' וי"ב. ול"ב ועיין בתשב"ץ ח"ד טור א' סימן מ"ט ולהרב תורת נתנאל סימן ד' בענין הקרטין שהביא דברי הרב פני יהושע והרש"י הנז' סימן מ' והעלה להתיר כדברי הרופאים ובלבד שיהיו מומחין עיין שם. ב אשה שהרגישה שנפתח מקורה ובדקה עצמה בעד שאינו בדוק ומצאה טפת דם כחרדל לא תלינן לקולא דהרגשה דאורייתא וכ"מ מרט"ז סימן ק"ץ ס"ק כ"ג (שם סימן י"ג):

הד"ט ועיין ג"כ להרב בית יהודה סימן נ"ג באשה ששמשה והרגישה בחצי הלילה שפרסה נדה ולבשה בגדי נדתה ובבקר בדקה החלוק שפשטה מקודם ומצאה בו כתם שבודאי נבעלה נדה א"צ כפרה אם לא היתה סמוך לוסתה ועיין להרב בית לחם יהודה בתשובות סימן ק"ן במעוברת שהרגישה שנפתח מקורה ובדקה ולא מצאה כלום שראויה להחמיר אף שהיא מעוברת או מניקה דמסולקת דמים. בתולה בוגרת שנשאת ולא פסקה מלראות דם מביאה ראשונה ותמיד רואה בקינוח בעד שלאחר תשמיש וזה כמו ד' חדשים וכואב לה דיינו להקל שלא להוציאה מתחת בעלה אך אין ספק שבכל פעם שרואה צריכה למנות שבעה נקיים כנדה ודאית ודוקא לשלא תתגרש כרואה מחמת תשמיש תלינן בדם בתולים (שם סימן כ"א). הד"ט וכ"פ הר"מ מפאדובה סימן ט' ויו"ד דכל שלא פסקה פעם אחת על ראות תלינן בבתולים וכן הוריתי לע"ד זה ימים במעשה שבא לידי פה פירינצי באשה בת מ' שנים שנשאת ונבעלה בעילת מצוה וראתה דם בתולים ונטהרה ושמשה וחזרה וראתה גם כן בשעת תשמיש ונטהרה וכן כמה פעמים ובכל פעם ופעם היה הדם מתמעט והולך והיה לה בכל פעם צער קצת והחלטתי דצדדי ההיתר נראין מכמה טעמים שלא לרחקה מבעלה ולא מבעיא לדעת מרן סימן קפ"ז דפסק כן בהדיא דכל שלא שמשה פעם אחת ולא ראתה לעולם תלינן בדם בתולים אף שאין לה צער ואף ששופעת דם בפעמים אחרונים כראשונים ובין בשעת תשמיש בין לאחר תשמיש דסתם קאמר והכל בכלל ועיג"כ לרב"ח בתשובה סימן פ"ג דס"ל הכי ואף לסברת מהר"ם מפאדובה הנז' שפסק כרמ"א דס"ל דהכל תלוי בצער ושנאמנת היא בזה הרי בניד"ד יש לה צער והראיה גם כן היא בשעת תשמיש ואם כן אף לדידיה יש להתיר גם לסברת הרב משאת בנימין סימן ס"ג דס"ל כהרמ"א מ"מ יצא לחלק בין שופעת רוב דם למוצאת טפה טפה ומחסר והולך דדעתו ז"ל להקל אף שאין לה צער והיינו גם כן מאי דקמן ועיג"כ להרב שער אפרים סימן ע"ו ולהרב פנים מאירות ח"ב

סימן כ"א ולהרב אמונת שמואל סימן כ"ג והרב שיורי טהרה סימן קפ"ז סכ"ט וכמ"ש אצלי בשותא דינוקא סימן ק"ז והסכים עמי א' חכם שנעשה שואל בלי פקפוק והוא ברור ד חתן המקדש כלתו שפירסה נדה מצא לו תקנה לקדשה בזריקה שלא ליגע בבשרה בתחיבת טבעת באצבעה ומייתי בידיה הוראת הרב בית יהודה בחא"ה סימן ל"ג דמסיק דכשר הדבר להושיט לה הטבעת עי"א וצידד גם כן הרב המחבר להתיר אפילו מידו לידה שכל שלא קבלה קידושין ממנה עדיין אינה אשתו להאסר נגיעתו בה ומ"מ טוב ע"י זריקה ושכן פשט בעירו המנהג (זרע יצחק (עטייה) דף צ"ז ע"ב). הד"ט ובגלילותינו אין נוהגין לחלק בין טמאה לטהורה ומקדשין לעולם על ידי עצמן בתחיבת הטבעת כדי שלא לפרסם הדבר בעיני הנצבים אם טהורה היא או לא כיון דעדיין לאו אשתו היא ובדין אשתו גמורה עיין להרב יוסף אומץ סימן פ"ה דדחה ראית הרב מנחת יעקב בתשובותיו שם סימן י"ג דאסר לנפוח עפרורית או נוצה מבגדי אשתו נדה ושכן ראה אחר כך להרב הר הכרמל י"ד סימן י"ח דדחה ראייתו והסכים להקל אך הרב סדרי טהרה הסכים לאסור וגם הרי"א הנזכר בשירי מחזיק ברכה שלו כתב דנכון להחמיר ולענין זריקה מידו לידה או איפכא הרשב"ץ והריק"ש מתירין והוא אסר וששוב ראה למהר"ם בר ברוך בתשובותיו הקצרות שגם הוא אסר ושגועירים בנוהג היתר ושכן המנהג בארץ הצבי אך לדבר מצוה הכל מותר ועיג"כ לו נר"ו שם בסימן צ' דיולדת שנותנת לבעלה הבן למילה ע"ג ב' כסתות וידה אוחזת בא' ובעלה בב' שרי ועיג"כ להרב תשב"ץ ח"ג סימן ר"ל דכתב דאף דיש להחמיר בהושטת דבר מידו לידה מ"מ יש להקל ליטול תינוק מידה משום דהחי נושא את עצמו ע"ש ואם כן אף בלא כסתות יוכל לקבל הבן מידה למילה ועיין להרב בן המחבר הרב שמש צדקה סימן כ"א דמסכים והולך לענין דינא עם הרב אליה הלוי מ"צ באליסנדה להתיר ליטפל לאיש שמתה אשתו נדה להלבישה ונשיאת הארגז ואגב שקלו וטרו בדין המשמש מת בעריות ע"ש:

ה קבלה בידו דדם חיכוך אינו פולט מעבר אבל דם נדות וזיבות פולט (מהר"י מברונא סימן מ"ה) הד"ט ועיין להרב זרע אמת ח"ב סימן פ"ב דפסק דאשה שמצאה כתם אף שעבר ע"י העברת אצבע טמאה ול"ד להיתר של הרב שלטי הגבורים מסכת שבועות דף ש"ד שכשעובר ע"י הרוק דטהורה ומה גם דבהיתר שלו נמי אין לסמוך עליו ועיין להרב דב"ש סימן רכ"ו ע"ש ולהרב של"ה בשער האותיות דף ק': ו הסכים להוראת הרב דוד קורינאלדי שהתיר לבעלה אשה שיש לה וסת קבוע וזה שנים רבות בא לה מכה באותו מקום בבית החיצון מן הצד ומכה זו מוציאה דם בתמידות ועשו לה הרופאים רפואות והועילו וטבלה ונזקקה לבעלה ונתעברה ממנו ולא היו ימים מועטים שחזרה

המכה לאיתנה ומוציאה דם אף על פי שהיא מעוברת וכימי קדם ועשו לה רפואות שנית ולא הועילו ואמרו הרופאים מפאדווה שא"א לה להתרפאות עד כי יחדל לה אורח נשים וכי ארכו הימים ויקר מקרה שהיו לה עוד ימים נקיים וטבלה ושמשה ותהר עוד ובימי עבורה לא שב חרון אף המכה ודרש וחקר הרד"ק הנז' איזה חקירות ובדיקות מאתה והאמין לדבריה והתירה לבעלה והסכימו עמו ג' אבי התעודה עיין שם ועיין להרב צ"ץ סימן פ"ו וצ"ב ושער אפרים סימן ע"ו וזולתם ע"ש (פחד יצחק אות א' ערך אשה שאינה יכולה):

ז בא לפניו מעשה בזקן ובעל בשר שהיה עם אשתו כמה שנים וילדה לו כמה. בנים שלא הגיעו רובם לשלשים יום ורובם מתו קטני קטנים ויהי בליל טבילתה בא עליה ובבקר מצאו איש ואשתו על החלוק ועל העדים כתמים של זרע ורובו דם וחשבו שממנה הוא ונתרחקו והרב המחבר ורופא הבין בספרי הרפואות וניתוח וחקר בטבע האיש ומעשהו ונודע לו שמימי קדם שטוף בזימה היה אז אמר בלבו כי עתה תשש כח כלי הזרע הנקראים ואז"י ספירמאטיצ"י להפוך הדם לזרע בשלמות ולכן יוצא ממנו זרע בלתי מושלם עם הדם ותולין בו ולא באשתו והתירה לבעלה בהסכמת זקני הוראה ומה גם שבליל טבילתה לא שכב עמה וראה קרי לאנסו ונמצא כל חלוקו הנקי מגולל בדמים (ועיין להרי"ט י"ד סימן ל') ושוב ראה בכתבי הרב מהטוב שכתב שבתמוז תל"ב בא מעשה כזה לידו שנמצאו על חלוקו וחלוקה כתמים גדולים של זרע דומים למי מורסן עם סמיכות דם בליל טבילתה ששמשה עם בעלה בבואו מהדרך והוציא זרע כמין דם אבל רובו היה זרע וטהרה לבעלה ושהרב פלטיה מונצילסי היה דעתו לאוסרה והוא השיב לו שיש מקום לעמוד על המבחן על ידי שבבואו מן הדרך קודם שיזקק לאשתו יוציא ב' טיפי ש"ז בסמרטוט וישמרנו עד הבקר וכן יעשה ג"פ וכן עשה וראה שזרעו אדום ולא היה עוד לבם נוקפם והרב המחבר כתב עליו דאחר הס"ר אין בדיקתו טוב וישר לישראל קדושים להוציא שז"ל (שם אות ר' (כת"י) ע' רואה דם מחמת תשמיש):

הד"ט לכאורה אין מקום לתמיהתו דתלמוד ערוך הוא ביבמות דף ע"ו בניקב העטרה עצמה ונסתם כל שאילו נקרי ונקרע פסול ועבדי' עובדא בהוצאת ש"ז עיין שם ואפשר דהא ק"ל להרב על שהתיר להוציא ממש בידים ולא ע"י תקנתא דש"ס דנהמא דשערו וכו' דהוי גרמא ולא בידים ויש גם כן לחלק ולומר דדוקא התם שרינן גרמא דאל"כ יעמוד כל ימיו בפיסול לבא בקהל משא"כ הכא דאינו אלא בספק איסור לבא על אשה זו דוקא ומצי נסיב אחריתי ועיין להרב יעב"ץ ח"א סימן מ"ג בדין עובר הנוצר באיסור דלדעתו ז"ל מותר להשחיתו ואף עובר כשר אעפ"י שאין לו חלק בחטא דלא עדיף

מהיא גופה ושם הביא דאיסור שז"ל הותר מכללו לצורך מצוה ע"ש ובנידון דלעיל נמי אפשר לומר דמשום דקשין גירושין ואין לך הטלת שלום בין איש לאשתו גדולה מזו הותרה מכללו ומ"מ נראה דכיון דאפשר שלא להוציא בידים ממש רק ע"י נהמא דשערי כנ"ל יש לעשות הקל הקל תחלה ועי"ע לו ז"ל באות א' ערך אשה רואה וכו' בשם הרב עפר יעקב באשה שלאחר תשמיש מצאה הרבה פעמים דם והאיש עלול להוציא דם ובפרט כשמשמש אחר חצות ופסק לתלות בבעלה והסכימו עמו הרב בנימין שער אריה והרמ"ז ועיין למהרי"ט סימן ל' דגדולה מזו טיהר אשה לבעלה ע"ש: ח אשה שבשעת תשמיש יוצא ממנה תמיד דם בצאת הזרע מעת שהפילה לפני בעלה האחד ואז הורה לה אחד מהלומדים שטהורה היא ותלה הדם בבעלה ואחר שנתאלמנה זמן רב היתה נקיה ונשאת לבעלה ב' וכמו כן רואה דם אחר כל ביאה וביאה ואומרת שבעת תשמיש מרגשת קצת כאב ושהנשים אומרות שהאם שלה ירדה למטה ומכח תשמיש הבעל דוחק האם ומוציאה דם ויש לה וסת קבוע מל' לל' ולאפושי מלתא ראתה שינוי בין דם ראייתה אחר תשמיש לדם וסתה (אף דהאידנא אין אנו בקיאין להבחין בין דם לדם כמ"ש הטור בשם הרא"ש) ולפי ראות עין שוה ממש במראה ושמשה בבעלה שלא כדת ה' או ו' פעמים ובכל ביאה ראתה ופלפל הרב המחבר בפ' המפלת דת"ר הרואה דם מחמת תשמיש וכו' ובמרן סימן קט"ז בענין נאמנת האשה לומר וכו' ובמשאת בנימין להרב זקנו סימן מ"ז והר"ם מלובלין סימן קי"ח והרב"ח סימן פ"ד ואמונת שמואל סימן כ"ג ומסיק דבניד"ד דמה שכאב לה קצת בשעת תשמיש אינו נקרא מכה רק דמותרת לבדוק לבעלה הראשון והכריע בפלפול שבין האחרונים בדברי המרדכי בדין השפופרת ובענין נאמנות הרופאים אם היו אומרים תרופה לאשה הנז' היה מקום לדקדק קצת אמנם כיון שאומרים שנתרפאה ושע"י רפואה פ' נתרפאה התיר לה לשמש וכן עשתה ובס"ד לא ראתה כלל ועיין גם כן לו ז"ל בסימן ל"ד בדין אשה שיש לה בליטה גדולה בבטנה שהולכת הנה והנה ואינה מרגשת כאב רק בשעת תשמיש ומוציאה דם (כנסת יחזקאל סימן ל"ב):

הד"ט בענין נאמנות הרופאים ע"ל סוף אות א' ולהרב שבות יעקב ח"א סימן ט' יו"ד וכ"ב ולהרב מים רבים סימן מ' והרב נודע ביהודה סימן נ"ח ולהרב צ"ץ סימן פ"ו והרב דב"ש סימן ל"א ומ"ב ולהרב זרע אמת ח"ב סימן ל"ד ולהרב בית לחם יהודה בתשובותיו לסימן קפ"ו שהביא דברי הרב ש"י הנז' ולהרב חינוך בית יהודה סימן ס"ו ועיין להרב צבי סימן ס"ד שהאריך קצת לסתור סברת הרט"ז סימן קצ"א ודחה גם כן סברת הרב עה"ג סימן כ"ב ועיין ג"כ להרב זכרון יוסף סימן י"א את אשר השיב לא' חכם שהקשה על

העה"ג הנז' סימן כ"ג ועיין להרב מעיל צדקה סימן ס"ד על אשה קשת רוח שבימי לבונה תמצא על העד נקודים קטנים או קוים אדומים או שחורים ונבדקה על ידי אשה ומצאה לה בעומק הפרוזדור נקב קטן כחודה של מחט והכניסה בו בגד מקופל דק ולא נכנס בעומק וגם לא מצאה רושם דם וחשב מע' השואל להתיר שחשב אותו הנקב פי וריד שאומרים הרופאים שיש שריג אחד המשתרג למקום הזה ואפשר שיוליך דם ומותרי השחורה שם ואף שאינו נפתח בכל הנשים מכל מקום ימצא כך לפעמים והרב המחבר דחה דבריו ממשנה שלימה של משל משלו וכו' החדר והפרוזדור וכו' ומ"ש התם בש"ס דשמעינן לניד"ד דלדברי הרופאים אף אם האמת אתם הרי הם מודים שאין שריג זה רק לעתים מזומנים ומסיק להחמיר אף אם יאמרו הרופאים שאינו מהמקור ואין משגיחין בהן לסתור משנתנו ושדברי הרב עה"ג הנז' בענין זה בסימן כ"ב בטלין ומבוטלין ושכבר בטלן בסוף ספרו סימן ע"ג ע"ש ועיין ג"כ להרב שב יעקב סימן מ"ב באשה שיש לה וסת קבוע ובין וסת לוסת רואה ומרגשת תמיד כאב גדול ודעות הרופאים נוטות שאין דם זה בא מהמקור של דם נדות רק מחמת ליחות החמוצים או שאר מכה והעלה להתירה לבעלה וכיון שיש לה וסת קבוע א"צ לידע שהדם בא מהמכה עיין שם ועיין להרב זכרון יוסף סי' ס"א דנסתפק בשיש לה וסת קבוע ולא פסק ממנה וראתה מחמת תשמיש ועיין ג"כ להרב פני יהושע מקראקא בסימן א': ט אשה שנפל מקורה לבית החיצון ורואה דם תמיד ומאז לא היה לה וסת רק לפעמים ראשה ואיבריה כבדין עליה ומרגשת כאב כדרך הנשים בשעת וסתן ומרגשת שאין הדמים יוצאים מהמקור רק מהחתיכה אם יודעת ודאי שכן היא טהורה לבעלה לעולם בלא טבילה רק כשראשה ואיבריה כבדין עליה שיש להחמיר ולא לסמוך על דבריה והשג השיג להרב צבי סי' מ"ו והדב"ש סי' ק"ע דהחמירו בכגון דא (שב יעקב סימן ל"ז) הד"ט גם הרב נודע ביהודה סימן מ"א ומ"ב האריך על מ"ש הר"ץ הנז' עיין שם ובסימן ס' ועיין ג"כ להרב ושב הכהן סימן ל"ג שהאריך באשה שיש לה מכה באותו מקום ורואה דם. ועיג"כ להרב זרע אמת ח"ב סימן פ"א באשה שמצד רפיון קשרי האם נופלת למטה ובהעלותה על ידי כלי אומנות נשאר מעט דם דאסורה דאין זה דומה להוראת הרא"ש דמייתו הפוסקים בסימן קפ"ח ונסתייע ממ"ש הרב דב"ש סימן פ"ז וק"ע ושבות יעקב סימן ע"ה ח"ב ודלא מהרב פחד יצחק אות א' ערך אשה בדף קי"א ע"ד וע"ל אות י"ג. ועיין להרב אור נעלם סימן י"ט באשה שיש לה מכה באותו מקום וכשמטרחת עצמה מרגשת כאב גדול ופעמים מצאה כתם גדול כמראה הע"ל רו"ט ופעמים מצאה כאלה אחר תשמיש ופעמים למחרת טבילתה והעלה דאם תברר על ידי בדיקת מהרי"ו סימן כ"ה ומהרי"ל סימן ר"ג וכהסכמת הרש"ך סימן קצ"א

שמכתה מוציאה דם אז יש לה טהרה לגמרי בין וסת לוסת ובלבד שלא יהיה בשלשה ימים הראשונים של ז"נ עיין שם וע"ע לו בסימן כ"ד באשה שיש לה וסת קבוע מל' לל' ומקרוב אחר לידתה נשברה ויודעת שמכתה מוציאה דם ומש"ה בכל פעם ז' או ח' ימים אחר טבילתה כשכורעה להסך רגליה נופלים ממנה איזה טיפי דמים ומראיתן משונה מדם ראייתה ושוב אינה רואה עד בוא וסתה הנז' הביא דברי הרש"ך סימן קפ"ז סקכ"ג ורב"ח סימן פ"ד ואמונת שמואל בשם תשובת הרמ"ם ולשון המרדכי מסכת שבועות והכריח דיש צדדין להקל ולטהרה בין וסת לוסת ומכל מקום לא רצה להקל עד בוא הסכמת מו"ר עיין שם:

י לא חילק ידע בין מוכת עץ לבתולה בענין הפרשתה מבעלה אחר בעילת מצוה אפילו לא מצא דם דמידי מחלוקת לא יצא כיון דלדעת ר"ח ודעימיה מוכת עץ ובוגרת דפיין הדדי (זרע אמת ח"ב סימן פ"ד):

הד"ט וכבר בא מעשה לידי בשנת תקנ"ד שנשאלתי להגיד דבר או חצי דבר על מאי דאמרי אינשי דנערה הנולדת ביום ו' שאין לה דם בתולים אם זכרונה בא בכתובים כתבי הקודש ואי איתא מה משפט הנערה כשתנשא ולא תראה דם וזאת היתה תשובתי. סדרא נקיטנא ממגילת סדרי"ם דסדר לן ספרא רבא מהר"י לאמפרונטי ז"ל בפחד יצחק שלו אות נו"ן בלתי נדפס עדיין שציין בח"א הנדפס אות ב' ערך בתולים ע"ש מ"ש בשם הרב אד"ם ומפי השמועה של הרב ב"ע והרב גראציאנו ממודינא ע"ש ושוב נראה בעליל ספרו של הרב יעיר אזן ושם בעין זוכר אות ב' ס"ג הביא דברי הרפ"י הנז' ע"ש ואחר ימים ראתה עיני במהדורא בתרא של הרפ"י הנז' אות ע' ערך עדות על בתולה שאחר שהביא נוסח א' של זכרון עדות שראה חתום בעדים הוסיף מדיליה וז"ל אבל הוא דבר שקר ודכורני בהיותי במנטובא בימי נעורי הרב הרופא המובהק להפקת רצון הרופאים שלא מבני ישראל כתב בארוכה על הדבר הזה שאין לו שחר והוכיח שהוא שקר גמור אבל זאת היתה לי אמת וצדק על מוכת עץ חתום בעדים ודיינים וכו' עכ"ל ואנא נפשאי המעתיק הרים ולא אדע מאי דבפומאי ומה גם דברים העומדים ברום עולם הגלגלים משאי מלא חפנאי עט בכתב שבכל מקום ומקום שנתיישבתי מקפידים בזה ובפרט בעיר פיסארו דיתובי יתיב הרב"ע הנז' עיני ראו ס' עת ללדת של הקק"י שבו נרשמים ונכתבים כל הנולדים ע"י סופר הקק"י מקרוב לק' שנים ובכל פעם שנולדה בת ביום ו' באו על החתום הסופר ועד אחר למען תהיה לעדה לעת המצטרך וכן ספרו לי שם מגידי אמת שגם את שאינן ב"ב מקפידים על זה ודאיתא זכירה זכירה בפנקסי כמוריהם שעליהם המשא לכתוב זכרון בספר את הנולדים ופשיעא דדברים בגו ואין הנסיון שהביא הרפ"י

הנז' שם מוכיח סתירת המציאות שיש להוסיף דכך היא הקבלה שלא מזל יום בלבד גורם אלא מזל יום ושעה גם כן כי הדדי וא"כ אפשר לומר דדוקא ביום ו' ותחלת היום דכוכב נוגה משמש או בשעה ח' וכן בשעה ו' של ליל ו' לפי שיום שלו של כוכב נוגה הוא אמרו שיפעול פעולה הנז' שיבוש מקורה ולא אשאר שעות של יום ו' ולא בשאר ימים אפילו בשעה של כוכב נוגה ולפי שאפשר לטעות בין ג' שעות שביום ו' לשאר שעות שבאותו היום עצמו לכן הקפידו על כל יום ו' וכיון שכן הבנות שנולדו ביום ו' בסתם שהיו להן דם בתולים אינה עדות נגדיית לקבלה הנז' דמאן מפיס שנולדו באותה שעה גם כן:

ואי די דממשמשא ידע והקו"ל תלוי במזל א"א להתעלם מה שלע"ד קשה במ"ש מהרש"א בפ' המפלת אהא דא"ר אמי נקבה נקיה באה עד דאמרה מזוני ופירש הרש"א בלא מזל דמזלה תלוי במזל הזכר כמ"ש התוספות בפ"ק דסוטה עכ"ד ואני בעניי בדקתי ולא מצאתי בתוספות שלפני ועוד קשה דביבמות דס"ד ע"ב בענין קטלנית דאיכא למ"ד דמזל גרים ועיין באה"ע דכמה פוסקים פסקו כן ואם כן להך מ"ד א"א לומר דאין לה מזל ואילו הרש"א תפס במושלם דאין לה מזל גם בפ"ק דברכות ע"פ וצפונך תמלא בטנם סגנון אחד נקט דאין לה מזל ולפ"ז אין מקום כלל לניד"ד אם לא שנאמר דמזל מזוני לחוד ושל שאר המאורעות לחוד ויהי מה על מה שנסתפק מע' השואל מה יהיה משפט הנערה הנולדה ביום ו' לכשתנשא פשוט הוא לע"ד דיבעול ויפרוש ככל שאר נשים דלא פלוג רבנן בין גדולה לקטנה בעלמא דפורש וכדעת רש"י והרא"ש והר"ן בפ"ב דשבועות והראב"ד ורשב"א ומרן סימן קצ"ג ואם כן אמרו להחמיר בקטנה שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה עדיין ואפילו בדקה עצמה ולא מצאה דם הגם דידענו נאמנה דלאו בת דמים היא לא כל שכן בנידון דידן דסוף סוף לא הוברר הדבר אצלנו דאין לה ודאי דם בתולים:

יא כתם לבן שיש בו חוט אדום סביבות הלובן ואין בכמות החוט לבד שיעור גריס ועוד אינו מצטרף הלובן באדום לטמא אשה לבעלה והביא תשובת הרמ"א שהביא הרט"ז בס"ס ק"ץ שפסק לטהר כשהדם אצל מראה טהור ושאין בדבריו הכרע אם הוא כשהדם סובב המראה לבן או לא ע"ש דלדידיה אין חילוק כלל בין זה לזה ולעולם בעי' דבדם עצמו שסביבות מראה לבן יהיה בו שיעור כתם וכ"ש אם אינו אלא מראה דם אצל וסמוך מראה לבן דלא חזי לאצטרופי לטמאה (ואם ב' כתמים מחולקים ונוגעים זה בזה במקום אחד בלבד פשט לאיסורא בסימן ס"ב אם יש בין שניהם כגריס ועוד) ועיין להרב צ"ץ עוד הביא ראיה להתיר משום דאל"כ אף אם כל כמות הלבן עם האדום שמקיפו היה

פחות מכגריס היה ראוי להחמיר כל שיש בתוכו לבן דאילו ממאכולת לבן זה מאין בא ואם כן לא ימלט ששום אחד מהפוסקים יזכיר חידוש כזה (מעיל צדקה סי' כ'):

הד"ט ועיין להרב סדרי טהרה סימן ק"ץ סק"י דתמה עליו במ"ש שאין בפוסקים שיזכיר חידוש זה דנעלם ממנו מ"ש הראב"ד בסוף שער הכתמים דאינה תולה במאכולת רק כתם אדום ומ"מ כתב דבמקומות דשכיחי פרעושין שלכלוכן שחור יש לתלות בהן עיין שם וכיון דמידי ספקא דרבוותא לא נפקינן הן אני בעניי נהגתי לטהר כל שאין צד אחר להחמיר כגון בשלשה ימים הראשונים של נקיים דכתב מור"ם בסימן קצ"ו סי"ב וכיוצא.

ועיג"כ למהר"י מברונא סימן ק"ט במי שראתה כתם בחלוקה למטה והיתה תרנגולת שחוטה על האיצטבא וישבה עליה מ"מ אין תולין בתרנגולת דדוקא כשעסוקה בה או עוברת במקום שמתעסקים בה תולין וכו' לא בכה"ג שלא נתעסקה ואינה יודעה אם נגעה או לא וע"ע לו שם סימן מ"ט דאם לבשה לבנים וספרה מקצת ושכבה אצלה בוגרת בתולה שראתה ותוך יום ה' לראייתה מצאו דם בסדין התחתון ועלו שתיהן במטה מצד אחד שתיהן ספקות. ועיין להרב שבות יעקב ח"א סימן ס"ט דפסק דאפילו בטבילת נדה להקל אם אומנותה להיות ידיה מלוכלכות בדם וכדין שוחט או טבח בענין נט"י והביא גם כן פסק הרב הלק"ט סימן כ' בדין מוהל דאינו חוצץ אך הקשה אליו דמדמי דין מוהל לדין טבח דנתעלמה הימנו סוגיית הש"ס במקומה דגם בבני אהרן הויא חציצה אם נתיבש ע"ש:

יב הרבה לספר בשיעור הכתמים ושערות שארז"ל לשער בהם והביא מ"ש הרב דב"ש סימן נ"א שכוון כמעט לרוב דבריו ועוד לו שם אופן מדידת הכתמים שאינן ברבוע עפ"י חכמת ההנדסה ולידע אם יכול שיעור הגריס ועוד או לא (שם סי' כ"ז). הד"ט ועיג"כ להרב יעבץ ח"א סימן ס"ט שעשה סמוכות למ"ש הרב מר אביו בסימן ס"ז להקל בגריס של כתמים לשער בפולין הגסים ממ"ש הר"י ן' חביב בי"ד סימן מ"ד בכוליא שהקטינה כפול עוד מצא ראיה גדולה מירושלמי שלהי מעשרות דגריס הקלקי מרובע הוא בתולדתו ואין לך מרובע מששת ימי בראשית רק הוא וכך הוא תבנית הגריס דפול בל"א גרוש"ה בוני"ן דחלק מחציתו דומה למרובע עיין שם ושיעור הגריס אינו אלא בצירוף ארכו ורחבו שבשטח האחד ולא בצירוף מה שיעבור בבגד שתחתיו והוא ברור וכן ראיתי להרב פחד יצחק באות כ' (שלא נדפס עדיין) ערך כתם שכתב בפשיטות דכתם פחות מגריס ועוד העוברת בשני בגדים שבין שניהם כגריס ועוד אינן מצטרפין דכל חד וחד מלתא באנפי נפשיה ושכן הסכימו לטהר מהר"י בריאל והרב קזיס ומהר"י אבוהב בלי פקפוק (וע"ל אות כ"א):

יג האריך לבאר דין אשה שיש לה שבירה שהראתה כתונתה למילדת וטיהרה כי חלתה במכתה ועשתה לה רפואות והועילו לה שאין המכה נראית בחוץ כראשונה ואין הדם שותת אך עדיין מרגשת כאב המכה ואינה יכולה לנקות עצמה אחר ימי נדתה שעדיין רואה לפעמים מראה שחור או ירוק כזהב או עשבים וכיוצא ופעמים טפת דם מעורב בו ואין לה גם כן וסת קבוע ונסתפקו אם יכולה לתלות דם שאחר ימי וסתה במכתה אפילו בתוך שלשה ימים הראשונים של ימי ספירתה או לפחות אחר שלשה ימים הראשונים (שם סימן ל"ד):

הד"ט ועיין להרב פני יהושע סימן ו' באשה שיש לה שבירה עד שבני מעיה יוצאין מרחמה ובעודן תלויין שופכת ליחה ירוקה בקצת דם וכשחוזרים בני מעיה למקומן אינה שופעת כ"כ רק לפעמים וכשעושה איזו מלאכה או הולכת במרוצה חוזרים ויוצאים ושופעת וזה ב' שנים שפסק לה וסת כי קרובה היא לימי זקנה ומסיק לטהרה לבעל דאומדנא דמוכח דהדם בא ממכתה וכ"ש שחדל להיות לה האורח ועי"ע לו שם סימן א' וע"ל אות ט"' ועיין להרב תורת נתנאל סימן א' ב' וג' באשה שיש לה שבר בגופה סמוך למקורה ופעם יצאו בני מעיה עד שראתה המכה ועי"כ שופעת דם וכל פעם שנוגעת במכתה מוציאה דם הרבה ולפעמים נופלת ממנה כחתיכת דם ולאחר שתשפשף בידיה נשאר רק כמו חוטין דקין וא"א לה למנות אפילו יום נקי ואף ראתה כמה פעמים דם מחמת תשמיש והרופאים עשו לה כמה רפואות לטהר האם שלה ולא הועילו ואומרים שאין זה בא מהמקור אלא דם מכתה אך האשה יריאה לנפשה שמא דם נדות הוא אם לא כולו מקצתו ושאל אותה הרב המחבר אם מרגשת פעם אחת בשעת ראיה שנפתח מקורה והשיבה שאינה מרגשת בשום פעם והיא בת מ"ז או מ"ח שנה ולא היה לה מקודם וסת קבוע אלא וסת הגוף שסמוך לוסתה היה לה כאב דדים ועכשיו אינה מרגשת עוד כאב דדיה ואמר מר שאילו היתה מרגשת פעם אחת שנפתח מקורה וראתה דם היה מקום למצוא היתר מאותה שעה לעונה בינונית ובינתים טהורה וכיון שאומרת שאינה מרגשת אם כן מאיזו שעה נאמר שהתחיל העונה בינונית וכן אם היינו יודעים שפסקה ודאי מלראות ומכתה מוציאה דם היתה ודאי מותרת ולא היתה צריכה לחוש לעונה בינונית ומ"א התיר אותה משום הספק אם פסקה מלראות וקמ"ל בנדה דט"ו דוסתות דרבנן ועוד הביא ס"ס אחר של הרב פני יהושע סימן א' וא"ו וטעמים אחרים ומ"ש שם הרמ"י שפירא ואת אשר כתב הרב ן' המחבר שהביא דברי הרב צבי ומ"ש הרב שבות יעקב ח"ב סימן ע"ג ושקיל וטרי בההיא דרשב"א ושתוכל לבדוק בשפופרת ולשים עץ בתוכו ובראשו מוך וששמע מהר"ר מוירידבור"ג שבתחלה יבדוק שלא בשפופרת

ע"י מוך ועץ כעובי ואורך האבר אולי יהיה דם מהצד ולא יצטרך עוד לבדוק בשפופרת ואם נמצא בראש לא תועיל בדיקה זו לחומרא ותחזור לבדוק בשפופרת ויישר בעיניו כדי שלא תאסר האשה לעולם יד שקיל וטרי במפלת חתיכת בשר ובסוגיא דנדה דף כ"ה ע"א ששאלו לפני וכו' ובתוספות שם ומסיק שלא להמתין למפלת מלטבול עד יום פ"א דביולדת בן קיימא נמי צוחו כל אחרונים ורמ"א בתשובה סימן צ"ד כתב גם כן דאף ביולדת ממש ראה נוהגין להקל וע"ש דטעמא טעים על שמקילין אבל במפלת לא ראה שום מחבר שהחמיר זולת הרב בית הלל וכ"ש דאין להחמיר בספק נפל (שם סימן מ"ו). הד"ט ועיין להרב שבות יעקב ח"א ס' סימן ע"א שביאר לתלמידו תשובת הרב עה"ג סימן כ"א דדברים פשוטים הם בדין המפלת אחר מ' לטבילתה ובעילתה דאז יש להסתפק בפשיטות שהפילה ולד מעליא ותשב לזכר לנקבה ולנדה ואין לספק שמא היתה מעוברת קודם לכן שהמעוברת בחזקת מסולקת דמים ע"ש ואני בעניי טרם יצא לאור העולם ספרו של הרב מעיל צדקה הנז' עמדתי בדין זה וראיתי גם אני לע"ד שאין להחמיר כלל וככתוב אצלי בשותא דינוקא סימן קכ"ח דהא הרמ"א גופי' דבר"מ קצ"ד שכתב שהמנהג להחמיר ביולדת ודאית מ"מ בדין מפלת דבסעיף ג' לא הגיה כלום ועיין לרט"ז שם שכתב דאף שראה נשים הרבה שמקילין ביולדת ויש מחמירות מ"מ במפלת אשה בכל אלה לא מצא שתמתין מ' יום וכו' ועיין ג"כ להרב צבי סימן ח' שכתב ב' טעמים על שלא החמירו במפלת אפילו המחמירות ביולדת ודאי ואחר אחר בא לידו ספרו של הרב סדרי טהרה סימן קצ"ד סק"ו וראיתי בסופו שהביא סברת הרב בית הילל וכתב שיטול מה שחידש ומ"מ ראיתי להרב פחד יצחק אות יו"ד ערך יולדת שכתב דמנהג פירארא אפילו במפלת להמתין ז' שבועות לזכר וט' לנקבה ע"ש אמנם במקומות שנתיישבתי לא מצאתי בזה מנהג קבוע וכללי אפילו בעיר א' דיש ממתנת ז' וט' ויש שאינה ממתנת אפילו ביולדת ודאי רק ב' וג' שבועות וכפסק מרן בר"ס הנז' אמנם אינם בועלין על דם טוהר שאם חוזרות ורואות תוך אותן הימים יושבות כשאר וסתן והנחתים לנהוג כדרכן כיון שיש להן סמוכות של ממש להקל שוב בא לידי תשובת הרב נודע ביהודה וראיתי בסימן נ"ד דקירב בב' ידים הוראת אחד חכם שצוה לאשתו לטבול קודם מ' לזכר ופ' לנקבה דרעשה עליו כל המדינה שלא כדין כיון שמנהג מקומו היה משונה לגמרי להמתין מ"ה לזכר וס"ה לנקבה שאין לו שורש ויסוד אך אם היו נוהגין להמתין מ' ופ' שיש לו סמך מדברי ר"ת א"נ מ"א ופ"א ימים שהוא משום חשש ועת שהוא ליל מ"א ופ"א או היה מנהג מ"ו ופ"ו שזה גם כן משום חשש סברת ר"ת וכרש"ך וכיון שמשום גדר נהגו אין להתירם וכמ"ש מור"ם בר"ס קצ"ד היה מקום לצעוק עליו ומ"מ לא היה בדין

להענישו בענין זה לפי שאין המנהג קבוע להחמיר והיינו דוקא בידוע דנהגו כן כהסכמת חכמי העיר אז נקרא פורץ גדר אבל בלא"ה מי מעיד שלא נהגו כן הנשים מעצמן אחת מפי חברתה ועוד שהרמב"ם קורא לו מנהג בורות ואיך נענוש העושה כמוהו ואדרבה היה בדין לכתוב לכל הקק"י להתיר להם משום כמה מכשלות הבאות משום מנהג זה ומ"מ מי שעשה מעשה שלא כמנהגם בלי שאלת חכם לא יפה עשה כיון שכן נהגו אלא שאינו ראוי לעונש ע"ש: טו אשה שבדקה עצמה תוך ג"י ראשונים לנקייתה בעד שאינו בדוק ומצאה עליו פחות מגריס וגם הוא עגול אם יש לתלות במאכולת או נאמר דע"כ לא הקילו המרדכי והתרומות בכתם פחות מגריס תוך שלשה ימים רק במצאה בסדין ובכתונתה שא"א ליזהר כמ"ש הת"ה סימן רמ"ט אבל עד איהי דאפסיד אנפשה והשיב הרב ז"ל דלא שנא ע"ש (שם סימן נ"ט):

הד"ט ועיין להרב חיים שאל ח"א סימן י"ד שהביא שו"ת הרב מאמר מרדכי בדין אשה שהיתה חוגרת בגד לבן סביב בטנה ורפוי באופן שהרבה פעמים היה יורד תחתיה מהמקור וביום שהחזיקה בטהרה לבשה חלוק לבן והציעה לבנים אך שכחה להחליף הבגד הנז' והיה עליה עד יום ז' לספירתה ואז הרגישה בזה ובדקתו ומצאה עליו כמה טיפי דמים יותר מכגריס ופסק הר"ם הנז' להחמיר ולא הסכים עמו הרב המחבר דפסק דכל שנמצא הכתם בימים אחרונים בסדין או בחלוק שאינו שלה באופן שיש לתלות דהיו הכתמים מנדתה אף על פי שהיה הסדין או החלוק עליה הג' ימים הראשונים כל ימי לבונה עיין שם. טז אשה שמצאה כתם בימי לבונה ולעת הערב הפסיקה מחדש בטהרה ולבשה לבנים שנית ולמחר א"ל חברותיה שגם על הכתם היתה צריכה להמתין לספור ה' ימים בדין רואה כתם בימי טהרתה וחזרה ולבשה כתונת שלה הנכתם בכמה כתמים אך היתה חגורה מלמטה סינר לבן ונקי ואחר ב' ימים נודע לה שלא היתה צריכה להמתין ובאתה ושאלה אם רשאית למנות שבעה נקים מזמן הראשון שאחר מציאת הכתם שאומרת גם כן שמכרת ויודעת בבירור שכתמי חלוקה הם מימי טומאתה הראשונים והראיה מהסינר שהיה נקי ואילו כתמי חלוקה היו מחדש היה בדין שסינר התחתון יהיה נכתם יותר מחלוקה ואמר מר דשאלה זו מתחלקת לג' פנים. האחד אם רשאית למנות ימים שנפלו מתחלה לדעתה ודעת חברותיה שהטעוה ואף אם לא היתה לובשת אלא בגדים לבנים ולא מצאה עליהם כתם דכיון שהחזיקה עצמה טמאה אף שהפסיקה בתחלה בטהרה יש להחמיר דמסתמא לא מרמא אנפשה לבדוק בכל זמן שמרגשת. והראש השני דאף אם חשבתם לטהורים אם לבשה בגדים המלוכלכים אם נאמר שאותם הכתמים היו מימי נדתה ואמר מר דאף שכבר נתברר שאין לה לספור

אותן הימים ולא יצטרך לבאר חלוקה זו מכל מקום רצה לבארו דלפעמים יהיה הנידון מהצורך ולכן כתב מ"ש הרש"ך סימן ק"ץ סקס"א דבג"י הראשונים לא יתלה בעצמה ע"ש וכ"ש אשה שפשעה ולא לבשה לבנים וכו' אך אם בודאי נתברר לה שכתמים הם מימי טומאתה אף שאפשר שניתוסף בו כתם אחר כך אפשר שתולין הכל מימי טומאתה וכמשמעות דברי מרן שם סעיף מ"א ועכ"ז נראה למע' המחבר שיש להחמיר כל שפשעה והחלוקה הג היא דאם יתן שאין תולין בכך מ"מ יש לחקור אם נאמינה במה שאומרת שמכרת אותם בטביעת עין והחליט שיש להאמינה ואף אם להא תדע בודאי וט"ע מ"מ הוכחתה שמצאה הסדין נקי הוכחה היא ומה גם דהא דאמרינן דאין תולין במידי בג"י הראשונים רבים מקילין ואין לו שורש אלא במרדכי ותרומות ואילו הד"מ סימן קצ"ו כתב להקל בספיקו ואיך שיהיה יש בניד"ד להקל כיון שיש קצת הוכחה ע"ש (שם סי' ס"ג):

הד"ט לא זכיתי לע"ד לעמוד על פסק דינו הצדק במאי דסיים להקל כיון דכבר סבר וקביל בחלוקה הראשונה דכיון שהחזיקה נפשה כטמאה מסתמא לא מרמא אנפשה לבדוק בכל פעם שהרגישה ודבריו ז"ל טובים ונכוחים בעלמא כשלא החזיקה נפשה כטמאה ולא בניד"ד ודוק ועיין להרב פני אריה מסימן ל"ה עד סימן ט"ל דנשא ונתן במ"ש הטור סימן קפ"ה בשם הרמב"ן דכשהוחזקה נדה בשכנותיה ע"י שלבשה בגדי נדתה דאינה נאמנת עוד אפילו באמתלא ותמה עליו הטור והרב המחבר השיב תמיהתו ושוב הביא צדדין לתמיהתו ע"ש שהאריך קצת בדין שויא נפשיה חתיכה דאיסורא ע"ש:

יז דראיה ששגג הרב צ"ץ סימן פ"ו במה שהבין דמ"ש אם היה דם מכתה משונה מדם ראייתה דפירושו מדם נדתה דליתא וה"פ בלי ספק מדם שהיא רואה מחמת תשמיש היינו הראיה המסופקת עוד כתב ששגג הרב הנז' במה שאינו מתיר האשה שבניד"ד אלא ע"י שתרגיש כאב באותו צד מקום מיוחד בשעת מציאת הדם דא"כ אמאי צריך הקפת דמים דוקא במוצאת דמים בלא הוכחת הנז' צריך להקיף הרב צבי סי' נ"ו יח דחה בב' ידיו דברי הרש"ך בי"ד סימן קפ"ט ס"ק שהרבה להשיב על הפוסקים שכתבו שיש לפרוש ביום ל' לראייתה ושהיא העונה הנז' בש"ס וקיים הרב המחבר מ"ש הטור ומרן ורב"ח ופרישה ושכ"כ רש"י רמב"ן רשב"א והר"ן והכי קי"ל דאינה רק ביום ל' לראייתה שלפניה וימי ב' הראיות ממנין שלא כרש"ך הנז' ע"ש (שם סי' קי"ד):

יט מסיק ותני באלמנה שנשאת דמותרת ליבעל בשבת בעילה ראשונה אף שלא נתייחד עמה קודם והרבה ראיות מהש"ס דחופה קונה בה כבתולה ודלא כתוספות והרא"ש ופירוש הירושלמי שממנו למדו התוספות והרא"ש וכמה גדולים ואף במשוגעת וחולנית

וכ"ש במטורפת דראויה לביאה קנה לענין זה וכ"ש היכא שהכניסה לביתו דודאי קנאה ק"ג וכן אלמנה דנשתגעה ונדחו נשואיה ולא בא עליה א"צ למנות עוד אחר כך הז' נקיים מחמת חמוד אם שמרה כבר בעת שטותה ע"י נשים פקחות (וע"ל אות ל"ו) (שבות יעקב ח"א סי' ס"ז) כ זקנה שפסקה זמן רב לראות והתחילה לראות מחמת תשמיש ומרגשת צער. וכאב יש להקל בה שלא להצריכה שפופרת כיון שלא ראתה מחמת תשמיש קודם שפסקה לראות ומרגשת עתה צער (שם סימן ס"ב וח"ב סי' ע"ד ה' ו') הד"ט וע"ע לו שם באשה שיש לה וסת קבוע ונתקלקלה ומרגשת כאב ורואה תוך ימי וסתה ואין מראית הדם שוה ואומרת שיש לה מכה אך אינה יודעת אם מהמכה המיקל בה אינו מפסיד ועיגכ"ל אות י"ז ועיין ג"כ להרב דבר משה סימן ל' בהסכמת הרב אביו להחמיר באשה שפסקה מלראות זה ה' שנים וראתה כתם ונסתפקו במ"ש בסימן קפ"ד וקפ"ט דדין זקנה כדין קטנה שלא הגיע זמנה לראות ואילו בסימן ק"ץ בכתמי תינוקת פסק להקל בכתמה אם ה"ה לזקנה ולכן החמירו ע"ש ועע"ל אות ל"ו ואע"ג דמורם שם בסי' ק"ץ השוה בפירוש דין זקנה למעוברת בסעיף מ"ה אפשר דהרב ד"מ הנזכר נסתפק על מרן דוקא לפי שלא דבר בזקנה כלום בסימן ק"ץ:

כא דעתו דעת עליון דכל מראה ירוק בין כמראה זייאלו או וירד"י או אזור"ו כלם בכלל אדום נינהו ויש לטמא (שו"ת כ"י להרב עזריאל דאיינא סי' קמ"ה מ"ז ונ'):

הד"ט ועיין להרב שמש צדקה בסימן כ"ב דסדר הבדלות מונה להכיר בגווני כתמים ולהבחין מאין באו וסימנין נקט במראה האשה ואיכותה וכמותה ע"ש דברי חכמה חכמת הניתוח ללמוד וללמד לטמא או לטהר וע"ל אות י"ב ועיין גם כן להרב יעבץ ח"א סימן מ"ד דכתב בפשיטות לטהר מראית ברוי"ן או כמשקה קאו"י או קליפת ערמונים ועיין ג"כ להרב סדרי טהרה סימן ק"ץ ס"ק נ"ה קרוב לסופו כב שאול שאל האיש למהר"א מברוד"א אדין כתמים הנמצאים בגוף האשה דלא הכריע בפירוש מרן בסימן רמ"ב ס"ח ובס"ס אי שאני חלוקה מבשרה והשיג להרב המגיד. ולענין דינא נטה לטהר בפחות מגריס אף בנמצא על בשרה והרא"ב הנז' הסכים גם הוא לדינא כוותיה ודלא כרמב"ם שחילק בין זל"ז אבל למעשה כתב דדרכו להחמיר (שב יעקב סימן מ"ג):

כג אשה שעיטשה בכח וע"י כח גדול של עיטוש נתזו למטה ממנה מי רגלים לפי דעתה ואז היתה בבהכ"נ של נשים ולא יכלה לבדוק עצמה ולאו אדעתה כלל עד הלילה בשכבה וראתה למטה בכתנתה כתם פחות מכשיעור אין לחוש כלל ומ"ש מר"ן בסימן קפ"ח וק"ץ דאם הרגישה שנפתח מקורה אף שבדקה ולא מצאה כלום טמאה שאני התם שבדקה מיד משא"כ הכא דלא בדקה מהבקר עד הערב ואף שהעיטוש אחד מסימני

הגוף לקביעת הוסת וכמ"ש הרש"ך סימן קפ"ט מ"מ הכא יש לתלות ההרגשה במ"ר או ליחה לבנה ואילו בכתם תלינן במאכולת כיון שפחות מכגריס (שם סי' מ"ד). כד אשה שיש לה וסת קבוע ולעולם אחר התשמיש מוצאת על עד שלה טפין קטנים ודקים, מקצתן נבלעין בעד וקצתן נלקטין קצתן שחורין וקצתן אדומין ואין לה שום כאב והורה אחד חכם להתיר על פי נסיון בסינון שתן שלו ושלה במפה לבנה ומצא אחר הסינון שתן שלו איזה קרטין שחורין והסכים עמו הרב להתיר אם הקרטין שלו ושל עד שלה דמיין הדדי ואתיא בק"ו ממ"ש מור"ם ס"ס קפ"ז דכ"ש הכא דאין דרך קרטין הללו לבא מן המקור וגם לא נמצאו בשתן שלה רק בשלו ותירץ מה שהקשה על מור"ם הרט"ז סימן ק"ץ ס"ק כ"ג (שם סימן מ"ה): הד"ט ועיין גם כן לעיל אות א' ולהרב ר"א ושיח השדה סימן ג' דטבא דאבא ודברא באורך על כיוצא בזה:

כה השיב כענין בדין בעל הטוען שראה בעד שלו ג"פ דם אחר תשמיש ומוכן הוא לגרשה והיא טוענת שמשים לה עלילות דברים וממאנת לקבל הגט וטוענת ממנו שאר כסות נכון בזה לפסוק כמקילין לבדוק ע"י שפופרת אפילו בבעל א' כיון שמכחישתו ועוד דעי"כ יבחן אם בעלילה בא הבעל ועל שאר וכסות דדבר שבממון הוא נאמנת במגו לדעת האומר דאמרינן מגו אפילו להוציא מכל מקום הואיל דאפשר לברר אינו חייב ליתן לה עד שיברר ויעויין ברש"ך סימן מ"ש בשם הרב משאת בנימין שכתב שם כל הצורך לניד"ד (שם סימן מ"ז):

כו יישב תמיהת הרב דגול מרבבה בסימן ק"ץ ס"י שפסק מרן דכתם שנמצא על בגד צבוע טהורה שתמה על שהביא הדין בלי חולק והרי הגמי"י פ"ט דא"ב כתב בשם רבינו שמחה וראב"ן דלא אמרו רק לטהרות ולא להתיר אשה לבעלה ושגם הרמב"ן החמיר והרב המחבר כתב שבשיורי ברכה שלו כתב דמשמע למרן ומור"ם מסתימת הפוסקים דפליגי עלייהו ופסקו לקולא דכתמים דרבנן (טוב עין סימן ח"י אות צ"ח):

כז אין לחוש להכרעת הרב נ"ש סימן ט' בדין אשה שישבה על המשבר לאסרה על בעלה ושמנהגי אשכנז מיוסדים על אדני פז ומשובחים יותר ממנהגי פולין וכמ"ש הרב מים חיים ומהרי"ל סימן ק' בשם הרא"ש שהתורה ירושה לאשכנזים מימות החורבן ומהרי"ל ומהרי"ו שקבעו כל חומרות אשכנזים לדורות לא הזכירו חומרא זו ודוקא להקל בפיקוח נפש בשבת אמרו דמשתשב על המשבר יש לחלל עליה את השבת ולא לאסור אשה לבעלה ושגם למנהג פולין המחמירין אינו רק לפרוש יום או יומים אבל אם הולכת בריאה כמה שבועות ובדקה עצמה ומצאה טהורה אין מי שיחמיר אפילו בפולין לאסור לפי שישבה על המשבר (תורת נתנאל סימן ה'):

כח תמה על מרן שלא הביא דין הבא מהדרך והניח אשתו בחזקת טהורה דמותר לבא עליה בלי שאלה ואם הניחה בחזקת טמאה צריך לשאול לה אם טהורה היא (דבר משה ח"א סימן כ"ט):

הד"ט ועיין ג"כ להרב אהל יוסף סימן ט"ל בדין מי שספרה שבעה נקיים ולא היה בעלה בעיר ואחר ימים בא לביתו שהביא מ"ש הרב ב"ד חי"ד סימן צ"ו על דברי הרב מהר"י קובו ומתיה הרא"י הנז' דלא חיישינן שמא אחר ספירתה חזרה וראתה ושאין להמתין ז"נ אם בא תוך ימי עונתה ויכול לבא עליה אפילו היא ישינה וה"ה אם בא אחר עונתה ושהה בדרך עד שתוכל לספור ולטבול עיין למרן סימן קפ"ד ססי"ח:

כט מניקה שאין לה וסת ויש לה מכה באותו מקום היינו שנעקר משם כחתיכת בשר ותלויה מחוץ לפרוזדור וממנה יוצאת ליחה ודם פסק הרב בנו של הרב"ח דבבדיקת שפופרת ודאי טהורה אם נמצא הדם מהצד ולא בראש המוך ובניד"ד דיש מכה במקור אף אם אינה יודעת שדם יוצא ממכתה תולה בה וכרשב"א שער ד' ואף להגה"מ ומרדכי דס"ל דבעי' שתדע בודאי שמוציאה דם מ"מ ודאי מודים דאם יש לה וסת קבוע תולין שלא בשעת וסתה במכתה כמ"ש הרמא"י סימן מ' וכ"ש במניקה דתולין במכתה אף אם יודעת שהעקירה מהמקור אף אם אינה יודעת שמוציאה דם (שו"ת גאוני בתראי סי' כ"ח) הד"ט ועיין להרב שאילת יעבץ ח"א סימן י"ג וקכ"ח כי השג השיג על מ"ש הרב חינוך ב"י סימן ס"ח בדין מינקת שדמיה מסולקים ופעמים רואה בימי ההנקה ופ"א אחר לידתה לא ראתה כחצי שנה רק פ"א כשבדקה עצמה מצאה כעין ריר ומוגלא לבנה ובתוכו נקודות קטנות אדומות כדם ממש ומצאה כנה אחר ד' או ה' ימים ופעמים מצאה ולא הרגישה שהוא מהמקור ואחד חכם טיהרה כל שאינה מרגשת שנפתח מקורה או שרואה דם ממש לבד ותפס עליו הרב יעבץ במה שהקיל משום שלא הרגישה ועוד על שהתיר אם לא תמצא דם ממש בלי תערובות דליתא וקרוב בעיניו שכמעט התיר איסור כרת בב' דרכים ועיין ג"כ בח"ב שלו סימן ה' ו':

ל אין לחוש להמתין לראות כתמי נשים עד שיתייבשו דלא כרב"ח אך בבלוע בעד שבדקה בו יש קצת להחמיר לכתחלה לראותו עודנו לח ואי אתרמי דאחר שראוהו עודנו לח והתירוהו וכשנתייבש חזר למראה טמא מסתברא שפיר לטמאו ולזילותא לא חיישינן שלא כסברת הגאון אביו הר"ץ בסימן מ"ו שאלת יעבץ ח"א סימן י"ב:

הד"ט ועיין להרב מים רבים סימן מ' שהחזיק בסברת הר"ץ הנז' להתיר והסכימו לדבריו בסימן מ"א ב"ד מומחין של ג' רבני אמשטרדם ועיין לרט"ז ר"ס קפ"ח ועיין להרב מקום שמואל בחידושי דינים לי"ד דכ"ד ע"א שהקשה בכח לרט"ז שהביא ל' הש"ס ס"פ כל

היד ראובן ראה דם בלילה וטימא אותו וכו' ואמר מר ואין לומר דר' לא ראה כשהוא לח אלא לחומרא אם יראה טמא יטמא אותו אבל להפך לא זה אינו דהא אמרינן ר' ראה דם בלילה משמע דראה אותו להורות בו וכו' הן לטהר עכ"ל הרט"ז וכתב עליו הרמ"ש הנז' וז"ל ותמיהני דע"כ פירש דר' ראה לחומרא לטמא דוקא דאל"כ תיקשי מעשה דר' שהוא נגד ש"ס מלא דפ"ק דמגילה גבי מעשה דאביגיל ודוד דא"ל גבי רואין דם בלילה וכו' ואיך ראה ר' דם בלילה א"ו דלחומרא ולטמא ראה וזה מותר וצ"ע עכ"ל ואני בער לא אדע להבין אמרי קדוש ומה מקום לתמיהתו על הרט"ז דס"ל כר' דהיה רואה דם בלילה וסתם שמענו בין להחמיר בין להקל ומאי הכרח הוא מאביגיל להכריח דר' לא היה רק להחמיר משום דאל"כ תיקשי מעשה דרבי ומאי קושיא לרבי ממימרא דרבא דמגילה אדרבה תיקשי לרבא ממעשה רב דרבי א"ו דרבי היה בלילה אף להקל והיינו כדט"ז ועוד קשה דלדידיה דהרמ"ש הנז' מי ניחא מאמר דוד לאביגיל וכי רואין דם בלילה דמשמע דאפילו להחמיר אין רואין ודלא כרבי אפילו לפי שיטתיה דהרמ"ש א"ו ההיא דאביגיל מילי דאגדתא נינהו ואין להקשות לרבי מדוד ואביגיל ולא לרבא מההיא דרבי דרבא קרא אשכח ודרש ודוק לא אשה שמצאה דם בבדיקה לאחר השתנה צריכה ד' תנאים לטהרה דהיינו. א' כשמטלת מים תוך הספל תמצא בתוכו דם במי רגליה ב' שמי רגליה מצערות אותה מאד ביציאתן ג' שיש לה הוכחה שמחמת מכה שבחדרי בטנה או בכליות ובצדדי המקור הדם שותת כגון שמוצאת הדם בשינוי כגון חול או מוגלא ד' שעכ"ז זקוקה לבדיקה דמורם סימן קצ"א דהיינו אחר שתבדוק היטב ותקנח יפה תשים מוך באותו מקום בעומק הרחם כ"כ שהיה ודאי למעלה ממקום שמימי רגליה יוצאים ואז תשתין תוך הספל ואם תמצא בתוכו דם ותקנח אותו מקום מלכלוכי מ"ר ודם ואח"כ תוציא המוך ותמצאנו נקי כבתחלה אז הותרה לבעלה וזו דוקא שלא בשעת וסתה (שם סימן נ"ה):

הד"ט ועיין למהרי"ו סימן כ"ה דסגנון הנז' עולה וע"ש שם בדין נאמנות האשה האומרת כזה טיהר לי חכם פ' דלאו כללא הוא בכולי דוכתי ועיין להרב צ"ץ סימן צ"ב ולהרב ושב הכהן סימן ל"ב דפסק דלכתחלה יש לנהוג כסברת הרב ש"ד ע"ש ועיין ג"כ להרב תורת נתנאל סימן ט"ו באשה שמצאה דם במ"ר ולא לפניו ולא לאחריו דכתב דלרמב"ם ורמב"ן ורשב"א והרא"ש שפסקו דבין עומדת בין יושבת בין מקלחת בין שותת האשה כשרה נידו"ד נמי טהורה ולא כן דעת הרש"ך סימן קצ"א סק"ג ד' וח' ע"ש שהוציא גם כן דהרב שב יעקב סי' ט"ל והרב פנים מאירות השיגו לרש"ך שפסק כר"ת ע"ש. לב אשה שטעתה בימי ספירתה וטבלה קודם תשלום ז"נ נכשלו המורים להקל באיסור כרת ואף שהיה

אפשר להקל בדיעבד משום שכבר נהגו בנות ישראל להמתין יום נוסף על ו' עונות מכל מקום כיון שנראה מזה קלות דעתה לכן אם לא חזרה עדיין לנדתה נכון להצריכה לטבול שנית ואם לא בדקה ומצאה לפני ימי ספירתה ודאי לא עלתה לה טבילה (שם ח"ב. סימן נ"ב) לג יפה כח האב וכח הבן בדין כמה תשהה עד שלא יהיה לאשה דין רואה מחמת תשמיש (צרור הכסף סימן יו"ד):

הד"ט ועיין ג"כ למהרי"ו סימן קפ"ד דהרגילה לראות למחרת טבילתה אם ברור לה שאינה רואה רק אחר שמושה מונה ז"נ כשאר אשה אף אם רגילה לראות כן אך אם יש נדנוד ספק יש לבדוק מיד אחר תשמיש תוך אחר זמן ולא יכניסו ראשם בספק איסור כרת ועיין ג"כ להרב בארות המים אחר סימן יו"ד ולהרב מגן שאול סימן ל"ב ול"ד ועיין גם כן להרב דברי יוסף סימן ז' בדין אשה שאחר לידתה ברוב פעמים שמשמשת בבעלה מוצאה דם בעד שלה או שלו ושוב בדקה בשפופרת ולא מצאה כלום ויש לה וסת קבוע אם הצניעו העדים ולאחר זמן מצאו בהן דם אז בדיקת השפופרת מהני דאין הדם בא מהמקור ואינה נאסרת כרואה מחמת תשמיש ואם לא היו העדים צנועים להוכיח דודאי יצא הדם בשעת תשמיש ואפשר שבא אחר תשמיש בכדי שתושיט ידה תחת הכר או כסת כמ"ש הרש"ך ר"ס קפ"ז אין זה נכנס תחת סוג רואה מחמת תשמיש ואין בדיקת שפופרת תועיל לומר דאינו בא מן המקור רק טמאה היא עד שתטבול ואף אם יש לה וסת קבוע אמרינן דנתקלקל וסתה דבדיקת שפופרת אינו אלא לנסיון האבר של תשמיש שלא כסברת השואלים שכתבו דבדיקת השפופרת תועיל לטהר כל דם שהיא רואה דדילמא נשתנה וסתה וכ"כ הרב שער אפרים סימן ע"ו (ועיין ג"כ להרב נודע ביהודה סימן מ"ט והנמשכים) ודברי הרופאים בזה דבא מהצדדין שיש שם מקום דאף בנגיעה בעלמא יוכל לצאת דם והאשה ההיא בעלת דמים הרבה דברים שאין בהם ממש הן אף שהרב עה"ג בסימן כ"ב סמך על דבריהם וכדין תמה עליו הרב צבי בס"ס ע"ג ע"ש וע"ל סוף אות א' בהגהה:

לד סמוכין עשה מע' בן הרב המחבר לבנות ישראל שבעירו שנוהגות ללבוש לבנים ולמנות ז"נ מהביאה ראשונה מיום ג' לשמושה ממ"ש מרן סימן קצ"ו בשם הגה"מ בפרק י"א מהלכות א"ב שמדברי הרמב"ם ורמב"ן נראה שא"צ להמתין למנות עד יום ה' אלא תיכף לאחר שמושה יכולה למנות אם פסקה מלראות וכן מצא גם כן להראב"ד הביאו הרא"ש בהלכות נדה דע"ז ע"ב וגם עיניו ראו ברשב"ש סימן תל"ו שכ"כ ומה גם דהרש"ך ומהר"י ברוך נהגו בעיר ההיא נשיאותן ולא מיחו בידן גם הטור בשם הרמב"ן כתב שם דאם הלכה ברגליה נמי פולטת כל הזרע גם מרן כתב שכן דעת הרשב"א גם ממ"ש הרב

ב"ד סימן צ"ו יש ללמוד קולא אחרת דפולטת נמי אינה ודאי אלא ספק ע"ש וכ"ש אם נוהגות לקנח יפה באותו מקום במוך או בבגד או רוחצות במים חמין שיכולות למנות תיכף אחר שמושן וכמ"ש מרן שם ע"ש ולהרב שכנה"ג סימן קצ"ג הגה"ט אות ב' ואף דמור"ם סימן קצ"ז כתב דאין אנו בקיאין וכו' מ"מ היכא דנהגו לפסוק כמרן פשיטא דיש להם סמוכין ומ"מ יש לתת טעם למה שנהגו למנות אחר ג' ולא אחר ה' ולא תיכף לשמושה דהוי דלא כמאן גם הרכנה"ג שם לא הביא רק שיש מנהג בקצת מקומות למנות מיום ד' לשמושה עיין שם ואפשר שנהגו כן מההיא דאיפליגו אי בעינן ג' עונות או ו' ע"ש ברב"י ולב"ד סימן צ"ו סוף דבר במקום שהמנהג להקל יקילו ולהחמיר יחמירו (שם סי' י"א):

הד"ט ועיין ג"כ להרב בית יהודה דף קי"ב ע"א דמה שנהגו להקל לכלות לטבול ליל ט' לחופתם שלא כדין של מרן בש"ע הוא ועיין ברשב"ש סימן תל"ז וכן טעו בכפר לבליד"א במנהגם למעוברת שרואה שאינה מונה רק ח' ימים דליתא דלא פלוג רבנן אע"פ שמטבע המעוברת שלא לפלוט ש"ז כשם שלא חילקו בין בעלה בעיר לאינו בעיר ובין שמשה ללא שמשה עיין ברש"ך סי' קצ"א ס"ק י"ט ועיג"כ לו שם בחי"ד סי' י"ג לה השיב כענין באשה חולנית ברחם שעשתה לה מילדת אחת טבעת א' של שעוה שתשאנה כל ימיה רק בלדתה תסירנה ושאלה לחכמים מה דינה ושאלה לרופאים לצייר להם מקום הנחת הטבעת ומי אומר בכה ומי בכה ושאלו גם כן לנשים שבעירו החולות כמוה וא"ל שיש להן ב' טבעות א' שמניחות ברחמן בעת וסתן וא' להניח בעת הפרשתן לטהרה ושבודקות עצמן בלי הסרת הטבעת כי תוכלנה להכניס אצבען שם ולא תגיע למקום הטבעת כלל (וע"ל סי' כ"ב אות ג' אם חוצצת בטבילתה) (זכרון יוסף סי' ט' יו"ד):

לו יישב תמיהת הרב"ח על הרמב"ם רפ"ט מהלכות א"ב בדין כתמים שדבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים (נודע ביהודה סימן נ"ב וס"ס נ"ו): הד"ט ובנמצא כתם על בגד צבוע ע"ל אות כ"ו:

לז המחזיר גרושתו מעוברת שלו אחר ב' חדשים שגירשה עודה מעוברת הביא תחלה מ"ש מרן סימן קצ"ב בשם הר"ש ן' רשב"ץ דצריכה לישב שבעה נקיים ושגם הרדב"ז רבו סימן שכ"ד פסק כן ושבסוף אותה תשובה כתב דאם הגרושה לא נתיאשה שיחזירנה אין צריך להמתין כשיחזיר לתבעה ואם נתיאשה צריכה להמתין ולא סמכינן אדבורה שאומרת שלא נתיאשה רק היכא דנראה לדיין שהוא כן ע"כ ושנראה שדין המעוברת שהיא מסולקת דמים כדין קטנה האמנם לפי דעתו דלסברת הרופאין טבע מעוברת למאוס המשגל נראה דל"ד לקטנה דחמדה עוד הביא טעמים אחרים להוכיח

דבניד"ד אין צריך להמתין ע"ש אהלי יעקב סימן קכ"ה). הד"ט ופנויה שנתעברה מאיש והכריחוהו או נתפייס לקחתה עודנה מעוברת עיין להרב יוסף אומץ סימן פ"ד דדן את הדין להצריכה למנות ז"נ והביא סברת הרא"י הנז' ולא זכיתי להבין מ"ש מני"ר דנראה דהריק"ש הנז' פליג עם הרדב"ז דמאי ספקא איכא ודברי מהרא"י ברור מללו ומרבה טעמים להוכיח דא"צ וכמו שסיים אחר שהביא חשובת רדב"ז ומה שהוסיף לדעתו דלא כותיה וז"ל ולפיכך בעיקר הדין למעשה שלא להצריכה ז"נ כשהיא מעוברת ואומרת שבדקה ולא ראתה והיא מקצה לקצה מסברת רדב"ז דס"ל דדוקא היכא שנראה לדיין שהענין מורה בשעת גירושין שהיה בדעתו להחזירה והיא גם כן יודעת בזה דאז אף רדב"ז ס"ל דאין צריך להמתין ע"ש ועיין ג"כ להרב בית יהודה דף קי"ב ע"א בדין זקנה אלמנה דדעתו ז"ל דאפילו בדיעבד אם לא מנתה ז"נ אין להקל ושדעת רבו ז"ל להקל בדיעבד והביא בשם הרשב"ץ דקטנה וזקנה ומחזיר גרושתו כי הדדי נינהו (וע"ל אות מ"ב) מיהו יספיק לה משעת תביעה ולא בעו קידושין ולא כתיבת כתובה דסמכה בדעתה דלא הדרי בהו מאותה שעה מונין ושבקצת מקומות נהגו למנותן משעת הנשואין ועיין בשו"ת יכין ובועז סימן ג' וע"ל אות כ' ועיין ג"כ להרב הנז' שם בחי"ד סימן ל"ג בדין חתן שנתעכב מלשמש במ"ש ושמש בליל ד' והוציא בתוליה שלא תתחיל למנות ז' עד יום וא"ו לשמושה שלה כמ"ש אשה שאינה חכמה להתחיל מליל ש"ק הקדום ע"ש ועגי"כ להרב חיים שאל ח"ב והריט"ץ סי' צ"ז והרב משאת בנימין הביאו הרש"ך סי' קצ"ב סק"ז: לח נסתפק אם יש להתיר לאשה שראתה ג"פ מחמת תשמיש שתבדוק בשפופרת וכסברת גדולי פוסקים ודלא כרש"ך ושאל להרב אמונת שמואל (כהובא שם סימן נ"ה) והתיר בפשיטות לבדוק עם הראשון שלא להצריכה לגט להנשא לשני ובספרו כאן נמצאו איזה השגות שהשיג להרא"ש הנז' שלא נדפסו שם (שו"ת מהר"ם זיסקינד סי' ו'): לט פלפל בחכמה במי שהגיע זמן וסתה ולא בדקה את עצמה דבמחלוקת שנויה בין הרא"ש והרי"ף דלהרא"ש יש להסתפק אם מותרת לבעלה בלא בדיקה ולהרי"ף ורמב"ם מותרת וכשיש צד אחר גם כן להקל יש לצדד להקל כיון דקי"ל וסתות דרבנן ואם אין צד אחר להקל יש לחוש לדעת האוסרים (ושב הכהן סי' צ"ד):

מ אשה שטבלה ושמשה בבעלה ובבקר מצאה כתם על חלוקה ושאלה פי חכם וטיהרה ובליל ד' לטבילתה שמשה פעם אחרת בהוראת חכם ויהי בבקר בדברה בחברותיה על הענין ושמעה מהן שמחמירות על עצמן נאנחה על שהקילה כהוראת חכם ונתפרשה מבעלה למנות ז"נ ואומרת גם כן שהחלוק שמצאה בו כתם לא היה בדוק תחלה כלל וגם שהכתם הלך לו כשרקקה בו וגם חששה שהכתם הוא מחמת הסרת השערות

שבאותו מקום מסירות על ידי סם השורף לפעמים הבשר והעור (וע"ל סימן כ"ב אות יו"ד) וכאשר נסתה בבגד לבן במקום השערות מצאה בו דם והוכיח הרב המחבר מכמה טעמים דיפה הורה חכם לטהרה אך לפי שהחזיקה עצמה לטמאה יש להחמיר ועל מה ששאלה מאיזה זמן תתחיל לספור ההוא אמר דמנהג עירו לענין הכתם דאם שמשה עם בעלה ד"מ בליל שבת ממתינות ד' ימים היינו עד יום ג' ויום ג' לערב בודקת ומיום ד' ואילך מונות הז"נ ואם לא שמשה כלל אינן ממתינות רק יום המציאה ואם כן בניד"ד אף שמצאה הכתם ג' ימים קודם תשמיש השני מכל מקום תמתין מליל השימוש ד' ימים ואחר כך תתחיל לספור (פני אהרן סימן ד'): מא אשה שוסתה קבוע שמצאה דם בעד שקנחה עצמה אחר התשמיש בג' טבילות רצופות אחר לידה ובשימושה בבעלה כאב לה מאד בשיפולי מעיה ושפי מעיה נפוח ואומרת גם כן שביום שמזדקקת לבעלה אינה יכולה לישב מהכאב וצער שבפי מעיה וכואבת ג"כ כשמשתנת אך אינה מוצאת כלום בבדיקה אחר השתנתה ולא במי רגליה גם אמרה שבג' טבילות הנז' כל פעם ופעם מתרפאת ונחה מצערה יפה והתירוה לבעלה הרב המחבר והרב אביו אך לענין אם יש לה למנות ז"נ לא הסכים האב בבנו שפסק שלא להצריכה והרב אריה ליב האריך ומסיק כהרב המחבר ונשאו ונתנו על פסק הרב שב יעקב סימן ב' ע"ש (אור ישראל סימן נ"ה והנמשכים). מב אשה נדה שאכלה והלכה לה דפסק רמ"א דמותר לאכול אחריה מה יהיה משפטו אם עודנו אוכל באה אצלו כיון שתחלתו היתר בהיתר נימא דהו"ל כהפסיקו אחר והביא תחלה איבעיא דר' ירמיה בחולין דף ט"ז ע"א איברי בשר נחירה שהכניסו לארץ דסלקא בתיקו ונ"מ בזמנינו למי שאסר את עצמו באחד מהמינין מזמן ידוע ואילך א"נ כגון שרצו ב"ד לאסור איזה דבר כגבינות וכיוצא וכמ"ש הרא"ש ע"ש וה"ה לניד"ד דאינה רק הרחקה וחומרא דרבנן יש להקל אף דיש לחלק קצת ביניהן ועוד הביא ראיה להיתר ממ"ש מרן בא"ח סימן קס"ח וי"ד קי"ב דאם אורח מסב עם בעה"ב הנזהר מפת עובד כוכבים דמותר לבצוע על פת, עובד כוכבים והואיל והותר לבצוע הותר גם כן לכל הסעודה ע"ש וה"נ נימא הואיל והותר כשהלכה לה הותר כשחזרה ודמי נמי לדין ספירת העומר אף למאן דאמר דהיא מדאורייתא אם התחיל לאכול בהיתר והגיע זמן ספירה דלרמ"א בא"ח סימן תפ"ט ס"ד אין צריך להפסיק וההיא דסימן רל"ב ס"ב וכיוצא דאם התחילו אין מפסיקין אך אם לא התחיל עדיין לאכול אף שהלכה לה חוכך הרב להחמיר אע"ג דפקע האיסור כיון שהלכה כי לא מצא בפוסקים דבר מפורש להקל וכדמות ראיה אשכח להתיר מההיא דבשולי עובד כוכבים דסימן קי"ג שאם מלח העובד כוכבים תחלה אף שאח"כ בשלו אין בו משום ב"ג דהו"ל נאכל כמות שהוא

חי וכן אם הטביל כלי להשתמש בו צונן ונחלף להשתמש בו חמין דעלתה לו טבילה אפילו לחמין כמ"ש הרש"ך ופר"ח סימן קכ"א סק"ה ומכל מ"ש התיר בפשיטות באם אכלה עמה או אחריה עודה טהורה ובעודה אוכלת פירסה נדה מותר לגמור אכילתו ועיין בח"א ר"ס כ"ז מספרי הקצר הלז) (יד אליהו סי' ס"ד) מג מענין של מעלה יצא להתיר באשה נדה ששתתה טבא"ק כחצי כלי להתיר לבעלה הנותר ומה גם דאף ע"פ שדימו שתיית הטבא"ק לאכילה ושתיה בתענית וי"ט מ"מ יש לחלק ודלא שייך הכא שיורי אכילה ושתיה דאין הטבא"ק בעצמו ראוי לאכילה ושתיה רק מצד האש של המבעיר על ידי שאיבת הרוח ודברי רוח והבל המה עיין שם ואם באנו לדמות לאכילה ושתיה היה הכל צריך תחלה טבילה וזו לא שמענו ואמת דהפר"ח בשם הרשב"א כתב דמה שצריך הגעלה צריך טבילה וכלי זה אין ספק דאם משתמשים בו דבר איסור היה צריך הגעלה ואיך שיהיה אם שתיית הטבא"ק חשיבא כאכילה ושתיה היה הכלי צריך טבילה מדאורייתא ועי"ע לו שם שהביא ראיה ממשנה פ"א דפ"ה דמכשירים האשה שהיו ידיה טהורות ומגיסה בקדירה וכו' דפירש הרע"ב לפי שההבל מחבר וכו' לדין אם רוצה האשה נדה להחזיק הנר בידה כדי שישתה בעלה טבא"ק או לחמם עצמו בנר ההוא ועיין לפר"ח סימן ק"ח בהבערת טבאק"ו מנרות של חלב שיצא לחלק בין מבעיר מראש השלהבת שהיא רחוקה מהפתילה דמקלי קלי איסוריה ושמ"מ גם בכה"ג בעל נפש יחוש לעצמו ולהבעיר מהפתילה אסר ע"ש (וע"ל סי' ז' אות כ"ד) (שם סי' ס"ה):

מד כלה שתבעוה לינשא וקבעו זמן נישואיה ושמרה ז"נ וביום שלפני חופתה נתקוטטו אבי הכלה וחתנו וקפץ ונשבע אבי הכלה שלא לתתה עוד לו לאשה ולמחרתו ביום המוגבל לחופה נכנסו פשרנים ביניהן והתירו שבועתו צריכה הכלה מחדש לחזור ולמנות הז"נ ופלפל בחכמה בההיא דרבא בפ' התינוקת דף ס"ו ובפירוש רשב"ם והביא גם כן מ"ש מור"ם בסימן קצ"ב והלבוש ומהריק"ו סימן קנ"ט והעלה לחייבה למנות מחדש ומק"ו ממ"ש מרן דאף אם לא נשבעו שלא לינשא עוד מכל מקום כיון שדחו הנשואין מזמן המוגבל יום או יומים צריכה למנות מחדש ודלא כרש"ך דכתב דאין בדינים הללו להחמיר כיון דאינו רק מדבריהם דדוקא כשאינו אלא ספק אי מקרי דחוי נשואין או לא וכנידון דהרב משאת בנימין שהביא הרש"ך אפשר להקל אבל בניד"ד דודאי איכא דחוי לגמרי אין לנו רק סברת המחמירים (סם חיי סימן ד'): הד"ט ועיין להרב דוד מילדולה פסק א' הובא בשו"ת פרי עץ חיים ח"ג סימן ס"ו בדין כלה שלבשה לבנים וספרה ז"נ אדעתא דנשואין ולא בא החתן ביום המוגבל אך שלח לה ע"י שליח לומר לה שבעוד ג' או ד' ימים יבא לנשואין וכן עשה ונכנס לחופה ד' ימים אחר יום

המוגבל והיא אומרת שלא פסקה לבדוק שחרית וערבית ופסק שא"צ למנות עוד ז"נ אחרים ועיין להרב חיים שאל ח"א סימן ז' בס"ק מלא וגדוש מהרב אביו דאם החתן רוצה לישא ואחר כך למנות ז"נ לא צריך למעבד הכי ופשיטא ליה דאסור ליכנס אף למאן דמיקל היכא שכבר שמרה ימי חמוד ונתאחרו הנשואין ולא, פסקה בדיקתה עיין שם. וע"ע שם בח"ב סימן ל"ח אות מ"ב שכתב בשם הרב גט מקושר רבו בסימן קי"ט דף ב' ע"ג שכתב שעשו מעשה בתוככי ירושלים תוב"ב בפני מהרי"י הכהן דהתירו לכתחלה לסבה קלה לכנוס תוך ימי ז"נ דחמוד ע"י שמירה שלא תתיחד כנדה עיין שם. וע"ל סימן כ"ב אות כ"ד דדין דם חמוד נוהג גם בקטנה שלא ראתה או זקנה (וע"ל אות ל"ו) ושיש לה ג"כ לברך על טבילתה ע"ש. מה נסתפק ושאל להרב אורי פייבוש כ"ץ במ"ש הטור סימן קפ"ט בשם הרמב"ן דעכשיו אין אנו בקיאים בין ימי נדה לזיבה דא"כ כפי זה כשראתה היום וחזרה וראתה ביום ג' יש לחוש ליום ג' (דאם ראתה ביום ב' אזלינן בתר תחלת ראיה כמ"ש מור"ם שם סס"ג) וכמדומה שאין הנשים נוהגות כן ואין חוששות כלל לראיה שרואות קודם ימי לבונן. עוד נסתפק בראתה בז' לח' ניסן וחזרה וראתה בה' באייר שיש לה לחוש ולבדוק בז' אייר כי היכי דתקבע וסתה לז' סיון ובפרט להרמב"ן וכמדומה שגם בזה אינן חוששות ואפילו בראתה בז' ניסן וז' אייר ה' סיון אין חוששות לז' סיון לבדוק על זה קודם ימי לבונה ואמאי והשיב לו הרא"פ הנז' דא"צ לחוש כלל דאם אתה מחלק בין ימי נדה לזיבה נמצאת מכריחין ללמוד פתחי נדה וימי זיבה וכו' אבל בימי נדה ממש כגון תוך ז' שראתה לא שייך טעות ובודאי הניחו על דין תורה ואת"ל שמא ראיה ב' היא תחלת נדה והראשונה מקרה בעלמא זה אינו דלא אמרינן אקדים וחזא אלא כדחזא ב"פ ראשונים מעין סתום ופ"ג ממעין פתוח כדאיתא בס"פ בנות כותים אבל מהסתם לא אמרינן וכו' והשיב לו הרב המחבר דאפשר שלא פירש כ"כ בראשונות ספקותיו ולכן לא השיבו כענין וחזר לפרש שאלותיו והקשה גם כן על מה שהשיב לו והשיב לו הרא"פ הנז' שליח והרב המחבר חזר והקשה לו שנית עש"ד ים ישכר דף נ"א ע"ב: מו הגם דמהר"ם אלאשקר בסימן צ"א התיר לישן תחת הכילה עם אשתו נדה כשלכל אחת יש כסת בפני עצמו מכל מקום הנכון להחמיר אם לא במחיצת סדין תלויה בין המטות כיון שאינו רואה אותה עוד וראיה לאיסור בלא זה עיין בתשב"ץ ח"ג סימן מ"ב (שער המים סימן א'):

סימן כב

דיני מקוה וטבילה אות א נדה שחל ליל טבילתה במ"ש וביום ו' היתה עדיין בימי אבלה אין ספק דמותרת לחוף בע"ש בחמין לטבול בזמנה לבעלה ודחה דברי אחד חכם שפסק לאיסור (פנים מאירות סימן ח'):

הד"ט ועיין להרב בית לחם יהודה בתשובותיו לסימן קצ"ז בענין הרחקת הטבילה מהחפיפה כשחל ט"ב בשבת אף דפסק מור"ם בא"ח סימן תקנ"ד דנוהגין לאסור תשמיש מ"מ מותרת לטבול ודלא ממ"ש הרב תורת שלמים סימן קצ"ז שדחה דברי הרב של"ה דף ק"א ע"א ועיין בח"א מחבורי הקצר הזה סימן כ"ח אות ה':

ב נכנס ויצא בטהרה בדין מקוה באשבורן על ידי המשכת מי גשמים הנקיים בעוקה א' ולפי שהעוקה מאבדת מימיה בארץ עשה כלי גדול המחזיק מ' סאה או יותר לקבעו בעוקה בנקיבה בכלי בכדי טהרתו ולעשות במקום הנקב כעין בנין בסיד ועפר וצרורות להחזיק מי גשמים הנמשכין לתוכה דכיון שקבעו בארץ וניקב מתחלה כמוציא רמון לכ"ע המקוה טהור אף אחר שסתמו בסיד ועפר ואין בו שום חשש טבילתה ע"ג דבר המקבל טומאה דהא אינו מקבל טומאה אפילו לר"ע (שם סימן מ"א ומ"ב):

הד"ט ועיין להרב משאת משה ח"ב סימן ח' בדין מקוה מים עמוקים שרצו לחדש ברחוב העיר ע"י המשכה מבור המים שבגינה בגלגל חוזר בכלי חרס נקובים בכונס משקה ושופכים לבריכה דרך חריץ ותרי רבנן דפקיעי שמייהו קראו עליו ערעור משום לתא דשאובין וגם הרב המחבר השיב על דברי המתירין אם סמכו עצמן במ"ש הרב המבי"ט ח"א סימן שמ"ח ומהרי"ט בחי"ד סימן י"ז והביא מ"ש בס' מקוה ישראל וסוף דינא העלה כאוסרים לכתחלה למחות בידם ע"ש ולהרב זכרון יוסף סימן י"ג על אודות באר מים חיים שמעלין ממנו המים על ידי נענוע יד אדם בבית יד של עץ מלמעלה ועי"כ עולים המים ויוצאים חוצה ויורדים דרך צנורות ונמשכים משם המים למקוה עיין שם אופן העלת המים ותנאיו ועיין ג"כ להרב דבר משה ח"א סימן כ"ד ולהרב מגן שאול סימן ז' בנידון דומה לזה ועיין גם כן להרב ר"א ושיח השדה שהביא תשובת הרב מהר"ד אופנהיים ע"ש ולהרב נודע ביהודה סימן ס"ה שביאר היטב דיני מרן סימן ר"א סעיף ס"ח ע"ב וע"ג בדין ב' מקואות וכו' והרש"ך שם סעיף ע"ג ועיין ג"כ בשו"ת גאוני בתראי סימן ל"ו שהביא בשם מהר"ם אשכנזי בדין מקואות שבאיזה מקומות עושין בתוכן נסרים מחוברים במקוה וקצתן הן מדרגות שבהן יורדין למקוה ומחוברין בבנין וכשהמים עמוקין עומדות ברגליהן על נסרים וטובלות שם ותמה על מ"ש הרמ"י שמצוה מהמובחר לתקן על ידי שיניחו אבנים רחבות עליהן דמאין יצא לו היתר האבנים ותמה גם כן עליו

במ"ש דיש שהיו רוצים לתקן בעשות בנסרים איזה נקבים ותמיהות אחרות עיין שם וע"ל אות ה' ועיין למהר"ם פדוואה סימן ל"א ועיין בתשב"ץ ח"ב סימן נ"ו במקוה רחוק מהגג אם מותר להמשיך בתוכו מי הגג ע"י צנורות בלתי קבועין מונחים ע"ג עץ ארוך קבוע בכותל חקוק באמצעו ובאותו חקק ישימו צנורות של חרס מחוברים ומהודקים בחמר ובזפת אין חשש איסור ומ"מ אם חוששין לצנור זה מפני חקיקתו ויחושו גם כן להרכיב עליו צנורות של חרס אף על פי שאין המים עוברין עליו יעשו ב' קורות המתאימות סמוכות זו לזו קבועות לכותל וירכיבו הקרמידין עליהן ע"ש ועיין גם כן להרב מנחת יעקב בשו"ת שלאחריו סימן ז' דנשאל בדין מקוה שסמוך לנהר א' עומד באר א' שבתוכו מי הנהר שבין ומהבור ההוא ע"י סילון הולכים המים למקוה ולאותו סילון יש ב' ברזלים קבועים בראש ובסוף באופן שהסילון סותם אף שהברזלים נקובין כדי שהמים היוצאים למקוה דרך הנקבים יצאו זכין וצלולין ותשובתו בצדו מהרב ליפמן שהאריך קצת בחששת הסילון משום שכל אותו מעין המקלח למקוה נמשך על ידי סילונות דלדידיה כלי גמור אך לפעמים נתרין אותן המים בהשקה שמתאמצין מעט מים מהנהר ההולך סמוך אותו מעין אבל אינו רק כשהנהר גדול ולפעמים נפסקה ההשקה ויש לחוש כשנתמלא המקוה מתחלה לא היתה אז ההשקה ונמצא נתמלא בשאובין אף דאח"כ כשחזרה ההשקה נטהרו המים שבמקוה אף שהיו שאובין אבל כשחוזר לפעמים שההשקה תפסק אפשר שיחזרו שאובין כתחלה ויהי דבר הרב המחבר אליו שלדעתו אין שום פקפוק שאין הברזל הפנימי דבוק לסילון אלא בקרקע וחומת המקוה כדי שהדגים שבמקוה לא ילכו לסילון והמים יכולין לבא למקוה בלי ברזל דרך סילון של עץ ובר מן דין נמי כיון שקבוע בקרקע בטל אגב קרקע ועל מה שחשש שבפסיקת ההשקה יחזרו המים להיות שאובין הנה נעלם ממנו דין פשוט בש"ע סימן ר"א סי"א באופן דאין שום חשש לא לסילון ולא לברזלים ולא לחזרת המים שאובין ודברים פשוטים הן ע"ש וע"ל אות כ"ב:

ג אשה שטבלה ושמשה ושוב נסתפקה אם טבלה בטבעת שבידה או לא אם דרכה להוליך הטבעת רפויה א"צ לחזור ולטבול (מעיל שמואל סי' ח"י): הד"ט גם הרב דבר משה ח"א סימן כ"ח פסק כן ודוקא בשכבר שמשה אין צריך לחזור ולטבול אמנם הרב מקום שמואל מיקל אף באם לא שמשה וכסתימות מרן ועיין שם בסימן נ"ה ועיין להרב נודע ביהודה סימן נ"ג באשה שחפפה ורחצה עצמה וטבלה ושוב נסתפקה אם רחצה היטב דצידד בתחלה להצריכה לחוף מחדש ולטבול דהוי"ל כעין דבר שיש לו מתירין דאין הספקות מועילות כמבואר בסימן ק"ב ס"ג וברש"ך שם סק"ח אך מצא לה היתר

דמסתמא סירכא נקטא ואזלא וחפפה עצמה היטב ועיין לרט"ז סימן ס"ט סקכ"ד ועיין גם כן להרב בארות מים סימן י"א בדין הטבעת הנז' דפסק דברפויות עלתה לה טבילה אם שמשה ואם לאו יש לחוש לסברת רש"ל ועיין גם כן להרב מכתם לדוד שהרב בנו בכורו בסימן כ"ד טרח הרבה להקל לפי שבניד"ד לא היתה עדיין בוגרת ואלו היתה בוגרת היה מחמיר ומה גם לסברת ב"ה דמחמיר אף ברפויה ואח"כ יצא אחיו והסכים עמו וגם הרב המחבר אביהם הסכים עמם אך יצא לחלק בין טבעת שיש בה אבנים לאין בה עיין שם ולהרב זכרון יוסף סימן ט' ויו"ד ד אשה שלא היה בעלה בעיר ובא בע"ש או שהיה אחר לידה במקום שהמנהג שלא לטבול בליל שבת אם היתה יכולה לטבול קודם שמבואר בסימן קצ"ז ס"ב דגם במ"ש לא תטבול דעתו ז"ל דליש מקילין שמביא מור"ם שם אפילו לכתחלה תטבול במ"ש ועיין מה שכתבתי בהשמטות הראשונות שבחא"ח) (מקום שמואל סימן כ"ד):

ה אשה שאינה יכולה לעמוד על רגליה לטבול לנדתה אינה יכולה ליטהר בישיבה אך תטבול אם ב' נשים אוחזות אותה בין ידיהן או יושיבוה בפישוט ידים ורגלים בסדין וב' נשים תאחזנה בכנפי סדין ותטבלוה מהר"י מברונא סי' ק"ו וק"ז הד"ט ועיין להרב משאת בנימין דדחה הוראתו במה שהתיר לטבול בסדין דדבר מקבל טומאה הוא ואין להתיר רק על ידי דבר שאינו מקבל טומאה או לאחזה בזרועותיה והאוחזת תדיח ידיה תחלה במים עד שיהא טופח ע"מ להטפיח ע"ש ועיין להרב זרע אברהם סימן כ' בדין תינוקת שטבלה מדם בתוליה והיא בת י"ב שנה בקירוב ולהיות המקוה עמוק הרבה ויראה לרדת בתוכו לקחו הנשים כסא של ד' רגלים והניחוהו תוך המקוה כדי שתעמוד על הכסא ותטבול בו וכשנודע למקצת ת"ח פקפקו בדבר וגם הוא גער בהן ומ"מ לא רצה להצריכה טבילה שנית ע"ש ועיין ג"כ להרב יוסף אומץ סימן צ' דאין לעמוד לכתחלה על גבי כלי או בקעת ותטבול ובדיעבד תעלה לה וט"ס נפל בתורת הבית הקצר בית ז' ריש שער ו' דכתיב ביה לא עלתה בשכבר בתשובות תתכ"ח כתב דעלתה לה וכדעת הראב"ד ועיין גם כן להרב שאגת אריה קטן סימן ו' שלא התיר לטבול בתיבה העשויה להכניס בתוכה דגים שמעמידים אותה תוך המים ויש בה כמה נקבים בכל צדדין שהמים נכנסין ויוצאין אעפ"י שיהיו כשפופרת הנוד אא"כ תנקב כמוצאי הדג הגדול שמכניסין בה וע"ל הגהת אות ב' ועיין להרב אהל יעקב סימן ז' וח' שכתב דנסרים הקבועים במקוה שלא היו כלים מעולם ולא נתייחדו לכלים אין בהם איסור כלל לעמוד עליהם ולטבול וככל האחרונים הרב"ח ורט"ז ודרישה ורש"ך והרב תי"ט ועיין ברשב"א סימן ת"ח דכל שנעשה בבנין ואינו בכלים כשר ומ"ש מהרי"ק סימן קצ"ח סל"א דאין טובלין ע"ג נסרים

אינו אלא במיוחדים לכלים כספסל ולא בעומדים לבנין כמ"ש איהו גופיה בכ"מ רפכ"ה מהל' כלים וכדמוכח ממ"ש רשב"א סימן תתקכ"א ודוקא כשהיו או נתייחדו לכלים לא סגי לקבען בבנין אם לא יעשה בהן נקב המטהרו ועיין בשיעורן למרן סימן ר"א ס"ז ובפוסקים ועיין שם סעיף מ' דמזכי שטרא אבי תרי וחפש ולא מצא בחדשים גם ישנים יישוב להם ע"ש:

ו מה שנוהגות הכלות לטבול לח' ימים לחופתן ושוב קבלו עליהן שלא לטבול עד אחר י"א כך יפה להן וכן ראוי לעשות (זרע יעקב סימן ק"ה): ז אשה שיש לה חולי נפילת הרחם וממנה יוצאת איזו ליחה אדומה הנראית בסמרטוט כשמקנחה בעוז ידיה וצוו לה הרופאים לעשות לה טבעת עם לאסירפיצי"ו ודברים אחרים שהועיל מכל וכל ובהסיר הטבעת לטבילתה מצאה ליחה אדומה שיש שמכשיר עם הרב פני יהושע ויותר נראה להתירה לטבול עם הטבעת ודעת הרב המחבר נוטה שתטבול עם הטבעת דמעתה גם הרב פ"י הנז' יודה בזה ולדעתו תטבול בלא ברכה ושכן הורה למעשה (פחד יצחק אות א' ע' אשה רואה):

הד"ט ועיין להרב זכרון יוסף סימן ט' ויו"ד שאלת הרב מהר"י תאומים בתשובה בצדה בדין חולנית ברחם שעשתה לה מילדת טבעת שעוה לישא אותה כל ימיה רק להסירה בעת לדתה ואיזה רופאים אמרו שנעשה לרפיון האם הנקרא חדר של חולשת החבלים שקשורה בם נופל לפרוזדור דבוקה לחדר למטה והטבעת מגינה שלא תפול ויש רופאים שאמרו שאינו דבוק לחדר רק בקרקעית הפרוזדור על אם הדרך יש יציאת מ"ר דבוק בעגול על כותלי חלל פרוזדור שעור הפרוזדור קמטים קמטים וע"י החולשה מתפשטים הקמטים גם המילדת אמרה שעשתה הטבעת לחולשת הפרוזדור עד שמפסקת כל אורך הפרוזדור לשנים דבוקה למעלה ולמטה לאותו צד ודעת מעלת השואל ומשיב הנז' להחמיר עליה אף אם הבדיקה דרבנן ואין הקולות שנאמרו ברואה מחמת תשמיש שייכי בהא ושכן יש לחלק בינה לבין מ"ש הרב פני יהושע סס"א וסימן ו' וכן אין לדחות מהטעם דבבשרה ולא בשפופרת דהתם לא ראתה רק בשפופרת משא"כ הכא דחיישינן שראתה ממקור רק שהטבעת מעכבת לצאת ופשיטא ליה דהויא חציצה דראוי בית הסתרים לביאת מים בעינן וליכא. ולא כן דעת הרב המחבר שלדעתו תוכל להפריש בטהרה בבדיקה במוך נקי שתכניס באמצע רחמה עד קרוב למקום שהשמש דש דכשם דאין הטבעת מעכבת בעלה לבא עליה כן תוכל להכניס שם המוך ושכן אמרו גם כן נשי עירו החולות כמוה שאין הטבעת מעכבת הבדיקה כלל ושיש להן ב' טבעות א' מכניסות בעת נדותן וא' בהפרשן מטומאה ע"ש ולענין חציצת הטבעת לטבילתה אם האמת היא

שאינה יכולה להסירה משום חשש סכנת נפשות חוץ מעת לדתה משום ההכרח דעתו ז"ל להקל ועיין שם שנכנס בענין מיעוטא שאינה מקפדת והאריך בו קצת ותצא דינה להקל לטבול בטבעת (ועיגכ"ל אות ג') ועיין גם כן להרב נודע ביהודה סימן נ"ה נ"ו וס"ד באורך בענין זה ולהרב בארות המים סימן יו"ד באשה שנתנה אספלני' באותו מקום משום רפואה דהחליט דאם דרכה להסירה בעת תשמיש לא עלתה לה טבילה אפילו בדיעבד עיין שם ודון מינה דבדין טבעת הנז' אם משמשת שלא בטבעת יש להחמיר ואם אינה מסירה יש להקל ומה גם דלא מבעיא דלא הויא מיעוט המקפדת דאדרבה מקפדת שלא להסירה וכנז' ועפ"י הדיבור זה לי עשרים שנה שנשאלתי אם יש להתיר לאשה שתטבול בשן תותבת שבשיניה והוריתי להקל מטעם האמור דאדרבה מקפדת היא שלא להסירה וככתוב אצלי בתכריך אגרותי סימן ל' ואחר סמוך עבר אצלנו הרב זרע יעקב ונומיתי לו כן הדברים ועלה עמי בהסכמה להתיר בפשיטות ואחר איזה שנים יצא לאור העולם ספרו של הרב מהרי"ך וראיתי בזרע אמת שלו סימן פ"ה שגם הוא עמד על זה והקיל מטעמא דאייתינן ושמחתי שכיוונתי וע"ע לו שם בסימן פ"ו בדין טבילת אשה שעשו לה רופאים דפוס עץ ותחבוהו לה באותו מקום בבל יסור משם לעולם ואינו נראה מבחוץ והתירה לטבול כן מטעם הנז' ועיין להרב פני אריה סימן י"ב דהניח בעיון דין האשה שנושאת ספוג באזנה לשאוב הזוהמא ששכחה להסירו בזמן טבילתה ועיין ג"כ להרב אהל יוסף סימן מ' בדין אשה שפצעה ונקבה אגוזים לחים ונצבעו ידיה שחורות משרף האגוזים והגיע עת טבילתה וידוע שאין הצבע כזה יוצא רק לאחר זמן אפילו תרבה לה בורית והורה הרב רבו מהרי"ד דאינו חוצץ דאף דמקפידות אין בו שום ממשות ומסיק עוד שם דאף דכתב מרן שם בסימן קצ"ח סי"ז דיש להסתפק אי תרתי בעינן היינו שאינה מקפדת ושלא יהיה בו ממש הלא ממ"ש מהרי"ד הנזכר בב"ד שלו סימן נ"ח מוכח דבחדא מינייהו סגי ואף שהרב ב"ד הנז' הביא אחר כך מ"ש הלבוש ופרישה דמשמע דתרוייהו בעי' והניח הדבר בעיון מכל מקום כבר העיד א' חכם שבחיים חיתו הורה למעשה להתיר ומה גם דחומרא דאתיא לידי קולא היא להמתין מלטבול עד יעבור הצבע הזה ויבא בעלה לידי טומאת קרי ובכה"ג כבר כתב הרב ח"י בכמה מקומות שלא יחמיר האדם שלא לזווג בזמנים האסורים על פי קבלה אלא לפי מ"ש אדם מהאי טעמא וכיון שדברי הרא"ש והרשב"א משמע הכי והכי ודברי הרט"ז והרוקח באו בפירוש כן ראוי לנהוג ולהתיר וכל שכן למי זהב שנוהגות הנשים לצבוע בתולות לנוי על צפרני ידיהם שאינו חוצץ דאית ביה תרתי לטיבותא דאין כאן לא הקפדה ולא ממשות ע"ש ועיין להר"ם זיסקינד בשו"ת שלו סימן י"ח באשה שיש לה מכה בגופה

ועי"כ צריכה לאזור כגבר חלציה בחגורה על גופה וא"א לה לזוז ממנה אפילו כהרף עין דפסק להתיר דוקא בתרתי שתהיה החגורה רפויה וגם להניח החגורה תחלה במי מקוה דוקא ויהיו המים שבחגורה טופח על מנת להטפיח כדי שיהיו חבורין וכעין מ"ש הרב משאת בנימן סימן פ"א עיין שם ודבריו ז"ל לע"ד מגומגמים כאשר יראה המעיין בהם ע"ש: ח בני צפורי בנו מקוה טהרה בחפירה בקרקע ויורדים בו ע"י סולם של אבנים קבועות בבנין ומעלותיו בלתי שוות ברוחב ובגובה באופן דקשה הדבר לעמוד על אמיתת שיעורו ובהיות שבאותו מקום נוהגין לחמם המקוה על ידי מים חמין שאובים ששופכים לתוכו לכן בקשו מהמ"ץ שלהם להציב להם ציונים עד הכשר שיעור מקוה ממימי גשמים כדי שיוכלו אחר כך להטיל בו חמין שאובין ובראות הרב קושי המדידה באמות ואצבעות לסבת המעלות בלתי שוות זאת ועוד שלא כל האצבעות שוות בחר לו דרך סלולה וכבושה להסתלק מן הספק ולקח כלי מחזיק שיעור סאה שהיא קמ"ד ביצים בינוניות ושיער אותם כדרך ההובא בש"ע א"ח סימן תנ"ו לענין חלה ונתן המלא בריקן מ' פעמים מכלי זה ותוספת מרובה עוד הוסיף חמישיתו היינו ח' סאין אחרות סך הכל מ"ח סאין וסימניך ושמתי כדכ"ד וקבע בו שם ציון הנראה וניכר לעין כל וצוה להן שעד כאן יגיעו לפחות מי הגשמים ואז יוכלו להוסיף מי שאובין חמין כרצונם והנה בא חכם א' וראה ציון המקוה הלז ופשט בגדיו וירד ומדד בשעלו מים והראה עפ"י חכמת התשבורת שעד הציון הנז' יחסר כמו שליש מהשיעור הצריך ונשאו ונתנו בדבר בשערים המצויינין בהלכה ונחלקו לג' כתות נכנסה כת ראשונה ה"ה הרב המ"ץ ודעימיה ומצאו הון להם לצדק יחדו שיעור המדידה על פי האמות ואצבעות עם מדידת הסאים ומצאום מכוונים ושבמקוה הנז' עד מקום הציון שעשה בו חומש מלגו יותר ממ' סאה נכנסה כת ב' ואמרה שלפי חשבון המדידה על ידי אצבעות יש עד מקום הציון כדי שיעור דוקא לא פחות ולא יותר ושלישית יסע דגל החכם המערער ולימד שעד מקום הציון חסר במאד מאד ועיקר מחלוקתם תלוי בשיעור אמה בת ו"ט שב' כתות הראשונים סמכו עצמן במ"ש בספרי תנ"ך של דפוס ויניציאה שנת ת"ח ששם נאמר שאמה בת ו"ט היא ג' רביעי אמה של צמר בויניציאה בקירוב ועל מלת בקירוב זה נחלקו שהראשונים אומרים שהיא פחותה מעט מג' רביעי אמה ולחומרא לא דק באופן שאם נשאר אותו הקירוב בעין יפה כמו א' מארבעים באמה פחות מג' רביעי אמה יצא לנו על פי חשבון יותר מחמשים אלף אצבעות בתשבורת במקום שכלתה מדת מ"ח סאה הנז' והשניים אומרים שיש למדוד בג' רביעי אמה דוקא לא לפחות ולא להותיר ואף שאנו רואים בחוש שהמדידה באופן זה אינה מסכמת במדידת הסאין על ידי ביצי תרנגולת בינוניות מכל מקום יש לילך

אחר השיעור היותר גדול להחמיר ולהוסיף על ציון הנזכר להסתלק מהספק אם באולי באיזה פעם יחסר ממנו כל שהוא ושלשים יסעו נשענים על סברתם לומר שאמה בת ו' טפחים עודפת על ג' רביעי אמה של צמר הנז' ואם כן ציון המקוה הנז' חסר הרבה ומעתה נסתפקו טובי העיר איך להתנהג בניד"ד הללו אומרים עלה נעלה ונגביה הציון ממקומו עד מקום סברת המערערים לצאת מכל הספקות שאין שיעור למעלה והללו אומרים אם כה נעשה הרי אנו מוציאין לעז על הרב שהכשיר המקוה כדין ולחפות על שהביא בני ישראל לידי איסור כרת ח"ו ואף שנפרש דאין אנו מוסיפין רק לתוספת טובה מכל מקום אנו מחזיקין הקול שטעה הרב וכל כה"ג חיישינן ודאי לזילותיה ועוד שבהרבות המקוה מי גשמים נצטרך גם כן להרבות מי חמין לחממו ותחתיו לעולם לא יחם ולמה נטריח על הציבור יותר מדאי ועוד בהרבות מי גשמים וברבוי מי חמין לחממן יתמלא המקוה בנקל פה לפה ובהכנסת הטובל בו יצאו המים לחוץ ונמצא טובל בזוחלין ולא באשבורן והשיב הרב המחבר להם תשובה מאהבה שאין להם לזוז ממה שהורה הרב ומ"צ שלהם והביא מ"ש הריב"ה ורב"י ורש"ך בי"ד סימן ר"מ וגם לוח המדות הנדפס בויניציאה לצדק יחדו שיעור הביצים באצבעות שכתוב בסופו השמר לך שלא תשער מדת מקוה וחלה ורביעית רק למנין הביצים ואצבעות הנז' ולא במשקל וכו' הרי שכל כוונת המחבר להקל הטורח מהמודדין ולפתוח להן ב' פתחים היינו מנין הביצים ומנין האצבעות ולא לחלוק על קבלתם ז"ל ששיעור אמה על אמה ברום ג' מחזיק מ' סאה גם בספר קטן שמו סדר הברכות נדפס באשמטרדם שנת ת"פ בהסכמת הרבנים מהר"י אבוהב ומהר"י ששפורט ומהר"ש די אליוירא נמצא בתוכו בלשון פורטוגאלי קונטרס א' קטן עם קיצור דיני שו"ב ודינים אחרים וקיצור דיני מקוה ששיערו כלי המחזיק ל' ביצים בינוניות ואמרו שבמנין קצ"ב מהכלי ההוא יעשה שיעור מקוה טהרה ואמרו ששיעור מ"ד אלף וקי"ח אצבעות ושיעור מ' סאה שהם חמשת אלפים ותש"ס ביצים הכל עולה למקום א' ע"ש עוד כתב שהגד הוגד על דבר אמת ועפ"י הראיה שביצי תרנגולת מצריות שהיה מקומו של הרמב"ם הן יותר קטנות משלנו ואם אמת היה הדבר שהביצים ששיערו ז"ל הן יותר גדולות משלנו לא הוו שתקי קמאי ובתראי ללמדנו חידוש זה העיקר וכן לא היו חכמי ישיבות אמשטרדם וויניציאה מניחים להדפיס לוח המדות בלי אזהרה מפורשת וכו' והביא אחר כך הרב המחבר דברי חכמי אמשטרדם בל' פורטוגאל ושהודפס בס' סדר הברכות הנדפס הנז' ללשון איטלקי ושוב כתב הרב המחבר שעשו דבריו רושם בקק"י פירינצי (הלז) שכאן נמצאת וכאן היתה המחלוקת לש"ש על מקוה הנז' בשנת תפ"ח וקיימו וקבלו דהמקוה כשר ושגם הרב האחר שהיה ראש המנגדים ירד וטבל

בו לעלות מטומאתו ובכן נחה ושקטה המריבה ע"ש פחד יצחק אות מ' (כת"י) ערך מקוה ושיעורו):

הד"ט גם אני שמעתי משד"ר מעה"ק חברון נר"ו שעמד אתי למדוד שיעור רביעית והביאו לפנינו ביצי תרנגולת שלפי מקומותינו לא היו רק בינוניות נוטות לקטנות מגדולות ותמה הרב נר"ו ואמר בפה מלא שבמקומו אפילו הגדולות שבגדולות אינן כאותן שהביאו לפנינו וחד מינן החה"ש מחס"י הראני מ"ש בריר חלומות שלו סימן תקע"ח וז"ל כתב הרשב"ץ בס' יבין שמועה מאמר חמץ דף ל"א ע"א דשיעורי חלה ורביעית וכיוצא אין למדוד אותן בביצים שאין כל המקומות שוין יש מקומות שביצי תרנגולת גסות כארצות אדום ויש שהן דקות כארצות ישמעאל ויש ביצה גדולה מביצה עיין שם ועיין בתוספות פ' כ"מ דף ע"ג ע"א ד"ה יתירה על מחצה של מדבריות והקדמונים שלפני רבי דקדקו בדבר שאין בתוספת שלהן שתות מצומצמת שביצים מדבריות גסות היו יותר מאותן של יום התוספת וכו' ועיין בחכמת שלמה מסכת שבת במאי דשייך לדף ט"ו ע"א ברש"י ד"ה קב ומחצה וכו' שכתב בשם ר"י שהביצים שלנו קטנות מראשונות ועיין להרב ציון לנפש חיה למהר"י לנדא על פסחים דף קט"ו שכתב שנתברר לו במופת עפ"י מדידה שביצים המצויים עתה בינינו הם רק חצי ביצה מהביצים שבהם שיערה התורה עיין שם ע"כ מהאוהב ואהוב הנז' הכלל העולה דאמת הוא ששיעור מקוה בביצים דוקא כדמוכח בהדיא ממ"ש מ' סאה ואם אחר כך נתנו לו גם כן שיעור אמה על אמה ברום ג' הלא לאמונה אחר שאמרו שהכל שיעור א' כן יהיה וכן יקום לעולם ואם אינם עולים בידינו למקום א' על ידי חכמת התשבורת אין לספק דדין גרמא או משיעור אמיתי של אצבעות או משיעור בלתי נודע לע"ע של איכות הביצים ואנן בעניותן אנה נפנה לעזרה הלא ההכרח יביאנו לידי השערת השיעור כמחמיר שבמחמירים פן נבא לידי איסור תורה ח"ו וכיון שכבר עמדו חכמי אמשטרדם וויניציאה ושיערו בחכמתם שהכלי ששלחו מהתם לאיטליאה מחזיק ל' ביצים בינוניות אין להשגיח עוד בבקיאותנו ושיעורנו דאף על פי שאין ביצי מקום אחד דומות לשל מקום אחר היינו דוקא מארץ ישמעאל לארץ אדום וכדומה הרחוקים הרבה זה מזה אמנם מויניציאה לשאר גלילי איטליאה סדנא חד הוא ומסתמא שוות הן באופן שאם חכמי ויניציאה גם כן מצאו הכלי של אמשטרדם מחזיק ל' ביצים נשים יד לפה ואין להרהר ח"ו אחר מדתן וכן ראוי לנו וכך חובותינו. האמנם מי שאין לו אותו הכלי וכדומה לו בכוון ובא למדוד מעצמו הדבר פשוט שיש לו לעשות כסברת המחמיר ואף שהעיד בנו האיש הגדול הרפ"י הנז' דאף ראש המנגדים שבעיר הזאת הורה וירד וטבל

בו דע קורא נעים שתחלת ביאה בבואי פה בשנת תקנ"א לעבוד לשרת את הקק"י הלז חקרתי ודרשתי בדבר דאם האמת הגידו להרפ"י שהרב המנגד עצמו עשה מעשה בהרב ומ"ץ מה חידוש נתחדש בבית מדרשם עד שהדפיס ספרו חושב מחשבות ועוד חזר והדפיס באדרת אליהו שלו תשובתו הארוכה קראו בשם מי נדה והוא לכאורה דבר תמוה ומרפסא אגרי:

אמנם נחה גם שקטה דעתי הקצרה בשמעי מפי מגידי אמת שכך היה המעשה שאנשים מהוגנים ויראי ה' החרדים אל דברו וסברתו של הרב א"א הנז' הגביהו הציון בחשאי והודיעו לו גם כן בחשאי שהגביהו השפל עד מקום הראוי לסברתו ולכן ירד וטבל בו לא לחזק ידי המורה רק לפי שכבר תקנו המעוות בלי חלול כבוד המ"ץ ולא הודה מעולם לסברתו ובהכי ניחא שהדפיס אח"כ מה שהדפיס בחבוריו הנז' ולתווך השלום התירו להם לשנות ולהודיע מה שהודיע להרפ"י הנז' וכאשר הגידו לו כן הגיד לנו בספרו הנז'. וניכרים דברי אמת שאת השפל הגביהו כי אני בעצמי הלכתי ומדדתי עד המקום שהציון עומד שם לע"ע ודרכתי דרך הרב המנגד למדידת השיעור ומצאתיו מכוון ממש לדבריו ואילו הניחוהו במקומו הראשון היה בדין שלא יצא החשבון צודק על פי מדותיו שלמד בתשובה הנז' באדרת אליהו עם הציור שצייר של שיעור חצי טפח והדבר ברור ומוכרח מעצמו כאמור: ועיין להרב זרע אמת סימן צ' שכתב דמדת המקוה של ד"ם יק"ח אצבעות משתערת ברוחב אצבע גודל בינוני, שלנו ששה טפחים בדרך זה הם ממש אמת הבנין של עירו מודינא ודלא כמי שהעיד בשם הר"ם פרובינצאלי מ"ץ מנטובה לשער באמת הסוחרים פחות א' מי"ו ושלכתחלה יש לשער הו' טפחים באמת הסוחרים במילואה וסתר גם כן מאי דס"ד לאותו חכם המעיד שאולי היה טעמו משום שצריך לשער באצבעות דורות הראשונים שהיו גדולים משלנו גם סתר מה שצידד דאולי ה"ט משום דהמ' סאה משתערין במדה צפורית וכן סתר מה שצידד דאולי הרמ"ף הנז' דבר לענין ד"א של הרחקה משום מאפיל דליתא דאין מקום לחוש בשום ענין לשיעורו עיין שם ולהרב חיים שאל ח"א סימן ע"ד אות ח"י שכתב דאין לסמוך על מ"ש הרב ב"ד סימן ק"ב לשער המקוה באוק"ש רק למדוד באצבעות ושכ"כ מר זקנו בשם הרב סעדיה גאון וכ"כ המבי"ט סימן קכ"ג ומדברי אחרונים והב"ד גופיה בהשמטות בסוף א"ח הזכירו ועיין גם כן להרב חושב מחשבות הנז' ולהרב יעב"ץ ח"א סימן י"ז והנמשכים וסימן קכ"ט וסימן קס"ג והנמשכים ובח"ג סימן ל"ג והנמשכים וסימן רפ"ב ועיין להרב דרכי נועם סימן כ"ה ולהרב מעיל צדקה סימן ט"ל שהאריך בענין מדידת המקוה ועיין גם כן להרב אבקת רוכל סימן נ"ב ונ"ג על מקוה שבארם צובה":

וכעת בא לידי ספרו של הרב בריכות מים וראיתי שם בדף ע"ב ע"ד הביא מ"ש הראב"ד הנז' שכתב שמ' סאה של מקוה הוא מסך רנ"ט אוקא"ש ושמונים דראמה ושכפי תשובת הרב המבי"ט לא מהני ושבעיר הקדושה ירושלים תוב"ב שקלו במשקל ומצאו שיעור הרנ"ט אוקא"ש הנז' כשיעור אצבעות מעלה ומטה חצי שיעור ואית לן למימר שמה ששיערו חכמים מי מקוה היה במים שבמקומם קלים ביותר שמ' סאה היה עולה אמה ע"א ברום ג' אמנם עכשיו נמנו וגמרו שאין לסמוך כלל וכלל על המשקל רק במדידה וכתשובת המבי"ט ושלי"ת בא להו הדבר בנקל למצוא שיעור המקוה שעשו כלי א' עשר אצבעות אורך ועשר רוחב ועשר גובה סך הכל אלף אצבעות שעשר פעמים אורך עשר רוחב הם מאה ועשר פעמים גובה שעשר פעמים מאה הם אלף ומלאו הכלי מ"ה פעמים והיה שיעור שלם היינו בקירוב כי מ"ה פעמים אלף הם מ"ה אלפים ושיעור מקוה הוא מ"ד אלפים וקי"ח ולחומרא לא דק) ורשמו במקוה היכן הגיעו המים והשליכו אחר כך חוץ ממקוה ונתמלא אחר כך ממי גשמים עד אותו הרושם ובזה אין ספק להקל כלל גם הרב חיים שאל כתב שעשה מעשה כזה בא' מהמקומות שעבר משם אלא שהוא צוה למלאות מכלי כנז' מ"ד פעמים ועוד ולא נתן שיעור לועוד זה ואני בעניי באתי חשבון ומצאתי שועוד זה שיעורו כלי של ה' אצבעות על ה' ברום ה' והרב ב"מ הנזכר שכתב מ"ה לא דק לחומרא וכנזכר ודרך אגב בעלמא קא אמינא דהמעתיק או המסדר אותיות של שו"ת הגאון הר"ם סימן צ"ז טעה ושנה ושלש את טעותו שם שהדפיס דהעולה מהכאת תקע"ו וכו' הם ארבעים וחמשה אלף תפ"ב אצבעות דטעות מפורסם הוא וחלילה לנו לתלות הטעות בשר וגדול בישראל וסוף דבריו גם כן מוכיח על תחלתו שכ"כ ויצא לכל רביעית עשר אצבעות וארבע חמישיות כי כן הוא במספר א' וארבעים אלף ולא בארבעים וחמשה אלף והוא ברור: ט האריך קצת בדין אשה שליל טבילתה בי"ט בענין להחם לה מים להשליכן למקוה דהכל לפי המנהג ושבעירו פירארה אינן מחמין בי"ט פי' ע"י עובד כוכבים (שם אות ר' (כ"י) ע' רחיצה בי"ט):

הד"ט ועיין בח"א מחיבורי הקטן הזה סימן י"א אות ד' וכ"ב אות ל"ו מ"ש בשמו וזולתו ועיין להרב זרע אברהם סימן י"ט בדין ראובן שעשה מצד אחד של מקוה שבביתו תנור קטן ופיו מן הצד ובגג התנור שקע בבנין יפה טס א' של נחושת או ברזל שאין בו בית קבול כלל ועשה כן להסיק תחתיו אש לחמם המקוה אין לחוש כלל ועיין בכדומה לזה לרדב"ז סימן צ"ה דדעתו להקל וכן כתב בשמו הרב הלקט הקמח דף נ"ז ע"ד. גם הרב ברכות מים נשאל על זה ופסק גם הוא להתיר וחיזק ראיותיו של הרז"א הנז' עיין שם בסימן ר"א:

י אף הוא ראה וידע שברוב ערי מצרים היו מקילין מאד בטבילת נדה במי מקוה ובספירת ז"נ ונהגו מנהג מינות לרחוץ במים שאובין ודי להן ליקח אשה אחרת אשר היא טהורה ומשלכת מים שאובין עליה ודוקא בזה מקפידות שלא תשליך המים אשה שאיננה טהורה לכן עמד הוא וב"ד ותיקן שכל אשה שלא תטבול או שלא תמנה ז"נ או תטבול באותן המים הרעים תצא בלא כתובה ולא תנאי כתובה אף שאח"כ טבלה וגם כל אלמנה שתבא לגבות כתובתה לא תטול אפילו פרוטה עד שיגלגלו עליה בכלל שבועת אלמנה שלא עברה בא' מהתקנות הנז' וכן הדין אם תתגרש ואם יטעון הבעל שעברה על אחת מהן ואינו יכול לבררו תשבע בנקיטת חפץ שלא עברה על אחד מהנז' וכל איש שידע שאשתו עברה ושתק עד שבא לגרשה מחוייב הב"ד להחרימו ולהפרישו מן הצבור כאשר יראה בעיניהן ופרסמו תקנה הנז' בח' סיון שנת ד"א תתקע"ז ליצירה והחרימו גם כן כל בית דין שיעמדו בכל ארץ מצרים שיגבו לאשה כתובתה בלי גלגול שבועה הנז' (פאר הדור סימן קנ"ב):

יא במקום שנהגו להעביר בסם שער בית הערוה קודם טבילתן אם לא עשתה כן אף שהעבירתן במספרים ורחצה היטב אותו מקום אם לא שמשה תחזור ותטבול אחר העברה בסם ואם שמשה יש להקל שמא נתעברה ויצא לעז על בניה וכדין הטלת צפרנים עיין לרש"ך ורט"ז סי' רצ"ח ס"ב (וע"ל אות י"ב) (שדה הארץ ח"ג סי' ז'). יב הראה פנים לסמוך על הרב נקה"כ סימן קצ"ח להתיר לטובלת בשבת וי"ט לחתוך צפרניה עי"ג אם שכחה ליטול מבע"י שלא כדעת רט"ז שם ס"ק כ"א וששוב ראה להרב צבי סימן פ"ב שהאריך לסתור סברת רש"ך ולא היתה לו להרב המחבר שעת הכושר לעיין בדבריו (שם סימן פ"ח ופ"ט):

הד"ט ואשה שטבלה ולמחרת הרגישה שלא הטילה אחד מצפרניה עיין להרב פחד יצחק אות ט' ע' טבילה דפסק דאם שמשה יש להקל ואם לאו להחמיר וע"ל אות י"א וראיתי בשו"ת הרב עזריאל דיאיינה כת"י סימן קמ"ד שגם מדבריו מוכח לחלק בין שמשה ללא שמשה עיין שם ואם לא שמשה והוא בשבת עיין בח"א מחבורי הקטן הלז סימן י"ד אות כ"ח:

יג אשה שטבלה בליל י"ג לוסתה וקודם ששמשה ראתה טפת דם התיר לה לספור ז"נ מיד שפסקה בטהרה אף אם יהיה תוך ג"י הראשונים ואף שאנו מחמירין בלא שמשה אטו שמשה חומרא בעלמא הוא ומנהג בעלמא והרב"י מתירו לגמרי אף בלא שמשה. ומה גם דעובדא דידה הויא מלתא דלא שכיחא דאין מדרך הנשים לראות בבואן מהטבילה ואם היתה רואה קודם שתטבול לא היינו מחמירים עליה להמתין ה' ימים ומה מקום

להחמיר עליה לפי שלא טבלה כיון שעדיין לא שמשה (מעיל צדקה סימן ל"ב) הד"ט אחר הס"ר האות האחרון אינו אות דיש להשיב דשאני ימי נדתה וספירתה דלא שייך למגזר לא שמשה אטו שמשה דלאו בת תשמיש היא ולא ברשיעי עסקינן משא"כ אחר שטבלה כנ"ד דראויה לתשמיש יהיה מקום למגזר לא שמשה אטו וכו' ודברים ניכרים הן דגם הוא ז"ל לא נתכוין רק לסניף בעלמא שכן אמר מר סמוך ונראה וז"ל והעיקר דלא שכיח כולי האי שנגזור הא וכו' עיין שם ואיך שיהיה בעיקר הוראתו אין מקום לפקפק ועיין גם כן להרב שבות יעקב ח"ב סימן ע"ז בדין מי שטבלה ואין בעלה בעיר וקודם בואו מצאה כתם דהורה בפשיטות דמונה ז"נ מיד שפסקה בטהרה ולא גזרינן לא שמשה וכו' גם הרב פני יהושע הורה בפשיטות בס"ס י"ב דאין להחמיר כשלא שמשה ודיינו להחמיר בשמשה עיין שם:

יד הוכיח על פני אנשי עיר אחת שמניחים לטבול נשיהם במקום רפש וטיט ובמקום הדשים בו רבים שכמה רעות עושים אם על הרפש וטיט שיחוץ בבשרן וכמ"ש בפ' תינוקת אמר שמואל בר"י אשה לא תטבול בנמל וכפירוש רש"י שם ואם מפני שבושת במקום ב"א לא ידקדקו לטבול כראוי ואם דאין לך הרגשה זל"ז בטבילתן גדולה מזו וליכא דבר שצריך צניעות יותר מזה וקרא קצווח והצנע לכת וגו' אפילו דבר שדרכו בפרהסיא כמ"ש בפ' לולב וערבה (שו"ת כ"י מהרב עזריאל דאינה סי' קמ"ט):

הד"ט ועיין להרב יוסף אומץ סימן צ' דפסק דהגם דלכתחלה אין לעמוד ע"ג כלי חרס או בקעת ותטבול מכל מקום בדיעבד עלתה לה טבילה ושט"ס נפל בתורת הבית הקצר בית ז' ריש שער ו' דכתיב ביה לא עלתה בשכבר בתשובת סימן תתכ"ח פסק דעלתה לה וכדעת הראב"ד:

טו פסק להחמיר בדין אשה שחפפה ועיינה וטבלה תוך עונה שחפפה ואחר טבילתה נמצא עליה דבר חוצץ צריכה לטבול שנית וא"צ חפיפה שנית ואם טבלה אחר עונה א' לחפיפתה צריכה גם כן חפיפה ב' כמ"ש מרן בשם הרמב"ם בסימן קצ"ט ס"י ושאינו יחיד בסברתו דגם ריר"ו דעתו כן דבין הכי ובין הכי צריכה לחזור ולטבול והשיב השגת הראב"ד על הרמב"ם ושגרסתו בש"ס עיקר (שב יעקב סימן מ"ו) טז אשה שפסקה בטהרה ביום ש"ק ולא לבשה לבנים עד חצות יום א' וטבלה ביום א' של שבוע שלאחריו בחצי היום לא עלתה לה טבילה (פני אהרן סימן כ"ז):

הד"ט ועיין להרב בארות המים סימן ע' דנשא ונתן במ"ש מור"ם בשם מהרי"ק סימן קצ"ה ס"ג בדין כלות הטובלות קודם החופה דרשאות לטבול ביום אם היינו דוקא כשטובלת ביום א' ח' או אפילו ביום ז' והביא מ"ש הרש"ך סימן קצ"ו סקי"ט ודחה דחייתו של

הרב אורח מישור במ"ש הרש"ך ומסיק כרש"ך דקאי דוקא איום ח' ודיינו להקל ביום ח' משום שאין דרכן לבא אצל חתן רק בלילה והרב בה"מ הנז' שנה ושלש בתשובה שם דליכא בכלות סרך בתה וק"ק לע"ד דאילו מדבריו משמע אף בלאו טעמא דאין דרכן וכו' בלא"ה נמי אין בכלות משום סרך בתה דנהי דמסתמא אין להבת מכל מקום אין המציאות רחוק באלמנה נשאת שתהיה לה בת ובתולה נמי אפשר שבעלה אלמון ותהיה לו בת ובנות דבכה"ג איכא סרך הבת ואפשר לומר דמסתמא אלמון הנושא או אלמנה נשאת שיש לאחד מהם בנים אינם יושבין עם האב או האם בימי חופת האב או האם ודוק ועיין גם כן להרב צמח צדק סימן ו' שהכחיש אותן שאמרו עליו שהורה להתיר לטבול בז' בעוד היום גדול ששקר ענו בה וחלילה לו להקל בזה ועיין להרב באר שבע דף קי"ז ועבודת הגרשוני סימן ב' ודב"ש סימן ש"ח ושל"ה ועיין גם כן להרב מים רבים סימן מ"ב ג' ד' בדין בתולה שנשאת ביום ב' לחדש וטבלה בליל י"ג ורננו אחריה דשמא טבלה בליל ו' ללבונה והסכים הרב המחבר עם הרר"י מסיינא שלשוא ערערו עליה ומה שהורוה קצת להמתין לשמש עוד ליל א' אחר טבילתה אך לשקר שמרו דלדעתם שטבלה קודם זמנה מה יתן ומה יוסיף להמתין לשמש ועיין גם כן להרב פחד יצחק אות ט' ע' טבילת אשה שהאריך קצת בדין טבילת אשה שלא תהיה ביום אפילו ביום ח' ומעשה הביא בידו מאשה שהלכה לטבול בחצי היום בעיר צינטו בלי ידיעת המורה וברבה תלתה שכן מתירין בפומבי בעיר פירארא ובהודע הדבר לחכמי העיר נתאספו יחד וידעו בבירור שמעולם לא הותר דבר זה וששקר ענתה בם ומיד שלח הרב פלטי' מונציליסי השמש לכל המקואות להזהירם על כך להיות טבילתן טמאה באיסור כרת וע"ע לו שם דבכלות הטובלות קודם חופתן המנהג בעיר לטבול אפילו ביום עיין שם ולכל הדברות אם טובלת קודם זמנה פשיטא דהויא אכתי באיסור כרת אף לאחר הזמן כל שאינה חוזרת וטובלת וכדלעיל להרב מ"ר וברור הוא:

יז מי שאירע ליל טבילתה מכתמה סמוך לוסתה אם רוצה תטבול לחוש למ"ד טבילה בזמנה מצוה אך תמתין עכ"פ שתעבור העונה לשמש את ביתה או לא תטבול רק אחר הוסת כיון דאיכא למ"ד וסתות דאורייתא ואית דסברי פרישה בסמוך נמי מדאורייתא ולכן אף שיוצא לדרך כה"ג ימתין אם אפשר לו או ילך לדרכו ואם חל טבילתה סמוך לוסת (שקבעה לה ביום) בין מלפניה בין מלאחריה אינה חוששת אלא ביום בלבד וטובלת ומשמשת בלילה שלפניו או לאחריו וכרט"ז שהסכים עם רש"ך דאחר המחילה נתבלבל שם בענין שעות זמניות (שאלת יעב"ץ ח"א סימן יו"ד):

הד"ט ועיין להרב כנסת יחזקאל בדין טובלת מכתמה בליל טבילת מצוה הנז' סמוך לוסתה דהתיר לטבול ולשמש משום חיוב מצות עונה בליל טבילה אף על פי שחייב אדם לפרוש סמוך לוסתה ופשיטא במה שנסתפק הרב מנחת יעקב סימן קפ"ו סקכ"ט בסמוך לוסתה ובשעת וסתה ממש אסר עיין שם דנכנס בענין יוצא לדרך דא"ח סימן ר"מ ותשמיש בשני רעבון דסימן תקע"ד ס"ד וביאור התוספות דתענית די"א דאר"ל אסור לשמש בשני רעבון שנאמר וליוסף ילד וכו' וביאור ההיא דנדה דל"ב ע"א דאר"ל אין אשה מתעברת אלא סמוך לוסתה ור"י אמר סמוך לטבילה והביא החילוף גרסאות דאית דגרסי וסמוך לטבילה דהוי מוסיף ר"י לדר"ל ואית דגרסי סמוך לטבילה בלי וא"ו ופליג ר"י אר"ל וכ"נ מפירוש רש"י ועפי"ז המתיק מאוד על ישי אבי דוד שרצה לפרוש מאשתו ושיש לומר דאמו של דוד שעליה אמר דוד הן בעוון חוללתי טבלה סמוך לוסתה מחמת איזה סיבה ושפיר היו שניהם ולכן קאמר ר"י וסמוך לוסתה בוי"ו דאוסופי מוסיף ולכן רצה ישי מרוב חסידותו לפרוש מאשתו שנסתפק בהיותה סמוך לוסתה ואשתו לא נתרצית ועשתה מה שעשתה וחזי מה עלתה מידה שנולד דהמע"ה וש"מ דכדין עשתה דאל"כ לא היה מוצא הב"ה מביאה אסורה בן הגון כמוהו וסיים הרב כנ"י הנז' דהיה מקום לומר דעכשיו דאין טבילה בזמנה מצוה לא תטבול ושוב מצא ראיה להתיר מיבמות דס"ב ע"ב ובגמר דבריו כתב דאחר כמה שנים הודיעו הרב השואל שעפ"י הוראתו עשה מעשה והתיר לאשה הנז' לטבול ולשמש ונתעברה וילדה זכר והוא בעל תורה ע"ש:

יח מקוה של מי גשמים שבתוך המרחץ שמימיו מתמעטין מדי יום יום ב' וג' אצבעות ושאבו המים משם ובדקו ולא מצאו שום נקב וסדק בשוליו ולא בכותליו ושמ"מ מכמה וכמה ימים לא יצא עליו שום פיסול בימי הרבנים שבכל דור ודור רק היו מצוים למלאותו ממים שאובין קודם שיתמעט משיעורו ומחדש אחד חכם ומרביץ תורה בעיר דעתו לפסול משום דהו"ל כזוחלין שאינן מטהרין מי גשמים רק באשבורן והעלה הרב המחבר להתיר משום שמה שמתמעט הוא משום חמימות המרחץ שיש באותו מקום ובלא"ה נמי עד כאן ל"ק רשב"א בשער המים דאם נפרץ המקוה ומימיו יוצאין ונעשו זוחלין פסול אלא דוקא בנפרץ ונקוב אבל בניד"ד דבדקו ולא מצאו בו סדק כשר וגדולה מזו כתב הר"ם בפ"ט דמקואות והרא"ש סוף מסכת נדה וריר"ו נתיב כ"ו ח"ה והר"ן פ' אין בין המודר בפירוש הש"ס עיין שם ואף אם נבא לפסול בנקוב ה"ד בנקב גדול דהוי דומיא דנפרץ וכ"כ הרא"ש בהדיא כלל ל"א סימן ד' וכדין הקילו הרבנים הקודמים מלבד טעם המרחץ שבתוכו ועיין גם כן למרן סימן ר"א סנ"א ובלבוש ואין להתעקש ולומר שכיון

שהיו מימיו מתמעטין כ"כ לא בזה דברו הפו' להכשיר דליתא דקושטא קאי דכל כמה שישארו במקוה כדי שיעורו כל אשר יצאו נקראים מעט ועיין ברש"ך והריב"ש סימן קכ"ה בשם רשב"א גופיה שכ"כ בפירוש. עוד מטעם אחר הכשירו לפי שבדקו ומצאו דמחציו של מקוה ולמטה לא היה מתמעט כלל ואם כן לעולם היה שיעורו באשבורן ועיין בטור סימן ר"א בשם הרא"ש ומרן שם סעיף נ' שהורו בפשיטות בכגון זה להכשיר (בעי חיי חי"ד סימן קצ"ח): יט העלה דמקוה נובע ממעין שנתמעטו מימיו כ"א סאין אסור למלאות בכתף דרביה והמשכה בעינן ומכל מקום בשעת הדחק גדול דא"א בענין אחר ותצטרך האשה לדחות טבילתה יש להקל שלא לבטל בנות ישראל מפר"ו וכמ"ש מהריק"ו שורש נ"ו עיין שם (זכרון יוסף סימן נ"ג):

הד"ט וראיתי גם כן להרב פחד יצחק אות מ' כת"י ע' מקוה הנובע שהביא תשובה להרב עפר יעקב סימן מ"ז וס"א דסבירא ליה דכל שיש טורח ועכוב לבנות ישראל ליטהר לבעליהן רשאות לטבול במקוה נובע שהמים מתמעטין למלאות השיעור אפילו בכתף וכשאפשר יש להמשיך המים ולא לשפכן להדיא ועיין להרב פליטת יהודה סימן ה' ומהרי"ט סימן י"ח:

כ קידש בב' ידיו הוראת אחד חכם בענין טבילת יולדת תוך מ' לזכר ופ' לנקבה ואף במקום שלא נהגו להקל אינו ראוי לעונש מי שהורה להתיר אך לא טוב עשה בלי שאלת חכם (וע"ל סי' כ"א הגהת אות י"ד) (נודע ביהודה סי' נ"ד) כא מצא רפואה מן התורה בנכשל בספק יולדת תוך י"ד דאולי הפילה נקבה וקרוב להתחלת ימי לבונה ונמצא טבלה קודם שבועיים ומכל מקום אם לבו נוקפו יתענה ארבעים יום או יפדה תעניותיו בממון לפי ערך אכלו (ועיין בח"א סימן ט"ו אות כ"ד) (שם סימן ס"ב):

כב ידיו תביאינה פסק מהר"י טיטאצק בדין מקוה שכשנכנס לעיר יש חפירה גדולה בקרקע וטומנין בה חבית והמים מתכנסין בתוכה ומשם יפרד למקומות סלונות המקלחות מים בכל העיר ונשאל אם מותר לטבול באותו חבית והביא מחלוקת הרשב"א עם הרמב"ם והרא"ש בשוקת יהוא דמקואות פ"ד אם אותה שוקת היתה כלי וע"י נקב השפופרת הנוד אף שאינו סמוך לשולים שייך בה עירוב מקואות או לא היתה כלי ולכן שייך בה עירוב וממילא אם אין הנקב סמוך לשולים וכשפופרת הנוד היו מימיו נפסלין משום שאיבה ונשא ונתן גם כן בתשובת רשב"א דס"ל דשוקת יהוא היתה כלי ודסגי בנקב כשפופרת לעירוב מקואות אף בלתי סמוך לשולים וכן דעת מהרי"ט הנז' לטעם כעיקר למנהגם ואף שישרו בעיניו דבריו מ"מ כתב שעדיין צריך לו תלמוד לפי שמצא בתורת הבית הקצר שראה לא' מגדולי המורים שכתב דאף אם יש בצדו נקב כשפופרת

מ"מ אם יכול לקבל מים כל שהוא למטה מהנקב פוסל את המקוה ולו שומעין שאמר להחמיר עכ"ל הת"ה הנז' ואם הוא לא רצה לסמוך על דעתו שהיה נ"ל שנקב כשפופרת מבטל מתורת כלי אף שאינו סמוך לשוליו היאך נסמוך אנחנו מלבד שאפשר שאין בחבית שום נקב כשפופרת (אבקת רוכל סימן נ' נ"א ונ"ז):

כג מקוה שיש בו יותר מב' שיעורין והוא בבית המרחץ והוא ממימי מעין ודרך הבאים לרחוץ ליקח ממימי המקוה בכלי עץ ומוליכין אותו לערב במים חמין כדי לצנן ולפעמים נפסקין המים הבאים דרך הצנור תוך המקוה באופן שלפעמים בלקיחתן תמיד ממי המקוה נחסרין המים משיעור מקוה ואז פותחין צנור א' וחוזר המקוה להתמלאות מחדש ועוד לפעמים אחר שמלאו הכלי ששואבין בו המים מהמקוה מחזירין קצת מהן תוך המקוה להיות הכלי מלא הרבה ועלה בדעת מהר"ם ברוך לעשות איזה תיקון למען לא יעשו עוד כן ולא הסכים מרן לדעתו והוכיח במישור דאפילו נפלו בו אלף סאין של מים שאובין אינו נפסל כלל דבמי מעין אפילו כ"ש אפילו נפלו בתוכו כמה סאין ואף שרבו על המים שהיו בתוכו תחלה לא נפסל וכמ"ש בביתו סימן ר"א ובש"ע שם סעיף י"א (וע"ל אות ב') (שם סימן ע"ט ס' וס"א): כד. בת כ"ד שנים שלא ראתה עדיין ונשים חכמניות בדקוה ומצאוה שהיא ככל הנשים שאין לה שום א' מסימני אילונית והרופאים אמרו שעל הרוב אחר נשואיה תראה ועמדה ונשאת ושמרה ז"נ כדין תבעוה לינשא תטבול ותברך גם כן על טבילתה דדילמא ראתה דם חמוד שאין בזה חילוק בין קטנה לגדולה כבי"ד סימן קצ"ב. גם הרב בני יהודה סימן ס"ג כתב דדין דם חמוד אפילו בזקנה מסולקת דמים ותמה עליו על שהביא ראיות מרחוק שהדבר מפורש ברשב"ץ ברמזי נדה עוד נשא ונתן על מ"ש הר"ן בחידושי נדה ד' כ' האי דם חימוד וכו' (וע"ל סימן כ"א אות מ"ד) (חיים שאל ח"ב סימן כ"ו):

סימן כג

דיני נדרים ושבועות (ועיין ג"כ בסימן כ"ד וכ"ה ול"ד איזה פרטים השייכים לזה):

אות א מי שחלה ונדר לעלות לא"י ואחר שנתרפא אשתו מעכבת עליו דבר פשוט הוא דאין בדבריה ממש ושם ידבר בענין אם כופה אותה לעלות עמו ואם יגרשנה אם תסרב ודין כתובתה ותוספת (אהל יעקב סימן נ"א): הד"ט וכבר האריך בזה מהר"י זיין הובאו דבריו במטה יוסף ח"א סימן ט' יו"ד וי"א גם הרב מ"י עצמו האריך בדין מי שנדר לעלות לירושלים הוא ואשתו וב"ב ותען לו אשתו ראה כי נדר גדול נדרת לאלהי ישראל ויענה האיש אעלה בלי נדר ושוב באו להם איזה עכובים ובא להתיר נדרו והאריכו בפרט חזרה

תכ"ד אי בכה"ג תכ"ד כיון שאמר ב"נ תוך כ"ד לדברי אשתו או לא כיון דהוי לאחר כ"ד לדברי עצמו וע"ל אות כ"ז וע"ע לו שם בח"ב סימן מ"א דין עכבת אשתו לעלות אי הוה אונס גבי בעלה ועיין ג"כ לו שם בי"ד סימן ל"ח שכתב בשם הרב גיסו בשם הרש"ך ח"ב סימן מ"א דשבועה לעלות לא"י אין בה סרך מצוה ויכול להתיר ע"י חרטה וטוב ע"י פתח ועיין להרב חזון למועד סימן כ' על מ"ש הרכה"ג בא"ה סימן ע"ה הגב"י אות כ"ז שכמדומה לו שראה בשלטי גבורים שאפילו הליכה לא"י ע"ד לחזור מצוה ושאינו זוכר מקומו ורב המחבר העיר מקומו שהוא ברישׁ מסכת שבועות דף ש"ח ע"ב אלא שהוא בהפך ושאפילו למ"ד מצוה ה"ד ע"מ לדור אבל ע"מ לצאת אין בה מצוה ועיין גם כן להרב סמא דחיי סימן ח' בראובן שנתחייב לו סופר א' לכתוב לו ס"ת א' תוך זמן פ' וקודם תשלום כתיבתו נשבע לעלות לא"י בספינה ראשונה שיזדמן לו ונזדמן קודם תשלום הזמן אין שבועתו שניה חלה דאין בעליה לא"י בזמן הזה אפילו מצוה דרבנן וחייב הסופר לקיים שבועתו הראשונה עיין שם באורך ועיין להרב זרע אברהם ח"א סימן י"ג והנמשכים במי שנתחייב עצמו בנדר ושבועה שכשירויח עד סך פ' לעלות לראות את פני ה' צבאות תוככי ירושלים ולהתעכב שם איזה זמן ללמוד תורה ולעסוק שם בעסק השותפות שהיה לו עם שמעון שבתנאים שעשו נתבאר שמרשהו ללילך תוך זמן השותפות במקום אחר להתעסק אין השותף יכול לעכבו והסכימו עמו הרר"י ן' יוסף והרר"י שאב"י ושם נכנסו בענין ישיבת א"י בזמן הזה והביא תוס' דסוף כתובות ומהרי"ט ח"ב סימן כ"ח ופסקים וכתבים פ"ח ודרישה ופרישה על דברי מהר"ם והרא"ש סוף כלל י"ב ופני משה ח"א סימן ה' וחלקת מחוקק עיין שם ועיין אורים גדולים למוד רי"ט והנמשכים ולהרב המגיה סמא דחיי בי"ד סימן ז' וח' וריב"ל ח"ג מ"א ורש"ך ח"ב דף ל' ובסימן קי"ט ונאמן שמואל כ' ורדב"ז ח"ג סימן ת"י ובחלק דפוס ויניציה שנת תק"ה סימן תנ"ד וריט"ץ פ"ה ומבי"ט ח"א קל"ט ומני"ח בשפת אמת שלו באורך וכהונת עולם סימן ז"ך וכ"ח ועיין זוכר מערכת יו"ד אות' ה' ויעב"ץ בהקדמת עמודי שמים שלו ובית יהודה ח"ב קכ"ד ות"ח ח"ג סימן מ"א ומים רבים מ"ח וכנה"ג י"ד סימן רכ"ח הגב"י אות רע"ג וחות יאיר סימן ו' ויכין ובועז ח"א סימן נ"ח וח"ב סימן נ"ה דמשמע לע"ד דסתרי תשובותיו הנז' הדדי ועיין ג"כ להרב פני אהרן סימן ל"ז:

בענין הנודר ע"ד חבירו עיין למהר"י מברונא רנ"ט ונמשכים וזרע אמת צ"ד ושב יעקב נ"ב ופני אהרן סימן ו' ויו"ד וראנ"ח ח"ב כ"ב ומרן סימן רל"א ורשד"ם ק"ז וריב"ל ח"א ה' ויכין ובועז ח"א נ"ו ושמש צדקה סימן כ"ב באורך להרב בנו ותורת חסד סימן כ' וכ"א ונ"ה והסכים לסברתו הרב ברוך אנגיל סימן ט"ו וזולתם רבים לא נער יכתבם:

ב העלה דאף למחמיר שלא להתיר נדר עד"ר מ"מ אם יש בו עגמת נפש וזלזול אם לא יתירו רשאין להתירו (ועיין בתורת חסד כ"ג ואבקת רוכל קפ"ב ופני אהרן י"א ונמשכים הד"ט) (שם סימן ק"א):

ג גם בנדר צדקה לעניים אמרינן אמירה כמסירה כהקדש ומ"מ בזה ובזה יש שאלה והתרה בפתח או חרטה (בית יהודה סימן וא"ו):

הד"ט ועיין במשאת משה ח"א סימן כ"ה רמזתיו בסימן כ"ז אות ל"ח ושבות יעקב ח"ב פ"ג ונחפה בכסף סימן יו"ד ואורים גדולים למוד קל"א: ד הביא מחלוקת הפוסקים בדין התרת נו"ש קודם שיחולו דלרמב"ם ל"ש דבר התלוי בזמן לשאינו תלוי אין להתיר ורוב הפוסקים פסקו כן עיין במרן סימן קנ"ח ס"ז דלא כהר"ן דמיקל בדבר התלוי בזמן (בית יהודה ח"א סימן ז' וח"ב נ"ז):

הד"ט ועיין לרדב"ז בחדשות סימן רע"ו ופרח שושן כלל ג' סימן א' (שהביא מ"ש הראנ"ח סימן ע"ה) ומרן סימן של"ד סעיף ל"א וסימן רכ"ח ורט"ז ורש"ך שם וריר"ו דף קי"ג ורב"ח וריק"ש שם סי"ו וזרע אמת ח"ב סימן צ"ג:

ה אשה שנדרה בחלום שלא לאכול דבר פ' שיקנה בעלה למ"ד שצריך עשרה פשיטא דאין הבעל יכול להפר וכרש"ך סימן רל"ז סק"ה ואינו מצטרף גם כן ליו"ד דאשתו כגופו כמ"ש מרן סימן קנ"ח סנ"ז אף שאפשר לחלק (שם סימן ח'):

הד"ט ועיין ג"כ להרב בעי חיי קס"ב ורי"ז ולפרח שושן כלל ג' סימן א' ושמש צדקה ה' ו' ז' ושבט יהודה דף ל"ב ותשב"ץ ח"ב סימן קכ"ח וכ"ט: ו עיין מהר"י מברונא סימן פ"ג וק"כ ועיין בשותא דינוקא שלי סימן קי"א שהבאתי שם דברי מרן סימן רל"ב סי"ב וכנה"ג שם בשם הרד"ך והר"ם מלובלין י"א ומהריק"ו שרש קס"ו ומשפטי שמואל י"ט ובנימין זאב רס"ח ורע"ו ופני משה ח"ב קכ"ב והרמ"ט ח"ג קל"ט ותורת אמת מ"ז ס"ו וע"ו ורש"ך ח"א סימן פ"ה וראנ"ח ח"א סימן ג' ומהר"ם ריקאנטי תקנ"ח והרב החביב הנז' שם אות מ"ב ואשדות הפסגה סימן ה' שהביא דברי מרן בח"מ סימן כ"ו בשם בעל התרומות וגידולי תרומה ובדברי מהר"י איסקאפא והראנ"ח ח"א דף י"ג ומהר"י בסאן סימן מ"ו ובית דוד וחי"ד דף ט' ועיג"כ בשאלת יעב"ץ ח"ב סימן ט':

ז נשאל מה כחה של שבועה של הרמב"ם בתחלת ס' המורה דאיך תחול כשאין הנשבע עונה אמן וכן הקשה בדברי מהרח"ו והשיב דלדעתו הרי הן כשבועת יהושע ושאול שכתב הרא"ש כלל ה' סי' ד' שהיו גזירת חרם ונדוי (שתי הלחם סימן ל"ח):

ח הגדיל לדבר בכל פרטי מנהגים וחומרות איזו צריכה התרה ואיזו א"צ וביאר דיני מנהגים וחומרות ויוהרא ואיזו חיישינן ללא תתגודדו ומשם בא לנוהג חומרא בפסח

שלא לאכול רק מצה שמורה משעת קצירה דלית בה יוהרא ומחלוקת (דברי יוסף סימן מ"ה):

הד"ט גם אני בעניי הארכתי קצת בשותא דינוקא סימן קפ"ג בדין לויה לס"ת עד העלותו לדוכן שבמקום שאין נוהגין ללוותו קם בחור א' השוקד על דלתי בה"מ רך וטוב יניק וחכים ונפשו אותה לשנות ואביו צ"ד מיחה בו והעליתי דיפה כח האב ומחאתו מחאה: ט המוסר מודעא כראוי והכירו העדים באנסו אף שנדר ונשבע עד"ח וקבל ממנו הנאה אינו כלום ונכנס גם כן בענין נדרי אונסין דאינו רק דרבנן שיש לחשוב בלבו היום ומ"מ לצאת ידי הכל יתירו לו ואפי' לכתחלה (בית שלמה סימן י"ז):

הד"ט ועיין ג"כ בדין טענת אונס בנדרים ובענין מודעא בער"ה ויה"כ (הנהוג) להרב מים רבים בחי"ד סימן מ"ה ומ"ו ובדברי דוד ע"ה וחזון למועד ט"ל וש"צ סימן ה' ז' ומ"ג ובהגהות שם סימן כ"ב ופני אהרן ט"ז וי"ח ובעי חיי ר"ו ורע"ו ודבר משה ח"א סימן ט"ל וריח שדה סימן ו' ופרח שושן כלל ב' סימן א' וזרע אברהם סימן ט' כ"ב כ"ג וכ"ט ותשב"ץ ח"ד טור א' סימן כ"ב וזקן אהרן דף מ"ה ובני משה (סימן נ"ג ותורת משה בן הרח"ש) סימן א' ואבקת רוכל סימן קע"ו י ראובן שנשבע שלא להיות ערב ושוב נכנס לערבות ולא מצא מלוה מקום לגבות ובא אצל הערב ורוצה ליפטר מכח שבועה ואין בדבריו ממש ואיסור עשה ליכנס ערב אבל חייב לפרוע (ראש יוסף למהר"י איסקפא דף ל"ז):

הד"ט ועיין בכיוצא לזה להרב בית יעקב סימן ע"ד ובנודר או נשבע לקיים או לבטל איזה מצוה דאורייתא או דרבנן ובחור ובתולה שנשבעו לינשא זל"ז עיין באהלי יעקב סימן ל"ד ומ"ט ולמודי ה' סימן קכ"ב שלא נכנסו באזניו מ"ש הרב מחנה אפרים ועיין הרדב"ז ח"א סימן ק"ד ובני משה סימן מ"ג ונ"ב וגאוני בתראי סימן מ' וריב"ש צ"ח ורימ"ט ח"ב ורשב"ץ צ"ג הביאו מרן סימן רל"ב וריב"ל ח"ג סימן ד"ן ומהר"י מברונא סימן קכ"ד וכ"ה ורנ"ט והנמשכים ושב יעקב סימן נ' ונ"ב ומהרי"ו קל"ז ועולת שמואל סי' יו"ד ופני אהרן י"א ט"ו והנמשכים ודבר משה ח"א סימן ל"ה ומ"ה ונודע ביהודה ס"ח וס"ט ובית שלמה סימן ג' ותורת חסד כ"ב והר"י קצבי סימן ג' וזרע אמת סימן מ"ח צ"ד צ"ה וק' והנמשכים ואשדות הפסגה סימן ו' ופני יהושע (מקראקא) בח"מ סימן ז' וט' ושבות יעקב ח"ב סימן פ"א ופ"ג ושו"ת כ"י להרב עזריאל דאיינה ק"ד וק"ה ושמש צדקה סימן ה' והנמשכים וסימן מ"ג ושמן המור ג' ומגן גבורים ט' וי"א ותשב"ץ ח"ב סימן קס"ו וח"ד טור א' סימן כ"ב וצרור הכסף י"ב ויריעות האהל י"א ורשד"ם צ"ד וק"ד וריח שדה ו' מ"א נ' וח"ב סימן יו"ד ופרי הארץ י"ד וחקרי לב ק"י ובית דין ש"ש סימן ח' ונחפה בכסף ח"א סימן

ומ"ש עליו הרב בית יהודה בליקוטיו סימן א' ובתשובות סימן ט' וזרע אברהם סימן ח' ויו"ד ומ"ש עליו הרב אורים גדולים לימוד קל"א קל"ב ואגורה באהלך דף ל"ז ובית שלמה סימן ד' ומשאת משה ח"א י"ד וי"ז ופרי הארץ ט"ו והר"ש הלוי י"ב ומכתם לדוד כ"ט ול' ובעי חיי ריי"ב ורי"ג ויכין ובועז ל' ול"ו ותורת משה ן' הרח"ש סימן ו' ז' ובית לחם יהודה בתשובותיו לסימן רס"ד דיני נדרים ושבועות:

יא האריך בענין פריטת הנדר ופירושו בב' אופנים (בית יהודה סימן ב'): יב רו"ש היה להם תבואה ונתערב של זה בזה ושוב נדר ר' הנאה מש' אין זה בכלל דבר שיל"מ על שיכול לשאול על נדרו דכיון שנתערב קודם שנאסר לו בטל הוא עכשיו דכיון שלא ניכר האיסור פעם א' בפ"ע לא הוי שיל"מ וכרט"ז סימן ק"ב ס"ד ורש"ך אות י"ב בשם האו"ה (פרי מגדים במשבצות זהב סימן תמ"ו אות ו'):

הד"ט וב' שנדרו הנאה זה מזה עיין בתשב"ץ ח"א סימן מ"ד והנודר מעובר שבמעי אמו עיין להרב שבות יעקב ח"א סימן ע"ג דיכול להשתמש מהאם עודנה מעוברת שלא כדעת הרב בית יעקב סימן ז' ועיין לרדב"ז ח"ג ד"פ סימן ת"ל תרי"א ותרי"ו ותשב"ץ הנז' סימן קל"ח ויריעות האהל סימן י"ב על מ"ש מהרי"ט ח"א סימן ה' ומ"ב ובשב יעקב סימן ב' ושאלת יעב"ץ ח"א סימן קס"ה:

יג רשאי החכם להתיר לאשה נדרה אף אחר הקמת בעלה שלא כמרדכי פ' השולח רק כמרדכי דפ' המדיר (מהר"י מברונא סי' ר"י רמ"ד ורמ"ה):

הד"ט ועיין גם כן בתשב"ץ ח"ב סימן רנ"ה וחזון למועד סימן כ"ח ופני אריה מ"א ומ"ב משאת משה ח"א סימן י"ד וראש יוסף למהרא"י דף י"ד ע"ב ושדה הארץ ח"ג סימן ח' ויו"ד יד הפותח חומש ומניח ידו עליו אף שלא לקחו בידו ונשבע שתהא אשתו אסורה לו ואמר גם כן שלא יוכל שום רב להתיר לו יתירו לו תחלה שבועה שניה ואחר כך הראשונה וקרובה להיות שבועת שוא שהוא לא ידע אם תרצה אשתו להתגרש (שם סימן רנ"ו): הד"ט ועיין ג"כ להרב נודע ביהודה סימן ע"א שהוכיח מתנ"ך ש"ס ופוסקים שהשבועה חלה אף בלי אחיזת ספר בידו ונשבע בחלום יוכיח ע"ש ומשם בארה דהנשבע בס"ת ונמצא פסול פשיטא דשבועתו שבועה אמנם מי שנתחייב לחבירו שבועה בנקיטת חפץ אם נשבע בלי נק"ח יכול לחזור להשביעו עיין להרב זרע אמת סימן ק"ד. ובענין תקיעת כף עיין בפני יהושע סימן ט'__ וקרית חנה ל"א ועה"ג ט' ול"א ושבות יעקב סימן ובשו"ת הרמ"א במקומות רבים ולהר"י מברונא הנז' רס"ב וס"ג ונאמן שמואל כ"ד דלדעתו יש להחמיר אף בדבר שאין לו קצבה ושלא בא לעולם ועיין למהריק"ו שורש נ"ב ובנימין זאב רע"ו וריב"ש של"ד ול"ה ונחפה בכסף ח"א סימן א'

בדבר שאל"ק: טו ד' אנשים שביררו ב"ד פשרנים על הפרשותיהן בקו"ש לקיים פסק דינן ויצא פ"ד מהן וא' מבע"ד טוען שטעו באיזה דבר ושיתקרב פ"ד לפני איזה ב"ד וחביריו טוענין שכבר נשבעו לעשות כפסק שלהם הסכים הרב המחבר לדעת תלמיד א' חבר שלו דיכול להתיר שבועתו (פחד יצחק אות ש' ע' שבועה עד"ח שאלה):

הד"ט ועיין להרב שמש צדקה בחי"ד סימן א' שנחלק עליו ועיין להרב משפטים ישרים סימן ט' ותורת חסד סימן ל"א:

טז חיזק מוסדות ארש של מהרימ"ט ח"א סימן ק"י בבחור משרת לאה ובניה שבנה הגדול כעס עליו וגירשו מביתו ונשבע בלה"ז אני נשבע בה' שלא תכנס בבית הזה לעולם דפסק דאם היה אומר שלא אניחך ליכנס היתה חלה שבועתו אבל שלא תכנס מעצמו משמע והוי ש"ש שיכול ליכנס ולא יראהו והו"ל אין בידו ויוכל ליכנס אפי' בפניו דאין שבועה חלה לחצאין והרב המחבר גם כן סיים כהוראתו ע"ש (ועיין ג"כ להרב שבות יעקב ח"ב סימן ק"ה) (זרע יצחק (עטייה) דף פ"א):

יז נסתפק במקבל עליו שלא לאכול עד צאת ת"ח מישיבה ובעמדם לצאת בא א' שיעשו מצלאין לחולה עיין להרב שבות יעקב ח"א סימן כ"ח ובמ"ק דף כ"ב יש סוגיא מעין מ"ש הוא ער"ה דף ל' ועיין הרשב"א סימן תע"ח ושיש לצדד והניחו בצריך ישוב (ועיין בח"א מחבורי הקצר הלז סימן ל' אות ט' תשובות הרש"י הנז' הד"ט) (חיים שאל ח"ב סימן ע"ד אות ל"א): יח הנשבע בזה הלשון פור אל שם או פור אל חי הוי כנשבע באחד מהכנויין ואם עבר עליה חייב (שדה הארץ ח"ג סימן י"ב):

הד"ט ועיין ג"כ לרדב"ז ד"פ ח"ג סי' תי"ט ונמשכים ולהרב זרע אמת סימן צ"ב:

יט הנודר וא"ל חזור בך וחזר בו פירש הרב דבריו בכ"מ במה נסתפק בל' הראב"ד אם משום שלא חזר בו רק תכ"ד שלהן א"נ דצריך שיחזור בו מעצמו ולא ע"י אחרים אפי' תכ"ד שלו לא מהני (אבקת רוכל סימן קצ"ט): כ נסתפק ברגיל לקרוא מסכת שבת בכל שבת ושוב קבל עליו בנדר ללמוד ח"י פרקים בכל יום ואירע שלימוד ח"י פרקים בא לו ביש"ק אם קריאה א' תעלה לשניהן וחילק איזה חילוקין ומסיק בניד"ד דעולה לזה ולזה קריאה א' (סמא דחיי סימן ט'):

הד"ט גם הרב בית יהודה הסכים עמו והזכרתיו בח"א סימן י"ב אות ד' ועיין ג"כ להרב בית יעקב סימן ס"א בכיוצא לזה ודלא כרט"ז:

כא הנודר שלא לאכול זמן מה דבר היוצא מהחי אם הדבש בכלל חשב תחלה לתלות הדבר בההיא דבכורות דף ח' ובפוסקים בס"ס פ"א וממילא יש לחקור בלשון ב"א ואם אינו יכול לברר הדרי' לכללים דסתם נדרים להחמיר ושוב מצא להרב שער אפרים סימן

ס"ט שלמד מבכורות הנז' להתיר ולא להעיר בספקו הנז' (זרע אמת סימן צ"א). כב מסיק להחמיר במי שאסר ספרו על חבירו ללמוד ע"י הרהור ונשא ונתן במ"ש הלק"ט ח"א סימן ז' שגם הוא אסר (שאלת יעב"ץ ח"א סימן ס"א):

הד"ט וכ"פ גם כן הרב אגורה באהלך דל"ו ע"ב ודלא שייך כאן אי הרהור כדבור או לא דהביא הרב הלק"ט הנז' כיון דכוונת המדיר לאסרו: כג הנשבע לאכול מדבר היתר דברים החשובים דלא בטלי אפי' באלף ושוב נתערב בהן דבר איסור וחשוב דאי אמרת לא בטיל עובר אשבועתו ולא אתי דרבנן ודחי של תורה א"ד לא ונטה דעתו להלכה לאוקמי אדינא דאורייתא למיזל בתר רובא כדי שלא יעבור אד"ת ומכל מקום למעשה הצריך תלמוד (ועיין גם כן לקמן סימן כ"ד אות ח') (חקרי לב סימן ק"י וקי"ז): כד הנשבע שלא לדבר עם שמעון מותר לדבר עם אחר שיאמר לשמעון (בשם תשובת הגאונים) אך אם נשבע שלא לגלות נסתפק אם מותר לו על ידי כן (בשם הראנ"ח ח"ב סימן ח') עוד לו שם ק' סעיפים בדיני שבועות שקבץ הרב אברהם ן' חנניה מאיזה רבנים הד"ט ועיין להרב זקן אהרן סימן נ"ו דס"ל דהכל תלוי בעיון אומדנת הנודר (מטה יוסף ח"ב סימן י"ד): כה המקבל עליו לקרוא בכל יום סך כו"כ פסוקי תהלים דלהרב הלק"ט ח"א סימן ס"ט מסתברא דפסוק למנצח מזמור לא יעלה לו לפסוק א' מצא הרב המחבר כתוב בגליון הספר שמע יעקב וז"ל ול"נ להביא ראיה לנודר לקרוא כו"כ פסוקי תורה דלא יעלה לו פסוק וידבר ה' אמ"ל מברכות דף י"ד דא"ש דבר אל בני ישראל לא הויא התחלה עד שיאמר ועשו להם ציצית הרי דלכ"ע וידבר ה' וגו' אינו מעיקר הפסוק ול"פ אלא באומרה עכ"ל ותמה עליו דמה יועיל לניד"ד אי הוי מהענין או לא כיון שהוא פסוק בפ"ע והרי קיים נדרו ועוד דמצינו לענין קריאת ס"ת דחשיב פסוק בענין שלא לפחות מג"פ וכבסימן קל"ז א"כ גם לענין נדר עולה (אגורה באהלך דף ל"ז ע"ג). כו מי שחלה חולי השיאטיק"א וא"ל רופאים שלא יתרפא אם לא יקבל ע"ע שלא לאכול בשר בופאל"ו ושום ראש בהמה חיה או עוף ודגים ונשבע על זה ויהי היום נתנו לו פאשטידא א' עשויה ומבושלת בשומן אם אנו יודעים שכוונתו היתה להאסר גם בשומן פשיטא שאסור ואם לאו פשיטא דמותר ואם א"י כוונתו יש להחמיר ויש גם כן לחלק בין נשבע שלא לאכול בשר בלבד שמותר בתבשיל שיש בו טעם בשר לבין אמר קונם בשר שאיני טועם דאסור גם בתבשיל של בשר עיין טור ומרן סימן רי"ז (בארות המים סימן ז'): הד"ט ועיין להרב צרור הכסף סימן ט"ז מ"ש על הרב ב"ה הנזכר וסיים דלדידיה שומן ובשר דבר א' הן ודהלכתא כותיה ולא מטעמיה ע"ש ולקע"ד הכל תלוי בידיעת הרופאים שאם יאמרו דשומן בבשר יזיקנו כיון שהוא אינו זוכר כונתו ואנן סהדי דעל דעת וצווי הרופאים נדר בוודאי גם לשומן

נתכוין וכן בהפך ולפי מיעוט השגתי המעיין במתניתין וש"ס דנדרים דף ס"ו ע"א בנודר מהיין או מהבצלים דפסקי' דאף דאינו יפה כל שאינו רע הותר בכל משום ההוראה תצא בניד"ד ודו"ק:

כז מי שנדר ואמר אם תלד אשתי זכר עבידנא י"ט לרבנן ולא פירש לכמה ת"ח וילדה אשתו זכר לא יפחות מעשרה ת"ח כסעודת גמרה של תורה וכן מצא אחר כך לכה"ג הגב"י סימן תרמ"ט בסעודת יום טוב לחזר אחר מנין לומר קדיש וגם אבל על או"א רשאי לסעוד שם ובאיכות הת"ח תלוי במחלוקת דלרמב"ם פ"ו מהל' ת"ת כל שיצא מגדר ע"ה הרי הוא ת"ח וכבר האריך בזה הרב בני יעקב בענין פיטור ממס (ועיין גם כן לקמן סימן כ"ו אות ד' וי"ו) (שם סימן ח'):

כח הנשבע על דבר אחד הרבה פעמים סגי בהתרה אחת בלשון רבים וכהרשב"א בחידושיו וכמתניתין דפרק נערה המאורסה דרך ת"ח עד וכו' כל נדרים שנדרת וכו' (יכין ובועז ח"א סימן קמ"ז):

הד"ט ולע"ד הקצרה אין זו ראיה מכרחת דא"ל דשאני התם דאין האב יודע בבירור שנדרה אפי' פעם אחת וכ"ש הרבה פעמים ומש"ה סגי בהכי משום דא"א באופן אחר אמנם מי שישבע במשל עשר פעמים שמא ישתנה דינו ויצטרך להתירן י"פ עוד אפשר לומר דמאמר האב לבתו לא יהיה רק אשבועות רבות על הרבה ענינים ולא על הרבה שבועות על דבר א' והוא לע"ד חילוק נכון וכ"פ בהדיא מרן בסימן רכ"ח סמ"ו מתשובות הרמב"ן והר"ן עיין שם ואף דלהרלנ"ח דעת אחרת וכבר דשו בה הרט"ז ורש"ך שם מ"מ כיון דלמרן והרמב"ן והר"ן יש לחלק בין הנושאים וכנז' ופשיט דאי מתניתין הנז' קשיתי' פשוט לע"ד דאין ממתניתין מופת חותך לס' הרשב"א הנז' ועיין להריו"ב הנז' בח"ב סימן ל' ולהרב זרע אמת סימן צ"ה:

כט ראובן הלוה לשמעון סך מה להחזירו כשיגיע בנו הקטן ל' יום קודם נשואין וכתבו שטר מלא וגדוש ובת"כ וכו' ויגדל הילד ואינו נושא אשה והמלוה דוחק ללוה לפרעו כיון שהבן בא לכלל שנים לישא אשה והלוה משיב הלא תנאי בינינו לפרעך ל' יום סמוכין לנשואי בני והרי לא נשא וצידד הרב מתחלה לחייבו לקיים שבועתו אף על פי שלא נשא כיון שברשותו לישא וראוי לישא משנכנס לי"ג שנה וכ"ש הוא ממ"ש הד"מ בי"ד סימן רל"ב בשם ריב"ש סימן קצ"ה דפסק דמיד שיכול הנשבע לקיים שבועתו יקיימנה ולא יאחר ועיין לרט"ז א"ח סימן תקנ"א סקט"ו והמג"א סקי"ג ונחלת שבעה סימן ט"ל אך פטרו משום דאנן ידעינן שלא נשבע והסופר כ"כ כשאר סופרי דשטרי והביא גם כן המחלוקת אם כתיבה כאמירה עיין רש"ך ח"מ סימן ס"א ס"ה וסימן ע"א סקל"ג והר"ם

איסרליש בתשובה סימן ק"ח (קרית חנה סימן ח"י) הד"ט בענין שבועה בכתב הנז' עיין בחבורי הקצר הלז ח"א סימן כ"א אות ג' כי שם רמזתי תשובת הרב הנז' ואחרים ועיין גם כן בפני משה ח"א סימן ע"ז ופני אריה סימן ע"ו ופחד יצחק אות ש' ע' שבועה בכתב ונחלת שבעה סימן פ"א ומ"ש עליו השבות יעקב ח"א סימן ע"ב וחות יאיר קצ"ד ושמש צדקה סימן א' ול"ב ושב יעקב מ"ט ומבי"ט ח"א סימן ט' וח"ב ר"מ ותה"ד שכ"ו וסמ"ע סימן ע"ו סק"ח ורש"ך בי"ד רל"ב סקכ"ה ובני יעקב דף ר"א ורשד"ם פ"א ודברי דוד נ"ה ודבר משה ח"א נ"א ומחנה אפרים הל' נדרים סימן י"ב ומ"ש עליו הרב חקרי לב סימן קי"ב ומטה יוסף ח"ב סימן י"ד וריב"ל ח"א כלל ז' סימן ה' ורש"ך ח"א קע"ב ורדב"ז ח"ג סימן תר"ה ואהל יוסף מ"ב ונודע ביהודה ס"ו ור"ס ס"ח דכתב דלא מכרעא מלתא שפיר בשבועה אמנם בחרם ודאי הוי כאמירה וכן דעת הרב משפטי שמואל סימן ק"א וק"ב ועיין בכה"ג סימן רי"ו אות י"ב ובר"ס ס"ח. ועיין למרן באבקת רוכל סימן קצ"ב ומשפטים ישרים מ"א וזרע אמת ח"ב סימן ק"א וק"ב ובהשמטות. ותורת חסד ל"א הביא דעת רלנ"ח וריב"ל ח"ג ס"ס כ"א וזולתם רבים אשר לא ראו עיני שאפשר שיותר ממה שכתבתי דברו בזה ולעולם מידי ספיקא דדינא בנדרים ושבועות לא נפקי אי הוי הכתב כאמירה ובין למר בין למר בנידון הרק"ח הנז' הראת לדעת דע"כ לא צידד לחייבו רק משום חומר השבועה ומשום דראוי היה לישא משהיה בן י"ג ודל מהכא השבועה פטיר ועטיר כל זמן שלא ישא וכ"ש וק"ו אם היה הבן נפטר קודם שנשא שלא היה שמעון חייב דתנאי שבממון הוא וכל שלא נתקיים התנאי מאן ספין ומאן רקיע לעשות את שאינו כישנו אפי' מהלוה עצמו ומה גם מיורשו וע"ל סימן כ' אות ג' מ"ש שם על מעשה שבא לידי ושמח לבי ויגל כבודי על טובה השמועה ששמעתי מפי הרב גיסי נר"ו שכבר נשאל בזה הרב מופת דורנו מהרי"ך נר"ו ר"מ ממודונא ושהביא ראיות נכוחות ומופתיות חותכות לזכות היורש ודלאו אסמכתא היא אלא ככל תנאי שבממון וכל שלא נתקיים התנאי פשיטא ופשיטא דאין להוציא אפי' הקרן מהלוה ואצ"ל מהיורש כך א"ל ר' ידי"ן מר גיסי נר"ו ושכבר דבריו הנחמדים הנה הנם תחת המכבש להדפיסם בחבור מדבר מתנה שלו בחלק מדבר הגדול יעו"ש:

חברת ת"ח המנדדים שינה מעיניהן ועוסקים בתורה ובתוך הלימוד מביאים מיני מתיקה ואחד מהן נתנמנם ולא נתנו לו מיני מתיקה ומחכו עליו חביריו וקפץ עליו רוגזו ואמר יאסרו עלי כל מיני מתיקה הבאות בליל זה אם אתנמנם עוד ומהר"ם הלוי האריך ואסר והסכים גם כן עמו הרב המחבר באורך (שמחת י"ט סימן ד' וה'):

סימן כד

דיני נזירות ועיין גם כן בסימן כ"ג וכ"ה ול"ד איזה פרטים השייכים לכאן:
אות א בן י"ד שנה ששתה ונשתכר והפחידוהו להלשינו לרבו והוא יודע קצת פשטות בלי הבנה ובראותו שהיו רוצים לגזור עליו שלא ישתה יין קרא משנת מה בין נזיר עולם וכו' ואמר לעומדים כבר הוא נזיר ותשאלהו אמו עד כמה נדרת וא"ל עד שאנשא ושוב אמר עד ג"ש ושוב נתחרט הנער ויוליכוהו לפני אחד חכם ושאל לו מהו נ"ש ולא ידע להשיב וישאל לו שנית והשיב שנזיר עולם היה שמשון ולא רצה החכם להתיר והלך אצל ג' ת"ח ונשבע שלא היה יודע שחשב שהיה יכול לידור עד ג' שנים והתירו לו והרב המחבר לימד דעת דלא היה צריך שאלה דטעות ביד הנער ושאם היה צריך שאלה לא היתה התרתן התרה (אהלי יעקב סימן י"ד):
ב מי שאמר שיהיה נזיר כנ"ש מן היין וא"ל מה יעשה מהשכר ותספורת ושאר דיני נזירות והשיב שאינו נזיר רק מיין דעלמא ולא מיין של קידוש וכיוצא כיון שפי' שאינו נזיר אלא מיין של רשות אף שלא אמר כן תכ"ד נאמן ע"ע כן ס"ל למהר"א גאטיניו ובספרו צרור הכסף סימן ט' מסיק דלא חל נזירותו כלל) ועל ידו החזיק הרב המחבר ע"ש (מעיל שמואל סימן ט'): הד"ט ועיין להרב הון רב סימן ד' משאו ומתנו על תשו' הרב הנז' ועיין להרב מטה יוסף ח"א סימן י"ג באומר הריני נזיר כשמשון בן מנוח ולא הזכיר שום א' מכינוייו אי אמרינן לשמשון אחר נתכוין ועיין גם כן להרב זרע אברהם סימן ט' ובני משה סימן ב' ולהרב סם חיי ולהרב בני משה סימן ב' ולהרב זרע אמת סימן צ"ו ובעי חיי סימן רט"ו ומשאת משה סימן י"ג ומשפט צדק ח"ג סימן כ"ה:
שו"ל אחים והגיע שמעון לפ' הנושא והיה לוי רוצה שיעשה חופתו בביתו ושמעון לא היה רוצה וקפץ ואמר לוי להיות נזיר כשמשון אם יכנס בחופת אחיו ושוב בא שמעון ונתרצה לעשות חופתו בבית אחיו הביא הרב המחבר פסק א' מהרא"נ (המובא במחנה אפרים שלו סימן ו') להקל בנדרו דאומדנא דמוכח שלא נדר רק אם לא יעשה חופתו בביתו והסכים עמו הרב המחבר גם מטעם המודעה של ער"ה ושלא היה זכור כשנדר דרובא דרובא מודו דהנדר בטל כמ"ש הריב"ל והראנ"ח וכ"ש בצירוף טעמים אחרים וע"ל סימן כ"ג אות ט' בהגהה) (שם סימן כ"ב כ"ג):
ד נשוי שהלך לעיר אחרת ואירס אשה בלי רשות הראשונה וכשהרב המחבר מיחה בו אסר איסר על נפשו איסור עולם ממנה ושלא יקחנה ושאם ישאנה מקבל עליו נ"ש וכו' ושוב שונה באולתו וחפץ לקחתה ברצון חכמים שיתירוהו או שלא ברצונם ולפי שכשנדר אמר שתהא אסורה עליו כהקדש כאמו וכו' נשא ונתן בדין המתפיס בדבר

האסור דפסק מרן בסימן ר"ב דא"צ שאלה והעלה דבניד"ד לכ"ע צריך וכיון שכן אסורה עליו ואינו יכול לישאל על נ"ש שקבל עליו וכופין אותו להוציא דלא גרע משניות ותמה על רש"ך ח"א סימן קצ"ב דאמרו בדרך אפשר (בעי חיי סימן ר"ז והנמשכים):

הד"ט ועיין ג"כ בענין נזירות לישא אשה על אשתו להרב אבקת רוכל סי' קע"ח ה האומר הריני נזיר כשיהיה לי בן או בת וילדה אשתו טומטום שנסתפק הרב משנה למלך בפ"ב מהלכות נזירות דין י"ז הביא בשם מהר"ש הלוי מקוסט' ראיה ממתניתין דפ"ב דבכורות הכותב חיתו ובהמתו לא כתב לו את הכוי וה"ה הכא אף דטומטום זכר ודאי או נקבה משום דבן או בת ודאי קאמר כי היכי דאמרינן התם ויש שדחו דשאני כוי שאינו עתיד להתברר משא"כ הכא דאפשר שיקרע וספיקא דהמ"ל הנז' כדקאי קאי גם הרב המחבר דחה ראייתו באופן אחר ומ"מ פשט הספק בראיות אחרות לחייבו בנזירות ואפ"ה מסיק דצ"ע בכל הסוגיות שרמז (חיים שאל ח"ב סימן ן'): ו ראובן ראש חברה א' שלסבת מה נדר (שלא במקום כעס) בנז"ש מלהיות עוד ראש חברה ועמדו כל העם מקצה ואמרו שא"א בלא"ה פן תארע תקלה גדולה ובא ראובן לשאול התרה הביא הרב פסק הרב אליעזר ן' נחום דהוכיח בז' טעמים דאין מקום לחול הנזירות (שדה הארץ ח"ג סימן ט'):

הד"ט ובנודר מתוך כעסו עיין לו ז"ל שם בסימן ל"א ול"ב ולהרב פרי האדמה דף כ"א שהזכיר להקת הפוסקים ובכללם הרב הנז' ועיין ג"כ להרב גבעות עולם סימן ה' שהקיל בנזר תוך כעסו ועיין ג"כ להרב משאת משה ח"ב סימן ו' ולהרב ריח שדה סי' ט"ז:

ז מי שנזר בחלום נז"ש שלא לעלות בבית בעל ברית ויהי היום ונתן לו הבעה"ב מצות פריעה האריך הרב בדין הנודר מדבר סתם מהו בכלל הנדר והביא גם כן טעמים אחרים ובכללן תנאי ער"ה ויה"כ ומסיק להיתר לעלות ולעשות הפריעה (וע"ל סימן כ"ג אות ט')

(בעי חיי סימן רי"ז): ח מלמד תינוקות בכפר א' שנתקוטט עם שמעון וא"ל שהיה עושה מלאכת ה' רמיה וקפץ המלמד וקבל עליו נז"ש שלא ללמד עוד בן שמעון וכששמעו כן נתחרט ובקש ממנו מחילה וחלה פניו להתיר נזירותו כי לא היה שם אחר ואת"ל שימצא הרי יחידי הכפר רוצים בו דוקא וגם שמעון היה פורע לשכר המלמד סך גדול ואין מקום אחר להשלים החסרון מאחרים ואת"ל שיסכים המלמד ליקח פחות מהסך הקצוב הנה יחידי הכפר אינן רוצים ליטול אותו תלמיד מלמודו ואינן רוצים שילכו בניהן לבית הספר ובראותו המלמד כן נתחרט שאין לו פרנסה ממקום אחר והרבה הרב המחבר ראיות להוכיח דאין הנדר חל ושאפי' התרה א"צ (שו"ת ראש יוסף דף י"ב):

ט האריך בדין דבר שיל"מ דאפי' באלף לא בטיל מה דינו אם יצטרף עמו איסור אחר שאל"מ ואגב הקשה על מרן סימן רט"ו ס"ה דאם אמר שלא אשתה ואחר כך אמר הריני

נזיר ושתה דאינו חייב אלא א' ואמאי לא יחול איסור דנזירות דהוי איסור כולל גם אכילת ענבים (ועיגכ"ל סימן ס"ג אות כ"ג (ים ישששכר סוף דף ו'):

י מי שנזר בנז"ש אם ידבר עם חבירו אין להקל להיותו דבר שא"ב ממש ואסף איש טהור כמה ראשי אלפי ישראל דס"ל הכי ע"ש (ב"ד ש"ש חי"ד סימן י"א):

הד"ט ואם מותר לכתוב לו נראה דתליא בדין כתב אי הוי כדבור ועיין לעיל סימן כ"ג אות כ"ט:

יא רו"ש שותפים במלאכת השחיטה שנתקוטט ר' עם טובי העיר וגמרו להעבירו לאיזה ימים ובו ביום שגמרו להעבירו מצאו ב"ב של ר' את ש' וא"ל הלא צהבו פניך ע"כ להרויח אתה הכל וקפץ ש' ונדר בנזירות שלא לשחוט גם הוא אם יסלקו את ר' והעבירו את ר' ומ"מ התמיד ש' לשחוט וכשהוכיחוהו ע"כ השיב שלא נדר רק להפיס דעת חבירו ושלא נתכוין מעולם לכך ומסיק הרב דנאמן בדבורו ושאפילו התרה א"צ ודדמי למ"ש הרימ"ט סימן ב' ומ"מ כדי שלא יהיו פרוצים בנדרים ראוי לקונסו בדמים לעניים כמ"ש הרימ"ט הנז' סימן כ"ד ותומת ישרים סימן ס"ג (פרי הארץ סימן ט"ז):

הד"ט גם הרב מכתם לדוד סימן כ"ב כתב בפשיטות דבמה שנוגע לאדם עם קונו נאמן לומר על מה נתכוין ואפי' ע"ה וכמו שכתבתי בשמו בח"א סימן כ"ט אות י"ד ועיין ג"כ להרב תורת חסד סימן י"ט כ"ט ול':

יב מי שנזר בנז"ש שלא יהיה דיין בקהל אחר שכבר אותו קק"י אסרו למסרב להיות דיין ונזיר עיין (זקן אהרן סימן ס"ה):

יג טעמא יהיב למה באומר הריני נזיר קודם שאפטר מהעולם צריך למנות מיד ואילו הנודר להתענות יכול ללות ליום אחר והביא ג"כ מ"ש הריב"ש סימן של"ה ונשא ונתן עליו ע"ש (מוצל מאש סימן מ"ג):

יד רו"ש שנשתתפו יחד בסך מה וקבל שמעון ע"ע לקיים התנאים בביטוי בשפתיו להיות נזיר בנז"ש אם יחזור מהשותפות עד משך זמן פ' ונשבע גם כן כל או"א לקיום השטר ושוב בא ש' וטען שזה כמה שנים קודם שנשתתף נדר נדר גדול לאלהי ישראל שכשירויח עד סך פ' לעלות לא"י וכיון שעזרו ה' וכנס ממון רוצה לעלות וללמוד שם כב' או ג' שנים ולהסתחר שם בעסק השותפות ור' מעכב ע"י שלפי תנאם אינו רשאי להתעכב שם וש' משיב שעדי השטר עצמם יודעים שכבר היו פניו מועדות לעלות ושהם בעצמם אמרו בפניו דפשי' שעליה לא"י אינה בכלל התנאי ור' השיב שחשב שלמקרה דוקא היתה כוונתו ופטר הרב את ש' והביא גם כן פסק ארוך מהרב זרע אברהם בענין עליה לא"י ע"ש (ועיגכ"ל סי' כ"ג אות א') (אורים גדולים לימוד רי"ט ונמשכים):

טו המשביעו רבו שלא לילך ללמוד עם אחר רק עמו ואף אם ילך רבו מהעיר שלא לילך רק אצל מי שיאמר לו ושבחזרתו לחזור ללמוד אצלו ונשבע גם כן שלא לפרוש מת"ת עד היותו בן כ' שנים ועוד קבל עליו נז"ש בכל תנאיו שלא לעבור על שום פרט מהנז' ונכתב הכל בספר וחתום ושוב הוצרך רבו להתיר נדרו ושבועתו בפרטי הלימוד עמו ע"מ שילמוד עד כ' שנה במקום אחר והתלמוד טוען אחר כך שפטור גם מזה מטעם דהותר מקצתו וכו' פסק מרן דאין בטענת התלמוד ממש (אבקת רוכל סימן קפ"ג):

טז המקבל עליו נז"ש אם לא יגרש אביו את אשתו בגט אף על גב דפטור משבועת ביטוי כיון שנשבע על מה שאינו ברשותו מ"מ לענין נדר או נזירות אם יעשו או לא יעשו אחרים איזה דברים חל עליו הנדר ונזירות וכן הוא בניד"ד ואפשר לתקן הדבר על ידי שיגרשנה ויחזירנה כיון שלא התנה שלא להחזירה אבל ראוי לימתח על העמוד ולהענישו בנדוי וקנס ממון (שם סימן קפ"ד):

הד"ט ועיין גם כן בעניני נזירות למרן הנז' שם סימן קפ"ה וקצ"ו ולהרב נאמן שמואל סימן כ' ועיין גם כן לעיל בסימן כ"ג הרבה ענינים השייכים גם כן לענין נזירות ולקמן סימן כ"ה ול"ד:

סימן כה

דיני הסכמות ותקנות הקק"י ועיין גם כן בסימן כ"ג כ"ד ול"ד: אות א קק"י שקבלו עליהם בשבועה אחד חכם לראש וקציו ושוב עשו הסכמה שכוללת העיר יחוייבו להתדיין בב"ד של ג' ולא יוכל לומר לחכם קהלתו אני הולך והודיע הקק"י לרבני קהלותיהם הסכמתם והחזירו הרבנים לקק"י אגרותיהן ואמרו בפי' שאינן מוחלין להן השבועה רק לענין הדין הנז' ולא לירד מגדולתן משאר צרכי הקהלות ואחר כך ביטלו הקק"י הסכמתם הנז' וחזרו ומסרו להן אגרות הראשונות ואחד חכם מהן לא מסר בראשונה אגרתו לקק"י שחשב שנאבד ממנו ואח"כ מצאה והקק"י לא די שלא עשו לו אגרת מחדש אלא אף זו שאינם חפצים בו עוד לחכם קהלתו לאו כל כמיניהו להורידן מגדולתן והבא תוך גבולו הרי זה מסיג וכו' (כרם שלמה סימן כ"א):

הד"ט ועיין גם כן בענין הורדה מהגדולה להרב משאת משה ח"א סימן א' ובחבורי הקצר הלז ח"א סימן ו' אות מ"ג ולהרב זקן אהרן סימן צ"ז וצ"ח ובענין איזה תקנות נגד כבודן של ת"ח אף בלי הורדה מגדולתן עיין להרב אור ישראל סימן מ"ה ומקור חיים (כ"י) סימן כ' מא' מרבני עיר מולדתי סימן כ' ולהרב אבקת רוכל סימן ר"ו ולהרב בית יהודה ח"ב סימן ק"ח ומשפטים ישרים סימן פ"ד ודבר משה ח"א סימן ל"ב וזכרון יוסף סימן

י"ד ותורת חסד סי' ל"ב מ"ש על שאלת פרח מ"א סי' מ"ד ומגן גבורים סימן ח' ב קק"י שעשו הסכמה לדרוש בכל יום קודם ברכו בתרא ב' הלכות או דברי מוסר אם יכולים להתיר ואם צריך דעת רוב הצבור וענינים אחרים השייכים לניד"ד ע"ש תשובתו על כל פרט ופרט (בית יהודה סימן ט"ו):

ג קק"י שראו שהעובדי כוכבים מוכרי דגים היו מייקרים השער הרבה והסכימו שלא ליקח שום יהודי מהם כלל אסור לשלוח לקנות על ידי עובד כוכבים אף שאין שליחות לעובד כוכבים שאם נתיר על ידי עובד כוכבים מה יועיל הקק"י בתקנתו אם ירגישו המוכרים אך אם עובדי כוכבים קנו מהמוכרים או נתן להם במתנה מותר לישראל לקנות מהן כיון דפסקיה עובד כוכבים אחר (שם סימן ל"ב):

הד"ט ועיין גם כן להרב עולת שמואל בכיוצא בזה שהביא דעת מהראד"ב סי' ס"ג ופמ"א ח"א סימן נ"ד והר"ם אלשיך ורשד"ם סימן פ"ב וריב"ל ח"ד סימן ו' ועיין גם כן להרב מראית העין בליקוטיו סימן יו"ד שהביא תשובת הרא"ש כלל ב' סימן נ"ח ועה"ג סימן ס"ז וקרבן נתנאל בפ"ה דביצה וזולתן ודעתו הרמה דאף דבטל הטעם לא בטלה ההסכמה וצריכה התרה ע"ש ולהרב בעי חיי סימן קצ"ט ולהראד"ב הנז' סימן ס"ז ובתשב"ץ ח"ב סימן רל"ט ותורת חסד סימן כ"ו ופרי האדמה ח"ד דף כ' וחוט המשולש למהר"י דיואן סימן ה' ודברי יוסף סימן ל' והנמשכים. ד קק"י שהתקינו שלא לצחוק רק בימים שאין בהן תחנה ובחנוכה ובכה"ג מותרים לשחוק בליל של אחר חנוכה שעדיין לא הגיע זמן שנופלין ע"פ (מהר"י מברונא סי' קל"ו): הד"ט וכבר הזכרתיו בח"א סימן ל"ה אות ב' ויש להסתפק לע"ד בכל מוצאי ש"ק מה דינן דיש צד לאסרן משום דהש"ק לא נכנסו בכלל היתר לצחוק ועיין למרן בא"ח סימן של"ח ולמור"ם שם ס"ה ומשום הכי אף במש"ק אסור ואיך שיהיה בליל מוצאי ר"ח ודאי מותר משום שכבר נכנסו בר"ח לגדר היתר ועד שלא יבא זמן שנופלין לא יצא מהיתרו וליל שלאחר חנוכה דקאמר היינו להשיב לשואל שכך שאל ועיין ג"כ בענין הסכמות על הצחוק והריקוד להרב זרע אמת ח"ב סימן צ"ח והרב יוסף אומץ סימן פ"ו וק"ג ולהרב פחד יצחק ע' חרם שלא לצחוק שהביא תשובה גדולה ממהרי"א ממודינא ועיין ג"כ למהר"י טראבוט בתשובות כ"י סימן צ"ד ועוד לו להרב פ"י הנז' ע' נדר שלא לצחוק תשובות מהר"א בכהרר"י אירגאס ולהרב החבי"ב סימן רכ"ח אות ר"ם בשם הרב מ"צ ח"ב ס"ב ובית דינו ש"ש חי"ד סימן ד' ובית יהודה ח"ב סימן ק' ושבות יעקב ח"ב סימן ע"ט ונחלה ליהושע סימן טו"ב ובשמש צדקה בחי"ד סימן כ"ה ע"ש:

וכבר בא מעשה לידי פה פירינצי בשנת תקנ"ט על דבר תקנת הקק"י בחרם על הצחוק וריקוד לשנים קצובות ובהגיע זמן הקצוב מתועדים מנהיגי הקק"י ומתיעצים אם להמשיך התקנה או להפר בכל או במקצת ובמשך זמן הקצוב המה ראו כן תמהו מקצת בני הקק"י שהיו עוברים על התקנה ולא עצרו כח להענישם ויהי כהיום בהגיע תור הקצוב שאול שאלוני אם נאמר כי טוב שלא להקים אעפ"י שנעשית לגדר עבירה או לא נחוש ליה כי בעוד ההסכמה בתקפה רבים מקיימים אותה ואינם פורצים גדר ואם רבים או מעטים אינן חוששין לה הרוצה לטעות יטעה והקולר יהיה תלוי על ראשם ואנחנו נקיים והשיבותים לע"ד דדבר ברור הוא שכך יפה לנו וכך חובותינו שלא להקימה ולחוש לעוברין עליה דאין אומרים לאדם חטוא כדי שיזכה חבירך ואין לך גרמא בנזקין גדול מזה לעשות הסכמות ובפרט בח"ח על איזה דבר שידוע לנו שעוברין עליה הרבה בני הקק"י והחזיק על ידי הרב כהנא רבה מהרי"ך ממודינא נר"ו וסיים דכל כי האי מלתא לימרו משמיה בשוקא ובברא כי היא הלכה ברורה וכמובא אצלי בשותא דינוקא סימן קי"ח וקס"א ועיין ג"כ להרב שמש צדקה סי' ל"ב ולהרב פחד יצחק אות ה' ע' הסכמות שאלה ואות נ' ערך נדר שלא לצחוק ואכמ"ל:

ה יצא לישע תשובת רשד"ם סימן צ"ג בקק"י שהסכימו שכל הקונה משי יתן כו"כ לליטרא לקופת הקק"י א' ונשתתף א' עם עובד כוכבים דפסק דהישראל פטור גם חלקו והליץ והשיב השגת הרב חיים עטייא שהשיג על הרשד"ם ע"ש (חיים שאל ח"ב סימן ל"ו ל"ז):

ו קק"י שתקנו באסור שלא יוכל שום איש גר או תושב לגזור בעירם שום גזרה בלתי התיעץ תחלה עם המורים וראשי הקק"י אין ספק שאם יבא שום אדם ויעבור עליה אין גזרתו וחרמו כלום ואדרבה הוא נתפס באיסור הקק"י והוי כאומר בלבבו אני ואפסי עוד ולא חש לאורח ארעא ובפ"ק דשבת בההוא תלמודא דאורי בחרתא דארגיז ובפ' כ"ש אתריה דריב"ב הוה וכיוצא והביא גם כן בשם הוראת מהרא"ך מרומא תוכחת מגולה של פורץ גדר להורות באתרא דלאו דיליה דאין חלול ש"ש גדול מזה (שו"ת מהר"י טראבוט (כ"י) סימן קי"ט):

הד"ט בענין התקנה הנז' הביא הרב פחד יצחק אות ת' ע' תקנות שנתקנו בפיראירה בח' תמוז שנת השי"ד שנאספו שם מורשי וחכמי עיירות ויניציאה רומא בולוניא מנטובא ריגיו ומודינא וגזרו שבע תקנות הובאו לקמן אות י"א ובכללן הנז' למעלה ראש ועיין בספר פלגי מים דף ע"ו ע"א ובס' שפת אמת להרב גיסי נר"ו שם בקונטרס הוד אמת שלו ומה שהוספתי גם אני לע"ד שם. ז עיין להרב בית יהודה ח"ב סימן ק"ח ורשב"ץ ח"ב

סימן רל"ב ומור"ם סימן של"ד סי"ח. ועיין להרב זקן אהרן סימן ל"ב התנאים הצריכים להקרא בשם ת"ח ורשב"ץ סימן ל"ג ולהרב זרע אמת ח"ב סימן ק"ו ורשד"ם סימן צ' וע"ע לו שם מ"ש בשם הריב"ש סימן ס"א ורשב"א ת"ח ומשפט צדק ח"ב סס"ד בשם הרח"ש ודברי ריבות סימן רנ"ה והרנ"ח ח"ב סימן ס"ט ומ"צ ח"ב סימן ד' ומ"ט ומור"ם סימן רמ"ח ס"ח והר"ש הלוי סימן ח' וזולתן:

ח יחידי הקק"י שעל דבר שהעלו בעלי החזקות שכירות הבתים למעלה ראש חלו פני השררה לריב ריבם נגד הסכמת הקק"י שאין להתדיין בעניני החזקות רק בפרנסי הזמן טוב לראשי עם קדש להתרות בהם ולהבטיחם לעשות להם כראוי ואם ימאנו לשמוע יוכלו לרדפם עד חרמה ולחייבם בנזק שיגרמו לבעלי החזקות וכללות הקק"י (ועיין בתשב"ץ ח"ב סימן ס"א בענין קק"י שהחרימו על הוספת שכירות הבתים. הד"ט) (זרע אמת ח"ב סימן צ"ב): ט מתקני תקנות הקק"י שרוצים לתקן שלא למנות לענין מסים מי שאינו פורע סך כו"כ למס מחלקו חוץ מת"ח שיוכלו להמנות אף שאינן פורעים ויש שמוחים בזה מכח תשובת הרב צ"ץ סימן כ' אין מחאתן כלום דפשוט הוא דהת"ח ראוים לימנות מזולתן ובפרט בעניני מסים (שבות יעקב ח"א סימן ע"ד):

י קק"י שהסכימו עם הרב ומ"צ לגזור על אורחים המסתחרים בעירם ביריד שלהם לפרוע כו"כ נחלקו רבני מנטובא שסוברים דאין כח להם לא ע"י שר ולא ע"י הסכמה ורבני ריגיו פסקו דהסכמתם הסכמה וחל גם על העוברים וכ"פ ג"כ מהר"ש אאיליון והמני"ח וגם קצת מחכמי מנטובה חזרו בהם ועיין למרן ח"מ סימן קנ"ה ונ"ו ופני משה ח"ב סימן קי"א ומשפטי שמואל סימן מ"ו מ"ט ורשד"ם סימן שס"ג וצ"ט ת' ת"ז ורש"ך סימן א' קפ"ד בח"א ובח"ב כ"ז ונ"ה וראנ"ח ח"א סי' ט"ל ותורת אמת ס"ז ומשפט צדק דף רס"ה וזולתם (פחד יצחק ע' בר מתא):

הד"ט ועיין גם כן בדברי יוסף סימן ל' ונמשכים ומים רבים סימן ס"א. ומשאת משה ח"ב בח"מ סימן ל"ה ול"ו ושתי הלחם להמני"ח הנז' סימן כ"ז ועיין להרפ"י הנז' בערך עוקר דירתו בהסכמת הקק"י על הרוצה לעקור דירתו לפרוע כו"כ ועוד לו שם תשובה גמורה מהרב חנניה קאזיס ועיין ג"כ להרב דבר משה ח"ב סימן מ"ז ועוד להרפ"י הנזכר שם על הברחת נכסים מעיר לעיר ולהרב שמש צדקה סימן י"ט ולריב"ש קל"ג ועוד לו שם להרפ"י הנז' בענין מי ומי יסכימו לכוף המסרבים:

יא תשובה שלימה מהרש"א מהזקנים בקק"י שהיה הש"ץ מתפלל לפני ההיכל בספסל מיוחד ושוב הסכימו להתפלל על הדוכן להרויח ג' מקומות ושישמע קולו של ש"צ יותר וכשראו רבים מנועדי הק"ק שעי"כ דעת הש"ץ מטורפת מהעומדים לפני הדוכן

ואחוריו וגם לפעמים עיניו ולבו פונים הנה והנה לכן נועדו בני הקק"י להחזיר להתפלל בפני ההיכל זולת קריאה לס"ת והדרוש שיעשו בדוכן והתנו שלא יהיה היתר לעולם להסכמה ובהודע בדבר לא' מנשיאי העדה שלא היה בועד פתח פיהו על ההסכמה וטוען לבטלה ורובן של בני הועד טוענים שא"א לבטלה וכתנאם ומה גם שקודם שבטלו מנהגם הקדום כבר היתה להן תקנה מגדולים בחכמה ומנין שכל העובר על ההסכמות שיתחדשו כפעם בפעם ע"י משרת בקדש הרי הוא מן העוברין וכן כאן הרי היא כאחת מהן. וטענת המוחה לפי שלא היה מהנועדים גם זה הבל כי נקרא ולא בא מלבד שאילו היה גם כן שם היה בטל במיעוטו והביא סברת הריב"ש סימן קע"ח הביאה מרן סימן רכ"ח סכ"ח וריב"ל ח"ד סימן ה' ופרח מ"א ח"א סימן מ"ד והר"ש הלוי סימן כ"ח ורשד"ם ח"ד סימן פ"ד ורב אלשיך סימן כ"ט ואת"ל דיכולים הקק"י להתיר איזו הסכמה שתהיה שאני הכא דבפירוש אמרו שלא יהיה רשאי לבטל לעולם ועיין למרן שם בשם הר"ן סימן מ"ז ורשב"א וזולתו ואף שהרא"ש כלל ז' סימן ט' ולמרן בש"ע אין הכרע שבסעיף כ"ה נראה שהסכים לדעת הר"ן ובסימן רכ"ט ס"ד סתם כהרא"ש (ועיין להרב פנים מאירות סימן ס"ט) שאני ניד"ד דהוי למגדר מלתא וגם להרא"ש בעי' שההתרה תהיה מדעת רוב הקק"י ואף אם הרוב היו מסכימים לבטל אין כח בידם ואף יחיד היה יכול למחות עיין למרן בשם הרשב"א וריב"ש סימן תס"ז ותומת ישרים סימן רכ"ג ופנים מאירות ח"א סימן נ"ד ורשד"ם רי"ח והר"ד מלמד והר"י הכהן בשו"ת דברי יוסף סימן ל"א דלדעתו ההסכמה קיימת וע"ש להרב המחבר ודון מינה ואוקי באתרין ע"ש (שם במהדורא בתרא אות ה' ע' הסכמה שאלה):

הד"ט ועיין לו ז"ל שם בערך התרה ביום וכו' סדר התרת ההסכמות וחרמי קק"י פירארא שעשו בשנת התקי"א חוץ משבע שקיימו עליהם עוד מחדש דהיינו א' שלא לקדש רק במעמד רב א' ומנין והסכמת האבות או אפוטרופוס שלהן ואל"כ גם העדים יכנסו תחת האיסור והעונש ב' שלא לזוז התינוקות מבית רבן עד היותן בני י"ג שנה והת"ת של הק"ק עד שיהיו בני ט"ז בלי רשות ממוני תת"י ג' כל שיקרא בצווי רבני הישיבה על דבר איסור והיתר יחוייב לבא ולשמור ולעשות כאשר יורוהו ד' מי שיחוייב שבועה בין בד"י בין בדא"ה לא יוכל הבע"ד לטעון שישבע על ס"ת רק בתפילין או בקולמוס כנהוג בעש"ג. ה' שלא לגלח הזקן בתער רק השפה העליונה ותחת הגרון רחוק רחוק מהעצם ו' שלא לחול במחולות אנשים ונשים יחד רק איש ואשתו אב עם בתו את ואחות והמלמד עמהן והסכמה זו תעמוד בתקפה עד תום הזמן המוגבל בספרי הקק"י ז' שלא לילך במסוה מאסקיר"א בלע"ז לא איש ולא אשה בבית נשואים ובריתות ושלא יוכל הבעה"ב לקבלן

וגם הסכמה זו תעמוד עד תום זמן המוגבל כנז' ועיין גם כן באופן התרתן להרב תשב"ץ ח"א סימן קכ"ג ולקמן אות כ':

יב קק"י שהסכימו בקנס כו"כ שלא להארח שום א' מהקק"י בביתו את ראובן וברח משם ולאחר זמן חזר והלך בש"ק לבקר את שמעון בעל אכסניא שלו מקדם ונתעכב שם וסעד עמו אינו חייב בקנס דגדול כח הבושה להוציא משולחנו בש"ק ועוד דלא תקנו רק שלא להאריחו ולא לסעוד סעודה א' ועיין לרש"י פ' אף על פי דס"א דכתב ארחי אורחים המשתהים שבת או חדש פרחי עוברים לדרכם ואם לפעמים בשביל סעודה א' גם כן נקרא אורח כמ"ש בפ' ג' שאכלו ר"ז חלש קביל וכו' ואורח מברך אפשר דלרבותא נקטי דאפילו במשתהין שבת או חדש יש לו דין דמברך וכ"ש פרחי איך שיהיה אם יהיה גם כן לשון אורח משתמע לתרי אנפי מ"מ יש לדון בנידו"ד דכוונתם אינה לסעודה א' ויש לזה סמך ממ"ש מרן בסימן ריו"ח בשם הרשב"א במיוחסות עיין שם ולהראנ"ח ח"ב סימן נ"ח דלסעודה א' אינה מקולקלת התקנה דלא בשביל כן לא ימהר לצאת מהעיר ואת"ל דגם זה בכלל התקנה מכל מקום אלימא טענת שמעון שחשב שלא היה גם זה בכלל והאדם בשבועה כתיב ולא בשוגג וממילא אין לשמעון איסור ולא קנס ע"כ ממהר"ח אבולאפיא וע"ז החזיק מהר"י הכהן ן' ארדוט (פני אהרן סימן ח'):

יג המשדך בתו בת י"ב שנים ונשבע לקיים תנאי השידוכים ונפטר לב"ע ולא מיאנה בתו ויש בקק"י הסכמה שכל מה שיעשה בשטרי נדרים וכתובות יחוייבו לקיים וכן יש תקנה שאם ח"ו יעדר אחד מהצדדים שיהיה הבן קטן מחויב כשיגדיל לקיים כל מה שנתחייב האב וכן הבת ולא יוכל שום אחד מהן או קרוביהן לבטל כלום אם לא על ידי הסכמת החלקים ובסוף ההסכמה כתוב שהעובר יהיה בקנס גדול וכבר נודע שאין הבנים חייבין לקיים שבועת אביהן עיין בכנה"ג סימן ריו"ב הגב"י אות כ"א ואף אם האב קיים וחזרה הבת ומיאנה הרי האב אנוס ופטור כמ"ש הרמ"ע סימן ס"א וכן רבי' כמ"ש הרב דבר משה חי"ד סימן ג"ן. אך הרב עה"ג סימן ע"ד פסק דמ"מ חייבת הבת בדמי בושת לפי כבודם וערכם ואם הרמ"ע לא קנסה משום שנתנה אמתלא לדבריה מחמת הבריאות וכן י"ל למהר"א די בוטון סימן כ"ט ועיין ג"כ להמבי"ט ח"א סימן ע"ח מה ששייך לענין דינא שוב נשא ונתן בענין הסכמות בחרם ושכל זמן שאפשר לפרש לשונם שלא תהיינה נגד הדין או ביטול איזה מצוה ראוי להעמידן אפילו בדוחק ובנידו"ד יש להעמיד התקנה בענין תנאי השידוכים ולא בעיקר הזיווג שלא יקדש אדם אשה עד שיראנה וכן מצוה לאב שלא לקדש בתו עד שתגדיל ותאמר וכו' כמ"ש הטור באה"ע סימן ז"ל ולהרב מ"צ סימן כ"ג איסורא נמי איכא ועיין גם כן הריב"ש תצ"ג והר"ש הלוי

סימן א' ורח"ש סימן ב' ומכל מקום לא ימלט מספק חרם אפילו בעיקר הזיווג ולגבי הבת דוקא דעכשיו שאנו מתי מעט טיבותא עבדי' לה להשיאה וכמ"ש מור"ם בשם סמ"ג בסימן ל"ז אמנם בבן מל' הסכמה גופא יש ללמוד שלא נתחייב רק בענין השידוך ולא בענין הזיווג (שם סימן ט"ז):

הד"ט ועיין ג"כ להרב הון רב בחי"ד ס"ד שהשיב על התקנה הנז' דהדבר ק' לחייבן ועיין גם כן להרב המבי"ט הנז' שם סימן פ"ה ולענ"ד דעת הדיוט נראין דברי הרפ"א הנז' דלא ימלט מספק חרם ושניתן לישאל ולהתיר לו אפילו שלא ברצון החלק שכנגדו יד אם מנהג העיר ליקח מס קצוב לשנה אף ממי שאין לו קרן כלל אם נהגו כן בלי קביעות מנהג יכולים יחידים לטעון שלא לפרוע ואם לאו קביעות דמנהג עיקר ולענין זה רוב הפורעים נקראים מוחזקין. עוד לו שם על הפרשות קק"י מנטובא שהיו נוהגים לפרוע אף מנכסי חוץ לעיר בשלמות אף שמשלמים במקום הממון ושוב הסכימו ותקנו שלא יפרעו רק ל' לק' ושוב תקנו לפרוע כראשונה אין זה נקרא ביטול מנהג וחייבים לפרוע כמקדם (דבר משה ח"ב סימן מ"ו ונמשכים): הד"ט גם הרב יעב"ץ נשאל שאלה הנז' מרבני מנטובא והסכים עמם ע"ש בח"א סימן ע"ח וכן הרב דברי דוד סימן נ"ג הביא דברי הרב אריה ליב והוסיף גם הוא משלו לזכות קק"י הנז' ועיין גם כן בענין תקנות על דבר מסים להרב נודע ביהודה סימן ס"ז איך להתנהג אם יבאו להתירן ועיין ג"כ להרב ברכות מים ולהרב שמש צדקה חי"ד סימן כ"ד ולהרב מגן גבורים סימן י"ב ולהרב מים רבים סימן ס"ד והנמשכים ולמרן באבקת רוכל סימן ר"ג ולתשב"ץ ח"א סימן קכ"ג:

טו עיר שיש בה הרבה קהלות ורובן גזרו איזו הסכמה אם היא לגדר אפילו ש בה דררא דממונא יכולין הרוב לכוף המיעוט ואם אינה לגדר פלוגתא דרבוותא היא יואין הרוב יכול לכוף רק אם ההסכמה באיסור דספקו להחמיר והביא אוכלוסי רבני ישראל כמנהגו הטוב המדברים על הענין (בעי חיי סימן ר"ד):

הד"ט ובשנת התקנ"ד למב"י נשאלתי מהרב ידי"ן רועה צאן קדשים בעיר פאדובה נרו יאיר נס"ו שמימי קדם קדמתה היה מנהג קק"י אשכנזי שבעירו להרבות נרות בבהכ"נ בליל שמחת תורה לכבוד התורה וח"ת ולהוצאותיו והיו מוציאים ג' ס"ת להעמידן על סדרן לקריאות המחרת ומשוררים ומזמרים בגילה ורנן ולקולם היו נכנסים העובדי כוכבים בבהכ"נ בערבוביא ושוחקים עליהן ופעם א' איתרע מלתא שאחד מהן במרד ומעל רקק על ס"ת עצמו ואין מוחה בהן פן תרבה המריבה ותבוא לידי סכנה ח"ו ולכן קרוב לק' שנה נתועדו ראשי הכולל וכל הפורעים וגזרו בהסכמת הרב שבהם שמאז והלאה לא יורשה שום ח"ת או ח"ב להוסיף באורים יותר משאר לילי החג ושלא להוציא

אז שום ס"ת מההיכל רק אם ירצו ביום ש"ע או באשמורת ש"ת שכלתה רגל מהשוק וכן קבלו ע"ע והארץ שקטה ושוב אחר מ' שנה ששכחוה חזרו ויסדוה ואחרי מופלג בטלו הקק"י לסבת מה כל החרמים והסכמות הקדומות ובכללן אתה מונה הסכמה פרטית הנז' וחזרו למנהג הראשון מבלי פנות לבזיון התורה וסכנת נפשות ומעתה ומעכשיו נגעה יראת ה' בלב הכולל לחזור וליסד את התקנה וקק"י אשכנזי מוחין בדבר ואינן חפצין בה וטוענין שאין כח הכולל יפה להכריח שום קק"י פרטי שלהן על שום דבר ומה גם לבטל הסדר שעושים שהוא מנהג ותיקון כמ"ש הרב ח"י וטענות אחרות שאין צורך להעתיקן ואני בעניי בשותא דינוקא שלי סימן קל"ט הוכחתי בראיות חותכות שכל טענות הקק"י אשכנזי כולן כבגד יבלו עש יאכלם ודברים שאין בהן ממש נגד חשש בזיונה של תורה כמעשה שהיה וחשש סכנת נפשות ושאם הן אינן מקפידים הלא הקק"י ספרדי ואיטלקי מקפידין ויש להקפיד ויכולים להכריחן ושלע"ד אפילו קק"י עיר אחרת יכולים וחייבין אם ידם תקיפה עליהן להכריחן לתקן באופן שלא יבואו לידי כך ומה גם הכוללות על פרטות דמשגיחין ע"ע ועל כל הפרטים המצטרפים כמו שכתבתי שם על כל פרט ופרט הנוגע להסכמתם ולהתרת כל החרמים יהיה או לא יהיה בכלל ההתרה אמנם לפי שידעתי ערכי השפל עלי שאין ידיעתי מכרחת זאת היתה עצתי לרדיפת השלום לברור להן ב"ד יפה לשמור ולעשות ככל אשר יורום ובעל השלום ישפות שלום לנו ולכל ישראל כי"ר אחר סמוך נדפס ספרא דבי רב שמחת יום טוב והיו עיני ולבי שם סימן כ"ד בענין מחלוקת הראשונים ובפרט בענין מגדר מלתא ושיכולים המתקנים להוציא מגדר חיוב קיום הסכמתם לאיזה יחיד עיין שם דפח"ח ש"י ועיין גם כן לקמן אות י"ז:

טז קק"י שהסכימו שמי שיש לו שמחה בקהל לא יקרא לס"ת יותר מעשרה עולין וכהן ולוי ואבי הבן או ב"ב בכללן ובחתונה עשרה חוץ מהחתן ואם יש ב' שמחות לא יעלו רק י"ב ואירע שנשאו אלמונים ואלמנות כל שלשה ימים לאלמון בכלל שמחות הן לקרוא י"ב עולין ושבהסכמות הולכים אחר לשון בני אדם ובהסכמה כתוב מי שיש לו שמחה (שם סימן רי"א): יז קק"י שהסכימו שכל שטר שאינו כ"י סופר העיר וחתום בעד לא יחשב לכלום כיון שהכריזוה אף שמנהיגי הקק"י לא חתמוה הסכמתם קיימת ואף שנתנו ב"ד רשות לאחד לכתוב איזה שטר לא נתבטלה הסכמתם רק אותו האיש שהורשה נעשה סופר עיר תורת חסד סימן כ"ד):

הד"ט ועיין גם כן להריב"ל ח"ג ס"ס ק"ך ולעיל אות ט"ו ולענין נדר או שבועה פשיטא דאין יד הסופר שכתב ההסכמה חשיבא ככתיבה דידהו ודלכ"ע לא מיקרי ביטוי אף

למ"ד דכתיבה הויא כדבור וע"ל סימן כ"ג אות כ"ט: יח חברה קדושה של קברים שקבלו לראובן להיות קבר ונשבעו לו לזמן מה ובתוך הזמן הרחיק נדוד להסתחר ובחרו את לוי א' מהחתומים שנתחייבו לר' ונשבעו לו גם כן וחזר ר' לארצו ומבקש לחזור למקומו פטורים הן משבועתן דמסתמא לא נשבעו רק ע"מ שלא יצא מעירם ואם כוונו בבחירת לוי משום שסברו שבנסוע ר' נתיאש מהמצוה טעו בזה וחייבים לקיים שבועתן ואם מסתפקים בדבר יתירו שבועתן הב' ויקיימו הראשונה (בני משה סימן א'):

יט קק"י שגזרו בהסכמה שהרוצה לישא אשה על אשתו יפקוד תחלה כתובת אשתו הראשונה ביד גזברי הקק"י לשאת ולתת בה למזונותיה ולימים נשתטית אשת ראובן ונשא אשה אחרת בפני עדת ישראל ולא הפקיד כנז' אינו נכשל ברשת ההסכמה והסכימו עמו הרב מהר"ם עטיאש והרב גבריאל דיל ריאו (דברי יוסף סימן מ"ג):

כ עיר שיש בה ב' קק"י ובכל אחד מהן חברה של קברין ונשבעו כל אחד לדעת ראש החברה שלא יוכל שום אחד מהן לצאת מהחברה ושלא לצאת להתפלל בבה"כ אחר עד עשר שנים וקצת מבני חברה אחר הלכו להתפלל בבה"כ אחר וקבלן ראש החברה וכראות אנשי החברה שראשם קבל אנשים בלתי מהוגנים שואלים ממנו התרה לשבועתן לילך להתפלל בבה"כ האחר ולהשתתף בחברתן והוא אינו רוצה להתירן הביא הרב תשובת מהריק"ו שורש קפ"ב ונשא ונתן בדין הסכמות צבור להתיר בלי פתח וחרטה ושאלת חכם וע"ל הגהת אות י"ד והביא ההיא דריב"ש סימן תס"ז על תשובת רשב"א דצווח על זה ופוסקים אחרים ואסוקי מלתא היא דבדבר השבועה החמורה מוטל על ב"ד המקום לחקור שיפרשו החברים כוונתם כשנשבעו שאם לא כוונו בעת שבועתם לתלות דעתם בדעת שאר החברים ולא בראש החברים יש לב"ד להתיר כיון שלא כוונו לתועלת ראש החברה ועתה מתחרטים חרטה מעיקרא ויודיעו היתירן לראש החברה (ועיין ג"כ להרב זקן אהרן סימן נ"ט וקי"ב בכדומה לזה הד"ט) (בית שלמה סימן ה'):

כא משאו ומתנו יפה על דבר קדשו של הרב גו"ר כלל ב' סימן ד' ושם שם בא וישב בדיני התקנות והסכמות אם יש כח ביד ב"ד גם בהפקעת האיסורין שהוכיח דאין כח ב"ד יפה להפקיע איסורא והביא סברת המבי"ט שאחרי הראותו פנים בדין קדושין במקום שיש הסכמה שלא לקדש ושיבטלו הקדושין מכל מקום כתב דלמעשה היה חוכך להחמיר ע"ש ומ"מ מצא בניד"ד מקום לבטלה עפ"י מ"ש הרמב"ם בפ"ב דהל' נדרים ומרן סימן רי"ח דהמתנה קודם שידור וכו' נדרו בטל וגדול מזה כתב מהר"ם גאלנטי סימן י"ח דכל נדרי של ליל כפור מבטל הנזירות (וע"ל סימן כ"ג אות ט') (פרח שושן כלל ב' סימן א'):

הד"ט ובענין יפוי כח הב"ד בהפקעת האיסורין ע"ל סימן ל"ד אות כ"ו כב עיר מאגנשי"א שהיו בה קק"י לורק"א שלום וטולידו דנתחברו הב' הראשונים יחד והסכימו בכל תוקף לקבל עליהם חכם פלוני לראש ואיש לא ימרה את פיו ועוד הסכימו שאם לא ירצה קק"י לורק"א להתפלל עוד בכנסת שלו לא יוכל ללכת רק לקק"י שלום וכן מקק"י שלום ללורק"א ושאם קק"י טולידו יעשו איזו הסכמה נגד כבוד הקהלות או כבוד החכם קבלו ע"ע להיות נבדלין מהן ולא להמצא בשמחתם ובאבלם וכו' וקבלן עליהן אותו חכם בשטר מלא וגדוש לזמן מה ובתוך הזמן הכריז על גבינת אדם א' שהיא אסורה וקם כנגדו זקן מקק"י טולידו והתירו ולכן נתפרדו הקק"י שנים הנז' מקק"י טולידו ונמשכו בלבולים וטענות אלו עם אלו וגם קק"י שלום עם האחרות וילכו וסדרו טענותיהם לפני מרן וע"ש תשובתו כהלכה (אבקת רוכל סימן ר"ו):

הד"ט ועיין ג"כ להרב נחלה ליהושע סימן בדין קק"י שיש להם הסכמה חזקה שלא יפרדו בני הקק"י מאגודה א' ושאם יפרד א' יבדלו אחרים ממנו לא ימצאו באבלו ובגילו ועיין ג"כ בכדומה להרב משפט צדק ח"ג סימן ט"ז: ועיג"כ בעניני הסכמות ותקנות הקק"י להרב אהל יוסף סימן מ"ה ובזרע אברהם סימן כ"ד ובית שלמה סימן ט' י"א וי"ב ובעי חיי סי' ר' וזקן אהרן סימן ל"ו ומכתם לדוד סי' ל"א ונאמן שמואל סימן ל' והנמשכים:

סימן כו

דיני כבוד ה' וספרי הקדש ות"ח ואו"א:

אות א השיב כהלכה להגאון מהר"א בדין חכם שהתיר שאסור לאחר לאסור וכמ"ש מרן סימן רמ"ב וחילוקי דינין שבענין זה (ועיין גם כן להרב ריח שדה שהאריך בזה הד"ט) (פנים מאירות סימן ב'):

ב תלמוד ערוך בידו ס"פ הזרוע לקיים תשובת הרב"ח סימן נ"ב שהרשות ביד גדול הדור לקבל מתנות עד שיתעשר (שם סימן פ"ד):

ג תמה יקרא על מ"ש רט"ז סימן רמ"ב סק"ך בהבנת מ"ש מרן בשם א"ח דהמריב עם חבירו וא"ל איני מקבל ממך אם היית כמשה רבינו דמוכיחין אותו משום בזיון וכו' ושנראה שמפרש מרן שהבזיון הוא למשה וליתא דא"כ אף בלא מריבה יוכיחוהו רק לדבר אחר כוון מרן בדברי הא"ח ע"ש (עדות ביהוסף (ן' סאמון) סימן מ"ד):

הד"ט ודברים המתישבים הן ובפרט במה שהקשה עליו בכח שהשמיט הרט"ז מהפסוק תיבת נביא שכתב והרי כתיב ולא קם כמשה דמשמע דס"ל לרט"ז דקרא קאמר דלשום מלתא לא יקום בישראל כמשה והא ליתא דדוקא בנבואה אבל בשאר מעלות אה"נ

דאפשר שיקום עיין שם דתורת אמת בפיהו דהא בחכמה ומלכות גדלה מעלת שלמה ממשה דמה דמות נערוך למלכות משה דכתיב ביה ויהי בישורון מלך למלכותו של שלמה דכתיב ביה כי הוא רודה וכו' וכן בחכמה קרא מלא הוא ויחכם מכל האדם וכו' והימן ואמרו ז"ל הימן זה משה:

ד האריך קצת בענין ת"ח ומסיק דגם בזה"ז יש דין ת"ח לכמה דברים והביא הרב המגיה מ"ש השבות יעקב סימן קמ"ד וט"ז וברכי יוסף ח"מ סימן ט"ו אות ג' (ועיין גכ"ל סימן כ"ה הגהת אות א' ולקמן אות ט"ז ובסי' ל"ד אות י"ט) (מהר"י מברונא סימן ק"ב):

ה מי שלמד עם רב א' בילדותו לא חשיב בזקנותו כרבו ממש רק חייב לכבדו מ"מ (שם ק"מ וסימנין אחרים):

הד"ט וע"ש להרב המגיה שכתב לעיין בשערי ישועה והרדב"ז הזכירם הרב ברכ"י סימן רמ"ב אות ל' ובמראית העין בליקוטים סימן ב' אות מ' ועיין ג"כ להרב שאלת יעב"ץ ח"א סימן ה' שהפליג לדבר בענין תלמיד בפני רבו או שלא בפניו לחלוק או להורות שהביאו מרן ומור"ם סימן רמ"ב ורש"ך ואימתי יכול ורשאי לחוות דעתו. ועיין גם כן להרב זקן אהרן סימן ט"ל שהוכיח שאף תלמיד חבר איתיה באזהרה ועיין להרב אהל יעקב סימן ה' וס"א דברים מתוקים מדבש לחיך שטועמן ויפה כח האב וכח הבן להוכיח בחין ערכם על התלמידים המתגאים ומתייהרים לפני הרב היושב בקתדרא וגם אני בימים שעברו הארכתי קצת בענין זה משום מעשה שהיה ואכמ"ל ובכגון זה האריך גם כן מר גיסי נר"ו בשפת אמת שלו בחלק הוד אמת וכתבתי גם אני שם ד' או ה' שורות כדאמרי אינשי וע"ל סי' ל' אות ט':

ו בדין רווק מלמד תינוקות הביא שו"ת הרב משאת משה ותשובה של מעלת השואל ועיין למרן סי' רמ"ה ורב"ח ורט"ז שם סק"ז אם יש חילוק בין איש לאשה ועיין באה"ע סי' כ"ב ופוסקים שם ולהרב קול ן' לוי ולהרב ידי אליהו למהר"א גאליפפ"א תיקון פ"ח דף מ"ז (פחד יצחק כ"י אות ר' ע' רווק אינו מלמד):

הד"ט ועיין ג"כ להרב אפי זוטרי שם סקל"ב ולהרב טוב עין ד' ה' בדין ת"ת של אשה אם יש לחלק בין תורה שבכתב לשבע"פ:

ז במקום שנהגו לקרוא הבן ראשון הנולד לו לאדם בשם אביו ואשתו רוצה שיקרא ע"ש אביה והאיש משום שלום הבית היה מרוצה העלה הרב דאין ביד האדם לשנות שיגיע מזה מיעוט כבוד לאביו ואם היא מתעקשת יקראהו בב' שמותיהם כדרך כמה בני אדם שכופלין שמות בניהן ובנותיהן ומה גם שאמרו בשם הרב החסיד שמי שבניו מתים ב"מ יקרא הבן הנולד בב' שמות שהוא מסוגל שיתקיים ולא יבזבז בכבוד אביו לקרוא

לראשון בשם חמיו והב' בשם אביו דשמא לא יזכה לבן ב' ואף אם יזכה לא יפה עושה להקדים שם חמיו לשל אביו ופוק חזי מאי סליק בנדב ואביהוא ששמע מפי הרב פרי הארץ בשם רז"ל דנדב נקרא על שם חמיו שאלישבע היתה בת עמינדב ואביהוא ע"ש אביו ור"ל אבי הוא ונענש על הקדמת שמות (שדה הארץ ח"ג סימן כ"ב): הד"ט סתם הרב אם גם בקריאת ב' שמות לבן ראשון יש להקדים שם אביו והסברא נותנת דל"ש ומה גם לפעמים אינו נתקיים קריאת הב' שמות וקורין בשם ראשון בלבד ואז לא יזכר שם אביו אם יקדים שם חמיו והגם דחייב אדם בכבוד חמיו ודהמע"ה קרא לשאול אבי אבי מכל מקום דבר פשוט הוא דכבוד אביו ממש עדיף מכבוד חמיו וכמדרגת האב ואבי האב דהא מור"ם נמי דמחייב בכבוד אבי האב מ"מ פסק דחייב בכבוד אביו יותר מכבוד אבי אביו ואפשר דגם למהרי"ק בשורש מ"ד דס"ל דאין אדם חייב בכבוד אבי אביו מ"מ יודה דחייב בכבוד חמיו וכדפסק מרן בסימן ר"מ דילפי' לה מדוד שקרא לשאול אבי אמנם שיהיו כבוד אביו וכבוד חמיו שקולים אין הדעת סובלתו וראיתי לרט"ז שם סק"ך שתמה על מהריק"ו הנז' שפסק דאין אדם חייב בכבוד אבי אביו דנעלם ממנו פירש רש"י בחומש על ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק והניחו בעיון ולכאורה היה נלע"ד דאפילו עיונא בעלמא לא בעיא דאין מפירש"י שהוא סברת רבי יוחנן בב"ר פרשה ויגש קושיא דיש לומר דמדרשים חלוקין הן דהרי רבנן אמרו רואין אפרו של יצחק כאילו צבור על המזבח לפיכך הזכיר את יצחק ע"כ והיה אפשר לומר דרבנן באו ליישב אמאי פרט את יצחק ולא אמר בסתם ויזבח זבחים לאלהים או לאלהיו (וכאשר מצאתי גם כן להרב בחיי שם) א"נ יאמר לאלהי אביו (וכמ"ש הרמב"ן בפירושו) ואמרו חכמים כי לא פרט יצחק רק להזכיר זכות עקידתו וכיון שכן אין עוד הוכחה לחיוב אבי אביו כלל ואין עוד מקום לתמיהת הרט"ז שפסק לפיטור כבוד אבי אביו שאין תשובת חכמים על שלא הזכיר את אברהם רק על שפרט יצחק והיה לו לסתום האמנם א"א להתעלם דמהמשך ל' המדרש משמע דבין ר"ל ור"י ובין תנאים אחרים ובין רבנן בתראי כולהו לא אתו אלא ליישב אמאי לא הזכיר גם אברהם דהכי אמרי שם מתחלה שאמר ריב"ל חזרתי על כל בעלי אגדה שבדרום שיאמרו לי פסוק זה ולא א"ל עד וכו' וא"ל הרב ותלמיד וכו' ורבי יוחנן אמר מכאן שחייב אדם בכבוד אביו יותר מכבוד אבי אביו ומתשובתו שמענו שהשאלה היתה לא אמר גם כן אברהם ממילא אתה למד דכל תנאים אחרים מר אמר חדא ומר אמר חדא כולם נקבצו ובאו ליישב מ"ט לא הזכיר גם את אברהם ושמעת מינייהו דאי לאו משום טעם זה או טעם אחר היה ראוי להזכיר גם אברהם ואי אמרת דאין אדם חייב בכבוד אבי אביו כלל מה זו שאלה מעיקרא למה לא הזכיר גם את אברהם וכיון שכן

הדרא תמיהת הרט"ז על מהריק"ו לדוכתא אם לא שנאמר בדוחק קצת על פי הכלל שבידינו דאין למדין הלכה ממדרש רבות ולא מן האגדות כמ"ש הרמ"ע בתשובה סימן ל"ו וכיון שכן אין לתפוס על מהריק"ו אם לא למד ממ"ר חיוב כבוד אבי אביו ואף על פי שהרב המאסף בא"ח בכללי הגמרא אות ע' כתב וז"ל ויראה לי דהיינו דוקא כשהפסק ההוא נגד הכלל האמור בגמרא אבל במקום שאינו כנגד הכלל המסור למדין וכו' ע"כ ואם כן בנידו"ד שאין דברי המדרש נגד שום כלל הי"ל למהריק"ו נלמוד ממנו אכתי אפשר לומר דכל דאיכא תרתי כי הדדי היינו שהוא ברבות והוא אגדה כל כי האי גוונא לכ"ע אין למדין ממנו הלכה והיא הדא דניד"ד דהכי איתא התם וז"ל אמר רבי"ל חזרתי על כל בעלי אגדה שבדרום שיאמרו לי פסוק זה וכו' הרי דלא נחית ריב"ל רק לשמוע בזה דברי אגדה ומשום הכא לא ניחא ליה למהריק"ו ללמוד הלכה משם ופסק דאינו חייב בכבוד אבי אביו וק"ל שוב ראיתי להרב שאילת יעב"ץ בח"ב סימן קכ"ט דדחה ראיית מור"ם ממדרש ויזבח זבחים הנז' לסתור דעת מהריק"ו הנז' ודחה בשתי ידים סברת הרב שתי הלחם סימן מ"ג דכתב דבפני אביו כבוד זקנו עדיף דליתא כלל עיין שם. הדרן לקמייתא דאין ספק לע"ד דאף שחייב בכבוד חמיו אינו בדין להשוותו לכבוד אביו תדע דהא חייב אדם במורא דאביו ואינו חייב במורא דחמיו וטעמא טעים הרב ברית עולם סימן שמ"ה דהיינו טעמא כי מצינו שצוה ה' ב' מצות כבד את אביך ואיש אמו ואביו תיראו וגבי דוד לא כתיב רק ואבי ראה גם ראה היינו אבי חד זימנא ותפסת מועט תפסת ושדייה לכבוד אמנם היכא דכתיב אבי אבי תרי זימני דרשי' אבי בכבוד אבי במורא עיין שם. ומדבריו אלו נתעוררתי בדין אם אדם חייב במורא דאח הגדול דילפינן בכתובות דחייב בכבודו וכ"פ מרן בסימן ר"מ ואילו גבי מורא לית לן רק רבויא חדא וסגי לרבויי אשת אביו כיון דגבי כבוד דאיכא תלת רבויי מרבינן רבויא קמא לאשת אב והב' לבעל אמו והג' לאח הגדול וכיון דגבי מורא אין לנו לרבות בעל אמו כ"ש דאין לנו רבויא לאח הגדול א"ד כיון דגבי כבוד ילפינן לאח הגדול מוי"ו יתירה וגבי מורא גם כן איכא וי"ו יתירה ולא תיבת את נילף מינה מוראת האח ואפשר לומר דע"כ לא ילפינן בכבוד מהוי"ו לא משום דאות וי"ו בעצמה מורה על אח הגדול רק משום דפש לן רבויא חדא ומרבינן כבוד האח ולעולם דגרע כחו מבעל אמו ועיין להרב שתי הלחם הנז' שם דמצא מקום יישוב להשגת המשיגים בין להרמ"א סימן ר"ם סכ"ו הנז' בין למהריק"ו ממעשה רב דתלמוד ערוך בסוטה דף מ"ט מר"י בר ברתיה דרב אחא בר יעקב דכי גדל א"ל לאו בריך אנא דנ' דאשתמיטי לתרוייהו והרב ז"ל הליץ בעד שניהן דעפ"י מ"ש רש"י ז"ל שם אין הוכחה ולא סתירה לא למהריק"ו ולא להרמ"א מהתם עיין שם ודין אחותו הגדולה עיין להרב

שבות יעקב סימן ע"ו דפסק דאין האח חייב בכבודה וטעמא טעים לפי שכבוד או"א יורש בנם הגדול וכמ"ש בכתובות דק"ג שמעון בני חכם גמליאל בני נשיא וכו' שנאמר ואת הממלכה וכו' כי הוא הבכור ולכן חייב אדם לכבד אחיו הגדול כי לו משפט ירושת כבוד וגדולת האב ואם כן בבת דלא שייכא בזה אינו חייב לכבדה ויפה פסק הרב הלק"ט סימן קכ"ג דאינו חייב לכבד רק אחיו הגדול שהוא הראשון ולא הב' אף על פי שגדול ממנו בשנים ע"כ והיינו לפי שאין הב' יורש גדולת אביו ע"ש ונלע"ד דין הדברים אמורים רק בהיותם חיים הראשון והשני אמנם אם ימות הראשון יכנס הב' תחתיו לירש כבוד וגדולת האב ויש גם כן מקום לומר דאף אם יהיו שניהם חיים אם לא יהיה הראשון ראוי לירש גדולת האב והב' ראוי יחויב האח הג' בכבוד האח הב' ולא בכבוד הא' ועוד לפי המונח הנז' גם אחיו הא' יחויב בכבוד הב' אמנם לזר יחשב לחייב הג' בכבוד אחיו הב' גם אם הא' ראוי לגדולת האב משום העתיד שאפשר שימות הא' ויכנס הב' תחת הא' אך אי נימא דקפיד קרא בגדולת אחיו הגדול דוקא ולא מטעם ירושת גדול האב ניחא וניחא ומכל מקום סברת הרב הלק"ט במקומה עומדת דדוקא בכבוד האח הא' אזהרה שמענו ולא של ב' דייקא נמי לישנא דש"ס דקאמר לרבות אחיך הגדול ולא קאמר אחיך הגדולים לומר לך דדוקא את א' היינו הגדול שבגדולים חייב לכבד ולא הבאים אחריו אף על פי שגדולים ממנו בשנים ולא דרשינן טעמא דקרא משום ירושת המלכות שוב נראה לי כרגע ס' כוכבא דשביט הנדפס מחדש וראיתי שם דף נ"ט ע"ד שכתב דבספר מלכי בקדש פליג על הרב שבות יעקב עיין שם. עוד ראיתי להרב שביתת י"ט דף קכ"ה ע"א דכתב לעיין בזוהר פ' קדושים דפ"ג ע"א דמשמע דדוקא הבכור ושהרב הלק"ט לא עיין בזוהר ע"ש:

ועיין להרב בית יהודה סימן כ"ח שהשיב כהלכה ספקו של הרב הלק"ט ח"א סימן נ"ד אי בעי' למיקם קמי סבתא דהדבר פשוט שכל מיני כבוד שיש לעשות לאיש יש לעשות לאשה. ועיין להרב ברית עולם סימן תקע"ח שהביא תשובת הלק"ט הנז' דסיים ומסתברא דלא מתחייב אלא לאשת חבר והוסיף עליו הרב"ע הנז' דאחרונים נבוכו בזה כמ"ש בברכי יוסף שלו בח"מ סימן טו"ב אות ה' ושהאר"י ז"ל כתב דאין חיוב לקום מפני אשת חבר והרגיש גם כן על הרב ש"י הנז' דערער על הלק"ט דנסתפק והו"ל להעיר עליו יותר על מ"ש דמסתברא שלא לקום ופשוט בעיניו להיפך ועיין גם כן להרב יעב"ץ ח"ב סימן קל"ה ולא זו בלבד שחלקו בכבוד אשת חבר בחיי חבר אלא שאפילו אחר מיתת החבר יש מי שמחייב לכבדה עיין בתוספות דשבועות דף ל' ע"ב ד"ה והאמר מר ועיין להרב זרע יעקב למהר"י בן נאיים שם בדרשותיו פרשת חיי שרה שנשא ונתן

בזה עיין שם ועיין להרב זרע יצחק (עטייא) בקונטרסין פלפלת כ"ש סימן ו' דהעיר על מה שמצא כתוב מכ"י הרב פ"ח דאף על גב דפשיטא ליה דחייב לקום מפני אשת חבר מספקא ליה אם חייב לקום מפני אשה חכמה מצד חכמתה והרב המחבר פשיט ספיקיה דהפר"ח לחיובא דאתיא מק"ו מאשת חבר והביא גם כן זכר לדבר מחיוב קימה לאשה זקנה ככתוב בס' חסידים סימן תקע"ט הזכירו הרב כנה"ג בי"ד סימן רמ"ד הגה"ט אות ה' ע"ש:

ח משאו ומתנו יפה בסדר לימוד הנערים בבה"מ על דבר ב' קונטרסין שנדפסו בברלין שם הא' דברי שלום ואמת והב' רב טוב לבית ישראל (זרע אמת ח"ב סימן ק"ז):

הד"ט ועיין גם כן להרב המחבר הקונטרסין הנז' במכתב קונטרס הג' שלו קראו בשם עין משפט ששם הביא ג"כ דברי מהר"י פורמיגי רב ומ"צ טריסאסטה ודברי רש"י נורצי מפיראלא ודברי רבני ויניציאה סגנון אחד עולה לכולם מלמדים סניגוריא על הרב המחבר הקונטרסין הנ"ז ע"ש: ט האב שתבע לבנו עשיר לתת לו דבר קצוב לפרנסתו והבן הראה פיטורין מאביו ומסיק דמ"מ חייב הבן לפרנסו כי לא ידע האב שיעלו כ"כ כשמחל וגם לאו כל כמיניה להעשיר את בנו ולהטיל עצמו על הצבור וגם הבן עושה שלא כדין להביא הדבר לפני מורה (שבות יעקב ח"א סימן ע"ה):

י התיר בלי פקפוק מכירת ספרים וס"ת על ידי הכרזה כדרך שמוכרין שאר מטלטלין ודחה סברת הרב צבי בתשובה סימן קכ"ג שמיחה בשמשים שלא לעשותה וחיליה מרמב"ם פ"ק הל' עבדים דע"ע אינו נמכר בפרהסיא וכו' אלא בצינעה ודרך כבוד דשאני ע"ע לעבדות אין לך בזיון גדול מזה שמוכרין אותו מחירות לשעבוד משא"כ הכא דאדרבה זהו כבודו שמוכרין אותו בפרסום להעלותו בדמים כמטלטלין החשובין ואבנים טובים וכו' וס"ת בכ"מ שהולך אינו יורד מקדושתו וכן אמרו במנחות דף ל' הלוקח ס"ת מן השוק וכו' הרי שדרכן היה למכור בשוק (שם סימן צ"א). הד"ט ועיין ג"כ להרב זרע אברהם ח"א סימן ז' דהעלה לאיסור למכרו בגורל ואף דדחה טעמו של מהר"ץ הנז' ואדרבה משם ראיה להתיר למכור בהכרזה שכל מי שרוצה מעלה בדמים מכל מקום פסק לאסור על ידי גורל והיינו דוקא בשכבר נשלם תיקונו והכשרו של ספר אך אם צריך עדיין איזה תיקון להשלימו כגון תפירת היריעות וכ"ש אם לא הגיהו עדיין שאפשר לימצא בו כמה טעיות בקצת יריעות יש להתיר המכירה כנז' דודאי אין עליו קדושת ס"ת וכן אף על פי שהס"ת שלם הוא ונתקדש יש להתיר אם ימכרנו עם ספרים אחרים או סחורות אחרות ומעלה עליהם ומבליע שיווי הס"ת והביא ראיה מדתניא מעשר בהמה של יתומים מוכרין אותו וכו' דלרבא שרי למכור הבשר בהבלעת דמי חלבו

וגידו וכ"פ הר"ם בפ"ו מהל' בכורות עיין שם ובמרן אבל שלא בא' מהאופנים הנז' אסור אף אם יגיע עי"כ איזה הנאה להקדש או לעניים ע"ש ועיין להרב פרי הארץ ח"ב סימן ט"ז דהאריך והוכיח כחא דשריותא למכרו בגורל והשיב תשובה גמורה ומאהבה על כל מ"ש הרז"א הנז' וכן מנהגנו בני איטלאיה ואנן סהדי דכמה זימני במדינותינו באתרי דשכיחי גברי בגוברין הי"ו מכרו ס"ת בגורל וברצון חכמים עשו ועושין כן דעפ"י כתב ידן מזמינין בעיירות אחרות ליכנס בגורל ולהבטחת הנמנין מעידין על עצמן שבמעמדן ומושבן יוטל הגורל וחלילה לחוש לב"ד טועין והם חכמים מחוכמים ובתי דינין מומחין ועיין להרב זקן אהרן סימן נ"ט וקי"ב איך לחלק כלי הקדש וספרים בין בני חברה אחת שבאו ליפרד עיין שם: יא התיר ליכנס לבית הכסא בקמיע המכוסה בניירות אף שאינו מכוסה בעור ומ"ש הרמב"ם ושאר פוסקים בדין ס"ת שאין ליכנס אא"כ מחופה בעור לאו דוקא עור דכל שנתכסה בכל מילי ש"ד והביא ראיה ממ"ש הרב בית יעקב סימן ק"ע ויישב מה שהשיג על האחרונים (שם סימן פ"ב):

הד"ט ועיין להרב כסא רחמים דל"ג ע"ב דמייתי בידיה מ"ש הרב כנה"ג סימן זר"ע הגב"י אות ד' לסיוע פסקו של הרב יעב"ץ דהיינו עור היינו בגד וכל מידי דמכסי עיין שם:

יב עלה על דעת עליון שלא לחייב לקרוע הרואה ס"ת ח"ו שנשרף בעת השריפה אף שלא היה בזרוע ושכן משמע מרש"י פ' אלו מגלחין דפי' בזרוע שאינו יכול להציל ושוב נתברר אצלו וכו' עיין שם ועוד הכריח דדוקא בנשרף עי"א בכח חייב לקרוע כמ"ש סמ"ק עשין צ"ו והעין יעקב ורמב"ן בתורת האדם דף ט"ז ע"ב והובאו גם כן דבריו בטור ומרן סימן שמ"א ומ"ש בש"ס דקריעה לחוד ואבלות לחוד ר"ל דלא אמרינן בקריעה הלכה כדברי המיקל אף ביחיד נגד רבים (וע"ל סימן ל"ו אות א) אבל ודאי דהלכתא כרבים המקילים נגד יחיד המחמיר ואפילו הוי ספיקא דדינא הלא ספיקא בדרבנן לקולא וקריעה דרבנן וכמ"ש מרן סימן ש"מ בשם הרמב"ן ורש"ך שם סקכ"ה באופן שאינו חייב לקרוע רק כשנשרף ח"ו עי"א בזרוע ושהסכים עמו מהר"ץ מהאמבורג (שם סימן פ"ד):

יג החזיק בראיות הוראתו ההובאת במים רבים סימן מ"ט בהסכמת הרב אביו במי שרוצה לצאת ממדינתו ללמוד תורה ממי שבוטח לבו לראות סימן יפה בתלמודו ואו"א מוחין בדבר מחמת כמה טענות אינו חייב לשמוע בקולם (דברי דוד סי' נ"ז):

הד"ט ועיין להרב אביו במים רבים הנז' שהחזיק ע"י ומסיק לחלק היכא שהבן אינו מוכרח לצאת רק ליפטר ממצות כבוד או שאומר שמובטח לו לראות סימן יפה בתלמודו במקום אחר אסור אך אם ידוע שהאמת אתו ש"ד להניחם ולצאת ועיין גם כן לקמן אות ט"ו ועיין להרב בית יהודה סימן נ"ד דפסק דאי איכא תרתי לטיבותא היינו לילך

לא"י וללמוד תורה אין לשמוע לקולם ועיין בכל בו סימן קס"ז ורשד"ם אה"ע סימן רט"ו ומהרי"ט ח"ג סימן כ"ח ונתיבות משפט רמ"ג ורס"ד ולתשב"ץ ח"ג סימן קצ"ט והנמשכים בענין קדושת א"י וירושלים והליכתו שם גם בזה"ז ולהרב יוסף אומץ סימן נ"ב ועיגב"ל סימן כ"ג אות א':

טו מי שכבדוהו במצות סנדק ואביו מוחה בו אינו חייב לשמוע לו וה"ז דומה למ"ש הרא"ש כלל ט"ו שאם א"ל אביו שלא יתפייס מחברו לא ישמע לו דאסור לשנוא חברו ועיין בטור ומרן סימן ר"מ ואף שיש להסתפק אם הלכה כאיסי בן יהודה באם א"ל אביו השקיני מים והיה לפניו מצוה אחרת פי' ללוות מת דס"ל דאם המצוה תוכל להתקיים עי"א ישקה את אביו וה"נ תוכל מצות סנדק להתקיים עי"א מכל מקום כבר כתב הרב שה"ג בשם ריא"ז דדוקא להשקותו אך אם א"ל אביו לזלזל במצוה פלונית אל ישמע לו דאינו עושה מעשה עמך ושלזה כוונו התוספות דף ל"ה דב"מ דקאמר הרי שא"ל אביו אל תחזיר או היטמא יכול ישמע לו ת"ל איש אמו וכו' ופריך הא כאו"א עשה ומטמא עשה ול"ת ומשני סד"א השוה המקום כבודם לכבודו דכתיב כבד את אביך וכתיב כבד את ה' וכו' ותוס' הקשו למה לא מייתי קרא דהשוה למוראת המקום דכתיב איש או"א תיראו וכתיב את ה' אלהיך תירא ותירצו קרא דכבוד ניחא ליה לאתויי וכתב הרב המחבר דלכאורה ק' דהא אל תחזיר או היטמא מורא הוא ולא כבוד וההוא אמר דפשיטא דאם א"ל אביו אל תחזיר לעבור את המצוה דלא ישמע לו וא"צ קרא אך מיירי דא"ל אל תחזיר כדי לפרנסו באבידה זו או ליטמא להביא לו איזה דבר לכבודו ולא לעבור ע"ד המקום והיה ס"ד דכיון דאין האב מצוהו להכעיס למקום דישמע לו ת"ל ואת שבתותי וכו' וז"ש התוספות קרא דכבוד ניחא ליה וזו היא כוונת הטור ומרן דהעתיקו אות באות דברי איסי בן יהודה משום דגם הם לא אמרו רק בכבוד ולא במורא ודון ואוקי בנידד"ד שאין האב נותן אמתלא טובה למה יצוהו שלא להיות סנדק שלא ישמע לו לבטל מצותו ובפרט שכבר קבל לעשותה ומצוה רבה היא כמקטיר קטורת (כנסת יחזקאל סי' ל"ה):

הד"ט ועיין גם כן לעיל אות י"ג ועיין להרב חיים שאל ח"א סימן ב' במי שצוה לו אביו שלא יהיה כל ימי חייו אפוטרופוס אף על גב דמצוה רבה היא לפקח על עסקי יתומים מכל מקום אפשר ליעשות עי"א ואף שהוא קרוב לא מיקרי מצוה דרמיא עליה אף דלהגמ"ר והריב"ש קרוב עדיף מ"מ הרי לרב צמח גאון והרי"ף ורמב"ם ותוספות והגה"מ וריטב"א בשם רבו וב"ה וריר"ו ורשב"א וטור ואגודה ומרן והר"י בס' הזכרון כולהו סבירא להו דלא עדיף קרוב מרחוק ועוד אפשר דאף להגמ"ר וריב"ש ל"פ עלה עיין להרב חות יאיר סימן רי"ד:

טז ביאר ובירר דין ת"ח שביזהו איש אחד מה דינו בקנס ליטרא זהב בזה"ז וחילוק המבזה בצינעה לבפרהסיא ובין מניעת כבוד לביזוי ממש שאסור לת"ח למחול ודדמי לדאמרינן האב שמחל על כבודו כבודו מחול שאין סברא שיוכל למחול לבנו לומר לו דברי חרופין וגידופין וכמ"ש הריב"ש סי' ר"ב בשם הראב"ד (בית שלמה בי"ד סימן י"ב) הד"ט ובענין מסים וארנוניות אין הצבור רשאין להטיל עליהן ואם הטילו אפילו באיסור אסור לת"ח לפורען האמנם במה שנוגע להספקת עניים וכיוצא פשוט לע"ד דחייבין כאחרים ואשר הוכחתי בעניותין בצדק ומשפט בשותא דינוקא סימן קט"ו לתשובות הרב רחימאי ר"מ מפאדובה הרי"ף נר"ו להלכה למעשה שבא לידו ועמ"ש לקמן אות כ"ז ולהרב מגן גבורים סימן ט"ל שהיו רוצין קק"י מונישיטריו להטיל מס על החזנים ועל המלמדים והרבה ראיות לפטור המלמדים דל מהכא נמי מטעם מלמדים וע"ש שהתשובה שהביא אינה מסכמת לראיות אחרות באם לא היו מלמדים ועיין גם כן בחוט המשולש למהר"י דיאון סי' ז' דפסק דאף למחייבין אותן לפרוע הכרגא הבו דלא לוסיף עלה מסים אחרים וע"ש סימן ח' וט' דדעת הר"ם חיון לפטרן גם מכרגא ועיין כל הצורך לרשד"ם ח"מ סימן שס"א:

יז חכם שבעיר שזכה לחתום ראשון ולהיות ראשון לכל דבר שבקדושה ושוב בא חכם אחר בעיר אף אם הוא חכם יותר מ"מ יחזיק הא' במה שזכה עיין לריב"ש סימן רע"א ואף שהרב איסרלאש סימן קכ"ו ונמשכים ורב אחר עמו ס"ל דאין השגת גבול ביאת ת"ח במקום שיש אחר מ"מ כיון שהאחד מוחזק כבר לחתום כתבים וכתובות אין יכול להורידו מגדולתו וכ"ש שהראה בספרו יבין מעצמו שאינו חולק עם הריב"ש שתכריך ראיות של הש"ס בידו ואף אם הכתבים יחלקו עם הריב"ש לראיותיו אפשר לדחות מכל מקום ספיקא דדינא לא יצאנו והא' מוחזק יעמוד בחזקתו ותמה על החכם הבא מחדש איך מעלה בדעתו ליטול שררה מעצמו ובעלי אגרופין העומדים על ימינו לעזרו ולהקימו ע"י הורדת הא' יזהרו שלא יכוו בגחלתו שאם בכח יעמדו עליו במסתרים תבכה נפשו ושערי דמעה לא ננעלו (בעי חיי חי"ד סימן): הד"ט ועיין גם כן להרב זקן אהרן סימן ט"ל ולהרב ב"ד של שלמה סימן י"ג בדין קק"י שקבלו עליהם רב לראש ולקציו בממונא ואיסורא וקם מחדש אחד חכם ובנו כרוך אחריו וחולקים עמו בכמה דינין ומה שאסר הרב בהסכמת כל חכמי העיר קפץ החכם והתיר בפומבי והוא ובנו בזו וחרפו כמה פעמים את חכמי העיר אין ספק כי לא טוב עשו עיין בפ' א"ט דף ג"ן ע"א באם חוששין לספק דרוסה ועיין פירוש רש"י שם והריק"ו שורש ק"ע ורד"ך בית כ"ב חדר ז' ובפרק כל היד עולא איקלע לפומבדיתא ועיין להרב כנה"ג סימן רמ"ב הגה"ט אות ט"ו ורשד"ם

חי"ד סימן ן' והר"א דבוטון סימן ע"ג והר"ש הלוי סימן ח' ומשפט צדק ח"א סימן מ"ט ומפיהם ומפי כתבם הדבר מפורש יפה שלא דרך החכם ובנו הדרך האמת ועל ביזוי הת"ח כבר נודע עונש המבזה (וע"ל אות ד') וכ"ש אם החכם ובנו מהפכים האמת על איסור מותר ועל מותר אסור וכבר כתב בזה כדי הצורך ויותר הרב יד אליהו סימן מ"ח והביא מ"ש הרב של"ה במסכת שבועות דף קפ"ה וים של שלמה ומה ששינו לתלמי:

יח מתורתו של הרש"ך בי"ד סימן זר"ע ומהרב ר"ח פט"ו משער היראה למד דעת לבטל מה שנהגו להניח ספר פתוח לפני המילה על כסא אליהו ז"ל יום או יומים דהוא ביזוי התורה להשאיר ספר פתוח ואין טעם למנהגן (כסא רחמים דף כ"ו ע"א). הד"ט ובענין ישיבה במטה שס"ת מונח עליה עיין להרב בארות המים סימן ט"ז שפלפל בחכמה במ"ש מרן כ"מ הל' ס"ת פ"י ועיין בח"א מחבורי הקצר הלז סימן ח' אות ל"ב מ"ש בשם רדב"ז ח"ג סימן תקט"ו ועיין להרב חזון למועד סימן ט"ז בענין חומשים אי שרי בכלי תוך כלי לשמש מטתו או בעי' מחיצה ומה שתמה הרפ"ח במים חיים סימן קע"ד על הטור סימן רפ"ב בשם הרא"ש אם יש חילוק בין חומש עשוי בגלילה או לאו ואם צריך לקום מפניו כס"ת ע"ש:

יט נשא ונתן בתשובות מהר"י מברונא סימן קל"ח בדין אם האב רשאי לומר לבנו מר דהשיב להיתר ממ"ש בפ' ע"פ דא"ל רב יהודא לרב יצחק בריה שררותיה דמר וכו' והרב המחבר כתב דיש להבין מה זו שאלה דאטו תיסק אדעתין דאיכא איסורא והראיה שהביא אינה ראיה דההיא דרך לעג אמרה וכמוכיחו ותו ק' דהו"ל להרב להביא דרב יוסף אמר מר לאביי כמ"ש התוספות בערכין דף ה' מזבחים דס"ב וגם כתבו התוספות בב"ב דל"ד ושבועות דמ"ד דהרב קורא לתלמידיו רבותינו וכ"ש מר (ועיין גם כן בעין זוכר מערכה מ' אות מ"ט) (מראית העין דף ס"ז ע"ג):

כ בחור ובתולה שנשבעו שניהם לינשא זל"ז ואמרה הנערה אף אם לא יתרצו הוריה לא תשמע לקולם אף אם לא יתנו לה לחם לאכול וכשמוע אביה הדבר צווח שאינו מרוצה בזיווג זה מאיזה טעמים ופסק מהר"ש וינטורא דחלה שבועתה אף שעוברת בזה על מוראת או"א וא"א לאביה רק להפציר בה ולמאן עד שילבין ראשה אולי תשמע לו והרב המחבר פסק שאם נשבעה בפירוש אפילו לא יתרצה אביה לא חלה השבועה ומ"מ לחומרא צריכה התרה וכופין אותה להתיר וממילא הותר הבחור בלי התרה ואם לא נשבעה אלא בסתם אין לו כח לכופה רק לדבר על לבה שאין ראוי לה לגרום היזק לאביה ע"י זיווגה ואם תתחרט יתירו לה ע"ש במאי קמפלגי הרב ותלמיד חבר שלו (מכתם לדוד סי' ל"ב ול"ג):

כא דן ק"ו מעצמו לומר הכ"מ בהזכרת שם רבו ממ"ש בפ"ק דקדושין גבי אביו דמכבדו במותו כיצד וכו' ושכן ראה עושים קצת חכמים בספרתם וכן מצא בפ"ק דסוכה דאף על מי שאינו רבו ואפילו אחר יב"ח אר"ל הריני כפרת רבי חייא ובניו אבל אחר יב"ח אין אומרין הכ"מ וכן אם אומרין אותו לאדם גדול המצטער בחייו א"ל אנו כפרתך ואין מזכירין משכבו וכמ"ש בפ' אלמנה לכ"ג כשהוא מתנחם א"ל הרי אנו כפרתך בלבד (תשב"ץ ח"א סימן קכ"ב):

כב מי שקרא לאביו ממזר הרי הוא פתי וסכל שאם אביו ממזר גם הוא כן ואסור לבא בקהל ומ"מ אם אמר כן בזדון הרי אפילו קורא לחבירו ממזר לוקה ולאביו אף אם לא בזהו אלא בדבר קל הרי הוא ארור מפי הגבורה והיו מכין אותו מכת מרדות כמ"ש הרמב"ם ולענין העברת נחלה ממנו אף שאדם רשאי לעשות מנכסיו מה שירצה מ"מ אין רוח חכמים נוחה הימנו ואפילו מברא בישא לטבא אמרו בפ' י"נ לא תיהוי וכו' (שם ח"ב סימן קע"ז):

כג קרא תגר על מנהג גרוע להביא ס"ת למקשה לילד ולתתו בחיקה דישתקע הדבר ולא יאמר והביא גם כן פסק אחד מהגאון ר' דוד גרא"ץ ממנטובה דצווח על זה והסכים עמו לבטלו (שו"ת כ"י להרב עזריאל דאיינה סימן ג'):

כד גביע הכסף ששם ה' כתוב עליו ושמות אחרים שאינם נמחקין ופסוקים של תורה חקוקין בו חילוק ידע בין אם נעשה ע"י חקיקה דהוי כחק יריכות או כדפוס מטבע דהוי חק תוכות דבאופן הראשון כתב הוי ואסור למחוק כיון דמהפוסקים מוכח דלש"ש נעשה והמבואר בריר"ו ח"א נתיב ב' בשם תשו' הרמב"ם במי שריקם בטליתו פ' ויאמר וכו' אך אם נעשה כדפוס המטבעות יש להקל דע"י חק תוכות האותיות בולטות ולא מיקרי כתב ואם א"א לידע היאך נעשו יש להחמיר ואף על פי כן מותר להשתמש בו לדבר שבקדושה כמו לד' כוסות אבל לא להשתמש בו כל השנה אפילו לקידוש דחיישינן לתקלה שמא ישתמש בו לדבר של חול. גם נשא ונתן בההיא דמס' סופרים דאמר מחטוב וכו' ע"ש תשו' מהר"א ברורא דמטבעות החקוקים בהן שמות הקודש אין כאן בית מיחוש כלל דלאו כתב מיקרי והביא דעת הרמ"ע סימן צ"ג והוסיף מדיליה דודאי לא נעלם ממנו הש"ס דגיטין פ"ב אלא דלא נחית לחלק משום דאף על פי דלהוי כתב מ"מ מקרא קדש הוא והביא ג"כ תשובת הרב משאת בנימין סימן צ"ט שנשאל על קדושת ספרים הנדפסים ששמות הקודש בהן והשיב דדפוס שלנו כתיבה מיקרי ויש להן קדושה דחק יריכות הוא ולא כדפוס מטבעות שהוא חק תוכות ומ"מ היה רגיל לומר לגרר השם משום מראית העין ובזיון השם והשאר מותר דמ"מ שלא במקומו הוא אף אם

נכתב כהוגן. וע"ע לו שם על מי שחשב דשם הנכתב בטעות לאו שם מיקרי ולא קדוש הוא דליתא דמפורש הוא בסמ"ק לאוין ס"ג שאם כתב שם על היריעה ואפילו בטעות כל היריעה קדושה ואף שהרב מ"ב הנז' השיגו מ"מ כל השגתו אינה רק על מ"ש שכל היריעה קדושה אבל על השם לכ"ע קודש הוא (שב יעקב סימן נ"ה):

הד"ט ועיין בחבורי הקצר הלז ח"א סימן ח' אות י"ב באיסור שריפה כתבי הקודש אפילו הנדפסים ובכללן גם כן הפרוא"ם בלע"ז וכ"פ ג"כ הר"פ בן הרב יששכר בער כ"ץ בתשובותיו דף כ"ה ע"ב והוא פשוט ועיין ג"כ למר שניי וגיסו נר"ו בשפת אמת שלו דף מ'. ועיין גם כן להרב יעב"ץ ח"ב סימן ק"ם בדין טבעת שהשם חקוק בה שהביא תשובת הרב חות יאיר סימן נ"ז והצריך עיון על ראיותיו ומסיק דכיון שאינה נעשית להנאת החושים אלא לשמירה יש להקל ונכנס גם כן בדין אזכרות שכתבן עובד כוכבים או ישראל ולא נתקדשו ועל כל מ"ש הרח"י הנז' ע"ש. ולהאכיל לתינוק בחג השבועות עוגה שיש בה פסוקים ושמות גמגם עליו ועיין גם כן להרב כסא רחמים דף ל"ג ע"ג ולהרב דברי יוסף סימן מ"א בדין תכשיט זהב וכסף העושין לתינוקות ותוחבין בו פנינים ומרגליות ועל ידי חבורם עושין אותיות של שם שדי ובמקום שדי בדל"ת עשו שרי ברי"ש אם מותר להסיר המרגליות למכרם וליהנות מהן והשיב דכיון שאין כאן קדושת אותיות הקודש ולצרכו והנאתו מוחקן או סותרן מותר וליתא משום גנאי והביא ההיא דגיטין ד"כ וכתב ולא וחקק ופירש רש"י שם והחילוק בין רקימה לכתיבה ובין רקימה לרקימה ומ"ש מהרי"ט א"ח סימן ג' ומרן ופר"ח בא"ה ס"ס קכ"ה. עוד ביאר דא"נ דנידונו כתב גמור הוא מכל מקום כיון שכתוב שרי ברי"ש אף שנתכוין האומן לשם שדי אטו מי שנתכוין לשם הויה וכתב אברהם יאסר למחוק אתמהא. עוד אפשר שיכון ממש לשם שרי ברי"ש וכשם שהיה מצווה הרב המחבר עצמו לעשות לתכשיט הנערים לפי שאסור לכתוב לכתחלה שם קדוש שלא בספר דיוכל לבא לידי בזיון ואם כן אפשר שגם האומן הזה עשה בכוונה מכוונת שרי ברי"ש ולא נתכוין מעיקרא לשם שדי והביא גם כן מ"ש מהרא"י בתשו' סימן קע"א בדין ב' יודין דלצורך גדול מתיר למחוק. שוב האריך בדין שאר תיבות שנכתבו בלשון וכתב אשורית לענין מחקתן ונשא ונתן על מ"ש רדב"ז סימן מ"ה שכתב על תשו' רמב"ם בדין דברים של חול דאסור לרקום דבכתב עצמו וצורת האותיות יש בהן קדושה רבה עיין שם להרב המחבר דמייתי בידיה מ"ש הרכנה"ג סימן ק"ח הגב"י אות ל' ועיין להרב כסא רחמים דף ל"ג הנז' דפסק לאיסור להתיך כלי שכתוב בו אות א' בקו למעלה במקום אלהים או ה' במקום הויה ושיש לחתוך האות ולגנזה וחלילה מרדב"ז דפוס ויניציאה סימן ר"ו ע"ש ואף אם לא עשה לאות כתר מלמעלה רק

א' או ה' אחת נהי דאין לוקין אם מוחקו אך איסורא איכא וחידש גם כן הרדב"ז דאפילו עשה אות שי"ן משם שדי אסור למחוק וסיים הרב כ"ר הנז' דאמנם בספר החסידים תתקל"ה כתב דמותר למחוק ושממנו יש סייעתא למ"ש מור"ם סימן רע"ו בדין ב' יודין וא' ע"ג דהן הן דברי הרב ס' החסידים הנז' ועיין גם כן לקמן סימן ל' אות כ"ח וע"ע לו שם בס' ברית עולם דף קמ"ח ע"א שראה בכ"י להר"א נחום ששאל ממנו במי שנהג לכתוב ביום ה"ר בערבה על הכותל ה' ישמר צאתך ובואך באותיות מרובעות אם יוכל למחוק אות ה' שכתב במקום השם ושכמדומה לו שהסכים שיכול למחוק ומצא גם כן סעד לדבריו ממ"ש הרב ס' החסידים סימן תתק"ל ועיין לו ג"כ בחיים שאל סימן ע"א אות ב' ועוד לו שם בב"ע הנז' סימן תתקל"ה דכתב בשם הרב המחבר דאם כתב ב' יודין רמז להב"ה יכול למחוק ושלרדב"ז סימן ר"ו משמע דאסור ועיין בשיורי ברכה שלו בסימן רע"ו:

כה תשובה גמורה השיב למי שנפל ח"ו ס"ת מידו שקבל על עצמו להתענות ג' הפסקות ושהגם שאין לנו דבר מפורש מהרב האר"י ז"ל מכל מקום רמז רמז לו והוסיף נופך ממ"ש מור"ם סימן רפ"ב ס"ז דאפילו המדרגות שלפני הארון אינן נחשבות כקרקע מדאיצטריך למכתב שאין להניח עליהן ספרי הקדש ואם כן אף המקום המסבב התיבה לא גרע מינייהו ומה גם שמה שאירע לשואל לא היה בכנופיא וגם זה מיקל הרבה חומר הנפילה אך את זה הוסיף להזכירו לתיקון הענין לנהוג כבוד גדול בכל כתבי הקדש יותר מהרגלו והרחק מאד מהמשימים אותם בספסלים שיושבים עליהם ובכלל זה להוסיף יקר לכל לומדי תורה בין תושבים בין אורחין ויתר על כן יגיה היטב אותו ס"ת עצמו מראשו לסופו ואם ימצא בו טעות ישמח לבו בתיקונו ואם לאו מכל מקום גיל יגיל שעל ידו יוחזק לכשר (אגרות הרמ"ז סימן ל"ז): הד"ט ועיין גם כן בחבורי הקצר הזה בח"א סימן ב' אות ט"ו וסימן כ"ט אות כ"ה ועיין להרב נהר שלום בא"ח סימן תקס"ו בענין קס"ת בקק"י א' שנפל ס"ת לארץ בעת הוצאתו וגזרו תענית בה"ב על אותם שנמצאו אז בבהכ"נ וקראו ויחל ואמרו עננו בשומע תפלה כיחידים ושכדין עשו ע"ש: כו אסר לכתוב דברים שבקדושה בבתי ידים אפילו באצבעות חתוכות והוא בכלל מחלל את התורה ויש לאסור אפילו בעשיית התגין כשם שעבודת הקרבנות אסורה בבתי ידים (שו"ת כ"י מהר"ם פרובינצאלי סימן ל"ג): הד"ט ולע"ד חומרא גדולה היא ובפרט אם ידיו מצוננות בימי הסתיו ומניח בתי ידים כדי לחממן ולהיישיר יותר הכתיבה ועיין מה שכתבתי בח"א סימן ה' אות ח"י וסימן ל"ג אות כ"ה:

כז הביא תשובת מהר"ם ן' חביב בדין ת"ח רך בשנים דכל דגמיר וסביר פטור ממס ובלבד שיהיה מורה הוראה עכשיו או לאחר זמן ואף דאיכא למ"ד דלא בעי' בעל הוראה מכל מקום כיון דבהא פליגי אי מקרי ת"ח או לא הקק"י יהיו מוחזקין. עוד לו משמו דת"ח הפטור ממס אף דאין תורתו אומנתו אם מו"מ עראי ותורתו קבע ומתעסק לצרכי מזונותיו ולא להתעשר פטור ממס עוד לו דאם הסכימו הקק"י בחרם שכלם יפרעו מס ובכללם הת"ח לא חל החרם ואסור ליקח מהם כלום חוץ מגולגלתא דכיון שהטילו חרם חייבין הת"ח לפרוע אם השר תובע לת"ח ולא לראשי העדה לפרוע לת"ח עוד לו משמו דאם הטילו חרם לשלם בין ת"ח בין ע"ה וקיימו וקבלו עליהם ועל זרעם אף על פי שחל החרם על הנולדים הכא לא חייל ואף אם קבל הת"ח ע"ע אי לא דיהיב לשם מתנה. עוד משמו דאף אם הת"ח עוסק בעסקיו להתעשר אך רוב היום עוסק בתורה ואינו בטל מלמודו בשביל ריבוי ממונו יותר ממה שהיה מתבטל אם לא היה מתעסק כ"כ פטור והרב המחבר חלק עליו וס"ל דכל ת"ח פטור ממס אף שאינו מורה ולו יהיה ספק הת"ח נקרא מוחזק אף על פי שרוב היום טרוד בעסקיו לפרנסת ביתו פטור ואף שהחרימו יחרים עצמו ולא יעבור אדאורייתא (מעיל שמואל סימן ט"ו):

(בזמן ובמקום שהותר החרם מדינא דמלכותא) הד"ט ולדעתו הקצרה האמת תעיד לעצמה כי לא כל מה שהקהלות מטילות על צבורם להשתמש בהם לצרכי הוצאות הצבור יוכלל בשם מס לפטור הת"ח כי כל שהוא לפרנסת עניים ולהנאת ותשמיש עצמו של יחידי הקק"י כגון שו"ב וכיוצא אין ספק לע"ד דאין הפרש כלל בין ת"ח לע"ה וכל מה שדברו הפוסקים בפיטורן אינו על המס מסוג הנז' רק לשמירת העיר וכיוצא וממילא משמע במקומות הרגילים להטיל מס כללי לכל צרכי הקק"י ואלו ואלו מעורבין יחד ראוי לקק"י להקל על הת"ח ולהטיל עליו באומד דעתם כפי הערך מעלה מטה המצטרך להספקת עניים ודברים כיוצא בהם מהסוג האמור וכאשר הארכתי קצת אצלי בתשובה שרמזתי לעיל אות ט"ז. ועיין גם כן בתשב"ץ ח"א סימן קמ"ב והנמשכים שהאריך לספר בשבחן של ת"ח בענין זה ונטילת פרס עיין שם אמנם בני ת"ח שאינם ת"ח חייבין כשאר העם ע"ש בח"ג סימן קי"א ולהרב טוב עין סימן ח' אות צ"ט דהביא לשון הרמ"ה בחדושי ב"ב שממנו חפר אכל מרן ומור"ם בדין זה ועיין לרמב"ם במשנה דאבות פ"ד ולהריק"ש שכל שאינו לחיי האדם ממש כגון בורות מים וכיוצא פטורין ועיין גם כן לריב"ל ח"ג סימן מ"ז ולרב אלשיך סימן נ"ב וכנה"ג ח"מ סימן קס"ג הגה"ט אות ק"ח מעשה אדיר ונורא מב' עשירים שהכריחו לת"ח לפרוע ומתו תוך ל' ואעיקרא דמלתא אי שרי לת"ח ליהנות מהצבור או יחיד הרי ספרו של מהר"ש די אבילה קראו בשם כתר תורה מונח

ועומד, שעמד וימודד ארש הרמב"ם ורשב"ן וזולתם והאריך בכל פרטיו ובפרט מדף ל"ד ע"א ואילך ע"ש כדי שביעה:

כח אין לחלק בין אביו לרבו בהזכרת שמם דכשאומר אבי או מורי כשרי בין קודם שמו בין לאחריו וכדאר"י אבא חלפתא ורשב"י יוחאי אבא וכן ינאי אבא וכיוצא ולא כחילוק הרש"ל בפ"ק דקידושין דלא התיר אלא ברבו לומר ר' פלוני ובאביו לא התיר אלא לומר אבא מורי לפי שאין לו רק אב א' (יוסף אומץ ר"ס פ"ז):

הד"ט וע"ע לו במראית העין שלו בפרק חלק דף ק' ובליקוטיו שם סימן י"א אות ב' ובשם הגדולים ח"א בהשמטות דף ק"ס רע"ב דבקש להולמה דעת הרש"ך דאסר בפניו לומר מורי פ' ע"ש ובסימן ט"ו אות י"ט וע"ל סימן ל"ה אות ט"ז ועיין להרב שתי הלחם שכתב בס"ס מ"ג כי לא כל אדם יודע לחלק בין יצחק אביו לאביו יצחק דידיעה זו תלויה תחת סוג חכמת ההגיון שלא כל רבני הזמן בקיאין בה ע"ש:

כט יישב מה שהוקשה לו עמ"ש בסימן ר"מ סי"ט שהאב שמחל על כבודו וכו' ודמשמע מס' החסידים דאף שאביו מחל מכל מקום איכא עונש שמים וק' דא"כ מאי קאמר בפ"ק דקידושין ר"ה קרע שיראי באפי רבה בריה וכו' ומשני דמחיל ליקריה דמאי מהני אכתי עונש שמים איכא אבל במ"ש תוספות שם דע"ב ע"א דצ"ל שהודיעו קודם שלא יהיה כמתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו טלה ניחא אך הריטב"א בחידושיו תירץ דהלאו דלפני עור לא תתן מכשול דניד"ד ההוא לאו כולל לא מחמרינן כ"כ ועוד כחא דתירוץ ב' שתירץ בברכי יוסף שלו ניחא טפי (שם אות ב'):

הד"ט ועיין גם כן בברית עולם סימן י"א על עונשן של שבטים במכירת יוסף אף שמחל להם דה"ט לפי שחטאו נגד הב"ה גם כן ולא יכול יוסף למחול רק על חטאם נגדו ע"ש ובסימן קנ"ב ותקע"ג דהרב ס' החסידים חילק בין דיני אדם לדין שמים דאיכא אף שהאב מחל א"נ לחלק בין מחילת דברים קלים דמצי אף בדיני שמים ע"ש ובברכ"י ובמחבר שלו סימן ר"ס וע"ל סימן ל"ה אות ט"ו:

ל מאנה הנחם נפשו מטוהרה על ראותן פעם אחת ע"ג כתב שכתבו לשר א' אל מלך יושב על כסא רחמים ונצטער מאד עד היכן הגיעה החנופה ושאיסור גמור הוא ממ"ש הרב ס' החסידים סימן תתקל"ו ותיבת אל שהוא קודש עשאו חול ועוד האיך יתואר ב"ו בתואר מלך הכבוד ושיש למחות בידם (ברית עולם סימן תקל"ו):

הד"ט וכן יש לתמוה לפרסומי ולמקבעי בדפוס כי האי דניתי ספר ונשכח למדפיס ספר שו"ת הרב הגדול מהר"ד ברוך אנגיל שבריש הס' הדפיס וז"ל רבינו הגדול והקדוש ב"ה וכו' אם לא שנאמר דשאני צדיקים שהב"ה בעצמו חפץ בכבודם ושיקראו גם כן על

שם ית' אינו מקפיד שהוא בעצמו וכבודו קרא ליעקב בשם אל כשרז"ל ע"פ ויקרא אל וכו' (אף שיש לדחות קצת דאיהו כ"י אדון כל הנברא יכול לומר כן ולא אנו בריותיו לכנות אפילו למשרע"ה שם אל) גם בב"ב דף ע"ה ע"ב אמרו ג' נקראו בשמו של הב"ה צדיקים וכו' וכן עתידין שיאמרו לפניהן קדוש כדרך שאומר לפני הב"ה (ולעולם דכינוי של אל לא מסתבר לכנות ב"ו אפילו למשה בדורו) וכיון שכן אין לתפוס על הדפסת המדפיס להרב הנז' הקדוש ברוך הוא דכבודן כבוד המקום שצונו לכבדן אמנם בענין אחר יש להקפיד. ועיין בח"א מחבורי הקטן הלז סימן ז' אות ח' מ"ש בשם הרב פרי מגדים להשתמש מתיבת אל בציר"ה שהוא קדש לתיבת אל בסגו"ל שהוא חול אף על פי שאינו עושה שום מעשה באותיות השם כלל ולתיקון ס"ת רק דממילא על ידי תוספת תיבות החסרות ישמע ויזכר השינוי של לשון הקודש ללשון חול ע"ש וכבר הרב"ע הנז' גופיה טרח שם בסימן תרמ"ד ללמד זכות למנהג גדולים אף בדורות שלפנינו דזה אומר פסוק אחד וזה משיבו דלכאורה הוי מעין דוגמא למ"ש שם הרב ס"ח עצמו אל תשחקו בפסוקים וחילוק ודע ביניהן ובפרט כשעושין כן לא בפסוקים אלא בלשונות הש"ס להיות שגורין בפיהן לשונות הש"ס ועכ"ז סיים ומסיק דירא את דבר ה' יפרוש גם מזה עיין שם וברור הוא לע"ד דע"כ ל"ק אל תשחקו בפסוקים רק בדרך שחוק והיתול ולא לאסור להשתמש בהם לדברים של חול ושאם יספר עם חבירו בלה"ק או יכתוב אגרת שלומים או משא ומתן יאסר לדבר או לכתוב בל' הש"ס או ל' פסוק משום דהוי משתמש בפסוקים ולשון הש"ס לעסקי חול דהא ודאי דבר ק' לספר ולכתוב בלה"ק בלי עירוב לשון פסוק או ש"ס ודיינו שלא להשתמש בשמות דוקא אפילו שלא דרך שחוק והיתול והוא פשוט:

לא נשאל בדין כבוד לעושי מצות אם יש לעמוד בפני הגובה צדקה כשם שאמרו לעמוד מפני נושאי התינוק למול כמ"ש הר"ב בפ"ג דבכורים מ"ג בשם הרשל"ה דף רמ"א ופלפל בדברי הפוסקים והביא מ"ש בכתבי האר"י לעמוד בנתינת צדקה יד ליד או לקופה של צדקה ופי' גם כן הירושלמי דקדושין דר"י בר בון אילין דקיימין קמי מיתא לא קיימי אלא מקמי אילין דגמלין חסד וכו' ומסיק דנכון לעמוד בפני כל עושי מצוה כל שעושין בחנם אין כסף (שם סימן נ"ג נ"ד):

הד"ט וזה לי רבות בשנים נשאלתי בדין חזן הפוסע על ראשי עם קדש לעבור לפני התיבה להוציא הצבור י"ח אם יש לקום מפניו כלמביאי בכורים והבאתי פסקו של הרב הנז' ונשאתי ונתתי קצת בדברי קדשו והחלטתי לע"ד שהכל מודים שאין חייבין לעמוד אף אם הוא ש"צ בחנם וככתוב אצלי בשותא דינוקא סימן צ"ח ועיין גם כן להרב חיים שאל

ח"א סימן ע"א אות ב' בדין היושב וס"ת על ברכיו ועבר רבו ואין מקום להניח ס"ת במקום שיושב להיותו מקום צר ודחוק דפסק דכיון שבקומו צריך להקים גם הס"ת אינו בדין לקום שנראה שהס"ת יקום מפני הרב ע"ש ועיין להרב זרע יצחק (עטייה מארם צובה) בקונטרס פלפלת כ"ש סימן י"ב שהחזיק בהוראת הרש"ך י"ד סימן רב"ע סק"ג ורט"ז שם דאין נוהגין לקום השומעין קול הנושא ס"ת ואינו רואהו ודלא מהרב גו"ר שדחה דבריו ע"ש אמנם הרואה ס"ת כשהוא מהלך כבר פסק מור"ם בי"ד סימן רפ"ב דחייב לקום ואם צריך גם כן לכרוע כשהס"ת פתוח כנגדו ראתה עיני לשון ריא"ז ההובא בשלטי הגבורים בפ"ק דקדושין וז"ל וחייבים לעמוד מפני ס"ת אם מפני לומדיה עומדין מפניה לא כ"ש ונראה בעיני שלא אמרו אלא לעמוד מפני התורה ולא להשתחוות לה ולא נמצא בכל התורה שמשתחוין אפילו לארון הקדש בבהכ"נ עכ"ל וילע"ד לדקדק דקרא קצווח ואני ברוב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך וגו' גם הרב אמת ליעקב סימן ד' והרב לדוד אמת שם כתב וז"ל אין לכרוע ולומר וזאת התורה אלא כשהס"ת פתוח נגדו ואז יכרע נגד הכתב וכו' ועלה בדעתי החלושה לחלק בין ריא"ז לזולתו בין הספר פתוח לספר סגור ועודני עומד וכותב ראיתי להרב ל"א הנז' שכבר הקדימני בברכי יוסף שלו בא"ח סימן קל"ח והביא תשובה כ"י להריק"ש עי"ש לרוות צמאוננו ואם מי שעובר לפניו ס"ת לעלות לדוכן חייב ג"כ ללוותו כבר הארכתי קצת בשותא דינוקא סי' קפ"ד לב תיק של קמיעות כסף העשוי לשים בתוכו הקמיע שישתמר שמירה מעליא שאחר זמן נתיישן הקמיע ונפסל אי שרי ליהנות מהתיק לתשמיש חול או למכרו וליהנות מדמיו ובריש כל מראין הביא מימרא דרבא במגילה דכ"ו ע"ב והגהות אשירי והמרדכי שם סימן תתכ"ב ולמד מהם להתיר ומה גם דאעיקרא דקמיע גופיה איתמר בשבת דס"א ע"ב דאין בהן קדושה עוד הביא מ"ש הרב"ח הל' שבת סימן של"ד ס"ח והביא הסכמת מהר"י בן ארדוט והר"ש פלורינטין ומסיק דכיון שנפסל הקמיע מותר להשתמש בתיק (סם חיי סימן מ"ו דף צ"א):

הד"ט ואם אין הדעת טועה פשוט המנהג אצלנו למכרם אף שעשוים לשים בתוכו מזוזה כשרה אעפ"י שאין המזוזה נפסלה ונראה דלא קילא מזוזה מקמיעין ולענין שם שדי החוקקין מבחוץ ע"ל אות כ"ד:

לג אסר הזכרת א' משמות הקדש לפני שתן וצואה וכ"ש כשעביט בידו ותלמודו בידו מפ' כל הצלמים דשאל ההוא מינא לר"ג וכו' וא"ל אין משיבין במרחץ ומעולם תמה על הרופאים האוחזים כלי השתן ואין רוחצים אח"כ ידיהן ומזכירין אח"כ דברי קדש וש"ש שגור בפיהן וכן נותנין ומחזירין שלום (זקן אהרן סימן ע"ב):

הד"ט וע"ע לו שם סימן קפ"ח דדעתו להחמיר גם בשם של שלום להזכירו בבית המרחץ אפי' בלשון חול ותמה על הרמב"ם שלא מנאו לא בכנויים ולא בשמות:
לד משאו ומתנו יפה בקימה מקמי ת"ח סגי נהור שנשאל הרב גו"ר כלל ד' סימן ב' והביא מ"ש הרב הלק"ט ח"א סימן קנ"ד והרב שער אפרים סימן ע"ח שהעלה לחיוב והרב בנו הביא ראיה מדאמרינן גדול ת"ת יותר מכאו"א שכל אותן שנים וכו' הא בלא"ה היה נענש אעפ"י שיצחק היה סומא והרגיש הרב דאטו כל עסקי כאו"א תלוים בקימה ושגם הרב בן הרש"א הנז' הרגיש בעצמו ולענין הלכה מסיק אף שאין הראיות מכריעות מכל מקום כיון שהגו"ר והרש"א והרב בנו מסכימין לחיוב לקום כן ראוי לעשות (פרח שושן כלל ד' סימן א') הד"ט ועיין להרב זרע יצחק (עטייה מארם צובה) בקונטרס פלפלת כ"ש סימן ו' שפלפל בדברי קדשו של הרב גו"ר והרש"א הנז' ומסיק לחיוב לקום אף אין הת"ח רבו:
לה חילוק ידע בין מ"ש בשיורי ברכה שלו סימן קע"ט בשם גדולים דמותר לפתוח בתורה לראות הפסוק העולה ובין מה שראה אח"כ במעשה רוקח בתחלתו בחידושי הגאונים בשם הרמב"ם שאין ראוי לפתוח חומש ע"ד גורלות כעובדי כוכבים דיש לומר דרמב"ם מיירי בחוזר על הבתים ועושה גורל לנשים ואנשים הנגשים כדרך העובדי כוכבים המחזרים על הפתחים ועושין גורל אסור אך הרוצה לימלך בתורה בינו ובין עצמו מותר ודמי לדאמרינן בכמה דוכתי פסוק לי פסוקיך ושכן ראה רבנן קשישאי שפותחין הספר בצר להם ח"ו כמו גורל (חיים שאל ח"ב סימן ל"ח אות מ"א):
לו מוביל ומייתי בידיה תשו' רדב"ז סימן מ"ז ללשונות הרמב"ם בכתוב שם על בשרו שלא ירחץ ובנזדמנה לו טבילה כורך וכו' דנשאל דהא עובר על לא תעשון ושראה מי שהשיב דמ"ע דטבילה דחי ל"ת וכו' והקשה עליו דאין מצוה לטבול ושנ"ל דאין כאן דחיית לאו בידים ומ"מ טבילת רשות אסור לפי שגורם למחוק והרב המחבר הוסיף לתמוה על רדב"ז דבשבת דף ק"ך מבואר דאין טבילה בזמנה מצוה ושכ"כ הרמב"ם וכן הרגיש על הרלח"מ. עוד תמה במ"ש דנ"ל דאינו מוחק בידים כאילו אומר משלו ותלמוד ערוך הוא שם בשבת עוד העיר על רש"י דיומא דף ח' ועל הרכה"ג סימן זר"ע אות ד' בדין נט"י למי שיש לו שם ושלדעתו פשוט שיטבול ידיו דלא בעי שפשוף דבנט"י דבעי הוי מוחק בידים גם הקשה לרדב"ז דפוס ווינציא ס"ס תקצ"ו שהביא ראיה מדאמרינן היה לו שם וכו' והא הכא דפסיק רישיה דא"א לטבול שלא ימחק כולו או מקצתו ומכל מקום התירו משום טבילה בזמנה שלא אסרו רק דרך השחתה עכ"ל וק' דהכא משום דגרמא שרי וכמ"ש איהו גופיה בסימן מ"ז גם מ"ש דטבילה בזמנה מצוה ק' דהא בשבת

ויומא לרבנן אינה מצוה וכנז' ומש"ה אצטריכו כריכת גמי ותירץ דנראה דמ"ש רדב"ז לא מצוה ממש קאמר רק שיש בה צד מצוה (כסא רחמים דף ל"ב):

הד"ט מה שחילק מני"ר בין טבילה לנטילה כנז' הנה להרב"י בא"ח סימן קנ"ח דס"ל ה"ה לשופך רביעית בבת א' דא"צ שפשוף נראה דניד"ד נמי דינא הכי אף דאיכא מ"ד דבשופך רביעית ג"כ בעי שפשוף דהא גם בטובל איכא למ"ד דצריך ניגוב כדאי' שם ובלבוש:

ל"ז הניח בעיון קצת תשובת הרב שער אפרים סימן צ' דהתיר לנכפה לחתוך חתיכת קלף צבי מס"ת לכתוב עליה קמיע עפ"י מומחין שאמרו שזו רפואתו והעיר עליו שלא זכר דעת הרמב"ם האוסר לעבור על איסור תורה ברפואה שאינה דרך טבע רק דרך סגולה אך כבר נחלקו עליו הרמב"ן ורשב"א כמ"ש בברכ"י שלו ובחיים שאל ח"ב סימן ל"ח שרבינו פרץ כתב שמות הקדש בשבת למקשה ללילד וגם הרמ"ה התיר לכתוב קמיע בשבת אי אתמחי גברא וקמיעא וכמ"ש בטוב עין שלו דף מ"ה ע"ב ומ"מ הניח פסק הרש"א הנז' בצ"ע אמנם מיריעה פסולה נראה להתיר לחתוך מהגליון לקמיע אי אתמחי גברא וקמיעא (ועיין להר"ם מפאדובה אימתי מותר לחתוך גליון של ס"ת לתקנו בו) (שם דף ל"ד):

לח עליה שע"ג בהכ"נ ובה צד אחד מכוון על ההיכל שבתוכו ס"ת יכול ורשאי לדור בעליה ולעשות כרצונו אבל במקום המכוון על ההיכל אין לו לישן ולא להניח כלי מלאכתו (פאר הדור סימן ע"ד):

הד"ט וכן עשו מעשה בדורות שלפני פה פירינצי בבית גביר אחד שהוא על ישיבת מתיר אסורים שמשתמשין בו לפרקים לתפלות הצבור ובפרט בקביעות בכל מנחת שבת ויש שם היכל וס"ת שמוציאין וקורין בו וכדי שלא יבואו בני הבית שעליו להשתמש במקום המכוון ע"ג ההיכל קבעו שם תיבה גדולה באורך ורוחב שתמלא כל המקום שתחתיו ההיכל ומ"מ אינן נזהרים להניח בה ועליה איזה תשמישי הבית ועשו היכר זה כדי שלא לישן שם או למדרס כף רגל ובשאר המדורות שהן למעלה מחדר זה לא עשו שום היכר ואינן מקפידין כלל אפילו להניח מטתן במקום המכוון לתיבה שבמדור שלמטה המכוון להיכל שבישיבת מ"א הנז' ועיין בחלק א"ח סימן ח' אות י"ד:

סימן כז

דיני צדקה והקדש לת"ת ועניים ומצות אחרות:

אות א עשיר שהתנדב לת"ח א' כו"כ להשיא בנו הבחור והאב רוצה לשנותו להשיא בתו הבוגרת אף דמקדימין יתומה ליתום ודלא כהרב חלקת מחוקק סימן א' מ"מ בניד"ד

שכבר זיכה לבנו ע"י האב וזכין לאדם שלא בפניו כבר זכה הבן אם לא שהאב עני מאד וא"א בלא"ה להשיא בתו דאז גם על האח מוטל הדבר ואפשר דגם הבן יאמר הרי אני כאלו התקבלתי והאריך קצת בתחלת פסקם ליישב תמיהת מרן בא"ח סימן תרצ"ד על הטור דפסק דלא כהרי"ף והרא"ש וסייעתם בדין שינוי הצדקה וחילק ידע בין העני עצמו או גבאי צדקה דאלו עני מותר לשנותו כל שלא התנה המתנדב תנאי כפול ודלא כהרב חות יאיר סי' רל"ב ע"ש (שבות יעקב ח"א סימן ע"ז):

ב גבאי צדקה שהיו לו מעות צדקה ומעותיו בתיבה א' ובשעת השרפה ב"מ נשרפו הצרורין והשקין ונתערבו המעות אלו באלו ונאבדו הרבה מהן העלה מפ"ב דמעשר שני דההפסד לפי חשבון וכפסק הרמב"ם פ"ו מהל' מ"ש ואין חילוק בין מעות צדקה לחולין דהכל לפי חשבון (שם סימן ע"ח): הד"ט ועיין להרב זרע אמת ח"ב סימן קי"ג דגזבר שנתערבו לו מעות של פדיון שבויים בשל קופת א"י יתן לפ"ש עד שיצא הספק מלבו ע"ש ובהשמטותיו:

ג ש"מ שצוה לתת כו"כ לפ"ש ובשנת תע"ג הוה רעש ודבר בעולם לתפ"צ והרבה מישראל היו בדוחק גדול מותר לתת להן מאותו הסך ולא מיקרי משנה מדעת הנודר (שם סימן פ"ד):

ד טעמא טעים למה שנהגו לשלם ממעות מעשר כספים צרכי נשואין ומשמשין אך שכר פועלין ודאי אסור וכל שאינו לעניים ממש אין לשלם מהן אם לא שאין יכולת בידו לקיים המצות ההנה ועוד לו בסימן שאחריו בדין אם רשאי לנכות ממה שהרויח במקום א' מה שהפסיד במקום אחר דלדעתו אינו רשאי למלאות חסרונו מענין לענין ודלא כהרב חות יאיר סימן רכ"ד (שם ח"ב סימן פ"ה ופ"ו). הד"ט וראיתי להרב עזריאל דאיינה בשו"ת כ"י סימן צ"ט דפסק דאין לקנות ממעות מעשר כספים ספרים לקרות בהן דהוי נהנה מקופת צדקה ועיין להרב יעב"ץ בח"א סימן ג' וסימן ו' דמסיק ותני דמצות צדקה נכללת בב' סוגין הא' דאורייתא היינו להמציא לעני הגון די מחסורו הכל לפי מה שהוא אדם וכו' אם אפשר בצבור ואם לאו היחיד במה שאפשר לו והב' מדבריהן היינו (למאן דאמר דמעשר כספים דרבנן) הפרשת מעשר או חומש נכסיו לצדקה אף שיש בעיר קופה ותמחוי אלא שרוצה להרחיב להם או לעניי עירם ולהרב"ח וסייעתו אפילו חיובא דרבנן ליכא רק מנהג כשר וישר וכ"נ עיקר במי שאינו כ"כ עשיר מופלג מצוה ומדת חסידות הוא לבזבז הרבה אחר שישער שישאר בידו כדי להתפרנס ממנו כל ימי חייו ועיין למרן באבקת רוכל סימן ג' ולהרב נודע ביהודה סימן ע"ג במי שהיה נוהג לחלק לעניים מעשר הריוח שלו והיה לו פנקס מיוחד על זה ולפעמים היה נותן

קודם שיתחייב כדי לנכות כשיתחייב ומת ונמצא שחלק יותר ממה שהיה חייב עיין למור"ם סימן רנ"ז ס"ה אמנם כבר נהגו העם לעכב ועשו בזה שאינו זוכה כזוכה וע"ש לרש"ך סקי"ב וי"ג וכל זה עודנו חי אבל כשמת יש להסתפק אם יכולין לעכב ומ"מ בנידון שלו שאם לא היה מעכבו לא היתה היתומה יכולה לינשא הויא שעת הדחק להקל ובלבד שיפריש היורש המעשר ואחר כך לעכב לעצמו ע"ש ועיין ג"כ להרב ב"ד של שלמה בחי"ד סימן א' דביאר כל פרטי דיני מעשר ממון ותוספת מעשר ולאיזה דבר רשאי להוציאם (הביאום הפוסקים בסימן רמ"ט) ע"ש שבירר הכל באר היטב: ה מעות של צדקה שביד אלמנה אחת שיש לה חנות להלוות ורוצין לקחת מידה לתת לאחר אינן רשאין אם לא מצאו בה עול ויש בה כל התנאים דבב"מ פ' א"נ בענין מעות יתומים ובפ' הנזיקין א"ש נכסי יתומין הרי הן כהקדש ואם כן יקחו המעות בידה בלי סבה מכרחת יש משום חשד וכדאמרינן גבי מערבין בבית ישן משום ד"ש (שו"ת כ"י מהרב עזריאל דאיינה סימן צ"ה). ו ש"מ שבתחלת צוואתו פירש כמה היה הקרן שלו ושוב צוה לתת כו"כ לזה וכו"כ לזה ושאל אם יש לו עוד מממונו וא"ל שנשארו עדיין ק' סלעים והשיב שיתנו לקופה פ' ומת ולא נמצאו רק פ' אחר נתינת הסכום הראשונים הורה זקן דאין זה דומה להההיא דב"ב פ' י"נ דייתיקי מבטלת דייתיקי ואם כן חזר בו מצוויו הראשון ויתנו לאחרון כל הק' והקודמין יפסידו דהתם איירינן דכתב וחזר וכמ"ש רש"י ורשב"ם שם וברור הוא דחזר בו משא"כ הכא דאין לך טעות גדול מזו שחשב שישארו כאשר א"ל והקדש טעות אינו הקדש וכ"כ גם כן הרמב"ם שאין לומר חזר בו רק בידים מוכיחות כגון שאנו רואין ב' שטרות וכו' (שם סימן ק')]:

ז דרש סמוכין על שלוחי א"י הבאים לעיירות אחרות לקבץ יד על יד ואינן חוששין אותן לעניי העיירות שמתפרנסין מהן ונדחין מפניהן (יוסף אומץ סימן י"ט):

ח המקדיש קרקע לפירותיו לעשרה לומדי תורה וכעת אזלא ומדלדלא שאין להן די ספוקן מסיק דהגזברים רשאין למעט מהישיבות להספיק ללומדים בהסגרות שהן הן הקבועין ומכל מקום לצאת ידי הכל טוב הוא שמי שזכה כבר ונכנס שלא להורידו ומיהו אם חל מציאות העדר אחד מהן לאיזה סבה שתהיה יש ביד הממונה להוסיף הספיקות לקבוע ללמוד וללמד ולא לבקש גזרי עצים למלאות חסרון החשבון (ועיין ג"כ להרב קרית חנה סימן ל"ד דשייך קצת לניד"ד הד"ט) (זרע יעקב סימן ו'):

ט ראובן צוה לפני מותו להפריש מעזבונו סך מסויים שיהיה הקרן קיים ולחלוק הפירות משנה לשנה לת"ת לבני עניים וע"ז יהיו נכסיו משועבדין ותיכף אחר מיתתו הלכו היורשין והעלו הצוואה בערכאותיהן שכן הוצרכו לעשות כדי שיהיה קיום והעמדה

לצוואת ראובן בפריעת סך קצוב למלך בדינא דמלכותא שכל מי שהניח קרן קיים לערך נ' לק' וכן עשו ופרעו למלך את הסך ומסיק הרב דכיון דההפסד מחמת הממון ההפסד לצדקה ולא על המותר הנכסים שהניח ליורשים והביא מ"ש הטור ח"מ סימן רל"ג ומרן שם מחודש י"א ודברי שו"ת מהרד"ג ס"ס מ"ד וחות יאיר סימן ס"ג וצ"ץ סימן ל"א ע"ש (קרית חנה סימן מ"ה):

י מי שהקדיש סך מסויים לת"ת של מקום פ' בעודו בריא ככל תחז"ל ולפרוע משנה לשנה לפ' החכם כו"כ בתנאי שילמד עשרה בחורים ממשניות ולמעלה ובמיתת אותו חכם יהיה ביד האב ב"ד וב"ד שבאותו זמן לברור אחר מקהלתו ראוי לכך ולתת לו אותו הסך שקצב לראשון והקנה כל ממונו וחייב את יורשיו לשלם סך הנז' ושלא ירד שום אחד מיורשיו ויורשי יורשיו לנחלה עד שיתחייב עצמו לשלם כנז' וכן עד עולם ומת החכם הנבחר חט"ש ושם נמצא חכם אחד מופלג ונושא אשה ממשפחת המקדיש שורת הדין נותן להקדימו לאחר והביא מ"ש הרש"ך ח"ב סימן ל"ח ודברי ריבות סימן ע"ג ולחם רב סימן ר"ג והמור"ם הוא דלעולם אמרינן דעת הנותן ואם לא הגיע הממון ליד הגבאי רק ליד השליש לתת לגבאי הנה יד השליש כיד המקדיש לחזור גם כן מנדרו לשנות להקדש אחר ועיין להרא"מ סימן נ"ג ורש"ך י"ד סימן רנ"א והכנה"ג שם הגה"ט אות ה' ומרדכי דבתרא סימן תצ"ג וזולתם (אור ישראל סימן ס"ז):

הד"ט ועיין להרב שב יעקב סימן נ"א בכדומה לזה שהתנה המקדיש שהלומדים ממשפחתו הן מצד האב הן מצד האם יקדימו ללומדים אחרים ואחד ממשפחתו נותן בתו לת"ח ופסק דהבא מצד התחתנות אינו בכלל משפחתו רק קצת קדימה יש לו מחמת הקרוב קודם אבל לדחות מי שהיה כבר לא אפילו ממשפחתו ממש ועיין ג"כ להרב תורת חסד סימן ל"ו בכיוצא לזה ע"ש ויש מקום אתי לחשוב דאף להרא"י הנז' ה"ד בניד"ד שלא הזכיר ממשפחתו ואזלינן בתר אומדנא ס"ל דשורת הדין נותנת להקדימו לאחר אך כשפירש ממשפחתו היה מפרש גם כן המתחתנים ולכן סגי קצת קדימה וכסברת הרש"י הנז' ועיין להרב ת"ח הנז' סימן ל"ח במי שהפריש סך מה לנשואי יתומות עניות סתם ופרנסי קק"י שאלו ממנו איזה סך להשיא יתומה אחת והוא רוצה לעכבן בעד קרוביו ופסק לזכות המפריש והביא מ"ש הטור ומרן סימן רנ"א בשם המרדכי וכל בו ור' ירוחם סוף נכ"ד ואף שראה לרשד"ם סימן קס"ח דפסק דהדין עם הפרנסים מ"מ מצא מנוח לסברתו ממהר"י אדרבי סימן ע"ב שהשיב לדבריו שיכול הנותן לתת ליתומות קרוביו ע"ש גם בסימן מ' נכנס בענין אומדנא דנותן שאינו מניח לקרוביו ליתן לרחוקים והביא תשובת מהר"ם אלשיך ובסימן מ"א דחה דבריו וראיותיו והעלה דמלתא דאומדנא

פלוגתא שקילתא ועיין לרש"ך ח"ב סימן ל"ח ומהרי"ט ח"א סימן ס"ג וע"ע לו שם בסימן מ"ב מ"ג בענין לשנות הקדש ת"ת למצוה אחרת ועיין לרשד"ם סימן קנ"ח וסימנים אחרים ובמהריק"ו שורש ז' וקכ"א ורש"ך ח"ב סימן ל"ח והר"ם אלאשקר סימן ע' ועיין להרב מגן שאול סימן ג' בדין האשה שהקדישה כו"כ למרביצי תורה שבקק"י פלוני ומינתה פקידים רו"ש בניה וזולתם ואחר פטירתה ירד ראובן מנכסיו ומטופל בבנים ובת שהגיעה לפרקה ושואל מהפקידים לתת לו מהעזבון מהריוח או מהקרן וזכהו הרב בטענתו ושיוכלו הפקידים לשנות דאמדינן דעת האם שלא היתה מנחת בנו האהוב בשביל אחרים אילו היתה מעלה על דעתה שבנה חמודה ירד מנכסיו ולית לן אומדנא דמוכח יותר מזה והביא מ"ש הרב תורת חסד סימן א' שהביא תשובת מהר"ם אלשיך ונשא ונתן בדברי הרת"ח הנז' ע"ש:

ועיין להרב ראש יוסף בתשובותיו דף י"א ע"ב במי שהקדיש כו"כ לחלוק חצי הריוח לעניי צפת תוב"ב והחצי האחר לקבוע ישיבה בצפת ויש למקדיש בעל אחותו ת"ח במקום אחר מטופל בבנות ונשאל הרב אם יכולין לשנות ההקדש והחליט הרב לאיסור כיון שהוא בעיר אחרת ודלא אמדינן בזה דעת המקדיש דאפילו אם המקדיש עצמו העני הוא גופיה נמי לא מצי לעכובי כל שבא ליד ההקדש עי"ש ועיין להרב צרור הכסף סימן י"ז בדין לאה שהקדישה כו"כ למרביצי תורה ונתנם ביד פקידים שלה וירד בנה מנכסיו והוא בדוחק וצער ויש לו בת להשיא ופסק מהר"ק דיכולין הפקידים לשנות ולתת לבנה ונחלק הרב עליו שאין כח להוציא מהפרנסים ודלא שייך כאן האומדנא ועיין להרב מגן שאול סימן ג' ולהרב מחנה אפרים סימן י"א ולמהר"ש חיון סימן ל"ה ועיין גם כן להרב בית יהודה ח"ב סימן ד' דפסק דמותר לשנות מנדר למאור להשיא עניה קרובתו ע"ש:

יא גבאי צדקה משאלוניקי ששלח מעות להלבשה לעה"ק תוב"ב וכתב לגבאי עה"ק שלא יורשה לחלק לשום עני שבעולם אלא דוקא לעניי שאלוניקי שבעה"ק והנה יש שם עניים משאלוניקי שמכמה שנים נתיישבו בעה"ק ויש אחרים שבאו מקרוב ה' או ו' חדשים אם כשגובין בשאלוניקי גובין בפירוש לעניי עירם שבעה"ק אז אותן שנתיישבו זה כמה שנים קודמין ואח"כ אשר באו מקרוב ואם בשאלוניקי גובין סתם להלבשת ירושלים אם כן יזכו בה עניי עה"ק תחלה ואם יותר לעניי שאלוניקי ואין בדברי הגבאי ממש (שדה הארץ ח"ג סימן י"ד):

יב אם יכול אדם לחלק נכסיו לצדקה בשעת מיתה ולא יעבור על אעבורי אחסנתא כל שמניח ליורשים כל דהו שתתקיים בו הירושה דאורייתא במחלוקת שנויה ועיין להרב

באר היטב ח"מ סימן רפ"ב ולהרב עין יעקב בדף נ"ז דעירובין על מימרת רב לר"ה אם יש לך היטב לך וכו' (זרע אמת ח"ב סימן ק"י):

יג פנויה עניה מצפורי שנתעכבה זה ימים ושנים בעיר עזה וחזרה לעירה ונתגלה שהיתה הרה לזנונים קודם חזרתה לעירה מוטלת פרנסת הולד על קק"י עזה שנתעברה שם ודחה תשובת הרב שמש צדקה בחח"מ סימן ל"ח שחשב לחייב לקק"י צפורי וע"ע לו שם בהשמטותיו (שם סימן קי"א):

הד"ט וע"ש בש"ץ הנז' דחכמי ויניציאה לא הכריעו על מי משניהם יחול החיוב ודעתם ז"ל שאם עדיין לא נפסק הדין שיטו אחר הפשרה וחכמי ליוורנו פסקו שאם עקרה האשה דירתה לגמרי ממקום מולדתה ונתיישבה בשכם כ"כ זמן שהדין נותן שקנתה יישובה שם אז אין שום מקום לחייב בני מולדתה ע"ש והרמ"ע מפאדובה רב ומ"ץ בעיר הזאת פירינצי חייב את קק"י שכם ששם נתעברה ושאפילו לא יהיה אלא ספק הא אמרינן בגיטין דף ל"א וחולין ד"נ היכא דאיתיה לאיסורא קנסינן ע"ש:

יד בעלי חובות המסורים ביד עובדי כוכבים בעד חובותיהם עם בע"ח עובדי כוכבים והשר מזמן לזמן שולח סכום רשומים לחלק בין האסורין להחיותם ולקבץ על יד על יד לפרוע חובם והממונה על בית הסוהר ממאן לתת מהסך לאסירי ישראל מותרים הקק"י להשתדל בפני השר לכלול גם היהודים האסורים בחלוקה (שם סימן קי"ב):

עיר שהיו בה ג' בתי כנסיות ובגזירת השר הוכרחו ליכנס בחצר אחד (גיט"ו בלע"ז) ולא התיר לעשות רק ב' ב"כ ופעמים היו הולכים העשירים בבהכ"נ זה ופעמים באחר ומנהג הקק"י היה לעולם שהצדקה מסודרת לתת לעניים בכל שבוע מהכנסת הקופה של צדקה ומכירת המצות ונדבות עולים לס"ת ומהם פורעין גם כן לש"צ ושמש ולא היה דבר קצוב לכל אחד מב"כ שהכל היו עושים כפי ראות חכמי ופרנסי הזמן ולעולם היו מרננין זה על זה גם פעם א' היה בה"כ א' פורע ב' שלישי ההוצאות ומהרבה שנים נהגו שכל בה"כ יתן חצי ההספקה לעניים הן רב הן מעט ומחדש קמו בני בה"כ א' ואמרו שאמת הוא שבני בה"כ שלהם בני ממון הם יותר מאחר ומ"מ אינן יכולין לסבול המשא הזאת כי יש להם הוצאות רבות בעולי ומסי הקק"י כי מעטים הן בני בה"כ שלהם ושל בה"כ אחר רבים (יוסף ה' עליהן) ואם כן בחרו לכם לתת ב' שלישי הספקה לעניים או פרנסו אתם ענייי בה"כ שלכם ואנו נפרנס את שלנו ויענו בה"כ אחר ויאמרו כי לא זה ולא זה יאות להם כי רבים אתם והעניים מרובים ובעלי ממון מועטין ועניי בה"כ האחר כמעט כולם בעלי כיסין והצדקה ניתנת לפי ממון ולא לפי נפשות ונתועדו יחד והסכימו לגשת טענותיהן לפני דייני ישראל לשמור ולעשות כאשר יורום והסכים הרב

למה שפסקו תלמידיו הרבנים ג' מטיבי סעד דמן הדין היה שבני בה"כ של בעלי ממון יתנו ב' שלישי ההספקה כיון שאין כאן מנהג קבוע נגד הדין ומ"מ שכיון שבה"כ האחר אינן טוענין רק התמדת מנהגם האחרון סגי בהכי ושבה"כ שיושבים בו עשירים מרובין ועניים מועטין יתנו חצי ההספקה מכאן ולהבא בעין יפה ולא בפטפוטי דברים כל שעבר והרב אש"ל פוביני מטורינו כתב דדבר זה תלוי במחלוקת הפוסקים אם הרבה קק"י שבעיר אחד חשוב כל אחד ואחד כעיר בפ"ע וכיון שבה"כ של עשירים יוכלו לטעון קי"ל כמ"ד דחשובים כעיירות בפ"ע אם כן כל אחד יפרנס ענייי קהלתו והשיבו לו דכיון דכולן שותפין במס כ"ש שהן שותפין בצדקה וכל החלוקים של הפוסקים במנהגי הקהלות ולא בענין הצדקה ועיין בתשובת רד"ך בית י"ג ודברי ריבות סימן קס"ב והריב"ל ח"מ סימן י"ב ושם ח"א סימן קכ"ה וחזר הרב אשל"ף לקיים דבריו והשיב לו הרב המחבר תשובה שלימה והרכין גם הוא את ראשו לסברת הרד"ך הנז' (וע"ל אות י"ז) (פחד יצחק מהדורא בתרא כ"י אות צ' ע' צדקה טבריא):

טז הוכיח במישור דכל הנופל ח"ו בעוני אינו נופל ביד הגבאי תחלה לפרנסו רק הקרובין מחוייבין לפרנסו ומש"ה דן וחייב קרובי יתומה הקרובין מהאב ליטפל בה ולזונה ולפרנסה ולהשיאה והביא דברי המרדכי בנדרים פר"א וסמ"ג עשין קס"ב (שו"ת כ"י מהר"י טראבוט סימן ל"ג): הד"ט ונראין הדברים לע"ד דהא דאמר מר לאו למימרא דחייבין הקרובים ליטפל בכל מכל כל להכביד עליהם יותר מאחרים בלתי קרובים דהא איהו ז"ל גופיה שם בסימן מ"ה בדין פרנסת הבן עשיר לאביו עני הביא מ"ש הטור בסימן ר"ס וכתב עוד דלא גרע האב מאחר שאינו אביו או קרובו והוא אמיד דכפי' ליה והביא ההיא דכתוב פ' נערה ומ"ש התוספות עלה דבאושא התקינו וכו' וכתב עוד מ"ש הרשב"א דנ"ל דאפילו בבנו גדול אי אמיד כופין אותו לזונו מתורת צדקה כההיא דרבא וכופין אותו יותר משאר עשירים שבעיר ע"ש ונראה דלא יפה כח היתומה לפרנסה ולהשיאה מהקרובים מכל וכל רק להכביד עליהן יותר משאר עשירים ולא לפרנסה מגבאי צדקה שלא יתנו רק המוטל ממש עליהן כעני שאינו קרובם וזהו לע"ד ברור ואם הקרוב אינו אמיד רק מתפרנסים מעצמו וב"ב מיגיע כפו אפילו הבן אצל אביו עני אינו חייב לצמצם עצמו ביותר ולחזור על הפתחים עיין שם בסימן קכ"ח וע"ל סימן ל"ה אות י"ז ועיין להרב ברכי יוסף בי"ד סימן רמ"ח אות ח' דמייתי דמהראנ"ח כתב בחידושין דכפי' בדברים דפ' נערה דמ"ט אף דלייטינן או לגזור נדוי גם הביא שכתב הר"ם בשם ר"ת דאף שאין לנדות נוכל לגזור שלא לשאת ולתת עמהן עוד הביא מ"ש הרב צ"ץ בשם הרא"ש דהא דאין כופין על כלים משה"ד בשוטים והורדת נכסין אך ע"י שמתא היו כופין ושנוסף לכל

זה סברת הסוברים דהא דאמרינן בעלמא אין כופין על מ"ע שמש"ב ר"ל שאין חייבין אך אם רוצין רשאין ע"ש ומהמור"ם יש לעשות סניגרון למה שנהגו איזה קק"י לכוף לפרנסת קרובים כשאר חיובין אע"ג דעל כל פרטי הדברים הנז' איכא מאן דפליג עלייהו ועיין להרב זרע אמת ח"ב סימן ק"ח וק"ט שהאריך ופלפל ומסיק דאין לחייב לאחי המת ולהכריחו לשלם הוצאת קבורתו מטעם הצדקה ביותר מכדי עשרו וכל כמה שאין הקרוב יורש נקבר המת מהצדקה ושכ"ש אם כבר הוציאו הקק"י ומצוה קעבדו ככתוב בי"ד סימן שמ"ח ונשא ונתן בתשובת הר"ם מינץ סימן ג"ן שהביא הרב ב"ה שם והרב ב"ש באה"ע סימן קי"ח סק"ב ועל ראב"ן סימן ג"ן דדברי הרמ"ם הנז' נובעין ממנו ועל דברי פוסקים אחרים ע"ש ועיין להר"ם זיסקינד בתשובה סימן י"ט שהביא תשובת הרמ"ם הנז' סימן ז' דכתב דאדם מחוייב גם כן לפרנס קרובי אשתו כפי השגת ידו ושקודמין לעניי עירם ודמ"מ קרובי עצמו עדיפי מקרובי אשתו ושאם בד"מ יתן לקרוביו ג' יתן לקרובי אשתו א' ע"ש:

יז נשאל הרב מצאן מרעיתו אנקוניא (עיר מולדתי) אשר להם כ"ה שנים שהעיר ה' רוח ראשי ומנהיגי קק"י ליואנטינו וקראו לראשי ומנהיגי קק"י איטליאנו והקימו יחד חברת תת"י שראו שבני עניים היו הולכין שולל ולא היו עוסקין בתורת ה' והסכימו ליקח להם מלמד אחד ולמסור לו התלמידים כנהוג ולתת למלמד כדי סיפוקו ולקנות גם כן להם ספרים ועשו נדבות ושמו קופה אחת בכל אחד ואחד מב"כ והיו לוקחין המעות שבהן ומצרפים יחד משנה לשנה והיו פורעין מהם שכר המלמד וקונים המצטרך וכן התמידו לעשות למשך כ"ה שנים אח"כ קמו קק"י ליואנטינו ובטלו השותפות ונתינת דמי קופתם לצורך תת"י רק לפרוע הש"צ שלהם זקן ונשוא פנים שהיה רוצה לחזור לארץ מולדתו לאשתו הא' שהניח שם אשתו השניה הבחורה באמרו שבעמדו עמהם אין הקומץ' משביע כי שכירתו מצער היא ולכן הקק"י ליואנטינו אף שיש להן ש"ץ אחר שדי להן רצו לעכבו ולתת לו כל אשר ימצא בקופתם לתת לו א' או ב' תלמידים מהעניים שלהן ובני קק"י איטליאני מוחים בידם ופסק הרב ז"ל שאינן רשאין להפריד החבילה לבלתי תת להם מעות קופתו לתת לש"צ שלהן מלבד שהדין פשוט דאין משנין מעות ת"ת לצורך ד"א אלא כגון צורך ל' פשיטין שכתב הרא"ש כלל ה' סימן ב' שנותנין להגמון לפי שיש פקוח נפש ע"ש. והביא גם כן מ"ש מהריק"ו שורש ע"ו וקי"ג וההיא דגיטין פ"ג המלוה את הכהן וכו' ומ"ש עלה המרדכי ומ"ש בפ' הגוזל בתרא והרי"ף פ' המקבל דאין השותף יכול לחלוק בלי דעת חברו ופסק הר"ם בתשובות השייכות לס' קנין להמיימוני סימן כ"ט והרשב"א סימן תתמ"א ותה"ד סימן שמ"ב דפסק דבכל דבר

שמצורפים הרבים יחד צריך למיזל בתר מנהגא דידהו ובניד"ד דכבר נשתתפו הב' קק"י יחד אינן רשאים ליפרד רק מדעת שניהן (שו"ת מקור חיים (כ"י) סימן י"ד): הד"ט וע"ל אות ט"ו ולקמן אות כ' ולהרב משפטים ישרים סימן נ' בדין ראובן שהקדיש כו"כ לת"ת וכו"כ להשיא בתולות ומטה ידי בניו אחריו ויש להם בנות והם מוחזקין בממון פלפל במ"ש המרדכי פ' השותפין מעשה בא' וכו' והעלה דרשות בידם לשנות מהקדש בתולות ולא מהקדש ת"ח וראיה הביא ממ"ש הריב"ל ח"א סימן מ"ט. ועיין ג"כ להרב אור ישראל סימן ס"ז במי שהקדיש סך גדול לת"ת של מקום פ' בעודו בריא בכל תחז"ל ולפרוע מדי שנה בשנה לחכם פ' סך פ' בתנאי שילמד לעשרה בחורים ולומדים ממשניות ולמעלה ובמיתת אותו חכם וכו' וכמובא לעיל אות יו"ד ועיין גם כן להרב שמש צדקה בחי"ד סימן כ' בדין ק"ק שחברת ת"ת הלוו סך מה למעמד של אנשי העיר ומדי שנה בשנה היו נותנין כו"כ לחברת ת"ת ריוח קצוב ומהם היו מספיקין צרכי ת"ת ויהי היום נתמעטו בעו"ה התלמידים אין דורש ואין מבקש ונתמעטו גם הלבבות לחזק את בדק הבית דהיינו בענין ארון הקדש בבה"כ כי רבה היא ההוצאה לכן במעמד כל אנשי הקק"י הוסכם ליטול הקרן של ת"ת שביד הקק"י להוציאם למלאכת ה' והעלה דאין לשנות מקופת ת"ת לבנות הארון וקרא עליהם מקרא זה וישכח ישראל את עושהו ויבן היכלות ואף על פי שאין עכשיו תשב"ר מי יודע מה שיהיה להבא והסכים עמו הרב המני"ח שאילו יתרצו כל הקק"י לשנותם אין הרשות בידם לשנות מת"ת לשום דבר אם לא לסכנת נפשות ומה שנמצא בכתובים הוא שהתירו למי שנדר בעת צרה לעניי א"י שאם לא הגיע ליד הגבאי יוכל לשנותו לת"ת להיות הת"ת גדול שבערכין ועיין רשד"ם ח"א סימן כ"ח כ"ט וקמ"ט וריב"ל ח"א סימן מ"ט וח"ג סימן ק"י ומהרי"ט ח"א ס"ג והראד"ב סימן ט"ז והרב בן המחבר הש"ץ הנז' הוסיף גם כן לציון הרב מטה יוסף ח"ב סימן י"ב ובהריק"ש בי"ד סימן רנ"ט ובני שמואל סימן ל"ה ומשאת משה חי"ד סימן י"ט ושער אפרים סימן ט"ו והריט"ץ סימן קנ"ח ותורת חסד סימן ל"ו ומ"מ מצא הרב המני"ח להם רפואה שהקק"י יכתבו ויחתמו על הספר ובדיו שלהיות שבעו"ה בימים ההם התורה מונחת בקרן זוית שאין גדיים שיעשו תישים וכו' שילבישו סך כו"כ מהקדש ת"ת בבנין בה"כ על שם ת"ת כדי לפרוע להם להקדש ת"ת סך כו"כ לשנה ושהם והבאים אחריהם מחוייבים להעמיד שכירות הנז' ומשעבדי בנין של בהכ"נ רובו ככולו לפרעון שכירות הנז' ולקיום והעמדת הקרן לעולם עיין שם:

הד"ט ועיין להרב מגן גבורים סימן כ' בראובן שהקדיש סך מה והפקיד ביד שמעון להרויחם ולהשביחם והריוח לת"ת ושאם אנשי העיר יתבעו ממנו חשבון הטוב בעיניו יעשה ואחרי מות ר' תבעו אנשי העיר ממנו חשבון הרשות בידו לשנות למעליותא ע"ש: יח אחר התבוננות נטה דעתו להחמיר ולאסור להלביש המלמדים מנדרים ונדבות המתנדבין לקופת עניי ת"ת ואף שנהגו כך אפילו שנים רבות טעות היה בידם דנדבה מפורשת לעניי תורה אין לשנותה (שמש צדקה סימן יו"ד: הד"ט ועיין ג"כ למרן באבקת רוכל סימן ג' בדין בעלי תורה עשירים אם מותרים לקבל פרס אפילו להחולקים על הרמב"ם ושכבר בכ"מ בהלכות ת"ת פ"ג תירץ על מה שהקשה על המתירים שחילוק ידע בין מלמדים לדיינים ובין העשירים לעניים ובין יש יותר מוצרכין ממנו לאין יותר מוצרכים ממנו עש"ד:

יט א' ממתנדבים שקנה קרקע א' והקדישו ובנה בו בה"מ ואחר ימים הפריש מנכסיו אלף גרושוש והקדישן ונתנן לפקידי הכולל לריוח ק' גרושוש לשנה לחלקם לעשרה ת"ח ללמוד בישיבה הנז' והקרן יהיה קיים והתנה עם הפקידים שאותם הק' גרושוש יעכבן הוא אצלו מהטלותיו שהוא חייב להם בכל שנה לחלקם הוא לעשרה ת"ח ושלא יוכלו לשנות אותו קרקע ולא דמים הנז' אפילו לפדיון שבויים ושוב נתייעץ עם א' חכם איך לעשות להשלים כונתו יען כי אין במקום עשרה ת"ח לבא לישיבתו לישב שם כל היום והשיבו אותו חכם דודאי הוא מהנמנע למצוא עשרה ת"ח שבעד עשרה גרושוש לשנה ישבו כל היום בישיבה ושאין לו רק להתרצות שילמדו שעה א' ביום כשאר הישיבות והמנדב חזר ואמר שכוונתו היתה דוקא שילמדו שם כל היום אז א"ל החכם אם כן ברור לך ת"ח א' שילמוד כל היום עם ג' או ד' עניים בלא מחיר ואותו חכם יהנה כל הק' גרושוש וייטב בעיניו עצתו וכן עשה וימת הנדיב ההוא וקמו קצת מאנשי המקום וערערו על זה כיון שתחלת ההקדש היתה לעשרה ת"ח כמפורש בשטר ההקדש ועתה נמצאים שם עשרה ת"ח שילכו ללמוד שם שעה א' ביום בעד עשרה גרושוש לשנה לכל א' ולא לשנות כל הפירות לחכם א' כאשר עשה עד יום מותו והאריך הרב בפלפולו והעלה דהחכם הא' שבירר כבר המתנדב זכה בכל כי היה רשאי לשנות הריוח של הקרן שמעולם לא בא ליד הגזבר שהיה המקדיש מעכב בידו לחשבון הטלותיו על הצבור וגם הרב מחנה אפרים בהל' צדקה סימן י"א דכ"א הסכים להוראתו (דבר משה ח"ב סימן קי"א):

הד"ט ועיין להרב שמחת י"ט סימן ס"ו במי שהקדיש סך מה לקצת ת"ח שיקבעו ישיבה ביום א' בשבוע ונסתפקו אי סגי בשעה או ב' מהיום או בעינן כל היום והעלה דעל הצד

היותר טוב צריכין לקבוע כל היום להוציא עצמו מן הספק ומ"מ אם רוצין לפטור עצמן בשעה א' או ב' בטענת קי"ל מחמת תפוסין הרשות בידן ע"ש:
כ ראובן שבהיותו בריא צוה כדת מה לעשות מנכסיו לאחר מותו וחילק כל נכסיו ובכלל החילוק אמר לכתוב בשטר וסך פ' אני מקדיש לקבוע ישיבה וחילוק חטים למצות עניים ונכתב בספר ולא הוזכר בו שום קנין מדרכי ההקנאות ונשאר גם כן שטר זה ביד ראובן ומת והגבאי טוען מהיורשין תשלום הסך שהקדיש משום אמירה לגבוה וכו' אין טענתו טענה ופטורים היורשין לשלם (עין משפט סימן ו'):
הד"ט וע"ל אות מ"ו ועיין ג"כ להרב מטה יוסף ח"א סימן י"א וי"ב במי שהקדיש קרקעות הקדש גמור לעניים והתנה איזה תנאי' להעמיד אותן קרקעות בחזקת ההקדש ואחר מותו כמה שנים נתגלגלו הדברים שאם לא ימכרום ילך הכל לאיבוד אמדינן דעתיה דבכגון דא לא התנה וכל שתהיה במכירתו הצלה פורתא מסתמא ניחא למקדיש בהכי ע"ש ואין מקום כלל ליורשין לטעון דכיון דא"א לקיים דברי המת יחזיר הכל ליורשי' להחזיר לחולין דליתא ע"ש ועיין כיוצא לזה להרב זקן אהרן סימן קי"ג ושה"ה גם כן בבה"מ כבה"כ וראוי למכור ולקנות אחר ועיין גם כן למהר"א קובו באדרת אליהו שלו סימן ו' בדין ראשי חברה א' שהתבוננו שבתי הקדש של חברתם היו הולכי' ומתמוטטין ואין ביד ההקדש להחזיק בדקם ובקרב ימים יפלו לארץ חומותיהם והסכימו למכרם לראובן בסך מה וכן עשו ונעשה ביניהם שטר מכירה וזכה ר' במקחו והוציא הוצאות מרובות להחזיקן ואין אומר לו דבר מכל בני החברה ויהי היום וישמע ר' שבני החברה מערערין במכירתן ובא לפני הרב לשמוע מפיו את משפטו והיה חפץ הרב לימנע ממנו והפציר בו עד בוש ולא יכול להתאפק וכמ"ש הרא"ש בתשובה שחובה על כל מי שיודע זכותו של זה מדינא לגלות אזנו לדרשו ולהוציאו אף שלא דרש מאתו שלא לעבור אלאו דלא תוכל להתעלם ומכ"ש בניד"ד אי להחזיק יד המחזיק לבטל קול ערעור וגם לכבוד רבי' ראשי החברה שלא לסתור מה שעשו ושעל היחידים לקיים מה שיסכימו אף בלא שטר וקנין דדבריהם בלבד ככתובים וכמסורין דמי כמ"ש הרא"ש פעמים שלש בכלל ו' והאריך בענין אם יש הפרש בין נדבת יחיד לצבור ואם רשאין בני העיר או גבאין לשנות לדבר אחר וכיצד יהיה השנוי אי דרך הלואה ולשוב לפרען או אפילו בשינוי לגמרי שלא ישוב עוד ואחר שבירר כל דברי הפוסקי' למד דעת דבניד"ד מכירתן מכירה ושהיו רשאין למכור הבתי' לראובן ושאין עוד עליו שום ערעור ופקפוק ע"ש ועיין גכ"ל אות טו"ב ועיין להרב תורת משה (בן הרח"ש) סימן ד' בדין קק"י שיש להם בתים. ידועים שמפירותיהן מקיימין ההקדש וקמו עשרה יחידים ומכרו הבתים שלא ברצון שאר יחידי

הקק"י ודן את הדין שאם קבלום עליהם מעיקרא לפקח על ענינם אף שלא פירשו גם ע"ע המכר ממכרן ממכר ואם לאו ממכרן בטל עיין שם:

כא ראובן הקדיש סך מה לתת פירותיו לד' ת"ח שבצפת ללמוד שם בהסגר ושחילוק ההספקה יהיה ע"י א' מקרוביו העומד שם בצפת ושלא לשנות מקום הישיבה רק אם לא ימצאו שם ד' ת"ח לומדים ועתה קרוב המקדיש עקר דירתו משם והלך לירושלים אין ביד הקרוב לחלק הפירות לת"ח הדרים במקומות אחרים כל שיש בצפת לומדים (תורת משה (בן הרח"ש) סימן ג'):

כב הנשבע שלא לישא אשה על אשתו ושאם ישא לתת כו"כ לצדקה ונפלה לפניו יבמה ויבמה חייב לפרוע הקנס ולא יוכל לטעון דאשה זו הקנוה לי מהשמים כי היה יכול לחלוץ (פרי עץ חיים ח"ג סימן ל"א):

כג ראובן ש"מ צוה בפני עדים והקדיש כו"כ לקבוע ישיבה בעירו למנוחת נפשו ולמחרת קרא לשמעון ומינהו אפוטרופוס בפני עדי הצוואה על כל נכסיו וגם על קביעות הישיבה ולא פירש אם הקביעות תהיה בעירו ונפטר וטוען האפוטרופוס שכיון שאין בעירו בעלי הש"ס רוצה לקבוע במקום אחר ששם ילמדו משנה וש"ס והעלה הרב שתושבי העיר יכולין לעכב עליו ואם אין בעיר בעלי ש"ס ילמדו מקרא מדרש ואגדה כיון שצוה לקבוע בעירו ואף שלא הזכיר שם עירו כשצוה לאפוטרופוס אין ספק דלית לשוויי הדרנא ולרווחא דמלתא אם ירצה לעשות נחת רוח למקדיש ישכיר ת"ח א' מעיין בש"ס ופוסקים כפי הנמצא בדורותינו ויקבע בית תלמוד ללמד את בני ישראל דיני או"ה ושבת ותפלה וטוב שמה שיתנו לעשרה זעיר שם זעיר שם יתנו לא' קבוע ללמד נערי ב"י המתאוים ללמוד תורה ואינן מוצאין דודאי ששכרו גדול בקביעות בית שמגדלין בו תורה ובמקומו לכפרת נפשו ע"ש (זרע אברהם ח"א סימן ח'):

כד נשאל איזה לשון הגון בענין הצדקה אם הרי עלי כו"כ או הרי זה צדקה או לתתה בלי קבלה והשיב דאין זה ענין דנדרים דף ט' ע"פ טוב אשר לא תדור וגו' דשאני צדקה דמ"ע היא ונשבעין לקיים המצוה לזרוזי נפשיה ואם הנסיון שמן התורה אסור התירו הכתוב בצדקה מפני תקנת העניים כ"ש הנדר שאינו אסור אלא כי היכי דלא ליתי לידי תקלה שיהיה מותר משום תקנת עניים באופן שכל אחד מהלשונות הנז' הגון וטוב (הרדב"ז ח"ג ד"פ סימן תמ"א):

כה ראובן חלה ונתרפא והשיא את בנו ומתוך שמחתו צוה לתת מממונו כו"כ לשמעון ויהודה להשיא בנותיהן וללוי צוה לתת לו כו"כ לישא והממונה שלו היה במקום אחר ולא נתן להם דבר ובתוך כך מת ראובן ולא הזכירוהו המתנות שהבטיח וצוה לביתו

ונפטר והיתומים קטנים מקבלי מתנות הם עשירים ודאי לא זכו בא' מדרכי ההקנאות והוא בעצמו היה יכול לחזור בו ואינו אפילו מקטני אמנה שהרי היא מתנה מרובה וכ"ש דלא מפקינן מיתמי ואם הן עניים ואמירה לגבוה וכו' אינו יכול לחזור בו וקנו בהם (שם סימן תק"ו):

כו המארח בביתו חבירו אם איש עני הוא הכל הוא לשם מתנה ולשם צדקה וסתם כמפרש ואף שאח"כ העשיר אינו חייב לתת לו כלום ואם אינו עני כל המהנהו סתם במאכל ומשתה וכסות ודירה ולא פירש שהוא דרך מתנה או דרך הלואה יכול לתבוע ממנו מה שמהנהו ושמין ב"ד כמה ראוי לזה לאכול ולשתות ונותן לו ולא לפי מה שהוציא שיכול לומר לו אילו הייתי יודע להוציא משלי הייתי מצמצם עצמי (שם סי' תרט"ו):

כז הורה להתיר להריח תפוח או אתרוג של הקדש שאין עיקרן לריח אלא לאכילה אבל להריח לשושנה ובורד ובשמים של הקדש מעל ואת"ל דאין בו מעילה מכל מקום איסורא איכא ואין נהנין בהן והביא ההיא דפ' החליל מבלאי מכנסי כהנים וכו' ומ"ש הרמב"ם פ"ה דמעילה שמהן למד חילוק ישר בין נהנה מגוף האיסור או מדבר הגורם האיסור דהתם אינו נהנה מראות השמן רק מהאור העולה ממנו ולכן אם השליך בשמים על האש והריח אחר שעלה עשנו אין בו מעילה אלא אסור (שם סימן תרכ"א):

כח האומר בית זה או שדה זו להקדש או לעניים עד שאלך לירושלים ואבא ולא הלך אין לו תקנה לפדותו לפי שחוזר לקדושתו וגם הדמים קדש וכן אעפ"י שנתנו לעניים וחזר וקנאו מהן חוזר להיות קדש אך אף בהקדש אם פדאה אחר אף שחזר המקדיש וקנאו מהן אינו חוזר לקדושתו והכי אר"י בפ' ואלו נדרים נטיעות אלו קרבן עד שיקצצו וכו' ופליגי הפוסקים עם הרשב"א שרצה ללמוד משם דהנותן קרקע לחבירו או א"ל לך חזק וקנה עד שאלך למקום פ' וחזר ולקחה ממנו קודם שהלך חוזר הראשון וזוכה שכך א"ל לעולם יהיה שלך עד שאלך למקום פ' דליתא אמנם בין הקדש דתליא בקדושת פה ואמירה בעלמא בין עניים דאמירה לגבוה וכו' שאני ע"ש (שם סימן תרכ"ט):

כט אם על הצבור מוטל לפדות ולפזר מעות על החבוש על עסקי נפשות משום שהוא מפורסם שדרכיו לא טובים סמך הרב את ידו בכל כחו בהוראת הר"ם מלובלין סימן ט"ו שפסק בכדומה לזה דמצד הדין א"צ שאין פודין השבויין ביותר מכדי דמיהן אך מפני חלול ה' ורשעות בקהלה יפזרו עליו ממון הרבה ע"ש והציל את הארי החי הרמ"ם הנז' מהשגת הרש"ק וב"ה בי"ד סימן רנ"ב וקם דינא שיתנו הקרובים כמו שישומו עליהם

הקק"י והמותר מקופת הקהל וכן קיימו וקבלו היהודים והצילו ונפש זכרה להם אלהים לטובה (כנסת יחזקאל סימן ל"ח):

ל אעפ"י שלדעת הרבה מהפוסקים אסור בהקדש רבית קצוצה מכל מקום אחר שפרע החוב וחלקוה לעניים אין ללוה רשות לעכב הקרן בעד הריוח שנתן והביא סעד מהריב"ש סימן תס"ה דאחר שהוכיח דאף יתומים אם לקחו הרבית אין חייבין להחזיר דוחי אחיך עמך כתיב ויתומין לאו בני מעבד מצוה נינהו אחר כך כתב ודכוותה בהקדש עניים כיון שזכו בהם על מי תחול מצוה זו שנכוף להחזיר ואצ"ל אם כבר חלקו הפירות דאין מחזירין מהקרן הנשאר מה שאכלו כבר עניים אחרים ואפשר שיהיה זה לעניים זולת הראשונים (בית שלמה ח"מ סימן מ"ה):

הד"ט גם הרב זקן אהרן סימן ק"ט פסק בפשיטות דאין להתיר להקדש רק רבית דרבנן ועיין בתשב"ץ ח"ד טור ג' סימן ל"ד דמיקל ללוות להקדש עניים אפי' בר"ק ע"ש:

לא קק"י שמחמת קטטות ומריבות נתחלקה לב' כתות וקצתם נשארו בבה"כ הישן וקצתן בנו להם בית תפלה מחדש ורוצים לחלק החפצים וההקדשות שבבה"כ הראשון הביא תשו' הרא"ם ח"א סימן ג"ן והר"א הלוי כ"י וריב"ל ח"ג סימן קכ"ב והר"ם מטראני ח"ב סימן קע"א שהוסיף מדיליה דאף אם אמר בפירוש שהקדישו לקק"י שהיה מתפלל בו מכל מקום יכול להוליכו בין הוא בין יורשיו למקום שהולכין שם אבל הרב טאיטצק הביאו הרב תומת ישרים סימן רי"ג חלק בזה וכן הראה מהרש"ל בתשובה סימן י"ו ועיין גם כן ברשד"ם ח"א סימן ל"ה ושהדין דין אמת דאין לנפרדים מהקק"י כח וזכות בחפצי בה"כ שמניחין הן מיחידין ידועין הן מכלל העם. עוד לו שם באם יש חילוק בין נפרדו משום קטטה או מדעת עצמן כי לא יכילם יחד אותו בה"כ ולבסוף מסיק דבניד"ד שנפרדו מתוך מחלוקת לכ"ע אין למיעוט היוצאין חלק ונחלה בהקדשות יהיו להם בעלים ידועין או אין להם זולת בהקדשות של קברין שהיו בידן כמה שנים ואח"כ נתנום הקברין לקהל אפילו אמרו בפירוש הא לכם מעות של הקדש לפזרן לעניים ולכל מקום שיראה בעיניכם ויהיה טובת הנאה לכם מכל מקום אם נפרדו אפילו מתוך קטטה בכ"מ שהולכין הקברין מוליכין ההקדש עמהן כמ"ש הרא"ם בתשובה הנז' ובסי' ט' (בעי חיי חי"ד סימן רי"ט):

לב האריך בהסכמת מהר"י אישקאפה בדין מי שהפריש נדבה מממונו סך כו"כ כדי שיקבעו ישיבה בת"ח בצפת או בירושלים באיזה מקום מהן שיראה בעיני טובי העיר של המקדיש ואנשי המעמד והמרבץ תורה ולשנות ג"כ הקביעות ממקום למקום מב' המקומות הנז' שהכל יהיה על פיהם ושהסך שהפריש יהיה לעולם בעירו להם ולבניהם

עד עולם הקרן קיימת ופירות לקביעות הנז' והאנשים אשר נקבו בשמות פ' ופ' עם החכם הנז' הם יהיו הפקידים כל ימי היותם באותה העיר ואם א' מהם יסע למקום אחר ימנו אחר תחתיו אנשי המעמד וטובי העיר והחכם ונשאל הרב אם הרשות ביד אנשי המעמד וטובי העיר והחכם לשנות ההקדש היינו לתת פירותיו לת"ח של עיר המקדיש או לת"ת לתינוקות שב"ר יען שעירו ירדה פלאים ואין לאל ידם להחזיק הישיבה ותינוקות של בית רבן והעלה הרב שיכולים ורשאין לכולי עלמא בלי ספק עש"ד ומ"ש השר המסכים הנז' (שם סימן ר"ך ורכ"א):

הד"ט ועיין גם כן להרב מים ראשונים דף ו' באורך בדינים אלו דהעלה דלעולם ביד פקידי וממוני הקק"י לשנות כאשר יראו בעיניהן שהוא טוב וישר לעשות ע"ש ועיין ג"כ להרב סמא דחיי סימן י"ד ובנמשכים בענין דומה קצת לזה ועיין ג"כ להרב בעי חיי הנז' שם בסימן רכ"ב במי שצוה לקבוע ישיבה במקום אשר ייטב ליורשו ונתן המעות ביד שמעון והנה שמעון ויורשו רוצין לשנות הסך להשיא יתומות עניות בנות משפחתו של ראובן או למצוה אחרת שיכולין ורשאין וסיים ג"כ בתשו' דהר"ש חיון דדברי ריב"ל כלל ז' ח"א ורשד"ם חח"מ סימן שנ"ו אינם אלא כשהקדיש לת"ת דתשב"ר דחמיר טובא אך אם הקדיש להספקת לומדי ישיבה יכולין לשנות לנשואי יתומות. לג מי שנדר דבר לצדקה ותכ"ד חזר בו פלפל הרב בדברי רמב"ם רפט"ו מהל' קרבנות וביארם היטב והעלה דצדקה כהקדש שאין יכולין לחזור בו אפילו תכ"ד אבל אם לא הוציא בשפתיו אף שגמר בלבו יכול תכ"ד לחזור בו (ושב הכהן סי' ח"י):

הד"ט ועיין עוד לו בסימן כ' שביאר היטב מ"ש מור"ם ס"ס רנ"ח אם חשב בלבבו לתת וכו' דחייב לקיים מחשבתו אך אין כופין אותו כאומר בפיו ע"ש. לד מי שמת והניח כלי קדש שכתוב עליו שנדר ונדב וקדש לה' ובחגים ומועדים היה מביאו לבהכ"נ הקק"י תפסוהו אף שהיורשין טוענין שכיון שבין רגל לרגל היה מביאו לביתו מכלל שלא הקדישו ואף שכתב עליו קדש לה' טעה דסבר דאין ע"י כתיבה זו שום קדושה פסק הרב דכיון שהקק"י תפסוהו אין מוציאין מידן ואם היה מורישם חי היה הדבר תלוי בפלוגתא דרבוותא דלרמב"ם בפ"ב דשבועות דס"ל דאם בהקדש א"י לחזור תכ"ד לא היה לו מגו ולא היה נאמן לומר שלא הקדיש ולשאר הפוסקים דס"ל דיכול לחזור תכ"ד היה גם כן נאמן לומר שלא הקדיש מגו דהיה יכול לומר הקדשתי וחזרתי בי אך ביורשין והוא לא טען כן אין להוציא מהקק"י (שם סימן כ"ב):

הד"ט ועיין גם כן להרב נאמן שמואל סימן כ"ו בדין רמוני כסף של בעה"ב שהיה מוליכם בשבתות וי"ט לבהכ"נ ושמין אותן בס"ת לנוי ותפארת ואחר חזרת ס"ת היה מביאן בביתו

אם עשאן בנדר שנדר לס"ת סתם והביאן לבהכ"נ סתם הרי הן בחזקת הקק"י ויכולין לעכב עליו שלא להביאן בבהכ"נ אחר וכדעת מהריק"ו ועיין למרן א"ח סימן קנ"ג ומאי דאיתמר עלה ויכול הקק"י לומר שהיה מוליכן לביתו לשמרן ולא כדי שלא יזכה בהן הקק"י אבל אם עשאן בנדר ונדבה והביאן והוליכן עמו לא זכה בהן הקק"י ומכל מקום נתקדשו דהוי כצר ביה וחלה עליהן קדושה אלא שיכול להוליכן עמו בכ"מ שירצה ואין כח בקק"י לעכבן אצלן ע"ש ועיין ג"כ להרב פרי הארץ סימן י"ז תשובת מהר"א גדליה בכיוצא לניד"ד ותשובת הרב המחבר בסוף י"ד שלו:

לה מי שמת ונמצא תחת ידו פנקס וכתוב בו דרך צוואה שיתנו בניו לאחר מותו כו"כ לצדקה ולת"ת ביאר הרב מ"ש מרן ומור"ם בתשובה סימן מ"ז ומ"ח והמסתעף מהם בענין דבר שב"ל דלמרן זכתה הצדקה אף שאמר לתת לאחר מותו לפי שאמר מכלי כסף וזהב שהיה לו אז כשכתב ומה שחסר לצדקה ואף למור"ם אפשר שזכתה הצדקה דכיון שכתב מכלי כסף וכו' הו"ל כדקל לפירותיו דנקנה בקנין וכיון שכתוב בצוואתו שקנה ק"ג אג"ס אף שהוא לאחר מיתה מהני דהוי כאומר מהיום עוד האריך וסיים דאף דאם הניח מטלטלין אין היורשין חייבין דמטלטלי דיתמי לא משעבדי מכל מקום אם הפריש חייבין כיון שצוה שיוגבה מכסף וכו' ושוב ראה להרב דרכי נועם שנשא ונתן גם הוא בדברי מרן ומור"ם הנז' ושכוון בקצת לדעתו (שם סימן כ"ד):

לו ראובן הנחשד בעיני אחוזת מרעהו שהיה לבו שמח על שיסע מעירו ת"ח אחד להתיישב בעיר אחרת ולהפטר מהחשד תקע כפו ללוי וא"ל בשבועה עד"ה לתת כו"כ לאותו ת"ח מכיסו אם לא יסע וא"ל לוי מי ערב לך שתעמוד בדבורך והשיב הלא יש לך משלי כו"כ תן אותה לו בשבילי והיה שם הת"ח ואמר לר' נברר מקחנו מה יעשה מהן וא"ל עשה בהם כרצונך ולא נסע עוד משם ושואל גם כן את הסך וראובן מתנצל כי לא מדעתו נתחייב רק לנקות את עצמו מהחשד נשבע לתת לו כו"כ אם לא יסע ומסיק הרב דיכול ראובן לחזור בו ואם התרה ללוי שלא לתת כלום ועבר לוי שנתן חייב לשלם שנית לראובן ואף קודם ההתראה מה שיש ללוי מר' בחזקת ר' הוא שלא קנאו הת"ח ומצי פטר נפשיה בטענת קי"ל עוד פטרו מטעמים אחרים וסיים דמ"מ אי לא איתשיל אשבועתיה אריא דחיובא רביע עליה אך אי איתשיל אשבועתיה אין ספק דאם התירוהו מותר ואין למתירין עון אשר חטא כיון דמעיקרא לא בא בזכרון נקדש בצדקה כלל (משאת משה ח"א סימן ו'):

לז מעשה היה בצפורי ששם ב' קהלות היינו ק"ק גדול וק"ק שלום שעבר משם עשיר א' וחלה את חליו ויקרא ב' מפקחי בצרכי צבור וצוה מחמת מיתה להניח בידם

כו"כ להספקת ת"ח של ישיבת הקק"י שלום מפירותיהן ומסר בידם פוליסא א' מאותו הסך שיש לו בהלואה בקונוינט"ו הלועזים היונים ומינם גזברים על הקדשו ויאסף אל עמיו ובקרב ימים נתבטלה ישיבת קק"ש הנז' וקמו בני הישיבה של קק"ג הנז' ושאלו מהגזברים לזכות לעצמם פירות ההקדש דאמדינן דעת המקדיש שאם היה יודע שתתבטל ישיבת קק"ש היה מפרש שבהעדרה יזכו בפירות הקק"ג ומה גם דרבה קק"ג הרבה ממה שהיה ועוד שזכו בני העיר בהקדש ורשאין לשנותו ועוד דיפה כח קק"ג המספיקין מים ומזון לת"ח שבעיר מצדקותיהן מה שאין עושין הקק"ש והגזברים משיבין דהמצוה עצמו א"ל ביחוד שאם תתבטל ישיבת קק"ש ובית ועד שלהן יקבעו ישיבה זו בעיר מולדתו ונאמנו דבריהן בהיותן מוחזקין בנכסים בשגם אין זכרונו בא בשטר הצוואה וארכו הימים ולא זה ולא זה נתקיים בידם לא בצפורי ולא בעיר אחרת עוד טענו הגזברים דאת"ל שיש זכות תולה לקק"ג לא יתנו לכסף מוצא אא"כ ימחלו להם על השנים הללו שעברו יען כי כל הפירות שגבו מאז ועד עתה כלם נקבצו בהלואתו ובאו לסוחר א' עובד כוכבים ברבית ונאבדו והקק"ג משיבין יקוב הדין את ההר ועליכם להשיב ההקדש לאיתנו ודן הרב המחבר לזכות הקק"י בכל טענותיהן ע"ש (שם סימן י"ט):

לח מי שנדר להשיא יתומה מנכסיו והביאה לביתו ובהגיע לפרקה נתן עיניו בבחור א' להשיאה לו ומיאנה בו הנערה ואביה וא"ל תננה לעני הנמצא ראשון חוץ ממי שבחרת דלא ניחא לה וכשראה שלא נעשתה עצתו גירשה מביתו ואינו חפץ עוד להשיאה מנכסיו רשאי לחזור בו ואין ב"ד רשאי לירד לנכסיו ומכל מקום אי נחתו אף שעשו שלא בדין מעשיהם קיימין והביא הסכמת הר"ח אלפאנדרי שפלפל על דבריו והרב חזר והשיב על דקדוקיו (שם סימן כ"ה). הד"ט וע"ל סימן כ"ג אות ד' וכזה ראה בשו"ת פרי עץ חיים ח"ג סימן נ"ה באלמנה עשירה שנדרה להשיא יתומה א' בת פ' ולתת לנדונייתה סך פ' ותביאה לביתה ותהי לה לבת ובהגיעה לפרק בתולה נשאת נתנה עיניה בא' מהנערים לתתה לה ותמאן הנערה או קרוביה באמרם שיתננה למי שתחפוץ חוץ מזה שבחרה לתת לה ותרא האשה כן וגירשה מביתה ואמרה להביא נערה אחרת ושאלה אם רשאה לחזור בה ואת"ל דכיון שפירשה לאותה הנערה אינה יכולה לחזור עוד נסתפקה משום דבשעת נדרה לא נשבעה עדיין שבועת האלמנה וא"כ לא היו הנכסים ברשותה כשנדרה והרי המקדיש דבר שאינו ברשותו אינו הקדש ופסק הרב בספק הא' שכיון שנדרה לדבר ידוע אינה יכולה לחזור ועל הספק הב' ג"כ חייבה לקיים נדרה מההיא דרמב"ם פ"ו מהל' ערכין דין ל"א ע"ש:

טל נשאל בדין מי שהקדיש מקצת נכסיו לת"ת שבא"י ועשה אפוטרופוס לשמעון אחיו לשאת ולתת בהן לתועלת ההקדש והיו להקדש בתים והשכירן ללוי אחיו לזמן ה' שנים שלא יוכל להוציאו משם ומת המקדיש ונתייקרו הבתים ומצא אחרים שיתנו יותר ממה שפורע לוי אם מוציאין מידו לריוח ההקדש וחלק הרב בין ניד"ד לנידון מהרי"ט בח"מ סימן א' שביטל השכירות מב' טעמים ע"ש ומכל מקום ההוא אמר דדוקא להלכה מזכה הוא לשוכר אך למעשה הניח הדבר בספק עד יסכימו עמו בעלי ההוראה ע"פ (קרית מלך רב סימן ו'"):

מ אשה הנותנת צדקה אפילו אינה נושאת ונותנת תוך הבית ואומרת שברשות בעלה נותנת נאמנת ומ"ש שאין מקבלין ממנה דבר גדול היינו בסתמא ומ"ש בי"ד סימן רמ"ח שחזקתו גזול ה"ד אם אינה אומרת בשעת מעשה שנותנת ברשות בעלה (נודע ביהודה סי' ע"ב) הד"ט ועיין להרב בית יעקב סימן י"ב דמותר ליקח מנשים דבר מועט ובמרובה אסור לתוס' ולרש"י בהפך ודוקא בצדקה כך אבל שלא על דבר מצוה אפי' דבר מועט אסור ואם מוכרת לתכשיטין שלה אין הבעל מקפיד ע"ש:

מא המוליך ס"ת לבהכ"נ ועשו כנהוג נדרים ונדבות ועמד בעל הספר אצל החזן וא"ל אוקא א' של שמן לקופה פ' ואוקא א' של שמן לפ' ובתוך האוקא הא' משמן שהיה נודר אמר, אוקא א' של שעוה לקופה פ' ובבוא הגבאי לגבות והיה רוצה לתת אוקא של שמן א"ל והלא לקופה זו של שעוה נדרת ששוה כפל כפלים מהשמן והשיב שלא נדר לכל קופה וקופה רק של שמן ואם ביטה בשפתיו של שעוה לא היה מלבו נאמן הוא על עצמו ואדרבה י"ל שפטור מהשמן לפי שלא ביטה שמן ופטור משעוה לפי שלא היה מלבו ואנן בעי' פיו ולבו שוין ומ"מ כיון שעומד וצווח שאמר שמן ושלשמן נתכוין יתן שמן ונאמן ע"ע וא"צ שבועה (זקן אהרן סימן פ"א):

מב שמעון נשבה בין העובדי כוכבים ואשתו ובניו הלכו לעיר לוי וחלו פניו לקבץ לפדיון נפש ש' והשיבו להם לחזור לעירם ושהם יכתבו לבני עירם לטפול על פדיונו והם ישלמו מה שיוציאו וחזרו לביתם וכתבו לקק"י של ש' שבהיות שהבינו מאגרתם שעדיין לא קצבו הפדיון וכן לא שלחו לידם מסת נדבתם כיד ה' הטובה עליהם ושמהרו לקצב השכר וצרור כספם מוכן ומזומן בידם סך מ' גסים אריות לעזר המצות ובשמוע קק"י ש' דברי קק"י לוי השתדלו בכל מאמצי כחם לפדותו וכתבו לקק"י לוי בעד הסך ולא השיבו שאומרים שאין להם ליתן כלל ופסק הרב שא"א להם ליפטר דמה שכתבו אין לך נדר גדול מזה ויש להם לקיים דבר המצוה כזה שאמירה לגבוה כמסירה להדיוט (נאמן שמואל סימן כ"ה):

מג מי שנדר להשיא יתומה עניה ולתת משלו כו"כ לנדונייתה ומת באנו למחלוקת הפוסקים אם היורשין חייבין לקיים נדר המורים עיין לרשב"א סימן תקס"ג ורדב"ז סימן קע"ג וראנ"ח וריב"ש סימן של"ה ומור"ם סימן רי"ב וממילא א"א להוציא מהם שהם מוחזקין (תורת חסד סימן ל"ז): מד ראובן נדר בעת חליו לישא יתומה עניה ושוב טוען שלא היה שפוי בדעתו כשנדר ושאין לו במה להלבישה וצריך ליקח נכסי אביו לקשטה פקפק הרב לפי שנדר בעת צרה שאין להתיר כדעת הרלנ"ח סימן ג' אמנם שב וראה דסברא יחידאה הוא ממי שרצה לדקדק מהמרדכי וכמ"ש הרלנ"ח שם ובכל כי האי אמרינן דאי איתא לא הוו שתקי קמאי וכמ"ש הרי"ף בענינו אי איתא לרב יהודאי גאון לא הוו שתקי מינה וגם הריב"ל סימן י"ג כ"כ על סברת הרא"ה וכ"כ גם כן הרדב"ז סימן רצ"א שאפילו נדר בעת צרה מותר להתיר בפתח וחרטה וכ"ש בניד"ד דבל' הנדר עצמו יש להקל דאינו ל' נדר גמור שלא אמר אלא אם בע"ה יקום ויתהלך בחוץ ישא יתומה בלי נדוניא דלא איתפיס חפצ"א אנפשיה ועיין להר"ם מפאדובה סימן ע"ב בדין מי שאמר שאם יצא מתפיסה שילך לא"י, דכיון שלא הזכיר לא אלה ולא שבועה רק אעשה דבר פ' אין בו ל' נדר וכן הוא בניד"ד אף שיש מחמירים גם בלשון זה ועוד הוא נאמן ע"ע שהיה מבולבל בדעתו מחמת חליו ומ"מ טוב שיתירו לו (בני משה סימן נ"ג):

מה אסר לק"ק למכור תכשיטי ס"ת בשבת בשנת הרעב לפרנס עניים אם אפשר בלא"ה כי אזלת לה יד בני העיר ואף שימכרו חלה הקדושה על הדמים ויש להם לקנות קדושה אחרת באופן שיעלו ולא ירדו (בית יהודה ח"ב סימן נ"ט):

מו האריך קצת במי שנדר כו"כ לצדקה ומסרו ביד אחד שאע"פ שאינו כדאי להכריע נגד הרש"ך שפסק שכיון שזכה הצדקה ע"י איזה הקנאה אינו יכול לשאול עליו ומרן פסק בסימן רנ"ח ס"ו דאם בא ליד הגבאי אינו יכול לשאול עליו מכל מקום לדעתו ז"ל יש להסתפק למעשה ואם היה כבר ביד הצדקה אפילו אם היה ספיקא דדינא א"י להוציא אך אם עדיין ביד הנותן אע"פ שהקנה לצדקה בא' מדרכי הקנייה צ"ע אם יש להוציא ממנו כשאומר שרוצה לישאל עליו ותליא נמי באשלי רברבי אי דמי לספק דאיסורא או לספק דממונא (ושב הכהן סימן פ"ה):

הד"ט ועיין גכ"ל אות כ' ולהרב יכין ובועז ח"ב סימן ז' בדין יחידים שהתנדבו הקדש לכבוד שמואל ע"ה ובא לידי הפרנס נדבתם וקצת מהמתנדבים נפטרו לב"ע ואח"כ נפל בה"כ וצריכה הוצאה רבה והצבור דחוק ורצו לשנות הקדשו של שמואל לתיקון בה"כ אחר שזכה בו הפרנס יכולין לשנות לפי שעדיין לא הגיעו המעות ליד הגבאי ממונה על קברו של שמואל ויש שאלה להקדש כמ"ש בפ' הריני נזיר ועוד לפי שז' טובי העיר

במעמד אנשי העיר יכולין למכור בה"כ ולהורידו מקדושתו אפילו למשתי שכרא ולדבר מצוה אפילו בלא ז' ט"ה מותר וכמ"ש הרמב"ם בפ"ח מהל' מתנות עניים: מז ראובן היה נושה משמעון כו"כ והוא היה גבאי צדקה והיה ראובן חייב להקדש סך מה ואמר לש' באותו הסך שיש לי בידך תפלס חובי להקדש לא נפטר ר' בזה מחובתו שהמקדיש חוב שיש לו על אחרים אינו הקדש כדאיתא בפ' מרובה וזה לפי שאינו ברשותו (יכין ובועז ח"ב סימן כ"ו): מח מי שצוה ואמר לב' תהיו עדי צוואתי שרצוני לתת מנכסי כו"כ להקדש וכו"כ לפ' וכו"כ לפ' ומת אין בצוואתו ממש כי לא צוה לתת להקדש או להקדיש (שם סי' ל"ו):

מט הנודר סך מה לנדוניית עניה א' ואמר אם לא יספיקו נכסיה אתן כו"כ ואם יספיקו אפטר ומת הנודר ובאה לגבות מיורשין הביא הרב ג' טעמים לפטרן הא' משום אסמכתא דלא קניא הב' שלא נדר בשעת הקדושין שאז נקנה באמירה הג' לפי שכבר מת ואף שאם היה בחיים היה חייב מכח השבועה אע"פ שלא היה מועיל בו הקנין מ"מ גופו נשתעבד ולא ממונו ולכן היתומים פטורין לגמרי (שם סימן מ'):

הד"ט ועיין למור"ם סימן ר"ט ס"ד ולהרב כרם שלמה סימן כ"ג דקרי בחיל בשם הרכנה"ג שם בהגב"י אות מ"ט בשם מהרא"ש ולהרב יכין ובועז ח"ב סימן מ' נ מי שנדר לילך ללמוד תורה בעיר פ' ונטרפה לו השעה ואינו יכול לילך שם השיב הרב דאם נשבע אין לדבר היתר דאף דהנשבע לקיים את המצוה פטור ה"ד מקרבן בטוי אבל חייב משום שבועת שוא ואין לה היתר עיין ברמב"ם בפ"ה מהל' שבועות וטעם זה שייך בשבועה בלב ויש טעם אחר כולל שבועה ונדר לפי שאינן ניתרין רק בפתח וחרטה וא"א שיתחרט על שנדר או נשבע לקיים המצוה ואלו בפתח צריך שיהיה לדבר מצוה התרתם ומ"מ בניד"ד שלא נדר או נשבע אלא לילך למקום פ' ללמוד תורה והליכה לשם אינה רק מכשירי מצות ת"ת ואינה גוף המצוה לכן יכול לישאל עליו (שם סי' נ"ב) נא ראובן נדב מנה לעני הגון וכאשר הבין העני שהיה מתחרט קצת מחל לו מה שנדב לו ואחר ימים חוזר העני ותובע ממנו והיה נ"ל לכאורה פשוט דכיון שצדקה אינה כהקדש מהני מחילה מיהו אפשר דכיון דצדקה מכפרת אינו יכול למחול והאריך הפלפול בסוגיא דהגוזל ובדברי הרמב"ם ע"ש (בית יעקב סימן קס"ד). נב אלמנה שנדרה צדקה ואח"כ נשאת אם נדר הוי כקרבן חייב הבעל לשלם ואם נדרה קרקע ונשאת אי הוה קדושת דמים אינו מפקיע מידי שעבוד והקשה על תשו' הר"ם מינץ והקשה ג"כ על רמ"א באה"ע סימן צ"א בדין אם עברה האשה על תקנת הקהל דחייב הבעל לשלם ע"ש (שם סימן קע"ג):

סימן כח

דיני מילה:

אות א השג ישיג על הרב דרכי נועם בקונטרסו על המילה ותמה בדין ראש ופדחת על הראשונים ויישוב נפלא על דברי רש"י שהניחו גדולי ישראל בצ"ע (פנים מאירות סימן ז'"):

ב מפי השמועה של הרב רבו כתב דאף דמן הדין הנולד בחדש ז' מלין אותו אפילו בשבת וספק בן ז' ובן ח' אין מלין אותו בשבת אא"כ גמרו שערו וצפרניו כמ"ש מרן סימן רצ"ו ומשמע דבחול אין בודקין אימתי נולד ואף בודאי בח' נמול לשמנה מ"מ מרגלא בפומיה דהמנהג הוא שלא למולו עד אחר ל' יום מיום לידתו ושעל הנשים סומכין בחדשים הללו אף אם בעל ולא פירש האומרות זה נולד לז' וזה לח' עפ"י הסימנין אשר להן כגון שבהתחלת העבור אינן יכולות או מתאוות לאכול דבר פ' ושאר סימנין ומפיהן אנו חיין (בית יהודה במנהגי' דף ק"ט ע"ג):

הד"ט גם בשותא דינוקא הוכחתי לע"ד על נאמנות נשים במאי דבדק לן הרב מהרא"י נר"ו מ"ץ קק"י ויניציאה ושהכל לפי מה שהיא שאם מכירין אותה היותה בלתי זהירה אפי' למי שהוא איש אין להאמין יעו"ש סי' קנ"ח וע"ל סי' א' אות י"ו. ג אשה שילדה זכר ובליל ח' ללידתו מתה היא אין לעכב קבורתה עד שיאור היום ולמול את הבן קודם ואח"כ לקברה רק יקדימו לקברה ואח"כ ימולו הבן דקודם הקבורה האב אונן ופטור מכל המצות ודחה ג"כ סברת הגהה א' שהראוהו כ"י בגליון הרש"ך בי"ד סימן ש"ס דכתב דב"ב שמת לו מת בשעת המילה המילה קודמת דאף שהוא אונן חל עליו מקודם מצות מילה אבל אם מת לו תוך ז' קבורת המת קודמת דיש לתמוה מנ"ל לחלק בין חל עליו חיוב המילה קודם מיתת המת או אח"כ והרי סתם אמרו אונן פטור מכל המצות ולא חילקו בין מצוה למצוה ועוד בניד"ד אף לדידיה דינה לקברה קודם כיון שמתה קודם שיאור היום ועדיין לאו זמן מילה וחל עליו מקודם חיוב הקבורה ואף במקומות שא"א לקבור בלילה אין העיכוב מצד האיסור ועוד יתעסקו בתיקון התכריכין ורחיצה וכיוצא עוד הביא מ"ש הרט"ז סימן שמ"א בשם רש"ל סימן ע' דאם יש לאונן בן לימול נמול בבה"כ קודם עלינו כשאר פעמים ושאח"כ מצא כתוב בשם הרמ"א שיש לקבור קודם דאל"כ הוי אונן ולא יוכל לברך להכניסו וכו' ושיש לחוש לזה באפשר לקברו קודם צאת מבה"כ שחרית דאין דוחין זריזות המצוה אבל אם א"א יברך הסנדק וימול בשחרית דהא איתא בסימן ש"ס מת ומילה מילה קודמת וכתב הרב המחבר דהעיקר כרמ"א דאין להפקיע מהאב המצוה בידים משום זריזות בעלמא כיון שאפשר לקיים

גם מצות המילה ובזמנו ביום ח' ומ"ש הרט"ז דמת ומילה מילה קודמת אינו ענין לכאן דשם מיירי באיש זר שאינו אונן ולא אבי הבן ולא באונן שהוא אבי הבן ומ"מ מודה לרש"ל אם היה איזה עיכוב שלא נמול הבן בשחרית ומת לו מת בחצי היום ואם יתעסקו בקבורתו יעבור היום ימולו אותו הב"ד ולא יברך האב ושכן מצא אח"כ להרב מנחה בלולה שכן כתב בשם הרב חוקי דעת (שם ח"ב סימן ע'): הד"ט וע"ע לו ז"ל בשבט יהודה שלו סימן ש"כ שהביא תשובה א' שמצא להרב אביו שהשיב להר"ם אלגראנטי בענין מילה וקבורה והביא תשו' א' כ"י לרדב"ז שנשאל בבעל ברית שיש לו מת מוטל עליו לקברו איזה מהם קודם והשיב דאם עובר היום ידחה המילה פשיטא דמקדימין המילה דהא דאונן פטור ה"ד במצוה דא"א ליעשות עי"א כגון ק"ש אבל מצות שנעשות עי"א כגון מילה למה ידחו מזמנן הוא יתעסק במתו ואחרים במילה ואם אפשר לקיים זו"ז כגון שיש שהות ביום לקבור ולמול אם מת מקמי יום ח' כבר חל עליו חובת קבורה ואין מעבירין ואם קדם חיוב המילה למיתת המת מסתברא דמלין קודם והביא עוד טעמים אחרים להוכיח דבכה"ג המילה קודמת ומ"מ אם יש זלזול למת כגון להניחו יחידי עד שימול אין ספק שיקברוהו תחלה ע"כ תוכן תשו' הרדב"ז בקיצור והוסיף עוד מהר"ם אלגראנטי הנז' לשאת ולתת בתשו' הנז' בדין הברכות אם יברך האב עודנו אונן דאפשר דרשאי דכדאין הרמב"ם וסייעתו לסמוך עליהן בכה"ג והרב המחבר השיב בענין תשובת הרדב"ז והביא מ"ש בבית יהודה שלו הנז' ובח"א סימן ה' ולדידיה לא ס"ל דימולו אותו ב"ד דכיון דהאב לפנינו ובעי לממהליה אלא שהאונס מעכבו אין ב"ד חייבין למולו ושכן משמע מפ' הערל דף ע"א ע"כ תכלית כוונתו בקיצור וסיים הרב המדפיס בנו דנראה שחזר בו אביו במקצת דבריו ממ"ש בסימן ה' דאל"כ סתראי נינהו ועגכ"ל סימן ל"ו אות כ"ט: ד נשא ונתן בדין עבר ומל תוך ח' ללידתו שהקשו רט"ז ורש"ך בסימן רס"ב על מור"ם והרמב"ם בפ"ז מהל' תמידין ומוספין והרב ז"ל תירץ ומסיק דאם מלו תוך ח' א"צ להטפת דם ברית אך הניח בעיון מה שמחלק בין נמול תוך ח' לנמול בלילה יריעות האהל סימן ס"ג) הד"ט ועיין להרב יעב"ץ ח"א סימן ל"ד דהעמיק הרחיב בדין מילת לילה וחילק בין נמול תוך ח' לנמול אחר ח' ועיג"כ להרב כנסת יחזקאל סימן מ"ב על מ"ש ח' נסיכי אדם השר מקוצי הרא"ש הטור הרב"י רש"ל רמ"א רב"ח ומהרי"ו וביותר על הרמב"ם שנעלם מהם לפי דברי הרש"ך תלמוד ערוך של מנחות דף ע"ב דמשם ראיה דנמול תוך ח' יצא וגם הרכ"מ הקשה כן על הרמב"ם והניח בצ"ע והרב כנ"י הנז' ביאר היטב באופן שלא תהיה משם סתירה לעמודי עולם הנז' וטעמא נמי טעים למ"ש הרמ"א דנמול בלילה צריך להטיף ונמול בתוך ח' א"צ ופלפל ג"כ במ"ש הרב ברכת הזבח דקכ"ג

בשם הרב יעקב טאמשב והמפורסם הרש"ק ע"ש ולבסוף מסיק דיש לחלק בין מומר לערלות למומר הנימול וע"כ בנידון דידיה בדין תינוק שנשבה בין העובדי כוכבים ויצא מהכלל ומצא מין את מינו ונשא ג"כ מומרת ונולד להן בן ומלוהו בעצמם תוך ח' ושוב באו לחסות תחת כנפי השכינה או"א ובנו הנז' אין לך הוכחה מזו סופו על תחלתו שלשם מצוה נתכוין וכמ"ש בחולין דל"ט בדין שחט ואח"כ חישב ולכן א"צ הטפה ואף לרב"ח דפסק דנימול תוך ח' צריך להטיף לחומרא מ"מ בניד"ד שהבן היה מסרב בדבר והיו חוששין שיחזור לסורו אין להחמיר ואפשר שכשיגדל תכנס יראת ה' בלבו ויחמיר על עצמו:

ה מעשים נפלאים הביא בענין מוהל אם יכול להיות שוחט ששגג ובירך על השחיטה במקום על המילה ומת התינוק מיד ושיש לחוש לזה ולא טוב לאחוז בזה ובזה פחד יצחק אות מ' (כ"י) ע' מוהל אם יכול):

הד"ט גם הרב יעב"ץ בברכות שמים דף י"ב ע"א כתב וירגיל ברכותיה בפיו ובשפתיו שלא יכשל וביחוד אם הוא שוחט ע"ש ונראה שכוון לשגגה הנז' ושיש לחוש ח"ו לסכנה דברית כרותה לשפתים גם בשותא דינוקא אשר לי הצעיר סימן ק"ח הן אומר והן דברים על ענין זה והבאתי כסדרן מעשים הנוראים של הרפ"י הנז' והוספתי עוד מה ששמעתי מא' קדוש מדבר דיש הוכחה מיודעי חן למול התינוק בסכין פגום דוקא ושכן קבל מאנשי אמונה והיה הדבר קשה בעיני משום צערא דינוקא והמתקתי סוד עם הרב המופלא בנגלה ובסתר ה"ה רב אס"י מקאסלי זצוק"ל ולא הודה בחילוק הנז' משחיטה למילה אף שיש לחלק ביניהן בענין הדרסה דבשחיטה טריפה ובמילה היא המצוה מן המובחר גם לי"ח לשום הערלה למדרס כף רגל:

ו תמך יתידות מנהג עירו וכמעשה שעשו כמה פעמים בפני רבני העיר בנולד מהול לברך כל הברכות המטיפים דם ברית כמילת מי שנולד בלתי מהול ואף דממחלוקת הפוסקים לא נפקא דהא לראב"ד והעיטור ורבינו יונה והג"מ בשם רבינו שמחה ס"ל דצריך לברך ואלו הגאונים והרי"ף ורמב"ם ור"ן וריב"ש וזולתן רבים אין לברך ובדין שלא לברך לפי הכלל דספק ברכות להקל מ"מ גדול כח המנהג שאין כח בכלל לבטלו אך בהטפת דם ברית של גר מהול אין לברך ע"ש וג"כ באות תי"ו האריך בענין הטפת דם ברית (שם ערך מילת גר שמל):

הד"ט ועג"כ להרב דבר משה ח"ג סימן ה' דנשא ונתן בקושייתו על הרא"ש בי"ד סימן ר"ס רס"ב בענין הטפת דם ברית אם דוחה שבת ע"ש:

ז הסכימו עמו חכמי עירו בשנת תצ"ח ועשו מעשה למול תינוק א' בשמחת תורה שלא מלוהו בזמנו ביום א' של סוכות לפי שחלצתו חמה ומנו ז' ימים ונפל יום המילה ביום ג' בשבת שהיה ש"ע וי"ט א' לכ"ע אינה דוחה ולא נודע מנהג העיר אם כרמב"ם דס"ל דאף מילה שלא בזמנה דוחה י"ט ב' חוץ מי"ט ב' של ר"ה או כהרא"ש דס"ל דאינה דוחה אפילו שאר יט"ב ומ"מ מלוהו ביום ש"ת שחל ביום ד' ולא המתינו למולו באסרו חג שהיה ביום ה' שלא ליכנס במחלוקת הפוסקים אם מותר למול ביום ה' משום שיום ג' למילתו יחול בשבת עיין להראנ"ח ח"ב סימן ל"ח ולהרב ב"ה בי"ד סימן רס"ו וכנה"ג שם (שם ערך מילה שלא בזמנה דוחה):

הד"ט ועיין להרב זכרון יוסף סימן כ"ד דהורה להתיר למול תינוק שלא בזמנו בהו"ר ומייתי בידיה ד' ראיות מוכיחות והזכרתיו לטובה בח"א סימן כ"ב סוף הגהת אות ל"ה ועג"כ להרב בעי חיי סימן רכ"ד דכתב דלכאורה היה נראה לדון ק"ו דאם בבן ישראלית שמילתו דוחה שבת אינו נימול ביום ה' או ו' כ"ש שאין מילה ש"ב דוחה שבת וכסברת הרשב"ץ כ"ש ביליד בית שמילתו אינה דוחה שבת שלא ימולנו ביום ה' ויום ו' אך לפי האמת ק"ו מופרך הוא דבבן ישראלית משום שאינה זמנה אינה דוחה שבת לכן אינה דוחה יום ה' ויום ו' אבל יליד בית שנמול לח' משום חומרא שלא ימול קודם זמנו אלא בח' טפי עדיף למולו ביום ח' דהוא מדאורייתא וחששת הרשב"ץ לא נמצאת בתלמוד ופוסקים וע"ע לו שם סימן רכ"ה ביליד בית שחלה מילתו ביט"ב ש"ג ביום ד' שכתב דאין מלין אותו ביט"ב ע"ש ולענין למולו באסרו חג שהיה יום ה' פסק בפירוש דאינו יכול למולו וכהוראת הרשב"ץ ע"ש ונבהלתי מראות דנמצא סותר דידיה אדידיה דעדיין רושם הדיו ניכר שדחה הוראת הרשב"ץ למול ביום ד' וכמ"ש כבר בכה"ג שלו ע"ש ועג"כ להרב מראית העין בליקוטיו סימן ח' אות ב' דכתב דנ"ל דאף הרשב"ץ לא אסר אלא כשהיום הג' הוא שבת ולא אסר כשיהיה בי"ט ושכ"נ ממ"ש הרב יד אהרן א"ח סימן של"א ושכ"כ הרב זכרון יוסף בי"ד סימן ס"ד אלא דאח"כ כתב הרש"י הנז' דיש לדחות והביא ג"כ מ"ש המג"א שם וסיים דלדעתו אין הפרש בין אם יחול יום ג' ביט"ב או ביט"א לעולם שרי ועיין בברכי יוסף שלו וע"ל סימן כ"ט אות א':

ח החזיק בסברת הסוברים דאף אם האב מל את בנו יברך על המילה שלא כרמב"ם דס"ל שיברך למול את הבן וכפסק מרן וחבל נביאים העיטור והר"ן הגה"מ רש"י רבינו שמחה טור מור"ם הראב"ד וס' יראים רט"ז ושכה"ג ומהרי"ח בהלקט שלו ח"א סימן מ"ט ומט"מ דף קכ"ד סימן י"ג ושגם מהר"י סג"ל צוה כן לברך על המילה ולא למול עוד לו שם בנוסח ברכת אקים צ"ל חלקנו צורנו צוה בפתח תחת הצד"י וציר"ה תחת

הוי"ו דהיינו זמן עבר כמ"ש רש"ך סימן רס"ה סק"ד ואגודה בשם הרמב"ם וה"ג שהוא לשון תפלה והיינו צווי ולא לשון עבר גם הרב של"ה בס' קשל"ה מס' חולין דף מ' הביא דברי הרש"ך והוסיף שכן נהגו כל המוהלים (אשדות הפסגה סימן ז'): הד"ט ועיין להרב יעב"ץ ח"א סימן קמ"ו דהוכיח דמ"ד צוה בחירק לא משתבש דהא תחלת הברכה וסופה בל' נסתר ועי"כ גם אמצעיתה תהיה כן והשיב על ראיות של הרש"ך ע"ש:

ט איש ואשה שמלו בניהן א' וב' ומתו מחמת המילה וגירש האיש את אשתו ונישאו לאחרים ונולדו להם בנים אחר שהביא הרב צדדין לחייבן למול בניהן מדתנן בחזקת הבתים דל"א ע"ב ושבועות פ' כל הנשבעין דמ"ז ע"ב בענין ב' כתות המכחישות זו את זו וכו' וכן ההיא דב' שבילין דפסחים ד"י וכתובות דכ"ו דמחלק בין באו בבת א' לזה אח"ז ואם כן היה אפשר לומר דה"ה הכא ומייתי נמי מ"ש הרב הלק"ט ח"א סימן קנ"ג בב' צרות שעשאו לב' אנשים או לג' ומתו כולן דפסק דדוקא שתיהן יחד לא ינשאו לאיש א' שהוחזקו קטלניות אבל כל אחד וא' בפ"ע מותרת כדין ב' שבילין אך אחר העיון פסק להפך בניד"ד דכל ספק כי האי במילה וקטלנית ראוי לאסור דחמירא סכנתא מאיסורא (שבות יעקב ח"א סימן ע"ט):

י אשה שהמליטה זכר ולא היה האיש בביתו וחמיה זקנו של בן הנולד נתן המצוה לראובן ושוב בא אבי הבן לעיר ובא שמעון ותבע לאבי הבן שתקע לו בפועל כפו שאם תלד אשתו זכר ימולנו הוא ואבי הבן מודה לו אלא שלא היה רצונו להיות מורת רוח לאביו שכבר נתן המצוה לאחר ומסיק הרב דא"א להתיר שלא מדעת שמעון ושמעון אינו רשאי לומר הריני כאילו התקבלתי דהוי כממאס במצוה ועיין להר"ן בנדרים דף כ"ד בשם הרשב"א דדוקא בפירעון יכול לומר כן (שם ח"ב סימן פ'):

הד"ט וע"ל סימן כ"ג אות יו"ד וי"ב ועיין להרב דברי יוסף סימן כ"ו בדין ראובן שנולד לו בן ואמר שאם יבא אביו יהיה הוא הסנדק ואם לא יבא יהיה הוא עצמו ולא בא האב רק אחי אביו שהוא ת"ח ודאדעתא דהכי לא נדר והלך אצל חכם והתירו ועשה סנדק לדודו והראה הרב ז"ל דאין לערער על המתיר ושאפילו לכתחלה מצי מיתשיל כדי שתיעשה המצוה בעילוי יותר ע"ש ועג"כ להרב צבי סימן ס"ט ע' וע"א במי שמת והניח בן מאשתו ראשונה והשניה מעוברת וזאת אומרת שאם תלד זכר לא תניח לחרגה למול אף שכבר מל ב"פ שעדיין אינו נקרא אומן בקי ועוד משום שראוי ליורשו וכעובדא דאיתא התם בכתובות פ' הנושא ועוד שאפוטרופוס שיהיה לבן היולד היה רגיל למול בני הנפטר ועוד שעל האפוטרופוס לעשות לקטן המצות הראויות לו וכדתניא האפוטרופוסים תורמין ומעשרין ועכ"ז פסק הרב לזכות חרגה כשכבר פסקו הראשונים דבפעם אחת

בלבד הוי מומחה ולהיותו ראוי ליורשו אין לחוש דכיון שמל בפרהסיא בפני רבים ואף שאפוטרופוס היה רגיל למול בני בעלה הלא כיון שמת האב שוב אין כאן דין מכירי כהונה ואפילו תימא דשייך כאן דין מכירי כהונה מ"מ בריה עדיף מינייהו ואין מילת הבן דומה לתורמין ומעשרין אלא דמי דאם יש לאפוטרופוס עניים קרובים ויש גם כן ליתום קרובים עניים דלא שבקי' ליה לתת לענייו אלא לעניי היתום ע"ש ועג"כ להרב זרע אמת סימן קט"ו במי שנולד לו בן וחמיו הוא ת"ח ובקי למול ויש ג"כ לאבי הבן אח א' רך וקטן והוא מוהל בלתי בקי כחמיו שטוען כי לו נאה הבחירה מחמת קורבה ואחר שהביא הרב בפשיטות דרשות ביד האב שאינו מוהל לתת המצוה למי שירצה אין טענת קורבה טענה ויש לאבי הבן לחזר אחר אדם כשר כמ"ש מור"ם בר"ס רס"ד והרב של"ה בדיני מילה וכל כמה שהוא הגון יותר עדיף טפי ועיין לרשד"ם חי"ד סימן רל"ט אעפ"כ אי איכא למיחש למדנים בין אחים יטול רשות מחמיו לתת המצוה לאחיו משום דגדול השלום ועיין להר"ש הלוי סימן ג' וד' ולהרב בית לחם יהודה ושער אפרים שבסוף הספר דף ד' כתב דביטול המריבות הוי דבר מצוה לענין דמותר להתיר שבועת הנשבע לתועלת חבירו בלא דעתו וע"ל סימן כ"ג אות א' ולהרב מים רבים סימן מ"ה:

יא אשה שילדה זכר והעידו בערכאות שלהם שזנתה ויצא דינה לשרפה עם בנה אחר לידתה אין ספק דאם אין סכנה מחמת מלכות יש למול הבן אפילו חל יום ח' בשבת אאת"ל שהוא ממזר ולא שייך הכא דכיון דעומד לישרף כשרוף דמי ומה גם דאדרבה איכא למימר דיכולה מצות מילה להצילו משריפה אך אם יש סכנה למולו מצד המלכות פשוט דאין למולו אפי' בחול וכמבואר בי"ד סימן קנ"ז במור"ם (שם סימן פ"ב):

יב קטן קרוב לי"ב שנים שהיקף הגיד שלו כולו מכוסה אך הגובה כולו כמעט מגולה ולפי שנוהגין בשבוע הבן ללכת הרבה מוהלים לבקרו אם די כזה להחזיק שנימול פעם א' כראוי ומן התורה סגי בהכי ואף דמרבנן כשנראה ערל עכשיו צריך לחזור ולמולו ה"ד כשהוא ערל לגמרי אבל כשהוא מהול קצת סגי לדחוק העור בצד היותר אפשר והביא מ"ש הרב"י בסימן רס"ד ספיקת חכמי ספרד מה יהיה העטרה ומ"ש הרב"ח ורט"ז ורש"ך ומהם למד דביקור המוהלים בשבוע הבן אינו מעלה ומוריד ואף אם יהיו שם בשעת המילה מוהלים רבים אינו כלום אא"כ יושבים ועומדים באופן שיוכלו להעיד שנעשית הפריעה כהוגן ואז אם אח"כ מחמת מיעוך ודלדול בשר נמשכה ערלתו די בדחיקת העור ולא לתקנו באיזמל דכדאין הרמב"ם ותה"ד והרב"ח לסמוך עליהם בחשש סכנה ובניד"ד אם נראה מהול בעת קישוי דאיכא תרתי לטיבותא שמא נימול כהלכתו ושמא הלכה כרב טבי בשם רבני שמואל דבלא נימול כהלכתו נמי בודקין אותו בשעת קישוי כמ"ש

הרש"ך על מרן ובתרי ספיקי כי הני אע"ג דלא מתהפכי ננקוט לקולא אבל אם אינו נראה מהול כראוי אפי' בשעת קישוי יש להצריכו תיקון ע"י איזמל (שמש צדקה סי' י"ג):

הד"ט גם הרב מים רבים בחי"ד סימן נ' חילוק ידע בין מתחלתו לא נימול כהוגן לכשנימול מתחלה כהוגן דבנימול כהוגן אף שאח"כ נראה כערל א"צ לחתוך בו כלום ועל צד היותר טוב יחזרו אחר התינוק לתקנו בדחיקת העור כמ"ש התה"ד סימן רכ"ד הביאו הד"מ ועג"כ בדרישה אמנם אם לא נימול מתחלה כראוי צריך לחזור ולחתוך עד שתראה העטרה מגולה ועג"כ להרב זרע אמת ח"ב סימן קי"ד במוהל שלא חתך רק מעט מהערלה וגם לא פרע עד שתראה העטרה וסביבותיה דבוקה בגיד והגיד נטמן בין העור שלא נחתך דבר פשוט הוא דאף אם מתגלה בשעת קישוי צריך לחזור עליו עד שתתגלה העטרה אף שלא בשעת קישוי כיון שלא נימול מתחלה כהוגן ע"ש ועיין להרב בכור שור דף קי"ב ע"ד דהזהיר למוהלים המקילים בפריעת החוט מחסרון ידיעה ושראוי לגלות עד שיהיה כל החוט סביב מגולה עד החריץ שבקל יכול להיות חופה רוב גבהה של עטרה במשהו ממנה ומעכב המילה ומ"ש מרן בסימן רס"ד שראה בקונטרס א' היינו שגרם לו לפרש שהעטרה היא החוט עם כל הבשר שבראש הגיד שמשפע מהחוט ע"ש אבל כבר בארנו שאין כן דעת רש"י ותוס' וטור ורוב הפוסקים. יג ידיו עסקניות במ"ש הרב הלק"ט ח"ב סימן כ"ב שנסתפק אם נתעכלה העטרה או האבר ונשארה הערלה אם חייב למוהלו ומוהל שלא בירך על המילה וחתך ערלה ועטרה ביחד אם יברך אח"כ והשיב דכיון דמאוסה היא הערלה וחז"ל קראוה עוקץ וכו' היה נראה שחייב למול ולברך אבל מאחר דלדברי הכל טעם המילה כדי לתקן האבר ולמעט הנאתו היכא שנתעכל כל האבר נראה שאין. שם חיוב כלל אבל בעטרה בלבד שנתעכלה שעדיין ראוי לביאה אלא שאינו מוליד אפשר שימול ויברך ומכאן נפשטה גם הבעיא השנית ע"כ מ"ש הלק"ט ונתקשה הרב המחבר בהבנת תשובתו דאם כוונת הרב הוא דפשיטות בעיא הב' לברך הרי כנגדו סברת הרמב"ם בשחט או כסה הדם ולא בירך שלא יברך עוד ואם הכוונה היא שלא לברך דמה שנעשה כבר נעשה א"כ למה נסתפק בחתך ערלה ועטרה יחד הי"ל להסתפק במל ופרע אם יברך אח"כ והניח דברי הרב בצריך יישוב ע"ש (אשדות הפסגה סימן ט'[: הד"ט ולעד"נ דבריו ברורים ומחוורין כשמלה דמעיקרא סליק אדעתיה דבנתעכלה העטרה או האבר אפילו כולו מ"מ ימול ויברך מטעמא דמאוסה הערלה ובכל אופן שחותכה מצוה עביד ובהכי תפשוט הבעיא שניה דמל ולא בירך לא יברך עוד וכשברת הרמב"ם בדין שוחט הנז' ומאחר דלכ"ע טעם מצות המילה למעט תאוותיו א"כ כל כמה דנתבטלה כבר בלי מעשה דידיה על שנתעכל כל האבר דתו לא הוי בר

ביאה אין שם חיוב כלל לכרות ערלתו וכיון שכן בנתעכלה העטרה לבד ואפילו מקצת האבר דאכתי חזי לביאה הסרת ערלתה תועיל למעט הנאתו ויהיה ג"כ חייב לברך ובהכי נפשטא גם בעיא שניה לחייב לברך מי שמל וחתך הערלה והעטרה ביחד משום דחזי לביאה וההנאה הבאה ע"י מצות מילה דהיינו למעט הנאתו כדקאי קאי ושפיר מברך דעדיין תועלת מיעוט הנאתו קיימת ונמשכת והיינו גם כן כרמב"ם גופיה ברפ"ד דברכות במי שאכל ושכח ולא בירך דיברך אם נזכר קודם שיתעכל המזון שבמעיו ולפ"ז דברי הרב הלק"ט שרירין וקיימין והא דנקט הבעיא בחתך הערלה והעטרה ביחד ולא נקט מלתיה במל ופרע ולא בירך י"ל דאיידי דנקט ברישא ספיקא דנתעכלה העטרה נקט דכוותה חתוך העטרה והיינו דין המל ופרע בלי חתוך עטרה דיברך דראוי לביאה ומוליד נמי דלשיטתיה יברך דנמשכת תועלת מיעוט ההנאה כשאר כל אדם:

ולא אכחד תחת לשוני דנהי דטעמא טעימי למצות מילה להמעטת ההנאה אמנם קשה הדבר לשמוע להיות זה טעם כעיקר למצוה זו ושתבטל המצוה בביטול הטעם חלילה וכבר נכשל בכיוצא בזה החכם שבחכמים בלא ירבה ולא ישיב אעפ"י שטעמם מפורש בהדיא בקרא וכ"ש הכא דלא כתיבא בתורת משה ומפרשי התורה ובעלי מוסר כבר נתנו מלבד האמור טעמים אחרים. ועיין להרב מטה משה שהוא לבדו מנה ולא טעה ח' טעמים ע"ש וע"ל אות ט"ז:

יד עלה ונסתפק במ"ש מור"ם בי"ד סימן רמ"ה דכל סנדק הוי כמקטיר קטורת ושלכן נוהגין שלא לתת ב' ילדים לב"ב א' כדאמרינן חדשים לקטורת אי איכא איסור בדבר או לא דאי מההיא דיומא דכ"ו ע"א דתנא מעולם לא שנה בה אדם וכו' מפני שמעשרת ופירש רש"י לפיכך לא היו מניחין אותו לשנות משמע דהעיכוב היה בא מצד הכהנים שלא היו מניחין אותו ואה"נ דאל"ה היה יכול ורשאי וכ"ג יוכיח שכל ז' ימים קודם יה"כ היה שונה כדי שיהא רגיל ומכיר וזהו ששנו חכמים בלשון המשנה חדשים לקטורת ודינא אשמועינן מ"מ סנדק שאני דאינו רק רמז בעלמא דהוי כמקטיר קטורת ומאן לימא לן שיעבו"ר על דברי חז"ל מי שיהיה סנדק פעמים ושלש ומה שהעולם נוהג שלא להיות סנדק פעמים בשנה א' אין להם שורש דאי ס"ל דאיכא איסור כקטורת היה צריך שלא לשנות מעולם כקטורת דמעולם לא שנה בה אדם (פני אהרן בסוף השמטותיו):

הד"ט ועיין ג"כ להרב נודע ביהודה סימן ע"ו במי שלא מצא סנדק לבנו כרצונו רק מי שכבר היה סנדק מבנו אחר והשיב דדברי רבינו פרץ שהביא מהרי"ל ריש הל' מילה אינו רק כעין אסמכתא אין בו שורש בש"ס ודמיונו שעשה ליריכים של סנדק למזבח החיצון ודם הברית לדם הקרבנות שלא היו מצריכין כהנים חדשים רק לפייס הקטורת

וכו' ע"ש ומ"מ אין ללמוד מקטורת שתהא מעשרת ולהקפיד לחדשים לקטורת שהרי ביומא דכ"ו ע"א מקשי אי הכי וכו' ומשני הא שכיח הא לא שכיח וע"ש פירש רש"י. ואולי כיון שהקטורת לא שייכא אלא בכהנים והמה מעטים נגד כל ישראל ומצות מילה שיש הרבה בכל יום הרי גם הזוכין במצוה רבים הן ולפי"ז יש לתת טעם למה מדמין הסנדק לקטורת ולא המוהל דה"ט משום דלא כל ישראל ראוים למול דצריך אומן בקי ומקרי מצות מילה שכיחא לגבי אומנין יותר מקטורת גבי כהנים אמנם בתוספת ישנים לא פירש כרש"י ולדידהו גם קרבן עולה מעשרת אף דשכיח אבל האמת הוא דהכל דרך דרש ובכל מדינות פולין אין מדקדקין בזה ובכמה קק"י הרב הקבוע סנדק תמיד ועל מ"ש השואל לסברת ר"פ דא"כ מה חילוק יש אם הוא אצל אדם א' או ב' ולשיטתו מי שהיה סנדק פ"א לא יהיה פ"ב אפילו לאחר כל ימי חייו דומיא דקטורת והשיב לו דבאמת יש לתמוה על דמיון ר"פ הסנדק לקטורת דהקטורת עבודה היא המסורה לכל בני אהרן וכולם שותפין בדבר ולכן לא הניחו להיות א' זוכה בה אבל מצות סנדק אף שמעשרת מ"מ המצוה מסורה לאבי הבן ולמה לא יהיה רשאי להעשיר משלו מי שירצה אפילו כמה פעמים ונראה דר"פ דימה דבר זה למ"ש בעירובין דס"ג הנותן מתנותיו לכהן א' מביא רעב לעולם נמצא דגם בשלו ראוי שלא ליתן הכל לא' וכל זה באדם א' אבל כמה אבות הבנים רשאין ליתן כל בניהם לאדם א' ומאי איכפת לאבי הבן א' לתת מצות סנדק לא' לפי שכבר נתן לו מצוה זו אבי הבן אחר והכל דרך רמז בעלמא בלי שורש בש"ס ע"ש ולענ"ד אין הדמיון שוה דבשלמא מצות קטורת כל הכהנים שותפין בה וכן בנותן מתנותיו לכהן א' כל הכהנים שוין ושותפין וחייב הבעה"ב ליתן לכהנים משא"כ מצות מילה דהויא דאב ואי בעי להיות סנדק לבנו אין מי שיערער עליו דאין לאחר חלק בו למה לא יהיה רשאי ג"כ לתת כל בניו לסנדק א' והדרן לקדמייתא דהכל דרך רמז ואסמכתא בעלמא. ועג"כ להרב בית דוד י"ד סימן קכ"ב ולהרב פתח עינים ביומא דף ס"ז שהסכים לסברת רש"ך סימן רס"ח סקכ"ב ומעשים בכל יום יוכיחו דכשאינם מאדם א' משנין ומשלשין אפילו בכל יום אעפ"י שראיתי מקפידים שלא לשנות אפילו לב' תינוקות של ב' בני אדם בשנה א' דוקא גם בברכ"י שלו סימן רס"ו אות ה' מוביל ומייתי הא דהרב"ד והוסיף מדיליה דדוקא בשאלוניקי מקפידים כזה אך במקומות אחרים לא חיישי כלל לזה ע"ש:

טו תמה מאוד על מהר"י איסקאפה באשה שילדה בן זכר ביש"ק וחזרה וילדה בן ב' ביום א' והורה גבר לברך על הנימול בשבת להכניסם וכו' ויפטר בזה מלברך ביום א' על הב' והפריז על המדה דאם בירך ביש"ק להכניסו ובירך ג"כ ביום א' על הב' ברכה

לבטלה דליתא ויפלא בעיניו מאוד מאין לו זה ושאם תלה הוראתו בדין מילת תאומים קנה רצוץ הוא דהתם איירינן במילת שניהם ביום א' לא בב' ימים כניד"ד ואין לומר שלא אמרו הפוסקים שלא להפסיק ה"ד בברכת המילה אבל להכניסו אין לחוש אם יש הפסק בינה. למילה ויביא ראיה לדבר ממ"ש התוספות בפ"ק דפסחים והרא"ש פר"א דמילה הביאו מרן בסימן רס"ה דהא נמי בורכא היא דאף לר"ת אין הדברים אמורין רק בשכבר הוצרכה לברכה דמילה שעושה אז לא הוי הפסק אבל למילה של יום אחר שלא הגיע זמנה ודאי דלר"ת נמי הפסק הוא (בעי חיי סימן רכ"ג): טז השיב כהלכה על הוראת הרב יחזקאל מהאמבורג שהורה במעשה זר בילד א' שנולד שנמצא הגיד שלו בתולדתו היה שסע לארכו מגבו וחרוצי מיחרץ פחות מחצי עביו ולמטה היה שלם כמרזב וצנור למימי השתן המקלחין מגופו דרך נקב קטן במקום נקבות ויוצאין מהגוף כבאשה ובראש הבשר הארוך הנז' המדמה לגיד נראה בראשו כמין עטרה מגולה בגבהה וכאילו הערלה נקלפת מעל גבה ונשארה דבוקה ודחוקה למטה בראש הגויה אמנם שם הוא גוף אטום בלי נקב דומה לזכרות בחיצונה רק ששוסע שסע מלמעלה ותחתיו עגול סביב בשלמות דומה למזחילה ולח תמיד ממי רגלים המטפטפים בו תמיד כאמור והר"י הנז' הורה למהלו ולברך שאף שכתבו בטעם המילה שהוא להתיש כח התאוה וזה אינו ראוי להוליד מ"מ אין הלכה כר"ש דדריש טעמא דקרא (וע"ל אות י"ג) ואף לאנדרוגינוס יש לברך וגם למי שאין לו ביצים שאינו מוליד מוהלין ומברכין וגם פן יתרפא שיתדבקו החתיכות ויהיה ראוי להוליד אמנם הרב המחבר חלק עליו וס"ל דנקבה גמורה הוי ולא אנדרוגינוס שיש לו זכרות ונקבות שכאן האבר סתום ואת"ל דיש למולו מ"מ אין לברך על מילתו וכפסק מרן על טומטום ואנדרוגינוס והזהיר מאד שלא יכשלו בהוראה זו בכמה תקלות גדולות כי הוא צוה למולו בבה"כ לפרסומי מילה ויאמרו שהוא זכר וילבשוהו בגדי זכר והרי היא נקבה ועוברת על לא תלבש וכו' ויבואו לטהרו באודם כאיש ולהתייחד עם אנשים ולכי גדל ליתו לנסובי אתתא והא ודאי נישאת ואינה נושא שדינה לכל דבר כנקבה גמורה (שאלת יעב"ץ ח"א סימן רע"א):

הד"ט ועג"כ בסוף השמטותיו תקלות אחרות הנמשכות מהוראת הר"י הנזכר שיכשירוהו לעדות להוציא ממון על פיו או יקום לשבועה ויהיה זוקק ליבום ולעגן בחנם ויפטור יבמה במקום אחין ושלכן הכרח גדול הוא להודיע ולפרסם שמו בשמו וכן עשה הרב המחבר והזכירו בשמו ופרסמו בדפוס להסיר מכשול מדרך רבים ע"ש:

יז עמד השואל אחד חכם מהר"ד פינטו בדין תינוקות הבאים למול ביום א' היינו קטן חולה שנתרפא שלא נימול בזמנו ועבד יליד בית הנימול לח' ורבו רוצה שימולנו ואין

שם רק מוהל אחד ומעלת השואל ס"ל דיליד בית קודם להיותה מילה בזמנה ואחריו תינוק שהבריא ובא רעהו בן הרב המחבר ואמר מר אם אפשר למולם בו ביום יליד בית קודם ואם צריך לדחות למחרת הישראל קודם והרב המחבר הכריע ומסיק דכיון דכולהו בהדי הדדי קאתו תינוק ישראל קודם ואחריו היליד בית אמנם אם לא באו שניהם יחד יש בזה משום מעבירים ולבא ראשון יש למול והא דבן ישראל קודם ה"ד כשלא נימול בזמנו מחמת חליו או אונס אחר בלי פשיעת אביו (מכתם לדוד סימן מ"ד ה' ו'):

הד"ט ועיין להרב יד אליהו בדין ב' תינוקות הבאים לימול שאחד מהם בזמנו והב' שלא בזמנו דצידד קצת למול תחלה איזה מהם שירצה ומסיק להקדים מי שזמנו קבוע והביא ענין דתדיר ומקודש והעלה דתינוק שזמנו קבוע מקודש טפי דהא דוחה השבת משא"כ שלא בזמנו ושכן נראה פשוט אבל אם הביאו למול את שלא בזמנו נראה שאין להמתין להביא לבה"כ מי שזמנו קבוע ונשא ונתן באמונה בההיא דשהויי מצוה לא משהינן עיין שם בסימן מ"א ומ"ב ועג"כ על פרט דאחרון הזה מ"ש בח"א סימן ה' אות ל"ח וסימן ו' אות ט' וסימן ל"ד אות א' וסימן ל"ה אות ט"ז ועיין להרב פרי הארץ ח"ב דגם במילה דחויה יש לעשות סעודה ע"ש סימן ח' ועע"ש שכתב דמילה דחויה בט"ב דחוי ישלים אף במקומות שנהגו כמרן להשלים בט"ב דחוי ומילה בזמנה עש"ד:

יח למד מהר"י שניאור סניגורא על א' מאנוסי הזמן שעדיין לא מל שיוכל להזדווג במצות פתיחת שערים ולאחוז בס"ת כי לא מלבו זמן נקוט למול עצמו לכוונה נפסדת ח"ו כיון שבכל שאר מצות התעסק כמונו בלב שלם ותמים ולכן דייניו ליה כישראל גמור אף שעדיין לא מל ועיין להרב הלבושים בסימן קכ"ד ס"ט וברשב"ץ כמ"ש מרן בשמו ולרמב"ם הל' ס"ת שכתב כל הטמאין ואפילו כותים מותרים לאחוז בס"ת וכו' ולא כ"ש באנוסי הזמן דלא גרע ודאי מנדה וכותי והסכימו רבני ליורנו לדעת מהרי"ש הנז' אבל הרב המחבר פסק דלענין מעשה ראוי להחמיר כמו שהחמירו בנדה (מים רבים סי' נ"א ב' וג'):

הד"ט ועיין להרב בית יעקב סימן ק"ד באיש ואשתו שנשבו וילדה אשתו שם בן ונתגדל ויצא משביה ודר בין ישראלים ונוהג כדת ישראל אבל לא נימול מיראת הסכנה למול יכול ורשאי למול אחרים דלא מיקרי מומר לערלות ותמה על מרן ומור"ם בסימן רס"ד דמ"ש ממ"ש בא"ח סימן ט"ל ע"ש:

יט מי שהרג את הנפש וקבל עליו התשובה שנתנו לו חכמי עירו ומתמיד בתשובתו והיה מוהל ונזדמן לו תינוק למול יעשה מצותו כראשונה (דבר משה ח"א סימן נ"ה) כ להסיר הערלה בי"ט לקטן שמת ולא מלוהו אם נולד מת ואפילו אם יודעים שלא כלו

לו חדשיו אין לקברו אפי' ביט"ב ע"י עובד כוכבים אפילו בחיתוך דבר אחר עמו אך אי לא ידעינן אם כלו לו חדשיו מותר לקברו בי"ט ב' אפילו ע"י ישראל ולהסיר ערלתו כיון שנולד חי וגמרו שערו וצפרניו והביא בשם הרב אי"ש ג"ר (היינו הרב אברהם ידידיה שלמה גראציאנו) והר"ן טרבוטו וגדולים אחרים שקיימו מנהג קבורת הנפלים בחול ולא בי"ט אפילו ע"י עובד כוכבים וכ"ש לחתוך ערלתו והשיג על הרמג"א סימן תקכ"ו סק"ב וסתר דעת הרב ב"ד בא"ח סימן ש' דמתיר לקבור נפל בי"ט ועל הרב א"ר והביא תנא דמסייע להרב חות יאיר סי' ס"א (ועיין בחא"ח מספרי הקצר הלז סימן כ"ג אות א' ובחלק זה סימן ל"ה אות כ"ט) (זרע אמת סימן קל"ו ול"ח ובהשמטות) כא מתיר לאב שהוא מוהל לתת בנו למוהל אחר כשם שמותר לכהן לתת קרבנו לאחר להקריב והשיג על הרש"ך בח"מ סימן של"ב דאוסר ושמ"ש בשם הרא"ש אדרבה נראה בהפך גם מ"ש הרש"ך דבין החיתוך בין הפריעה חייב האב לעשות בעצמו דהמל ולא פרע לא קיים המצוה לא ראה נזהרין וכדמות ראיה הביא מתנחומא פ' שלח שהב"ה עשה לבניו ישראל מה שהאב חייב לעשות לבנו וחשב מילה אף שמל אותם ע"י יהושע גם הביא ראיה משבת דף קל"ג בענין דבר שאינו מתכוין באופן דסברת הרש"ך אינה מחוורת ואם האב ימול את בנו רשאי לפרוע ע"י אחר דמילה ופריעה רשאין לעשות ע"י ב' א' מל וא' פורע ואפילו בשבת וראיה נצחת ממ"ר פ' נשא פי"א וסוף פ' בא דאמר יהושע מוהל ואהרן פורע ומשה משקה ושם בי"ט היה (יד אליהו סימן נ"ב):

הד"ט ואם פדיון הבכור מותר על ידי שליח ע"ל סימן כ"א אות י"ד ואם א' מל וא' פורע בשבת עיין בחבורי הקצר זה בא"ח סימן י"ד אות נ"ג דיש צדדין לאסור ולהתיר ע"ש ועג"כ להרב ערך השלחן סימן של"א אות ד' בשם תשובת הרמ"א סימן ע"ו שהאריך להתיר ע"ש כב תמה על תשוב' רדב"ז בחדשות סימן רע"ח דפסק במי שאמר לחבירו שיהיה סנדק מבנו דאם הבטיחו קודם שנולד פשיטא שיכול לחזור בו דלא עדיף מקנין על דשב"ל דאין אדם מקנה ואם אחר שנולד כבר נהגו כל ישראל להקנות את המצוה אף על ידי דבור בעלמא והמנהג דבר גדול דאמרינן במציעא סיטומתא קניא אבל דבר שאין קנין מועיל בו כגון דשב"ל לא מצינו שיועיל המנהג עכ"ל רדב"ז ותמה עליו שהרי הרא"ש בכלל י"ב סימן ב' הביא תשובה זו עצמה על מי שנדר לחבירו לעשותו סנדק אף דהוי דבר שלא בא לעולם יש לילך אחר המנהג וראייתו מסיטומתא וכך כתב עוד בכלל ג' סימן כ"א (שביתת י"ט דף קכ"ה ע"ד):

הד"ט ועיין מחבורי הקצר הלז בח"א דלמדתי מפסקי הריב"ש דיש לחלק בין דבר שאין קנין מועיל בו לדבר שהקנין מועיל רק לא קנו דבחלוקה ראשונה אינו מועיל המנהג

אבל כשהקנין יועיל ולא קני המנהג עיקר וכיון שכן יש לאדונינו דוד סמוכות מריב"ש ואם הרא"ש פליגי עליה גברא אגברא לא רמינן רק יש לתמוה קצת על איש כמוהו שלא הזכיר תשובת הרא"ש: כג אחד מבני מקרא שנולד לו בן בש"ק ויען שדרך בני מקרא שעה"ק ודמשק למול את ביניהם ע"י ישראל דוקא ובא אצל מוהל להזמינו לילך למול לבנו והמוהל דחהו וא"ל הלא אין אתם מודים בפריעה א"כ אשים המלקחים עד מקום החתך ואתה תכרות הערלה בידך והשיב לו שאביו הורה שהפריעה יפה ומתוקנת ושבשביל כן בחרו לעולם במילת ישראל והביא הרב הוראת הרב זקן אהרן סימן כ"ט דמסיק להיתר למול בני הצדוקים אפילו בשבת והביא ג"כ תשובת הרא"ם ח"א סימן ז"ן ושכתב בשם רב האי גאון דמעולם לא נמנעו רבותינו מלמול בני קראין בשבת וסוף דינא כתחלת דינא שכן הורה הרב חמיו להתיר וכן עשה הרב המחבר מעשה בעצמו ומל אותו בשבת והסכים עמו הרב י"ט אלגאזי ע"ש (ברכות מים סימן רס"ד):

כד הוכיח במישור דכשיש מילה בפורים דכתב מור"ם בא"ח ס"ס תרצ"ג בשם מהרי"ל דמילה קודמת למגילה ע"ש דאין הגה"ה זו מוסכמת מכל הפוסקים דהא התה"ד בסימן רס"ו כתב דמהרי"ל פסק בהיפך וגם יש לתמוה למה לא כתבה מור"ם בשם התה"ד ושוב ראה בד"מ שכתב על הגהתו הנז' ודלא כתשובת מהרי"א סימן רס"ו והביא ג"כ תשובת הרדב"ז ח"א סימן רצ"א דפסק דמ"מ עדיפא להקדים אך אם אין שהות לשניהן מ"מ נדחה מפני המילה והביא גם מ"ש הרב שלחן גבוה ודעת הרב בית יהודה סימן מ"ח דדעתו היתה נוטה לסברת הרדב"ז לדחות תפלת מוסף מפני המילה וששוב נתיישב בדבר שאין לדחות מ"מ שהכל חייבין לקרותה משום מצות מילה שאינו חייב רק האב אא"כ יש לחוש שתדחה המילה מזמנה באופן דלענין מי קודם למי ומי נדחה מפני מי לא אשכחן צד בפשיטות לכ"ע כשיש שהות לקיים שתיהן דלמור"ם סימן תרפ"ז ותרצ"ג מילה קודמת ולרדב"ז וכנה"ג והרב בית יהודה מגילה קודמת וכשאין שהות לעשות שתיהן לכנה"ג והפר"ח מילה עדיפא ולתה"ד יקרא המגילה ותדחה המילה למחר ליום ט' וכמ"ש הכנה"ג אליביה ע"ש ועיין בח"א מחבורי הקצר הזה סימן ל"ו אות כ') (חזון למועד סימן כ"ב):

כה שר המסכים לתשובת בן חכם בדין ראובן שנולד לו בן זכר במקום שאין שם מומחה ואחד מבני העיר א"ל הגם שעדיין לא מלתי מעולם דע לך שבטוח אני במעשי שלא יארע ח"ו דבר תקלה ע"י ואל תעכב עשיית המצוה בזמנה ונפש האב כנפש הבן שלא להביא התינוק לידי חשש סכנה וישהה המילה עד עת בא מוהל מומחה (חיים שאל ח"א סימן נ"ט):

כו תוכחת מגולה הוכיח למי שאירע מילת בנו בט"ב שרצה לעכבו למחרת לעשות הסעודה ביום המילה כי ביטל מ"ע שדוחה אפילו שבת החמורה ואם היה עושה הסעודה בליל מוצאי ט"ב או למחרת מ"מ היה מקיים הסעודת מצוה ומה גם דאותה שנה היה ט"ב נדחה ליום א' ובלא"ה נמי אם היה עושה סעודתו אפילו בט"ב עצמו היה עובר על מ"ע של דברי קבלה משא"כ עכשיו שביטל מ"ע דאורייתא ותמה על בני עירו שהניחו לאחר המילה למחרת דאף שאין מלין בנו של אדם שלא מדעתו מ"מ היה להם לכופו אפי' ע"י הכאות כיון שלא היה לו שום אונס (תשב"ץ ח"ג סימן ח'):

כז מוהל שבירך על הכוס ולא טעמו ולא הטעימו רק לתינוק הנימול אפשר לומר שלא היתה ברכתו לבטלה כיון שנעשית הברכה לשם מצוה שבגופו אף שמי שאין בו דעת אינו ראוי לחינוך ולא גרע מקטן שיכול לאכול כזית צלי שאביו שוחט עליו את פסחו ומ"מ טוב להטעימו לתינוקות אחרים או לשמש או ליולדת כמו שנוהגין בחל מילה בתענית שאין המיניקות מתענות בו וכבר נשאל הרמב"ם במילה שנזדמנה ביה"כ או ט"ב דאין להביא כוס כלל כל שאין נותנין לטעום לתינוק שיבין ענין הברכה עד שיהיה זה על צד לימוד התינוק ע"ש (שם סימן ס"ה וע"ט):

כח דחה ערעור הרב יד נאמן נדפס מחדש דכתב דלא אריך דמוהל וסנדק ישארו בטלית ותפלין כשנעשית המילה בבה"כ כיש מקומות שנוהגים כן ושאין ענין לזה איסור לבישת תפלין בשבת וי"ט דשאני התם דיש כבר אות ברית ואות שבת משא"כ הכא ושמנהג ותיקין הוא למול ולהיות סנדק בתפלין. עוד השיב להרי"ן הנז' בדף ל"ד ע"ד על מה שאומרין בעת המילה ברוך הבא ב"ה ע"ד שנדפס ס' דעת זקנים וראה שם הלשון מוטעה והרב המחבר תפס עליו דלא ראה ס' אבודרהם דף קל"ג ע"א דפוס אמשט' דהוא כמו שהגיה הוא בדעת זקנים (מראית העין בליקוטיו סימן ב') כט למד ממ"ש רבינו שמחה לרבינו משולם בדין תאומים הנמולין ביום א' דאפילו יהיו ב' מוהלין יברך הראשון על המילה והאב להכניסו והשני לא יברך אלא אשר קידש וכו' ויעלה לשניהן אף אם אין התינוק הב' בבה"כ כשמלין הראשון ודדמו לשחיטה וכסוי דאמרינן בפ' כסוי הדם דאר"ח מודה היה ר"י וכו' ונראה דה"ה אם ב' התינוקות לב' בני אדם ע"כ מרבינן שמחה ומכאן למד דה"ה ב' חופות מב' חתנים דדי לברך פעם אחת לשניהן והאחד יברך ברכת אירוסין ושניהן יקדשו והב' יברך ברכת נשואין ויעלו לשניהן (שו"ת (כ"י) מהר"י טראבו"ט סימן נ"א):

הד"ט ועיין להרב נהר שלום בא"ח סימן קנ"ב דעשה מעשה בעצמו בתאומים שחננו לו ה' וצוה להביא לבה"כ הנולד ראשון ולמולו ולברך עליו כל הברכות ואחר שהוציאוהו

מבה"כ הביאו האחר וחזרו עליו לעשות ככל הסדר הא' ושעי"כ יצא מידי גמגום אף להמג"א והוא הסברא שהזכיר הרב"ח סימן רס"ה ע"ש:

סימן כט

דיני עבדים וגרים בזמן הבית:

אות א טרח ויגע ולא מצא להפוך בזכות עבד ושפחה שהאדון אומר ששחרר והן מודין לו שמצא וראה לרמב"ם וראב"ד בפ"ד מהל' נחלות והרמ"ה וריטב"א והר"ן שכתבו דאין האדון נאמן אפילו שניהן מודין ושם ידבר בדין טבילת שפחה בפני בת גברתה דלא מהניא (וע"ל אות ב') (אהלי יעקב סימן י"א):

ב עלה בהסכמת הרב אחיו מהר"ם דעבד קטן שמלו רבו אך לא טבלו מכל וכל יכול למכרו לישראל אחר דוקא אך בתחלה צריך לטבול לשם עבדות ואז יש לו דין עבד והקונהו יקנה לשם עבד ישראל ולא לשם עבד עובד כוכבים (פני אהרן סימן כ'):

הד"ט מ"ש הרב למכור דוקא לישראל נראה פשוט דטעמו שלא להפקיעו ממצות וכמ"ש מרן סימן רס"ו ס"ב אמנם מ"ש שחייב להטבילו קודם וטעמא טעים משום שאסור לקיימו כשהוא ערל וכיון שלא הטביל הו"ל כאילו לא מלו לא זכיתי לע"ד להבינו דהא עסקי' ברוצה למכרו ולא לקיימו ושפיר מהדר מני"ר אטעמא אחרינא כדי שהיה גופו קנוי לו כמ"ש שם מרן סעיף ט' ומ"ש הרב אחיו דהקונה יקנהו לשם עבד ישראל וכו' משמע דהיינו לומר דלא יחוייב הקונה לחזור ולהטבילו כקונה עבד עובד כוכבים א"נ דיהיה לו דין עבד ישראל דאין גופו קנוי לו רק למעשי ידיו ואם קדם וטבל לשם בן חורין יצא לחירות א"נ אמר מר דיקנהו לשם עבד ישראל דחייב במצות כיון שכבר הטבילו וכולהו איתנייהו ביה כיון דאין לו עוד דין עבד עובד כוכבים ועיין להרב נחלה ליהושע סימן י"א בדין שפחת אלמנה כבת ט' שנים שהלכה בבית גברתה לבית הטבילה וטבלה בפניה ובפני יהודית אחרת ומשם והלאה נהגה מנהג ישראלית ופסק הרב ז"ל דעדיין יכולין ממזרין ליטהר בה עד שתתני לה גט שחרור ע"ש וע"ל אות א':

ג שפחת ב' אחין וא' נפטר והניח אחריו בת ולא היה באפשרות ליתן זל"ז במתנה או במכירה יען שכבר טבלה לשם שחרור ואין המתנה ומכירה מועלת להן כיון שבטבילה פקע מינה השעבוד שהיה לה ולא פס גבייהו רק איסורא ועיין להרב פ"מ ח"א סימן כ' ולכן גמר אומר שישחרורה האדונים וכמ"ש הכה"ג סימן רס"ז הגה"ט אות ל"ו ודחה תשו' הרב דרכי נועם חי"ד ס"ט והסכימו עמו רבני עירו וע"ל אות ד' (דבר משה ח"א סימן נ"ו והנמשך): ד שפחת ג' אחים שמת אחד מהן ובין אין לו וירשו אחיו חלקו ומתו

גם שניהן ולהם בנים וירשו בשותפות ואחר ימים טבלו בת השפחה הנז' לשם גירות ונשאת לישראל ושוב שאלוה אם ניתן לה גט שחרור ותאמר לא וא' מהשותפין היה אז כבן ט' שנים וגם עתה נשאר ממנו יתום קטן בן ט' שנים ימכרו ב"ד חלק היתום לשותפין אחרים והם יתנו הגט שחרור ואין צריך הבחנה וטבילה רק כשתטבול לנדתה יתן לה בעלה קידושין בלא ברכה מפני עשרה ב"ב והחזן ובסימן שלאחריו ביאר הרב סדר טבילת גרים בב"ד של ג' וסדר גט שחרור (שם סימן נ"ז ונמשכים):

הד"ט גם הרב בארות המים בחאה"ע סימן כ"ה הביא כל הצורך לטבילת גרים ונוסח גט שחרור ועיין גם כן להרב תורת חסד סימן מ"ח שהביא נוסח גט שחרור מרבינו ירוחם סוף חלק א"ו ואף שלא הגיע שטר שחרור לידה הו"ל תפוסה מעצמה ומשעת חתימה זכתה לגופה עיין שם וגם הרב דב"ש סימן שס"ט הביא נוסח גט שחרור של הריר"ו הנז' ע"ש ה נטה דעתו להחמיר מדין תורה להשיא ישראל גר רומיי ואיטלקי לפני ג' דורות (שאלת יעב"ץ ח"א סימן מ"ו):

ו הניח בצ"ע קושיא עצומה מיניה וביה ביבמות דמ"ו ע"ב דחזי' דרבי יוסי ס"ל דמילת גר אינה מילה כלל ובפ' אין מעמידין דכ"ז ע"א שמעינן ליה בהדיא איפכא (שם סימן קס"ד):

הד"ט ולע"ד דק וקליש מקורי עכביש מצינא למפשט ספיקא דגברא רבה כוותיה בכללא דכייל הרב המופלא מהרש"א בגופי הלכות אות תק"ז וז"ל רבי יוסי סתם הוא ר"י בן חלפתא ואפ"ה מצינו חידוש דפעמים מקשי הש"ס דרי"ו ארי"ו ומשני דאע"ג דחד ברייתא תני רי"ו סתמא אינו ריב"ח אלא ר"י ברבי יהודה וזה אינו כשהוזכר ר"י אצל ר"מ שאז אינו ריב"ח משום דבר פלוגתיה דר"מ אינו אלא ר"י סתם דהיינו ריב"ח יבמות ד"ה ע"א ד"ה וסבר רי"ו עכ"ל ועפ"י הדיבור כיון דבב' מקומות הנז' תניא רי"ו בסתם ולא הוזכר אצלו בשום חד מינייהו ר"מ רק רבי יהודה א"כ אפשר דחד מיניהו ריב"ח וחד מינייהו ריבר"י ומצו פליגי הדדי ודוק:

ז העלה דאין איסור עבד ושפחה מדאורייתא רק דרך חתנות ומדרבנן אסור אף בזנות ושם דרש וחקר בדין פילגש אי שרי להדיוט או דוקא למלך שדברו בו הרמב"ם והראב"ד בריש הל' אישות ובפרט על מ"ש הרב המגיד והרא"ם על רש"י ורדב"ז סימן קפ"ח ורשד"ם סימן קצ"ו עוד נכנס בדין ברירה אם הוא דאורייתא או דרבנן ונשא ונתן עוד בתשו' הרב פני משה ריש ח"ג וראנ"ח סימן צ"ב עוד נכנס בדין ברירה אי מדאורייתא או דרבנן והביא מ"ש המ"מ בפ"ח מהל' גירושין שהעתיק תשו' הר"ם מועתקת מל' ערבי ע"ש באורך (זרע אברהם ח"א סימן כ"ז):

הד"ט גם אני בעניותי כתבתי שתי שורות בדין הפילגש בשותא דינוקא סימן קמ"ב בענין קידושי על תנאי ממי שיש לו אח חרש והבאתי מ"ש הרמב"ם והראב"ד ומפרשיו שם ובפ"ב מהל' נערה בתולה והר"ן תשו' ס"ח וריר"ו נתיב כ"א והרמב"ן והרא"ם ויקהל משה פ' חיי שרה ורד"ך בית ט' ומעיל צדקה סימן כ' והר"ם מפאדובה סימן י"ט ועצמות יוסף בפתיחתו למס' קידושין וריב"ש סס"ו ורדב"ז סימן רכ"ה ועד אחרון הרב יעב"ץ סימן י"ד וסימן ט"ו שתמה מאד על הרדב"ז האוסר ושלדעתו מצוה רבה לפרסם ההיתר והבאתי ג"כ מ"ש הרב נודע ביהודה סימן נ"ד והנמשכים ומ"ש הרב שיח השדה סימן י"ג בשם הרב אריה המכונה ליב ודברי הרב גור אריה ממנטובה והגאון מהר"י מילי הגאון מהר"א ברודא עיין שם וכן עשיתי מעשה פה פירינצי בשנת תקנ"ד ועשינו מעשה הקידושין על תנאי בלי שום הקפדה לאיסור הפילגש כמ"ש שם. ועיין להרב יד אליהו שנשא ונתן בדין ע"ע פנוי אם מותר לרבו למסור לו שפחה כנענית ואף אם יש לו אשה אי מצי כייף לעבד לישא שפחה או לא וביאר מ"ש הרמב"ם בפ"ג דהל' עבדים דין ד' וז' ופלפל בדברי הרב דברי דוד פרשה משפטים ודעתו ז"ל לאסור אם הוא פנוי והשיג על הרט"ז והרר"י שכתבו בהיפך ועיין ג"כ להרב מים ראשונים די"ב ע"ג ולהרב שביתת י"ט מ"ש על מה שהניח בצ"ע הרב תנא במ"ל על הר"ם שם בהל' עבדים ע"ש בדף ק"ט ע"א: ח הוכיח במישור מההיא דיבמות דמ"ב דגר שנתגייר באשתו מעוברת א"צ להמתין ימי הבחנה כשם שהי"ל להמתין אם לא היתה מעוברת כמ"ש מרן בי"ד סימן רס"ט ס"ט ובאה"ע סימן י"ג ס"ה דשאני הכא שכבר מעוברת ואין לחוש לשמא תחזור ותתעבר דקי"ל לרבנן דאין מעוברת חוזרת ומתעברת ועיין ג"כ לתוס' ביבמות דף י"ב ד"ה שמא תעשה וכו' ובנדה דף כ"ה ע"ב ד"ה קמ"ל וכו' וסיים דשוב ראה במ"ל פי"א מהל' גירושין דין כ"א שכתב הרב המגיה, מהר"א רוזאניס שמעשה בא לידם בגר וגיורת מעוברת ונסתפקו בדבר וקצת מחברייא הצריכום להמתין ולדידיה חזי ליה בלתי צריכה (וע"ל אות י"ז) (עדות ביהוסף (להר"י ן' סאמון) סימן מ"ג):

ט על מנהג אשכנז לגלח כל בעל תשובה אי שפיר עבדו לגלח גם הפאות הביא מ"ש מהר"י נאגר על רבינו בחיי פ' בהעלותך ע"פ והעבירו תער אבל לא על הפאות ונשא ונתן בדין הלוים ומצורע אם גם הפאות בכלל ומ"ש הראב"ע על והעבירו תער בשם בעלי הקבלה דלא היו מגלחים פאתם ושוב הביא מ"ש הרב שבות יעקב ח"ג סימן צ' דהשיב לאיסור והרב המחבר יגע ומצא איזה טעם על המנהג שלהם אך לדידן דאזלינן בתר מרן לא נהגי' הכי וכמ"ש בב"י א"ח סימן תקל"ה על תשובת הרב תה"ד (יוסף אומץ סימן מ"ה):

אנוסים שנולדו להן בנים עודם אנוסים ובאו לדת ישראל ומלין מ"מ א"צ מדינא טבילה רק משום שיוצא מטומאת עבודת כוכבים לטהרת ישראל דלא גרע מבעל תשובה דכתבו בשם רבינו שמחה דצריכים טבילה (הרדב"ז ח"ג ד"ב סימן תט"ו):

הד"ט ועיין ג"כ להרב כתונת יוסף סימן ב' בהסכמת מהר"ד פירידו שמומר לעבודת כוכבים שחזר בתשובה אף על פי שלא טבל אין מגעו אוסר היין בשתייה עיין שם ולהרב כרם שלמה סימן כ"ז יא גר שמל וחלה ושהה ימים ולא טבל יש להתיר סתם יינו ומגעו ולדעתו עדיף טפי מל ולא טבל מגר תושב שלא קיבל עליו שום מצוה ממצות ישראל וזה קבל עליו קלות וחמורות ודחה דעת הר"ן דס"ל שאינו מקבל אלא לאחר טבילה אך לאצטרופי לדבר שבקדושה ולחוש לקדושיו פשיטא שאינו כישראל לשום דבר (שם סימן ת"פ). יב אין ע"ע עובד לב"ב של רבו וכן אין בן הבן מייעד לאמה העבריה עיין לרש"י פ"ק דקידושין עלה דע"ע עובד את הבן (בעי חיי חי"ד סימן רכ"ז):

יג שפחת ראובן שמכר לשמעון למקום אחר ושלחה דרך ים ונשבית ובני העיר א' פדאוה ונתגיירה שם בפני ב"ד הרי היא בת חורין ואין הב"ד שגיירוה חייבין לשלם עיין רשד"ם חי"ד סימן ק"צ צ"ה וצ"ו והר"ם מטראני ח"ב סימן קכ"ט שחלקו על הריב"ל והר"ש חיון מגמגם בסברת ריב"ל ומהר"י בס' עצמות יוסף פ' האומר וזולתם והכלל העולה ששפחה הנז' בת חורין היא ומותרת לישראל ואין הב"ד חייבים לשלם לאדוניה ששפחתם שחררו וגיירו דבדינא דמלכותא נשבית (שם סימן כ"ט):

הד"ט ועיין להרב תורת חסד סימן מ"ד ומ"ה בדין ב"ד אם רשאים להוציא עבדים לחירות בזה"ז וע"ש בדין שפחה שהטבילה סתם בפני רבה ואם מת רבה והניח בן קטן מה לעשות בה ועיין רשד"ם סימן קצ"ה ראנ"ח סימן צ"ב ורש"ח סימן ל"ו ורש"ך ח"ב סימן צ"ב:

יד הרבה להשיב בדין אשה נשואה שנפלה לה מבית אביה שפחה א' ואמרה שלא מדעת בעלה בפני עדים הוו עלי ע"נ איך מדעתי אני משחררת שפחתי זאת לפניכם וא"ל הרי את ב"ח ותהא רשאה בנפשיכי ומשוחררת ממני וקנו העדים מידה ק"ג פסק הרב ז"ל דלא הועילו מעשיה דשטר שחרור בעינן ועוד שמנכסי מלוג היא ואינה משתחררת אלא על ידי איש ואשתו וכמ"ש הרכה"ג סימן ע"ז אות ל"ו וראיות אחרות (משאת משה ח"א סימן כ"א):

הד"ט ועיין להרב תורת משה (בן הרח"ש סימן ה') בדין ש"מ שאמר הוו עלי עדים שזאת השפחה שרה ל"א פאג"ו פור"ה העלה דמהני האי לישנא להוציאה לחירות וכופין היורשין לכתוב לה גט ואם הן קטנים יעמידו להן אפוטרופוס והן יכתבו גט שחרור טו

שפחה שהטבילוה בנהר שמימיו רודפין וכמעט היתה בסכנה א"צ לחזור ולטבול ואם השפחה אינה בפני האדון איך ישחררוה הביא ב' תקנות לדבר עיין להרכה"ג ס"ס רס"ט הגב"י אות ס"ב (בארות המים סימן י"ב וס"ה):

טז שפחה שקבלה עליה לטבול בפני ג' אנשים והודיעוה מקצת מצות ואח"כ טבלה בפני ג' נשים אינה ניתרת לכתחלה לינשא לישראל עד שיודיעוה ג' דיינים המצות ותטבול בפניהן עיין למרן סימן רס"ח והרי"ף ורמב"ם ורשב"א שאין להקל ואם תחזור לברך שנית ואם צריכה להמתין ימי הבחנה אם לא היתה נשואה במחלוקת שנויה (וע"ל אות ט') עיין בנחלת צבי סי"ג סק"י ולהרב הלק"ט דף ס"ז וראוי להחמיר (נאמן שמואל סי' ל"ג): יז נשא ונתן באמונת עטו בדין גר (תושב והעלה ג' חילוקין אם קבל עליו בפני ג' חברים ז' מצות ב"נ מצווים להחיותו ופשיטא שיינו מותר בהנאה ואם לא קבל כאמור דינו כשאר עובדי כוכבים אם אין אנו יודעין שאינו עובד עבודת כוכבים אסור אפילו בהנאה ועיין לרב"י סימן קכ"ב ס"ז ואף שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים לא סגי עד שיקבל עליו כל ז' מצות ב"נ ובעינן לידע שאינו עובד עבודת כוכבים ואי ידעי' שאינו עובד עבודת כוכבים דינו כגר תושב שיינו מותר בהנאה אבל אינו מצוה להחיותו (ועיין בהר"ן ריש מסכת ע"ז) ובירר גם כן הרב המחבר שב"נ מצווה על השיתוף וששוב שמע שגם הרב שער אפרים סימן כ"ד הסכים בפרט זה אך בשאר פרטים לא הושוו דלהרב ש"א אסור להשביעו אם נשבע בשם עבודת כוכבים ממש בשיתוף ולדידיה בכה"ג נמי שרי שאינן מוזהרין לישבע בשם עבודת כוכבים (ושב הכהן סימן ל"ז ול"ח). יח הציל את האר"י הרעט"ז מהשגת הרש"ך ס"ס רס"ג על מ"ש באיסור למול עובד כוכבים אפילו בחול שלא לשם גירות ושדברי הרעט"ז בנויים עמ"ש בזוהר שחטא יוסף שהחתים אות ברית קודש במצרים אף שהיתה כוונתו לשמים ונענש עליו (מעיל צדקה סימן ט"ו):

יט שפחה אחת שהוציא מתחת ידה גט שחרור כדת והלכה ואמרה שמסר לה האדון בפני עדי חתימה והעדים מכחישין ואומרים שלא ראו המסירה אך כל מ"ש בגט אמת ושכתב ידם הוא והאריך הרב בכל הפקפוקין וצדד לכאן ולכאן ודעתו נוטה יותר לזכות השפחה אם יסכימו עמו אחרים (תורת משה (בן הרח"ש) סימן ה'):

סימן ל

דיני ספר תורה (ועג"כ בח"א סימן ז'):

אות א ספר תורה שנמצא בפרשה פנחס בפיסקא דלא תהיה עדת ה' פ' פתוחה דלרמב"ם אין כאן פיסקא כלל יש לסמוך בשעת הדחק לתיקון סופרים שיש בה פ' וביאר דעת

הטור בדין פ' סדורה (פנים מאירות ח"א סימן י"ג): הד"ט ועיין להרב שדה הארץ סימן טו"ב דפסל טעות סופר בפ' ויחי שעשה סתומה עפ"י מ"ש ז"ל למה פרשה זו סתומה ואם לא הניח שיעור פ' יש להקל וכ"פ הרב חיים שאל סימן ע"ד אות ה' וכרמב"ם ושאין הראיות שראה למי שפוסל מכריחות ובענין מקום חלק שלא במקום פ' נשאלתי זה ימים לבאר לע"ד הק"ו של הראב"ד הביאו רדב"ז ח"א סימן ק"ך נלע"ד שכך כוונתו מקום שאויר פוסל היינו ג"ט בסוכה וסכך פסול בד"ט וכל שפחות מכן לא מיקרי אויר פסול ולא סכך פסול ואם כן הק"ו מיפרך מעצמו דאם מיעט אויר ג"ט בדבר פסול ואף שמילא הכל מסכך פסול כשר הוא כיון שפחות מד' משא"כ הכא דמילא בפיסול מה שהיה כשר אם לא היה במקום פנוי שיעור פ' ומאידך גיסא אם יש אויר ה"ט ומיעט בפסול משך ד"ט דניצול מאויר ה"ט ונלכד בסכך פסול של ד"ט ועוד אם הדמיון שוה סתו"ם לדין סוכה אנן נמי נדרוש סמוכין של ק"ו להכשיר אם לא הניח מקום חלק במקום פ' ונימא ומה אם במקום שהאויר פוסל אם מיעטו בפסול וכ"ש בכשר כשר במקום שאין האויר פוסל לא כ"ש שכשר כשמיעטו בפסול וכ"ש בכשר וא"כ כשלא הניח שיעור פ' במקום פ' שכתב כסדר או תיבות מוטעות או כפולות כפי המונח הנז' יהיה כשר והא ודאי לא נתנה להאמר ואפילו ליחשב שאין הדמיונות שוות ולע"ד מעולם לא נתכוון הראב"ד לומר כן רק לחידוד בעלמא ועיין להרב משאת משה סימן כ"ב דהכשיר כשהניח מקום פנוי במקום שאין בו פ' והרב כסא רחמים דחה דבריו ודברי הר"ד קורינאלדי וכמ"ש בשיורי ברכה שלו ועיין גם כן להרב מעיל שמואל סימן א' ולהרב נחלה ליהושע הזכרתיו בח"א סימן ב' אות פ"א ועיין להרב שבות יעקב סימן צ' שחלק על הרפ"מ הנז' ולהרב שב יעקב סימן נ"ח בנמצא סתומה קודם לא תחמוד אשת וכו' דיש לסמוך על סברת האור תורה להכשיר ועג"כ להרב נודע ביהודה סימן נ"ט והון רב סימן ב' ועיין במעיל צדקה סימן כ"ט בדין שורה הכתובה בכ"ח שיטות והר"ץ סימן כ"ה וכסא רחמים דף ח"י ובעי חיי סימן רל"ד ומרן סימן ל"ב בשם הר"י חסאן:

ב אותיות ה"א וי"ו של שם הדבוקות באמצע וכן ירך שמאלי של ה"א הנוגעת ואינה נוגעת יגרר הדיבוק שבין האותיות ועי"כ נפרד גם הכרעא מהגג ונסתפקו אם הדיבוק היה מדיו ומתוך שעיקר הסופר סכינו ועוקץ הסכין היה קצת רחב נפרדו כאחת יש להקל כיון שנסתפקו ג"כ אם היתה נראית כחי"ת או לא (שם ח"ג סימן ח"י):

הד"ט ועיין להרב יעב"ץ ח"ב סימן כ"ז וכח דהחמיר כהרמ"ע ועיין להרב שמש צדקה סימן נ"ב ותורת נתנאל סימן ל"א וזרע אמת סימן קכ"ב וקכ"ו ולהשיב ר"א ושיח השדה סימן ו' ושב יעקב סימן כ"ד בדין קדירה ותליה ביני שיטי ושבות יעקב ח"ב סימן פ"ט

ואור ישראל סימן ס"א בענין קילוף וקדירה ומחיקה הי מינייהו עדיף וכנסת יחזקאל סימן ל"ו ובארות המים סימן י"ז ורלנ"ח סימן י"ב וכנה"ג סימן ער"ה הגה"ט והגב"י שם אות יו"ד וס"ו שהחמיר הרבה בקליפת השם או קדירת תיבות אפילו של חול ולטלות שם גויל לכתוב עליו החסר שיש לחוש שמא במשך הזמן יפול הגויל וישאר הס"ת פסול ולא ירגישו עד הגיעם למקום החסרון וביני ביני יברכו עליו ועיין בשו"ת נחלה ליהושע סימן ל"ג ומעיל צדקה כ"ט ונ"ה ותורת חסד נ"א ויד אליהו סימן ל"א ומ"ו פ"ח ופ"ט ותורת נתנאל ל"ב וחוט השני פ"ו וזכרון יוסף ט"ו ט"ז וע"ה והר"ם מלובלין סימן קי"ב ונודע ביהודה כ"ה והר"י הלוי פ"א ובית יהודה ח"ב סימן י"ט ומשאת משה ח"ב סימן יו"ד ושב יעקב סימן נ"ד ושדה הארץ ח"ג סימן ט"ז והון רב קל"ב: יש לסמוך על מנהג הסופרים שלא לסלק ג' יריעות בנמצא איזה פיסול שהדין נותן להחליף (שם):

הד"ט ועיין להרב בית יהודה ח"ב סימן כ"ה ופ"ט דבצריך לסלק כל היריעה יש לסלק כולה אם לא שהיא בת ו' עמודים ועיין בשבות יעקב סימן פ' דבדיעבד די בסילוק דף א' ולא לכתחלה ואני בעניי הוריתי זה ימים להתיר להחליף דף א' בלבד (להיות שעת הדחק) ביריעה בת ה' עמודים והיה ראוי לסלק עמוד הה' מהיריעה הסמוכה לה היתה בת ג' או ד' והיה קשה בעיני הסופר בעל הספר לסלק כל היריעה של ה' עמודים בהיותו מטופל מאוד בצרכי ביתו וכמה שנים נתעכב מלתקנו ואם כן אין לך שעה דחוקה מזו דהוי כדיעבד (ע"ל סימן ח"י אות ד') וכשמוע הסופר מומחה כן שמח לדברי ולא השכין עוד באהלו עולה ועיין ג"כ להר"ץ סימן כ"ט ושב יעקב סימן ג"ן ושבות יעקב ח"ב סימן פ"ט ולסברתו הסכים הרב כסא רחמים ועיין בחוט השני ואור ישראל סימן ס"ב ופרח מ"א ומהרי"ט ח"ב סימן ל"א ונקה"כ ס"ס פ"ר ואמונת שמואל נ"ו והר"י טיטאצק והר"ם אלשקר וכרם שלמה סימן כ"ו ודבר משה סימן ס"א:

וזה לי רבות בשנים שנשאלתי למעשה בענין קרע והוריתי לע"ד לתקנו על ידי טלאי מבחוץ ולמחוק אם יצטרך ולתקן באופן שיעבור הקרע בין אות לאות או בין תיבה לתיבה אף שבמה שנשאלת היה קרוע יותר מה' שיטין ואם כבר נתקן ע"י טלאי יש על מה לסמוך אף שהקרע יפסוק איזה אותיות ועיין להרב דברי יוסף סימן י"ג ולהרב שמש צדקה ולהרב בנו סימן נ"ד ובהשמטות שם שלאחר ח"מ והסכים אתי עמי הרמ"ע מפאדובה רב ומ"ץ בעת ההיא פה פירינצי ככתב אצלי בשותא דינוקא סימן ז"ל ועיין בא"ח סימן ז' אות י"ב מה שכתבתי שם ואמת יהגה חכי שמעולם חששתי מחטאת להביא לידי גניזה יריעה א' ואף דף א' משום פיסול אות או תיבה או דבר מהדברים שאין

פיסולו בגוף כל היריעה או דף גם הרב בארות המים סימן ט"ו חשש לגנוז יריעה דאיכא כמה שמות כתובים בה ודן הדין בניד"ד לקלוף השם ועיין להרב אור נעלם סימן כ':
ד על דבר הקלף שאחר העבוד מושחין בצבע לבן ועי"כ הקלף מזהיר יותר בלבנינותו והכתב מיושב הבל יפצה פה המוציא לעז משום חציצה וש"ס ערוך בידו דלמצוה תחשב משום זה אלי ואנוהו (שם):
הד"ט ועיין בחא"ח סימן ב' אות מ' מה שכתבתי שם ולהר"י מינצי סימן ט"ו דפשיט להתירא (מגפ"ת דפ' הבונה והמביא תניין) בס"ת על הגויל שהוצרך למחוק איזה דבר והעביר צבע הגויל על מקום המחיקה ע"ש ולהרב זקן אהרן סימן ל"א וברגע יצא מתחת המכבש אור תורתו של מר גיסי במדבר מתנה שלו וראיתי שם בדף ל"ח תשובה מאהבה מהרב מהרי"ך נר"ו במה שנהגו הסופרים לטוח בבייאק"א מקום המחק דאין לפסול מטעם חציצה ע"ש ובדין קלף שלקחו מעובד כוכבים וכתבו בהן ס"ת עיין להרב פני אריה י"ב ונ"ב דפסל ודלא מיקרי דיעבד ועיין להרב פרח מ"א סימן ק"א ולהרב זרע אמת סימן קי"ח ובחבורי הקצר הלז באורח חיים סימן ל"ו אות י"ד ובדף אחרון של הרב בעי חיי דנראה דס"ל לאסור אף שחסר תשלום תשובתו במה שלפני ולא ידעתי ספורות ראיותיו:
ועיין עוד שם סימן י"ד דעבוד העורות לא סגי במחשבה וצריך גם כן דבור וכקידוש האזכרות ועיין ג"כ להרז"א הנז' סימן קכ"ז וקכ"ח ובא"ח מחיבורי הקטן סימן ז' אות ד' וכן המגיה ספר תורה ואינו הסופר הראשון שכתבו אם יצטרך לכתוב איזה דבר אין ספק שיש להוציא בשפתיו שכותב לשם קדושת ספר תורה וכ"כ הרב זקן אהרן סימן נ"ז והרב בית יהודה ח"א סימן ג' וקרוב אצלי לע"ד דלאו דוקא סופר אחר דה"ה אם הסופר הראשון השלים כבר מלאכתו ומסרו לקרוא בו מסתמא לא נתכוין בתחלה רק עד גמרה של תורה וע"ל סימן ל"א אות ו' ועיין להרב בעי חיי סימן רל"א דס"ת שנכתב כתיקונו ושוב נטשטשו איזה אותיות ותיבות אם רשומן ניכר יכול להעביר עליהן קולמוס ואפילו באזכרות וא"צ לקדשן מחדש עיין שם ואם אין רשומן ניכר נלע"ד בפשיטות שצריך לקדש מחדש בין האזכרות בין תיבה אחרת וכנז' ולא אכחד תחת לשוני דמעולם נסתפקתי באם רשומן ניכר אי שרי העברת הקולמוס על השמות דבאנו לענין כתב עליון אי מבטל תחתון וכמ"ש בשותא דינוקא סימן י"ח ופ"א וקל"ז ורמזתיו בא"ח סימן ז' אות ה' ואכמ"ל ובדין כתיבת כוונת האזכרות לשמן או כוון לשם קדושה תיבה של חול עיין להרב אור ישראל סימן ס"ג וס"ד והרב כסא רחמים דף כ"ח וכ"ט שהביא דעת רשב"ץ שכתב דבנתכוין לקדש מה שאינו כמו עד האלהים יבא או הארצות

האל הו"ל כמתפיס ב"מ למזבח דלא מקדשי עיין למרן בב"ה ומור"ם סימן רע"ו ס"ב וכתב הרכ"ר הנז' דכי היכי דלא תיקשי לרשב"ץ ממסכת סופרים פ"ב דין ה' דאם טעה וקידש יסגירהו אל אל עויל דיקדור האחרון מיירי שקידש בטעות ורשב"ץ מיירי במזיד דאז לא מהניא כוונתו לאסרו ודהיינו דהרכה"ג הביא דעת רשב"ץ באות ט"ז ודעת ש"ג באות כ"ט עיין שם ולי אני עבדו א"א לחלק כן דדרשינן טעמא דטעים דהו"ל כמתפיס ב"מ ובמתפיס לא חילקנו בין שוגג למזיד ויותר היה נלע"ד לומר דרשב"ץ מיירי בדוקא אם נתכוין לקדש שם שבמקום אחר היה ראוי להתקדש כגון עד האלהים הארצות האל בציר"ה אך אל עויל שהיא בסגו"ל דבשום מקום הוא שם אין דמיון להתפסת ב"מ ולעולם דל"ש בין שוגג למזיד ועיין להרב יד אליהו סימן פ"ט והגם דמעתה דברי רשב"ץ והש"ג סתראי נינהו אין בזה השגה בעצם להרכה"ג דמייתי תרוייהו בסתם כי כן ארחות בעלי אסופות לקבוץ יד על יד לגילוי מלתא בעלמא ומי כהחכם הוא הרב כ"ר הנז' גופיה שכן העיד על עצמו שם בדף י"ז ע"א ע"ש לשונו לשון הזהב ועג"כ להרב הון רב סימן קל"ב ה ראש הלמ"ד הנכנס תוך חלל הה"א או ח' פסול ועיין בתורת חסד סימן נ"א עוד לו שם כ"ף פשוטה שהגג משוך ודומה לרי"ש אם יש שינוי ניכר ביניהן כשר וה"ה אותיות ארוכות שגגן יוצא מרגל שמאל כתי"ו וקו"ף כלפי חוץ (מעיל שמואל סימן א').
הד"ט ועיין ג"כ בצורות האותיות למהרי"ו סימן קי"ז ומשאת בנימן סימן נ"ו וזכרון יוסף סימן ח"י ונודע ביהודה ע"ד ובית יהודה ח"א סימן נ"א ושדה הארץ סימן ח"י ובארות המים ע"ח ובמור וקציעה ח"א ולאמת ליעקב ולדוד אמת שם ועיין במגיד מראשית סימן א' תשובת הר"ם בן חביב שמיקל בחטוטרות חיתי"ן ויודי"ן מובלעות תוך הנו"ן ועיין בצורת אות וי"ו של בריתי שלום להרב פחד יצחק אות ס' כ"י ערך ס"ת ודין וכו' שהביא ערעור אחד חכם מחכמי רוויגו על שנמצאת שלימה ולא קטועה דהוה ס"ל שהיה צריך תיקון וחביריו חלקו עליו שלא ליגע בו יד כיון שמעשרים ס"ת שבקק"י אין בהם רק ב' בוי"ו קטיעה וח"י בהם שלימה ורבני ויניציאה בשנת תקי"ג הדפיסו פסקם לזכות טובי העיר ותקנו בגזירת נח"ש בקהלותיהן שלא יעלה הכורת על השלימות ושלחו פסקם לחכמי פירארא והחזיקו על ידי הרב המחבר ומהר"י צהלון בראיות ושבדקו יותר מק"ס ס"ת שבעירם ולא מצאו רק אחד בהן בוי"ו קצרה וא' חתוכה ושלדעתן לא מיבעיא דאין לכרות השלימות אלא דגם אין להורות לסופר לכתוב לכתחלה כרותה או קטנה רק להניחו לעשות כדרכו וכ"ש שאין לפסול או להגיה ושעל כיוצא בזה נאמר לא תגע בו יד וכו' ע"ש וכבר רמזתי בא"ח סימן ז' סוף אות כ"ה ועיין להרב בתי כהונה ח"ב סימן כ' וכ"א ולהרב בית דין ש"ש דמסיק כהרדב"ז דפסק כריטב"א לתקן השלמות ולקטען

ולא קטועה לגמרי רק לחבר חתיכות הוי"ו כחוט השערה ועיין ג"כ להרב מכתם לדוד סימן ט"ל ומ' שנשא ונתן בתשובות הרב דבר משה ח"ג סימן ח' והרב נאות יעקב בראש ספרו (שרמז הוא עצמו באמת ליעקב שלו משפט תמונת האותיות באות וי"ו שאם לא עשאה קטיעא אינו פוסל בדיעבד ע"ש) ועל דברי הרב בתי כהונה הנז' ע"ש ולהרב שב יעקב ס"ס נ"ו וכמ"ש הרב ש"א סימן פ"ב ושכן מצא בפי' להרדב"ז המורם מדבריהם שאם הוציאו ס"ת שאינה קטועה אין להוציא אחר ועג"כ לאחרון הוא הראש אישי כ"ג בזרע אמת שלו ח"א דף נ"ב בחידושים ודלסברת הר"י אלגאזי ורבני ויניציאה ופירארא אין לתקנה אם מצאוה שלימה וע"ע לו שם בהשמטות החידושין שכתב שכוון לענין דינא לדעת הרב שושנים לדוד רפ"ח דתרומות (דדעתו כרבני ויניציאה) ושגם הרב אמת ליעקב כתב שעשה פסק לרבני ויניציאה עש"ד ואין ידיעתי הקטנה שבקטנות מכרעת להבין תורת אמת של הרז"א נר"ו הנז' במה שסיים שלא זכה לראות פסק מהרי"א הנז' ושלכאורה נכון גם כן לתקנה דאיך יצוייר שיצא לישע רבני ויניציאה ופסק דלא יעלה הכורת עליה דאותה היו מבקשים רבני ויניציאה ושהחרימו על זה ויהיה אח"כ פסקו של מהרי"א גופיה להורות דמ"מ נכון לתקנו א"ו דלהקת סומכי ידי רבני ויניציאה יודו ויאמרו אמת דאין לתקן וזאת אומרת דמ"ש הרב מכתם לדוד בתשו' הנז' וחזר ושנה בשושנים לדוד נראה דכוונתו רצויה דבדיעבד מה שעשה עשוי והרז"א נר"ו כתב דלא נהנה מאור תשובתו של הרב אמת ליעקב דהיינו בספר נאות יעקב ואין ספק אצלנו דאילו עינו עין כל ראתה תשובתו של הרב מכתם לדוד היה משגיח בעינא פקיחא דיליה שציין איזה מקום כבודו דהיינו בס' נאות יעקב ועיין להרב לדוד אמת סימן י"ג בצורת הוי"ו אות ג' דלדעתו נקטינן לתקן אמנם אם הוציאה אין להוריד ועיין להרב בית יהודה ח"ב סימן קט"ו דהעלה דהכל תלוי במנהג הסופר ועיין ג"כ להרב אגורה באהלך ריש חי"ד שכתב שמצא בכתבי הקודש של מהר"י איסקאפה שתמה על מ"ש לו בשם הר"ם לונזאנו שתהיה חתיכה בינתים ונשתדל לתקן דבריו ושדעתו לומר דאינו ר"ל כרותה הוי"ו באמצעה דוקא רק כרותה בינתים בין אותיות למ"ד ומ"ם של שלום וכתיב שלם. וכתב עוד שמצא שהמ"ם שלה לא היתה סתומה כשאר ממי"ן רק כקו"ף הפוכה ופתוחה אצל הוי"ו והוי"ו סמוכה אצל הפיתוח ולפי שהוי"ו סותמת אות מ"ם לכן אמרו וי"ו קטיעא דקרי ביה שלם ולבסוף מסיק דיש לבדוק רוב הספרים ולעשות כמותן וכעין מ"ש מרן סי' ער"ה בשם רשב"א בענין כלת משה ע"ש אם חסר תגין בס"ת מחלוקת הפוסקים הוא (יוסף אומץ סימן מ"א):

הד"ט וכבר הזכרתיו בא"ח סימן ז' הגהת אות ח"י לסיוע של ממש על מעשה שבא לידו וכנז' שם וכן ראיתי אח"כ בפאר הדור סימן ס"ח דפסק דדוקא למצוה מהמובחר צריך לתייג ע"ש ועיין ג"כ מה שכתבתי שם באם גגי אותיות אינן מחזיקין ג' תגין ופעמים נוגעים זה בזה או יוצא מהגג שורש א' ומהבד יוצאים ב' ענפים ע"ש. ובדין נקודות באותיות עיין בצרור הכסף סימן י"ט דדינו כס"ת שיש בו טעמים דפסק מרן בסימן רע"ד בשם ריר"ו ושכן מצא בפי' מהר"ש הלוי בגליון הטור להחמיר והרב מקור ברוך סימן ל"ו מכשיר אחר הסרתן (וע"ש להרב המגיה בשם שכה"ג הגב"י שם אות ו' דיש לחוש אם כל הספר מנוקד) והרב המניח הכשיר בין רשמו בצפורן בין בדיו ושלזה הסכים הב"ד סימן קל"ו ועיין להרדב"ז ח"ג ד"פ סימן תרמ"ג דטעמא טעים למה אין כותבין בס"ת טעמים ונקודות ועג"כ מה שכתבתי בא"ח סימן ו' אות מ"ט ועיין להרב זרע אמת סימן קי"ט בנקוד על אות ו' שבתיבת רחוקה שבפ' נצבים דאין לפסול משום ספר מנוקד או משום יתר כנטול או משום יו"ד יתירה ע"ש ועיין מה שכתבתי בא"ח סימן ז' אות ח' דלפי מ"ש בשם התוספות שבס' דעת זקנים מוכח דהנקוד על אות או תיבה הו"ל כאילו לא נכתב אות המנוקד דהא מביאין משם ראיה על הכותבים בלי שרטוט שנוקדים על תיבות הקודמות מדקאמר עזרא לכך נקדתי והוי כאלו לא כתבתי וברור הוא דלגירסת תוספת במנחות שהביא רט"ז הנז' אם יאמר משה למה נקדת אשיב והלא לא מחקתי משמע איפכא דלא הוי כאלו לא כתב דאין הנקוד עושה ישנו כאינו ודון מינה ומינה דמ"ש פסקי תוספות מסייע לסברת הרב ז"א נר"ו הנז' אמנם דברי התוספות דבדעת זקנים הורסים ומקעקעים וסודות הוראתו בקדושה ואם אמר יאמר האב"ד הוא הרא"ש נר"ו הנז' דנקט נפשיה בכשיר"י בתנאי שיסיר הניקוד ולפרש דברי התוספות דקאמר והרי לא מחקתי דהכוונה היא דע"י הסרת הנקודה יחזיר העטרה לישנה ותחזור ותעור הארת האותיות ותיבות ועי"כ יהיו דברי התוספות דבדעת זקנים ומנחות שפכי הדדי הלא לאמונה כל כי האי הו"ל להרב לפרש נר"ו ולא לסתום דמסתימת דבריו משמע דאף קודם הסרת הניקוד אין מקום ליפסל. ודרך אגב קאמינא דנוסחת פסקי תוס' דפוסים חדשים ושל אמשטרדם הישנים לא דמו הדדי ויש הפרש ביניהן כאשר יראה הרואה: ובענין הכתיבה בלי שרטוט עיין בבעי חיי סימן רל"א ובכנסת יחזקאל סימן ל"א וביוסף אומץ סימן צ"א ובכסא רחמים דף יו"ד ע"א שמביא בשם הרב אדמת קדש והר"א אמיגו ושכוונת קיצורי הרא"ש במגילה פ"ב היינו לומר דכותב שורה עליונה ומכוין ביושר ומ"מ בתפלין וכיוצא לא סגי בהכי רק באגרות שלומים אם כתב ביושר דברים בעלמא

בשורה ראשונה ובשיטות הבאות כותב תיבות פסוק אין צריך לשרטט וזוהי כוונת הרא"ש וקיצור פסקיו וע"ע שם מ"ש על תשובת רדב"ז ח"ג סימן תרמ"ח:

ז חזר ושנה מ"ש בשמו בשו"ת בני אברהם והוסיף מדיליה בדין סופר מומחה שהיה מצריך להגיה הס"ת שכתוב בו תיבות וחרה אף או וחרה אפי בתרי שיטי וה"ה גבי תפלין והעלה דכיון דב' תיבות נינהו אם כן אף לנוהגין לכתבן בחדא שיטה אם כתבן בתריש"ד וכן הסכים הרב חיים יעקב המון והאריכו על מסכת סופרים דין שמות הנחלקין (שביתת י"ט סימן ט' ונמשכים):

הד"ט ועיין ג"כ להרב אור ישראל סימן ס"ג וס"ד ושב יעקב נ"ו ונ"ז ויד אליהו סימן צ"ב וכסא רחמים דכ"ח סוף ע"א בשם הרשב"ץ ח"א סימן ע"ז דפסק דתיבת צורי שדי וכיוצא שרי למחוק דשמות בני אדם הן ועג"כ להרב זרע אמת סימן קכ"ט שקרא תגר על שנדפס באיזה העתקות ע"פ אלהים קרובים אליו שהוא חול דטעות הוא ושאין לסמוך על העתקות ע"ש וכל אמת תפסיה ורוב הטעיות שבהעתקו באות מצד המסדר אותיות ולא מהמחבר צא ולמד מחבור נפלא של הרב מנחת שי דכ"ע ידעי כמה נפיש חיליה ומ"מ הימנותא דבלא יגיעה וחפוש מצאתי במזדמן בעלמא א"ך טעיות באורייתא בלבד כמ"ש אצלי וכגון בדף ו' ע"ב הוא העיר דיש לכתוב הוא בוי"ו ובדכ"ב סוף ע"ב צ"ל ויוספו חסר יו"ד בתרא וזולתן וכולן מצד הדפוס ובנין אב לכולן בדף נ' ע"ב דנדפס מעשה רוקח מלא וי"ו והרב המחבר גופיה כתב שם דחסר וממנו תקיש על השאר:

ועיין ג"כ בדין קירוב וריחוק אותיות באמת ליעקב משפט השני ולדוד אמת סימן י"ב ובהון רב דף ג' ע"א ועיין ג"כ לתורת נתנאל סימן י"ב הבאתיו בחא"ח סימן ז' אות כ' דמי שכתב אות א' של אזכרה ושוב ראה שלא הרחיק כדי אות א' מתיבה שלפניה מותר למחקו כיון דאינו שם בפ"ע דאפילו ב' אותיות הדין כן כדאיתא בפ' שבועת העדות ועיין להרב כסא רחמים דף כ"ח ול"ג יישוב תמיהת הרב ד"מ סימן רכ"ו על ר"ח שפסק דא"ד מאדנות אינו נמחק ויישב גם כן תמיהת הרב דינא דחיי על הטור שהשמיט דין אותיות הנטפלות לפניהן או לאחריהן ומ"ש הרב פני אריה חדש סימן מ"ו אם איסור מחיקת הנטפלות מדאורייתא או דרבנן וכשהן שם בפ"ע פשיטא שיניחם כך דהרחקת תיבה מתיבה אינה רק לכתחלה עיין בריב"ל ורב"ח סימן רע"ד וברש"ך שם סק"ד ורט"ז סק"ב ובית דוד הל' תפלין סימן כ"ב ומ"מ נראה ברור דבאפשר בנקל למחוק איזה אות מלפנים ולחזור וככתוב עד שתתרחק תיבה מתיבה כשיעור כ"ש דעדיף לצאת מידי מאן דס"ל דקירוב וריחוק פוסל:

ומה דין סופר שיאמר שתיקן כמה פעמים אותיות שנדבקו בגרירת מקום הדבוק שלא ידע דין חק תוכות עיין להרב תורת נתנאל סימן ז' וראיתי בשו"ת מהר"י טראבוט סימן ו' בדין אות ה' של אזכרה דבוקה רגל שמאלי בגגה דתפס בפשיטות להפריד הדיבוק לבד וכן באותיות שיש לחברן והן נפרדות לדבקן בלבד ושעשה מעשה בפני גדולי הדור בפיימונטי מקום משכן כבודו של הגאון דודו מהרוק"ו (כמ"ש בתשובותיו ובפני הגאון מר אביו וכן במנטובא בפני הגאון חמיו ולא שמע מעולם מי שפקפק בדבר או לחלק בין אותיות השם לשאר תיבות והיו מפרידין בסכין כל הדיבוקים בלי לגרר מהדיבוק ולמטה וכן היו מדבקין הנפרדות בדיו ולא היו גוררים האות ולא היה פוצה פה ומצפצף והמחמיר לגרור מהדיבוק ולמטה כהרשב"א הזכירו מהריק"ו הנז' (וכפסק מרן בא"ח סימן ל"ב סי"א) תבא עליו ברכה וע"ל אות ב':

ח טפת שעוה שנפלה על אזכרה אחד החמיר מהר"ש מלוקיו לסלק היריעה דלא דמי לדיו שנשפך ושגם הרב מניח פרובינצאלי פסק כן ול"ד למה שהתיר הרמ"ע באות ה"א שהיתה כחי"ת והרב המחבר השיב על כל דבריו ושגם הרב שבות יעקב ח"ב סימן ד' התיר להסיר השעוה ושגם הר"ש מורפורגו כ"כ ושכבר הרב חאגיש בתשובות ר"ס צ"ט כתב דכסוי שעוה לא שמיה כסוי ואין צריך להסירה (פחד יצחק במהדורא בתרא כ"י אות ס' ערך ס"ת שנפלה): הד"ט כבר רמזתיו בחא"ח סימן ז' אות ג' מאמר של מעלה וע"ש מ"ש בשם פוסקים אחרים ועיין להרש"ם הנזכר בשמש צדקה שלו סימן נ"ט והרב דבר משה סימן ט' פסק דבשבת וי"ט שא"א לסלקו מוציאים אחר אף שנראה הכתב ולע"ד הקצרה חומרא יתירה היא דכדומה לי שרבו המקילים כשנראה הגם הרב פרח שושן כלל ב' דמחמיר אינו אלא כשאין הכתב נראה ועיין להר"פ בן הרב ישששכר בער בתשובותיו שנדפסו אצל לקוטי הפרדס דף כ"ח ע"ד דס"ל דאף בשבת אין להוציא אחר אף שיקרא בע"פ משום כבוד הצבור עיין שם ובשאלה הקודמת:

ט שמיעא ליה וס"ל כמאן דפסל ס"ת שמנין שיטות היריעה אחרונה היה שוה לשיטות שאר היריעות אלא שהיו מצומצמות כ"כ עד שהחלק וגליון שלמטה היה עודף על שאר היריעות שיעור ד' שיטין ואחד מהן משורטטות ואותיות ב' דפין האחרונים ששורותיהן קצרות רחבות יותר מדאי עד שתיבה בת ב' אותיות ממלאת כל השיטה והוכיח בשבט פיו לאחד חכם אורח שכתב פס"ד ומסרו לבעל הס"ת להורות שהס"ת כשר שלא נהג מנהג ד"א לבא לרדותם תוך ביתם לסתור דבריהם ופתח בראשונים ברש"ל שורש ג' מס' משבית מלחמות וסיים באחרון הכי נכבד הגאון הר"ץ אשכנזי סימן נ"ג וכל שכן בניד"ד

דטעות בידו להכשיר ושהמיקל מהמתמיהים ועיין שם להרב בנו שגם הוא העלה לפסול (שמש צדקה סימן נ"ג):

הד"ט על מה שנוגע לחובת גברא אכסנאי כבר כתבתי דברות שתים בסימן כ"ו אות ה' גם הרב דבר משה סימן ב' כתב דאין ראוי לכתוב פסק אא"כ תבא השאלה מב' כיתות או ב"ד של העיר ואם א"א משום ריחוק מקום ישוב על פי השאלה דוקא לב"ד שלהם עיין שם ואפריון נמטיה להרב המפורסם מהר"י אירגאש הובאו דבריו בשו"ת מים רבים בחי"ד סימן ל"ה שכתב בכיוצא לזה דברים הראוים אליו ועיין גם כן להרב פחד יצחק אות ד' ע' דיין חכם ובתשובות מהרי"ו ופסקים וכתבים סימן ס"ב ובענין דינו של ס"ת הנז' עיין מה שכתבתי בחא"ח סימן ז' אות א' וגם ראיתי להר"ם פרובינצאלי בתשובות כ"י סימן ל"ב שבשנת הש"ך לפ"ג השיב למהר"ם מפאדובה בדין מי שהשמיט שיטה א' בראש עמוד או בסוף שאם יכתבנה בראש או בסוף הרי בעמוד שלפניו יהיה בו חלק שיטה א' שהוא צורת פ' ואף בב' יריעות לא מצא מקום תיקון לעשות קמטים על ידי תפירה מחדש ולמשכו עד שלא ישאר רק חצי שיטה יתירה שאין זה כבוד לס"ת ועיין ג"כ להרב ד"מ הנז' בח"א סימן ס' ולהרב אורח לצדיק סימן נ' והנמשכים מ"ש על נידון הרב מים רבים בס"ת שדפיו בלתי שוים הדף אחרון באמצע הדף ועיין בשו"ת אהל יעקב סימן ה' ו' ובכסא רחמים דף ט"ז ע"ב דדחה ראיות המשאת משה ח"א סימן ס"ב:

י ספר תורה שקראו בו ולא הרגישו עד אחר שאמרו ההפטרה שהיה בו טעות יש לחזור ולקרוא אותו פסוק וב' עמו בברכה וה"ה אם דילג תיבה א' כמ"ש הרב א"ר בסימן קל"ז סק"ד ונשא ונתן במחלוקת הר"ם והמנהג שכתב הטור סימן קמ"ב והעלה דע"כ ל"פ רק בטעות שאינו משתנה הענין שאם משתנה לכ"ע חוזר וביאר דברי מור"ם שם ס"א ויישב דברי מרן מס"א לס"ב ומ"ש הבית יעקב סימן ע"ו ומטה יהודה ס"ס קמ"א (זרע אמת ח"ב סימן קכ"ט): יא ספר תורה שיש בו שריטה באמצע האות בגוף הקלף ואינה עוברת מעבר לעבר אם יש להכשיר אם אין האות חלוקה לשתים ומ"מ טוב להחזיק הבדק סביב בדבק דנראה דגם מהריק"ו שורש קכ"ב האוסר ה"ד כשנקרע מעבר לעבר (שם סימן קל"א):

הד"ט גם הרב אמת ליעקב במשפט הד' בפיסול וכו' אות ו' כתב דגם הרב מטה יוסף ח"ב ס"ס א' נחלק עם הר"א זאבי בדין הכשר תינוק לצרף מ"מ הסכימו להכשיר כשאין הסדק עובר ותמיהני קצת על הרב הרז"א דכל רז לא אניס ליה שלא הזכירו ועיין ג"כ באורים גדולים מראש עד סוף לימוד ח"י הזכירו הרב לדוד אמת ועג"כ בקונטרס עוללות

הכרם הנדפס בסוף ח"ג של שו"ת הרח"ש שהאריך בכיוצא לזה שהסכים להקל כסברת הר"ח בן יהודה נגד סברת הר"ש פלורינטין שהחמיר ע"ש מסימן א' עד ה':

יב מי ששכח לקדש אות של שם ושוב נזכר וקידש וגמר הכתיבה לא מצא מקום להכשיר ודחה סברת המים רבים והלק"ט דכיון דבעינן לשמן מדאורייתא אף בספק אם מקצת השם ככולו יש להחמיר (עדות ביהוסף (בן סאמון) סימן ל"ב):

הד"ט נקטינן מיהא פלגא בידן דבאזכרות שאינן הויות גם הוא יהיה משלנו להקל דס"ס איכא אי מקצת כהכל ואת"ל דמקצת כהכל ספק אם כל השמות בכלל זה או לא עיין להרב המחבר גופיה שם סימן כ"ח דמסיק דאין לדבר הכרע אם דין אזכרות שאינן הויות שוה לשל הויות וכבר הזכרתי בא"ח סימן ז' אות ד' דמעשה בא לידינו שעליו באו האותיות הנזכרות שלו ושל הרז"א נר"ו ע"ש:

יג אמר מר ועל העמוד שבאותו ס"ת שנמחק כולו לא נודעה היאך וחזר הסופר וכתב עליו אינו נראה לפסול דמסתמא לא היה בו א' משמות שאינן נמחקים דלא אחזקינן אינשי ברשיעי וכשחזר לכתוב רשאי לכתוב אפילו אזכרה על הגרר או מחק או תולין (שו"ת הרב עזריאל דאיינה כ"י סימן ג'):

הד"ט ואם באנו לדייק לישנא דנמחק אפשר דר"ל ממילא וכן הלשון אומרת במרן סימן ל"ב סכ"ז אותיות ותיבות שנמחקו קצת דהיינו נפילת הדיו אכן ממ"ש דרשאי לכתוב אפילו הזכרה על הגרר וכו' משמע שעינו עין כל ראתה שלא אירע כן מנפילת הדיו דלא הוה שייך אז גרר וכו' ומ"ש דלא מחזקינן אינשי ברשיעי עיין בכיוצא לזה בא"ח סימן ז' אות ל"א מה שהבאתי שם: יד יש להכשיר בדיעבד בנמצאת תיבה בת ה' אותיות שג' מהן יוצאות חוץ לשיטה דדוקא לכתחלה אין כותבין כדעת הד"מ סימן רע"ג וב"ה שם ומ"מ אם אפשר לתקנו יפה מה טוב ותירץ קושית הרש"ך שם סק"ד והמג"א סימן ל"ג בא"ח על מרן שפסק כרמב"ם דכל שנשאר רוב התיבה מותר ואלו בא"ח פסק לאסור כהרא"ש אפילו בתיבה גדולה והוא ז"ל הכריע דתיבה בת ו' או ז' שרשיות כגון שבעתים ודאי תלינן ברוב וחציה תוך וחציה חוץ מותר אבל תיבה שאות הראשונה שמושית כגון לבהמתך לטוטפות יש לפקפק כהרא"ש ולכן בס"ת שיש בה כמה תיבות של ו' אותיות כשר בנשאר חציה בפנים משא"כ בתפלין שא"א למצוא תיבה בת ו' בלי פעולה רק והיבוסי והוציאנו לאבותינו ואלו התיבות אינן באות בסוף שיטה עיין בלבוש סימן ל"ה לכן בהלכות תפילין פסק כהרא"ש וביד כרמב"ם (כנסת יחזקאל סימן מ'): הד"ט ואני בעניי איני יכול לכוון שמועתו נאה ליישב הקושיא הנז' דאטו מנהג הסופרים בראשי שיטות וסופן של תו"מ תורה היא לעיכובא ומי יאמר שאינו ברשות כל אדם

לעשות כרצונו אפילו לכתחלה ותו דלפי המונח שלו דאין אותיות שמושיות שבראש תיבה עולות למנין האותיות שבתוך שיטה כן יהיה ראוי להורות ביוצאות חוץ וכיון שכן תיבת לאבותינו שאין הלמ"ד נמנית להיותה שמושית כן היה בדין שלא למנות אותיות הנטפלות אחריה היינו אותיות ותינו שכולן שמושיות הן ואם כן אם כתב נמי מיעוט תיבת לאבותינו דהיינו לאב בתוך הדף הרי כל אותיות השורש לפנים ועיין להרב בארות המים סימן י"ד שעמד על דברי הרמב"ם ומרן סימן רע"ג ומים רבים סימן נ"ו ומשאת משה ח"ב סימן יו"ד ופחד יצחק אות ס' ערך ס"ת שמצאתי וכו' דיש להתיישב בדבר וכעת אין לי שעת הכושר להשתעשע באמרותיו הטהורות:

טו ביאר דברי הרב ס' החסידים בדין קנה לכתוב ס"ת דאינו מעכב ומותר גם כן בעצם ותמה על המפרש שם שכתב שיש טומאה בעצם דליתא דהא פשוטי כלי עץ עצם שוים וכן טעה במ"ש שבעוף שייך טומאת נבלות רק כוונת החסיד דהא דאמרינן מפני מה זכה קנה וכו' אינו לעכב כביי"ד סי' ער"א (שאלת יעב"ץ ח"א סי' ק"ה וח"ב ע"א):

הד"ט ובדין קומוס וקנקנתום לדיו של ספר תורה תמה הרב כסא רחמים דף י"ג ע"ב על רט"ז א"ח סימן תרצ"א ועל הרפ"ח ושכה"ג והביא גם כן מ"ש הרב מרכבת המשנה ח"ב פ"ב דמגילה:

ובדין כתיבה בפה דהרמ"ע סימן ל"ח פסל דאם אמרו בפ' הבונה אין דרך כתיבה בשמאל כ"ש בפה (ועיין ג"כ להרב בארות המים סימן י"ג דכתב דבא הרמז ברעיא מהימנא במש"ה וכתוב בספר ובדיו דהיינו אותיות ובידו ודבעי' כתיבה ביד ממש לאפוקי הדפוס ע"ש ודון מינה דה"ה בפה) והרב מור וקציעה בא"ח סימן ל"ב חלק עליו ודעכ"פ אם לא ימצאו אחרים יניחם אפילו בברכה ואם יכתוב ברגל הויא נמי כתיבה מעליא וכמו שנראה בימיו גידם אחד מתולדתו שהיה עושה כל מלאכתו ע"י אצבעות רגליו תופר ומתקן קולמוס וכותב ומפליא לעשות ונראה שכתיבתו כשרה בשעת הדחק מיהא בפרט אם הוא בימין עיין שם וגם פה פירינצי בשנה זו התקס"ז ליצירה עבר עלינו נער קטן בן ט' שנים בקירוב גידם מעיר וירונ"א שהיה עושה כל מלאכותיו ברגלו ומתקן קולמוס וכותב וכנז' ואין כל חדש כתיב: טז ביאר היטב שכתב אשורית שלנו היה בלוחות ופירוש יפה בזה ההיא דפ' כ"ג דמר עוקבא אמר בתחלה ניתנה תורה וכו' והביא מ"ש בשבת מ"ם וסמ"ך שבלוחות וכו' (רדב"ז ח"ג ד"פ סימן תמ"ב):

הד"ט וע"ע לו שם סימן תקצ"ד ענין מקרא סופרים וקריין ולא כתיבן וכדומה שהכל הל"מ רק שהסופרים דקדקו זה היה ראוי להיות כך אף בלא הל"מ ולא משום ספק שהיה ח"ו בדבר או שהיה משובש הגיהו כן דא"כ יהיה מקום למקטרג בכל דבר ודבר לומר אין

זה מסיני רק מתיקון סופרים עש"ד: יז ספר תורה שבקצת מקומות צורת החי"ת משונה מחברותיה שהיא כעין ב' דלתי"ן וחטוטרת ע"ג וקראו בו כמה שנים ושוב קראו עליו ערעור ומעלת השואל מהר"ם באקי מקאזלי ודעימיה עלו בהסכמה שאין מקום להחמיר והרב המחבר השיב דצריך תיקון כיון דלר"ח וסייעתו צורתה היא ב' זיינ"ן וחטוטרת ונשא ונתן בדין הקו"ף שבחזק יד שהרכה"ג בסימן ל"ב הביא בשם רדב"ז ומ"ש בהגה"ט אות ה' ומסיק דיש כאן שינוי אות לגמרי ושאין להקל מתשוב' הרב דרכי נועם סימן א' דכל ראיותיו בעשיית צורת זיינ"ן לא כב' דלתי"ן כני"ד והשיב גם כן עמ"ש מהר"ש הלוי מוירונא והמג"ד שכתב אדרבה צדק הסופר בכתיבתו שכן מסורת מרבנן דעיילו ונפקי ברזי דאורייתא דתמונת החי"ת כך היא בב' דלתי"ן וע"ז כתב שאין לו עסק בנסתרות ומהנגלות מוכח דפסול וכן הסכים מעלת השואל הנז' וחד דעמיה מהר"י סגרי והצריכו למעשה תקנת הסופר (משאת משה סימן כ"ג): הד"ט ועיין בזכרון יוסף סימן ח"י שנאמר בו כי טוב להזכיר לסופרים מכאן ולהבא ועל הראשונים אין לפסול דאפשר שיש להם על מה לסמוך ועיין ג"כ בנודע ביהודה סימן ע"ד דס"ל דבשבת אם מצאו חיתי"ן בין בתמונת ב' ווי"ן או דלי"ת וי"ו אין להוציא אחר כל שאין האות משתנית באחרת וכמ"ש בגמרא חיתי"ן ההי"ן טיתי"ן כפי"ן אפילו דיעבד אך בשביל שאר תמונה אין להוציא אחר בשבת ובחול יתקן ועיין במור וקציעה תמונת כל האותיות מספרד גם כן ובאמת ליעקב ולדוד אמת ולהרדב"ז בחיבורו הנפלא מגן דוד ועל דבר נוני"ן הפוכין נטה מדרך הרש"ל להחמיר וכן בפיסול נו"ן יתירה בין הפרשיות לא מצא סמוכות כל שאינה קרובה לתיבה א' ומייתי להכשר מק"ו של הראב"ד שהביא הרמג"א סימן ל"ב סקל"ג רמזתיו לעיל אות א' ואין ראיה מפיסול ניקוד בדיו דשאני התם שיש אם למקרא ולמסורת וה"ה בפיסוק טעמים מטעם עצמו של ניקוד לא כן אות יתירה רחוקה כתיבה אחרת ועיין לר' זלמן בשער תפלת שלו פ' וישלח ובמגיד מראשית סימן א' שכתב דהר"ם ן' חביב מיקל בחטוטרת חיתי"ן ויודי"ן מובלעות תוך הנו"ן ופלפל בדבריו והניחן בעיון ועיין ג"כ בדין אותיות מובלעות במשפט נגיעת אות וכו' שם סימן ג' ועיין מה שכתבתי בא"ח סימן ז' אות ח':

יח סתו"ם שכתבן אשה פסולים לכ"ע מדאורייתא וטומטום ואנדרוגינוס פסולין מספק ויגנזו דטומטום אפשר שימצא זכר ואנדרוגינוס דקיי"ל כרי"ו דברייתא דס"ל דלא הכריעו אם הוא זכר או נקבה כדאיתא בפ' הערל דפ"ג אם כן הוי ספק דאורייתא ואף שחייב בכל מ"ע שהז"ג היינו משום ספק ולכן אינו מברך למ"ד נשים אין מברכות אמ"ע שהז"ג וכ"פ מרן סי' י"ז וע"ש בלבוש ובסי' קצ"ט (דברי יוסף סימן י"ב):

הד"ט ואם נכתב ע"י גר תושב עיין בכסא רחמים דף י"ח שתמה על פרי מגדים באשל אברהם סימן ט"ל והחליט דמותר לכתוב סתו"ם ע"ש:

יט סופר שנפסל מלכתוב סתו"ם אם יש להתיר להגיהן על ידי סופר כשר ולהעביר קולמוס על האזכרות אף דאפשר דמהטור ומרן שפסקו דלא מהני ה"ד כשבודאי לא קדשו אבל בספק מהני מ"מ פסק דבכה"ג נמי לא מהני משום דמחזי כמנומר להעשיר קולמוס על כל האזכרות (שב יעקב סימן ס'): הד"ט ולחסרון הכוונה הצריכה בתחלת הכתיבה לא קפדינן אאת"ל שלא כוון דלא הוי מדברים הפוסלין כמבואר בי"ד סימן רע"ד:

כ ספר תורה שנמצא לעיני כל ישראל בחלק ב' מדף האחרון עד שנשארו עשר תיבות עד תשלום הדף דלרמב"ם פסול אין תקנה למחוק פסוק א' או ב' ולכתוב מחדש בהרחבת האותיות באופן שיבא לעיני כל ישראל באמצע שיטה אחרונה (ועיין בבאר שבע דף קי"ב ויכין ובועז ח"א ססכ"ד. הד"ט (שם סימן קצ"ב). כא ספר תורה שנפל עליו מים ויצאו צורת האותיות אחורי הדפוס ונראות קצת אותיות ותיבות ובכללן שמות הקדוש ואחד חכם העלה להתיר מחיקתן והוא דחה ראיותיו ואסר ועלה על דעתו להכשיר משום דלא הוי רק הדפסה והביא דעת הגט פשוט סימן קכ"ה סקט"ו ומשאת בנימין ושאח"כ שמע בשם מהר"י קובו שאסר לסתור בנין שהיה כתוב בכתב אשורית אתה אחד וכיוצא דבקליפת טיט הכותל יומחקו אותיות הקודש (וכמ"ש מרן בא"ח סימן ל"ו) רק יטלו כל החתיכה שנכתב בה אתה אחד וכיוצא ויגנז ואם יפסדו האותיות ממילא יפסדו ושכן נוהג העולם במטבעות שיש בהן שם הוי"ה או שדי לחתוך סביב השם ולגנזו (וכן עשיתי מעשה פה פירינצי כשהוצרכו להפיל חומה אחד מבה"כ ספרדי והיו על הפתח איזה תיבות בכתב אשורית וצויתים לחתוך סביב סביב כדי להסיר החתיכה שלימה ולגנזה וכן עשו. עוד חיזק הוראתו לאסור ושמ"מ באותיות השם אין להקל (בארות המים סימן י"ג):

הד"ט ועיין גכ"ל סימן כ"ו אות כ"ד ובחא"ח סימן ח' אות י"ב וסימן ל"ו אות ג"ן ועיין בסם חיי דף פ"ח ובזרע אמת ח"ב סימן קי"ז ובהשמטות ועוד לו נר"ו בסימן קל"ג ולהר"פ בתשו' הנדפסות אחר ספר ליקוטי הפרדס דף כ"ה כב חוכך להחמיר לכתוב סתו"ם על עור בהמה הנרבעת דמצינו בה חומר יותר מעבודת כוכבים דאלו עבודת כוכבים יש לה ביטול והכא אין הביטול מועיל (וע"ל סימן א' אות טו"ב הד"ט) וע"ע לו שם בדין דיו מיי"נ או סת"י (שרמזתי בא"ח סימן ב' אות ט"ל) דהביא מ"ש הרב"י בסימן קכ"ג ע"ש (יד אליהו סימן ל"ה):

הד"ט ועיין עוד בכמה דברים השייכים לדיני ס"ת בחא"ח בדיני ספר תורה:

סימן לא

דיני מזוזה:

א יישב קצת ספיקות של הלק"ט ח"ב סימן צ"ח בשוכר בית ח"ל דפטור ממזוזה ל' יום אם רשאי לברך אם ירצה לעשותה דלכאורה משמע דרשאי ומ"מ אין לסמוך להקל למעשה (בית יהודה סימן י"ט):

הד"ט גם הרב תורת חסד סימן ג"ן פסק שלא לברך גם בשו"ת פרי ע"ח ח"ג סימן כ"ד פסק כן אף שדעתו לקובע דירתו יותר מ"מ פטור תוך ל'. ועיין להרב אגורה באהלך בדף ל"ה דפשט ספיקו של הלק"ט הנז' ודיכול לברך ודל"ד לטלית בת ד' כנפות שאם הטיל ציצית רביעי יש בו משום תולמ"ה דשאני התם דמחוסר מעשה משא"כ הכא דהזמן ממילא אתי ומייתי ההיא דפ' התכלת בדין טלית שאולה ומ"ש התוס' והרא"ש ולבוש סימן רכ"ז והרב ת"ח הנז' ועיין ג"כ להרב חיים שאל ח"ב סימן כ"ב שמצא מקום פיטור ליושבי לזראיט"ו אף שיודע שיתעכב שם מ' יום ולא משום דמוכרחים לישב שם והויא דירה בע"כ כדס"ד דשואל רק ממ"ש הר"ם ומרן בדין סוכת החג ובתים של ספינה שנעשו לדירת עראי ומה גם דרשאי הממונה להחליף מזה לזה ומ"מ לענין שבת צריכים לשכור רשות מהממונה אם יש שם ישראלים אחרים הדרים בחדרים כל אחד בפ"ע ע"ש ועיין להרב מטה יוסף ח"ב סימן ל' דפסק דהשוכר בית ח"ל וכתבו שטר והניח בו מטלטליו חייב במזוזה מיד:

ב שנה ופירש הא דהקומץ תלאה במקל פסולה ופירש רש"י תלה למזוזה על הפתח במקל היינו שהמקל תחוב בחור כמסמר או כמשקוף מצד לצד ועל הפתח ממש דבוקה המזוזה ותלויה וכיון דאינה אלא תליה בעלמא לא מקרי בשעריך ודלאו דוקא במקל דה"ה נמי תלויה במסמר קטן כל שמתנדנד פסולה ואין תקנה להכשיר רק לקובעה במסמרים או לחפור בחלל הפתח כמ"ש רמב"ם ודלא מהרב דרכי נועם דדברי רמב"ם דוקא לכתחלה ותליה בעלמא לא מיפסלה בדיעבד (שם סימן כ'):

הד"ט ועיין להרב כתונת יוסף שעשה סמוכות לפסק הרב תורת אמת סימן רל"ב במזוזה קבועה בדלת ששוב סתרו הכותל והסירו הפתח עם המזוזה וחזרו לבנותו דאסר להחזיר הפתח עם המזוזה הקבועה משום תעשה ולא מן העשוי ועיין להרב שדה הארץ ח"ג בח"א סימן כ' באם צריך להניח המזוזה בעומד ושכן צריך גובתא דקניא ומ"ש רש"י ותוס' בב"מ דקי"ב ע"א. ג חדר קטן שאין בו ד' אמות ומשם נכנס לחדרים גדולים חייב במזוזה יוסף אומץ סימן ט"ו):

הד"ט יתוש כמוני קדמו למעשה שבא לידי זה שנים שנכנסתי בבית אחד חכם ומן הכניסה מחדר קטן שאין בו ד' אמות היו נכנסים לחדר גדול ולא ראיתי בפתח שנכנסים מהמדרגות לחדר קטן הנז' קביעות מזוזה ונומיתי לו דלע"ד היה חייב והרגשתי שהיה מפקפק בהוראתי ואמרתי להתיעץ במפיבושת הרח"ש הנז' וכן עשה ויענהו האיש שר וגדול הנז' תשובתו הנז' ע"ש: ד שביל ארוך וצר שהיה מתחלה חלוק לב' חלקים חציו לבית א' וחציו לאחר ולכל א' מהבתים היה פתח לשביל להשתמש בו בחלקו ובאמצעיתו היה סתום ואחר זמן דרו בב' הבתים ב' אוהבים ופתחו באמצע הסתימה לכניסה ויציאה לשניהן מבית לבית דרך השביל שנפתח ולא' מהן אחר צאתו מפתח ביתו לשביל בריחוק אמה בקירוב היו שם מעלות לעלות לעלייתו ונקבי צירי הדלתות הם בשביל ואחד חכם פסק שכל אחד מהן יקבע מזוזת פתחו בשביל בימין כניסתו מהשביל לביתו ואין נקבי הצירים מעלים ומורידים שאין לילך אחר הנקבים רק בחולק בית א' לב' והרב המחבר פסק לקבעה בימין יציאתו מהבית לשביל כיון שמתחלה נעשה פתח בזה לעלות לעליה ופלפל במ"ש המרדכי שהביא הרב"י סימן רפ"ט ובענין פתח בעה"ב הב' אחר שצידד להוראת החכם הנז' ונסתייע ממהרי"ל סימן צ"ח מ"מ מסיק שכיון שהציר תוך השביל יש לבעה"ב הב' לילך אחר הציר והביא דין המרדכי בבית שער הפתוח לחצר ובית פתוח לבית שער ומ"ש הנ"י בדין הארובה והרמב"ם בדין פתח שבין ב' בתים הולכין אחר הציר של דלת וכו' דמשמע דאף שאין ב' הפתחים עיקרים רק אחד מהן מ"מ כיון שאין ידוע איזה חשוב ביאה יש לילך אחר היכר ציר (מטה יוסף ח"ב סימן ט'):

הד"ט ועיין להרב יוסף אומץ סימן ל' דדעתו דזימנין לא אזלינן בתר הציר ופלפל בתשו' הרב זרע אמת ח"ב סימן קל"ד דהעלה דאזלינן בתר הציר עיין שם ולהרב יעב"ץ בסימן ע' בבירור איזה ספקות בהיכר ציר וכן בבית העומד בין ב' רחובות ושיש לנהוג בכל זה ב' מזוזות אם אין היכר ציר לצד העיקרי ע"ש:

ה תמה על הרב ריקאנטי מעירו שלא היה נוהג לתייג המזוזה דנהי דאינו מעכב מ"מ לכתחלה לא אריך שלא לתייגה (פחד יצחק אות מ' ע' מזוזה). ו אחר שצידד מפה ומפה אם יברך בכל פעם ופעם שמחליף המזוזה כשימצאנה פסולה דכללא בידיה דכל דחיובא רמיא עליה אמרינן לכך נתכוון מתחלה ואין צריך לחזור ולברך ופלפל בדברי הרב"ח סימן קמ"ז וזולתו בענין ברכה שאין צריך ופירש מאמר סתום של הרב הלק"ט ח"ב סימן רי"ח והביא גם כן מ"ש הרפ"ח סימן תקפ"ה וגו"ר ופרח שושן ויד אהרן ומ"ש עליו מהר"י הכהן ולבסוף מסיק שלבו מהסס בזה דאף אם כוון מתחלה לכך מ"מ איך תחול

הברכה בדבר שאינו בעולם כי לא כל אדם בודק מזוזותיו מחדש לחדש או משנה לשנה רק כל שלש שנים ולזר יחשב שתחול ברכתו על קביעות מזוזה שלא היתה מסתמא בעולם ול"ד לבירך על פירות שלפניו דבא"ח סימן ר"ו ועיין במרן ובמג"א שם:

הד"ט וע"ל סימן ל' תוך הגהת אות ד' בדין מגיה ספר תורה וכו' ובמאי דקמן לעד"נ דאף אם ידוע שהיתה המזוזה שניה בעולם כשבירך בקביעות הא' מ"מ מידי ספיקא דדינא נראה דלא נפקינן דה"ז דומה למי שעלה לקרוא ובירך וקודם שהתחיל לקרוא נמצא בו טעות הפוסל דנחלקו ז"ל אם יחזור לברך בספר ב' ועיין לאמת ליעקב בדיני ברכות לעולים דמייתי תשו' חוט השני סימן ס"ב ושבות יעקב ח"א סימן ס"א ודבר משה סימן ו' והא מסתמא מברך תחלה לקרוא באותו ספר תורה אם הוא כשר או באחר אם ימצא פסול וה"נ כשבירך על קביעות הראשונה אי נימא נמי דכוונתו גם על החליפיה מ"מ נראה דלשבות יעקב אין צריך לברך שנית ואיך שיהיה נלע"ד דמידי ספק לא יצאנו ואילו מטעמא דהראה"פ הנז' דתלי בדבר שלא ב"ל יתחייב לברך כשהיתה כבר כתובה השניה בברכו על הא' ודוקא בניד"ד דחיישינן לברכה שא"צ מקילינן אך במגיה ס"ת וחוזר וכותב דכתבתי בסימן ל' אות ד' שלא נלע"ד להקל:

ז מעשה שהאריך הסופר במזוזה אות ד' של א' ועי"כ נכנס ראש הלמ"ד שבשורה שתחתיה תוך חלל הדלת יגרור ויקצר רגל הדלת ודמיא למ"ש המג"א סימן ל"ב סקכ"ז וסימן ל"ו סק"ג וע"ע שם עמ"ש המג"א בסימן ל"ב סקמ"ח באם נכנס באופן שהפסיד צורת האות ע"ש (תורת נתנאל סימן ל"ד): ח בדידיה הוה עובדא שקבע מזוזה ואחר ימים נזכר שלא בירך ובאותו הפרק היה עמו הרב מרר"י נבון וא"ל שהלכה זו מפורשת ברמב"ם הל' ברכות פי"א דכל זמן שעשייתה קיימת מברך אחר עשיה וכו' וה"ה הכא דיכול לברך וכמו שנתעטף בציצית והרב המחבר נשא ונתן בעיקר דברי הרמב"ם ממ"ש בספ"ב דהל' אישות בענין ברכת הקידושין דסתראי נינהו ושקיל נמי וטרי במ"ש הרב באר שבע סימן מ"ט (ועיין להרב שדה הארץ ח"ג סימן כ' בח"מ שעמד בזה בדין מעקה ומסיק דכל שגמר לגמרי עשייתה אינו יכול לברך אבל אם עדיין צריך איזה חיזוק יכול יברך ע"ש הד"ט) (שם סימן ט'):

ט הנח להם לישראל הנוהגים שלא להניח במזוזה נייר חלק כדי לגול דאף דפשוט במרן סימן רפ"ח דישייר כדי לגול מ"מ מחלוקת ישנה היא בין הפוסקים בההיא דפ' הקומץ דף ל"ב ע"ב וא"ת נחמי' לכתחלה ליתא דהא יש לחוש שיכסו שם של שדי ע"י גלילת החלק ואם ינקוב בגויל כנגד שם של שדי אין זה דרך כבוד לעשות נקב בגליון ולכן שב וא"ת עדיף (שבות יעקב ח"ב סימן קס"ח):

י הכשיר במעשה שבא לידו (בתפלין וה"ה במזוזה) שהיתה בשיטה עליונה אות למ"ד שראשה מגיע לקצה הגליון ואות פ' כפופה בשיטה תחתונה בסוף הקלף בלי היקף על ידי שנטל מעט מראש הלמ"ד והקליש מעט ממושב הפ"א שהיה עב (שאלת יעב"ץ ח"א סימן קי"ט):

יא היוצא מבית המושכר לו מישראל אף שאין המשכיר יכנס בו ולא ישכירנו לאחר אלא לאחר זמן מ"מ חייב היוצא ממנו להניח שם מזוזה ואית ביה משום סכנתא ואם הוא ביתו של עובד כוכבים ומשכירו לישראל אך אם יש איזה דין ודברים עמו לחזור בו אין ספק דאין למסרו לעובד כוכבים במזוזה כיון דספק הוא אם יכנס לרשות ישראל (שם ח"ב סימן קט"ז וכ"א): יב שיעור הפתח להתחייב במזוזה מהו שיעורו לאורך ורוחב הביא ההוא דעירובין די"א ויומא די"א תניא כיפה וכו' ופירש רש"י והרמב"ם פ"ו מהל' ספר תורה והרכ"מ שם ומ"ש הרב קרית ספר והמור"ם מהם דלהרמב"ם אף דלא בעינן רוחב ד' ברחבה בעינן שיהיה עשרה טפחים אורך ואל"כ אף שיש משקוף פטורה ושכן דעת מור"ם סימן רפ"ז ס"ב ותמה על מרן דאחר שהניח דברי הרמב"ם בצ"ע בכ"מ שלו איך סתם בש"ע כמוהו אם לא שנאמר שהכ"מ חברו אחר הש"ע ומתחלה לא נתקשה והעד לזה דבב"י הביא דבריו בלי ערעור. עוד תמה על הריב"ה סימן רפ"ז שלא הביא דבעינן שיעור הפתח גבוה י"ט דתלמוד ערוך הוא ואפשר שלפי שהביא פירוש רש"י דמשם מוכח דבעינן גובה י"ט לא הוצרך להביאו בבירור גם תמה על הכ"מ שם דין ה' בבית שאין לו תקרה דפטור ממזוזה שהביא הש"ס דפ' הקומץ ולא זכר שהגה"מ חולקות על הרמב"ם גם הביא מ"ש הרא"ם דלחומרא עבדינן כל שיש בו תקרה או שיקפו עוד נתקשה דמרן סימן רפ"ו עמ"ש הטור דכשאינו מקורה פטור כתב דלכ"ע אם חסר א' משניהם פטור ולא הביא דברי ההגהות ונדחק ליישב וסוף סוף כתב דכלל הדבר כל שאין בו י"ט אף שיש לו משקוף פטור ושראוי לירא שמים לחוש לדעת רש"י שיהא גם כן רחב ד"ט וכמור"ם ולבוש (בעי חיי סימן רל"ו). יג הוכיח דאיסור כתיבת ג' אותיות חוץ לשיטה אינו רק לכתחלה והשיב קושית המג"א בא"ח סימן ל"ג ורש"ך בי"ד סימן רע"ג ושבתפלין חסר המציאות להמצא תיבה שאות ראשונה שמושית ואותיותיה ז' רק והיבוסי לאבותינו והוציאנו ואלו אינן באות בסוף שיטה (כנסת יחזקאל סימן מ'):

הד"ט כבר הבאתי דבריו בסימן ל' אות מ"ה ושם כתבתי דאמאי לא משכחת אטו מנהג הסופרים תורה כתיבא ביה לעיכובא ותיבות על הארץ לבשיטה אחרונה של מזוזה יוכיחו דאינן לעיכובא אי בראש או באמצע שיטה וכאשר השיבותי לע"ד זה ימים לאחד חכם ידי"ן נר"ו בדין מזוזה שנכתבו תיבות אחרות מלבד על הארץ בשיטה אחרונה אם

יש לחוש בדיעבד ואני אמרתי בחפזי דאין ספק כי לא טוב עשה ולאו ספרא דוקנא הוא דבהדיא אמרינן בפ' הקומץ דל"א אר"ח על הארץ בשיטה אחרונה א"ד בסוף שיטה וא"ד בתחלת שיטה והרמב"ם בפ"ב דהל' תפלין דין ה' כתב ומצוה לכתוב על הארץ בשיטה אחרונה בין בראש שיטה בין באמצע שיטה דהיינו להתחיל באמצע ועי"כ יסיים בסוף שיטה וכא"ד קמייתא ובהכי אין צריך להגיה בסוף שיטה וכא"ד קמייתא כהגהת מאור עינינו בכ"מ דממקומו הוא למד היינו ממ"ש בתחלה בין בראש שיטה דא"א לפרושי אלא התחלת השיטה בתיבות על הארץ והכי תיפתר באמצע שיטה היינו התחלת אמצעית השיטה בעל הארץ גם מרן גופיה בסימן רפ"ח ס"י כתב על הארץ יכתוב בראש שיטה אחרונה ולא יכתוב בה יותר ע"כ ויש להעיר קצת במ"ש ולא יכתוב בה יותר מהו פירושו דהא כשמתחיל בראש השיטה מה יכתוב בה יותר וכבר הגיע לסוף הפ' ואפשר דהא קמ"ל דבתחלה כתב סברת א"ד בראש שיטה וכמנהג הסופרים ושוב כתב דאם בא לכתוב על הארץ בסוף וכא"ד קמייתא יכול לכתוב ומ"מ לא יכתוב מקודם שום תיבה אחרת דבכה"ג לא הוי כשום א"ד דלתרוייהו מימרא דר"ח הכי איתוקמא שאל"כ מאי קמ"ל באמרו על הארץ בשיטה אחרונה א"ו דה"ק או ברישׁ שיטה למאן או בסוף למאן ולעולם שלא תהיה תיבה אחרת באותה שיטה קודם על הארץ וכפירש רש"י ז"ל שם בהדיא וכיון שכן בניד"ד שהסופר כתב תיבת השמים בשיטה אחרונה טעה בנגלות דאין כאן כגבוה השמים על הארץ כא"ד קמא ולא כי היכי דמרחקא שמים מארץ כא"ד בתרא והוא ברור ומ"מ כל כי האי דאינו אלא לרמז בעלמא אינו כדאי לפסול בדיעבד אם שינה והכי דייק הרמב"ם בלשניה ומצוה לכתוב על הארץ וכו' ולישנא דמצוה למצוה דוקא ולא לעכב וה"ה לשאר תיבות דראשי וסופי שיטות שנהגו הסופרים לכתוב בתו"מ אינו נראה לפסול בדיעבד ולא דמי לתיבות לעיני כל ישראל דצריך לכתוב באמצע שיטה דפסקו דאם סיים בסוף שיטה פסול דשאני ההיא דתלמוד ערוך הוא במנחות דף ל' ע"א רב אשי אמר בסוף שיטה דוקא והלכתא באמצע שיטה דוקא ולישנא כי האי מוכחא דדוקא הוא למצוה ולעכב וכ"פ הרב באר שבע דף קי"ג ע"א בשם הרב נמוקי יוסף דאפילו בדיעבד אם שינה פסול ע"ש משא"כ בניד"ד וכדכתיבנא:

יד מזוזה שכתוב מאחוריה חותם א' בכ"ד שמות ישתקע הדבר שלא הותר לכתוב בחוץ רק תיבת שדי כמ"ש מרן סימן רפ"ח סט"ו וכ"כ הרמב"ם בפ"ה דהלכות מזוזה והגם שהוא דבר על איסור כתיבת שום דבר מבפנים מ"מ מובן מעצמו שגם מבחוץ אסור ובקושי מתירים כנגד ה' אלהינו ה' השם המתחלף כמ"ש בהגה"מ בפ"ה ושכבר הרב אביגדור הנהיג בכל ארץ אושטרי"ך שלא לכתוב לא מבפנים ולא מבחוץ אפילו אות א'

יתירה מהב' פרשיות וספר גם כן הרב המחבר שהרב הרח"א הוציא מלפניו בנזיפה רבה ת"ח אשכנזי שהיה כותב מזוזות באותן ג' שמות מבחוץ וכ"ש וק"ו דצריכה גניזה מזוזה דניד"ד (הון רב חי"ד סימן ב'):

סימן לב

דיני שלוח הקן חדש ערלה כלאים ושביעית:

אות א ישראל שהלך עם הסחורה ונכבשה העגלה בטיט ורפש ואין הסוסים יכולים להוציא המשא ולא מצא סוסים אחרים אם הסוסים שבעגלה של ישראל הם אסור לומר לעובד כוכבים לעזור בשוורים אף שקצב לו שכר ואם יעשה העובד כוכבים מעצמו מותר ואם גם הסוסים שבעגלה נכבשו וא"א להוציאם רק בשוורים בכה"ג צער בע"ח דוחה שבות אמירה לעובד כוכבים וכמ"ש הרא"ש בשם הר"ם בפ' אלו מציאות ובשלהי שבת ומה גם דלהראב"ד אין איסור אמירה לעובד כוכבים בשאר לאוין ועיין בד"מ בי"ד סימן רצ"ו ואם גם הסוסים היו של עובד כוכבים אפילו אמר לו קח שוורים להוציא המשא מותר כמ"ש מור"ם שם סעיף יו"ד (פנים מאירות סימן ס'):

הד"ט (ועיין ג"כ להרב בית יהודה סימן נ"ה בישראל שיש לו סוס בשותפות עם עובד כוכבים לחרוש בו ויודע בו שבודאי חורש עם שורו שאין לו רק שור אחד והעלה דשייך איסור אמירה לעובד כוכבים בכל איסורים שבתורה לפי רוב הפוסקים וקנסינן לעובר גם כן כדין סירוס דקנסינן ודלא כרט"ז ר"ס רצ"ז ואיך שיהיה בניד"ד דעיקר השותפות על החרישה דזה בא בסוסו וזה בשורו לא שייך לומר דעובד כוכבים בדידיה קטרח ואסור ועיין להרב ושב הכהן סימן ל"ו דהחמיר שלא למסור בהמתו לעובד כוכבים אם ידוע שירביענה על שאינה מינה אף שאינו אומר לו כלום משום ולפני עור וכו' וכדעת הרמב"ם הל' כלאים ועיין להרב זרע אמת ח"ב סימן קל"ה דמתיר להשאיל ולהשכיר בהמה לעובד כוכבים דאף שיודע שרוצה להרביעה בשלא במינה או להנהיגה וכיוצא כל שאין הישראל מצוהו והשיג על הרב פחד יצחק אות א' דף פ' שהביא תשוב' א' מתלמידיו האוסר ושיפה כתב שם הרב אבי עד שר שלום דסברת כל רבני עירו מנטובה להתיר ועיין ג"כ לתשב"ץ ח"ב סימן ח"ן דהתיר להכניס ב' מינים לדיר דדוקא הרבעה אסורה וכן מותר להושיב תרנגולת על ביצי מין אחר דהוי כמטמינם תוך מוכין ועיין לרמ"ע בתשוב' סימן ק"ב דאסר לא משום לתא דכלאים אלא משום צער בע"ח. ב אסר להלביש כלאים לקטן המוטל בעריסה או להציע תחתיו ושהרב קרית ספר בסוף הלכה מ"א כתב דלרמב"ם המאכיל לקטן דבר איסור לוקה מדרבנן ולהר"י מטראני לוקה

מדאורייתא ואף דלענין טומאה לא ראינו למבריח קטנים מטומאת אהל שאני לבישת כלאים דאפשר לעשות בהיתר (בית יהודה סימן מ"ה):

ג יין של ערלה וכלאי הכרם וכן כל איסור מאכל שנאמר בלשון אכילה שיעורן בכזית בין בלח בין ביבש (זרע יעקב סימן ס"ט):

ד גמלים עובדי כוכבים הקושרים חמור בראש הגמל הראשון וכולם נמשכים אחריו אסור לרכוב על שום אחד מהן ובפרט אם קשורים כולם בחבל אחד כמ"ש בירושלמי אמתניתין דאין קושרין את הסוס דרב אמר מפני שנושאים את החבל ואחר סמוך הביא דעת הרב אליעזר נחום דס"ל דבקשורים כולם בחבל אחד אסור לרכוב על שום אחד מהם ואם אינם קשורים בחבל אינו אסור אלא הגמל הא' והב' דהוי כח כחו דחמור ככחו כמ"ש בפ' כיצד הרגל בדין בהמה ששברה כלי אחד ונפלה חתיכה ממנו ושברה את השני וכן הביא מדין שחיטה בסובב גלגל אך מגמל ב' ואילך ולא ב' בכלל אם אין חשש שיצעק לבהמות שילכו כגון שרחוקים ממנו שקולו לא ישמע מותר לרכוב עליהם ואם יכולין לשמוע בקולו אסור לרכוב על שום אחד מהן (שדה הארץ ח"ג סימן י"ט):

ה חבצלת השרון שעוקרין ממנה שורש קטן מקרקע ומניחים בכלי זכוכית מלא מים ובפי הכלי משימין מעט אדמה אסור לעשות כן בשביעית דזריעה מיקרי ואף בעציץ שאינו נקוב אם נופו נוטה לארץ ויוצא חוץ לעציץ וכן בניד"ד דנופו נוטה חוץ לכלי יונק מקרקע מאויר דא"א שיעמיד הכלי לעולם על התיבה ובפרט בימי קליטה שמוציאים אותו לשמש מעט ואף דאחר זמן יוצא הנוף חוץ לעציץ משעת זריעה חייב ועיין לרשב"א סימן אל"ף ק"ע ואם שביתת קרקע בשביעית בזה"ז מדאורייתא עיין לרמב"ם ומרן בפ"ד ופ"ט דשביעית ולהרב משנה למלך פ"ב דבכורים ולהריט"ץ סימן מ"ז (שם סימן כ"ח). הד"ט גם הרב נחפה בכסף סימן ה' עמד בדין חבצלת הנז' ועל דין זו"ז גורם ומסיק לאיסור והסכים לדבריו הרב מטה יהודה בליקוטיו דף מ"א ע"ג ואפילו בזה"ז דאיסורו דרבנן דכל מאי דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון:

הביא בשם מהר"א מלויקיו דמיני אטד פטורין בערלה דעץ מאכל כתיב לאפוקי עץ סרק אף שגזעו מחליף ואפילו נטעו למאכל לא אסרו מחשבה בערלה רק להקל ויש לברך עליהם בפה"א דלא גרע מירק והביא ג"כ משם הרב משה ישראל פואה דמהרי"ף פ' כיצד מברכין יש ללמוד שהקריסכיני"א ודאי אינה חייבת בערלה מדכתב גבי צלף דזורק האביונה ואוכל הקפרס ואם בצלף יש חילוק בין אביונות לקפרס כלענין ברכות לא כ"ש הקרישפי"ו שהוא ודאי מין אטד וכבר כתב הר"ר מנוח בשם הירושלמי דעל כל מיני

אטד מברכינן בפה"א א"כ דין פירות הארץ אית לה דאינן חייבים בערלה (פחד יצחק אות ע' (כ"י) ע' ערלה אטדין):

הד"ט ועג"כ לרדב"ז ח"ג ד"פ סימן תקל"א דביאר דהפרי הנז' בינגא"ר במחלוקת הוא אם יש בו דין ערלה והמחמיר תע"ב (וע"ע להרב פ"י הנז'): ז השיב לשואליו דבר דאין בהרכבת אילן באילן דין ערלה אם כשהרכיב הענף נשלמו כבר שני ערלה לאילן שהרכיב שנקצץ הענף וכמ"ש רבי אבהו בפ' משוח מלחמה ילדה שסיבכה בזקנה בטלה ילדה בזקנה ואין בה דין ערלה וע"ש ברש"י וכי תנן במס' ערלה דמרכיב חייב ילדה בילדה תנן. ועג"כ להר"ן פ"ק דר"ה גבי א' המבריך וא' המרכיב וכ"פ המרדכי שם וסמ"ג בלאוין סימן קמ"ו ועג"כ להרא"ש פ"ק דקדושין סוף דבר המרכיב יחור של אילן מאכל וקצצו מאילן שהוא מינו הכל כדין האילן שאינו מונה משעת הרכבה רק מזמן נטיעת האילן שהרכיב בו הענף דהענף בטל גבי אילן (שו"ת כ"י מהרב עזריאל דאיינה סימן צ"א):

הד"ט ועיין להרב שאלת יעב"ץ ח"ב סימן י"ט כ' וכ"א דהשיב לאחד חכם דכתב דדין מבריך ומרכיב לענין ערלה נוהג גם בח"ל דליתא דמידי ספק לא יצאנו וכיון שהוא ספק אינו נוהג בח"ל ועג"כ להרב ב"ד של שלמה סימן ט"ו דפסק דגם בסוריא אינו חייב בערלה המבריך כשם שאינו חייב בח"ל כמ"ש הטור ומרן בסימן רצ"ד ס"ז וכ"כ בתשובות לרמב"ן סימן קנ"ו והא דהלכה כמיקל בח"ל איתא נמי בסוריא ועג"כ להרב פחד יצחק במהדורא בתרא שלו כ"י אות ה' ע' הרכבת פרחים דנשאל אם מותר לזרוע בח"ל כלאי זרעים והרב השואל יצא לחלק שהפרחים שהם תחת סוג ירק או עשב מותרים להרכיב בשאינן מינן ולא כן בהנקראים בשם עץ ולהרב המחבר מספקא אם היתר כלאי זרעים ח"ל ימשך ויהיה בכל הפרחים יען דמרן בסימן רצ"ו סט"ו הביא הירושלמי הורד ואטדין מיני אילן ואינן כלאים בכרם וא"כ אינן זרעים רק אילנות ושאין למנות השושנה וחבצלת שאנו קורים רוז"א ויאו"לא בכלל הפרחים דלכ"ע עצים הן עיין בא"ח סימן ר"ד סי"א ורי"ו ס"ג לענין ברכת הריח דזכינו לדין דהורד עץ הוא ומהעצים הנאכלין ואינו נראה לחלק בין ורד לויא"ולא ועיין בדב"ש סימן ב' וחזר מעלת השואל והשיב דאין בדבריו כדי שביעה והביא טעמיה וחזר הרב ופירש דבריו באופן דלדידיה מותר לזרוע הורד בשאינו מינו בארץ וכיון שמין אילן הוא ההרכבה אסורה אף ח"ל דהא אין איסור באילן רק ההרכבה וכמרן סימן רצ"ח ע"ג ואם הורד ירק הזריעה אסורה בא"י וההרכבה בכ"מ ושנה ושלש מעלת הרב השואל והודה שהורד אילן הוא ומ"מ נסתפק אם יש לדונו כאילן סרק והרב הנשאל שנה ושלש גם הוא להוכיח שהורד הגדל ביניינו רז"א בלעז אילן מאכל הוא והרכבה אסורה אף בח"ל והזריעה מותרת גם בארץ ח

ביאר איך יתנהג ישראל שבח"ל שיש לו אחוזת קרקע מושכרת מעובד כוכבים וזורעה וחורשה ע"י עובד כוכבי' שכיר שנה שמלבד שכרו הקצוב יש לו ג' או ד' לק' ממה שתוציא מה דינו בענין כלאי זרעים והכרם ותו"מ ומ"ע ושם הגהות מהרב בנו שמש צדקה ז'):

הד"ט ועיין להרב שמן המור בסימן י"ד בקונה כרם בא"י איך יתנהג בשנת השמטה דמסיק כיון דבשדה הכרם א"א למעבד תיקון השכירות משום דבודאי יעשה עבודת הכרם לכל ימכור כרמו לעובד כוכבים לחלוטין גוף הקרקע ממש בשטר מפורש לב' שנים היינו שנה שלפני השמטה ושנת השמטה במה ששוה זה הכרם להיות קנוי לאדם גוף הקרקע והאילנות להיות מושל בו ב' שנים כקונה קנין עולם ושיחזירנו לו אחר שנת השמטה אם אין בטוח לעשות עמו מכירה סתמית א"נ יתנה עם העובד כוכבים חכירו שלא לעבוד הארץ והכרם בשנת הז' כלל ע"מ לוותר לעובד כוכבים מחלקו בפירות עד שיתרצה ואח"כ יפקיר כרמו בפני ג' יפרש שאינו מפקירו רק לשנה ז' ואם ילך לכרמו בז' יכוין שלא להחזיק בו ואחר הז' יחזור ויחזיק בכרמו חזקה גמורה ועיין ג"כ להרב זרע יצחק (עטייה מארם צובה) בקונטרס פלפלת כל שהוא סימן ז' דעמד בדברי מרן פ"ד מהל' שמטה דין כ"ה והריט"ץ צ"ח ומהרי"ט ח"א סימן מ"ב ולהרב נחפה בכסף והפר"ח במים חיים שלו בחידושיו לגיטין דף ו' ומסיק דנקטי' דאינה אלא דרבנן ועג"כ להרב שער המים בדין יין העשוי בשנת השמטה אם חייב לעשר כיון שעשוי מפירות ששית א"ד כיון שגמר מלאכתו למעשר הוא לאחר ר"ה ומסיק דיש לו דין פירות ששית לכל דבר והביא דברי המבי"ט ח"א סימן י"א וח"ב סימן מ"ה והרימ"ט סימן מ"ב ומ"ג ודחה הרב דברי מהרי"ט במה שהליץ בעד אביו והביא לכלל הקם דעת מרן עיין שם. וע"ע לו בסימן ה' שעשה סמוכות למה שנהגו לשכור בית מעובד כוכבים שיש לו גפן בחצר או שאר פירות חותכין אותן בשביעית כשהן בוסר והא תנן בפ"ב דשביעית אוכל פתו בשדה ולא בבית והוא מת"כ פ' בהר דף ס"ה ע"ב ובסימן ו' גם בדין פרוזבול עיין שם שהביא גם כן מ"ש מר אביו בפרי האדמה ח"א ומ"ש הרב ידי אליהו ודברי מרן ופוסקים אחרים בדין שמיטת קרקעות וכספים בזה"ז ומ"ש סמ"ג בעשין קמ"ח וחינוך ר"פ בהר ורב"ח סימן קמ"ג ומבי"ט ח"ב סימן ס"ד וח"ג סימן קכ"ד וע"ל סימן ל"ג אות י"ג ומים חיים בחידושיו לגיטין ומסיק דשמיטת קרקע בזה"ז דרבנן ובא לו משם לדין אמירה לעובד כוכבים במילי דרבנן דמידי מחלוקת לא יצאנו ומסיק דמה שנוטע העובד כוכבים מאליו אף שהישראל גמרה מותר לקיימה וגם שרש העשב שנותן לעובד כוכבים במתנה אף שידע שהעובד כוכבים מביאו מותר לקיימו:

ועיין להרב נחפה בכסף סימן ד' בדין עובד כוכבים שלוה מאלמנה אחת מעות חן וחסד וא"ל העובד כוכבים בשעת הלואה לעשות גם הוא טובה עמה לקנות במעותיה חטים ולזרעם בקרקעו לשמה ויהי כמצחק בעיניה וגם לא ידעה ששנת שביעית היתה והעובד כוכבים חלף והלך ושוב שאלה לישראל ממכירי העובד כוכבים על זה והשיבה שאותו העובד כוכבים נאמן בדבורו וגם אז ידעה האשה ששנת ז' היא ולא שלחה לומר לעובד כוכבים שלא יזרעם לשמה ועובד כוכבים קיים דברו וזרע לשמה ובהגיע עת הקציר שלח עובד כוכבים אחר האלמנה לבא לאסוף תבואתה ובאה האשה לשאול מה דינה באכילה ובהנאה ופסק לקולא ופלפל בדין שביעית בזה"ז והביא מ"ש הפר"ח במים חיים ומהרי"ט ח"ב סימן נ"ב ויישב מה שהקשה לו הרב ידי אליהו והביא ג"כ מ"ש המבי"ט סימן כ"א וריט"ץ סימן מ"ו גם נשא ונתן בדין אמירה לעובד כוכבים למהר"א ן' ששון סימן קנ"ו (וע"ל אות א') ומ"ש הרב בני חיי סימן תרכ"ט ומסיק דבנידד"ד מותרת האלמנה לאכול אותן הפירות כיון שהשדה אינו שלה אכן אם השדה שלה ועשו איזה הערמה פשיטא דאסורים עליה הפירות דעברה על איסור שביעית ואפילו ע"י עובד כוכבים אסור וכן הסכים בפשיטות הרב מטה יהודה בליקוטיו שם ועי' להרב פאר הדור סי' קכ"ב וקכ"ז דפסק שגם בזה"ז נוהג דין שמטה וכן יש לכל ירא שמים לדון שאל"כ גזל את העניים ושנת השמטה היתה בשנת התק"ז ושהיתומים אפילו יורש גדול לא יפסדו בשביל השמטה גם התשב"ץ ח"ג סימן ר"ב פסק בהדיא דאף בזה"ז נוהג בא"י ושנת השמטה היתה בשנת קפ"ז עפ"י מ"ש הרמב"ם ע"ש ועיין להרלנ"ח ששלחו לכל תפוצות ישראל וכולם הסכימו לדעת א' ועפ"י אותו חשבון כתב מרן ששנת השמטה היתה בשנת השי"ג לבריאת העולם גם הרב כפתור ופרח כתב שדעת רוב הפוסקים והמנהג הוא כרמב"ם ושבנקל אפשר לעמוד על החשבון לדעת הרמב"ם דדי לחשוב השנים מבריאה ולהשליך ז' ז' ויעלה החשבון כנז' בשנת השמ"ח כאשר היתה בשנת השי"ג וכנזכר ועג"כ להרב ספר החרדים דף נ"ה ע"א. ט טרח ויגע ומצא כמה צדדי היתר לחדש בח"ל בשל עובדי כוכבים ופלפל בדברי הרב בברכת הזבח והעלה דאינו נוהג בח"ל בשל עובדי כוכבים וכסברת הרב"ח ויישב כל מה שהקשו עליו הרט"ז ורש"ך עיין שם והשיב על דברי הרב יודא מילר שהקשה והחזיק עליו בהוראתו דאע"ג דבא"י נוהג איסור חדש בשל עובדי כוכבים משום דאין קנין לעובד כוכבים בארץ מ"מ בח"ל אינו נוהג בשל עובדי כוכבים (שב יעקב סימן ס"א):

הד"ט ועיין בתשובות גאוני בתראי סימן א' מ"ש מהרי"ט ליפמן דמסיק דראה בס' אבי העזרי כת"י ישן נושן דאסר בפשיטות מדאורייתא אף בשל עובדי כוכבים אף בח"ל

והרב"ח השיב להיתר וחזר מהריט"ל הנז' להחזיק בתשובה הראשונה ועיין להרב חק יעקב סימן תפ"ט אות כ"ב ג' וד' שכתב שאינו נוהג עכשיו איסור חדש ועיין להרב כנסת יחזקאל סימן מ"א שהאריך וכל יקר ראתה עינו עין כל והעלה להתיר תבואות עובדי כוכבים בח"ל אמנם תבואות ישראל שזורעין שדותיהם או ששוכרים מהשר כיון שיש לישראל חלק בהן איסור גמור הוא לאכול חדש וצוה לתלמידיו לדרוש ולהזהיר לבני ישראל אולי ינזרו מחדש של ישראל עד אחר יום הנף או יחליפו בשל עובדי כוכבים שאין החדש אסור בהנאה ופשיטא שישמעו בזה ומ"ש הרמ"א בסימן רצ"ג דמוטב שיהיו שוגגים וכו' היינו לפי דעתו לאסור אף של עובדי כוכבים לא כן אנן בדידן דס"ל דאין האיסור אלא בשל ישראל ואין הפסד כלל בודאי ישמעו וישראל קדושים הן:

הגם דבדיקת הקנבוס קשה והסימן שנתנו רז"ל גרוע גם יסוד ההיתר דאומן לא מרע נפשיה אין חזקתו כ"כ חזקה כיון דמצי להעמיד שקרו מ"מ אין למחות בנוהגים ההיתר אבל במשי הכל יכולים להבחין בינו לפשתן (שאלת יעב"ץ ח"א סימן נ"ג נ"ו פ"ג):

הד"ט ועיין למהר"י מקראקא בפני יהושע שלו סימן ח' שהוכיח דכיון שאין בדיקה כדאי לסמוך עליה וכמו שהעיד על עצמו שראה כמה פעמים פשתן שהולך ושורץ כקנבוס א"כ אסור לקחתו ומי שמתיר עתיד ליתן את הדין: יא התיר להטיל צמר בבגד שאינו של צמר או פשתן שתפרה האשה האומרא בחוטי פשתן דאתיא מק"ו ממה שהתירו הפוסקים אף שלא במקום מצוה בעורות התפורים בפשתן לתפור תחת מלבוש צמר הגם שחוט קנבוס נכרך על חוטי פשתן ומתחבר לבגד הצמר (שם ח"ב סימן ל"ב):

הד"ט הבאתיו גם בח"א סימן ב' אות מ"ז ועג"כ להרב בית דין ש"ש סימן ה' שעמד טעמו בו בדין כרים וכסתות הממולאים גיזי צמר ותפורים מסביב וגם באמצע יש תפירות רבות לחברן וחוט התפירה עובר מעבר לעבר הביאו טור ומור"ם סימן ש"א ס"ג ונשא ונתן מדבריהם ומצא פתח פתוח להתיר כמור"ם אך ראה בשיטה מקובצת דאין להתיר לע"ה ולא למדרשינהו בפרקא ועג"כ להרב פרח שושן כלל ה' סימן ב' דדחה הוראת הרב גו"ר שם סימן י"ג שכתב שיש בהן כלאים דאורייתא דליתא דכיון שאין חוטין שזור אין בהן איסור אפילו דרבנן ומ"מ לכתחלה אין להקל ובדין כובעות של צמר שמשימים גרגיר א' בוטנ"י בלעז וכן בגלימות של צמר שהם מחופים משי ובתוכם פשתן עיין להרב ב"ד ש"ש הנזכר שם דכתב דלדעת הרמב"ם אסורים מן התורה וגם הרב דב"ש סימן קס"ט פקפק לאסור לכ"ע וששוב נדפס שו"ת הרדב"ז החדשות ח"א ובס"ס קפ"ט חשש לדעת הרמב"ם בהיותו מארי דאתרא ומ"מ אף במקומות אחרים מספיקא לא נפקא ועיין בתשב"ץ ח"ב סימן ד' וח"ג סימן שכ"ד דדחה מעיקרן ראיות מי שהתיר לתפור בגד ששתי פשתן וערבו

צמר גפן בבגד שכלו צמר והוכיח איסורו ושאם המתיר חוזר בו מוטב ואם לאו יכתוב עליו זקן ממרא כמ"ש שמואל לרב אכול משחא ואם לאו וכו' כדאיתא בירושלמי דע"ז וכדאר"י לר' פנחס כדאיתא בירושלמי דיבמות ע"ש ועג"כ להרב שדה הארץ ח"ג סימן כ"א שגם הוא דרש וחקר בדין הקרסים הנז' דעיקר פנימותם מסמרטוטי פשתן ואורגים במשי או צמר גפן מכל הצדדים וכשתופרים אותן לחברן בבגד צמר רוב התופרים אין מעבירים חוט התפירה של משי או צמר גפן בפנימיותן אלא בחיצוניותן אך חפשו ומצאו כמה וכמה שהתפירה היתה מגעת גם לסמרטוט של פשתן ואיכא בהו ב' תכיפות והביא תחלה עיקר דין תכיפה א' או ב' תכיפות דאפליגו הפוסקים והקשה על מרן כ"מ פ"ו מהל' כלאים והניח בעיון ופלפל ג"כ על דברי הרמב"ם מפירוש על המשנה ומהל' כלאים להל' שבת ויישבם ותירץ קושית הרמ"ך שהקשה עליו ולענין נידו"ד כתב דכיון דאין כוונת התופר לחבר הסמרטוט פשתן בבגד צמר רק לתפור חיצוניות הקרסים שאינן של פשתן מותר ללבשן אף שאפשר שעובר חוט התפירה בסמרטוט והביא ראיה ממ"ש מרן בי"ד סימן ש' ס"ה ולפי מ"ש הרש"ך דכיון דס"ס אינו רק כלאים דרבנן הולכים בספיקו להקל א"כ היה מקום לומר דכיון דבניד"ד ודאי נכנס יהיה בדין להחמיר אך לפי סברת התה"ד בשם הר"ש דהוי משום דלא חשיבי ובטלים לגבי העור ה"נ הסמרטוט אינו עיקר ויש להקל. ואף דדחה קצת סברת הר"ש הנז' בעובדא דעורות מ"מ חילק ידע ניד"ד מההיא וקם דינא דלכ"ע חוץ מרמב"ם מותר אפילו ממדת חסידות ומ"מ הרוצה לחוש לסברת הרמב"ם יחוש ואגב אורחיה מייתי בידיה תשובת מהרי"ח בהלק"ט שכתב בשם מהר"ם ן' חביב דיש לחוש בנייר שעושים מבלאי פשתן אף שנשתנה צורתן ועיין להרב תודת שלמים בשלמי תודה סימן ט' בדין בגד צמר שבתי זרועות שלו קצרים ורוצה להאריכן בהתרת התפירה המחברן עם הבגד ולשים משיחה של פשתן העוברת בנקבים שנוקב בבגד ובבתי זרועותן ולקשור המשיחה כדי שיתקיימו הבתי זרועות עם הבגד רפויה ולא מהודקת דהאריך קצת והעלה לאיסור ושאף אם עשה עניבה בב' צדדיה יש לאסור שמא תשמט העניבה ויקשור ע"ש. ועג"כ להרב באר עשק סימן נ"ה בדין לבישת בגד צמר על בגד פשתן שמותר לקשרן יחד במשיחה אפילו בד' קשרים זע"ז ע"ש וכיון שאינו עשוי להתקיים ימים רבים דלרוב העולם עשוי להתיר בכל יום שרי ושרי ע"ש ועג"כ בפאר הדור סימן ק"ג במי שיש לו אזור צמר ומונח במכנסים של פשתן דפסק דשרי ושרי ושכן עושים בערי מערב ואנדסליא ע"ש:

יב תמה על מ"ש הרב הלק"ט ח"א סימן ל"ו דהמלביש את חבירו כלאים דאפשר דהי' לוקה משום דשני קרא ואמר לא יעלה עליך ולא כתיב לא תעלה לחייבו אף שלא עשה

מעשה והוא תמוה דהלכותיו הפוכות מתלמוד ערוך ר"פ הלוקין היה לבוש בכלאים וכו' שם סימן קל"ד):

יג העלה כהראב"ד דס"ל כלאים דבגדי כהונה מותר ללבשן אפילו שלא במקום עבודה ודלא כרמב"ם אמנם כלאים בציצית לא הותר רק במקום מצוה אבל שלא במקום מצוה כגון בלילה דלרמב"ם אינו זמן ציצית וכדומה אסור שאגת אריה סימן כ"ט ונמשכים):

הד"ט ולסברת המתירים בגדי כהונה שלא בשעת עבודה עיין בכסף נבחר להר"ז מרגלית פ' וישב פרפרת א' על ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי די"ל למאי נ"מ קאמר דתפשו בבגדו ויובן עפ"י מ"ש במדרש דהבא על ארמית עובר על כמה לאוין ובכללן אתה מונה לאו דכלאים דאין לך מין בשאינו מינו גדול מזו גם הקדים דבזמן האבות היה לבכורים דין כהנים ושכתונת פסים שעשה יעקב ליוסף היתה בגד כהונה לפי שנתן לו הבכורה וכ"כ הרב כלי יקר ושגם במצרים היה יוסף לובש בגדי כהונה וזש"ה ותתפשהו בבגדו בכנוי היינו בגד המיוחס לו וכראות אשת פוטיפר את יוסף לבוש כלאים ותתפשהו בבגדו להסיתו לבוא עליה כי אמרה לו הלא אין אתה חושש לכלאים ולמה אין אתה בא אלי ע"כ תוכן כוונתו לפי הרשום בזכרוני החלש. ולפי שיטתו הוספתי נופך במש"ה אחריו ויעזוב בגדו וגו' ויהי כראותה כי עזב בגדו וגו' ותקרא לאנשי ביתה וגו' דמשמע שצעקה לפי שעזב בגדו בידה ואל"כ היתה שותקת על שיצא חוצה ומלתא היא דבעיא טעמא ולפי האמור מובן שפיר שכל עוד שהיה לבוש כלאים חשבה אשת פוטיפר אם לא היום אפשר לאחר זמן שיודה לדבריה דמה לי כלאים לבוא אליה מה לי לבישת כלאים אך כראותה שעזב בגדו אצלה ולא היה רוצה ללבוש עוד בגדי כלאים אז אמרה הלא מעתה אבדה התקוה לפתותו ולכן ותקרא לאנשי ביתה וגו' והוציאה עליו ש"ר ודו"ק:

יד ישראל שקנה אילן מעובד כוכבים ונטעו בכרמו ואח"כ נודע לו שהוא מורכב מב' מינים אסור לו לקיימו שכן סתם מרן בסימן רצ"ה דאסור לקיים אילן מורכב ואף שקנהו כבר מורכב בכלל איסור קיום הוא ואין להשגיח בקולת הכל בו סימן צ"א שאין לו במה לסמוך וכבר דבריו בטלים אצל דברי הרא"ש וטור וריר"ו ובעל צדה לדרך דאסר וכמ"ש מרן שם (דברי יוסף סימן כ"ד):

טו בשם הרב רבו מהר"א ליב אב"ד קק"י אשכנזי שבאמשטרדם יישב דברי הרמב"ם בפ"י מהל' כלאים דין ט"ז בדין מוכרי כסות מוכרים כדרכן ומ"ש שם דין כ"ט הרואה כלאים של תורה על חבירו וכו' שהניח בעיון הרב צרור החיים (דברי דוד סימן י"ו וי"ז):

טז הורה חכם שההולך בדרך ורואה קן צפור על העץ או על הארץ אינו חייב ליזקק ליטפל לשלח את האם ורשאי לילך לדרכו ולהניחה עיין בפ' שלוח הקן דק"מ וקמ"א

עוד לו שם שאין לברך על שלוח הקן אם לקח הביצים ושולח אח"כ האם דמצוה הבאה בעבירה הויא עיין לרשב"א בתשו' סימן ח"י ובמיוחסו' סימן קפ"ט ולאבודרהם ריש הספר תשוב' הר"י ן' פלט להראב"ד ולהרב צבי בתשו' וכנה"ג בס' דינא דחיי עשה ס"ה ובכ"מ פי"ג מהל' שחיטה דין י"ט ולח"מ שם ולהרב יבין שמועה דף פ"ג כלל רכ"א ולהרב חות יאיר סימן ס"ו דף ע"א ומסיק דאף שהדין כך מ"מ מדברי רבינו האר"י נראה שמצוה ליטפל ולהשתדל לקיים מצוה זו (עדות ביהוסף (להר"י ן' סאמון) סימן ל"ה):

הד"ט ועג"כ בחבורי הקצר הלז ח"א סימן יו"ד אות מ"ט ולהרב תורת נתנאל סימן ט' דטעמא טעים שאין לברך על מצוה זו משום שלא הזכירו הפוסקים חובה לברך על מצות שלוח שמא יהיו הביצים מוזרות ושע"כ אין לברך מספק ע"ש:

יז הוכיח במישור דאיסור כלאים נוהג אף בבגדים שאולים והקישא דגדילים תעשה לך ללא תלבש שעטנז לאו הקישא לכל מילי ולומר דבגדי שאולים דפטירי מציצית פטירי נמי מכלאים. ופלפל על תשו' הרב תומת ישרים סימן פ"א דאיבעיא ליה במאי דאמרינן נשים פטורות מציצית ואסורות בכלאים אמאי לא דרשי' סמוכין והקשה הרב המחבר עליו ע"ש (יד אליהו סימן צ"ט):

יח הורה להחמיר לנהוג איסור חדש לשתות מי הדבש שקורין מע"ד מחשש שמרים של שכר שמעמידים הדבש אף שידוע שדבש זה מעמידו בשאר דבש לפי ששמרים הראשונים היו של שכר והוי דבר המעמיד ודבש זה הוא ג' מדבש ראשון שהועמד בשמרי השכר ודלא כמה שהתיר הרב פנים מאירות סי' ק"ז (בית לחם יהודה בתשובותיו לסימן רצ"ג):

סימן לג

דיני בכור אדם ובהמה וחלה ושאר מתנות כהונה:

אות א בכור שחל יום ל' בע"ש וכלו כ"ט י"ב תשצ"ג ביום ו' בבוקר ופדאוהו באותו יום אין פדוי כלל דבין בדין יבום בין בדיני אבלות היכא דלא קי"ל דכלו חדשיו וה"ה בנידו"ד של פדיון לא מיקרי הגיע הזמן אף לאחר כ"ט י"ב תשצ"ג ודלא כרב"ח רק כהמג"א א"ח סימן של"ט ס"ח וכסברת הגאון צבי בתשובות סימן קי"ד ועג"כ להר"י יעב"ץ בנו בברכות שמים שלו (ובתשו' ח"ב סי' ל"ד) (פנים מאירות סימן ג'):

הד"ט ודעת הרב שבות יעקב בח"ב סימן פ"ז דבדיעבד מיהא בנו פדוי: ב תמה על הרב"י סימן ס"א שרצה לפרש דברי הרמב"ם דמ"ש הכוי מפרישין ממנו כל המתנות ר"ל דמפרישן ונותנן לכהן (שם סימן נ"ב):

ג עיסה שנילושה במי פירות ובלי מים חילוק ידע בין מי פירות שאינן מז' משקין דפטורה מן החלה לאם הן של ז' משקין דחייבת וכן חילק בין בלילתה עבה לדקה (שם סי' ס"ח). ד עמד וימודד אר"ש מהר"ש פרימו בדין הפרשת תרומות ומעשרות בשבת (בית יהודה ס"ס צ"ב):

הד"ט ועמ"ש בח"א בחבורי הקטן הלז סימן י"ד אות כ"ף אל"ף ועיין להרב אהל יוסף בהשמטות בדין מי ששכח להפריש תו"מ מיין ושכר בע"ש דסבירא ליה דיכול לשתותו בשבת ולשיירן בשולי הכלי דאינו אלא מן המנהג ואפילו להראב"ד אינו אלא מדרבנן ונחלק עליו הרב פרי האדמה וס"ל דאין להתיר וחזר הרא"י הנ"ל לחזק הוראתו ושכן הלכה רווחת דתרומת ח"ל אפילו בחול אוכל והולך ואח"כ מפריש:

בן בכור שמת אביו תוך ל' ללידתו פסק כרט"ז סימן ש"ה סקי"א דאין לב"ד לפדותו רק יפדה עצמו כשיגדיל ויישב השגת הרש"ך עליו בנקה"כ שחלק עליו והעלה בהיפך ממ"ש בש"ך שלו (שם סימן ט"ו):

הד"ט ועיין להרב פחד יצחק אות מ' (כ"י ערך מעשה שנולד) תשובה שלימה מהרב עפר יעקב בדין פדיון בכור שנולד אחר מיתת אביו דלהרב מעדני מלך בהל' בכורות פ"ח אם פדאו אבי אביו הרי הוא ספק נפדה והרב צדה לדרך מודה באבי אביו ולא בב"ד ובהסכמת ב' גאוני הדור הורה הלכה למעשה לפדותו ע"י ב"ד וכ"ש ע"י א"א וכ"פ הרש"ך סימן ש"ה ואין להניח ודאן של אלו הגדולים משום ספקו של הרב מ"מ הנז':

ו אחר סמוך שהביא סברת הרי"ף בעירובין דף ריז"ז בדין שיעור בצק הראוי לחלה דהיינו מ"ג ביצים (שכמנין תיבת חלה כמ"ש הרב מטה משה אות תקע"ג) ושליש ביצה כתב שמצא בשם הרב גאל"ו איש פירארא שנתיישב במנטובא ששיעור הקמח של שיעור חלה שוקל ה' ליטרות וחצי מי"ב אונקיות לליטרא למשקל מנטובא ויש לידע דק"י אונקיות של מנטובא הן ק' בלבד של פירארא וכיון שכן שיעור הבצק החייב בפיראררה בחלה אינו רק ס' אונקיות של י"ב לליטרא ממשקל פירארא ומ"ש מרן בא"ח סימן תנ"ו שיעור עשרון תק"ב דראמי מצרים בקירוב אם המשקל ההוא בשל פירארא ששמנה דראמי הן אונקיא א' יהיה שיעור החלה ס"ב וג' רביעי אונקיא ועיין יד אליהו סימן כ"ה (ועגכ"ל סימן כ"ב אות ח') (פחד יצחק אות ח' ע' חלה ושיעורה):

ז אסר בפשיטות בשמו של הרב עפר יעקב ליקח עיסה מעובד כוכבים ולהפריש ממנה חלה ולהכשיר התנור למי שמדקדק במעשיו בפרט בין כסא לעשור כבמרן בא"ח סימן תר"ב שלא לברך בהפרשתה דעיסת העובד כוכבים פטורה וברכה לבטלה היא (שם ע' חלה עיסה):

ח הביא פסק מהרב מלכת שב"א בדין בכור שלא נימול מחמת חולי והגיע יום ל"א ולא נתרפא להקדים הפדיון ולא לאחר לכשיתרפא אף דבנרפא ביום ל"א יש להקדים המילה לפדיון כהראנ"ח ח"א סימן נ"ט ומדבריו עצמן למד כן דפסק שאם יש בעיר מילה ופדיון המילה קודמת לפדיון ושכדומה לו שכן עמא דבר ושגם מזה ראיה דעשה דמילה אלים טפי מפדיון (שם אות מ' (כ"י) ע' מילה קודמת). הד"ט ולי אני עבדו נראה דמה שנהגו במקומנו להקדים מילה לפדיון ה"ט משום דהמילה עושים לעולם בבקר והפדיון עושים אותו לעולם אחר חצות וכיון שאין זמנו של זה כזמנו של זה אין מהמנהג ראיה דעשה דמילה אלים משל פדיון ובעיקר טעמו של הראנ"ס כבר עמד בו הרב יעב"ץ בברכות שמים דף כ"ח ע"ב ותמה עליו דנ"מ חורבא דהגע עצמך שחלה עוד חדש ושנה וכי בשביל כך יעכבו הפדיון עד שיתרפא למולו תחלה ואח"כ לפדותו וכן אם מתו אחיו מחמת מילה וכיוצא יחשבו שאין עול תורה עליו כ"ז שלא יוכלו למולו וחלילה לעלות כן על הדעת א"ו דבלא"ה דבר פשוט הוא דמילה קודמת שהיא תדירה ודאי וזמנה קודם גם כן. ול"ד כלל למוסף ומנחה דמנחה קודמת חדא מפני שהיא תדירה ועוד דעיקר זמנה עכשיו משא"כ מוסף דבדיעבד זמנה כל היום לאפוקי מילה הן עוד היום גדול עיקר זמנה עומד בכל תקפו שבכל יום עומד בכרת כ"ז שלא מל הלכך לית דין צריך בשש ומ"ש עוד להקדים נתינת הה' סלעים בתוך ל' ג"כ דבר מתמיה וכבר השיגו הרש"ך שם וכתב עוד ששוב זכה וראה משם תשוב' הרב צ"ץ בדין בכור שנולד לז' וחששו למולו עד ב' חדשים ושהורה שאביו חייב לפדותו מיד אחר ל' ואין לעכב הפדיון עד שימול שהרי בכורות שבמדבר לא היו נימולין ואעפ"כ נפדו. ועג"כ להרב פני אהרן סימן ט' דחילוק ידע בין נתרפא ביום ל"א ללא נתרפא שאם עדיין לא נתרפא אין לעכב הפדיון להקדים מילתו והיינו דהרצ"ץ הנז' סימן קכ"ח הזכירו הרב לקט הקמח בדיני מילה משא"כ אם הילד בריא ביום ל"א ויכולים למולו המילה קודמת כהראנ"ח דנקראת תדירה והיא קדמה וגם הוא לחלק יצא בין מי שלא התפלל שחרית דמתפלל מנחה ב' והא' למנחה וכו' לפי שכבר עבר זמן שחרית ואילו מנחה זמנו הוי משא"כ גבי מילה דאף דלאיזה סיבה לא מלוהו לא עבר זמנו מקרי אדרבה כל שעתא ושעתא הוי זמניה. ועג"כ להרב חיים שאל ח"א סימן ל"א דפסק דכשלא נתרפא ביום ל"א יפדוהו אז וימולו אותו כשיבריא וכ"פ הרב"ח בתשו' החדשות סימן נ' ועיין להרב פרי הארץ ח"ב סימן ב' דנשא ונתן בדין מילה או פדיון שלא בזמנו אם יש חיוב לעשות סעודה והביא בידו תשו' מהרא"י סימן רמ"ט ולמד משם דמצוה לעשותה והביא ג"כ דברי הרש"ל בים של שלמה בקמא סימן ל"ז ע"ש:

ט שאל למהרי"ב ממנטובא ולמהר"י מווינציא על נוסח הפדיון הנדפס בווינציא לקוח מספר תניא מה היא הכוונה במ"ש הכהן ואו"א מבקשים לפדותך דמאי שיאטיה דאם דאינה חייבת לפדות בנה ועוד אמרו ואם לאו הרי אתה פדוי וכו' וכי בדידיה תליא מלתא לעשות מה שלא נעשה כאילו עשוי והשיבו לו שהדין עמו ושאין לומר רק הא לך לפדיון בני עוד שאל מהם שיווי החמשת שקלים והשיב מהרי"ב הנז' דלחשבונו יש לתת ע"ה ליטרין של מנטובא ושוב דבר אליו שנית דמנהג מנטובא היה לתת ה' דוקאטי מווינציא או ה' חצאי גינובינ"י ושבימים הבאים יצטרך להוסיף דבר מה לשיווי כסף מזוקק ומהרי"א הנז' השיב לו ג"כ כיוצא בזה והרב המחבר עשה מעשה בעצמו לתת לבנו ארבעה פיליפו"ס השוים בווינציא ופירארא ארבעים פאולי השוים במנטובא שמונים ליטרי ושבחו מהרי"ב הנז' שיצא ודאי מכל ספיקות עיין בפ' שור שנגח הגהת מהר"ם טיקטין בהרי"ף ד' קראקא דף י"ז ורמב"ן פ' תשא וי"ד סימן ש"ה ונחלת שבעה סימן י"ב אות ב' וחות יאיר סימן א' וחוט השני סימן צ"ז וזולתם (ועג"כ לתשב"ץ ח"ג סימן כ"ו) (שם אות פ' (כת"י) ערך פדיון בכור אדם):

י נדרש לנו שאל לעשות סמוכים למנהג אנשי א"י לחלל מעשר ב' על שוה פרוטה ואפילו ממין על שא"מ שנוהגים לחלל הכל על ש"פ של לחם דלפי מ"ש הר"ם בפ"ד מהל' מעשר שני משמע דאין לחלל לכתחלה ממין עשא"מ וביקש ולא מצא סמוכות והאריך בדברי הרמב"ם הראב"ד ומרן ורבינו בצלאל סימן א' והרב כפות תמרים וכפתור ופרח ומטה יוסף והרים מהם דלא מצי כלל לחלל מ"ש רק על כסף דכתיב וצרת הכסף דוקא שיש בו צורה)ואם צריך לפדות בשיוויו או אפילו בפחות ע"ל אות ט"ל) (טל אורות בשו"ת דף יו"ד ע"ד):

יא חרש שאינו שומע ואינו מדבר שנולד לו בן בכור פשוט הוא שאינו חייב לפדות את בנו שפטור הוא מכל מצות שבתורה ועמד על הכלל דחרש שדברו חכמים וכו' דכתב הר"ב בפ"ז דתרומות משנה ב' דלא כללא הוא והביא ג"כ מ"ש התי"ט במשנה ד' פי"ב דיבמות (שדה הארץ בי"ד סימן כ"ב): יב אין להפריש תו"מ מענבים על ענבים או צמוקים מצמוקים ועתיד להוציא מהן יין דהעיקר כרמב"ם בפ"ה מהלכות תרומות ואם תרמו תרומתן תרומה והקשה להטור סימן של"ה והר"ש פ"ז דתרומות ויישבן והקשה על הרב סיריליי בפירושו לירושלמי ופלפל על התו"ט פ"ה דעדיות משנה ב' (שם סימן ס"ד):

הד"ט ועיין להרב שער המים סימן ז' בדין עיסה שנילושה בשמן שאינו מעושר ומצות אפו ממנה אי מצי לעשר ממקום אחר על שיעור אותו השמן א"ד כל העיסה טבל וצריך להפריש מכל המצות לפי חשבון העיסה והביא מחלוקת מהר"י זאב המיקל ונחלק עליו

הרב אפרים נבון להחמיר והרב המחבר מביא מתניתין דפ"ג דחלה נטל שאור שלא הורמה חלתו ונתן לתוך עיסה וכו' ומאי דאיתמר ממהר"י הנז' בספרו למוד ז"ך ומ"ש מהרא"נ הנזכר שם למוד כ"ה והרב מנחת כהן ד"ק ע"ג והפר"ח סימן צ"ח סקכ"ח שעמד על כל הענין וזולתם והרים מהם לכאורה שהשמן שבניד"ד חייב במעשר כיון שנגמרה מלאכתו ביד ישראל ממילא כל העיסה טבולה שהשמן נ"ט בעיסה שהוא א' מהתבלין כמ"ש בפ"ב משנה יו"ד דערלה וטעם כעיקר דאורייתא ולכן צריך להפריש ממקום אחר על שיעור כל העיסה (וע"ל אות י"ג) ושוב הביא חילוק ישר של מהרי"ז הנזכר וסמך בכל כחו עליו ודסגי להפריש ממקום אחר לפי חשבון השמן בלבד עוד חקר ודרש בדין שמן שומשמין שהוציא ישראל ע"י אם חייב במעשר והביא מ"ש הרב בצלאל דף ט"ו שע"ב ורשד"ם סימן קצ"ג דס"ל דדין שומשמין וזיתים שוין הן לחיובא ושוב הביא דברי הרב זקנו בהלק"ט שלו ח"א סימן צ"ה שהשיב בנידון כדומה דדוקא תירוש ויצהר חייבים ולא שומשמין ודברים אחרים ושכן עושין מעשה רבני צפת וכיון שכן בניד"ד להם שומעים דמעשה רב ופטור כסברת הרב זקנו ורבני צפת ורדב"ז: יג טעמא טעים למנהג עה"ק שלא לברך על הפרשת תו"מ ועוד לו שם שבעה פרטי דינים על הקונה זיתים או שומשמין מהעובד כוכבים לענין תו"מ (שם סימן כ"ה):

הד"ט וע"ל אות י"ב ודוקא שלא לברך נהגו אמנם על הפרשתן אין ספק שנוהגים להפריש ועיין להרב בעי חיי סימן צ"ד דפסק דלענין הלכה קי"ל כמאן דפוטר בח"ל מכ"מ אף דמידי מחלוקת פוסקים לא יצאנו וכסברת הטור ומרן סימן ס"א אמנם בא"י כ"ע מודו דנהיגי ועיין למהר"ם מטראני ח"ב סימן קט"ו ורש"ל פ' ראשית הגז סימן ה' דכתב דבח"ל דאינו מבואר דינו אם נוהג או לא יש לצרף הטעם דאין לנו בזה"ז כהן מבורר כדי לפטרו אך בא"י דהדין פשוט דנוהג אין בטעם זה כדאי לפטור ומ"מ הרוצה להחמיר ע"ע ולתת אפילו בח"ל לא יקרא הדיוט כמ"ש רש"ל גופיה סימן י"א ושכ"כ מהרי"ל סימן צ"ט בשם מהר"ם ורש"י בתשו' כמ"ש הפוסקים ועיין ג"כ בחינוך סימן תצ"ה דמש"ה יכול הטבח שהוא המוחזק לטעון קי"ל כמ"ד שאינן נוהגות בח"ל ואם תפס הכהן אין מוציאין מידו למ"ד ספק בכור תקפו כהן אין מוציאין מידו וע"ע לו שם דביאר מיני מת"כ ושאם באו ליד כהן בטבלייהו יכול להוציא ממנו בדיינין ועיין ג"כ להפר"ח בקונטרס אחרון בי"ד דתמה על הרב ב"ה שכתב מפי השמועה דגם בא"י אינו נוהגת בזה"ז דליתא וליתא ואם אינם נותנים היינו משום שותפות דעובד כוכבים או שכולה של עובד כוכבים. ועיין למרן באבקת רוכל סימן ז' והנמשכים וי"ו דכתב בזה כל הצורך ובסימן כ"ב האריך בדין שביעית בזה"ז דלדידיה וסייעתיה אינו נוהג וחייבים בתו"מ כשאר השנים וכן הכריזו

בקהל דלא כהרב המבי"ט דס"ל דנוהג ואינו חייב בתו"מ כמ"ש בתשו' ח"א סימן י"א כ"א ושל"ו וע"ל סימן ל"ב אות ח. ועל הפרט דאין עתה כהן מבורר ע"ל אות כ"ב:

יד הורה גבר כסברת האחרונים דיכול האב לעשות שליח לפדות בנו שלא כמור"ם סימן ש"ה ס"י עיין לרט"ז ורש"ך ודב"ש סימן רס"ו ועיין בדבר משה חי"ד סימן ס"ד דחש לסברת מור"ם אפילו בדיעבד ואין לחוש נגד כל גדולי האחרונים רק בניד"ד פקפק בלשון ההרשאה ששלח אבי הבן אך בהרשאה כהוגן יכול גם הכהן לעשות שליח לקבל הה' סלעים ואף בלי שליחות כהן יכול אבי הבן להקנות הה' סלעים לכהן ע"י ישראל אך אם אמר הכהן לאבי הבן תן הה' סלעים לפלוני ישראל והפטר אין לעשות מעשה לפטרו משום הנאת הכהן על שנתן אבי הבן הה' סלעים לישראל אחר (זרע אמת ח"ב סימן קל"ו):

הד"ט ועיין ג"כ להרב פני אריה דס"ל דמ"מ אין לעשות לכתחלה שליח לזה מי שהוא כהן דהוי ספיקא דאורייתא ועל דבר הברכות יעשה השליח שהוא במקום האב אבל שהחיינו לא יברך וכמ"ש הרמב"ם בפי"א מהלכות ברכות אלא דמרן בא"ח סימן תקפ"ה כתב על הרמב"ם דאפשר דבמצוה שיש בה מעשה יברך וכאן ג"כ יש מעשה בנתינת הכסף לכהן ע"ש ועג"כ להרב דבר משה ח"א סימן ס"ד דהביא הרז"א הנז' דנשא ונתן קצת בענין והניח בצ"ע וכן בא מעשה לידו באשה שפדה לבנה ובבא אישה אמרו לו לפדותו שנית בלא ברכה ועיין להרב יד אליהו סימן נ"א דהחזיק בכח ידו הוראת הרמ"א שאין לעשות ע"י שליח והביא ראיה מדעת השואל שם ובריב"ש סימן קל"א ואפשר דגם הריב"ש מודה לו בזה ומה שהשיגו האחרונים לרמ"א שלא הביא ראיה לאיסור הנה הרב י"א הנז' טרח והביא מקדושין דף כ"ט ע"ב ת"ר לפדות את בנו ע"ש ובהכי אזדא לה נמי קושית האחרונים המקילים עוד הביא ראיות אחרות ע"ש באורך לפסול הפדיון ע"י שליח ועג"כ בחא"ח בהשמטות סימן ו' אות כ"ט: טו עמד טעמו בו בדין הבא לפדות בנו בתת משכון לכהן בעד הה' סלעים דלדעתו פדוי והביא דברי הרב בני יעקב שנשא על שפתיו הרב רבו מהר"י אלפאנדרי שנסתפק בהם שלדעתו לדעת הריב"ש נראה דלא מהני והרב המחבר הוכיח דאין מדברי הריב"ש הכרעה והביא תשובת הרב תומת ישרים סימן פ"ח והעלה דגם הריב"ש דס"ל דאסור לפדות בשבת אפילו במשכון מ"מ יודה דבחול מותר עוד לו שם כתב דלא אמרי' מנה אין כאן משכון אין כאן רק במה שאין עליו חיוב מקודם רק רוצה לקנות הדבר ונותן משכון עליו אך אם כבר נתחייב כגון פדיון אף דלא בריר חיובו למי יתן מ"מ בנתינת משכון מהני וכההיא דרדב"ז בתשו' סימן קל"ד באופן שלמד מתורתו של הראב"ד בחידושיו והריטב"א והרח"ש בתשו' (הביאה

הכנה"ג בח"מ סימן ק"ץ הגב"י אות כ"ד) והראנ"ח ח"א סימן קי"ו ותומת ישרים הנז' דהמשכון מועיל לפדיון ותמה על ראיית מר חמיו בספרו בארות המים אף דדינו דין אמת שמועיל המשכון ואחריו הביא מ"ש מהר"ש אמארילו בלתי מסכים לדבריו ואדרבה ס"ל דאפילו בדיעבד אם פדה במשכון ולא מהני (אשדות הפסגה סימן יו"ד וי"א):

הד"ט ועיין להרב שבות יעקב ח"ב סימן ק"ז מא' מבני הכפרים שאינן בני תורה שפדה בנו בשבת על ידי משכון שהחליט דבנו פדוי מן הדין ומ"מ לפי שאינן בני תורה ראוי לגזור עליו ועל הכהן תענית בו"ה כדי שלא יבאו לזלזל באיסור שבת. ועיין להר"י נחמולי הביאו הרב פני אהרן סימן פ"א דהוציא ראיה דבחול על ידי משכון ש"ד גם הרב בארות המים סימן י"ח הביא דברי מהרי"ב הנזכר שהשיב לשאלת חכם בן הרב המחבר ומסיק בפשיטות להתיר אם נותן לו משכון שוה ה' סלעים אמנם משכון סתם שאינו שוה ה"ס לא מהני ועיין להרב אגורה באהלך דף ב' ע"ב בדין מי שהוא בכפר ועיין ג"כ להרב קול אליהו סימן כ"ה כ"ו שכנפש האב נפש הבן דכל שאינו נותן הממון בתורת פרעון רק בתורת משכון אין הבן פדוי כלל:

טז אשה שהפילה אחר מ' יום לטבילתה כעור אדם שהוא שפיר ולא ניכר בו צורת ריקום הביא תשו' מהריק"ו שורש קמ"ג והעלה דהבא אחריו פטור מפדיון ואף אם רוצה להחמיר ולפזר מעותיו ולפדות בלא ברכה לאו שפיר עביד דיבא עי"כ לספק ברכה וכמו שראה רבים ששגגו וברכו (שבות יעקב ח"א סימן פ"ג):

הד"ט ועיין בשו"ת כ"י להרב עזריאל דאיינה סימן צ"ב וצ"ג שפסק בדין אשה שהפילה שפיר מרוקם דאם היה בא מעשה לידו היה יועץ לאבי הבן שעל הבא אחריו לתת הה"ס לכהן בלי ברכה ועיין ג"כ להרב יעב"ץ ח"א סימן פ"ט בכיוצא לזה שדעתו ג"כ לחייב בפדיון הבא אחריו בלא ברכה ויישב מה שהשיג הרב צבי אביו בסימן ק"ד על מהריק"ו שרש קמ"ג הנז' ועיין למהר"י קצבי הנז' סימן ה' באשה שילדה תוך ב' חדשים לטבילתה וסברה דכיון שעברו מ' יום אחר טבילתה ולד איקרי לפטור הבא אחריו ולכן אמרה שאינו בכור ויגדל הילד והוא בכלל מצות והנה אביו על ידי מעשה שאל פי אשתו גופא דעובדא וא"ל דמה שהפילה היה כעין חתיכת בשר קטנה כמו ב' אצבעות בלי שום ריקום כלל והנשים שהיו שם אמרו שנקבה היתה ולכן לא נתרקמו איבריה כדרך הנקבות שאינה נגמרת צורתן עד כמשלש חדשים והאריך הרב המחבר להוכיח דחייב בפדיון ונשא ונתן במ"ש מהריק"ו שרש קמ"ג ושאף שבכיוצא בזה יש להחמיר בענין טומאת לידה מ"מ אין להקל בענין פדיון וכיון שהבן גדול א"א להפדות אלא על ידי עצמו והוא יברך בשמו ע"ש וע"ל אות כ"ד ועיין להרב חיים שאל ח"ב סימן טו"ב בכדומה לנז'

דעמד ויישב במ"ש הרש"י והר"ץ הנז' ותמה על הרב באר היטב דבחדא מחטא מחטי דעת הרב ש"י והר"ץ הנז' דאין הדבר כן והביא גם כן מ"ש הרב בית לח"י סימן ש"ב ופוסקים אחרים וששוב ראה דברי מהר"י קצבי ושעפ"י דבריו יתפשטו כל הקמטים ושחייב בפדיון ויברך ע"ש ועיין להרב אורח לצדיק בחי"ד סימן ד' ששאל מהרב בנימן הלוי בדין הבא אחר הנפלים שיצא ראשו חי ובן ט' שיצא ראשו מת דפסקו הפוסקים בסימן ש"ה כשמואל דאמר דאין הראש פוטר בנפלים דקשה דהא איתותב שמואל התם בש"ס והרב"ה הנז' השיב תשובה ארוכה והעלה דבכלו לו חדשיו אף אם יצא ראשו מת פוטר ואם לא כלו לו חדשיו אינו פוטר הבא אחריו אם החזיר ראשו וקדמו אחיו ויצא עיין שם והשיב הרב המחבר על תשובתו וחזר הרב"ה הנז' והחזיק בכתבו הראשון והשיב באורך על כל פרט ופרט של הרב המחבר ע"ש: יז בכור שנולד לישראל מבהמה חולבת שקיה ונתנה לרועה וסרס אם נסתרס בידיעת ישראל יש להחמיר שלא לאכלו אא"כ יולד לו מום אחר אף שהיתה חולבת וספק הוא כדאיתא בי"ד סימן שי"ג אך אם יש שם ספקות אחרות יש להקל (שם ח"ב סימן צ"ב):

הד"ט ועיין למהר"ם זיסקינד בתשובותיו סימן ט"ו בדין בכור שביד ישראל שמסרו לכהן ובא הכהן ואמר שהגיד לו הישראל שמסרו האם ליד עובד כוכבים ולזמן מה בא העובד כוכבים והגיד לו שהיה זכר ושסרסו נאמן הכהן במה שאומר בשם הישראל דאף דכהנים חשודים להטיל מום בבכור מ"מ כיון שיכול להתברר אם אמת הוא שא"ל הישראל בעל בכור שהעובד כוכבים א"ל כך ושנתנו לו במום כזה דמום מובהק הוא ומסכים עליו להתיר אף בזה"ז עיין ברש"ך סימן שי"ג סק"א ולפיכך בניד"ד נאמן הכהן ועכ"פ צריכים ג' בני הכנסת להתיר כיון שאין לנו עכשיו מומחה כדאיתא בסימן ש"ט ואף יתירו לכהן לשחטו ולנהוג בו קדושת בכור ואם ימצא טריפה עור ובשר צריך קבורה ולא מלאו לבו להקל כסברת מור"ם סימן ש"ו למכרו לעובד כוכבים קודם שחיטה ואז אף אם ימצא טריפה יהיה מותר למכרו כיון דרבו המחמירים מהרי"ל בשם מהרי"ח ורש"ל כמ"ש הרש"ך שם ועיין להרב זכרון יוסף סימן י"ט והנמשכים בלוקח מעובד כוכבים איזה גדיי עזים כבני שנה וראה אצל המוכר ב' עזים זקנות בנות ה' שנים בקירוב וא"ל שגם הזקנות יקח שיש להן תולדה טובה שאלו הקטנות נולדו מהן ובאותה שעה לא לקחן ואחר כך הלך וקנאן ממנו והיו חולבות ושוב מסרן לרועה עובד כוכבים וילדו שתיהן א' זכר וא' ב' זכרים ולא נודע מי מהן יצא ראשון רק עפ"י הרועה האומר על אחד מהן שיצא א' ועל הב' שיצא אחריו וכתב הרב ז"ל דמש"ס דבכורות די"ט והרא"ש ורמב"ם פ"ד מהלכות בכורות וש"ע סימן שי"ו משמע דלא מהני עובד כוכבים מסל"ת אפילו לבהמה זקנה ומה

גם הכא דלהשביח מקחו אינו נאמן ואפילו היו חולבות גבי עזים דשכיח להיות חולבות גם בלא ילדו אא"כ הוא במקום שאין דרך העזים בכך וא"כ לרמ"א כל השלשה בספיקא קיימי אא"כ אין דרך העזים במקומו לחלוב בלי לידה ואפשר לבררו על ידי שאלה ועיין להרב חוות יאיר סימן ל"ו וכיון שאפשר להתברר נאמן עובד כוכבים מסל"ת וכמ"ש הרב ח"י הנזכר והרש"ך סימן צ"ח סק"ב ואפשר דאם א"א להתברר נמי מי יצא ראשון מ"מ נאמן הרועה להתיר את שיצא אחרון וכדאיתא בקדושין דע"ג ע"ב חיה נאמנת וכו' וכפסק הרמב"ם בפ"ג דהל' נחלות וטור ומרן סימן רע"ז סי"ב ובאה"ע סימן ד' סל"ה ועיין בפוסקים שם ואף דהתם בחיה ישראלית מיירי דאסור לישראלית להתילד מבת עובדת כוכבים מ"מ כיון דהאמינוה משום דאי אפשר בלא"ה ה"ה הכא אף דבעלמא אין העובד כוכבים מסיח לפי תומו נאמן להתיר הגדי שאומר שיצא אחרון:

עוד יישב קושית הרש"ך סימן שי"ו סק"ב בשם הדרישה על הרט"ז ורב"ח בענין נאמנות של מל"ת כשאין הוכחה דלהשביח מקחו מתכוין וסיים דאין דברי הרמא"י שממנו נובעים דברי הרמ"א מוכרחים ושהיה אפשר להקל בניד"ד אם יטעון העובד כוכבים המוכר דמקח טעות הוא שלא ידע שהיו הזקנות מעוברות אלא שאינו רוצה להמציא היתר חדש אך אם יטעון העובד כוכבים כן יש להתיישב בדבר ועיין להרב פני אהרן סימן כ"ב שהשיב לשאלת חכם בדין עובד כוכבים שהיו לו ב' פרות מעוברות והוא אומר שאחת מבכרת ואחת אינה מבכרת ומכר אחד מהן וקבל דמיה והתנה שלא למסרה לו רק אחר לידתה ושיקח הישראל את אשר יחפוץ ואחר לידתן בחר לו הישראל אותה שהיתה מבכרת כי היא ישרה בעיניו ונשאל הרב דין הולד כיון שלא משך הבהמה קודם לידתה ולא זכה בה אפילו לרש"י דס"ל דהכסף קונה גם כן בעובד כוכבים דשאני הכא שלא בחר ולא סיים איזה משתיהן מכר לו ונכנס הרב בענין אם יש ברירה או לא ואי שאני לן בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים ומסיק דיש ברירה בניד"ד והוברר למפרע שזו שהיא מבכרת היא מה שהיה רוצה מעיקרא ושגם הרב אחיו האריך בזה בדבר משה שלו ע"ש. ויש לעמוד לע"ד בשאלת השואל דא' חכם היה למאי נ"מ שאמר העובד כוכבים שא' מבכרת וא' אינה מבכרת שאפילו אמר ששתיהן בכרו אינו נאמן אפילו במל"ת כמ"ש מרן בר"ס שי' והרב המשיב גם כן מה לו לדון בדבר ברירה אחרי ששתיהן נתחייבו אף על האומרו שבכרה שוב ראיתי להרב אחיו הנז' בח"א סימן ס"ג דנכנס בעובי תורה זו ודין ברירה ומסיק דמידי ספקא לא נפקא ואזלינן לקולא אפילו בדאורייתא וכ"ש בדרבנן וגם הרב גיסו שם בסימן כ"ח מסיק להקל עיין שם וע"ע שם מה שהשיב על מ"ש עליו הרב עולת שמואל סימן י"ג ומ"מ לענין דינא כולהו ס"ל דבניד"ד

פטור הישראל מן הבכורה ועיין גם כן להרב מכתם לדוד סימן מ"ח שנשא ונתן בדיני ברירה בענין ישראל שלקח פרה מהעובד כוכבים וא"י אם בכרה ויש במקומו דינא דמלכותא לתת למלך כל העורות ונשאל אם יפטור מהבכורה:

עוד נשאל אם מסרה ישראל לרועה עובד כוכבים לרעותה חוץ לעיר שאין שם חוק הנז' אאת"ל דיד עובד כוכבים כיד הבעל מי אזלינן בתר מקום הלידה וחייב או בתר בעל הפרה שיושב בעיר שיש בה החוק הנז' ופטור פתח הרב ההוא דריש פסחים במאי דבעו מרבא בהמת ארנונא אי חייבת בבכורה ומשם בא לדין ברירה בדאורייתא ובדרבנן ופלפל במ"ש הרח"א בסמ"ק שלו שורש ברירה ומסיק דבדאורייתא אין ברירה לא להקל ולא להחמיר ובדרבנן יש ברירה אף להקל:

עוד שקיל וטרי עמ"ש הרב שער אפרים דמייתי תשו' הרב מ"ב והעלה לבסוף תשובה כללית לב' השאלות הנז' דפטור ועטיר מהבכורה ע"ש:

ועיין להר"ם זיסקינד בסימן ל"ב דבמקום שהמלך נוטל מעשר מהעדר שיש לכל א' וא' ותיכף שבהמה יולדת נרשם מסופר המלך עד שיעלו הולדות למנין עשרה ואז לוקח המלך הולד העשירי ויש לישראל בהמה א' שילדה בכור לא דמי למ"ש מרן סימן ש"ך עדר שהמלך נוטל ממנו מעשר חשוב יד עובד כוכבים באמצע דשאני ניד"ד שאין למלך כלום על בהמותיו עד שיולד העשירי ואין בידו עדיין לגבות מבהמותיו כלום ואף נולד העשירי אין שייכות כלל לחוב של העשירי על הט' הראשונים לא מיקרי יד עובד כוכבים באמצע ע"ש ועיין ג"כ להרב שב יעקב סימן ס"ב במוסר פרה לעובד כוכבים להיות הברירה בידו ליקח הולד או מעות לשכירות הטיפול ואכילת הפרה עודה אצלו שהביא מ"ש מור"ם סשש"ך ומ"ש הרש"ך שם סק"ח ומסיק דאין לולד דין בכור כלל.

ועיין ג"כ למהרי"ו סימן ס"ט וקע"ד דהביא ראיות להתיר למי שיש לו בהמה מבכרת למכור לעובד כוכבים את העובר ולקבל ממנו מעותיו ליפטר מהבכורה וישראל שמסר פרתו לעובד כוכבים לפרנסה בזמן החורף אף שקבל העובד כוכבים אחריותה עליו לא חשיב כיד עובד כוכבים באמצע ולכן אם ילדה חייב בבכורה ועיין להרב אור נעלם סימן כ"ב במי שקנה כבשה א' וא"י אם בכרה והולידה אצלו זכר ונקבה וא"י איזה מהן יצא ראשון דהוי ספק בכור ונאכל במומו לבעלים דאין כאן ס"ס כיון שאין ספק א' מתיר יותר מחבירו וכמ"ש מהרא"י סימן קכ"ט וק"ל וע"ל סימן י"א אות ל"ד ובדין ספק בכור ע"ל אות י"ב יח בהמה מבכרת שהוציא הולד ראשו והחזירו דהוי כילוד אם יש לולד קדושת בכור במעי אמה ונ"מ אם אסור לעשות מלאכה באותה בהמה עד שתלד והביא הרב צדדין ולא מלאו לבו להחליט להתיר (וע"ל סימן כ"ג אות י"ב (בית יעקב סימן ז'):

יט קטן שנשבה לארץ מרחקים ופדאהו ישראל והעידו אנשים עברים גם כן מארץ מרחק היותו מזרע כשר שהכירו את אביו והגדיל הקטן ונשא אשה ונולד לו בכור ובא לידי ספק שמא כהן הוא והעדים שהעידו עליו אינם כאן לשאלם על כך העלה שיש לפדותו בלי ברכה (שמן המור סימן ד'): הד"ט ועיין להרב שדה הארץ סימן כ"ג בדין פנויה שנתעברה ואמרה מאיש פ' נתעברתי וכהן הוא ותלד בן בכור הרי הוא ספק בכור ואם תפס הכהן הה"ס מממונו של בכור לא מפקינן מכהן:

כ שו"ת פעמים גם שלש מהרב המחבר ומהר"ש ן' אדרת בדין חטים מלובשים בתבנן הנמצאים תוך התבואה הנלקחת מעובד כוכבים והם נמרחים בבית ע"י ישראל אי חשיבי כנגמרה מלאכתן ביד ישראל וחייבים בתו"מ או אזלינן בתר רוב החטין שבכרי שנמרחו על ידי עובד כוכבים ואת"ל דחשיב כנגמרה מלאכתן אי נימא דמירוח בית פטור ודעת הרב המחבר לפטור והרשב"א לחייב (עין משפט סי' ז' והנמשכים):

כא מחא אשמעתתא של הרב קשל"ה הלכות פסח שכתב שהשוכח ליטול חלה מעיסה א' ואינו יודע איזו היא שיטול חלה מא' על הכל בלא ברכה דטעות דמנכר הוא דדילמא אתי לאפושי ממה שכבר הורמה על שלא הורמה דהוי מפטור לחיוב אך יש ליטול מכל א' וא' או לעשות לה פרנסה ממקום אחר ויטול על המחוייבת שנתערב מהמחוייבת (חלה שנתערבה ע"ל אות כ"ג) (שאלת יעב"ץ ח"א סימן קל"ד):

הד"ט ועיין בשו"ת מהרי"ו סימן מ"ח בדין עיסה שלא ניטלה חלתה ונתבשלה דנ"ל שיש תקנה ליטלנה וליקח מעט שישאר בעיסה יותר מק"א דיש ברירה בדרבנן כדאיתא בפ' בתרא דביצה ועוד דחלת ח"ל קי"ל כשמואל דאוכל ואח"כ מפריש אם כן יש ברירה ע"ש:

כב כהנים הרגילים להחזיר דמי פדיון הבכור שפיר עבדי והאידנא חיובא נמי ואפילו לכתחלה יש לפדותו ע"מ להחזיר וחומרא יש מצד אחר לחזר אחר כהנים רבים שאפשר למצוא ולחזור ולפדות יש לפדות ע"מ להחזיר (שם סימן קנ"ה):

הד"ט ועיין להרב אגורה באהלך שהאריך בתשוב' לרבנים אחרים על מנהג קק"י א' לתת אבי הבן לכהן הה"ס בפירוש מתנה ע"מ להחזיר והביא תשו' מהרב החסיד אברהם הכהן דפסק לכתחלה ודאי אסור וטרח הרב המחבר לקיים המנהג והביא עוד מ"ש מהרי"ט דאנון דהיכא דאין ספק ביד אבי הבן לפדות ודאי שטוב ונכון להתנות עם הכהן בפירוש וחזר והשיב על פלפולו ושוב באו גם כן לידו מ"ש מהר"י מאייו וסיים דלדעתו טעם המנהג היה על איש עני וגם לו השיב אך לענין דינא הסכימו יחד עיין שם מדף כ"ט עד ל"ו: ועיין להרב ר"א ושיח השדה סימן ח' דף נ"ו ע"ד דאחר שכתב דהרב כנסת יחזקאל כתב וז"ל דגם שיהיו ח"ו כל בכורי ישראל פדוים שלא כדת לא יהיה חלקו

עמהם הרב המחבר כתב דלא דק ואשכח כוותיה דבלא"ה אעיקרא דדינא פירכא מ"ש מרן באה"ע רס"ג וכמו שהקשה עליו הרב נ"ש דאיכא חששא שיבאו לפדות בכורים וכן קשה על אחרונים שכתבו דגבזה"ז נאמן לקרוא בתורה וכו' דהא איכא חשש הנז' אלא ע"כ צ"ל שאף שהכהן ספק אפ"ה הבכורים פדויים וא"צ לחזור לפדותן מספק ועיין להרב חוות יאיר סימן ק' ומהרי"ט סימן קמ"ח ומלבושי י"ט בשו"ת שלו ח"א סימן רי"ט ופרח מטה אהרן ח"א סי' צ"א ורשד"ם סי' רל"ה ובאר שבע דף קט"ז. וע' ג"כ להרב גבעות עולם סי' ו' דף יו"ד ע"ד בדין אשת כהן שנשבית דנשתמש בניד"ד ממ"ש הרשד"ם בחאה"ע סי' רל"ו שהביא תשובת הריב"ש סי' צ"ד שכ' דהכהנים בזה"ז אינם כהנים ודאי ועפ"ז התירה הרב המחבר בניד"ד לבעלה כהן מכח ספק ספיקא עש"ד. ואם אין הכהן רוצה לקבל הה"ס ואין שם בעיר אלא הוא עי' להפר"ח בתשובה סי' ה' דהעלה דנתינה אפי' בע"כ שמה נתינה אף אם לא קבל בפועל ועי' להרב אמרות טהורות סי' קמ"ג דף רמ"ז ע"א דחולק עליו ודלא שמה נתינה ע"ש והכי מסתברא לע"ד כיון שיש בידו אם לא היום למחר או לאחר זמן לקיים מצות בוראו בפועל די שלא יעבור על מצות קונו עד בא כהן שיקבלם:

כג חלה שנתערבה בעיסה לא שייך ללוש אחרות להוציא חלתה גם על המדומע כאשר הורה אחד חכם דלא נפיק איסור מדומע רק ע"י ביטול בק"א ולא בהפרשה מיניה וביה וכל שכן ממקום אחר אבל משום דבשל דבריה' הוא יש להקל בחזרת הפרשה מיניה וביה (שם ח"ב סי צ"ט):

הד"ט ועי' להרב בית יעקב סי' ק"י במאכל שנתבשל מעיסה ונפלה חלה בתוכו ואינה נכרת דצריך ק"א לבטלה כמור"ם סי' שכ"ג ואם אין שם ק"א יש היתר בשאלה והשיג על הרט"ז שהשיג על מור"ם ע"ש ואם יש מים בתבשיל אמרינן רואין את מינו כאלו אינו ואם מכיר החלה צריך ליטלה ואם לאו יסיר מהתבשיל כשיעור חלה וישרוף ע"ש ואם שכח ליטול חלה מעיסה א' ע"ל אות כ"א:

כד פשיטא ליה דבכור שאין אביו רוצה לפדותו יש לב"ד להכריחו לפדותו עודנו קטן ואם נתגדל ויש נכסים לבן ואנו יכולין לכופו אין לכוף את האב וכ"כ בפירוש הרשב"א בתשובותיו החדשות סי' שכ"א וגם הרב חוט השני סי' צ"ב שכתב לכוף את האב פשיטות דבריו מיירי בבן קטן (וע"ל אות ט"ז) (הרב צבי סי' ק"ה):

כה הלש עיסה ביין שאינו מעושר הביא פסק הרב אביגדור עזריאל שפסק כסברת הרב אורים גדולים שלא להפריש מינה ובה ולא כסברת הרב מחנה אפרים בנימוקיו הלכות מעשר דס"ל להפריש מינה ובה ושקיל וטרי במ"ש הר"ם בפ"א מהלכות מעשרות דין ב'

ולהרב חסדי דוד י"ד ובשושנים לדוד מס' מעשר ולהרב הון עשיר ולרט"ז ורש"ך סימן שנ"א וזולתם ודעת הרב המחבר כהרב מחנה אפרים הנזכר ע"ש (שמחת יום טוב סי' ב' וג'"): כו הגם שהיה בדין להפריש ח"ל ב' חלות א' לאור וא' לכהן מ"מ כי היכי דלא ליפוק חורבא מנהג אבותיו תורה היא לפרוש חלה א' לאור ועי' להר"ם בפ"ה ובטור ומרן סימן שכ"ב (הרדב"ז ח"ג ד' פיורדא סימן תכ"ב): כז אסמכתא אשכח לפטור בכור בהמה ממתנות כהונה דאי' בפרק הזרוע דנ"ל הטעם מדכתיב מאת העם ולא מאת הכהנים והקשה לכאורה לרש"י ולהרב במשנת בכור שנתערב בק' דכתבו ומן הבכור שאין נתונים מתנות שאין קדושה חלה על ק' וק' דא"כ אמאי איצטריך קרא לאפוקי מוקדשים ממת"כ ותירץ דאי לאו קרא איכא ק"ו לחייבן דומה חולין שאינן חייבים בחזה ושוק חייבין במתנות קדשים שחייבים לא כ"ש ונשא ונתן ג"כ על מ"ש תוספות בפ' ראשית הגז ועמ"ש הרט"ז (וע"ע להרב סי' צ"ב וצ"ג באם א"ל חוץ מהמתנות) (בעי חיי סי' צ"א).
כח הוכיח בחין ערכו דדוקא כשהעובד כוכבים שותפו אצלו בבית המטבחים אין צריך לרשום אפי' אינו עומד בשעת מכירה אבל באינו יושב בבית המטבחים צריך לרשום וייישב דברי הר"מ פ"ט מהלכות בכורים דמייתי מרן סימן ס"א ושכ"כ רש"ל והרב מעשה חייא והר"ש אלפנדרי כמ"ש בכנסת שלו בהגב"י וע"ע בסי' שלאחריו בדין ישראל וכהן שנשתתפו (שם סי' צ"ז):
כט נשאל ליישב מ"ש הר"מ בפ"ה מהלכות תרומות דין ב' וג'. דאין תורמין וכו' כל מיני חטים וכן כל מיני דבילה וגרוגרות מין א' דק' שהוא נגד הש"ס דחולין ותירץ דכבר נשאל ע"ז הרב פנים מאירות סי' ו' ונשא ונתן על דבריו (זכרון יוסף סי' כ"ה):
דבר חדש חידש בספק בכור להכניסו לכיפה איכא למיחש לתקלה אך אין לחייבו להכניסו ואם ירצה לגדלו עד שיפול בו מום רשאי והגאון הר"מ פישלס השיב דהיתר הכנסה לכיפה היא דעת הרא"ם שהביא המרדכי ספ"ק דעבודת כוכבים ומשום דס"ל דצער בעלי חיים דרבנן אכן הר"ם והרא"ש והטור סי' ש"ט אסרו ואפשר דס"ל דצער ב"ח דאורייתא וכ"כ הטא"ח סי' ש"ה הגם דמתוס' דעבודת כוכבים די"ג ד"ה אמר אביי משמע דאף למ"ד דמדאורייתא שרי מ"מ הרא"ם גופיה חולק על התוספות. ועוד נראה דכונסו לכיפה הוי צב"ח טפי וכדמוכח בסוגיא דעבודת כוכבים מדלא מקשי להיפך אהך ברייתא דעוקרו ולכנסיה לכיפה. ועמ"ש הרב המחבר לחלק בין ודאי בכור משום הפסד ממון כהן לספק בכור אין לומר כן רק לתירוץ הא' של הרא"ש בפ"ק דעבודת כוכבים אך למאי דמסיק התם אין שום חילוק וכן מוכח בהדיא מהרא"ש סוף מס' בכורות אם כן מוכח דליתא לעיקר טעמא משום הפסד כהן והרב המחבר השיב עליו וגם הרמ"פ

הנז' חזר גם כן והשיב דהדר ביה ומודה על האמת דספק בכור אסור לכנסו לכיפה (נודע ביהודה סי' פ"א והנמשכים דף פ' ע"ג):

הד"ט רשמתי גם הדף והעמוד משום דרוב סי' פ"א מדבר בענין שאינו ענין כלל לענייננו רק משא ומתן לאיסור הונאת ערבי ואחר כל הפלפול כתב וז"ל באופן דהאי בכור נשאר בספיקא דדינא ומ"ש בתחלה לא שפכי הדדי כלל וחסרון הניכר יש בדברים עי' שם. לא הוכיח דהמקדש בפטר חמור מקודשת ותירץ השגת הראב"ד בפי"ב מהל' בכורים והיינו קושית הרתי"ט על הרב בפ"ק דקדושין משנה ט' וביאר דברי הר"ם בפי' בפ"ק דבכורות בדין חמורה שלא בכרה עי' שם דלדידיה צריך להגיה באופן זה אבל בהנאת גופו קודם עריפה ואחר עריפה פירש דמיו דוקא מחיים אסור אבל לאחר עריפה שאין לו תקנה אינו תופס דמיו אבל גופו אחר עריפה אסור ובזה כל הפסקים בש"ע ורמב"ם נכונים (שם סי' פ"ד ופ"ה) לב יישב מה שהקשה לו הרב חיים מודעי שד"ר מעה"ק צפת עמ"ש הרכ"מ פ"ט מהל' מ"ש דין ח' דאין שום סברא לחלק בין ערלה לשמיטה לימי קליטה ועמד ג"כ הרב המחבר עמ"ש הר"ם בפי' למס' שביעית פ"ב משנה ו' גם הביא דהכלל שבידינו שכל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל ה"ד כשלא דברו בו האמוראים שאם דברו בו לא שייך הכלל הנז' (שם סי' פ"ז ופ"ח) התיר למי שיש לו שפחה בוגרת שלשה עיסה להפריש ג"כ חלה ודוקא עובד כוכבים לאו בר שליחות ואינו יכול לתרום אך עבד ושפחה שהם ברשות אדוניהם יכולים להיות שליח לתרום ולהפריש חלה בעד אדוניהם (פאר הדור סי' ע"ב):

לד אחד הבן חכם ישמח אב שואל ומשיב בדין ראובן שתוך ל' ללידת בנו הבכור בא לעירו כהן אורח והוצרך ליקח מעות בהלואה והלוהו ראובן ובעת צאתו שאל ממנו להחזיר מעותיו ויענהו הכהן שאחר שיש לו בן לפדות והוא כהן יעכב המעות לדמי הפדיון בעצמו ע"מ שיחול הפדיון בזמנו ונתרצה ראובן וילך הכהן לדרכו הרי בנו פדוי אבל לא יברך דספקא הוי שמא ימות הבן תוך ל' ועי' לראנ"ח ורש"ך סי' ש"ה ולא הסכים עמו הרב אביו המחבר דלדעתו אין בנו פדוי ואם היה באופן שיהיה בנו פדוי הסכים גם הוא שמ"מ לא יברך (מכתם לדוד סי' מ"ט ונ'):

לה בכור שהטילו בו מום על ששמעו לכהן שהיה אומר שאם נקטעה אזנו היה מום ואסרו לו וא"ל שצריך שימתין עד שיולד לו מום מאליו והכהן עני הוא ואין לו במה לפרנסו וכשמעו כן חרה לו והוציא הבכור חוץ ושלחו לנפשו ואיש א' מהכפרים ראה ורץ ולקחו ובא לעיר ושאל מה המעשה הזה וספרו לו המאורע ושאל מה דינו ונסתפק אי שרי לישראל הכפרי כיון דלפי האמת מום הוא אלא שאסרוהו משום קנס והניחו

בצריך ישוב (חיים שאל ח"ב סי' ח"ל אות ס"ד) הד"ט ועי' להרב זרע יצחק (עטייא מארם צובה) בקונטרס פלפלת כל שהוא סימן ח' שפלפל במ"ש הרמב"ם פ"ב מהל' בכורות דין ח' בדין מום שנעשה לדעתו והביא מ"ש הרב חזון נחום דף צ' ע"ב ונשא ונתן עליו:
לו פוטר האב לפדות בן בכור אנדרוגינוס והוכיח דאפילו להרא"ש דס"ל דאנדרוגינוס ספק זכר הוא מ"מ גבי ממונא לא מפקינן מיניה וכ"ש לרמב"ם מהל' ערכין דין ה' דבריה בפ"ע הוא דלא חלה עליו קדושת בכור וכן פסק גם כן בפרק ב' מהלכות בכורות דין ד' ואת"ל דספק הוא פסק בפי"א מהל' בכורים דין י"ט דמי שהוא ספק פטור (פרי הארץ סי' ח"י):
לז מי שהחזיק עצמו לכהן ונפדו על ידי כמה בכורים ושוב העידו עדים שהוא זר והודה לדבריהם דבר פשוט הוא שיש לחזור ולפדות אותן אך לילדים שהם בספק אם נפדו ע"י אין צריך לחזור לפדותן וצריך להחזיר המעות לבעליהן מיהו בנמצא שהוא בן גרושה או חלוצה הצריך עיון רב מה לדון בו (יד אליהו סי' ל"ז):
לח ישראל שמכר סוס לעובד כוכבים ונתן לו מקצת מעות ואיזה כבשים ולא משך הכבשים רק העובד כוכבים רשם אותם בצבע שחור והניחם ברשותו עם כבשיו ואחר ימים בא העובד כוכבים וא"ל שכבשה אחת מהן ילדה זכר ונקבה ואינו יודע איזה יצא ראשונה האריך הרב גם בענין קניית העובד כוכבים בכסף ומשיכה והעלה דהוי ספק בכור ונאכל במומו לבעלים (אור נעלם סימן כ"ג):
הד"ט ועי' ג"כ להרב מהר"ם זיסקינד סי' ז' דף כ"ד ע"א בישראל שקנה מהעובד כוכבים כבשה א' ונתן לו מעות ולא משכה וחזר ישראל ומכרה לעובד כוכבים אחר שנתן לו המעות וגם הוא לא משכה ושוב ילדה ממ"נ פטור מהבכורה דאפלגו רש"י ור"ת אם מעות קונות דוקא בעובד כוכבים וע' לרט"ז בשם מהרי"ל דפסק דאפילו בדיעבד קי"ל כר"ת וכן משמע גם כן בתשובת הר"מ מינץ סי' ה' וכיון שכן בנידד"ד אי בעינן תרווייהו וליכא אם כן עדיין הוא ברשות העובד כוכבים הראשון ואי סגי במעות א"כ העובד כוכבים הב' קנה ובין הכי בין הכי לא נולד הבכור ברשות ישראל שאם תאמר דהישראל קנה מהראשון משום דקי"ל דמעות בלבד קונות ואלו גבי עובד כוכבים הב' נימא דלא קנה העובד כוכבים משום דצריך גם משיכה אין לך תרי חומרות דסתרן הדדי מזה דהוי כסיל בחושך הולך ועג"כ להרב משאת בנימין סי' נ"ה ופשוט הוא ע"ש:
ט"ל השיב לשואל בענין מעשר ב' דהכל מודין שיש לפדותו ושמ"ש מר"ם בפ"ב מהל' מ"ש מדת חסידות לפדות מ"ש בזה"ז אינו לענין גוף הפדיון רק לפדותו בשוויו דבפחות

משוויו חייבין ולא ממדת חסידות והנוהגים שלא לברך אינו מנהג ותיקון (ואם פודין אותו דוקא בכסף של צורה ע"ל אות יו"ד) (אבקת רוכל סי' ד'):
מ ישראל שקנה מהעובד כוכבים ענבים מחוברים לקרקע אם הישראל עושה בהן יין חייב מן התורה בכל אף שלקחן לאחר לעונת המעשרות דהא גמר ישראל מלאכתן דדוקא כשלקחו ישראל אחר שנתלשו פטור ואם בצרן ע"י עובד כוכבים אז יש לחלק אם לקחן קודם שבאו לעונת המעשרות דחייב לאם לקחן אחר שבאו לעונת המעשרות דפטור (שם סי' ח'):
מא הורה גבר הרב המבי"ט בדין תרומה ות"מ בזה"ז מן היין שלא להשליכו בין החביות דזלזול הוא בקדושתן אף שטמאין ונכנס גם כן בדין זילוף ויצא בשלום לתתן לכהן וימצאו בני מעשה אפילו ישראלים שיקנו מהם בזול לזלף בהן הבית בערבי שבתות וי"ט אחר שכבדו הבית ואז יזלפוהו לכבוד שבת וי"ט (שם סי' ט'):

סימן לה

דיני חולה. גוסס ומיתה. הספד וקבורה וטומאת כהן:
אות א' ראתה עינו עין כל פעמים רבות חכמים הספדנין שאין מתעטפין בטלית כשמספידים ואולי משום דלסי' שמחה לובשים לבנים בט"ו באב וביוה"כ כדתנן בסוף תעני' ולסי' אבלו' לובשי' שחורי' לכן יושבים בלי טלית בלבושים שחורים פחד יצחק אות ה' ע' הספד ראיתי) ב מעולם תמה על מנהג כהני עירו היושבים בבהכ"נ גדולה לאיטליאני ובהכ"נ אשכנזים שבהודע להם עודם בבהכ"נ (וע"ל אות ל"א) היות מת ח"ו באהלים הסמוכים לבהכ"נ ועוברים דרך החצר מגולה והלא היו יכולין לעמוד בחצר בלי שום צער מ"מ יוצאים אח"כ מחצר ונכנסין עוד תחת אהל המת לצאת חוצה לילך לביתם ולפי שזקני הוראה לא א"ל דבר מעולם חשב הרב המחבר דאולי היתה כוונתם רצויה דמוטב שיהיו שוגגים וכו' דס"ל דטומאת אהל הסמוך לאהל שהמת בתוכו איסורא דרבנן הוא ומנה ולא טעה דסברת רוב הפוסקים היא דאורייתא ואף מ"ד דהויא דרבנן מ"מ לא התירו רק בצער גדול או סכנה או כבוד הבריות ובלבד שפתחי אהל המת יהיו סגורים ולכן סיים במאי דפתח דאי איישר חיליה לבטליניה וע' חינוך ב"י סי' צ"ד ופרי הארץ להר"ם מזרחי סי' י"ט וזולתם הזכירם שם (שם אות ט' ע' טומאת אהל): הד"ט וע' להרב אמונת שמואל סי' מ' ולהרב שבות יעקב ח"א סי' פ"ה דמייתי נמי להיתרא אף במקום אהל דאורייתא ע"י שידה תיבה ומגדל (פורטאנטינ"א בלע"ז) דמדתו אמה על אמה ברום ג' מבחוץ והאריך שם קצת בדין אהל זרוק ע"ש ובסי' צ"ח וע"ל אות ל' ועי'

להרב יריעות האהל סי' ל"ג דיישב תמיהת הרב צבי אשכנזי סי' ק"ג על מהרא"י במה שנהגו הכהנים שלא לצאת דרך שער העיר משום דסוף טומאה לצאת ותמה עליו שהוא נגד ש"ס ערוך בפי"א דאהלות והרי"ה הנז' חזק הוראת מהרא"י דיפה עושים הכהנים וכמור"ם סי' שע"א והרב המבי"ט ומהרי"ט בנו ועי' להרמ"ז בתשו' ט"ו ותנ"ז דהיקל לכהן לצורך מצוה כמילה ונ"כ במ"ש הטורים סי' הנז' בחצר מוקפת זיזין וכו' ומת בא' מהבתים אם כל דלתות הבית נעולות וכו' ואף דהרב הדב"ש השיב על ראיותיו חזר והחזיק הוראתו ונכנסו דבריו באזניו והסכים עמו להתיר ועי' להרב פרי צדיק בחידושו לי"ד ר"ס שע"ב דתמה עמ"ש הרש"ך שם דבטומאה דרבנן א"צ להקיץ לכהן דמעולם לא שמענו להקל בטומאה דרבנן רק משום כבוד הבריות שלא יצא כשהוא ערום או במקום מצוה אבל משום צער מועט להקיצו לא שמענו להקל אפילו בדרבנן. ועי' להרב יריעות האהל סי' ל"ב דמאשר ומקיים תשובות הרב תה"ד שהסכים הרמ"א בכהן השוכב ערום באהל המת שאסור לו להתעכב להלביש עצמו והשיב לקושית הרב אבן עוזר שחלק עליהם ועל רש"י וביאר היטב דברי הרמב"ם בפ"י מהל' כלאים ובענין סוף ט"ל הנז' ועי' ג"כ להרב פרי צדיק הנז' בח"ב סי' ה' דלא מקילים בה אפילו בדאיכא ביטול מצוה כגון נ"כ ותפלה בצבור וכיוצא ה"ד בחול אבל בשבת דאין חשש ליציאת המת יכולין הכהנים ליכנס לבהכ"נ ולא יחוסו על סט"ל והביא דברי מהרימ"ט ח"א סי' צ"ו והמבי"ט. ועי' ג"כ להרב נחפה בכסף סי' ו' בדין סט"ל דהעלה דעדיין הדבר שקול אם יכול לצאת בלילה אף שבשבת אפשר להקל כיון שאסור לקבור משא"כ בליל חול דאין בו איסור כלל ועי' להרב מכתם לדוד סי' נ"א על עיר ווינציאה דהוכיח דפתח הראשון שעתיד המת לצאת הוא מהלכה למשה מסיני איסור סט"ל ומשם ואילך מדרבנן ושאין מקום לסמוך על תיקון הנסרים על פני המת לומר דחייצי אפי' אין בנסרים נקבים דאם יש בהם נקבים פשיטא דטמא טמא יקרא ומ"ש דרך אגב בסוף תשובות מהרא"י בודאי פלטו הקולמוס שלא מדעת ע"ש. גם הרב סמא דחיי החמיר על עיר ווינציאה ושאין תיקון הנסרים מועיל והסכים לסברת הרב ביליליוס ע"ש בסי' י"ט וכתב שאין תקנה רק לסגור דלתי בתיהם והחלונו' אם אין להן סריגות פחות מפ"ט וע"ש תיקונים אחרים. ועי' בתשב"ץ ח"ג סי' א' וג' בדין בית החיים שבצדו בית דירה לישראל ובצדו אחר בהכ"נ שיש בו חלונות פתוחות מותרים הכהנים לילך לבהכ"נ ולאותו בית שאין דרך להוציא המת מהקבר להכניסו בבתים והיכל הבנוי ע"ג קברים ולא היה מתחלה סתום סביב הקברים רק עשוי כעין אכסדרה נראה שאסור לכהן ליכנס להיכל ושמא יש תקנה לדבר ע"ש עוד לו שם תשובות מחכמי הדור בדין שכונת היהודים גיטט"ו בלעז שיש לה חומה בפתח

ודלתים לחבר צדדי המבוי המפולש וצדדי הבתים היו במשל ממזרח למערב והחומות בין צפון לדרום ששם פתחים לצאת ולבא חוץ לגיטט"ו ועל הפתחים וכל שאר החומה עשו זיז יותר מטפח מן הקצה לקצה למען לא יזיקו הגשמים החומה ודלתים ומהזויות הזיזין הללו מכוונות למטה מן הרעפים היוצאות חוצה לחומו' הבתים אם ב"מ יהיה מת בא' מצדדי הבתים אם אסור לכהנים לישב בא' מהבתים שבצד האחר שכנגדו והסכימו שצריך תיקון להתיר להם לישב בבתים שכנגד המת ולצאת ג"כ חוץ מהגיטט"ו משום סט"ל ואין למנוע מלגדור גדרים ולתקן איסורין מפני כבודן של ראשונים דכבוד שמים עדיף עי' בס' מים עמוקים להר"א ן' חביב סי' י"א ולהרב מהר"י בזרע אברהם שלו סי' י"ז על עיר ויניציאה עצמה (שם):

הד"ט ותשו' מהרש"ם על הנז' עי' בספרו שמש צדקה בחא"ח סי' כ"א. ועי' להרב בית יהודה ח"ב סי' מ"ט תשו' הרב יד מלאכי וזולתו. גם עיר הלזו פירינצי שרויה על זה בצער מימי קדם קדמתה וכבר כתב הרפ"י הנז' באות ג' ע' גבינות העובדי כוכבים שמעמידים דאגב הביא כי בעברו מכאן הרב יהודה אריה ממודינא נתן עיניו בגיטט"ו העשוי כעין של מעלה ואסר להן ושאין לתמוה למה לא השגיחו הראשונים והכל משום מקום הניחו וכו' ועי' להר"ץ אשכנזי בתשו' סי' ק"ג דכתב דכהנים הנמנעים לצאת בפתח שער העיר כשיש מת בעיר טועין בדבר משנה דאין אומרין כן אלא כשהכל תחת אהל א' אלא נעול בדלת וסופו להפתח מחמת הטומאה שסופה לצאת דרך שם אבל בשערי חצרות והעיר אין בהן בית מיחוש ומחינן בהו אם לא שנהגו כן לזריזות בעלמא כדי שלא יבאו עליהם מוליכי המת עודם תוך חלל הפתח וכמ"ש מהרי"ט ח"א בשם הרב אביו ותמה במ"ש הרל"ח דף קי"ח על פסקי הרמא"י סי' כ"ד. ועי' להרב משאת משה ח"א סי' כ"ד בכהן שנטמא בסט"ל נגד הוראת חכם שבעיר והשיב שכן התירו הרבנים שקדמוהו וכ"ש בלילות שבאותו מקום לא היו קוברין בלילה והוי דומיא דשבתות (וע"ל אות ב') והביא דברי הרצ"א הנז' וסיים דמן הדין אין לחוש לנדוי שנדהו אותו חכם על כך ומ"מ ישאל ממנו מחילה:

ד השיב כענין להרב משאת משה על מעשה שאירע בעירו שהשואל לא הודיעו הדברים כהוייתן ושהאמת הוא שהתירו טלטול המת בשבת מהבית למקום נקי ומגולה לאויר השמים ע"י סדינו דהוי כככר ותינוק כדי שיוכלו הכהנים שכיני בהכ"נ לשמוע החזנים ובבתי כנסיות ובעת הדרוש הלך הרב לדרוש כמנהגו ובאו גם הכהנים בתוך הבאים וכיון שלא לכבוד החיים עשו הדבר רק לכבוד המת שבשעת מיתתו היה מוטל במקום אפל ובלי כפיית קרוביו רק בעצת המ"ץ הונח במקום נקי בגזוזטרא שלו פוגיול"ו בלעז

שבימות החמה יושבין שם בחברת אנשים מכובדים (וע"ל אות ו') שם ע' מת בשבת ודיניו: ה הגד הגיד שאירע בשנת תח"ל בעיר צינטו שאשה א' קודם מיתתה צותה לנכדתה לשים בראשה כיפה א' שעשתה בידיה ושכחה ולא הניחוה בארגז ועל ראשה ובאה בחלום פעמים רבות לנכדתה וא"ל שבשבילה אינה יכולה ללכת למקום מנוחתה וכן באה בחלום לגיסה והיה שם מקובל א' וחלו פניו לתקן המעות והלכו לבה"ק ובעודם חופרין קברה אמר המקובל השכבת הרב מעבר יבק הארוכה ואח"כ צוה לגיסה ליקח ג' באיוקי פרוטות נחושת ולומר על כל א' וא' הריני נותן פרוטה זו לצדקה וכו' כנז' שם ובעוד שחפרו הקבר עד חציו מצד הראש אמרו ויהי נועם עד שהגיעו לארגז ועם הקרדום חתכו קצת עץ הארגז ובסכין תחבו הכיפה סמוך לראשה ואמר לגיסה לומר טלי מה שבחרת קחי מה ששאלת כי אין לך עוד חלק בעוה"ז וחלקך ונחלתך בעוה"ב תישני בשלום ותשכבי בשלום עד יבא מנחם משמיע שלום ג"פ והמקובל אמר בלחש בשם אלהי צבאות אלהי ישראל הנני משביעך שלא תפחידי ולא תבהילי עוד לא איש ולא אשה לא קטן ולא גדול אלא תישני בשלום וכו' וב' אמות בגד פשתן רינס"א בלע"ז הניחו על הארגז יען כי אמרה ג"כ בחלום שעשו לה תכריכים קצרים ומפני שאמרה לגיסה אם ירצה לילך עמה תוך שנה צוה המקובל שימדדוהו בחוט לבן מראשו מקום תפילין עד סוף אצבעות רגליו באמור ויהי נועם ושם החוט בתוך הנייר וכתב עליו מבחוץ לשם פב"פ וזרק הפיתק תוך הארגז ואמר תישני בשלום וכו' וכשכסו הקבר לגמרי הניחו כלם ידיהם על קברה מצד הראש ואמרו תישני בשלום וכו' ואתה לך לקץ גם בשנה ההיא בא מת אחד בחלום לאשה אחת וא"ל היכן הוא הכובע הקטן שלי שאיני מוצאו והוא בחלומה נתנה לו כובע קטן של בנה וצוה לה המקובל ההוא להתענות וללמוד תורה ולתת צדקה וקמח ונר לכופר נפש הנפטר והטבת חלום כנוסח הספרדים וגם צדקה וקמח להצלת בנה ובלכתה לישן לומר בכוונה גדולה ג' מזמורים היינו בקראי ענני וגו' לדוד ה' אורי וישעי וגו' ולמנצח בנגינות מזמור שיר אלהים יחננו וגו' הנה אל ישועתי אבטח וגו' ולמחרת הלכה היא ובנה והשמש והמקובל לבה"ק ואמר על קבר המת השכבת הרב מעבר יבק ואח"כ נשתטח בנה על קבר הנפטר ואמר ג' פעמים חטאתי לאלהי ישראל ולפב"פ והוא רחום יכפר וגו' הנה אל ישועתי וגו' תשכב בשלום וכו' ג"פ ונתן שש פרוטות לצדקה לכופר נפש הנפטר כדברי הרב מעבר יבק הנז' דף מ"ג ואמר בכל פרוטה הריני נותן פרוטה זו לצדקה על כל ישראל ועל פ' זה הנפטר למנוחת נפשו בג"ע כל כלי יוצר וגו' ונתרחקו החברים ואמר המקובל בשם ה' אלהי צבאות ישראל הנני משביע אותך פב"פ ואל תפחיד ואל תבהיל בחלומות שום בריה מישראל בין איש

בין אשה בין גדול ובין קטן אלא תשכב וגו' ג"פ ואתה לך לקץ וגו' ויהי נועם וגו' כולו והניח הכובע תחת מראשותיו בקבר ואמר טול מה שבחרת קח מה ששאלת ותשכב בשלום עד יבא מנחם משמיע שלום ג"פ. וע' ג"כ מזה בס' מע"י הנז' (שפתי צדק מאמר א' פכ"ו ובס' החסידים סי' רל"ז): עוד לו שם בשם הרב באר עשק דכשאומר המת בחלום אני רוצה לבא עמך או אני רוצה שתבא עמי נכון להשליך חלוקו של החי בקבר המת וכמ"ש הרמ"י וס' החסידים אך כשא"ל תן לי חלוקי או תביאנו וכיוצא א"צ להשליך בקבר שום דבר וכתב הרב המחבר דנ"ל דאסור משום דרכי האמורי ולפחות לא נכון לעשות כן שהנפטר הבא בחלום ואומר שהוא ערום ר"ל בלא מצות וצריך לעשות מע"ט לכופר נפשו והראיה מפ' מי שמתו וכו' מאותה ריבה ששלחה לומר לאמה שתשלח לה המסרק ופרש"י לרמוז על מיתת נערה וכו' ולא לשלוח לה המסרק וכן לא נ"ל נכון לפתוח הקבר וכן מעשה הריבה הקבורה במחצלת של קנים לא מצינו בגמרא ששינו בגדיה וששלחו לה בגדים ע"ש עוד דברים אחרים על ענין זה (ועגכ"ל אות זה) (שם ע' מת הבא בחלום):

הד"ט וההוא דס' החסידים הנז' הוא בסי' רל"ו ואמר שם דאם המקום רחוק או עובדי כוכבים ואין ידוע אנה קברו יחקור איש יהודי ששמו כשם העובד כוכבים וילך שם או על קבר יהודי אחר ששמו כשם יהודי המת שהוא רחוק או אינו יודע מקום קברו ע"ש וכתב עלה הרב ברית עולם וע"ל סי' תשכ"ט ומעשה בא לידו במי שחלם כך ולא היה יכול לילך על קברו ואמר לו שיעשה שליח גמור בשמו כמ"ש רבינו ויעשה פדיון נפש או לפחות יתן צדקה וישוב בתשובה וכך עשה וחי שנים רבות עכ"ל ועג"כ להרב כה"ג סי' שס"ב הגב"י אות ב' איזה דברים בזה וכיוצא לזה מהר"י החסיד ע"ש:

ו השיב תשובה מאהבה לתלמיד חבר שלו הרא"ך ששאל ממנו אם מותר לכהן ליטמא למת שאין לו קוברים ישראלים וימצא עובד כוכבים בשכר והשיב לו דל"מ דמותר אלא מצוה היא כי מי שמע כזאת לקבור מ"מ ע"י עובד כוכבים והביא ראיה ממ"ש מרן סי' שע"ד איזהו מ"מ וכו' דמיירי בישראלים וכן מ"ש מור"ם וכן מבריית' שהביא הרי"ף בהלכות טומאה דף ע' ותורת האדם דמ"ב ע"א והרא"ש וש"ג שם סי' ע"ב ואף שרבו מהר"י מויניציא פקפק בדבר השיב לו על פקפוקו ושגם מהר"י בריאל והרב אעש"ש באזיליאה הסכימו עמו להתיר (שם ע' מת מצוה איזהו):

הד"ט ואני בעניי הייתי חושש בזה להתיר למעשה וכמ"ש בשותא דינוקא סי' ק"ף ולא יהי' אלא ספק אכתי כלל בידינו כשנתת עברת וכו' ועשית מעשה וכשלא נתת וכו' ומה גם דאיסור הלנת המת אינו אלים כאיסור טומאת כהן אם אינו בדין ליטמא וכמו

שכתבתי בח"א סי' י"א אות י"ג בשם הרב חות יאיר דס"ל דאינו בלאו גמור אלא איסו' בעלמא ע"ש שוב ראיתי להרב פרי צדיק בחידושיו לי"ד דכ"ג דהניח בצריך דקדוק מ"ש מוהר"ם סי' ע"ד ס"ג דאינו חייב לשכור משלו דלכאורה נראה דצריך לשכור ולא יטמא דבכמה דוכתיה אמרינן ניחא ליה לאיניש למעבד מצוה בממוניה כ"ש שלא לעבור וכן גבי דליקה שנפלה בי"ט דמשום צערה דגופא מקילים ולא משום צערה דממונא ע"ש ועיין במור"ם סי' שס"ב ובשל"ד ורכ"ח סמ"ז ורל"ג סי"ד ובעיקר הכלל דניחא ליה וכו' ע"ש מה שכתבתי בסי' ב' אות ג' ועיין להרב בית יעקב סי' קנ"א בדין מת המוטל בחמה בשבת במקום שאין ישראל אחר רק כהן א' דכל כה"ג מת מצוה מיקרי ומותר לטלטלו ועיין במור"ם סי' שע"ג ס"ה ובא"ח סי' שי"א בטומאת כהן לקרוביו ולרמ"א דמחמיר ה"ד בדליכא בזיון למת רק בנגיעה בעלמא. ובזיון המת חמיר טפי מקבורה ועל ידי עובד כוכבים יש היתר טפי לטלטלו מלטלטל ע"י ככר ותינוק ע"ש וע"ל אות ד':

ז מי שהוצרך לחתוך לו אבר ב"מ מנהג עירו פיראירה לקברו ושכן עשו לזקן א' וכן המנהג שם שלא לעשות ארון סתום תחתיו לשום אדם אא"כ צוה לעשות כן (וכאשר עשו לגיסי כ' מנחם ראיטי בשנת התצ"ט) וכמ"ש הרש"ך ורט"ז סימן שס"ב:

הד"ט ועיין להרב שבות יעקב ח"א סימן ק"א דפסק דמי שחתכו רגלו אינו חייב לקברו אם חושש משום סכנה אך יש ליתנו במקום שלא יכנסו שם כהנים וכהן שנקרע ממנו אוזן א' וקצת ממנו נשאר דבוק אין בה טומאה ועיין ג"כ להרב יוסף אומץ סס"ל דהנוהג להצניע שיניו הנופלים ונאבד לו א' לא ידאג על כן אף דמפי שמוע שמע דחכמי המערב זהירין בזה והביא ראיה מפ"ק דברכות דאר"י דין גרמא וכו' ופי' הערוך דהיה שן שאינו מטמא ואי ס"ד שיש לקברו איך ר"י השאירו אצלו קבור יקברנו וכו' אמנם יש לדחות ע"ש:

ח כתב בשם הרב מהטוב דשגו ברואה בעירו בפטירת הרב מנחם קאזיס שמת בשחרית ע"ש והמתינו לקברו במש"ק ועברו על בל תלין ולא פטרוהו מדין חבוט הקבר והרי רבינו הקדוש מת בע"ש ונתכנסו כל העיירות להספידו ועוד ראיה ממ"ש הרב ראשית חכמה בשער הקדושה פ"ב בשם הזוהר פ' תרומה דף קכ"א (שם אות ק' ע' קבורת חכם):

הד"ט ויותר על כן כתב הרכנה"ג בסי' שנ"ה הגה"ט אות א' בשם הרדב"ז ח"א סימן ק"ז דהמלין מתו בע"ש לקברו בין השמשות אין זה הלנה לכבודו ואסור ועג"כ להרב יד אליהו סי' ט"ו בדין עיר שיש שם מנהג שאין קוברין את המת אחר ב' שעות אחר חצות היום דע"ש דלא מבעיא דיש לבטל המנהג משום איסור הלנה אלא אף לקברו בע"ש יש למהר להוציאו וה"ז משובח אפי' על או"א ע"ש וכמ"ש בח"א סי' י"א אות י"ג ועיין

להרב חיים שאל ח"ב סי' ל"ח אות כ"ה ביוסף אומץ שלו סי' פ"ט דנתחדשה הלכה שלו ממעשה שבא לידי וכאשר רמזתי בח"א סי' י"א אות י"ג ע"ש וכן אתה אומר בדין אם מתוך הדחק על מי שמת יכול לחצוב קבר ולכסותו בנסרים עד שעת קבורה ועיין לו שם בסי' צ"ב וגם על ענין זה בא תשובתו על מעשה שבא לידי וכאשר הבאתי בח"א שם בסי' ואות הנז' ועי' למרן בסי' של"ט שהביא תשו' הריב"ש בדין גוסס שצוה לפתוח לו קבר שמותר לפתחו ודחה מרן ראייתו ועיין להרב תשב"ץ ח"ג סי' י"ג שהרבה להשיב להוכיח דאין שום חשש איסור לחופרי קברות ליטול שכר טרחן ועמלן כי אין מצות הקבורה רק בהכניסו לקברו וגם זה מוטל לקרובים והחפירה אינה אלא הכשר מצוה שהרי האדם בחייו יכול לחצוב קבר כמש"ה מה לך פה כי חצבת לך פה קבר וכן בקברי אשר כריתי לי לפי הפשט וכ"נ בפרק נגמר הדין ובמס' משקין ובפ' המוכר פירות בענין המוכר קבר וכולה סוגיא דהתם ע"ש ולפי מש"ל אף שהדין כן לחצוב אפי' בחיים מ"מ יש לחוש לסכנה וכנז':

ט יש נוהגים בחזרה מבה"ק לרחוץ ידיהם ואינן נוגבין אותם וכהרכה"ג סי' שע"ו וראה רבותיו מהר"י בריאל והריב"ק שהיו מקנחים אותן וכן היה נוהג כמותן (שם ע' קברו המת):

י יולדת שמתה אין משימין על בגדי הפולאט"ר או הארגאנ"ו בל"א הסכימו כמה חכמי דורו שבאיטליא הנזכר שם לטובה דאין שום טעם לדחות ולמחות והר"ן הלוי ביאר עוד שראה נוהגין בפני רבותיו להלביש ההרוגים וטבועים ונפולים ב"מ בבגדיהם ופולאט"ר עליהן וכן היולדת אם לא פסקו דמיה קודם שמתה אך אם פסקו קודם שמתה אף שקורין אותה בשם יולדת הרי היא כשאר הנשים וכ"כ ג"כ הרב שמש צדקה סימן נ"ח וס' ע"ש (שם במהדורא בתרא (כ"י) אות ג' ע' גדול הבית):

הד"ט ועג"כ להרב אהל יוסף סי' מ"ו בדין מי שהוכה מכת קנה שריפה ודמו שותת דרך כניסה ויציאת העופרת מעל"ע ומת בע"ש סמוך לחשיכה ונקבר ביום א' וביני ביני יצא הדם ונגרר בקרקע הבית ומלבושיו והביא תחלה מ"ש מרן סימן שס"ד מהג"א ומ"ש מור"ם שם בשם מהרי"ל והרב"ח בדין טהרה ולבישת התכריכים בהרוג ויולדת וסיים דבניד"ד דמן הדין היה צריך קבורה כל המלבושים שנתלכלכו בדם בין בעודנו חי בין שלאחר מיתה וגם את העפר ששם נפל שדוד בעת הכאה והקשה לדעת הרב ידידו מהר"ם לידידי דפסק גם הוא כדעתו אך יצא לחלק על הכרים וכסתות שא"צ קבורה דמה נשתנו אלו מאלו וע"ש כל דברי הרמ"ל הנז' דטעמא טעים כדי להעלות חימה סגי לקברו במלבושיו כאשר נמצא:

יא נשאל מרב אס"י מקאסאסלי לענין טומאת אהל אם ולד הנולד מישראל שבא עליה עובד כוכבים ומת אם מטמא באהל מההיא דאז"ל ע"פ כי יסיר וגו' בן בתך הבא מן העובד כוכבי' קרוי בנך או לו והשיב לו תלמיד חבר שלו מהרי"ף עניו דפשיטא דמטמא באהל דאפי' עובד כוכבים גמור נחלקו הפוסקים וכ"כ הטור בשם הרא"ש בסי' שע"ג וכ"פ מרן להחמיר וכ"ש במתנכר דלכ"ע אסור וכ"כ הרשב"א סי' רמ"ב והרב בנימין זאב סי' שס"ח והרב עדות ביהוסף סי' נ' וה"ה זרע בתך הבא מן העובד כוכבים דלכ"ע יטמא באהל וכן לענין רבית בין המתנכר כתינוק שנשבה בין העובדי כוכבים שאסור ללות ממנו א"כ מטמא באהל כמוהו וכ"כ רדב"ז ח"א סי' י"ב והרב דב"ש סימן מ"ה והרב דרכי נועם באה"ע סי' נ"ט ואם בן מתנכרת דינו כקראים כבר כתב מהרמ"ט ח"ב סי' ק"ט דהקראים מטמאים באהל כמוהו וכ"כ הרב הלק"ט ח"א סימן קע"ז הנה כי כן איך שיהיה דינו לעולם יטמא באהל גם הרש"ם השיב כן ככתוב בשמש צדקה סי' כ"ו וכן הסכימו מהר"ש מלויקיו ורש"ל מפינאלי והר"י בריאל ורבני מונצילסיא וגירון מפירינצי אך הרב נתנאל הלוי מפיסאר פסק דאינו מטמא ושאין מרבית וחזרת אבידה ראיה לניד"ד דהא הרשב"א גופיה בתשו' הנז' שכתב וישראל מומר מותר להלותו ברבית ואין מחזירין וכו' מ"מ ס"ל דמטמא באהל א"כ אין זה תלוי בזה אבל תלמידי הרב המחבר ענו ואמרו דמ"מ יש לדון ק"ו דלית ליה פירכא שאם מתנכר שמותר להלותו ברבית מטמא בין מתנכרת שנשאת לעובד כוכבים דבנך הוא ואסור להלותו ברבית לא כ"ש שיטמא באהל גם רבני פירינצי הנז' ששלחו להם מ"ש מהר"ן הנז' ענו ואמרו שאין בדבריו דבר לסתור הוראתם לאיסור וכנז' (וע"ל אות ט"ל ומ"ג) (שם (כ"י) אות יו"ד ע' ישראלית):

יב בית שנשרף ב"מ ובתוכו נשרפה נפש אחד מישראל ח"ו ובקשו ולא מצאו כלום מותר לבנות באותו קרקע והבית טהור וכ"פ הרב ב"ד בסי' קע"ב (עולת שמואל סי' ט"ו) יג אשת כהן מעוברת דלהרש"ך בשם הרוקח ר"ס שע"ה מותרת ליכנס באהל המת משום דהוי ס"ס הביא הרב לכלל יישוב מה שהקשו עליו אמאי לא טעים טעמא דטהרה בלועה אינה מטמאה דפ"ז דאהלות (שדה הארץ סימן ל'):

הד"ט ועיין להרב יעב"ץ ח"ב סימן קע"ז מ"ש לבאר דעת הרוקח כמ"ש בלחם שמים שלו ספ"ז דאהלות שיש חשש טומאה לעובר לטמא וליטמא בב' דרכים הא' פתיחת הקבר במקשה לילד ולד שכלו חדשיו דשמא יצא ראשו או רובו חוץ לפרוזדור ובנפלים משיעגילו ראש כפיקה וההיא דרוקח מיירי אם שהוא תוך עיבורה ולא כלו חדשיו דשפיר דמי למסמך אס"ס ואם כלו ימי עבורה כל שעתא ושעתא יש לחוש לפתיחת הקבר והוצאת הראש ותו ליכא ס"ס ומקבל טומאה בודאי ע"ש ועג"כ לרדב"ז בשניות

סי' ה' שגם הוא יישב דברי הרוקח באופן זה אך כתב דשפיר יש ס"ס דאף שכלו חדשיו אולי ימות בשעת לידה ע"ש:

יד כהן שבתוך ימי חופתו מת לו מת אסור לו ליטמא למתו דכיון דנדחה אבלות משום ימי המשתה דין הוא שלא יטמא וה"ה ברגל ושבת (זקו אהרן סימן ק"ח):

הד"ט כבר הבאתי תוכן דבריו בח"א סי' י"ד אות צ' וכעת ראיתי חובה לעצמי ללמד לשוני לומר איני יודע למה לא ידעתי אז לקרורי דעתאי בהא דאמר מני"ר דדין הוא שלא יטמא מפני שאבלתו נדחית וכתבתי דנהי דבמ"ק תניא כל הקרובים שמטמא מתאבל אך לא מפני כן תמשך התולדה דאם אינו מתאבל אינו מטמא ע"ש ואי האמת שאני מתמיה על עצמי על הנסתרות ממני שידי היו עסקניות בדבריו ונסתר ממנו שידיו תביאנה שכן כתב הרמב"ם בכתב מפורש שכל אותם שאמרו אין מתאבלין עליהן כגון הרוגי ב"ד אין כהן מטמא להן הרי דאין זה תולדת הרב שהמציא מדעתו רק פסק הלכ' ואפשר שכוונתו להההיא דמת מצוה דמיטמא אפי' כה"ג אפילו לדחוקי ממש אע"פ שאינו מתאבל עליו ומשם דנתי דאין הכלל כל שאינו מתאבל אינו מטמא כלל גמור דיש מי שאינו מתאבל ואפ"ה מטמא לו ודו"ק:

טו החזיק בכל עוז לאסור אפילו בחול לפתוח בטן מעוברת שמתה להוציא הולד ומ"ש מרן בא"ח סימן ש"ל ס"ה דמביאים סכין בשבת אפילו דרך רה"ר מיירי דוקא כשנעקר הולד לצאת וכמ"ש התוספות בבתרא דף קמ"ב. ועג"כ להרב בית יעקב סימן נ"ט דמייתי ראיה לסברתו דס"ל דאם כלו לו חדשיו מחויבים אנו להצילו אפילו נעקר הולד מתוספות דע"ז דכ"ז אמנם שאני ודאי כלו וכו' מדלא ידעינן אם כלו ושוב ראה להרב שבות יעקב שהשיב למרן הנז' ועיין בתשו' הגאונים סי' רמ"ח ורדב"ז החדשות סימן תרצ"ה (ועג"כ בח"א מחבורי הקצר הלז סימן י"ד אות י"א הד"ט) (זרע אמת סימן נ'):

טז רב שצוה לפני מותו שלא להספידו אף שבסי' שד"מ ס"י יש במשמע בשומעין לו וגדולה מזו כ' הפמ"א בשם מהרי"ו סי' י"ז ותמה על הרב בית יעקב סי' פ"ג ונשא ונתן בדבריו ובדברי הרב מעבר יבק מאמר א' פ"ח מ"מ שוב עשה סניגרון להרב ב"י הנז' וכתב דיש לחלק בין אדם דעלמא לגדול הדור ושיש להספידו ובלבד שלא להפליג בשבחיו רק בדברים המשברים לב השומעים לתועלת החיים והמתים ומ"מ מסיק בעיון ולהניח הדבר בשיקול הדעת רבנן קשישי (שם סימן קמ"ב):

הד"ט וע"ע לו שם בהשמטות שהביא דברי הרב חיים שאל ח"א ל"ד וע"ע אות ו' בדין הנז' ובדין רב שצוה שלא יאמרו לו תוארים שכתב בכל א' מהענינים הנז' כל הצורך גם הרב הרז"א הנז' שם דלכל הדברות אם המשכיב הוא תלמידו של הנפטר אין להזכירו

בשמו בלבד משום דאסור להזכיר לרבו בשמו אף שצוה כן רק יאמר רבי סתם או פ' רבי דבכה"ג מותר כמ"ש הרב פרשת דרכים בדרך ענוים ע"ש וע"ל סימן כ"ו אות כ"ח וכ"ט ולפי מה שראינו בדורנו הרבה גדולי הדור המצווים על זה וגם ראיתי קונטרס קטן בשם צוף דבש דפוס ווינציא שנת תלמ"ד שצוה כן מסתמא שמיעא להו וס"ל דאין הדבר מסור ביד החיים להספידו ולהזכירו בלי תוארים דאל"כ לא היו מוציאין דבריהם לבטלה ומעולם לא ראיתי שהספידו לרבנים שצוו שלא להספידן ולא פעם ושתים מעשה היה בדורנו וקיימו דברי חכמים: יח סניגרון עשה והליץ בעד מנהג עיר אלגאזי"ר שהכהנים שמת להם אחד מהקרובים שחייבין ליטמא להן שאחר שיכניסוהו תוך בה"ק עד מקום הקבר שיקבר ויעשו ההקפות ויקראו צדוק הדין חוזרים הכהנים ומוציאים אותו וידם אוחזות בגוף המטה עד שיצא אחר ממקום המיוחד לקברות מתים ושם יעמדו לא יפנו אנה ואנה ואז הכתפים ישראלים חוזרים לבדם ומכניסים אותו עד הקבר ושם יקבר ומייתי בידיה סוגיא דפ"ו דנדרים דף מ"א בפלוגתא דרבה ורב יוסף אליבא דרב הונא ודברי הראב"ד בהשגות בפ"ה מהל' נזירות ופ"ג דהל' אבל ופוסקים אחרים והעלה דכיון דר"ת מתיר אפילו בחזרה כמ"ש הרא"ש בשמו יש להם על מה שיסמוכו אף דלרמב"ם ודאי אסור ועיין בתשו' הרשב"א סימן שנ"ד ות"י (בית יהודה ח"ב סימן צ"ו) הד"ט אם לא על הכהנים אנו מצטערים על דא ודאי איכא למיחש דאין הפסקות משמשות בין הקפות לקבורה רק לצעורי שכ"כ הרב קריה נאמנה דף כ' ע"ג בשם הרמ"ז והרב"ך שמזכירים ומזהירים שטעות גדול ביד עושי ההקפות בבית ואח"כ הולכים לקברות שאז הוא יותר צער למה שחוזרים הנגעים להתאחז בו בתוקף גדול מבראשונה עוד ראיתי להרב מדרש אליהו דף י"ד ע"א מעשה אדיר ונורא שאירע בימי האר"י על איש א' שלא קברו אותו מיד אחר ההקפות ושלטו בו המזיקים ב"מ גם העד העיד בנו האיש רב חביבי הרי"ף נר"ו רעיא מהימנא דקק"י פאדובה שראה בזה מנהג טוב וכשר בעיר קסאלי שמניחים המרא וחצינא שחפרו בהם הקבר ע"ג הקבר ממש כאשר עושים כשמוסרים הארגז ומעמיד המת תוך מטתו וסביביו עומדים כו"כ אנשים בשורה צפופים ואדוקים זה בזה ורוח לא יעבור ביניהם ולפניהם אבוקות של אור תקועות בקרקע נמוך ועומד הרב המקיף ועושה הז' הקפות כסדר הנזכר בס' מעבר יבק ותו לא מידי וככלות ההקפות תיכף מורידין אותו בקברו בנחיצה רבה ושכן נהגו מימים קדמוניות ובפרט בימי הרב זקנו רב אס"י זצ"ל שיצק מים ע"י הרב"ך מריגיו עכ"ל האוהב והאהוב הנז' נר"ו ועיין להרב זרע אמת סימן קמ"ד שכתב דלהקפת והעמדת המת טעם אחד להן וכיון שכתב הרב לחה"פ סימן שנ"ח ס"ג דהמנהג שלא להעמיד המת בימים שאין בהן תחנה אם כן ה"ה להקפות ומ"מ

ההוא אמר דאם לבם נוקפם וחפצים לעשותן יעשו בלי פרסום כ"כ דהיינו בבית הנפטר אך דעתו נוטה דשב וא"ת עדיף עיין שם ודבריו מחוורים לפי האמור למעלה פן תתהפך ח"ו תקנתו לקלקלתו וכנז':

יט מי שקנה אבן א' למצבת רב אחד ולפי עדות העדים קנאה בתנאי לתקנה וליפותה ע"י אומן בקי והמנהג לעשות הכל אחר שמשימים אותה על הקבר כדי שלא תתקלקל עשייתה בהוליכה והמוכר שכר אומן בקי ועשה בה מה שצריך ולא יצאה נקיה וברה דאדרבה נגלית כעורתה וטוען האומן שתנאי היה לעשות בה כל מה שאפשר ולא נתחייב עוד והשופט חייבו להחליפה ועתה יש לדעת מה דינה של האבן הזאת (וכמוזכר בח"ג שלו) דכיון דלפי טענתו של מוכר נעשה בהחלט הרי לדידיה שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא דהו"ל צר ביה ואזמניה או דלמא כיון שנתחייב בדין על פי עדים הו"ל צר ביה ולא אזמניה דלאו כלום הוא וכפסק מרן סימן שמ"ט וכמ"ש הרב"ד סימן קע"ב (פרי האדמה ח"ד דל"ו ע"א):

הד"ט ועיין להרב זרע אמת ח"ב סימן קמ"ז בדין ב' מצבות שמניחים לציון על הקבר שנמצאו קבורים תחת קרקע חצר היהודי שיש זקנים בהם האומרים שמחורבן בה"ק של יהודים שהיו במקום אחר נשתמשו ליסודות בנין החצר והעלה דלענין הנאה יש להשתמש בהם לעשות נפש לשאר מתים ולענין הכהנים הורה דאף בהידועים אין הכהנים מוזהרין להתרחק מהן מטעם כמה ספיקי דלמ"ד להחמיר נמי אינו רק טומאה דרבנן וכ"ש שא"צ לבדוק אם יש שם אחרים ע"ש:

ובעיקרן של מצבות הללו עיין להרב ברית עולם סימן תשל"ח בשם האר"י בשער המצות פרשה ויחי שכתב שהוא צורך גדול והוסיף הרב המחבר דאפשר דרשב"א נמי דבירושלמי פ"ב דשקלים אמר אין עושין נפשות לצדיקים דבריהם הם זכרונם (ועיין להרב תאוה לעינים סימן ער"ה דף פ') גם הוא יודה לשים לצדיקים איזה אבן על קברם ודוקא בנין מפואר אין עושין להן ע"ש ותכריכי מת שהזמינם לצרכו ונתנם עליו ולאיזה סבה הוציאום ממנו קודם הקבורה פסק הרב דבר משה בח"א סימן ס"ז לתת למת אחר ע"ש ולהרב"ע הנז' בחיים שאל שלו ח"א סימן ע"א אות ו' ועיין להרמ"ע סימן מ"ד בדין מצבות שיש לחוש שיוציאום האנסים דטוב למכרן ולמחות מהן שמות הבעלים ודמיהן יפלו לתיקון קברי ישראל ע"ש כ אסר לכהן אף בזמן הזה לצאת מא"י לארץ העמים ותמה על הרש"ך סימן שס"ט סק"ב ורט"ז סק"ד שכתבו דמה שאסר מרן שם שאינו אלא בזמן שהיה א"י בטהרה אבל בזמן הזה מותר דליתא דא"כ הו"ל למרן להשמיטו כיון שאינו

נוהג בזה"ז ומ"מ על הכהנים הדרים בח"ל יש להפך בזכותם ושלא יתחייבו לעלות לארץ עיין שם (שבות יעקב ח"א בחי"ד סימן פ"ה):

כא אם פנו שלא כדין מת מהקבר וקברו בו מת אחר אם קבר בנין הוא יש לפנות העצמות שנקברו שלא כדין אם לא היכא דנהוג היתר נהוג ודחה דברי הרשב"א סימן תקל"ז דפסק שלא כהטור ומרן סימן שס"ג וס"ד שהתירו לקבור מת אחר בקבר שפנו ממנו מת אחר ודלא נמי מהב"ח דפסק דאם פנה קבר של בנין מותר לקבור בו מת אחר דליתא ואף בנעשה מעשה ע"פ פרנסי העיר כאילו לא עשו (שבות יעקב ח"א סימן פ"ז):

כב על הרחקת המתים בקבורתם אפשר להקל בדורותינו דדי לעמוד בשלנו במקום מצומצם שאין לנו ארץ רחבת ידים ומ"מ ברחבת ידים נכון להרחיק זה מזה השיעור דבסימן שס"ב (שם סימן צ"ה):

הד"ט ועיין ג"כ להרב צבי סימן ק"ב דס"ל דההרחקה כל שהעפר רך יש להרחיק יותר מו' טפחים כדי שיהיו ג' טפחים לזה וג"ט לזה וכמ"ש הרמב"ן בתורת האדם דף ל"ח ע"ג בשם רבינו האי ואם באיזה קהלות מקרבין יותר משום שהמקום צר ודחוק אין שעת הדחק ראיה ועוד שעפרם קשה אך בקרקע תיחוח יש למחות בידם ולא סגי אפילו בו' טפחים ע"ש וע"ל אות ל"ד ובתשב"ץ ח"ג סימן קי"ט דפסק דלהפסיק בין עליון לתחתון די באמה א' ושהכל לפי הסלע אם רך או קשה וה"ה בהרחק הצדדין שיש להרחיק ז"ט הכל לפי המקום ע"ש כג לקבור מת אצל אבותיו שמצד א' קבור שונאו ודאי אם אפשר לעשות שניהם ש"ד ואם עברו כבר על הנקבר י"ב חודש דאין כאן חשש כלל אצל הא' רק משום הב' אמרינן דמסתמא ניחא ליה לקבור בקבר בית אב אף שיהיה אצל שונא דאשכחן דקפדי אינשי כמש"ה ושכבתי עם אבותי וגו' וקברתני וגו' (שם סימן צ"ו):

הד"ט ועיין להרב באר היטב סימן שס"ב ס"ו ולהרב זרע אמת ח"ב סימן קמ"ו שכתב דיש לחוש לסברת הרב מעבר יבק מאמר ב' פ"ו בדין אלמנה לבעל ב' ויש לה בנים משניהם ומתה שתקבר אצל בעלה הא' אם לא שנודע דהוה מתישבא כדקא יאות בבעלה תניינא וניחא נפשה טפי ולא עוד אלא דבמעשה שנשאל היה לו מב' בנים ונקבות ומהא' זכרים לבד ע"ש כד בשעת הדבר ב"מ שצוה המלך שלא לקבור מתים בעיר אם לא ישפכו עליו סיד לעכל הבשר ואם לאו לקברן בא' מהעיירות במקום שאין שם אדם יש לסמוך עמ"ש הרשב"א סימן שס"ט שערב לו לאדם ליקבר אצל אבותיו אף שיצטרך לשפוך עליו סיד (שם סימן צ"ו):

הד"ט ועיין להרב יוסף אומץ סימן ס' דכתב דמנהג ישראל לתת עפר א"י בקבר משום וכפר אדמתו עמו ולא לפי שסגולת אותו עפר לעכל הבשר כמו שעלה בדעת השואל

ועיין בבאר היטב סימן שס"ג דכתב דוקא בההיא דקבורת המת בא"י ה"ט משום וכפר אדמתו ואילו עמ"ש מור"ם דהמנהג לתת מעפר א"י בקבר הביא מ"ש הרב מעבר יבק שהועד לו מפי הראיה שעפר א"י מכלה בשר הגוף בזמן חודש ימים ושהאריך שם וכבר נודע שכל זמן שבשרו עליו אינו נח מן הדין והביא מ"ש הרשב"י להנז' ואם כן י"ל דמש"ה נותנים מעפר א"י בקבר וכמ"ש מור"ם הנז' וברוך היודע מ"מ דחה מהרי"א הנז' עדות הרב מע"י הנז':

כה מי שצוה לפני מותו לתפור בטליתו איזה שמות ופסוקים בכתב על הקלף מצוה לקיים דבריו אף שאינו ת"ח דדוקא בס"ת שבלה אמרו במגילה לקבור אצל ת"ח ובכלי חרס אבל בקמיעין אין בהן חומר כ"כ כמ"ש בא"ח סימן של"ד (שם סימן ק"א). כו תח תשובה פתח על מעשה שהיה שחטטו מתים והפשיטו תכריכיהן וזרקו על פניהן וחזרו היהודים להלבישן וקברום כראוי וכיון שבעון חיים המתים מתחוטטין כמ"ש ביבמות דס"ג לימד להם לפשפש במעשיהן ובער"ח יתענו כלם מבן ח"י שנה עד בן ס' חוץ מעוברות ומניקות וחולים וילכו על קברות המתים שנתחטטו ויבקשו מהן מחילה אם נתחוטטו בשבילם ויתן כל א' כופר נפש צדקה בעדם ויזכרו נשמותם בהזכרה ראשונה שתהיה גם האריך בנסתפקו אם חפרו העובדי כוכבים איזה קברות אם יכולין לחפור ולפתוח אותן הקברות והביא דברי הגאון מהר"ד אפנהיים גיסו ההובא בשו"ת חות יאיר דף רמ"ז ע"ב ונשא ונתן בדבריו (וע"ל אות ה' ואות כ"ח) (שם סימן ק"ג):

כז מי שנכשל בא"א וקבל עליו בתשובתו דין ד' מיתות ב"ד להטביע עצמו בנהר שהוא חנק אין לו דין מאבד עצמו לדעת וראייתו מקידושין דפ"ה בעובדא דר"ח בר אשי ומההיא דתולדות רבה גבי יקים איש צרידה ומכתובות פרק הנושא שהפיל עצמו מהגג ע"ש ולא מצא קורת רוח בדברי הש"ר היפה שם בפרשה תולדות רק באשר מצא בחידושי מהרי"ט לכתובה דההוא כובס גם משום תשובה קעבד ואם כן מוכח שפיר דכל העושה לשם תשובה או להנצל עצמו מיסורים קשים אין לו דין מאבד עצמו לדעת ומזומן הוא לחיי עה"ב (שם סימן קי"א):

הד"ט ועיין בח"א מחבורי הקצר הלז סימן כ"ט אות ל"ה ועג"כ להרב זרע אמת ח"ב דפסק דמי שהמית עצמו מיראה שיסיתנו יצרו להמיר דתו אף שודאי אסור אין לו דין מע"ל ויישב דעת התוס' פ' הנזקין דף נ"ז ע"ב ד"ה קפצו כולן דאולי ס"ל כשיטת קצת מפרשים שהביא הריטב"א בשיטה מקובצת דכתובות דף ל"ג והביא מ"ש הרב גו"ר בהגהותיו סימן קנ"ז סק"ד בשם פסקי ריקאנטי סימן ס"ט ודעת הרב ברכי יוסף סימן שמ"ה סק"ד ובשם הגדולים אות יו"ד סימן ז"ך ועיין בחיים שאל ח"א סימן מ"ו ובמראות העין דף נ"ז

ע"ד והביא מ"ש הרב חאביליו בקונטרס רוח חיים דנסתפק אם מי שעבר עבירה שחייב עליה מיתה מותר להמית את עצמו לתשובה וע"ע לו שם בדין רוצח ישראל שנתפס ונתנוהו במשמר בחדר בפני עצמו ומצאוהו חנוק דפסק דאין ללמוד לניד"ד מדין מרן בסימן שמ"ה והביא ג"כ מ"ש הרב מטה יהודה וצידד לחלק בין הנושאים וסיים דבניד"ד יש אומדן דעתא שלא המית את עצמו רק בהורמנא דמלכא ולכבוד ישראל ושבין כך ובין כך יתעסקו עמו כשאר מתים וכן עשו מעשה ע"ש. ועג"כ להרב באר היטב סימן ש"מ ס"ה ולהרב שבט יהודה סימן מ"ה תשובה גמורה למעשה שהיה ע"ש וע"ל אות מ"ה בדין מי שנמצא חנוק בבית האסורים ועיין להרב בית יעקב סימן קמ"ה בנתפס מהעובדי כוכבים והוא מוחה שלא להוציא עליו הוצאות לפדותו כי חפץ הוא לקדש ש"ש דדבר פשוט הוא דיפה עשו שלא להשגיח בדבריו והוציאו הוצאות להצילו ושחייב לשלם ההוצאה ע"ש (ובענין קריעה ואבלות על המאבד עצמו לדעת ע"ל סימן ל"ו אות ל"ז).

כח נשאל בדין ילדה א' בת ט"ו חדשים שנקברה ושכחו להסיר ממנה נזם זהב שבאזנה הסכים להוראת מעלת השואל שלא לפתוח קברה ואף דלפי מ"ש הטור ומרן דלפתוח הקבר בלי פינוי מותר וגם לפי מ"ש הרט"ז ורש"ך דהאיסור הוא מפני שמתיראים מהדין וא"כ הילדה זו שאין מפנין וגם אינה בת עונשין היה נראה להתיר פתיחת קברה ולהסיר נזמה מ"מ אין להקל ואף דמטעם ניוול אין בה שאתמול קברוה ובזמן מועט כזה אינה מנוולת מ"מ כבר כתב מרן בסימן שס"ג בשם הירושלמי שאין לפתוח שום קבר אחר שנסתם הגולל אפילו לבדוק אחר ב' שערות ואי משום דגנאי הוא לה הנזם של זהב שאינו מהצורך אין זה שינוי כ"כ ואינו גנאי לה ואי משום דאין ראוי לבא בזהב לפני המקום משום קטיגור וכמ"ש גבי כ"ג גם זה לא שייך בנשים ואדרבה סניגור הוא להן שלא רצו ליתן לעגל וכמ"ש רש"י במגילה דכ"ב גם מוכח קצת ממור"ם סימן שס"ט שכתב ולכן מותר ליטול טבעת שביד המתים וכיוצא בזה ואי איתא דהוי שינוי וגנאי ה"ל להצריך ליטול א"ו אין בו קפידא ומכ"ש שלא לפתוח הקבר ע"ז רק עכ"פ למיחש יש לבקש מחילת שאם לא יועיל לא יזיק (שב יעקב סימן ס"ד):

הד"ט וע"ל אות ה' וכ"ה וכ"ט ועל ההיא דמורם הנז' עג"כ להרב בכור שור דף קכ"ד ע"א דמחלק בין תכשיט המחובר לגוף כפאה נכרית ושן תותבת אסור דעיקרן שיהיו נראות שהן מגופה אבל תכשיט אחר כטבעת יש להתיר אפילו קשור במת כט מת הקבור בקרקע עובד כוכבים מותר לפנותו משם לקברו בקברי ישראל ואם מחוייבים לפתוח הארון לראות אם עודנו מושכב כדרכו אסור ודחה סברת מהר"ד בספר חות יאיר שהעיד בשם הרב גרשון מץ שבא מעשה לפניו בב' מתים שהקברנים שכחו בכל א' תכריך א'

וצוה הרב לפתוח קבר הקטן ולכרכו בתכריך מאחר שאין אימת הדין עליו (וע"ל אות כ"ח) אבל הגדול שאימת הדין עליו אסור לפתוח ומהר"ד הנז' הקשה לו מב"ב דף קנ"ה מתיב ר"ז מעשה וכו' וסיים דאין חילוק בין קטן לגדול דאסור משום ניוול אף אם לא משום חרדת הדין (הרב צבי סימן מ"ז ונמשכים): הד"ט ועיין להרב כנסת יחזקאל סימן מ"ג בדין בני אמבורג השולחים לקבור מתיהם באלטונא ובוינזירביק וכי תקפו צרותיהן והיה ב"מ דבר בעם לא הניחום להוליכם אנה ואנה ונתן להם השר קרקע על בית החיים סמוך לעיר וקברו שם מתים רבים ואחר ששלח ה' בהם רוח חיים באו ושאלו אם היו רשאים לחטוט קבריהן לקברם בבה"ק הישנים ואחד חכם הורה לפנות המתים שצוו להוליכם לקברם הישן או שיש להן משפחות בבה"ק הישן אך שאר המתים ישכבו על משכבותם בשלום וע"ע לו בסימן מ"ד בנפל בן ח' חדשים חי שמת וקברוהו בלתי נימול שאחר שהביא תשובת הרב חות יאיר דרמ"ו ע"ב שהביא בשם הרעה"ג לחלק בין קטן לגדול ומה שהשיגו גדול א' בדורו ותשובת הרב חות יאיר הכל כאשר לכל כנז' הביא דברי הר"ץ הנז' וסיים דבנ"ד יש לדון ק"ו דאם מחמת חסרון מלבוש פסק העה"ג הנז' לחטוט ק"ו לבל ישכב ערל ויזכרוהו וירחמוהו מן השמים כמ"ש מרן סימן רס"ג בשם מהרי"ו ואף שזהו נפל דה"נ דנולד בח' ספק נפל הוא וכמ"ש ביבמות דדלמא אשתהי והוא בן ז' ולכן הורה לחטטו ולמולו בצור לזכותו לתחיה וע"ל אות ה' גם הרב בכור שור בדף קכ"ב ע"א בדין תינוק שמת בתוך ח' ימים ושכחו למולו פסק לפתוח הקבר למולו ול"ד למקבר בזוי למכובד די"ל דלא איכפת ליה כולי האי אבל ליקבר בערלה חרפה ודאי לו ע"ש ועיין ג"כ להרב יוסף אומץ סימן ט"ל בתינוק שמת בלזארוט"ו והוצרכו לקברו ערום ובקברי עובדי כוכבים ושוב עלה בידם לקברו בקברי ישראל והתיר לפנותו משם והביא מ"ש הרב שבות יעקב ח"ב סימן ק"ג ובית לח"י סימן שס"ג וחות יאיר והר"ץ והרב נודע ביהודה ס"ס פ"ח ע"ש ועיין ג"כ להרב דבר משה ח"א סימן פ"ו בכדומה לנזכרים להתיר לפנות וכמ"ש מהריק"ש והביא ג"כ ראיה מתשו' הרשב"א סימן שס"ט בא' שנקבר תוך השכונה ביום הידוע לנוצרים שלא יוכלו לקברו ליומו בבה"ק ואח"כ פינוהו ע"ש ומ"מ אם אין מקום לירא לבא לידי תקלה מוטב בשב וא"ת ועג"כ להרב נודע ביהודה הנזכר סימן ס"ט בקק"י שקנו קרקע מעובדי כוכבים לקברות לק"ן שנים ואח"כ להחזירו לבעלים לעשות בו כמי שעושה בשלו ואחר כמה שנים רוצים לקנות קרקע אחר לקנין עולם אם הותר לפנות הנקברים לקברם בקרקע זו שתהיה להם מנוחת עולם ומעלת השואל השיב כדין דסימן שס"ג שאם נתנוהו בקבר ע"מ לפנותו משם מותר בכל זמן ואם לפנותו לזמן קבוע מותר לפנותו בזמן ההוא דליכא בכה"ג בלבול למתים

עוד הביא דלזמן מרובה כזה על פי הרוב אינו נשאר אלא רקב ולא שייך בלבול רק כשהן עצמות ובניד"ד א"כ לע"ע אכתי הן עצמות ויוכל להיות שישתדלו אז לקנותו מחדש גם מאז והלאה וכתב עוד דלדעתו לא שייך קבורה ברקב ויליף לה מת"כ ע"פ קרבו שאו את אחיכם וגו' ומסנהדרין דכ"ב כמ"ש הרב קרבן אהרן שם. עוד הביא טעם ג' כי לא נכון לגרום אבלות קרובים בליקוט עצמות כדאיתא סימן ת"ג ולפטור עצמו ממצות אבל ברקב לא שייך אבלות ומה שהגאון הר"ץ התיר לפנות מקבר עובד כוכבים לקבר ישראל התם לכבודו הוא וליכא בלבול והסכים עמו הרב המחבר דברקב ואפילו בעצמות שאין בהן בשר לא שייך בלבול וסמוכות עשה מתשובת רב האי הביאוה הטור ומרן סימן שס"ג ולכן בניד"ד אם בטוחים הם שגם אחר כלות הזמן שהגבילו יהיו רשאים לפנות העצמות משם קודם השבת הקרקע פשיטא דאין צד היתר לפנות עתה דאולי תוך הזמן יחיו המתים או יחזרו ליקח ממנו לחלוטין ואם לא יעלה בידם יפנום כשיגיע הזמן וכסברת מע' השואל ומשיב כנז' אך אם יש לחוש שאם לא יפנום עתה לא יורשו אח"כ לפנות אין ספק דמותר לפנות עתה ועכ"פ מכאן ולהלן כיון שיש בידם לקנות בית עלמין לחלוטין לא יקברו עוד בקרקע הראשון:

ועג"כ להרב פרי האדמה ח"ד דל"ו ע"א שהביא תשו' מהריח"ל בסאן סימן כ"א ותשו' הרמ"ע סימן מ"ד וכ"ו ותשו' הראנ"ח במים עמוקים סימן י"א ומשם בא לו לניד"ד שאירע בעה"ק ירושלים בשנת תקי"ו דמרוב גשמים רבו הזוחלין ועקרו כמה קברים והיה הנשאר בציון חצי הקבר גלוי עד העצמות ורובו וכמעט קט גם זה ינתק ותמוש ופסק דמותר ומצוה לפנות לקברם במקום משתמר רק להשתדל על ידי אומנות יתירה כשיפנום שלא לשייר כלל אלא יקחו ג"כ מעפרם כראוי ע"ש ועיין להרב בית יהודה סימן ל"ה בדין ב' אחים שמת אחד מהם והב' היה בעיר רחוקה קצת ושלחו לקרוא לו ועכבו קבורתו וכשראו שלא בא בסוף יום מיתתו קברוהו בקברות מתים ואחר שעה בא אחיו ויתעצב אל לבו הרבה על שלא המתינו לו להוליכו בעירו ולא במקום ההוא שהוא כבר ואינו מיוחד כ"כ לקברו ורצה לפנותו משם והגם שא"ל שאין ראוי לעשות כן לא יכלו לו כי גדל הכאב מאד וילך לדרכו כל יום ע"ש ולעתותי ערב בראותו כי עודנו רחוק מהעיר קנה שביתה במקום א' ומתו מוטל לפניו בשבת ובמו"ש הוליכו לעירו ויקברהו בקבר מתי ישראל וכל העיר לעזה עליו כי לא טוב עשה ונתחרט גם הוא ובקש תשובה לעונו והציע לו הרב המחבר תשובתו ע"ש:

ל שאלת חכם ותשובתה ממהר"ם נאוורא מוירונא על כהן שבבית הסמוך לביתו מת בתוכו אם יש לו היתר ליסגר בביתו ואם צריך לעשות ב' פתחים א' פתוח וא' נעול

כשיבואו לדבר אתו וכן אם יכול לצאת תוך תיבה שידה ומגדל והביא מ"ש רט"ז סשע"א שמסכים לדעת הרדו"פ ורש"ך שם סקמ"ו ומה שנחלקו רט"ז ורש"ך בסקי"א והביא ג"כ מ"ש מרן שם ס"ה ומהר"י הלוי כלל ל"ה סימן ל"ד והרמ"ז סימן י"ט והשיב הרב המחבר שראה כן תמה במ"ש רט"ז שם סק"ג ויו"ד שנראין יוצאין ממרכז האמת וכבר הרבה להשיב עליו הרש"ך בנקה"כ שע"כ אין ספק דמותר לכהן להסתתר בביתו הנעול שאין בו חור טפח למקום הגעת הטומאה שבבית מצדו ומכ"ש אם הדלת עשויה באופן שתסגר מאליה בלי סמיכת המנעול וצירים וכן החלונות שבאותו החדר ועל מ"ש מב' פתחים א' פתוח וא' נעול בבא איש לדבר אתו יפה כוון וטעמא טעים ע"ש ודברי מהר"י הלוי הנז' תמוהין שפלפל בפלפול שלא לצורך ושוב ראה שכוון להמג"א א"ח ר"ס ש"ג שכ"כ על תשו' ר"י והנאהו עוד ראה בבאר היטב ובית לח"י שכתב שהמנהג כרט"ז ואין זה כלום דאין לא ראינו ראיה וכמ"ש הרנקה"כ הנז' אך יש לפקפק קצת על הב' פתחים ממ"ש רבי חיים הכהן לר"ת שבתוספות דנזיר דנ"ג ע"ב שאין בית שאין בו כלי מתכות או מסמר ע"ש ומיהו לפמ"ש הרש"ך בסימן שע"ב סק"ב ובחות יאיר סימן קצ"א ושער אפרים סימן ל"ג אין מקום לפקפוק ומ"מ אם רוצה הכהן לצאת ידי כל הדעות יעשה לו בתוך חדר גדול חדר קטן מוקף מד' מחיצות של נסרים יחדיו ידובקו ומעזיבה או תקרה של נסרים ע"ג או יגיעו המחיצות לתקרת הבית ופתח החדר מתוקן בב' צירי עץ והבריח ומנעול ג"כ של עץ פשוט בלי בית קבול והחלונות של החדר הקטן ג"כ של עץ מנוקב בחורים הרבה שלא יהיה בא' מהחורים פותח טפח או ירחיק הקרשים זה מזה קצת פחות מטפח ודרך החורים יוכל לדבר ולראות ולקבל המאכל או סדק ארוך בין קרש לקרש ברום ג' אצבעות וחצי ועי"כ לא יצטרך לב' פתחים ולענין שידה תיבה ומגדל בבאים במדה נתבאר היטב בשו"ת שבות יעקב סימן ס"ה דהיתר גמור הוא ונשא ונתן בדבריו על קושיתו על הרמב"ם ותירוצו שהוא דחוק ויישב בדרך מרווח יותר ומ"מ דינו של הרש"י הנז' אמת ובלבד שתהיה מדתו כשיעור מקוה. שוב מצא להרב מש"ל שכתב מ"ש בפי"א מטומאת מת ומצא קורת רוח שבכלל דבריו דבריו (זכרון יוסף סימן כ"ג): הד"ט גם להרב נודע ביהודה נשאלה שאלה זו מהרב השואל הנז' והשיב לו בח"ב סימן צ"ד והנמשכים על כל פרטי השאלה (וע"ל אות ב') וגם על הזכוכיות שבחלון השיב כדוגמא של מעלה ועג"כ להרב בית יהודה ח"ב סימן ק"א שהאריך בענינים הללו ועל תשו' מהר"י הלוי הנז' והעלה להתיר להסתר אפילו ביש"ק אחר שמת והאריך ג"כ בפרט הצירים והמנעול ושמח לבו בראותו אח"כ שכוון בכמה דברים לדברי הרב דב"ש סימן רכ"ג ע"ש וכן המנהג פשוט פה פורינצי ליסגר בחדר ביתו וכסברת הרמ"ז ודב"ש

ודעמייהו הנז' ואין פוצה פה ומצפצף ובענין החורים הנז' עיין להרב בית יעקב סימן צ"ג דכתב דנקב שהוא טפח על טפח להבית שהמת שם ונסתם בבצק אם נסתם כל הנקב אפילו לא ביטלו מותר לכהן ליכנס שם שלא כדעת הראב"ד ופחות מכביצה להרמב"ם אינו ממעט ולתו' ממעט ותמה על הטור ומרן שלא הזכירו דברי הרמב"ם עוד חילק ידע בין אוכלין לשאר דברים דבאוכלין להרמב"ם צריך לבטלם בין אם סותם החלון בין אם ממעטו אבל בשאינן אוכלין יש חילוק בין סתמו כולו למקצתו ואין בזה מחלוקת בין הר"ם והטור דהר"ם מיירי במאכלין והטור בשאינן נאכלין:

לא דחה בב' ידיו הוראת דייני אלטונא בכהן שמת לו מת והיה עמו בבית ושוב מת אחר בשכונתו והורוהו לצאת מביתו בשביל הזר שמת דטעו בזה שכבר פסקו כל הפוסקים שכל זמן שלא פירש ממנו ל"מ שא"צ לפרוש ואינו רשאי ליבטל מהמצוה אלא שרשאי ג"כ לקבור מתים אחרים (שאלת יעב"ץ ח"ב סימן כ"ו):

הד"ט וע"ע לו בסימן קכ"ט דביאר וליבן דין מת שרוף לענין טומאת כהן שאינו קרוב ולא מ"מ שאם שדרו קיים (ועיין פירושו בנדה ד"ז ע"א) אסור ליטמא לו ואם אין שדרו קיים כמת שנשרף על ידי דליקה אמרינן דנתבלבלה צורתו ואינו מטמא ונשא ונתן בדברי הר"ם פ"ג דטומאת מת. עוד לו שם בסימן קע"ח שנה ופירש מ"ש הרכנה"ג הביאו ג"כ הרא"ש הירושלמי אין מדקדקין בבה"מ ר"י הוה יתיב ומתני וכו' ונסתפק הכה"ג הנז' אם ה"ה בבה"כ והרב המחבר כתב דהוא תמוה להתיר טומאה לכהן בשעת ת"ת וכן תמה על הגדולים שהשיאו דברי הירושל' דאין מדקדקים בכלאים ובמת בבה"מ לענין טומאת כהן שאין בירושלמי שום רמז לזה אלא פשטיה הוא לענין ת"ת בעוד שהמת שם שלא אמר כלום למי ששתק ולא למי שלא שתק דאפשר שהיה רחוק מהמת ד"א והכי אמרינן שם בירושלמי ואם רצוננו לבארו לענין טומאת מת י"ל דלא מיירי מדין טומאת אהל אלא משום הרחקת ד"א משום שדרך בה"כ שלהם להיות בלתי מקורין ולכן יש להקל או להחמיר לישב תוך ד"א דאין האיסור מן התורה כדי ללמוד תורה וע"ל אות ב' ובחלק א"ח סימן ה' אות מ"ד:

לב דחה ראיות הרב בית יעקב סימן ק"ל שאסר לכהן רופא מומחה ליכנס בבית הגוסס לרפאו מההיא דתוס' דנדה בענין בן הצרפית דליתא ומק"ו תלמדנו מתוספות גופייהו שם ד"נ ע"ב ד"ה איהו שכתבו דמחללין שבת משום גוסס דאין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב ואם איסור שבת מחללין איסור טומאה שאינה ברורה לא כ"ש ונהי דהרב"י הנז' דחה דברי התוספות הללו מ"מ לא הי"ל לכתוב דין זה לשיטת התוספות ועיין להרב"י

הנז' שכתב שהרב שבות יעקב בתשו' דחה דבריו (ועיין למרן ב"י בא"ח סימן תרי"ח בענין רופאים שנחלקו אם צריך לאכול או לא ע"ש) (למודי ה' סימן קי"ב):

לג לא השיב ידו מלהביא מש"ס פ' ד' אחין דכ"ט ע"ב ומתוספות שם ד"ה דעבד בה וכו' דמוכח בבירור בדין שומרת יבם שמתה שאין היבם מטמא לה אם הוא כהן ומ"מ מסיק דכיון דמרן הביא בב"י סימן שע"ג תשו' הרשב"א דיש ליטמא לה ובש"ע גם כן פסק דדינו כשאר יבמין דחייבין לקברה ומטמאין לה וכן הרשד"ם ח"ב ודרכי נועם סימן ל"ז והר"י הלוי הביאו תשוב' הרשב"א לענין דין השיור ואין גם אחד מהאחרונים מפקפקין בה ובפרט מבארי הש"ע הרט"ז ורש"ך שחוקרים ודורשים ברוב פסקי מרן פשיטא שנבטל דעתנו מפני דעתם ושיש לפרש דברי הש"ס הנזכר באופן שלא יסתר מ"ש הרשב"א והדר דינא דאף אם לה הרבה יבמין כלם מטמאים לה ומתאבלים עליה אף אם לא יירשו ממנה כלום אבל חמיה לא יטמא לה אף אם יירש איזה נכסים ממנה אליבא דמאן והשיב לרב מסעוד אלפסי מתונס שרצה לסתור פסק הרשב"א ולאסור ליבם ליטמא לה דליתא דעולם מטמאים לה כל האחין אם לא שיש לו אח נשוי באחות יבמתו וכיוצא שאינה זקוקה לו (פרי צדיק מס"ס ג' עד ד'). הד"ט ועיין להרב פרח מ"א ח"ב סימן ק' ולהרב נחפה בכסף סימן ח' ומ"ש על דבריו הרב מטה יהודה בליקוטיו סימן ה' והרב משאת משה חי"ד סימן כ"ז:

לד בהיות מלפנים בצפת תוב"ב ביב א' שבו נקבצים ביבי הבתים וחצירות והוא צר וסתום דרך הלוכו באמצע בה"ק ונתרבו הדיורים והדריכו כל הביבים תוך ביב הנז' ואינו מספיק לקבלם לפעמים מתבקע ומתפזר הזוהמא הילך והילך ע"ג הקברות והאומנים אומרים שאין תקנה עד שירחיבו הביב כאמתים להחזיק המרובה וישתפך חוץ מבה"ק דרך הלוכו בלי ביקוע ולפי שלהרחבה זו יכריחו לפנות עשרה מתים שבצדדי הביב שאלו אם מותר לפנותם משום יקרא דשכבי ובפרט שא' מגדולי ישראל בכללן שלא יבזו בזיון גדול כזה שהזוהמא צפה על בה"ק ואחר שנשא ונתן לברר מה נתחדש להן מימי קדם שרבים היו יושביה ומסתמא לכל בית ובית היה ביב וכולם היו שופכים תוך הביב הנז' והיה מחזיק בלי ביקוע ואף שנתמעטו אח"כ יושביה הלא כשחזר הרבוי לאיתנו לא נתרבו הביבים ואיך שיהיה אם אפשר להעמיק בעומק ההר בלי הרחבתו טוב והגון הוא ואם לאו הרי קברי הצדדין הויין קבר המזיק לרבים ויש לפנותן וכ"ש דניחא להו נמי ולא יגיע להם ולזולתם בבזיון הזוהמא הצפה על קבריהן ועל ענין העצמות לקברן במקום אחר הביא תשו' רב האי העתיקה הרמב"ן בת"ה שלו והטור שאסור לערב עצמות בעצמות וצריך ג"ט לכל קבר וקבר וכתב הרב המחבר דלא מכרע' הראיה שהביא מדתנן

המוכר מקום לחבירו לעשות לו קבר דהתם לענין מקח וממכר מתניא ולא לענין איסורא ודאי דבבציר מהכי סגיא ודי שיהיה דופן הקבר מפסיק וכמ"ש הרמב"ן והטור והביא ג"כ טעמים אחרים ולענין אורך הקבר נראה דסגי אורך אמה בקירוב דהיינו אורך השוקים והראש ושאר העצמות יהיו צבורים (וע"ל אות כ"א וכ"ח ולהרב בית יהודה ח"ב סימן מ"ד ומ"ה הד"ט) (זרע אברהם סימן כ"א):

לה קרא תגר על א' מגדולי הדור שמת לו בן ולא הורידו עיניו דמעות שמורה על קושי הלב והוא דרך הפילוסופים האומרים שהעה"ז הבל הוא מעשה תעתועים והמה מהבל ימעטו וכו' אבל אנחנו מקבלי הדת מאמינים שעוה"ז נכבד מאד למסתפקים ממנו כראוי ולהשיג חיי הע"ב והשארת הנפש ולכן אין ראוי להתאונן על הזמן רק על מעשיו שלא לחנם אז"ל ג' לבכי וכו' וכמש"ה ויבא אברהם וגו' ולבכותה ושיש להוריד דמעות על אדם כשר כמ"ש בפי"ג דשבת (כתונת יוסף סימן תקנ"ה):

הד"ט ואנכי עפר ואפר בשם המצטרף שלי ח"ב סימן ק"ב עמדתי על מרז"ל הנז' דכל המוריד וכו' הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו די"ל אומרו שסופרן ומניחן וכו' מהו היא הכוונה ואני אמרתי שבא להודיענו דבכגון דא לא אמרינן עבירה מכבה מצוה ושאם דרך משל בכה על טובת זולתו וכדומה (וכמו שרמז מהרש"א ז"ל שם) ובכה ג"כ על פטירת אדם כשר יבא זה ויאבד את זה דאינו כן כי לא יגרע ממנו טובו ושכרו ולא יחשך אורו מפני הערוב עירוב הדמעות טוב ברע ויתבטלו אלו באלו בחד בתרי או בששים וכיוצא וז"ש הקב"ה סופרן וקיי"ל דדבר שבמנין אפילו באלף לא בטיל ושמא יעלה על דעתך דהניחא למ"ד כל שדרכו לימנות שנינו אף למ"ד את שדרכו למנות שנינו ודוקא מה שמפני חשיבותו דרכו למנות הוי דבר חשוב וכפלוגתא דר"י ור"ל בפ"ק דביצה ד"ג מאי איכא למימר לכן הוסיף להשמיענו שמניחין בבית גנזיו ומסתמא אין מניחין בבית גנזיו רק דבר חשוב וכיון דדמעות על אדם כשר במספר יאתיו ויניחם בבית גנזיו ומכלל דהויין דבר חשוב לא יתבטלו אפילו באלף דמעות שהוריד שלא כדין להודיע שהיה בודאי שכרו אתו וק"ל:

לו פנויה שזנתה עם כהן ובהיותה אוכלת ומשתכרת עמו היו שם פריצים אחרים ויצא עליה קלא דלא פסיק שהפקיר עצמה לו ולאחרים ונתעברה וילדה בן וטוענת שמאותו כהן הוא והוא משיב שמיראתו שלא יעלילו עליו לעובדי כוכבים מוכרח להודות לה וקדשה וחזר וגרשה בהיותה מעוברת וגם נשאת בערכאותיהם והכל עשה מצד אונס ולא רצתה למול בנה בזמנה ושהתה אותו קרוב לחודש עד שרצה הכהן לילך חוץ לעיר ושם הוליכו הבן ומלו אותו והוציאו ובירך עליו והודה בפני כמה אנשים שהוא בנו הנה

אם אינו עומד בהודאתו וחוזר ואומר שאינו בנו אם מסר מודעא וידעו העדים באנסו פשיטא שאין בהודאתו כלום עיין בהר"ם פט"ו מהל' איסורי ביאה ואף אם הודה שבא עליה ואומר איני יודע אם הוא בני ישבע שא"י ויפטר עיין בריב"ש סימן מ"א אבל אם עדיין עומד בהודאתו אעפ"י שכשם שלגבי ירושה נאמן הוא עליו כן יש לו להתאבל עליו ובנו מתאבל עליו אם אומר שהוא אביו ואם אומר שא"י יתאבל על הספק ואין ב"ד כופין אותו מ"מ אינו מיטמא עליו אף שמודה שהוא בנו משום דטומאה מדאורייתא היא אבל בנו מיטמא לו בממ"נ דאם הוא אביו יש לו ליטמא עליו ואם אינו אביו א"כ אינו כהן ומותר ליטמא על מת:

וע"ע לו שם דלענין אשתו של הספק אם מת בלא בנים בנו אחר ודאי של אותו כהן מצי ליבומי ג"כ בממ"נ דאם הוא אחיו שפיר מיבם אשת אח ואם לאו הרי היא כאלמנה דעלמא ואם מת בנו ודאי של אותו כהן בלי בנים יכול הספק ליקח אותה בממ"נ הנז' אמנם אם יש לבן ודאי אח אחר לא ישאנה הספק דשמא איש נכרי הוא והוי נושא שומרת יבם אחר ולענין לפטור אשת הכהן אביו אם מת בלי בן ודאי דנינן בה חולצת ולא מתייבמת ועיין להר"ם פ"ג מהל' יבום וחליצה ומ"ש הרא"ש ופוסקים ולענין הכאה וקללה פשיטא דמספיקא לא קטלינן והיכא דאינה חשודה על אחרים נסתפק אם נהרג על הכאתו וקללתו ולא האריך בזה משום דהוי הלכתא למשיחא (הרדב"ז ח"ג ד"פ סימן תקכ"ו):

לז ראה לא' מהגדולים שכתב שאעפ"י שהדבר ברור שההולך לבה"ק תוך ל' יום א"צ לברך מ"מ אם ח"ו נקבר בו אח"כ מת אחר צריך לברך עליו ברוך היודע מספר כלכם שעל אותו שנתוסף לא בירך והוסיף מדיליה דאם הדבר ספק לא יברך ואף שלא נתחדשו בו ח"ו רבים אלא א' אין לפקפק ולומר שגם אנו יודעים מספר שנתחדש ומאי רבותא לומר והוא יודע מספר כלכם שאין הברכה על אותם שנתוספו רק מפני החידוש יש לחדש הברכה אפילו תוך ל' ועוד כיון שנתחדשו כאן נתחדשו גם במקום אחר והוא אינו יודע מספרם ומברך על מנהגו של עולם (שם סימן תקס"ט):

הד"ט וק"ק דאם מפני האות האחרון היה בדין לברך אף שלא נתוסף באותו בה"ק כי מי ידע כמה וכמה נתחדשו במקומות האחרים ולעד"נ דבנתוסף ח"ו יש לברך משום והמית אתכם בדין שמלפנים לא בירך על הנקבר אח"כ וקאמרינן והמית אתכם בדין לשון רבים אפילו על א' כדי שלא לשנות נוסח הברכה ודכוותה אשכחן בדין ותודיענו בליל ב' של ר"ה שחל במו"ש דלא שייך וחגיגת הרגל ומ"מ אמרינן לה משום דסדר הבדלות הוא

מונה כדאיתא בסימן תקצ"ט ע"ש ועיין להרב יד אליהו סימן ל"א דאם הלך לבה"ק אחר לא יברך והבאתיו בא"ח סימן יו"ד אות ל"ו ע"ש:

לח צידד צדדין לעשות סמוכין כל דהו למנהג הכהנים להשתטח על קברות הצדיקים והביא מאז"ל בילקוט משלי סימן ט' שנטפל אליהו בר"ע כשמת וכו' ומ"ש בתוספות פ' המקבל דקי"ד ובפרק הבא על יבמתו דס"א ופ' החליל דכ"ב ויהי אנשים אשר היו טמאים וגו' ובפ' הפועלים דס"ח ע"ב ובפ' חלק דצ"ח ע"א ריב"ל אשכחי' לאליהו וכו' ומקומות אחרים ונשא ונתן בהן ומ"מ לא הונח לו מנהג זה (בתי כהונה חלק ב"ד סימן כ"ג). ט"ל השיב למהר"ם נאוורא מוירונא בדין צורת הנפל לטמא באהל ולדעתו צריך הכהן לפרוש מכל נפל חוץ אם הוא ודאי פחות ממ' יום לשמושה והביא מ"ש הרב מל"מ רפ"ב מהל' טומאת מת דכ"ב ויליף לה מפ' בתרא דאהלות מ"ו ואם הפילה ולד שיש לו צורת חיה או עוף אי מטמאה טומאת מת לרבנן שאינו נחשב ולד לענין לידה ולענין בכור אף דאיכא לספוקי ס"ס מ"מ כיון דמטעם חסרון בקיאות אתינן עלה לא נחשב ספק ויש להחמיר ועוד דרוב נשים ולד מעליא יולדות וצורת חיה ועוף לא שכיחא (נודע ביהודה סימן צ"ז). הד"ט ועיין ג"כ להרב דבר משה דאין הכהן ח"א סימן פ"ג דאין הכהן מטמא לנפלים ועיין להרב באר היטב סימן שע"ג ס"ד דאפילו מת ביום ל' אינו מטמא לו וכמי שיצא מבטן אמו מחותך או מסורס אע"פ שידוע שכלו לו חדשיו אינו מטמא לו ולמד כן ממ"ש הכל בו דאין מתאבלין עליו ע"ש וע"ל בסימן ל"ו אות ט"ז ובדין בשר המומי"א עיין להרב גנת ורדים בחי"ד סימן ד' ולהרב מל"מ הל' אבל פ"ג דפסקו להחמיר שהם גפטיים ועג"כ להר"ם בפאר הדור שלו סימן נ"ז דלשיטתו אזיל דבין מתי עובדי כוכבים בין קבריהן אינן מטמאים באהל רק במגע ומשא וע"ל אות י"א ועיין להר"פ בן הרב יששכר בער בתשובותיו דף כ"ט ע"ד בדין קראין אם מטמאים באהל דהוכיח לאסור להלוותן ברבית דישראל שחטא הוא ומינה דמטמאים באהל ושכן מצא אח"כ בתשובת מהר"ם מטראני ושמאריך בטעמים אחרים להוכיח שמטמאים באהל ע"ש ועיין להרב ושב הכהן סימן ע"ה דהוכיח שצריך הכהן ליזהר מטומאת אהל של מתי עובדי כוכבים כדעת התוספות בסנהדרין די"ב ע"א וכסברת רשב"ג מתניתין דאהלות ודלא כרמב"ם שמתיר ואף מרן דס"ל כהר"ם מ"מ כתב דנכון ליזהר ע"ש:

מ מעשה בשפחה שחלתה ובקשה מאדוניה לגיירה והלכו מהרי"ד וב' תלמידיו וקבלה דת יהודית ולא הספיקה לטבול עצמה עד שמתה ועכ"ז עשו לה תכריכים וארון וחזן הכנסת הספידה וקברוה בקברי ישראל וכן הורה מהרי"ד לשפחה אחרת (צרור הכסף סימן ח"י):

מא נסתפק בקטן שאביו מוזהר עליו מאמור ואמרת אם מותר ליטמא לקרובים דלהרמב"ם טומאת המת לקרוביו הוא משום אבילות וכל שאינו מתאבל עליו אסור ליטמא לו וא"כ קטן שאינו חייב להתאבל יאסר לו ליטמא וא"כ יהיה קטן חמור מגדול בזה א"נ י"ל דלהר"ם שחייב אביו להפרישו כדי לחנכו והיינו כדי שיקיים המצוה כשיגדיל כיון דבגדלות יטמא לקרובים לא שייך ביה חינוך והניח הדין בצ"ע (ושב הכהן סימן נ"ו):

מב עני שמת ויש לו בן עשיר מוציאים ממנו צרכי האב דקבורה והספד יקרא דשכבי הוא ומבואר בטי"ד סימן ר"ס דחייב לכבד או"א בחייו ובמותו ואף דכבוד משל אב מ"מ אם אין לאב ויש לבן כופין וזן את אביו וה"ה קבורה והספד אם אין לאב ושלא לבזותו משום ממון כמשמעות הרש"ך סימן שד"ם סק"ז וסימן שמ"ז ואף דהרא"ש והטור ומרן ורש"ך הנז' ס"ל דאין כח לכוף את הבן אם לא הניח האב כלום מ"מ דעת הר"ם מינץ סימן נ"ג ונמשכים נראה יותר דכתב להוציא מהבן בע"כ ואף שאפשר לדחות ראיותיו מ"מ המעיין בשורש דברי הרא"ש כלל פ"ו ידין ידין שיש לכופו (וע"ל סימן כ"ז אות ט"ז) (מנחת יעקב בתשו' שלאחר חבורו סימן ח'):

מג הכריע מהמנהג לשפוך מים על מת שבשכונה ב"מ או להוציאן לאויר הרקיע דטעם השפיכה להיכר בעלמא להודיע לאחרים וכמ"ש הרב באר הגולה ס"ס של"ט ואין חשש סכנה דאילו מטעמא דטפת דם היה בדין לאסור אף בהוציאן לאויר הרקיע (כתונת יוסף סימן ח'):

הד"ט וע"ל סימן י"ד אות ב' בענין התקופה ועיין להרב ברכי יוסף בי"ד סימן שכ"ט דכתב דלטעם הסכנה יש ג"כ לחוש למת עובד כוכבים וגם על הנפלים ואני בעניי לא ראיתי חוששים לא לזה ולא לזה. ועל הוצאת המים לאויר הרקיע עיין להרב כנה"ג דכתב דאידי ואידי חד שיעורא וכמה בתים נקראים שכונה עיין להרב שבט יהודה סימן הנז' שהביא דברי הרט"ז והרפ"ח בהל' גיטין סימן קי"ט ועיין להרב בית דוד סימן קס"א דכתב דכל בתי איש אחד חשובים לבית א' ועיין להרב"י הנז' שם דכתב דמנהג ירושלים וחברון לשפוך כל ב' בתים שמכל הצדדין של בית המת מלבד הבית שהמת שם ע"ש:

מד בדק ומצא למרן בבדק הבית מקור דין האיסור של מת עובד כוכבים ותכריכיו בהנאה כמ"ש בר"ס שמ"ט ושהוא מתשו' הרשב"א סימן ש"ל ושס"ה והוסיף מדיליה שהרב תנא במ"ל שלו סוף הל' אבל כתב דדעת רמב"ן ורשב"א והרא"ה לאסור אמנם דעת כמה פוסקים להתיר במת עובד כוכבים והעלה מהירושלמי להתיר ולכן התיר לעשות סחורה

במומי"א לפי שהמקומות שנעשית שם המומי"א לא עבר שם רגל ישראל (ועיין להרב גו"ר בחי"ד כלל א' סימן ד'):
מה השיב כענין לאחד חכם על דבר הבתי חיים שבני פירארא היו באים לקנות אם ראוי להטיל ההוצאה לפי נפשות או לפי ממון ומסיק וז"ל ועתה המשרה על שכם כ"ת או לחשוב כל ההוצאה לפי ממון כמשנ"ל לפי הראיות שהבאתי וכו' ואם דברי בעיני משה רע אתה אדוני משה כלאם ותחשוב חצי ההוצאה לפי הנפשות וחצי לפי ממון אם לבך מהסס שזהו קצת עסקי נפשות וקצת עסקי ממון כאשר כתבת בנוראות ימינך וצדק ומשפט יאירו עבר פניך (שו"ת הרב עזריאל דאיינא כ"י סימן צ"ד):
מו מי שמתו מוטל לפניו ושערו כבד פשט המנהג לאיסור ואף דהרב שונה הלכות ח"א דף ז' וח' כתב דהמיקל נגד סברת מור"ם סימן שמ"א לא הפסיד והסכים עמו מהר"א גירון וגם מהריק"ש בהגהותיו כתב דאיכא פלוגתא אי באנינות נוהגים דיני אבלות או לא מ"מ לא אמרינן הכא הכי כיון דפשט המנהג לאיסור (חיים שאל ח"ב סימן ל"ח אות מ"ה):
הד"ט ויתר על כן כתבתי לע"ד בח"א סימן י"א אות י"ג דאף היכא שלא חל עדיין האנינות כגון בע"ש קרוב להכנסת כלה שא"א לו לקברו קודם שבת מ"מ חששתי לסברת ד"מ בי"ד סימן ע"ב וב"ד סימן קס"ז עיין שם דלא חשיבנא כתרי מינייהו רבנן ואפילו כחד או פלגא מינייהו למעבד עובדא להקל נגד סברתם הגם דלהלכה נלע"ד דאיכא צדדין הרבה להקל ע"ש:

סימן לו

דיני אנינות ואבלות ודין קדיש יתום:
אות א העלה דיש לקרוע על או"א למנהג האשכנזים החלוק בלע"ז קאמיז"א ואף שהערוך והר"ם בפ"ח מהל' אבלות ומסקנת הרא"ש פירשו דמ"ש ואפרקסותו אינה מעכבת היינו שכנגד העליון והסמ"ק בהל' אבלות סימן צ"ו כתב דנהגו עלמא שלא לקרוע גלימא העליונה שקורין קאפ"ה או גווראנק"א משום דכי אפרקסות הוא ומ"ש הרמב"ם תמוה דתחלה אמר דעל או"א צריך שיגלה את לבו ושוב כתב ובגד הזיעה הדבוק לבשרו אינו מעכב א"כ לא יגלה את לבו גם בפי' המשנה בפ' וא"מ כתב סתם דצריך לקרוע עד שיגלה את לבו ולא חילק בין בגד הזיעה לשאר בגדים אם לא שנפרש דבריו דלכתחלה יקרע גם החלוק ובדיעבד אינו מעכב וכסברת הראב"ד ואיך שיהיה עיניו ראו בארצות איטליא שקורעים גם החלוק היינו קאמיז"א ואין לומר כאן הלכה

כמאן דמיקל דדוקא בתנאים אמרינן הכי ולא באמוראים וכמ"ש המרדכי בהלכות אבלות סימן פ"א ועוד דאבלות לחוד וקריעה לחוד' כמ"ש רש"י בפ' וא"מ דלא אמרינן בדיני קריעה הלכה כמיקל (ועיין להרשב"י הזכרתיו בסימן כ"ו אות י"ב ולהרב דבר משה ח"א סימן פ' ופ"ה וק"י ולהרב אהל יוסף סימן מ"ו וע"ל אות ב' הד"ט) ועוד הכריח מהרמב"ם גופיה בפ' המצניע שבגד הזיעה אינו החלוק שאנו קורין קאמיז"א וא"כ לדידיה נמי החלוק שלנו אינו בכלל אפרקסותו וצריך לקרעו ומ"מ לא נשאו לבו לחייב לחזור לקרוע כיון דאיכא מיהא מי שפוטרו וראוי לסמוך עליו לפחות בדיעבד (שו"ת (כ"י) מהרב עזריאל דאיינא סימן ק"ז וק"ח):

הד"ט ועיין להרב תורת חסד סימן נ"ה דדן את הדין שהביא לקרוע על או"א מעכב גם אפרקסותו דהיינו בגד העליון אבל על מת אחר אין בו פקפוק אם לא קרעו. ומי שחס על בגד נקי שלו יכול להחליפו וללבוש בגד אחר פחות ממנו לקרעו כסברת מהרי"ו והביא דבריו בשתיקה הרב כנה"ג ועיין ג"כ להרב ברכי יוסף שגם הוא נשאל ע"ז ונשא פנים לזקן הנז' ועיין להרב דבר משה ח"ג סימן י"א דפסק דעל כל המתים קורע טפח בבגד העליון ובדיעבד אם קרע הבגד הנקרא אנטארי יצא ושהמנהג לקרוע בצד שמאל ע"ש ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד פשיטא דיצא אם קרע בצד ימין וכ"פ הרב כתונת יוסף סימן ו' ועיין להרב בעי חיי סימן רל"ח דבשם רש"ל כתבו דעל או"א בימין ועל השאר בשמאל וי"א בהפך ולכ"ע אם שינה לא עכב. ועיין ג"כ לרדב"ז ח"ג ד"פ סימן תנ"ד דהעלה דכל בית הצואר אל פניו יפה לקריעה לכ"ע ומן הצדדין במחלוקת שנויה וכנגד לבו עדיף טפי ע"ש וכבר כתבתי על פרטים הללו ב' וג' גרגרים לתשו' שאלת חכם רב רחימאי ידי"ן הרי"ף נר"ו מ"ץ ור"מ מפאדובא ככתוב אצלי בשותא דינוקא סימן ע"ז ועיין להרדב"ז הנז' שם סימן תקנ"ח דפסק דהעומד בשעת יציאת נשמה אפילו של אשה וקרע וטעמא טעים לישנא דפרק וא"מ דתניא כל העומד על המת והכל בכלל ולענין קטנים יש לחלק בין זכר דקורעים עליו ולא על נקבה לרש"י וכן לחד לישנא דהרמב"ן ע"ש ועיין להרב חיים שאל ח"ב סימן ח"ל אות מ"ז במי ששכח לקרוע על מתו ונזכר אחר ב' או שלשה ימים יקרע אז ועיין למרן סימן ש"מ דין י"ח ולא יברך דיין האמת בשם ומלכות וששוב ראה להרב שבט יהודה סוף דין א' שכתב אם לא קרע באותה שעה יקרע כל זמן שיזכור אף אחר הקבורה דלא קבעו בשעת חימום אלא לחכם ע"ש ואני בעניי מודה אני על עצמי כי לא תוכל עין עטלף שלי לראות מה שראתה עינו של אותו צדיק עין כל ראיה לדינו מהרש"י הנז' כי כל עיקר דינו של רש"י אינו רק לענין אם לא קרע קודם שיכסו פניו של מת או קודם סתימת הגולל דיש לו לקרוע אחר הקבורה ולא נכנס

שם בשלא קרע מיד אחר הקבורה עד כמה יתחייב לקרוע אם כל אותו היום או אפילו אח"כ כל שהוא תוך ז' או אפילו אחר ז' ומ"מ דינו של הרח"ש ז"ל דין אמת דהנזכר שלא קרע על מתו אחר ב' או שלשה ימים יקרע אז ואפילו אחר ו' ימים דינו כן כמבואר במרן סימן שצ"ו חוץ מהבנים שלעולם יש לקרוע וכבר כתבתי בענין קרוב לזה לתשובת שאלת חכם מני"ר רב אחאי וגיסו נר"ו והיא נדפסה מחדש במדבר ערבה שלו יע"ש:

ב מי שכתב לו סוחר עובד כוכבים בבי דואר שמת אחיו כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא אי מתאבלין בעובד כוכבים מסיח ל"ת ומהרמב"ם נראה דאף בנאמנות עובד כוכבים מל"ת להשיא אשה ה"ד אם מגיד בע"פ אבל בכתב לא מהני ה"ה הכא דאין להתאבל (פנים מאירות ח"ג סימן מ"ד):

הד"ט ועיין ג"כ להרב יעב"ץ ח"א סימן קס"ח דבכ"מ שיש ספק אם שמועתו תוך ל' או לא אין לנהוג אבילות וכדעת הר"ץ אביו בתשו' סימן ג' שהסכים לדעת הרט"ז סימן שצ"ז ועיין להרב יריעות האהל שסמך בכל כחו הוראת הריב"ל וריב"ח להחמיר להתאבל ודחה ראיות הרט"ז לחלק על הגאונים גם הרב משאת משה חי"ד סימן א' והרב יד אליהו סימן מ"ד דחו ראיות הרט"ז הזכרתיו לקמן אות ס"ז גם הרב בכור שור דף קי"ז ע"א מסיק להחמיר כריב"ל ורב"ח ודלא כרט"ז ועיין להרב חקרי לב סימן קי"ו דהוכיח דמידי ספיקא דדינא לא יצא ושיש להקל וכהרב יעב"ץ הנז' שעשה מעשה במי שקבל אגרת שמשמעה שמת אחיו ונסתפק אם היתה שמועה קרובה או רחוקה והיה ערב הרגל והתיר לו לגלח גם הרב קול אליהו יצא לישע הרט"ז וע"ש סימן מ"א ועיין להרב שבט יהודה שכתב בשם הרב"ח גופיה דאם הכתיבה של חכם אמרינן מסתמא לאחר ל' יום דאי איתא דאפשר היה שיגיע הכתב לידו תוך ל' לא היה כותב בסתם וכ"כ הר"ם מינץ סימן קכ"ט וכן ס"ל למהרי"ט ורשד"ם סימן ר"א והר"א בן ששון סימן קס"ז וסיים שכן נהגו להקל בעיר ארגיל מזמן קדמון ועיין להרב מוצל מאש סימן כ"ה ולהרב פחד יצחק אות א' ע' אבילות בספק שהביא כל דיני ספיקות ועיין להרב טוב עין סימן מ' אות ט' דהביא דברי הרב בשמים ראש דפסק להקל נגד י"ד המחמירים וכמ"ש בבר"י שלו דפסק להקל משום דהלכה כמיקל באבל ע"ש:

ועיין להרב דרכי משה ח"א סימן ע"ד דמי ששמע שמת לו מת ונסתפק אם היה תוך ל' ולא נתאבל ואחר ימים נודע לו שכששמע היתה תוך ל' מ"מ כיון שעתה רחוקה פטור להתאבל ועיין ג"כ להרב זרע אמת ח"ב סימן ק"ס באשה ששמעה ב"ק שמתה אמה ואז היה תוך ל' ולפי שא"ל בעלה שאין הקול אמת לא נתאבלה ואחר ל' יום למיתה נודע לה שהקול היתה אמת מ"מ כיון שלא ידעה בבירור שמתה רק אחר ל' שמועה רחוקה הויא

ואינה נוהגת דין ז' רק דין ל' דכן הדין באו"א אך אילו שמעה בבירור תוך ל' שמתה ועברה ולא נהגה אבלות עד שעברו הל' חייבת לנהוג דין ז' אם לא עברו ל' יום מיום ששמעה דיום השמועה לדידה כיום המיתה ועיין להרב חיים שאל ח"א סימן מ"ז במי שבא לו כתב מאדם נאמן דמת לו מת והיה תוך ל' והעלים הדבר ואחר שעברו ל' מיום המיתה נודע שזה ידע קודם ל' ועתה תוך ל' לידיעתו מ"מ כיון דהשתא מיהא חליף שעתא לאו זמניה הוא ולא ינהוג אבלות ויש לקנסו כפי ראות עיני המורה ע"ש ועיין להרב ד"מ הנז' סימן פ' בעובד כוכבים שאמר לראובן אמור לפ' שמת לו אביו אף דיש חולקים בדבר כמ"ש הדרישה ורט"ז וכנה"ג סימן שצ"ו מ"מ לא עשו מעשה כמרן ורשד"ם סימן ר"א דלדידהו דס"ל דלא אמרינן הלכה כמקיל באבל באמוראים וכ"ש בפוסקים (וע"ל אות א' ולקמן אות ט"ז) ניחא אבל אינהו דס"ל דאף בפוסקים אמרינן הכי גם בזה הכי נקטינן ועוד דבניד"ד הוי כמתכוין להעיד מדקאמר אמור לפ' כדקיי"ל בדין עגונה וע"ע לו שם סימן ע"ט דפסק דמי שנהרג ח"ו והותרה אלמנתו לינשא על ידי עובד כוכבים מל"ת ונהגה האבלות כשמועה רחוקה על פי הוראת הרב אביו ומהרי"ד ועיין למהריק"ש סימן שצ"ח דהל' יום מונין משהסיח לפי תומו ועג"כ להרב זקן אהרן סימן ל"ד ולרב"ח ותומת ישרים דף קכ"ו ומים עמוקים י"א וכנה"ג סימן שצ"ט הגה"ט אות ה' ות"ח ח"ג סימן ו' וב"ד סימן צ"ג ור"א והרב גו"ר י"ד כלל ה' סימן ו' ועיין להרב אהל יוסף סימן מ"ו דכתב דהגיד לו הרב רבו הרב"ד שבימי הרב רבו עשו מעשה כריב"ל ורשד"ם להחמיר ועיין ג"כ להרב בעי חיי בחי"ד סימן רל"ט ומ' ומ"ג במי שבאה לו שמועה ביום ש"ק שמת לו מת ונהג דברים שבצנעא ושוב נסתפק אם אמת הוא ואחר חצות של יום א' ידע דאמת היו הדברים אף שנסתפק בינתים והפסיק מ"מ עולה לו הש"ק למנין ז' ומ"מ מטעם אחר העלה להחמיר ולומר דיום ש"ק אינו עולה בתחלת המנין וכמ"ש הטור סימן תקמ"ח בא"ח ועיין בכנה"ג שלו בהגה"ט ותשובותיו לא"ח סימן ע' ואף דמרן שם ובי"ד סימן ת"ב פסק כסמ"ק דעולה הרי הראנ"ח דהוא בתרא פסק בח"ב סימן כ"א כרבינו יחיאל דאינו עולה ואף דאמרינן הלכה כמקיל כבר אמרו תוספות בפ"ק דכתובות דה"ד בתנאי ואף דמרן במקומות רבים אמר דהלכה כמקיל אף בפוסקים היינו דוקא בצירוף הכלל דהלכה כבתראי משא"כ כאן דהראנ"ח בתרא טובא ועג"כ להרב מעיל צדקה סימן ה' הזכרתיו לקמן אות ט"ז:

ג אזיל בתר איפכא ממ"ש הרב הלק"ט סימן קט"ז דטעם הקריעה כדי שלא תטרף דעתו עליו דאדרבה לעורר בכיה ולהפליג הצער עוד לו שם דכל שיכול לקרוע מעצמו לא יקרעו לו אחרים דמצוה בו יותר מבשלוחו (בית יהודה סימן כ"ו):

הד"ט מ"ש להכריח חברתו ממשה"כ ראשיכם אל תפרעו וגו' ואי טעם הקריעה להפליג הצער וכו' נראה דטעות נפל בדפוס וכצ"ל ואי טעם כדי שלא תטרף דעתו דהיינו סברת הרב הלק"ט שכוונתו לדחות גם ממ"ש רש"י במ"ק דכ"ו ע"ב יש להוכיח כהרב"י הנז' דעלה דתנינן דקטן שמת לו מת מקרעים לו וכמ"ש מרן בסימן ש"מ סכ"ז פירש רש"י מפני עגמת נפש שיבכו הרואים וק"ל:

ד מי שמת לו או"א ועברו עליו קרוב לו' חדשים ולא געגו בו דלהלק"ט ישב עד שילבין ראשו אינו נראה כן רק אחר יב"ח יכול להסתפר בלי גערה עוד לו שם דליתא לסברת הלק"ט דפסק בדין צפרנים דא"צ גערה ליטלן (שם סימן ל'):

הד"ט ועיין ג"כ להרב דבר משה סימן פ"א במת לו או"א ופגע בו הרגל דאף שאינו מבטל גזירת ל' שלו מ"מ מותר לו לקוץ צפרניו וללבוש בגדים מכובסים ולרחוץ. גם הרב בית דין ש"ש בהסכמת הרב אביו בחי"ד שלו סימן ז' האריך והוכיח דלא בעי' גערה בצפרנים וה"ה בנשואים ותכבוסת ורחיצה וכסברת הלק"ט ונשא ונתן בדברי הרב נאמן שמואל סימן ל"ו עיין שם וכ"פ הרב זרע אמת בח"ב סימן קכ"ג כהרב הלק"ט ודלא כהרב"י הנז' עיין שם: ה שאלת חכם ובתשובת' בצדה מהרב יעקב צהלון המקיל לאבל תוך ל' שנולד לו בן זכר לגלח ביום מילת בנו ושרבים העידו שבזמן חכמים קדמונים בעירו פירארא עשו מעשה להקל והרב המחבר דחה ראיותיו וחשש מאיסור להתיר (שו"ת הרמ"ז סי' ל"ג ול"ד):

הד"ט ועיין להרב מגן שאול סימן כ"ו שהביא תשובת מהר"י ן' חסון על אשר חשב מר גיסו להתיר לב"ב להסתפר דאף דממור"ם סימן שצ"ג דכתב דמותר ליטול צפרנים ולגלח אינה ראיה בשכבר הרב באר הגולה השמיט תיבת ולגלח מ"מ ממור"ם עצמו בא"ח סימן תצ"ג דמתיר להסתפר בימי הספירה יש לדון דה"ה הכא ושאין לחלק בין אבלות ישנה לניד"ד דהא ממ"ש הרב גו"ר בחי"ד כלל ה' סימן ה' בשם הרשב"ץ מוכח דשוין הן ואת"ל דיש חולקים אכתי קיי"ל הלכה כמיקל (וע"ל אות א' וב') ואחריו בא מהר"י חסון הנז' והכריח גם הוא דט"ס נפל בדפוס ושצ"ל ולחתכן במקום ולגלח מדברי הרב הלבושים ואם כן גילה מור"ם דעתו דאין להסתפר ושאני מימי הספירה אחר ששתק כאן ולא התיר ודחה ג"כ הראיה שהביא מרשב"ץ ושכבר בא מעשה לפני מהרי"ך ן' ארדוט והר"ם אמאריליו והורה שלא להסתפר והסכים עמו הרב מר גיסו שאין להקל בזה חלילה ע"ש וכבר כתבתי במקום אחר מ"ש הרב מכשירי מילה בפ"ט סימן ט"ז בשם הרב תוספות מרובה דיש לקיים גירסת מור"ם ולגלח ודווקא לזקן והיינו מה שמעכב המציצה סביב פיו וכ"כ ג"כ הרב טוב לכת שם וניחא כיון דבמוהל עסיק ולא בסתם

ב"ב והנך רואה דלדידהו נמי אין צד היתר רק למוהל ולצורך התינוק ויש מקום קצת לומר דאף האוסרים לב"ב יתירו למוהל ובלא"ה נמי פש גבן כלל הנז' דהלכה כמיקל באבל ועיין להרב פרי מגדים בחלק משבצות זהב סימן קל"ב דהביא מ"ש הרב אליה רבא דאבל תוך ל' שיש לו נשואין מותר לגלח דהוי דבר שבפרהסיא וכתב עלה דיש לעיין דהא רגל דידיה דרבנן וכיון שחל עליו אבילות קודם מאן לימא דהוי רגל דידיה ושאני מי"ט ב' ש"ג בסימן שצ"ט ס"ג דעשה דרבים הוא וגם הרגל קודם ולא חל עליו אבילות משא"כ זה ואיך יבא רגל דידיה ויבטלנו ומה בכך דהוי דבר שבפהרסיא ושאני ההיא דסימן שצ"ב דמכניסים המת וכו' דעד שלא חלה האבלות חל רגל דידיה ול"ד לפורים דהם דברי קבלה כד"ת ודרבי מה שאין כן כאן עיין שם וע"ל אות י"ב: ו מת בחג אין ש"ע נחשב רק ליום א' (יוסף אומץ סימן צ"ג):

הד"ט וכן המנהג פה פירינצי וכן עשיתי מעשה איזה פעמים ואפשר לי לומר דאף להרב זרע אמת ח"ב סימן קס"א דהאריך בפלפולו דעולה לז' ומ"מ יהיה גם הוא משלנו בעיר הזאת שכבר נתפשט המנהג למנותו ליום א' וכאשר כתבתי בחלק א"ח סימן ל"ד אות ט"ו ולקמן אות ל"ז ונ"ב וכאשר אחרי מופלג ראתה עיני להרב ברית אברהם אות ר"מ שכ"כ בפשיטות גם הרב פרח מ"א בח"ב פסק כמרדכי דאינו עולה אלא ליום א' ע"ש:

ז ראובן שמת אחר הפסח והניח בן ובת בבית אחיו ובניו כולם מסובים יחד והגיע זמן בן האח לישא אשה בביתו פסק מהר"ש מלויקיו בהסכמת הרב דודו מהרי"ב מפאנו שיכולים בני ראובן לישב בבית דודם בימי נשואי בנו ומ"מ פסק למעשה על הצד היותר טוב דבמקום שנהגו להחמיר גבי סעודה איתי למנקט מלתא מציעתא לילך מהשלחן בעת בה"מ ומזמוטי חתן וכלה (פחד יצחק אות א' ע' אבל אסור וכו') ח סנדק שמת באותו היום אחיו הורה לו המורה להביא תינוק לבה"כ שבביתו דכיון שלא היה יוצא דרך רה"ר לא מקרי יוצא מפתח ביתו (שם ע' אבל אסור לצאת):

הד"ט ועיין להרב דבר משה ח"א סימן פ"ב דהרב אביו התיר לאבי הבן אבל תוך ז' לילך לבהכ"נ ולהתפלל כנהוג לכל ב"ב ואחר המילה לחזור לאבלותו כמרן ומור"ם סימן שצ"ג ומ"מ עלה בהסכמה שלא יקרא בס"ת ועיין לרש"ל סימן ע"א והלק"ט ח"א סימן רס"ט והר"ש יצחק סימן ט"ל וכנה"ג סימן ת' הגה"ט אות ח' ונחלת שבעה סימן י"ז ובליקוטי פר"ח לי"ד סימן ת' וב"ד סימן קצ"א ועיין להרב בעי חיי בחי"ד סימן רמ"א דס"ל דמוהל אחר שלשה ימים מותר לצאת אף במקום שאין מנהג לצאת אלא בשבת ואפילו יש שם מוהל אחר ושאין מוהל אחר יצא אפילו ביום אחד ובמקום שנוהגים לצאת לבהכ"נ בבו"ה יצא אפילו ביום א' אף אם יש שם מוהל אחר ע"ש ובש"ע שלפנינו

נפל טעות בדפוס במור"ם סימן שצ"ג ס"ג שכתוב ובמדינות אלו וכו' ואם האבל מוהל וכו' ויש מקילין אפילו תוך ג' אם אין מוהל וכו' ע"כ וכצ"ל ויש מקילין אפילו מוהל אחר בעיר וקאי לתוך ג' דלעיל אסר א"נ צ"ל ויש מקילין תוך ג' אף אם מוהל אחר בעיר וכיוצא וק"ל:

ועיין להרב"ח הנז' בסימן רמ"ב דכתב דאבלה תוך ז' לא תצא להוציא הנער למילה דאין כאן מצוה ואם המילה בביתה אפשר שמותרת ע"ש ועיין להרב שבות יעקב ח"א סימן צ"ט דהתיר לאבל תוך ז' על מיתת אחותו ששמע שהיה אביו בא מהדרך שלא היה יודע במיתת בתו לצאת לקראתו כדי שלא ירגיש אביו פתאום ויצטער ביותר עליה ועיין ג"כ להרב זרע אמת ח"ב סימן קט"ן דפסק במי שהגיע יום מילת בנו תוך ז' ימי אבלותו י"ט שלו הוא ואינו נוהג דברים שבפרהסיא וכמ"ש הלק"ט (וכנז') ליישב מ"ש עליו הרב ב"ד (כנז'). וע"ע לו שם סימן קמ"ה במי שמתה אשתו ביום מילת בנו שיש לקבור האשה ואח"כ למול ולא לעשות סעודה ממש רק פת הבב"כ וקאו"י ואח"כ לקבל עליו אבלות ולאכול הבראה כמ"ש הלחם הפנים סימן שמ"א ושוב מסיק לאחר העיון דטוב יותר לקבל עליו האבלות ולאכול ההבראה ואח"כ למול והסעודה ויכנס גם אבי הבן לסעודה ע"ש ונראה דלפמ"ש בסימן קנ"ח די"ט שלו הוא אם כן גם סעודת הבראה יעשו בפהבב"כ וקאו"י וכאשר שבוחי שבח בסימן קנ"ה למי שעשה הבראה בח"ה בקאו"י ופת הבב"כ ע"ש ועיין להרב נחלת שבעה הנז' שם בדין יולדת זכר דיום ש"ק יום ד' לאבלה שכתב שהלך לבהכ"נ עם הנשים ותשב במקומה של כל השנה ולא תתן להם לחמניות ויין שרף כמנהג ע"ש:

ט אם מותר לאבל ביום ו' לאבלותו לישא אשה ביום פורים נחלק הרב המחבר עם מהר"ש מהזקנים ע"ש (ועיין בח"א סימן ל"ו אות מ"ג מה שכתבתי שם) (שם ע' אבלות בפורים):

י הורה להתיר הרב עפר יעקב לגלח תוך שלשים לאבלותו אפילו על או"א מי שצריך לילך אצל הדוכוס לפקח על עסקי צבור ולעמוד על הפרץ פן יצא דבר מלכות מדה א' שמבקשים ממנו סוחרי עובדי כוכבים שתלוי בה כמעט פרנסת ומחיית רוב הצבור ויותר על כן עיין להרב שבות יעקב ח"ב סימן צ"ט שהתיר בכיוצא אפילו תוך ז' הד"ט) (שם ע' אבל קרוב):

יא לא נהגו בכמה קהלות ובכללם קק"י שלו לומר ההשכבה בבה"ק ולא בבית האבל רק לנפטרים מבן י"ג ומעלה ונראה הטעם דמי שאינו בר מצוה אינו בן עונשים ומה

הצורך לבקש למתק כח הדינים מעליו (ק"ק דאי הכי עד בן כ' נמי לא ישכיבוהו דאינו ב"ע למעלה ומה צורך לבקש מיתוק הדינין הד"ט) (שם אות ה' ע' השכבה לא):
יב מסיק ותני תשובת הרש"ל מפינאלי שנת תפ"ו במי שאירע שלמחרת יום נשואיו מת אבי הכלה דאם בעל בעילת מצוה תשלים ימי חופתו ואח"כ תנהוג אבלה ואם לא בעל תקדים לנהוג אבלותה ול"ש בין איש לאשה הגם דאסתר קרקע עולם היא עיין לריב"ה ומרן ורט"ז סימן שפ"ג ולהרב לקט הקמח ואוקי באתרין דכיון דאם ינהוג ימי החופה תחלה מ"מ אסור בתשמיש המטה דדברים שבצנעא נוהג א"כ ש"ד אם לא בעל עדיין לנהוג תחלה האבלות (שם אות מ' (כ"י) ע' מת לו מת):
הד"ט ועיין ג"כ להרב זרע אמת סימן קמ"ט בבחור שנשא בתולה בע"ש בבית הכלה להוצאת אחיה ובתחלת ליל שבת שנכנסה לחופה ולא נבעלה מת אבי החתן ואחד חכם הורה לעשות בעילת מצוה בליל ש"ק וביום א' בזמן הקבורה לא ילך אחר המטה ולא יקרע וינהוג ז' ימי המשתה ואח"כ יתאבל והרב המחבר דדינא הוא לגמור ימי המשתה ואח"כ ימי אבלות ואח"כ לבעול בעילת מצוה ועיין להרב דבר משה סימן ע"ח במי שהזמין צרכי חופתו ליום ד' ומתה אמה של כלה ביום א' והסכים מר אביו להתיר כניסה לחופה אחר ז' וכמ"ש מרן סימן שמ"ב ומהרי"ד חלק בזה דדוקא אי איכא פסדא שרי לאחר ז' הא לאו הכי ימתין אחר ל' והרב אביו השיב דאין כוונת הרשב"א שפסק מרן לחלק בין זה לזה כמו שיעויין בש"ע ולבוש ולהרב דרכי נועם סימן כ"א וכ"ט ומה גם דבניד"ד היה גם כן הפסד ממון דהכינו כבר הרוסקינ"ו ודברים אחרים שאם ימתינו יפסידו ועיין להרב ב"ד סימן קס"ח וריט"ץ סימן ע"ה וכן נעשה מעשה בבן הר"י ן' נחמיאש שנפטר הר"י בערב שבועות ונכנס לחופה אחר ז' ע"ש ומי שהכין צרכי סעודתו והזמין הקרואים ומתה אח"כ אחות המשודכת עיין להר"ם זיסקינד סימן ט' דפסק דאינו מותר להכניסה לחופה רק אחר ז' ולבועלה ע"ש וע"ע להרב ד"מ הנז' בסימן קע"ב והנמשכים ובסימן קפ"ה וקפ"ו שאחר משאו ומתנו יפה בחילוקי דעות הפוסקים בדין נשא אשה ואח"כ אירעו אבל מסיק להלכה ולמעשה שאם לא היה שם כניסה לחופה גמורה מאן דשרי בעילת מצוה לא הפסיד וינהוג ז' ימי אבלות קודם ואח"כ ימי חופתו ואצ"ל כשלא בעל שכך הוא דינו לנהוג ימי אבלות ושוב ימי החופה ויבעול מיד ואם כנס תחלה ביחוד במקום הראוי לביאה אף שלא בא עליה ויחוד דנדה נמי קונה או בהכניסה אחר קדושי' (אף שלא נתייחד עמה) ושוב קרה לו איזה אבל אף דלית ליה פסדא דסעודה וטירחא מ"מ פשוט הוא דבועל ב"מ קודם קבורת מתו ונוהג ימי משתה ואח"כ אבלותו ואין בזה שום פקפוק ובענין הקריעה חייב לקרוע דאין ימי

משתה כי"ט של תורה דתנן בהדיא שקורעים קרוביו של מת וכן על שמועה קרובה ואם איש ספרדי הוא דאין קורעים על קרובים חוץ מאו"א גם בזה יעשו כמנהגם ע"ש ועיין בחא"ח מחבורי הקצר הלז בסימן כ"ו אות ו' ע"ש ועיין להרב זקן אהרן סימן ק' בראובן שנשא ונכנס לחופה והיה אחיו חולה ומת ולא נודע לו מיתתו רק אחר שלשה ימים ופסק דע"כ ל"פ הפוסקים רק לענין איסור תשמיש דהוי דבר שבצנעא אבל להיות כרגל כ"ע מודו ולכן ישלים ימי חופתו ואח"כ ינהוג אבלותו:

ועג"כ להרב מים רבים סימן ע' וע"א דהסכים למ"ש מהר"י שניאו זקנו במי שביום ג' לחופתו באשתו השניה מת לו בן מהראשונה שישלים ימי משתה ואח"כ ימי אבלותו ונתן הרב המחבר טעם למה לא יעלו ימי המשתה למנין ל' כדין קובר מתו ברגל דאף שמונין הז' אחר הרגל מ"מ מונין הל' מיום הקבורה דשאני חתן (ועיין ג"כ להרב זקן אהרן הנז' סימן ק"ח) ועמד ג"כ בסתירה שבדברי מרן בדין אבלות בפורים בסי' תרצ"ד וביו"ד סימן ת"א ע"ש והביא מ"ש הרב ערך לחם ורש"ך שם ובסימן שמ"ג ע"ש וע"ל אות ה': יג בענין צדוק הדין מנהג עירו לאמרו יחד בהלוך בכל זמן שא"א תחנה ובחש"מ א"א אותו כלל ובאסרו חג הולכים בעשרה לאמרו יחד בהלוך ומה שמזכירים בצ"ה גזירת תתנ"ו כתב בשם הצמח דוד גאנ"ז של פראג שאז נתקבצו הנוצרים מכל גלילותיהם יותר מת"ר אלף איש לעלות לירושלים לנקום נקמת משיחם וישימו צלם אדום על בגדיהן לאות והיה זמן צרה לשונאיהן של ישראל ונקרא בשם קרוציאט"א וזה בשנת כל"ו כלו יחד היינו תיבת כלו מספר נ"ו דהיינו האחדים והעשרות של תתנ"ו הנז' (שם ע' צדוק הדין ודיניו):

הד"ט ועיין להרב דבר משה ח"א סימן ע"ו דכתב דכיון דמנהג עירו כמר"ן סימן ת"א לומר צ"ה אפילו בי"ט למת בפניו ה"ה בניסן וסוף תשרי דאף שא"א נפ"א ולא וידוי ולא מתענים בהן וה"ה בשמועה רחוקה בא"ח יש לאמרו יד בדין קדיש יתום רבו המנהגים יש מקומות שאומרים אותו גם בשבת ויום טוב ור"ח ויש שא"א אותו והרב בנימין זאב כתב דהנכון לאמרו ושכן מנהג ספרד בר"ח חנוכה ופורים ולא בשבתות וי"ט וחה"מ ובעירו פירארא הספרדים א"א אותו בשבת וי"ט וחה"מ ור"ח חנוכה ופורים אך בשאר ימים אף שא"א תחנה אומרים אותו ואשכנזים אומרים אפילו בשבת וי"ט והאיטליאנים נוהגים כספרדים הנז' (ופה פירינצי א"א אותו כל יום שיש בו מוסף דוקא) (שם ע' קדיש יתום):

טו יצא עתק תשו' הרב עפר יעקב סימן נ"ט להתיר מה שנהגו האבלים על או"א לומר קדיש וקדושת ובא לציון ותתקבל לפני העמוד והם החזנים אע"פ שבא לבהכ"נ אחר

שהתפללו כבר הקהל דאין קפידא לפי שאומר צלותהון וא"א צלותנא וה"ה בש"צ שאינו מתענה יכול להתפלל ולומר עננו אם מנהגם לומר ביום התענית הזה ולא ביום תעניתנו והבאתיו כבר בח"א סימן ג' אות ל"א) (שם ע' קדיש על מתים):

טז העיד על מנהג עירו ושאר ערי איטליא להתאבל על קטן אם נפטר אחר ל' ולא כמנהג שכתב התניא שלא להתאבל על פחות מבן שנה (שם ע' קטן מת): הד"ט ועיין להרב מעיל צדקה סימן ה' שהאריך להוכיח מספק הט' חדשים להקרא הולד בן קיימא אם נולד חי אף שמת תוך ל' ללידתו לענין שמתאבלין עליו דא"צ להיות כל א' מהחדשים של ל' אלא אף חדשים כסדרן אחד מלא ואחד חסר מיקרי שכלו לו חדשיו והוכיח שאף הרמב"ם שסתם כפירושו דסגי בהכי ונכנס גם כן בענין הלכה כמקיל באבל אי דוקא בתנאים (וע"ל סימן א' וב') ועיין להרב זרע אמת ח"ב סימן קל"ח דחילוק ידע בתינוק שמת תוך ל' ללידתו ולא ידעינן אם כלו לו חדשיו או שנולד מת או חי ואח"כ מת וידעינן דלא כלו לו מה דיניהן לענין מילה וקבורה בי"ט א' וב' וע"ע לו שם בסימן קט"ז ועיין ג"כ להרב נודע ביהודה ח"א סימן ט"ז וח"ב סימן צ' (ואשר הבאתי גם אני בח"א סימן כ"ג אות א') דאין דיניהם מישך שייכי לענין אם חייב באנינות ויפטר מכל מצות שבתורה דאף שמותר לקברן בי"ט ולהסיר ערלתן לא מפני כן תמשך התולדה חיוב האנינות דאין לפטרו מהמצות משום ספקא דפלוגתא וכיוצא ע"ש ובסימן קל"ט פסק בפשיטות דהאונן אסור במלאכה לכ"ע ולא כדמשמע ממור"ם סימן שע"ה דבמחלוקת שנויה ועיין ג"כ להרב דבר משה ח"א סימן מ"ט דפסק דתינוק שנולד לו' חדשים וחי ז' שבועות ומת יש להתאבל עליו: ועיין להרב מטה אשר ענף ד' ה' ז' והנמשכים שכתבן דהא דבעינן שכלו לו חדשיו היינו ט' חדשים שלמים ואז אף אם לא יגמרו סימניו מתאבלין וכן הנולד לז' חדשים שלמים מתאבלים עליו בין בן ז' ובין בן ט' שלא כלו חדשיו אף שגמרו סימניו אין מתאבלים עליו עד שישהה ל' יום ואם לא קים לן שכלו חדשיו ולא גמרו סימניו אפילו מת ביום ל' אין מתאבלים עליו ואם נולד לח' וקים לן שלא כלו חדשיו אף שגמרו סימניו ומת אחר ל' אין מתאבלים עליו וספק בן ט' לראשון ובן ז' לאחרון שניהם מתאבלין עליו והוא מתאבל על שניהן וע"ע לו שם בענף כ"א בדין תאומים שמת אחד מהן תוך ל' אם יתאבל על הב' הביא סברת הפוסקים ומ"ש מרן בסימן שע"ד בשם הגהת אשירי ומ"ש הלבוש והר"מ מלובלין סימן ז' שהביא הכה"ג בהגה"ט והרב מקור ברוך סימן ל"א וזולתם ומסיק דמדי מחלוקת לא יצאנו והמחמיר תע"ב ועיין להרב ברכות מים סימן שע"ד מעובדא דהוה במי שנולדו לו ג' בנות וב' מהן מתו תוך ל' יום ואחר ד' חדשים מתה הג' מחולי אבעבועות והיתה בריאה אף שהיתה

מעט דלה ורזה והיה מי שחשב לפטור קרוביה להתאבל ממ"ש מרן סימן שפ"ד ס"ט בשם יש מי שאומר דתאומים שמת אחד מהן תוך ל' והב' חי ומת אחר ל' אין מתאבלין עליו והרב המחבר הן קדם נשא ונתן במ"ש בב"י שלו ועל מור"ם בדרכי משה שהביא דברי א"ז באופן אחר בשם הרשב"א והביא דברי הרב מקור ברוך סימן ל"א וסוף דבר הביא מ"ש הרב שלחן מלכים כ"י במ"ש מרן יש מי שאומר וכו' והב' חי פי' אחר ל' אין מתאבלין עליו פי' על זה שמת תוך ל' ולא אמרינן מדהא הוא חי והוא בן קיימא גם זה שמת בן קיימא הוא אלא אין מתאבלין עליו וכמ"ש הרש"ך ועליו סמך הרב המחבר עיקר הדין אמנם בניד"ד לא מצא מקום להסתפק ושאפילו לפירוש הרב הלבוש חייב באבילות כיון שאחר מות אחותה היתה זאת בריאה ואף לפירוש הרב מקור ברוך כבר השלימה ל' יום אחר מיתת אחותה ועוד ב' חדשים אחרים ודאי דחייב באבילות ואין שום צד פיטור כלל ע"ש ועיין להרב מטה אשר הנז' בענף י"ב דף קי"ג ובדף קט"ו ע"ב ענף ב' דלקטן שכלו לו חדשיו ומת תוך ל' או שלא כלו ומת אחר ל' אומרים עליו צ"ה וקדיש ועיין להרב דבר משה סימן פ"ג דנסתפק במת תוך ל' ללידתו דאינו חייב להתאבל אם נוהג בו אנינות להזמין צרכיו או דלמא דינו כאבילות דליתא ויעויין בסימן שצ"ג דאין הכהן מיטמא לנפלים ועיין למהר"ש הלוי בחי"ד ובירושלמי ס"פ אין נושאין על וכו' ובמלחמת ה' דף תל"א וברב"ח סימן שנ"ג ובענין טומאת כהן על הנפלים ע"ל סימן ל"ה אות י"ב:

יז הסכים להוראת תלמיד חבר הרמ"י קראפניטו דיכול ורשאי האבל על או"א לומר בתוך ז' דברים המשברים ומעגמים הלב דאין זה בכלל איסור ת"ת דאסור משום פקודי ה' ישרים משמחי לב אבל לומר איזה דרוש להספידו אם יאמר בו פשטים או חדושים כמו שרגילים הדרשנים אסור והשיב על דברי הרב באר עשק סימן ל"ה דהתיר משום דס"ס בדברי אבלות קא עסיק ושהמנהג שלא להספיד על קרובו הוא משום יהללך זר ושהמעיין בס' מאמץ כח יראה שדרש על פטירת אביו והרמי"ק הנז' דחה דבריו דהא הרמזים והפשטים שנהגו הספדנים לדרוש אינן בכלל ד"ת שהאבל מותר בהן והראיה מהרב מאמץ כח אינה ראיה כלל דהתם דרוש דרש משה בתשלום הנז' ולא בתוך ז' ועוד דאי מטעמא דיהללך זר נהגו שלא להספיד על קרובים הלא כיון שהספדן לא את עצמו משבח רק למת לא יהיה זה בכלל יהללך זר (שם במהדורא בתרא אות א' ע' אבלות בן):

הד"ט ולע"ד יש לדחות דחיותיו אחרונות דהרב מ"כ שדרש בתשלום ז' מ"מ כל שלא עמדו ממנו מנחמים דין אבל תוך ז' יש לו כמבואר במק"ק דף י"ט ובפוסקים סימן שצ"ה ויש לדחות וע"ל אות י"ט ועל ההיא דיהללך זר י' דמדקאמר יהללך זר ולא אמר

הכתוב יהללך אחר יש במשמע דאפילו קרוב וכ"ש פיך שלא יהללך וכדאמרינן נמי אין שבחה של מטרוניתא שתעלה בקרובותיה ומ"מ נראין דברי הרמי"ק הנז' דמשום הרמזים והפשטים שהדרך כבושה היא לדרוש בהספדות אין אלו בכלל ד"ת המותרין ומה שק"ק על הרב ב"ע הנז' הוא דאי כדבריו דהמנהג שלא להספיד על קרוביה משום יהללך א"כ למה הרב מ"כ הנז' דרש על אביו ולא חש ליהללך זר ואפשר ליישב ודו"ק:
יח לוי ודינה אחותו נשואה ליהודה הדרים בעיר א' וראובן ושמעון אחיהם בעיר אחרת רחוקה מהלך יום א' ומתה דינה וביום ז' לאבלות ויבא שמעון לבית לוי ורחוק מהעיר ג' מילין א"ל עובד כוכבים מסל"ת שמתה אחותו וכשמוע דבריו הלוך הלך ובכה לבית אחיו וישב על הארץ והתחיל להתאבל הביא תחלה פסק מהר"ש מלויקיו שחשב דברי העובד כוכבים מסל"ת ושבין לוי יהודה נקראים גדול הבית והן ימנו לעצמן והוא ימנה לעצמו אם התחיל להתאבל קודם בואו אצל גדול הבית והר"ן הלוי פסק דעובד כוכבים הנז' יותר מתכוין להעיד מלהיות מסל"ת ואם כן לא מקרי מתאבל קודם לכתו אצל גה"ב ולכן בין אם הלך אצל יהודה או אצל לוי ימנה עמהם ואף שיהיה שמעון גדול מלוי מ"מ אם היה לוי בביתו מיקרי גדול הבית. גם הרר"י מונצילסי מפירינצי מחשיב העובד כוכבים הנז' מתכוין להעיד ואם כן מיקרי לא התחיל להתאבל אמנם כיון שלדעתו יהודה הוא גה"ב והוא לא הלך אצלו לכן צריך למנות לעצמו ולא עם לוי עיין הרש"ך סימן שע"ה סס"ק י"ב ואם לא היה חייב להתאבל לא היה ג"כ רשאי גם מהרש"מ (הובאו דבריו בשמש צדקה שלו סימן נ"ח) חייב לשמעון למנות לעצמו לא מפני שנודע לו שהרי לא התחיל להתאבל וגם לא מפני ששמעון היה מבקש למנות לעצמו דאילו יהיה מדינא פטור לא יהיה רשאי להחמיר ואף אם היה בא לשאול היה חובה עלינו להורות לו רק יש לחייבו מפני שיהודה נקרא גה"ב והוא התחיל להתאבל אצל לוי ואחריו האיר נתיב מהרש"ל מפינאלי המחייבו למנות לעצמו בין משום שכבר ידע ואח"כ הלך בין משום שלא הלך אצל יהודה שהוא גה"ב ובאו אח"כ תשובות הרבנים תלמידי הרב המחבר מהרי"ד אולמו והר"פ עניו שפסקו להקל דמיקרי עובד כוכבים מסל"ת ושאע"פ שיהודה גה"ב ולא הלך אצלו מ"מ כיון שבא בעיר ששם גה"ב ואז התחיל להתאבל מזנה עמו והם גם הם הסכימו דבכ"מ שפטור להתאבל אינו רשאי ואנו חייבים להודיעו גם הרש"ד אוטולינגי פסק שימנה עם אחיו ושאינו רשאי להחמיר על עצמו והרב מהריא"ך מהחזנים מפאדובה אחר שהראה דיש בזה מחלוקת בפוסקים פסק להקל מטעמא דהלכה כמקיל באבל (וע"ל אות ב') ובענין אם רשאי להתאבל דעתו נוטה דרשאי ואין למחות בו והרא"ש פובינו מטורינו פסק דכיון דממ"ש הריב"ה בשם הרא"ש סימן שצ"ו

יש במשמע דהתחיל להתאבל לאו דוקא דכיון שנודע לו קודם הגיעו אצל גה"ב הו"ל כהתחיל להתאבל כיון שהיה בדרך ולא היה יכול לעשות יותר ועפעפיו נזלו מים וא"כ מונה לעצמו ומה גם שיהודה היה גה"ב ואם היה פטור לא היה רשאי להתאבל וכמ"ש רט"ז ר"ס שצ"ז בשם הר"ם מינצי גם הרב"ך מריגיו פסק להחמיר על שלא הלך אצל יהודה והרב גבריאל פונטרימולי פסק להקל מטעם הלכה כמקיל ומהר"א סגרי מקסאלי נשא ונתן בדברי הרבנים הנז' והוכיח דחייב להתאבל מעצמו אף אם היה הולך אצל יהודה והסכים גם הוא דחובה עלינו שלא להניח להתאבל מי שאינו חייב (שם אות ג' ע' גדול הבית):

הד"ט ועיין להרב נאמן שמואל סימן מ' שיישב תשובו' הרשב"א תע"ח ותקל"ב ושהבעל נקרא גה"ב ולא אחיה אף שיצטער יותר גם הרב סם חיי סימן ה' הוכיח במישור דהבעל נקרא גה"ב בדין מי שמת ויש לו בן מאשה אחרת שמתה בחייו ולא היה דר עם אביו ואשת אביו היתה נושאת ונותנת בבית ובמיתת אביו היה הבן במקום אחר סמוך לעיר ובא לעירו תוך ז' והורה רב א' וגדול שימנה עם אשת אביו דהיא גדולת הבית וגדול א' חלק עליו ושאין עתה בזמנינו נגררים הבנים רק אחר אביהם כשאינם נשואים ומיעוטא דמיעוטא ימצאו בנים נשואים דגרירי בתר אבוהון והרב סם חיי תמה על דבריו דאטו נשתנו סדרי בראשית ועוד שהרב אביו הביא ראיה מרשב"א סימן תע"ח בדין מי שמתה אשתו ואחי אשתו בא ממקום קרוב דהבעל נקרא גה"ב לענין האבילות הרי דלא אזלינן רק בתר גדול הבית הזאת ואם כן בניד"ד אף דאין הבן גרור אחר אשת אביו מונה עמה להיותה גה"ב וזה כלל גדול דחייב אדם בכבוד אשת אביו וזו היא כבודה אף שאינו אוכל ושותה עמה כיון דזאת האשה הנותנת בתוך הבית ובזה הכל תלוי ואם היה הבן נושא ונותן בנכסי אביו הוא יקרא גה"ב לענין זה ואינו ענין לכאן חיוב הקבורה על מי מוטל דאף אם אינו מוטל עליו הוצאת הקבורה מ"מ הנושא ונותן בנכסי המת המת יקרא בזה גה"ב ע"ש. ועיין להרב דבר משה ח"א סימן ס"ה במי שמת לו בנו ב"מ שהיה רחוק משם פחות מעשר פרסאות ובא בעיר ביום ג' הגם שמתחלה השיב למנות מיום המיתה כפי מ"ש הרב כה"ג סימן שע"ה בשם הרשב"א סימן תקל"ב אך כשנתיישב בדבר הניח בצ"ע לפי המורגל בפי הכל דדוקא אם גה"ב במקום המת מונה עמו הבא ממקום קרוב ע"ש: ועיין למהרי"ו סימן ט"ז דמפשט פשיט ליה דמי שהוא רחוק מהעיר שמת לו מת מהלך שלשה ימים מונה ל' מיום הקבורה לענין שמועה קרובה או רחוקה דכיון שכלו כל הל' מקבורת המת אזלי מיניה כל דין אנינות ושכן מעשים בכל יום ועיין להרב עדות ביהוסף להר"י ן' סאמון בקונטרס הרב בנו קראו בשם לקח טוב סימן ג' בראובן שמתה אמו

ושלח שליח לשמעון אחיו הקטן שהיה במקום קרוב תוך יו"ד פרסאות וכתב לו לבא מיד שאמם היתה חולה ומסוכנת והשליח מעל וא"ל שכבר מתה ולא התאבל עליה ולא קרע בגדיו עד שובו אל אחיו הגדול תוך ז' ואז קרע וקבל האבילות והאריך ומסיק דשמעון הבא ממקום קרוב אף ששמע מהשליח שמתה מ"מ נגרר אחר גה"ב דתרתי בעינן למנות לעצמו שידע מיתת המת ויתחיל להתאבל כדדייקי הרא"ש ומרן וכמו שהבינו דבריהם מהר"ש הלוי סימן ל' ושמש צדקה סימן נ"ח ובהגלות נגלות דברי הריטב"א בחידושיו למ"ק פ' א"מ והרי"ף ורמב"ם ורמב"ן והרא"ש והרשב"א כולם שוין להקל דמונה עמהן ורק בהתחיל להתאבל פלגן בהדייהו אין לנו רק דברי מרן דנגרר בסימן שע"ה ס"ט בתר הרא"ש דס"ל דבהתחיל מונה לעצמו והסכימו עם הרב הנז' חכמי ליוורנו ע"ש שנכנס גם כן בענין הלכה כמקיל באבל (וע"ל אות א' ב' ועיין להראנ"ח ח"ב סימן כ"ה ולהרב פרי צדיק בחידושיו לי"ד סימן שע"ה ס"ט ולהרשכה"ג א"ח סימן תקמ"ח וי"ד סימן שפ"ז הגב"י אות ב' ולהרב בן המחבר הנז' בהשמטות בסוף קונטרסו שכתב ששוב ראה להרב ברכי יוסף סימן שע"ה אות ב' שכתב שכן הסכים מהר"י בן מיג"ש ושמ"מ נראה שלא כוון רק לחלוקת נודע לו ובזה שוין הרא"ש והר"י ן' מיג"ש אך בהתחיל פליגי הדדי ועיין ג"כ בשירי שירים ששינה לשונו לרמז שאין סברת שניהם שוין גם בלא התחיל להתאבל עיין שם:

יט לא עזב קסתו להוכיח שיכול לעלות האבל לס"ת בש"ק שהוא יום ז' לאבלו דמשתנץ החמה של יום ז' אמרינן מקצת יום ככולו והעיד ג"כ מפי ציר אמונים כמהר"ש ערה שבעה"ק חברון המנהג קבוע לקרותו לכתחלה בשבת שחל בו יום שביעי לאבלותו (אשדות הפסגה סימן י"ב):

הד"ט וכן העלה הרב זרע אמת בח"ב שלו סימן קט"ו להתיר וכבר כתבתי בח"א סימן י"ב אות כ"ו דמנהג עיר פירינצי הלז אינו כן דאינו עולה וכמ"ש הרב יוסף אומץ סימן צ"ג ולפ"ז אפשר ליישב מה שדקדקתי לעיל אות טו"ב די"ל דבמקום שאינן נוהגין המנחמין אייריי' דהכל תלוי בהנץ החמה ומ"ה הותרה לספדן אפילו אבל להספיד את מתו אף שאסור תוך ז' בת"ת ועיין להרב שמש צדקה בסימן מ"ב באבל תוך ז' שאסר לעלות הרב לס"ת ביום ש"ק שחל בו שבוע הבן אף שמנהג העיר שבכל שבת של שורת שבוע הבן קורין הרב לסיים הקריאה דההיא דר"ת חידוש הוא ולא ילפינן מיניה ע"ש ועיין להרב פרי האדמה בח"ג שלו ובח"ד סימן ל"ה סוף ע"ד דכתב דבעה"ק המנהג לקרוא האבל אבי הבן בש"ק שחל המילה בו ואפילו אינו יום המילה רק תוך ח' ימי המילה וכמ"ש הפר"ח בליקוטיו לי"ד במים חיים שלו ועיין להרב דבר משה ח"א סימן ע' דפסק דש"צ

שהוא אבל לא יקרא פ' השבוע בס"ת ביום ש"ק אמנם הרב כתונת יוסף סימן ד' העלה להתיר לאבל תוך ז' לעלות בש"ק לס"ת על שהיה נוגע לו לעלות להיותו הוא המדליק של אותו וע"ע לו בסימן ז' ועיין להרב חזון למועד סימן ע' באבל שחל יום ז' שלו בשבת אם יכול לישא כפיו בתפלת שחרית ומה גם במקום שרגילין לבא מנחמים ביום ש"ק גם כן ופסק כסברת הרשכנה"ג סימן שצ"ה בדין ש"צ שחל יום ז' שלו בשבת דיכול להתפלל לשמחת ברית מילה וע"ש דמשמע נמי מדבריו דבשבת לא תליא מלתא בעמידת מנחמים ואם כן יכול כהן אבל הנז' לישא כפיו בתפלת שחרית ולהחליף ג"כ בגדיו והביא ג"כ דברי הרט"ז סימן ת"ב ס"ז ושבשבת מיד שתנץ החמה אמרינן מקצת יום ככולו (וע"ל אות ל"א): ולפי מה שכתבנו דבמקום זה נהגו שלא לעלות בכה"ג לס"ת בשחרית של שבת (הגם דלהרב"ח דחלק על רבינו יחיאל אין קורין אותו אפילו במנחה וכמ"ש הרט"ז ורש"ך ע"ש) א"כ לדידן ודאי לא ישא ג"כ את כפיו דמה ראית לחלק והוא ברור ועיין להרב טוב עין סימן ח"י שכתב דהרב"ח בתשובות החדשות סימן ג"ן אסור לעלות אפילו במנחה ושהמנהג בארץ הצבי טורקיאה ואיטליא שלא לעלות דוקא בשחרית ובעה"ק חברון מנהג קדום הוא דבזמירות יושב בסדר אבלים וקודם שאומרים הקהל ה' מלך הולכים החזנים שם ואומרים ההשכבה ופסוק לא יבא עוד שמשך וכו' (לא כמו שעושים בשאר המקומות שעושים כן אחר תפלת שחרית של ש"ק) וקם האבל ויושב במקומו ומעלין אותו לס"ת בשחרית ושנראה שגם הרב"ח יודה בזה כשעושים הוראה לישב בין האבלים ומזמרים ההשכבה וכנז' ועיין להרב זקן אהרן סימן ק"ב דמנהג ותיקין הוא מה שנהגו קצת מהקהלות כשחל יום ש"ק שביעי לאבלות מתקבצין בע"ש סמוך לחשיכה ואומרים קצת פסוקים להוציאו מאבלו ומ"מ בליל ש"ק נוהגים דברים שבצנעא ע"ש:

כ מעשה בא' שמת ביש"ק ערב חג השבועות וגמרו לקברו בי"ט א' על ידי עובד כוכבים והורה גבר כהרט"ז בא"ח סימן ע"א שיתפלל האבל ערבית מבעוד יום ואף דהרב שבות יעקב סימן ק' דחה דבריו כבר עמד על דעתו הרב בית לח"י בסוף ספרו בתשו' השייכה לסימן שמ"א. ולענין ליל י"ט א' הורה לשמוע קידוש וכל הברכות מאחר בכוונה לצאת י"ח כיון דמחלוקת בין אחרונים בסימן הנז' בביאור הוראת מהר"ש לאונן לקדש בליל שמחת תורה ע"ש ובפרישה ורט"ז והר"ם מלובלין סימן ק"ז ומג"א סימן תקמ"ח ולחוש לדעת הרש"ך נאה לשמוע מזולתו (זרע אמת ח"ב סימן ק"פ):

הד"ט ועיין להרב ושב הכהן סימן צ"ג וצ"ד דשקיל וטרי בענין אבלות בי"ט ותמה על הרב מ"ל בפ"ג מהל' אבל דין יו"ד ועיין בחבורי הקצר הלז ח"א סימן כ"ג אות ג' ובשותא דינוקא שלי סימן כ':

כא המניח אחריו בני בנים ואח וחתן טוב שהאח יאמר קדיש בשבילו שהוא מהמתאבלים עליו ושם נשא ונתן בענין כבוד אבי האב וחמיו ותירץ קושית הרמ"א סימן ר"מ סכ"ד עמ"ש מהריק"ו סימן מ"ד ויישב גם כן קושית הרב שבות יעקב ח"ב סימן כ"ד מדברי רש"י בסוטה דף מ"ה ד"ה בר ברתך אנא ע"ש וטעמא טעים ג"כ דהאח עדיף מב"ב משום דבמה שנשאל היו הב"ב אבלים על אביהם ומחוייבים לומר קדיש על אביהם ולא שייך לומר קדיש א' יותר על זקנם (שם סימן קמ"ח):

הד"ט קול האות האחרון אינו מוכרח (אחר הס"ר) דהא להראנ"ח קדיש א' עולה לב' כאשר הזכרתי בא"ח סימן ג' אות כ"ה ועיין להרב שבות יעקב הנז' בח"א סימן צ"ג במי שלא הניח בנים רק ב' בנות וצוה שהגדולה תאמר קדיש ולא בבה"כ ואחר מותו בא אבי הנפטר לומר קדיש בבהכ"נ על בנו מה דינו לדחות שאר אבלים ופסק דדוקא במקום שנוהגים לומר קדיש בבהכ"נ על בנו במקום שאר אבלים יאמרנו ואם אין במקום מנהג קבוע לא יאמרנו והגאון גיסו מסיק דמ"מ יאמר להפיס דעת המת בלא בנים ובנידו"ד א"צ לזה בשכבר תאמר בתו קדיש כאשר צוה במנין בביתו וראיתי להרב עזריאל דאיינא בתשובות כ"י סימן ק"ט דכתב דאין כח האומר קדיש שלא על או"א יפה לדחות האומרן על או"א ומ"מ אם יתרצו לפשר ביניהן גדול השלום ועיין ג"כ להרב כנסת יחזקאל בתשו' אחרונה של ספרו שביאר כל אופני דחיות הקדיש ומי קודם למי וענין הגורל ע"ש ט"ל סעיפים על דין קדיש יתום ועיין ג"כ להרשב"י הנז' בח"ב סימן ל"ד בזקן וזקנה שמת בנם והניח בן וגדלוהו כאב ולמדו עמו ושכרו לו מלמדים וראה סימן יפה בתלמודו ויורישם אחר מיתתם ומתו ובא בן הבן לומר קדיש על זקנו וזקנתו ואם הבן באה למחות בו אין מחאתה מחאה כיון שגדלוהו ולמדוהו תורה ול"ד להההיא דמור"ם סימן קי"ח ועיין להרב קרית חנה סימן ל"ה שנחלק על הרשב"י הנז' ושיכולים האבלים אחרים למחות ואחריו בא הרב כנסת יחזקאל הנז' סוף סימן ש"ד והחזיק בהוראת הרשב"י ודוקא בבן הבן ולא בבן הבת וכל שכן הבת:

כב העלה להתיר נשואין למי ששידך נערה בחיי אביה ומת אביה וזמן קביעות הנשואים נופל תוך יב"ח למיתתו ואחר ל' (שם סימן קנ"ו): הד"ט וכן עשיתי מעשה פה פירינצי זה שנים שמתה אם הכלה וכנידון הנז' והתרתי להנשא אחר ל' תוך יב"ח ואחרי מופלג ראיתי ושמחתי שכוונתי לדעת גדול ועיין להרב שבות יעקב ח"ב סימן ק"ב במי שהיה נוטה למות וצוה לעשות נשואי בתו ומת אביה אחר בעילת מצוה לא תלך בתו אצל הקבורה די"ט שלה הוא ודברים של פרהסיא אינו נוהג ע"ש דלע"ד לכאורה צריך תלמוד:

כג התיר לא' מבני החברה שמנגנים שיר בה"ר בבהכ"נ שמת לו מת תוך החג להתחבר ברעיו לנגן דאל"כ היה דבר של פרהסיא ובפרט דעדיין לא התחיל אבלתו ושם שקיל וטרי בדברי הרב ב"ד חי"ד סימן קפ"ה שם סימן קנ"ז): הד"ט ועיין להרב זקן אהרן סימן רי"ד הזכרתיו בח"א סימן ל"ו אות כ"ב ועיין להרב חיים שאל ח"א סימן פ"א בדין כלי זמר בליל שלפני המילה וביום המילה כמנהג העיר והיולדת היא תוך י"ב חדש של מיתת אביה דפסק להיתירא די"ט שלה הוא ושגדולה מזו ראיה להרב זקן אהרן שהתיר אפילו לנגן לאחרים:

כד עיר שיש בה שוחט מומחה ואיתרע ביה מלתא ישחוט שוחט אחר אף שאינו מומחה כ"כ כמוהו אך לענין רופא התיר משום סכנה אף דאיכא רופא אחר שלא מכל אדם זוכה החולה להרפא וכ"ש שרוב מלאכת הרפואה אינה רק אמירה וכתיבה ואפשר דאפילו שכירות מותר לתת לו דאסיא דמגן מגן שויא אך הרופא עצמו יחוש ע"ע וימנע מליקח ושוחט אבל ששחט אין להחמיר בדיעבד דלא ממ"ש הרב בית יעקב שמצא בקלף ישן בשם מהר"א קלוזנר דמשמע משם דאף בדיעבד אין לאכול משחיטתו דליתא ושכבר מצא מציאתו הנזכר במרדכי רפ"ק דחולין בשם רבינו ברוך בשם ר' אלדד הדני וסיים דלא נהגינן הכי ולכתחלה נמי אם אין אחר מותר לשחוט אם צריך לו הבשר או לצורך חולה וכיוצא (שבות יעקב ח"א סימן פ"ו):

הד"ט ועיין בח"א סימן י"א אות ט"ז שהזכרתי סברת הרב תודת שלמים בשלמי תודה סימן ז' לשמש אבל לעשות צרכי בהכ"נ וסברת הרב זרע אמת סימן ק"ן דשפיר מצית האשה לאפות ולבשל בימי אבלה אף לצורך אחרים ובלבד שלא יהיה לצורך אחר ימי אבלה וביאר דברי מרן ומור"ם סימן ש"פ סכ"ב ובירר דברי מהריק"ו סימן ל"ה ותה"ד סימן רפ"ט הקשה על הרט"ז ס"ס הנז' ואשכח תנא דמסייע ליה בתודת השלמים הנזכר וכנז':

כה יולדת או חולה שאירע לה אבילות קודם החג אף שלא נהגה אבילות בימי חליה כיון שיודעה מיתת קרובה ועשה מה שיכולה לעשות סגי בהכי והרגל מבטל האבלות כאחר אך אם לא ידעה במיתת הקרוב צריך לנהוג אחר הרגל דיני ז' ואין הרגל מפסיק כלום ודחה מהלכה הוראת הרב נחלת שבעה סימן י"ז (שם סימן פ"ח)] הד"ט גם באזני הרב אור נעלם סימן י"א לא נכנסו דברי הרב נ"ש הנז' דכיון דיכולה לנהוג אבלותה במקצת דברים סגי בהכי ע"ש ועיין להרב בעי חיי סימן רמ"ג דפסק בנאנס ולא קרע ולא התאבל והגיע הרגל אין הרגל מפסיק ולא שנא מזיד ולא שנא שוגג וכדעת הראב"ד והרמב"ן בתורת האדם ומרדכי והרא"ש פ' א"מ והג"מ בפ"י מהלכות אבל: ועג"כ להריב"ה סימן

שצ"ז ושצ"ט אבל הל' יום מונה מיום הקבורה כו מה שהתירו לאבל שחל יום ח' שלו בשבת ערב הרגל ה"ד לספר ולכבס ולרחוץ אבל לא ללבוש לבנים ובגדי שבת וחזרה למקומו דלא כהרב בית הלל דפסק בהפך מכח לשון מור"ם בסימן ת' וששגג שלא ראה בד"מ שלו. עוד לו שם בדין שכיבת האבל על הארץ ממש ושלהיות דבר קשה רוב העולם חולין הן לענין זה ומה גם דממשמעות הש"ס ופוסקים כל שכופה מטתו סגי אם כן האידנא דלא נהגי בכפיית המטה כל שמצטער בענין משכבו סגי (שם סימן צ'):

כז במקום שנהגו שאם אין אבל לומר קדיש יתום יאמרוהו זה אח"ז בעלי בתים אחרים ויש שם מי שמת או"א שכבר עברו י"א חודש מ"מ יוכל לאמרו גם הוא כשאר העם ואין זה בזיון לאו"א שיחזיקום רשעים באמרו קדיש אחר יב"ח (שם סימן צ"ה):

כח פשיטא ליה להקל בכל דהו לישא אשה תוך שלשה רגלים למיתת אשתו שלא כהרב חינוך ב"י סימן ז' שהחמיר בזה וגם המנהג נשתרבב להקל כשיש צד אחד כל שהוא להתיר ואחר שביאר צדדי ההיתר שכתב הרמא"י סימן נ"א בשם הריצב"א דהא דמצרכינן שלשה רגלים היינו היכא שיש לו אשה אחרת וכן אם אשתו שמתה היתה זקנה או חולה שכבר פירש ממנה כמה רגלים ונשכחה אהבתה וצדדין אחרים עוד הוסיף מדיליה טעם להיתר שבכל יום פרוץ מרובה וכו' וע"כ לשמרו מהחטא טוב שלא לאחר (שם סימן ק'):

הד"ט ועל עמוד הוראתו סמכתי ראשי ורובי פה פירינצי זה שנים במי שמתה אשתו חדש ימים ויותר קודם ר"ה וקיים כבר פו"ר והיו לו בנים גדולים וכלתו אתו בבית ובא ושאל אם היה רשאי לישא אחרת אחר עבור חג הסוכות והתרתי לו מכמה טעמים ובכללם דאף שהיתה כלתו בבית אשה חשובה היתה שלא היה דרכו לשמשו ועוד דדל מהכא צדדין להקל הרי לנו סברת האגודה דס"ל דר"ה ויה"כ חשיבי כרגלים ושלפי סברת מרן דסגי בב' רגלים והיה רשאי גם כן לישא בין יום כפור לסוכות וכ"ש אחר סוכות וכאשר כתבתי בשותא דינוקא סימן קע"ג ועיין להרב בארות המים סימן ב' שכתב דלדעתו אף שיש להתיר הנשואים קודם החג כשמתה קודם ר"ה מ"מ אין להתיר הבעילה רק אחר ל' כשקיים מצות פו"ר דתרתי בעינן שעברו ל' יום וג' רגלים ועיין להרב דבר משה ח"א סימן ט"ז שהתיר לאלמנה משודכת לינשא תוך ל' על או"א משום שלא היה לו מי שישמשנה ממ"ש הר"ם פ"ו מהלכות אבל דכתב בנשואים כיצד וכו' וששוב ראה הדבר מפורש להרב לח"מ שם והביא גם כן דברי הרכנה"ג סימן שצ"ב בשם מהרא"י וזולתו ודביני ביני בעי שמירה ולכן אין לה לטבול בימי נשואיה ועיין למרן סימן שפ"ג וע"ע להרב"ה הנז' שם סימן כ"ג במי שלא קיים מצות פו"ר ושידך אשה וקודם כניסה

לחופה מת אחי המשודכת והתיר לכנסה ולבא עליה בליל שבת שהיה כ"ט לל' של אבלות וכן התיר לאשה ובעלה לרחוץ ולטבול בע"ש כ"ט לאבלותו וכהרב דבר משה הנז' סימן ס"ז. כט הביא פסק הרא"ד פאפו בדין ב"ב שמתה בתו בליל שלפני המילה ויום ד' מחג האסיף ואסר לו לצאת מביתו למול הואיל דאנינות יום א' דאורייתא וכמ"ש מרן סימן של"ג והרב המחבר השיב לו דכיון דמסתמא בשעת המילה כבר נקבר המת שברוב המקומות מאחרים למול ומזרזים לקבור מתיהן א"כ בניד"ד שהיה חה"מ ואין אבלות נוהגת בו הדבר ברור שאין שום חשש פקפוק של איסור לעשות מצותו וחזר הראד"פ והשיב דאין חה"מ מועיל כלום לבטל אנינות יום א' אפילו אחר קבורת המת והעיד ע"ע שכן קבל מרבותיו ושחייב לומר עליהם כבר הורה זקן ואח"כ יצא הרב בן המחבר והאריך בבקיאותו ופלפולו נגד הוראת הרא"ד וחיזק יסוד הוראת הרב אביו דיכול ורשאי לצאת ושבחיה בקאלוס הרב המגיה מהר"ש זלמן מלבוב דיפה כוון ויפה דן (שמש צדקה סימן ח' וט') הד"ט ועיין למהר"ד פארדו במכתם לדוד דף קל"ז ע"ג שהוא היה השר המסכים להוראת הראד"פ הנז' ובענין מילה וקבורה איזה מהם קודם ע"ל סימן כ"ח אות ג' וממה שכתב הרש"ץ הנז' משמע דאין ברירה אצלו איזה קודם כיון דמפקא ליה מסתמא דמלתא דמאחרין למול ומזרזין לקבוע:

ל דק ואשכח דדינא הוא מנהגא דקק"י פראג בשאירע אבל לא' מהשותפים לסלק זה את זה ע"י נאמני הקק"י בדבור בעלמא שלא להיות שותף עמו והשותף נושא ונותן ולא עוד אלא דאחר האבלות חוזר מיד השיתוף למקומו ואין מוחין בידם אמנם אם אין השותף רוצה לחלוק עם אבל שותפו מה שירויח במשא ומתן של ימי אבלותו אין לכופו ליתן והביא דברי הטור וב"י והרא"ש והראב"ד דמ"מ יש לאסור מפני מראית העין כיון דהשיתוף מפורסם ונראה שיש לו חלק במה שמרויח שותפו וכיון שכן מנהג פראג לשלוח על ידי נאמני הקק"י לומר לשותפו שאין רצונו להיות שותפו ושמה שיעסוק יעסוק יאי ויאי שעי"כ מתפרסם הדבר שאין לאבל חלק בריוח שירויח ושלעצמו בלבד הוא עושה ואף שאין השיתוף מתבטל בדבור בעלמא מ"מ הואיל דאם לא יעשה כן יש לשותפו היזק באותו שבוע שאינו מרויח ע"כ במקום פסידא כזה יכול לחלוק בלא דעת חבירו וכדאיתא בח"מ סימן קע"ו סכ"ח ולפ"ז ברור הוא שאין האבל יכול אח"כ לכוף שותפו לחלוק עמו מה שירויח באותו שבוע ודוקא במה שירויח ע"י עסק של פרהסיא אינו מחוייב לתת לו שאם אתה מחייבו יש מראית העין דההתעסקות הוא לאבל אך ממה שמתעסק השותף בצנעא בביתו דליכא מראית העין הנז' הרי השותף מחוייב לתת לאבל חלקו (שב יעקב סימן ס"ג):

הד"ט ועיין להרב דבר משה ח"א סימן ע"א דפסק דמי שמת לו מת והוא במקום אחר ואינו יודע מיתת קרובו מותר לחבירו לעסוק במלאכה וכ"פ הר"ש הלוי סימן נ"ו והריק"ש סימן ש"פ והרב שער אפרים והרב זקן אהרן סימן כ"א וזולתם ועיין להרב באר היטב סימן ש"פ סכ"א בשם הרדב"ז סימן א' תק"ן דאם שלחו שליח להודיעו חזקת שליח עושה שליחותו ואחר שיעור שיגיע לשם סוגר זה חנותו ולא מצא קורת רוח הרב המחבר בזה דעתו להתיר. עוד כתב דאם כתבו לשותף גם רדב"ז יודה דשרי שמא יאבד הכתב ועיין זקן אהרן סימן ס"א ורש"ל סימן ס"ו דכל שאין האבל יודע באבלו מותר אפילו להזמינו בבית המשתה ויותר מזה הקיל כשהאבל אינו בעיר לעשות השותף מלאכת השותפות אף שיש לאבל הנאה כיון שאין המלאכה נאסרת לאבל רק כדי שלא יסיח דעתו מאבל ובניד"ד לא שייך. וע"ע להרב ד"מ הנז' סימן ע"ז דכתב דב' שותפים שיש להם ב' חנויות וכל א' וא' יושב בחנותו אם יארע לאחד מהן אבלות אם יכול האחר לפתוח חנותו ע"ש שכתב דמחלוקת הרב המבי"ט והראנ"ח היא ושהרב אביו כמה פעמים הורה להקל מטעם דהלכה כמיקל באבל אפילו בפוסקים (ע"ל אות ב') ועיין להרב שכה"ג סימן שפ"ז ובקונטרס עוללות הכרם שבס"ס ת"ח ח"ג סימן י"א שאח"כ ראה להשכה"ג סימן ש"ע שהורה להתיר אחר שלשה ימים הראשונים כיון דלרש"ל בלא"ה נמי מותר אחר ג' וכ"ש במתעסק דלהר"י מטראני מותר אפילו בג' הראשונים ע"כ ויש להסתפק אפילו במתעסק שלפעמים שאין לו מה לעשות יושב בחנות המתעסק ורוב העיר יודעים שהוא בעל המעות ועיין להרב גו"ר כלל ה' סימן יו"ד דכתב דאף בג' הראשונים אמרינן מקצת יום ככולו (וע"ל אות נ"ב). ועיין להרב פרח שושן כלל ה' סימן א' וי"ב משאו ומתנו יפה על הרב גו"ר הנז' ע"ש ועיין להרב נאמן שמואל סימן ל"ד דבן גדול הסומך על שלחן אביו שאינו נשוי ואירע אבל לאביו יכול ליפרד ממנו בימי אבלות האב שלא לסמוך על שלחנו ויהיו מעשי ידיו לעצמו ויהיה רשאי לעשות מלאכה ועיין להרב פרי האדמה ח"ד דל"ה ע"ד במי שקנה הגאביל"ה מכללות הקק"י לקנות ולמכור בשר לערך כו"כ לשנה א' באופן שירויח כו"כ ואירע לו אבל אין זה דבר האבד להתיר לעשותו עי"א יען כי לא יפסיד מהקרן ול"ד לקונה חטים וכיוצא דאמרינן כל כור וכור בכו"כ ואף אם מכר כדי מה שקנה כל הפרקמטיא אבל אלו עדיין שם קרן על א' וא' מ"מ הכא דריוח כל השנה קנה בכו"כ וכו' ואם לא ימכור באותו שבוע לא יפסיד מהקרן שנתן בעד כל השנה ועוד קנה חפצים בכו"כ ואם לא ימכור עתה יפסיד מהקרן אבל בניד"ד לא קנה שום דבר רק שנתנו לו רשות לקנות ולמכור לערך כו"כ וישא ויתן וירויח ולכן לא מיקרי דבר האבד רק חסרון ריוח דאסור ומ"ש מור"ם

בא"ח סימן תקל"ט עמ"ש המג"א ולריב"ל ח"ג סימן ס"א דברים שהותרו בענין חוה"מ מ"מ באבל אסור כמ"ש בסימן ש"פ סימן ועיין ג"כ לריב"ל הנז' שם סימן ס"ג באופן דבניד"ד אין להתיר אלא למי שאינו שותפו שיקנה וימכור והריוח לעניים או למי שיהיה ובשביל החנות והכלים כיון שאינם מיוחדים לו רק לקונה הגאביל"ה ומשל הקק"י הן אין בזה שום פקפוק אך ריוח אותן הימים לא יהיה להאבלים ועיין להרב פרי צדיק בי"ד בחידושיו סעיף ה' דף צ"ד ע"ב דנסתפק בפסק מרן סימן ת"ב סכ"א בב' שותפין וכו' אם לדידיה יש שום חילוק בשותפים שאין להם חנות דליכא פרהסיא כלל ושם כתב די"ל דמ"ש בש"ע הוא היפך ממ"ש בב"י ובמה שתיקן בבד"ה עדיין צריך יישוב והרש"ך הניח בצ"ע ועיין להרב בארות המים סימן כ"א שהשיב על דין הרב ד"מ הנז' מסתפק אם יש לחלק בין נודע אבלותו לרבים והם אינם יודעים שחבירו אינו יודע שמא יש לאסור לעשות לו מלאכה בפרהסיא כי היכי דלא ליתי למטעי ואם יודעים שחבירו אינו יודע מותר לעשות לו אפילו בפרהסיא ושלכן התירו גם כן לשמש מטתו לפי שאנו יודעים שאין האשה יודעת באבלה או אפשר דתשמיש המטה דבר שבצנעא הוא ואף אם נודע לכל אבלותו אין להתיר דבר שבפרהסיא ע"ש דלדידיה הדבר ספק. ואנן בעניותין נימא דלע"ד אין לחלק בין אינם יודעים לפי שהוא אינו יודע ליודעים שאינו יודע דלאחזוקי אינשי ברשיעי שידע אבלותו ולא ינהוג האבלות לא מחזקינן ולעולם שרי אף אם אינם יודעים שהוא א"י ודי שידע השותף או המזמין לסעודה שאין האבל יודע כנלע"ד שאינה מכרעת וכן מ"ש הרב דאפשר דתשמיש המטה דבר שבצנעא היא ואין להתאראתר הס"ר איני זוכה לעמוד על הענין מה שייך לחלק אצלו מי שאינו יודע להחמיר בדבר שבצנעא וע"ע לו בסימן כ"ב בראובן שנתן לשמעון סך מה בעיסקא ולא היה ראובן יושב בחנות ומת והניח לוי ויהודה והיה גם יהודה מתעסק באותו עסק בחנות אחרת ומחלו זה עם זה פי' סחורותם ויהי היום מת ולוי גדול הבית בטלן הוא רק כפעם בפעם יבוא חשבון לראות מה הרויחו העלה להתיר להם להיות החנות פתוחה ומה גם בימי ירידי שיש להם הקפות שיכולים להציל מידם ע"ש. ועל ההיא דהרב פרי צדיק הנז' דסתראי נינהו פסקי מרן בש"ע וב"י וכנז' עיין למהר"י בן סמאון בעדות ביהוסף שלו סימן י"ד משאו ומתנו יפה על החרדה שחרדו אבות העולם הראב"ד והרמב"ן לתרץ הירושלמי שהביא הרי"ף בפ' מי שהפך עם עובדא דש"ס דידן שם דף י"א ע"ב ועמד על מרן דפסק בב"י דנקטינן כהרי"ף ורמב"ם ובש"ע חזר בו ופסק כהראב"ד ורמב"ן ע"ש דלדעתו ז"ל פסק הרי"ף ורמב"ם עיקר ואין בין ירושלמי ובבלי מחלוקת כלל דעובדא דמרים וקבריה דרב אחאי מלתא דחסידותא היא ובהא נמי פליג עליה רב אשי ע"ש:

לב תחלת דפח"ח פסק מלא וגדוש מהר"ח אבלעפיא במי שמינוהו לחתן תורה ובתוך ימי החג מת לו מת וגזר אומר למנות אחר תחתיו ולא יראו פניו בבהכ"נ ביום ש"ת וכמ"ש הרב דב"ש סימן ע"ר ושכן דעת הגאונים מהר"א רוזאניס ותנא דאורייתא מהר"י רוזאניס וכמה רבני קוסט' כמ"ש הרב בני דוד בביאוריו על הר"ם הל' אבל:

וגם הרב נאמן שמואל שדעתו נוטה להתיר ממ"ש מהריק"ו אינה רק הטיה בעלמא ולא למעשה ומה גם דראיית מהריק"ו יש לדחות ולומר דע"כ ל"ק מהריק"ו דאיסורים דרבנן נדחים מפני כבוד התורה אין דבריו אמורים אלא כשכבוד התורה יתבטל משום חשש שלא לעבור על איסור דרבנן כנתבאר שם בפירוש אילו בנידו"ד אפשר ואפשר להתקיים כבוד התורה עם הנמנה תחתיו ע"כ תמצית דברי הרח"א הנזכר שם וחלק עליו הרב המחבר ועמד על תשוב' הרש"ל שהביא המג"א בא"ח סימן תרנ"ה ומה שכתב הרב ארעא דרבנן אות ש' אות רי"ב ונשא ונתן ג"כ בדברי הרט"ז ובמ"ש הרב יד אליהו באופן דמסיק דדברי הרב נאמן שמואל סימן ט"ל בכוון נאמרו אף למעשה ודלא מהרב בני דוד הנז' וכיון שהרב ח"י בפ"ח משמחת ח"ת הגדיל והפליג בשבח מצוה זו מה לי אם כבודה של תורה נעשה על ידי אחר והלא מ"מ הפסיד בגודל מצוה זו ולכן ידחה עשה דדבריהם מפני מצוה זו שהיא לגמרה של תורה שמצוה בו יותר מבשלוחו (פני אהרן סימן כ"ו וכ"ז):

הד"ט גם הרב זרע אמת בסוף ח"ב צדד צדדין הרבה להקל לחתן בראשית ומה גם דבנידו"ד היה יום שבת בראשית אחר ז' למיתת המת אף שהיה תוך ז' לאבלותו ומ"מ טוב ליעצו להסתלק מהחתנות בכל כה"ג ובפרט שגם הרנ"ש אזיל ומודי דנכון להסתלק כן ראוי לעשות וכ"נ ממ"ש הרב אמת ליעקב בדיני תורת עליית קריאת ספר תורה בסימן ה' סוף אות כ"ט וכמו שציינתי בח"א בס"ס ל"ד ע"ש:

לג מי ששמע שמועה רחוקה של מיתת או"א והיה נוהג ל' ובתוכם פגע הרגל הביא מ"ש מהר"ם לידידי דנשא ונתן בדברי הפוסקים אם דינו כשמועה קרובה דאין הרגל מפסיק רק צריכים ל' וגערה או די בפגיעת הרגל וגערה ופסק דדי ברגל וגערה אף שלא עברו ל' מיום השמועה מכח ס"ס היינו ספק אי קי"ל כפוסקים שהביא הרכה"ג סימן ת"ב אות ח' דס"ל דאף תוך ימי השנה ואף על או"א סגי בגערה אפילו תוך ל' ואת"ל דבעי ל' וגערה דלמא לודו דלכבוד הרגל יסתפר בגערה ומה גם דלהרב נאמן שמואל סימן ל"ח פליגי הרמב"ם והראב"ד אהרמב"ן הביאו הרא"ש בפ' וא"מ והטור שם דס"ל דאפילו גערה לא בעי וכ"ש וק"ו דהלכה רווחת בישראל דהלכה כמיקל באבל (וע"ל אות ב') ולהרב גו"ר כלל ה' סימן ו' ובקצת תשובותי אפילו יחיד אצל רבים ע"ש והסכימו עם הרב המחבר

מהר"א אמארילייו ומהר"י קרישפין וגם הרב מעיל שמואל הסכים להסתפר לכבוד הרגל גם העיד בפניו אחד חכם שאירע בו מעשה שמועה רחוקה מאביו בערב חג שבועות ושאל פי הרב והתיר לו להסתפר באותו יום עצמו יום השמועה (שם סימן כ"ח):

הד"ט גם הרב אחיו בדבר משה שלו ח"א סימן ע"ה פסק להסתפר אפילו תוך ל' על או"א בשמועה רחוקה מפני כבוד הרגל ועיין להרב מים רבים סימן ע"ב וע"ג שהסכים עמו מהר"י אירגאס לאסור אפילו על שמועה רחוקה אף אם יעברו רגל ורגלים רק בגערה לאחר ל' דוקא וכמ"ש הכנה"ג ר"ס שצ"ט ות"ב אות ה' דאין הגערה מועלת רק בגידול פרע דוקא של שלשים יום ואין הרגל עולה רק ליום א' גם הרב זרע אמת ח"ב סימן קנ"ד סתר הוראת אחד חכם שהתיר להסתפר בכ"ד סיון על אביו שמת בערב שבועות והעלה דאפילו על שמועה רחוקה על או"א לא שייך גערה רק אחר ל"י בפועל ע"ש וכן הדעת מכרעת לע"ד דבכ"מ דצריך גערה לא סגיא בלא גידול פרע דאי תוך ל' הלא לאמונה לא תהיה הגערה רק כחוכא ואטלולא אלא ודאי דלא בעיא גערה דאי בעיא צריך גידול פרע ומכל מקום מידי ספיקא דדינא ודאי לא נפקא וכל שכן שכבר נעשה כמו שהעידו להרב המחבר הנז' ועיין ג"כ להרב נאמן שמואל סימן מ"א במי שבאה לו שמועה רחוקה מאמו ונהג אבלות ל' כסברת הרמב"ן וחל יום ל' שלו בר"ח אייר ונשאל אם תועיל הגערה ביום ל' אחרי שאם לא יסתפר באותו היום יכבד שערו מבלי יכולת להסתפר אח"כ מפני העומר ופסק הרב רבו להתיר וצוהו לכתוב סברתו ופסק גם הוא להתיר וטרם כל ראשית הגיש להבין דברי הרמב"ן והביא מ"ש הרמ"י בסימן ת"ב ושיש טעות כמ"ש אבל לענין ל' נוהג על או"א בתספורת וגיהוץ עד שיגיע הרגל ויגערו בו חביריו דודאי יש שם חיסור לשון בין תיבת תספורת לתיבת גיהוץ וכלל העולה דגערת יום ל' מיקרי גערה לכ"ע ול"צ לטעם העומר וכהוראת הרב רבו שיפה דן יפה הורה ע"ש ועיין ג"כ להרב אורח לצדיק בחי"ד סימן י"ב והנמשכים דיש הוראה להחמיר בשמועה רחוקה על או"א לנהוג ל"י לתספורת ושאף שמרן סימן ת"ב לא הזכיר רק גערה הדבר פשוט דלא אתא לאפוקי הל' רק בא להחמיר עליו שצריך גם גערה אחר ל' ושהגערה תוך ל' אינה מועלת וכן הסכים מהר"י בריאל ורבני ויניציאה ומורה א' מקאסלי והרב"ח ומהרי"ב רבני ריגי"ו דתרתי בעי' ל"י וגערה ואחרון חביב הרב בנימין הלוי שהעיד שלימים הראשונים כך היו מורים ובאים דתרתי בעי' אלא דא"ל שהכנה"ג העלה בהפך בהגה"ט סימן ת"ב ושהכריח כן מדברי הרמב"ן שאפילו בגערה בלבד תוך ל"י יכול להסתפר והנה הרב ב"ה הנז' השיב על ראיה שלו ומ"מ כיון שהרב החביב עצמו סיים ואמר דמ"מ נהוג עלמא שלא להסתפר תוך ל' אך אם פגע הרגל מסתפר עכ"ל אשר ע"כ דעתו של הרב ב"ה הנז' דבפגע בו הרגל

מי יוכל לבא אחריו שהעלה להקל למעשה אמנם כשלא פגע בו הרגל כבר העד העיד בנו דנהוג עלמא להחמיר ולכן צריך לחקור מנהג המקום הצריך לעשות מעשה דאם המנהג קבוע להחמיר יש לחקור אם המנהג הוא עפ"י הוראת חכם ואם החכם שאסר אסר להם מטעם סייג ופרישות או משום שכך היה ס"ל לדינא לאסור ועפ"י מה שיתברר יש בדבר להקל ולהחמיר כמבואר בתורת המנהגים להרב משא מלך והרב פר"ח ואין מפרשים לחכם ע"ש:

לד נשא ונתן על מנהג האבלים בעש"ק אחר חצות שלא לישב עוד על הארץ רק על כסא וספסל דשאני זקיפת המטה שאין לישב עליה אף שזוקפים אותה (כדאיתא במ"ק דז"ך) מהמנחה ולמעלה משא"כ כסא וספסל שאין זוקפים אותן יש להתיר לישב עליהן דסק דרגא חדא ופלפל בדברי התוספות שם ובדבר משה אחיו הגדול (ע"ש בתשו' מ"ג סימן י"ד) דאסר עד הערב אפילו בכסא וספסל והרב המחבר קיים המנהג להקל ושם האריך קצת בענין מנהג מבטל הלכה (ועיין בס' בכורי קציר ולהרב דברי יוסף סימן ז"ך) ואחריו האיר פסק הר"ם לידידי שפלפל בברייתא דמ"ק הנז' במ"ש ממנחה ולמעלה אם ר"ל אפילו מנחה גדולה ובענין הלכה כמיקל באבל (וע"ל אא ב') ומעלה דמחצי היום ואילך קם מעל הארץ ויושב על כסא וספסל ונכנס ג"כ בדבר אא אס הנז' סימן ס"א בדין סעודת המפסקת של ערב יום כפור דיכול האבל לאכ אאא בישיבה על כסא וספסל (הזכרתיו בח"א סימן ל"א אות ה' (שם סימן כ"ט ול') לה מי שחל היאן אאא או"א בש"ק אחר אסרו חג הפסח יתענה ביום א' שלאחריו אך ליל לבה"ק לו אאא קדיש ולימוד יותר טוב ביום ו' שלפניו ודוקא לענין תענית אין להתענות אאא אא בשאר זמן שיחול יארצייט בש"ק יתענו ביום א' (דבר משה ח"א סימן ס"ח) הד"ט ונחלק עליו הרב פני אהרן אחיו כאשר הזכרתי בח"א סימן כ"ט אות ל"ג ע"ש ומעשה בא לידי פה פירינצי שנשאלתי מאפוטרופס גביר א' נ"ע שצוה לפני מותו שבכל שנה ושנה ביום מיתתו ישכירו עשרה ב"א שיתענו ויעסקו בתורה למנוחת נפשו ואירע שנפטר בערב פסח באופן שתמיד יחול היארצייט שלו בע"פ ובכן שאלוני רעי איך להתנהג כיון שאין להתענות בו ביום רק הבכורות והעליתי לע"ד דאמדינן דעת המצוה שלא עלה על דעתו שיתענו גם אם יחול בשבת או י"ט או ימים שאין מתענים ומ"מ ישתדלו למצוא בכורות שכבר בלא"ה מתענים וזכרון אחד יעלה לכאן ולכאן וכמ"ש הראנ"ח בדין קדיש אחד שעולה לכמה מתים (ע"ל אות כ"א) וכשיחול ע"פ בשבת יתענו המתענים הבכורים כמנהגם ביום ה' ויעשו הלימוד ביום ש"ק עצמו האמנם אם לא ימצאו בכורים מתענים ישכירו לעולם

אנשים מהוגנים בלתי מתענים לעסוק בתורה בלבד וגדולה תורה הנותנת חיים בזה ובבא וככתוב אצלי בשותא דינוקא סימן קע"ט:

לו השומע שמועה רחוקה של או"א ברגל אינו נוהג אפילו דברים שבצנעא אך אם באה לו בחוה"מ צריך לנהוג שעה אחת ולא יקרע (ונלע"ד דמ"מ יקרע לאחר הרגל הד"ט) (שם סימן ע"ו):

לז עשה מעשה בעצמו להסתפר ביום ל' והגערה על או"א וכסברת הרב אביו בכרם שלמה סימן כ"ח ושכ"פ מהר"ש יצחק סימן מ"ב בהסכמת מהר"א קובו רבו והוצרך לזה משום שהיה ל"א שלו ר"ח אייר שנזהרים בעירו שלא להסתפר בר"ח מפני צוואת הר"י החסיד וכ"כ הרב ב"ד סימן קצ"ב (שם סימן פ"א):

הד"ט וכבר כתבתי בח"א סימן י"א אות ט"ו דאין המנהג כן בערי איטליא וכ"ש בכ"ט שחל בע"ש אפילו שלא על או"א וכמ"ש הרב חיים שאל בח"ב סימן כ"ב (אך בנטילת צפרנים אפשר להקל וכ"פ הרב זרע אמת בח"ב סימן קנ"ג שלא כדעת הרב פנים מאירות ח"ב סימן קמ"ח וע"ל אות ד' וה' הד"ט) והגם דבמחלוקת שנויה אי מהניא גערה ביום ל' או תוך ל' וכמ"ש הרכנה"ג בא"ח סימן תקמ"ח וקי"ל הלכה כמיקל באבל אף בפוסקים (וע"ל אות ב' ועיין להרב ברכי יוסף בי"ד סימן ש"צ) מ"מ כל שהמנהג בהפך אין הכלל כלל וכן העלה הרב בר"י הנז' בניד"ד ע"ש) (וע"ל אות ל"ג):

לח התיר למי שתכפוהו אבליו להקל ראשו בתער אחר הל' הראשונים והתיר גם כן לרחוץ ראשו במים פושרין כיון דהרש"ך בר"ס שפ"א טעמא טעים לאיסור משום דחיישינן דילמא אתי למסרק ראשו ולדידן דשרי לסרוק כדאיתא בסימן ש"צ אפילו בפושרין (וע"ל אות ב') יש להקל (שם סימן פ"ה):

לט מי שמת לו מת וקברוהו בין השמשות אף שלא הגיעו האבלים לביתם עד שחשכה באופן שלא יכלו לנהוג אבלות עד ליל יום ב' מ"מ יום הקבורה עולה למנין ז' כיון שהיה יכול אז לנהוג אבלות משא"כ באינו יכול באותה שעה אלא למחר ועיין להרב שבות יעקב ח"א סימן פ"ח (הזכרתיו לעיל אות כ"ה) (שם סימן צ'):

הד"ט ופה פירינצי אין מונין מיום הקבורה אא"כ נהג איזה דבר של אבלות קודם שחשכה ולכן נהגו דכשנסתם הגולל קרוב לחשיכה עודם האבלים בבה"ק חולצים מיד מנעליהן קודם חזרתם לביתם ואם לא עשו כן מונין ממחרת ועיין להרב בית יהודה ח"ב סימן נ"ו הזכרתיו בח"א סימן י"ד אות נ"א וסימן כ"ג אות ב' עד אימתי חושבים פה העירה זמן בין השמשות ועיין ג"כ להרב מוצל מאש דף ח' ע"ג מ"ש על הרב מנחת כהן ועיין להרב יעב"ץ ח"ב סימן צ"ו דכתב דתלתא סבי קפחינהו טעותא מרן ורש"ך סימן

רס"ב סק"ט ומג"א בא"ח בשיעור בין השמשות כשיראו ב' כוכבים דוקא בינונים ולא קטנים דאין הדעת סובלת דכשנראים אפילו הבינונים אינו ודאי יום וכשיראו הקטנים יהיה ודאי יום וכן אם כשיראו ג' בינונים יהיה ודאי לילה וכשיראו ג' קטנים לא יהיה ודאי לילה דהאמת הוא דכ"ש אם נראים אפי' קטנים שבודאי לילה ואף אם נראה כוכב אחד כיון שהוא קטן ע"ש ובין למר בין למר נסתרה מעיני עטלף כמוני למה לא ביארו באיזה מקום מהשמים תהיה הראיה לבא לידי הבחנה זו כי לא בכל המקומות שבשמים הראיה שוה כי הנה סמוך למערב יתאחרו להראות אפילו הגדולים משום זהרי חמה המחשכים אור הכוכבים וכעין שרגא בטיהרא וכל עוד שיתרחקו ממקום שקיעת החמה יקדמו להאיר אפילו הקטנים והוא ברור:

ועיין להרב קהלת יעקב למהר"י אלבעלי סימן א' דף י"ח שנשאל על תינוק שנולד בע"ש כשהיו הקק"י אומרים ברכו ראשון ומעידים שלא היה שמש במרומים דפסק דמלין אותו בע"ש והביא סברות הפוסקים ובראשם הרב פר"ח בקונטרס דבי שמשי ואם לא מלוהו בע"ש לא ימולו אותו בשבת רק ביום א' ע"ש:

מ טעמא טעים למה אין האבל אסור ברחיצת פניו ידיו ורגליו כט"ב מתוס' פ' אלו מגלחין דנ"א ד"ה לא אשארא ע"ש ועוד לו שם אענין ברכת שעשה לי כל צרכי ואחר שהביא סברת הפוסקים מסיק דטוב לברך בלי הזכרת שם (שם ח"ג סימן י"ב):

מא החזיק בהוראת חכמי העיר של הרשכה"ג להתיר לגלח במועד מי ששלמו לו ל' על או"א שלא כהוראת מהר"י איסקאפה שהסכים הרב עמו לאסור דבעיניו הוראתם תמוה דכיון שנכנס לרגל באיסור גילוח אין לך דברים גורמים להתיר לו יותר מזה ודחה ראיותיהן והביא גם כן מ"ש הרב מ"ל בפ"ז מהל' י"ט דין י"ח ועיין ג"כ להלק"ט ח"א סימן רפ"ה דנשאל על זה והתיר ועיין ג"כ בחידושי הריטב"א דפ' א"מ דכ"ב ע"א (עדות ביהוסף להר"י ן' סאמון סימן כ"ג):

הד"ט ועיין בספרי הקצר הלז בח"א סימן כ"ז אות ד' דבעיר הלזו פירינצי מנהג קדמון ופשוט להתיר ועל פי הדבור התרתי גם כן למי שחל יום למ"ד לאבלות או"א ביום הו"ר להסתפר בו ביום ע"י גערה שהוא ג"כ ערב הרגל בפני עצמו והסכים עמנו הרב חיד"א והוא פשוט ועג"כ להרב בני יצחק בתשובו' שלאחר ספרו מהרב חנן דוד שכתב בסימן י"ב שנשאל על מי שנשלמו לו ל' על או"א ביום א' של חג והשיב ששאול שאל להר"ם אמארילי"ו וא"ל שמנהג סאלוניקי שלא לספר בחוה"מ והרב חנן דוד כתב דאף דאין משיבין לאחר מעשה מ"מ דעתו נוטה להתיר כהמני"ח בהלק"ט אך הרב כנה"ג בא"ח סימן תקל"א אות ג' הסכים לדעת מהרי"א דאסר שלא כחכמי עירו דהתירו וכנז' והרב

ח"ד הנז' חיזק יסודות ההיתר ושראיה גמורה היא ראית המני"ח הנז' וסותרת חילוקו של הרב כנה"ג באופן דלדעתו ודאי מותר אם לא במקום שנתפשט המנהג לאסור ע"ש ועיין להרב שביתת י"ט סימן י"ב דסמך בכל כחו הוראת מהרי"א הנז' לאסור אם כלו הל' תוך המועד עיין שם ומ"מ קשה לשנות מנהגנו דמדי מחלוקת לא יצאנו וגדול כח המנהג בפרט במה שיש בו סמיכות של ממש ועיין להרב דבר משה ח"ג סימן ט"ו דהצריך עיון על שהשמיטו הרי"ף ורמב"ם דין מי שחל שמיני של אבלותו בשבת ערב הרגל שמותר לגלח ע"ש מב אפילו על מיתת או"א אינו חובה להודיע לבנים אך המנהג להודיע בשביל הקדיש ותפלה שיש נחת רוח לנפטר ובשמועה רחוקה על שאר מתים אין קורעים אך על או"א לעולם קורעים כל בגדיו אף לאחר יב"ח (ועיין במפתחותיו שטעות נפל דציין דאין לקרוע כל בגדיו לאחר יב"ח על או"א) (שו"ת מהרי"ו סימן י"ג):

מב חשב מתחלה להביא ראיה דדין שמועה קרובה או רחוקה מונין מיום המיתה ולא מיום הקבורה ושוב מסיק דאין ספק דמיום הקבורה מנינן וכמרן סימן שע"ה ס"ו (פני יהושע מקראקא סימן ט'):

מד מי שמת לו מת ביום יארצייט על או"א לא יאמר קדיש באנינותו שפטור הוא מק"ש ותפלה ונשא ונתן בההיא דפ' מי שמתו ועל הרב שמש צדקה סימן ט' בא"ח שלו ועל הגהת הרב בנו ודמדי מחלוקת לא יצאנו והביא דברי רט"ז בא"ח סימן ע"א וי"ד סימן שמ"א דלכאורה סתראי נינהו ויישב ומסיק דאף אם יש מתירין לומר קדיש ה"ד על המת שהוא אונן עליו לא כניד"ד דאירי למת אחר (מכתם לדוד ס"ס א'):

מה התיר דברים שבצנעא בשבת לאחות אוננת שאינה בעיר המת דכדאי הם ר"ת והרב"ח לסמוך עליהם במת שאינו עמו בעיר ואינו מוטל עליו לקברו וכ"ש אשה דאפילו עמה בעיר נראה דאינו מוטל עליה לקברו דמשתעבדת לבעלה וכ"ש עונת שבת שאין לבטלה אפילו לשאינו ת"ח (שאלת יעב"ץ ח"א סימן ס"ה):

מו וילון הפרוס אפילו סורח הרבה על הארץ אין לו דין מחיצה להתיר לאונן לאכול בפני מתו כיון שאינו יכול לעמוד ברוח מצויה וה"ה לענינים אחרים הצריכים דופן (הזכרתיו ג"כ בח"א סימן י"ד אות ע"ח הד"ט) (שם ח"ב סימן ק'):

מז רב ושושבינין קרובים לחתן וכלה יכולים להכניס לחופה אפילו תוך ל' לאבלותן אך ברחוקים יש לכתחלה למנוע אם אפשר באחרים ונשא ונתן במ"ש הרכנה"ג סימן שצ"א הגב"י ומי שאסור ליכנס לבית המשתה בחול וה"ה בשבת מ"מ אם הוא קרוב לחתן וכלה יש מקום להקל בשבת דמחזי כפרהסיא אם אינו הולך ובסעודה שאין בה שמחה כל כך כשל שבוע הבן שעושה בליל שבת ודכוותה יש להקל אחר שבעה ואבל

על אחותו נשואה מותר ליכנס בכל סעודה שאינה של שמחה אפילו בחול ואפילו חוץ לביתו (שם סימן קע"ט והנמשכים):

הד"ט ועיין להרב דבר משה סימן פ"ח דפסק דסעודת חינוך הבית מיקרי סעודת מצוה ומותר לאבל לילך שם ודוקא אם יאמרו בה תחלה ד"ת לסברת רש"ל בקמא פ' מרובה סימן ל"ז ולהרב באר שבע דקי"ג סימן ע"ג הביאו הרב פנים חדשות הלכות נדרים דוקא בא"י הויא סעודת חינוך הבית מצוה ע"ש ונראה דמש"ה התנה רש"ל שלא יניח בתחלה לשחוק ולנהוג ק"ר רק יתחיל בד"ת ודרשה ואין חולק בזה ועיין ג"כ להרב משאת משה ח"ב סימן י"א דדחה בב' ידים פקפוק חכם אחד בדין חכם מתאבל על אמו תוך ג"ח הראשונים במקום שנהגו שאין האבל על או"א נכנס לחתונה כל יב"ח וגם שלא ליכנס לדרוש בבית החתונה צוה לאחד מתלמידיו לילך לדרוש במקומו והיה מי שערער עליו משום דליכא מידי דאיהו לא מצי עביד ומצי משוי שליח כדאיתא בפ' אין בין המודר והרב המחבר בירר שמועה זו נאה וכיוצא בה והביא ההיא דהרימ"ט בחה"מ שלו סימן כ"ג ונשא ונתן בה ושכן ראה להרמ"ל בפ"ט מהל' אישות דתפס על הרא"ש (שם הובאת הגהת הרב בנו דכתב דדברי מר אביו והרב תנא צריכים ישוב) באופן דגם דינא דניד"ד אינו מהדברים דא"א לאוקומי שליח דכולא מלתא אינו רק משום שמחה דידיה עיין לטור סימן שצ"א בשם הרב ברצנולי ולמרן שם ועיין להראנ"ח ח"ב סימן מ"ט ולהרב המאסף שם ודון מינייהו דכיון דעיקר הדבר שלא ליכנס במקום גילה חומרא בעלמא אם כן מן הדין גברא חזי מיקרי ומצי שפיר אוקומי שליח דמה שמחה זו עושה למשלח וכל זה לא הוצרך רק בדלא רמי עליה ליכנס אך בניד"ד דעל חכם הקק"י מוטל לעיולי ולברוכי ולדרוש בבית החתונה ל"צ להא דאפילו הוא עצמו רשאי לילך תוך ל' ואף אם יחמיר על עצמו שלא ליכנס מ"מ מצי מיהב גברא אחריקי' והוא פשוט ועיין להרב נודע ביהודה סימן ק' דהוקשה לו מ"ש הטור שם בשם הראב"ד שאם משיא יתום או יתומה לש"ש ואם לא יאכל שם יתבטל המעשה מותר וכו' ודוקא מל' ואילך על או"א אבל תוך ל' אסור ובסימן שצ"ב הביא ההיא דר"ת במשודך שמת אחי משודכתו קרוב לחופה אחר שהזמין הקרואים שהתיר שתכנס לחופה תוך ל' משום פו"ר וכו' ואם התיר אפילו על איחור פו"ר כל שכן שיש להתיר בניד"ד דהראב"ד שתתבטל פו"ר לגמרי ולמה לא התיר אפילו תוך ז' נהי דגברא אגברא לא רמינן אמנם הטור הביא בסימן שצ"ה דהרא"ש הביא דברי הראב"ד והרי הרא"ש הורה כר"ת כמ"ש בסימן שצ"ב ויש לומר דהרא"ש לא סמך על ר"ת רק במקום הפסד מרובה ואפשר דהראב"ד בדליכא פסידא דאי איכא שרי אפילו תוך ל' אכן להרב"ח דפירש דדוקא תוך ל' של או"א אסר הראב"ד ולא בשאר

קרובים מעיקרא קושיא ליתא ור"ת וראב"ד ל"פ וע"ע לו שם שיצא לחלק בין שושבין בלבד ואינו אוכל שם לאוכל שם ע"ש:

מח פירש הרב"ח שיחתו להרט"ז חתנו על מ"ש ראיה לסתור פסק מרן ס"ס שצ"ו בדין קטן שהגדיל תוך ז' דאינו חייב לנהוג אבלותו ויישב לו השמועה יפה ועיין ג"כ בספרו ב"ח ס"ס הנז' (שו"ת גאוני בתראי סימן נ"ו):

הד"ט ועיין להרב יד אליהו סימן צ"ג דדחה ראיות הרט"ז ודאין סברא לומר דמשום שלא נתחייב דרך משל בג"י הראשונים יפטר בד' ימים אחרונים ושאני מי שהיה חייב ונדחה ממי שהיה פטור בראשונה ואח"כ נתחייב כקטן דניד"ד ושגם הטעם שיש לתת למרן דהיינו טעמו של הרט"ז לא הוזכר בדברי הרא"ש ואם כן יש מקום לומר דאף להרא"ש אין לפטור רק מה שהוא משום תשלומים דאין הקטן חייב לשלם הימים שעברו בקטנותו אמנם לפטרו בימים שנתגדל אין בו טעם וסברא ודמיא להא מי שלא נהג אבלותו במקצת הימים שא"צ להשלים רק הנשארים ועיין להרב פני אליהו הנדפס מחדש בדף מ"ג ע"ג ע"ש ועיין ג"כ להרב סמא דחיי דף ס"ז דיצא לישע פסק מרן לפיטור כסברת הרא"ש שלא כסברת מהר"ם המחייב ואף שהר"ם רבו של הרא"ש מ"מ פסק כתלמיד משום דהלכה כמיקל ע"ש (וע"ל אות ב'):

מט אשה שמתה ב"מ פתאום והניחה שלשה בנים ובן אחד התחיל לברך בה"מ על מה שאכל ושואל אם ישלימנה ובן ב' היה באמצע סעודתו ושאל אם רשאי להשלים לאכול בשר ולשתות יין (וע"ל אות נ"ג) ובן ג' עדיין לא אכל והיה הולך לאכול ושואל אם פטור מנט"י ועוד שואלים הב' והג' בדין מים אחרונים שמשום סכנה נגעו בהן והשיב מהר"י פינטו דהא' יכול לברך על המוגמר והב' יפסיק מלאכול בשר וכו' והג' פטור מנט"י ושרשאים הב' והג' ליטול מים אחרונים והסכים עמו הרב בן הרב המחבר בדין א' וב' אך בדין הג' חייבו בט"י והרב המחבר פסק ליטול ידיו בן הג' ולא יברך ענ"י והב' שאסור לגמור לאכול בשר וכו' והראשון יסיים הברכה שהתחיל ואסור לסיים בהמ"ז (מכתם לדוד סימן נ"ב והנמשכים):

הד"ט ועיין להרב פני אהרן סימן ל"א בכדומה לזה שהיה מתפלל או מברך בהמ"ז ונעשה אונן שנסתפק מהר"י אלפאנדרי בס' מוצל מאש שנית סימן כ"א והביא ההיא דזבחים דף ק' שיש לדקדק משם דאין לחלק בין התחיל במצוה ללא התחיל וכן הוציא מדברי הרב עשאל הביאם מהרי"ד בא"ח סימן מ"ב דאף דהתחיל לא יגמור כשם שאם לא התחיל לא יתחיל ע"ש ועיין ג"כ להרב דבר משה ח"א סימן פ"ז ששמע מפי הרח"ע הנז' שאם אחר שהגיע זמן התפלה ולא התפלל מת לו מת צריך לשלם בתפלה הסמוכה לה דדוקא

כשמת קודם זמן התפלה פטור מתשלומים ושכן מסיק הרב ב"ד הנז' בסימן מ"ב הנז' ועיין ג"כ למהר"א גאטיניו בצרור הכסף בליקוטיו דף ק"ך ע"ב שכתב בשם הרח"ע הנז' דכיון שמת אחר שהגיע זמן התפלה חייב בתשלומין ועיין ג"כ להרב שביתת י"ט דף קכ"ה ע"ד שעשה סמוכות לסברת מהרי"ד הנז' מתשו' הרשב"א סימן קי"ז דהכל תלוי בחילוק אמיתי שלו אם מת קודם חיובו או אחריו להתחייב או ליפטר מתשלומים וכנז' ועיין להרב דבר משה ח"ג סימן ט"ז דמי שמת לו מת בשבת שאינו מתפלל ערבית במ"ש ולא הבדלה אין צריך לומר אתה חוננתנו בתפלת שחרית ועיין להרב אגורה באהלך דף כ"ח ע"ג דגם הוא פסק שלא להבדיל בתפלת שחרית כשם שאם טעה ולא הבדיל בתפלת מ"ש אינו חוזר משום שצריך להבדיל על הכוס וה"נ דכוותה דיבדיל על הכוס ובתפלת ערבית לא נתחייב דינו הכי שאינו מבדיל בתפלת שחרית ועיין לרדב"ז הביאו הרב החביב סימן רצ"ד דהיכא דנאנס ולא התפלל ערבית במ"ש דיתפלל שחרית ב' אינו מבדיל בתפלה ולפמ"ש הרב המחבר עוד שם תירץ קושית המג"א על הרדב"ז שהניחו בצ"ע וסיים דשוב נדפס ס' דבר משה ח"ג ושם הביא בשם מר חתנו דיבדיל בתפלה והרב מר חמיו הפיל דבריו ארצה וכתב דלא יבדיל ע"ש וע"ע לו שם דף כ"ז ע"ב דנשא ונתן בדברי הרב מ"מ הנז' שבס' רב יוסף נסתפק בזה והביא תחלה סברת הר"מ לידידי דס"ל דלפחות יגמור הברכה שהתחיל והרב המחבר ס"ל דפוסק אף באמצע הברכה ושהרצה אח"כ דבריו להר"ש בן הר"י אמארילייו והעלה דישלים הברכה דכיון שהתחיל במצוה יגמור והרב המחבר חזר והחזיק סברתו בראיות להפסיק אפילו באמצע הברכה ואם מותר האונן להסתפר עיין להרב טוב עין שהחזיק הוראתו לאיסור ועיין מה שכתבתי בח"א סימן י"א אות י"ג:

נ נשא ונתן בדברי הרמב"ן בתה"א שהקשה בההיא דפ' וא"מ דכ"ב ע"ב בשלמא גדול הדור שעמו ר' היינו דנמנע ולא חלץ וכו' שהשמיטו המדפיסים בספרו למנצח לדוד (שם סימן נ"ה):

נא שאלת חכם ותשו' ממהר"י קוואנקא באשה שנזדמן לה ללבוש לבנים בשבת וי"ט או בט"ב ויוה"כ או בז' ימי אבלה שכבר הרב משאת בנימין סימן ה' דבר על כל אחד מאלה דבשבת וי"ט פשיטא ליה דיכולה ללבוש ולרחוץ בצונן אפילו כל גופה ואפילו בחמין קצת אבריה אף שהוחמו בי"ט עצמו ובט"ב ויוה"כ וז' ימי אבלה גם כן יכולה לרחוץ בית הסתרים וירכותיה והרי"ק הנז' נשא ונתן בדבריו והביא מ"ש השכנה"ג בא"ח סימן שכ"ו הגב"י אות ב' שהקשה על הרב מ"ב הנז' כמוהו ע"ש דמסיק להתיר בי"ט להחם מים לרחוץ בית הסתרים ובית הקמטים ובט"ב ויוה"כ וימי אבלה הנכון ללבוש חלוק

בדוק יפה ולרחוץ בית הסתרים כרט"ז סימן שפ"א סק"ב אבל בשבת כמ"ש כהרב מ"ב הנזכר והרצה דבריו לפני הר"ש פלורינטין ופלפל בדברי הרמ"ב ומהרי"ק הנזכר והביא גם כן מ"ש המ"ב הנז' דאפשר שלא נהגו הנשים ללבוש לבנים לרחוץ בשבת וי"ט משום דאין כל אשה יודעת לחלק בין חמין שהוחמו מע"ש וי"ט לחמין שהוחמו באותו יום גם בלתי יודעת ליזהר מאיסור סחיטה ע"ש ואח"כ באו דברי מהרי"ק על דברי הרש"ף הנז' ושוב נשא ונתן על דברי הרב אברהם ן' עזרא שהזכיר הרב יד אהרן סימן שכ"ו עיין שם (סם חיי אחר דרשותיו דף צ"א):

הד"ט ודין אשה שטבילתה במ"ש וביום ע"ש היתה עדיין אבלה עיין להרב פנים מאירות סימן ח' שזכרתיו בסימן כ"ב אות א' ועל החשש של סחיטה משבח אני מנהג עיר הלזו פירינצי שהאשה העומדת על בית הטבילה מוזהרת שלא להניח אשה לטבול במ"ש ולא בכל לילה שהחפיפה תחול בשבוע שלפניה בי"ט אא"כ יהיה לה רשות מהמ"צ של הקק"י שהוברר אצלו שלבשה לבנים ורחצה בע"ש או עי"ט ומנהג קדום הוא:

נב אף שאין להשוות דין יב"ח לדין ז' ול' דאמרינן בהו מקצת יום ככולו ואילו גבי יב"ח לא אמרינן מקצת חודש ככולו מכל מקום לדעתו ז"ל היה נראה דיום אחרון של יב"ח לומר בו מקצת יום ככולו אמנם ביטל דעתו מפני דעת הרב תרומת הדשן סימן רנ"ב דכתב דאף ביום אחרון של יב"ח לא אמרינן מקצת יום ככולו ומי שמת לו מת באחד בניסן לא כלו יב"ח עד שיכנס ר"ח ניסן (הרדב"ז ח"ג ד"פ סימן תנ"ד):

הד"ט ועיין להרב בארות המים סימן כ"ב דפסק דמה שאסר בג"י ראשונים דינו כז' ול' דאמרינן מקצת יום ככולו וע"ל אות ל"א ועיין להרב גור חי"ד סימן ד' ובדבר מתה סימן מ"ז ולהרדב"ז הנז' סימן תקנ"ט דחילוק ידע בין דבר לדבר בדין מקצת יום ככולו מה דינו במקצת הלילה אי לא אמרינן ככולו כר"מ או אמרינן ככולו כרמב"ן דס"ל דלענין ת"ת ותשמיש המטה דאית בהו מצוה אמרינן דאף מקצת לילה סגי ואילו ברחיצה וסיכה ושאר דברים שאין בהו מצוה לא אמרינן מקצת לילה ככולו ומקצת היום דוקא בעי' ומה גם אם נשמע לאומרי' דהלכה כמיקל לאבל (וע"ל אות ב') ועוד דלהמקילי' אתה מבטל מ"ע של תורה משום ספק של בריהן ואין להקשות דהוי כחוכא ואטלולא לבטל מקצת ולקיים מקצת שכן מצינו בשבת דנוהגים דברים שבפרהסיא ולא שבצנעא ומיהו מסתברא שצריך להמתין מלשמש בלילה יותר מעט ממה שהיה רגיל ועיין להרב ברית עולם סימן ר"מ דאחר שהביא בידו דעת הרב ס' החסידים ודברי הרדב"ז הנז' דהיקל אפילו בליל ז' ושיאחר מזמן הרגלו מסיק דבקונטרס שיורי ברכה שלו סימן שנ"ה כתב

דפשטה ההוראה שלא לומר בשום דבר מקצת לילה ככולו וכיון שנתפשט המנהג אין לומר עוד הלכה כמיקל וע"ל אות א' וב' ואות וי"ו:

נג אסר לאונן לשתות אפילו שכר מדינה ופשט ספיקו של הרב מוצל מאש מתשו' הרש"ל סימן ל"א בדין ט"ב שהביא הרב החבי"ב בא"ח סימן תקנ"ב ואחרים ועיין בלבוש סימן שמ"א ופשט גם כן ספיקו של הרמ"מ הנז' בהיתר האונן אכילת תבשיל של בשר וחיליה ממרן בא"ח סימן תקנ"א ס"י (ועיין אצלי בחא"ח סימן ט' אות ל"ח ולעיל אות מ"ט הד"ט) (אגורה באהלך דף ק"ח ע"ג):

נד מי שמת לו מת ונקבר בלילה פסק הרב להברותו בלילה ואם לא אכל בלילה להברותו ביום שעדיין יום ראשון הוא וסעודה ראשונה והשיב לשאלת מעלת השואל מ"ט לא הביא מרן בש"ע אם מברין בלילה ואילו בב"י הביא כל הדעות (ועיין לעיל אות ח') (נודע ביהודה סימן צ"ח):

נה אשה שחל יום ז' של אבלותה בערב הרגל וחל טבילתה בליל י"ט במ"ש תחוף ותטול צפרניה מע"ש ותמה על מעלת השואל שנסתפק בדבר פשוט בפוסקי' ועיין מרן בא"ח סימן תקמ"ה בשם התה"ד ומג"א שם סקט"ו ורש"ך י"ד סימן שצ"ט סקט"ז ורי"ץ גיאת הביאו הטור ס"ס ש"צ ואף שאין אנו פוסקין כהרי"ץ גיאת היינו דוקא באיש ולא באשה וע"ע לו שם שדחה דעת הרב פנים מאירות שכתב דאין להתיר ב' קולות החפיפה ונטילת צפרנים ולהרחיק החפיפה מהטבילה דשאני הכא דקולא א' לענין אבלות והב' לענין טבילה כמ"ש מעלת השואל והרב הנשאל הוסיף דקולת חפיפה ונטילת צפרנים אין לו ענין אצל טבילה כלל שאף שלא לצורך טבילה מותר ותמה על רש"ך סימן ש"צ שכתב בס"ס אשה שאירע וכו' שהרי מרן פסק בסעיף ה' האשה מותרת אחר ז' נטילת שער וממילא מותרת בנטילת צפרנים ומ"ש הרב באר הגולה דנטילת שער התירו שנמאסת בה ביותר הוא תמוה דאדרבה דרכה של אשה לגדל שער וקישוט הוא לה משא"כ צפרני' וכדאמרי' גבי יפת תואר בפ' החולץ דמ"ח ע"א ונכנס ג"כ בדין נטילת שער וצפרני' בשבוע שחל ט"ב להיות בתוכה (שם סימן צ"ט):

הד"ט ועיין ג"כ להרב יד אליהו סימן צ"ו דלרבותא נקט בסימן ש"ץ ס"ה אשה מותרת לסרק ראשה במסרק אפילו תוך ז' דהגם דבסימן שפ"ח פסק דלא תכחול וכו' אפ"ה לסרוק מותרת משום שלא תתגנה וכ"ש אם הוא משום צער ולכן לא כתב זה בדין איש דאי משום צער פשיטא דמותר ואי משום קישוט בלא אבל נמי אסור כמ"ש בסימן קפ"ב ובדין נטילת צפרנים פסק הרב י"א הנז' להתיר אפילו בתוך ז' מאדם אחר דאינו במלאכה וה"ה הוא בעצמו על ידי שינוי מותר אפילו תוך ז' וע"ש ועיין גם כן להרב חיים שאל ח"א

סימן ב' דהעלה דאשה שמצטערת טובא אם אחרת תטול צפרניה יש להתירה אפילו על ידי עצמה לצורך מצותה ע"ש:

נו על דבר מקרה בלתי טהור של מאבד עצמו לדעת ששמע שבעירו נהגו קרוביו אבלות שאל ממ"צ שבעיר על מה אדני ההוראה הטבעו לפי שגם בעירו היו ב' אחיות של המת ולדעת מה לעשות אם יגיע הדבר לאזנן תוך ל"י יען כי לדעתו אף דהרמב"ן בתה"א דף כ"ו ע"ב דינא הכי הלא הוא עצמו הביא דלהרמב"ם אין לנהוג עליו אבלות כלל ומדבריו משמע שהוא גם כן ביטל דעתו מפני דעת הרמב"ם כיון שלא כתב תחלה דעת הרמב"ם ואחר כך דעתו שאז היה נראה כחולק עליו ותמה על הטור שכתב כסברת הרמב"ם ולא הזכירו כלל ומרן בש"ע פסק כרמב"ם וקבל מור"ם דברי מרן בשתיקה ומה גם דהרש"ך שם משמע דלא פליגי רק לענין קריעה אבל באבלות מודה להרמב"ם אף דמדברי הרב לחם משנה וכסף משנה נראה דבאבלות נמי פליגי (ועיין לעיל סימן ל"ה אות כ"ז) (תודת שלמים בלחמי תודה סימן ת"):

נז נשא ונתן במ"ש הריק"ש בערך אאא סימן שפ"ט דנראה לו דמצא מי שהתיר חלוק המלוכלך אפילו תוך ז' עיין תוספתא אאא ע"ב עכ"ל דהיינו משום דכלי פשתן מתטנפים בקלות (וע"ל אות ס') (תודת ש אאא תודה סימן ל'): נח הוכיח על פי איזה תלמידי חכמים אאא מקומם בשבת שבימי אבלם ושהם מהמתמיהים ויפה עשו ועושים הזקנים אאא אנים ועיין למרן סימן שצ"ב (נאמן שמואל סימן ל"ה):

נט עשה מעשה בהסכמת רבני עין אאא שנפטר בעשרה בניסן לעשות תשלום לשלשים יום שלמים אפילו שבטלו ממנו שבעה מפני הרגל ודוקא על אביו ואמו אך על אחר עשה התשלום בשבת הסמוך לרגל והביא מה שכתב הרש"ל בחלק אורח חיים סימן י"ג ומרן שפ"ט וש"צ בשם הרמב"ן והר"ם מינצי סימן צ"ה ומהרי"ל סימן כ"ב ורבו בא"ח סימן תקמ"ז וי"ד סימן שע"ה (שם סימן ל"ו):

ס נערה משודכת בחיי אביה שבמיתת אביה נתקדשה במשודכת (וכמה שכתב) מרן כרמב"ם המתיר אירוסין אפילו ביום מיתת אביו ואמו) התירה ללכת למרחץ ביום שלשים ליכנס לחופה ביום שלשים ואחד דקיימא לן דנדה תוך שלשים לובשת חלוק לליבונה ואף שבניד"ד עדיין אינה אשתו מ"מ חשיב מצוה ואין צריך להחמיר בחלוק שכבר לבשו אחר אך בזאת הרע לו ששמע שכשיש להחמיר שילבשנו אחר היה מי שמיקל ואומר דשעה לאו דוקא דהא התוספות שכתבו מנהג זה בפרק וא"מ דכ"ד ע"ב כתבו יום א' או חצי יום ולא כתבו שעה א' (שם סימן ל"ז):

הד"ט ועיין גם כן להרב זרע אמת ח"ב סימן קנ"ב דהתיר לצורך גדול לאבל תוך שבעה להחליף ע"י שילבישנו אדם אחר לפחות חצי יום ועיין להרב תורת חסד סימן כ"ו דהתיר תוך ל' אפילו על או"א להחליף אפילו בגד מגוהץ שהלבישו אדם אחר ולא התנה כלל שילבישהו לפחות חצי יום (וע"ל אות נ"ז) גם הרש"ך בסימן שפ"ט ס"ק ד' כתב על דברי מור"ם שכתב רק שעה א' פירש דבריו כלומר זמן מה וא"צ שעה זמנית וכן משמע בפוסקים ולא כמ"ש הלבוש שעה או שתים ואולי גם הוא ל"ד קאמר עכ"ל סא עשה סמוכות למעשה שהתיר לאבל בשמועה של אביו אחר ל' ליטול השער שעל השפה ומהצדדין כל שמעכב האכילה דתוך ז' אסור ולאחר ז' מותר כמרן סימן ש"צ ותמה שבב"י פסק לאסור כרמב"ם וראב"ד ובש"ע פסק להפך (שם סימן ל"ח): סב התיר לאבלה שלקתה מכת מגפה ח"ו לרחוץ במרחץ ולהחליף בגדיה להתקרב לקרובה שאין זו רחיצה של תענוג רק כדי שלא תדבק ח"ו הרעה במתקרבי' אצלה ושכן המנהג פשוט דאף ביום אחד של אבלות רוחצים ולובשים בגדים אחרים מן הכביסה לילך להתעכב בבני משפחתם ועשה סמיכות של ממש למנהג (כתונת יוסף סימן ה'):

סג הוראה להחמיר ליבם שמתה זקוקתו להתאבל עליה דלא דמי לארוסתו דקי"ל דאינו אונן עליה ואינו מטמא לה דשאני הא מהא ואין לחייבו דוקא מטעם ספק דאי הוה מחמירי מספיקא לא היה מקום לחייבו דהו"ל חומרא דאתי לידי קולא וכמו שהאריך בקונטרס ס"ס שלו ליישב המקומות שנראין סותרי' דברי הגאונים הריב"ל ורשד"ם וכמו שהשיג עליו הרט"ז. ושם דבר על טומאה ואבלות דשייכי הדדי שאם מיטמא תתאבל וע"כ נתעורר הרב כה"ג סי' שע"ד על מרן דפסק בסי' שע"ג דיטמא הכהן על שומרת יבם וכסברת הרשב"א דהו"ל לפסוק חייב להתאבל ושאפשר דס"ל למרן דאינו מתאבל אמנם מפי השמועה למד דרב וגדול א' בסאלוניקי נתאבל על יבמתו ע"ש והרב המחבר יישב תמיהתו דכיון שכבר פסק מרן בשע"ג ושע"ד דכל שמיטמא מתאבל הלא הא בהא סריך וסתמו כפירושו דחייב להתאבל גם משאו ומתנו יפה על שאר דברות הרכה"ג הנז' ואחר שכתב מ"ש הראוהו תשוב' שלימה מהרב פרח מ"א ח"ב סי' ק' דפוטרו בפשיטות ועמד עליו ודחה כל ראיותיו וקם דינא להתאבל על יבמתו משאת משה ח"א סימן כ"ז): הד"ט ועיין להרב נחפה בכסף סי' ח' דפסק לפיטורא ונחלק עליו מהרי"ט בליקוטי מטה יהודה שלו ודאנן קי"ל כרשב"א ומרן בסימן שע"ב דפסק דמתאבלין ושכבר האריך הרב רבו בפרי צדיק שלו והעמיד סברת הרשב"א ע"ש:

סד מעשה שנכתב ממרחקים מיתת א' ויש לו משמעות שמת רבו או אביו והוא לאחר ל' ממ"נ יש לו לקרוע ויצא בזה אף אם יודע שהוא אביו דומה למ"ש מרן סימן ש"מ סעיף

כ"ד וע"ש ברש"ך אך לענין גיהוץ ותספורת א"צ לנהוג דספיקא דרבנן הוא כמ"ש בסימן שצ"ד ונכנס בשלום בענין החזקה שדבר בו הרט"ז שם ודחה כל ראיותיו (כמו שרמזתי לעיל אות ב') ושכבר האריך בזה הרב שבות יעקב סימן כ"ח ע"ש (יד אליהו סימן מ"ד):
סה עוד נשאל שם באם הספק הוא בין ב' אנשים שרבו של א' אביו של שני והשמועה באה תוך ל' דאל"כ הו"ל ס"ס ופסק דאף דקי"ל ספק באבל להקל מ"מ הכא תרווייהו מחייבי ודומה למ"ש בסי' שע"ד בדין ספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון ועיין בתוס' דיבמות דל"ז ד"ה הא וכו' ובפ' יש בכור דמ"ט ד"ה מת וכו' משום דגנאי למת שלא יתאבלו לא זה ולא זה ע"ש (שם):
סו קול האות האחרון אות לטובה אתי לנחומי לכל מאן דמצער ליה כאשר נצטער אצלו זה ימים א' חכם בענין תחיית המתים דממדרשו של רשב"י ז"ל פ' שמות ד"י ע"ב בא לידי צער דא"כ צדיקים שבח"ל לא יזכו לשנים טובות שני משיח וקשה הדבר להולמו ושאול שאל האיש יהי אלהיו עמו לבקש רפואה ומנוח ממקום אחר והאלהים אנה לידי גדול אחד ברוך הוא וברוך שמו הרב המפורסם הרדב"ז זצוק"ל בתשו' ח"ב דפוס ויניציאה סימן תרל"ט ובח"ג דפוס פיורדא סי' תרמ"ד שכתב וז"ל שאלת ממני ידיד נפשי על זמן התחיה לפי שקבלת שהוא סמוך לאלף הז' עם הכנסת שבת בעולם שהוא מנוחה וקשיא לך א"כ הצדיקים וחסידי עליון שמתו על קדושת שמו ית' בגלות לא יראו בטובתן של ישראל ולא ישמחו בשמחתה והשיב דכל ימיו נצטער על זה עד שראה דברי הריטב"א בשם רבותיו דאיכא תרי תחיות א' פרטית לצדיקים שמתו בגלות והיא סמוכה לביאת המשיח ויזכו לכל ימות המשיח בגוף ונפש ויראו בטובתן של ישראל ובנין הבית וכו' וא' כללית והיא סמוכה להכנסת שבת כאשר קבלו והוא נקרא עולם התחיה ועליה נאמר ורבים מישני אדמת עפר יקיצו וכו' וששוב ראה שמוסכם הוא שיש ב' תחיות ועל הראשונה נאמר בנבואת זכריה עוד ישבו זקנים וזקנות וכו' וילכו על משענתם ובאלישע שהחיה המת כתיב משענת וילפינן ג"ש מה התם תחיה אף כאן תחיה והכי אי' בפסח ב' ומייתי תוס' סוף מכות ע"ש שעל התחיה הראשונה מדבר דאי על אחרונה אין שם זקנה ואל רוב ימים שמיד יכנס שבת שהוא מנוחה לחי העולמים וזכור תמיד ענין זה שזו היא נחמה גדולה לסובלי צרות הגלות ועול השעבוד כי עינינו תראינה ציון נוה שאנן וארמון על משפטו ועבודת הקדש על מתכונתה ודפח"ח (ואם התחיה הכללית הנז' תהיה כללית לכל ומה שיש לעמוד בה כבר הרחבתי לע"ד הדבור קצת בספר מתנת יד פ' אחרון הנדפס פה פירינצי ש' תקנ"ד יעו"ש) וידעתי גם אני שאם נבא להסכים דברי הזוהר הנז' על פי הקדמה זו צריכים אנו לדחוק עצמנו קצת ולומר

דמ"ש מתחלה שיחיו מתי א"י לאו דוקא ושגם צדיקים שבח"ל בכלל והאמת לע"ד הוא שא"א לדעת האנושי לידע העתידות על בוריין ובפרט חלוקיהן ופרטיהן ודיינו להודות ולהאמין באמונה שלימה שיקיצו וירננו שוכני עפר המקום יזכנו במהרה בימינו ומלך ביפיו תחזינה עינינו בבנין עיר קדשנו ובית תפארתנו אכי"ר: